

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДУ «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАН УКРАЇНИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М. БЕКЕТОВА
FUNDACJA "UKRAINSKA DIASPORA NAUKOWA W POLSCE" (POLSKA)
UNIwersytet Zielonogórski (POLSKA)
WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI W BYDGOSZCZY (POLSKA)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА
У ВОЄННІ ЧАСИ ТА ОПІСЛЯ»**

**22 травня 2023 р.
м. Ірпінь**

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДУ «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРОГНОЗУВАННЯ НАН УКРАЇНИ»

Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля

Збірник тез
VI Міжнародна науково-практична конференція
22 травня 2023 р.

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2023

УДК 334.7:658(06)

ББК 65.29я431

Е 45

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Державного податкового університету
(протокол № 12 від 25 травня 2023 р.) та*

*Вченою радою ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
(постанова № 38 від 15 травня 2023 р.)*

Е 45 **Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля** [Електронне видання] : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 22 травня 2023 року). – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. – 718 с. PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.
ISBN 978-966-337-694-3

Збірник містить тези VI Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля», що відбулася 22 травня 2023 р. на базі Державного податкового університету.

Публікації відображають напрями та результати наукових досліджень, присвячених таким актуальним питанням, як: «Розвиток підприємництва: досвід обмеження, безпека та можливості»; «Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища»; «Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу»; «Податкові напрями стимулювання підприємницької активності»; «Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками»; «Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління»; «Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді».

Видання призначене для науковців, молодих вчених, аспірантів, студентів.

Матеріали подано у авторській редакції.

Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

УДК 334.7:658(06)

ББК 65.29я431

ISBN 978-966-337-694-3

© Державний податковий університет, 2023

© ДУ «Інститут економіки та прогнозування
НАН України»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА: ДОСВІД, ОБМЕЖЕННЯ, БЕЗПЕКА ТА МОЖЛИВОСТІ

Бодров В. Г.

АЛГОРИТМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ВІЙНИ Й У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД..... 22

Димченко О. В., Рудаченко О. О., Смачило В. В.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА
ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ 26

Дороніна О. А., Трегубов О. С., Якімова Н. С.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЗАСІБ
ПОЖВАВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ..... 29

Жмайлов В. М.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МАЛОГО
БІЗНЕСУ В ІТ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО МОЖЛИВОСТІ 33

Жукова Ю. М.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ВІЙНИ..... 38

Зимовець В. В.

ДЕКАПІТАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ВІЙНИ: МАСШТАБИ І НАСЛІДКИ 43

Калач Г. М.

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА
ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТНИХ
ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ 49

Зміст

Кічурчак М. В. ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПОСТ-ВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	53
Кудласевич О. М. ТРАДИЦІЯ СОЛІДАРИЗМУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	57
Ляшенко Г. П. ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ – ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	60
Марченко О. І. SMM: НОВІ МОЖЛИВОСТІ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	64
Мельничук Г. С. РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: НИНІШНІ РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	68
Слюсарева Л. В. ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ОРІЄНТИРУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВОЄННІ ЧАСИ ТА ОПІСЛЯ	74
Смачило В. В., Кулініч О. В., Шептуха О. М., Смачило М. І. ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ.....	79
Цибульська Ю. О., Вайданич Т. В. УКРАЇНЦІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПОЛЬЩІ	83

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Швець П. А., Бабич Р. Б.
СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 87

Шибасва Н. В., Єфремов А. О.
РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕВОЛЮЦІЇ 4.0 91

Яковенко Р. В. Яковенко Д. В.
ДОВІРА ДО ТОРГОВОЇ МАРКИ ЯК КЛЮЧОВА
МОЖЛИВІСТЬ УСПІШНОГО ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ..... 94

Андрухович Д. Р.
ЩОДО НАПРЯМІВ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ
РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 100

Іванов В. В.
СКЛАДНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ
ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ..... 105

СЕКЦІЯ 2. МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
РОЗБУДОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО
СЕРЕДОВИЩА

Бублик Є. О.
ЧИННИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОНЕТАРНУ ПОЛІТИКУ 111

Внукова Н. М.
КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ
ОБМЕЖЕНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ..... 117

Зміст

Дяченко С. А. ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	122
Єгоров І. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВАУЧЕРІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	127
Кіндзерський Ю. В. ФОРМУВАННЯ ПОВОЄННОЇ ПОЛІТИКИ РОЗБУДОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ І ЗАГАЛЬНОГО БЛАГА	130
Корж М. А. СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ НЕРУХОМОСТІ	136
Круглов В. В. РОЗВИТОК СПРИЯТЛИВОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	141
Кулакова С. Ю., Житник О. М. ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	144
Лазебник Л. Л., Соколова О. М. ТРЕНДИ СЕКТОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	150
Молдаван Л. В. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ АГРОГОСПОДАРСТВ У КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС	154

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Піжук О. І.

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ
В СЕКТОРІ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ 161

Пузирьова П. В.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ІНТЕГРОВАНИХ
СТРУКТУР БІЗНЕСУ 165

Румик І. І.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВІЙНИ:
«НОВА ЗБРОЯ» ЧИ ЕВОЛЮЦІЙНІСТЬ РОЗВИТКУ?! 170

Винник Р. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 175

Липкань А. Ю.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО І
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 179

Лосєва Ю. Г.

СВІТОВИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТА
МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ..... 183

Мельник Л. О.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ
ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ 188

Зміст

СЕКЦІЯ 3. ПЕРЕДОВІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТА СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

Бурлай Т. В. СОЦІАЛЬНА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА БЕЗПЕКИ.....	193
Длугопольский О. В., Чапрак Ю. В. «ЗЕЛЕНІ» ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	199
Єфремова Н. О., Люкіна В. Р. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	205
Жмайлова О. Г. РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІЦНЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БІЗНЕСУ ТА ЙОГО СТІЙКОМУ РОЗВИТКУ	208
Курепін В. М. БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА Й УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	213
Літвін О. Г. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ДОСВІД І МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	218
Немировська О. В. МАРКЕТИНГ ЯК КОМПОНЕНТА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	224
Ружинська Н. О. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	229

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Чумаченко О. Г.
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ 232

Лісова Р. М.
ВІЙНА ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ:
ЯК НЕ ЛИШЕ ВИЖИТИ? 236

Плахотнюк В. В.
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ВІЙНИ 239

Солодкий В. В.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ..... 244

СЕКЦІЯ 4. ПОДАТКОВІ НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ

Веклич О. О.
ПЛАТЕЖІ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ БЛАГА ЯК НОВІТНІ
ІНСТРУМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕНСАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ
ДО АКТИВАЦІЇ ЕКОЛОГОКОНСТРУКТИВНИХ ЗАХОДІВ..... 250

Кузьменко О. В.
ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ПРОБЛЕМА
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 255

Назукова Н. М.
ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАОХОЧЕННЯ
ПІДПРИЄМСТВ ДО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ 259

Зміст

Шовкун І. А. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ VS ІННОВАЦІЙНИЙ БІЗНЕС	265
Коляденко Р. С. ІНВЕСТИЦІЇ У ВІДНОВЛЕННЯ ЗРУЙНОВАНОГО ЖИТЛОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	269
Пискун Л. М. ДЕТІНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	275
Ракович Ю. І. ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ ПРОЗОРОСТІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ.....	279
Рябініна Н. О. ПОДАТКОВА СВІДОМІСТЬ – ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	282
Савченко С. О. МОЖЛИВОСТІ ДОСЯГНЕННЯ СТІЙКОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	287
СЕКЦІЯ 5. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА УП- РАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ТОВАРНИМИ ПОТОКАМИ	
Борса В. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	290
Брус С. І. БІРЖОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	294

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Krekhivskiy O. V.

THE AUTHORS' APPROACH TO DETERMINING
INTERNATIONAL COMPARATIVE ADVANTAGES
OF HIGH-TECH INDUSTRY 296

Родін В. С.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ
БІОПАЛИВА В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 302

Сагайдак І. С., Чорна Т. М.

УГОДА АСАА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ
ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ..... 306

Salikhova O. B.

STATISTICAL ESTIMATE OF INTERNATIONAL
TRADE FLOWS OF HIGH-TECH GOODS..... 312

Франко Л. С.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ 316

Юр'єва П. Б.

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН 321

Корінь І. С.

ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ УМОВ
КОНТРОЛЬОВАНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЩОДО СИРОВИННИХ
ТОВАРІВ ПРИНЦИПУ «ВИТЯГНУТОЇ РУКИ» 327

Зміст

СЕКЦІЯ 6. ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ

Балджи М. Д.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
КОНЦЕПЦІЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ..... 333

Гайда Ю. І.

ЛІСОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ ВОЄННОГО ЧАСУ 336

Гордіца Т. М.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГУ
ЕКОЛОГІЧНИХ СТАРТАП-ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ..... 340

Ломовських Л. О., Марченко М. В.

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ
ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ 343

Минчинська І. В.

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЗЕЛЕНОЇ,
ЦИРКУЛЯРНОЇ ТА БІОЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 346

Снігова О. Ю.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ
ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ
СПРАВЕДЛИВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ..... 349

Хаустова Є. Б.

ПОКАЗНИКИ ВІДПОВІДНОСТІ СТАТУСУ
ЕКОІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ..... 354

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Шавурська О. В.
ВИКОРИСТАННЯ DPSIR МОДЕЛІ
ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ
НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА..... 358

Шаповал Ю. І.
УМОВИ БАНКІВСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО
КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ 363

Сокур М. Б.
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ 367

СЕКЦІЯ 7. УКРАЇНА – ФОРМУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ:
ПОГЛЯД МОЛОДІ

Брикульська Д. В.
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ 375

Ваколюк В. М.
ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ
ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ..... 379

Василенкова А. Ю.
БІЗНЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ВІДРОДЖЕННЯ..... 382

Васюта В. Б., Мехеда Я. Р.
ЛІЗИНГ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 386

Зміст

Васюта В. Б., Буряк А. О. УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	389
Волченкова П. Р. МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ ПЛАНУВАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	392
Глобенко Д. С. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	396
Голубенко Д. Р. УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	400
Данильчук І. С. ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	403
Дерлюк В. Д. ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ	408
Дідик С. В. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	412

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Дуркіна К. О. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	418
Duczmiński Jakub TRENDY I KSZTAŁTOWANIE SIĘ CEN NA RYNKU NIERUCHOMOŚCI MIESZKANIOWYCH W ZIELONEJ GÓRZE.....	422
Євстїгнєєва М. В. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	432
Заворотня А. В. НОВІТНІ ЦИФРОВІ АКТИВИ NFT ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ	435
Зінченко О. С. ЯК УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ВИЖИВАЄ ПІД ЧАС ВІЙНИ	441
Ільніцька О. Р. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВИХ ЦИВІЛЬНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ	444
Іщенко Р. В. МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПІРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»	448
Huta Ewelina PROBLEMY SPOŁECZNE I ROLA GOSPODARKI W OBIEGU ZAMKNIĘTYM	453

Зміст

Карпюк М. С. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ ТА ЗМІНАМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	456
Качковський О. Д. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	470
Коваленко О. О. ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	476
Kokoszka Natalia BIZNESOWY ROZWÓJ FRANCZYZY N A PODSTAWIE SIECI SKLEPÓW ŻABKA W POLSCE	479
Кондрачук В. С. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.....	488
Коновальчук А. Ю. ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ФІЗІОКРАТІВ У СИТУАЦІЇ, ЩО СКЛАЛАСЬ В УКРАЇНІ	493
Кордон Б. А. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ	499
Костак К. І. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	503
Kościelska Katarzyna ZIELONA GÓRA JAKO ZIELONE MIASTO	509

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Крилович І. О. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ	517
Левченко Н. К. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ STEM-ОСВІТИ В УКРАЇНІ	523
Лобанов Я. В. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ АТ «ГІДРОСИЛА»	529
Луцько М. І. ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	535
Луцько М. І. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ НА ТОВАРНИХ БІРЖАХ УКРАЇНИ.....	540
Лялюцька В. О. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ РИЗИКАМИ	545
Максименко І. Я., Мельник О. М. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	549
Максименко І. Я., Тиха А. Д. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЄСВ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	553
Мартенюк Є. В. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	557

Зміст

Медина А.В.

ВПЛИВ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ
РОСІЇ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ТОВ «THRASH! ТРАШ!» В УКРАЇНІ 560

Мелешко О. В.

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОЄКТІВ
КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 565

Міняйленко І. В. , Щур-Донець О. І.

ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ..... 570

Морозюк К. С.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 575

Мосійчук І. О.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ЯК СЕКТОРУ ДЛЯ МОЛОДІ
В ПІСЛЯВОЄННОМУ СУСПІЛЬСТВІ УКРАЇНИ 580

Назарчук А. П.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ
З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ТА ПОКРАЩЕННЯ
СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ 585

Неівестна А. І.

ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ
ЕКОНОМІКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 591

Никончук А. С.

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ:
НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 595

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Олексюк В. Р. ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ	599
Олійник Л. В., Сидорчук Д.С. РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	603
Oporski Piotr FINANSOWANIE I INWESTYCJE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO	607
Паляничка К. М. ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	616
Парфелюк А. П. ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	620
Полторацька К. В. ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ВІДНОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	625
Пустівий В. В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКО-ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	630
Ракова Л. М. УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	634

Зміст

Rawska Magdalena ZRÓWNOWAŻONE SYSTEMY ENERGETYCZNE LUBUSKIE REGIONEM POLSKA.....	637
Сакович С. В. ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО СТАНУ	642
Самодєєв В. В. ВЕКТОРИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	646
Семеренко О. П. УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В АТ «ЕЛЬВОРТІ»	652
Silwończyk Łukasz DEKARBONIZACJA I ZEROWA EMISJA NETTO W SYSTEMIE ROZWOJU REGIONU	657
Сорочан К. А. СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ	662
Степаненко А. О. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ	667
Тарасюк Т. О. СТАРТАП-ПРОЄКТУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ MILITARY-TECH	670
Тихонська В. І. ОЦІНКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГІРНИЧНО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ	674

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ткаченко В. О. ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ	679
Турпак В. С. ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	682
Фурманюк І. Г. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОСТОРОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ	688
Хомуйло А. О. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЗАСОБУ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	692
Чернятинський Т. ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX ЯК ВИМІРНИК ЕКОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ КРАЇНИ	695
Чукій О. І. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АТ «ЕЛЬВОРТІ»	698
Шимшит І. Є. СУЧАСНІ ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	704
Шпакович С. В. ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	708
Яблонський І. А. УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ РОБОТИЗАЦІЇ НА ОСНОВІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	712

СЕКЦІЯ 1

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА: ДОСВІД, ОБМЕЖЕННЯ, БЕЗПЕКА ТА МОЖЛИВОСТІ

Бодров Володимир Григорович,
*д-р екон. наук, професор,
заслужений діяч науки і
техніки України,
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна*
ORCID ID 0000-0002-1229-3432

АЛГОРИТМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ Й У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Питання дослідження та аналізу глобальних і національних соціально-економічних трансформаційних процесів, насамперед, зумовлених російською агресією і боротьбою України за свободу і незалежність набувають все більшої актуальності для науковців, політиків, управлінців, представників бізнес-середовища, для української влади, зокрема тих, хто приймає важливі економіко-політичні рішення. Вирішення нагальних завдань стабільного забезпечення ефективного функціонування вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК), допомоги постраждалому цивільному населенню і відновлення інфраструктури, системи життєдіяльності країни в умовах війни, а також запровадження елементів повоєнної відбудови, є практично неможливим без достатнього економічного фундаменту. Тому сьогодні національна економіка стає одним з визначальних полів битви за Україну.

Успіхи в економічній царині значною мірою залежать від спроможності науковців, політиків, управлінців різних рівнів сформулювати адекватні стратегічні плани та алгоритми їх ефективною практичною реалізації, включаючи своєчасне виконання першочергових прикладних завдань з активізації підприємницької діяльності, перезапуску інвестиційних процесів, їх фінансового забезпечення і податкового

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

стимулювання. Завдяки самовідданості українських воїнів, їх самопожертви, діяльності патріотично налаштованих підприємців і простих громадян «...країна має передумови для неминучого повоєнного економічного та соціального відновлення, невідкладної відбудови зруйнованих міст чи модернізації інфраструктури. Значною мірою це пов'язано з міжнародною допомогою, яку надають і гарантують на майбутнє наші зарубіжні партнери. Але без адекватних дій з боку влади, що полягатимуть у впровадженні відповідних інструментів економічної політики, без активної участі і контролю з боку громадянського суспільства, значний потенціал повоєнного відродження може бути використаний не повною мірою»[1, с. 5].

В матеріалах численних дискусій щодо економічної відбудови України і, загалом, в інформаційному просторі останніх років, часто згадується «план Маршалла» в якості зразкової й найбільш ефективної в історії програми допомоги під назвою European Recovery Program. Це справді так, але сьогодні просто копіювати таку програму в українському контексті малопродуктивно – інші вороги, інші друзі і партнери, інші масштаби й очевидно мають бути інші, адекватні сьогоденню механізми та інструменти її реалізації. Єдине, що можна було б запозичити, це трохи змінену назву на Ukrainian Recovery Program, алгоритми її здійснення і врахувати головний урок «плану Маршалла», а саме – як можна при відносно обмежених фінансових ресурсах у 17 млрд дол (за сучасним курсом – близько 100 млрд дол) досягти максимального результату реінтеграції зруйнованих війною країн Європи у світовий економічний простір [2, с. 36]. Сьогодні таке ж завдання інтеграції у Європейський економічний простір стоїть перед Україною

У своїх нотатках до дискусії вважаю за потрібне звернути увагу на необхідність розробки ґрунтового плану/програми економічного відновлення України з урахуванням нинішньої ситуації стану війни і можливих сценаріїв повоєнного розвитку. Зрозуміло, така програма повинна включати відповідно до того чи іншого сценарію розгортання подій: етапи і послідовність заходів з виділенням першочергових, що мають розпочатися вже зараз під час війни і відкладених на повоєнний

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

період; визначення пріоритетних сфер та відповідних обсягів фінансування; джерела фінансування; індикатори і терміни виконання; механізми регулювання контролю й корекції; створення сприятливих інституційних умов фінансування і реалізації програми, зокрема боротьба з корупцією, нецільовим використанням коштів, посилення санкцій, користуючись воєнним станом тощо.

Розпочинати необхідно з визначення критеріїв закінчення війни/перемоги (припинення воєнних дій; деокупація українських земель та їх повернення разом з Кримом і населенням в український правовий, соціально-економічний і культурний простір; «заморозка» конфлікту з фіксацією стану до 24.02.2022, теж саме – до 2014 р.; ситуація з конфедеративними потугами у напрямку західних сусідів України тощо). Далі має бути проведена інвентаризація наданої протягом останнього року допомоги у всіх її формах (грантова, безоплатна допомога, кредити окремих країн, міжнародних організацій та фінансових інституцій, постачання товарів і послуг на безоплатній і платній основі, ленд ліз і т.п.), за структурою, сферами і пріоритетами фінансування.

Паралельно вже зараз необхідно провести адекватну оцінку понесених втрат, включаючи втрату значної частини генофонду нації, втрати матеріальних і культурних цінностей. Наступним кроком є пошуки та визначення донорів і спонсорів економічного відновлення. За попередніми розрахунками втрат від агресії оцінки понесених збитків на сьогодні сягають від 400 до 700 млрд дол. [3]. Зрозуміло, що жодний пул донорів навряд чи зможе зібрати подібну суму без повернення Україні заарештованих на Заході російських активів. Тому актуалізується питання створення спеціального єдиного Фонду відновлення, де б акумулювалися всі фінансові ресурси допомоги з різних джерел. Частину цих коштів можна було б виділити на кредити під розумні відсотки для корпоративних та приватнопідприємницьких структур з поверненням цих відсотків у Фонд чи уповноважений ним банк для запуску самофінансування економічного відновлення. До речі, це один з найбільш вдалих механізмів реалізації «плану Маршалла».

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ефективність Української Програми Відновлення у вирішальній мірі визначатиметься правильним вибором пріоритетних сфер фінансування. Такими вже зараз до закінчення воєнних дій мають бути розвиток ОПК, відновлення енергетичної інфраструктури та інфраструктури агропромислового комплексу. Остання принесе швидку віддачу. Паралельно відновлення має охопити соціальну сферу, особливо в частині пріоритетного фінансування охорони здоров'я – реабілітації поранених, захисту материнства, сім'ї і дитинства, допомоги сім'ям загиблих і поранених. Важливим пріоритетом залишається вища освіта, зокрема, підготовка кадрів з інженерно-технічних спеціальностей, публічного, публічно-корпоративного та корпоративного менеджменту, на який значною мірою буде покладено управління реалізацією програми відновлення. Зрозуміло, зазначені заходи не вичерпують проблематики пошуку ефективних алгоритмів здійснення економного відновлення України, але їх не вдасться оминати у процесі подолання наслідків війни, створення дієвих механізмів підтримки бізнес-середовищ, досягнення європейських стандартів якості життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства / керівник проекту О. Піщупіна ; автори доповіді: Піщупіна О., Юрчишин В., Маркевич К., Міщенко М., Добровольський Д. К. : Центр Разумкова, Фонд Фрідріха Науманна за свободу, 2022. 277 с. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf
2. Бодров В., Кудирко П. Фінансові аспекти «плану Маршалла». *Банківська справа*. 1998. № 2. С. 35–39.
3. Собенко Н. Збитки України від війни перевищують \$700 млрд. *Суспільне. Новини*. 2023. 3 січня. URL : <https://susplne.media/351844-zbitki-ukraini-vid-vijni-perevisuut-700-mlrd-smigal/>

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Димченко Олена Володимирівна,
д-р екон. наук, професор

ORCID ID 0000-0001-8817-2517;

Рудаченко Ольга Олександрівна,
д-р екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0001-9597-5748;

Смачило Валентина Володимирівна,
д-р екон. наук, доцент,
Харківський національний університет
міського господарства

імені О. М. Бекетова,

м. Харків, Україна

ORCID ID 0000-0002-6153-1564

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Цілі сталого розвитку (ЦСР) мають системний та комплексний характер, де можна виокремити цілі, що впливають на економічний сектор в концепції сталого розвитку. Відповідно, безпосередньо впливають на розвиток підприємництва та демонструють його розвиток через сукупність індикаторів: Ціль 8 Гідна праця та економічне зростання; Ціль 9 Промисловість, інновації та інфраструктура; Ціль 10 Скорочення нерівності; Ціль 12 Відповідальне споживання та виробництво [1].

Україна ставить перед собою завдання щодо сталого розвитку підприємництва, що можна відстежити за окремими індикаторами ЦСР, до яких варто віднести (валовий внутрішній продукт) ВВП: 8.1 Індекс фізичного обсягу валового внутрішнього продукту (ВВП) та 8.2 Частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП.

Розрахунок ВВП є показником, що характеризує не лише сталий розвиток, а й демонструє загальний стан національної економіки. Також він є узагальнюючим показником економічного розвитку держави, який відображає кінцеві результати діяльності резидентів країни,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

що виробляють товари та послуги. Негативне зростання ВВП відображає поганий сигнал для економіки. Економісти аналізують ВВП, щоб з'ясувати, чи перебуває економіка у стані рецесії, депресії чи буму. Валовий внутрішній продукт є гарним мірилом для економіки, статистики та уряди намагаються з'ясувати заходи щодо зміцнення ВВП та зробити його комплексним показником національного прибутку [2].

Ефективний розвиток економіки неможливий без розвитку підприємницької діяльності, адже вона сприяє розширенню структури пропозицій на внутрішньому ринку товарів та послуг, створює ефективне конкурентне середовище, збільшує кількість робочих місць тощо. Також враховуючи динаміку формування ВВП [3] можна зробити висновок, що саме підприємництво – вагомий фактор структурної перебудови економіки [4-5]. Однак, на сьогоднішній день, тема дослідження впливу показників розвитку підприємництва на ВВП та ВРП країни не достатньо розкрита, що й робить дослідження особливо актуальним. Найбільш активно відбувається підприємницька діяльність в регіонах, де ефективно реалізуються великі інвестиційні проекти, або присутня порівняно більш якісна система державного управління, що дозволяє забезпечувати місцеві підприємства додатковими державними замовленнями, проводити заходи по розширенню житлового будівництва, активізації соціальної політики, тим самим впливаючи на якість життя населення тощо.

Варто зазначити, що воєнні дії, що відбуваються, на території України, внаслідок вторгнення росії негативно вплинули на показники ефективності діяльності підприємств, спричинили їх руйнування та закриття, а також їх розміщення на тимчасово окупованих територіях, що говорить про негайне формування превентивних заходів урядом задля підтримки та розширення подальшої підприємницької діяльності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цілі Сталого розвитку в Україні / Офіційний сайт ООН в Україні. URL : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-stalohorozvytku/>

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

2. Ткач М. Я. Можливості та загрози для України в контексті світових глобалізаційних процесів. *Journal of Scientific Papers «Social development and Security»*. 2019. Vol. 9 (1–6).

3. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Регіональні особливості розвитку стартап екосистеми: підприємницький аспект / Бабаєв В. М., Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О. *Бізнес Інформ*. 2022. № 10. С. 58–63.

5. Проблеми та перспективи повоєнного розвитку підприємств сфери життєзабезпечення міст з урахуванням підприємницької складової / Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О., Хайло Я. М. *Бізнес Інформ*. 2023. № 1. С. 108–115.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Дороніна Ольга Анатоліївна,

д-р екон. наук, професор

ORCID ID 0000-0001-7430-4881;

Трегубов Олександр Сергійович,

канд. екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-0397-5570;

Якимова Наталія Сергіївна,

д-р екон. наук, доцент,

Донецький національний

університет імені Василя Стуса,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID 0000-0001-5278-1142

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЗАСІБ ПОЖВАВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Внаслідок воєнної агресії росії, з лютого 2022 р. економіка України та регіонів відчула нові виклики, що потребують запровадження нових антикризових управлінських підходів задля збереження економічного та людського потенціалу. Загострюються соціальні ризики, стрімко падає рівень життя, збільшується навантаження на бюджет та соціальну інфраструктуру. При цьому, руйнівною для економіки та людського потенціалу є стратегія пасивного утримання в очікуванні сторонньої допомоги. Серйозною соціально-економічною проблемою на тлі руйнування економічної та промислової інфраструктури, згорання бізнесу, є зростання кількості осіб, які втратили джерело трудових доходів та масове зростання кількості внутрішньо-переміщених осіб (за інформацією Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України станом на березень 2023 р. їх чисельність становить понад 7 млн осіб, з яких понад 5 млн осіб – офіційно мають статус ВПО), що потребує розробки програм підтримки зазначених категорій громадян України та активізації соціальних

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

ініціатив в регіонах, що є місцем закріплення ВПО. Актуалізується завдання перетворення дотаційних, соціально-вразливих категорій громадян в економічну активну частину суспільства, яка здатна не лише фінансово забезпечувати себе, а й сплачувати податки та створювати робочі місця для інших.

На часі – забезпечення синергії потреб та запитів соціально незахищених верств населення, органів влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, донорських організацій та бізнесу.

Серед регіонів України, лідером за кількістю зареєстрованих ВПО стала Вінниччина. Станом на початок 2023 р. Вінницька міська територіальна громада прийняла 45 804 внутрішньо переміщених осіб, чисельність ВПО у Вінницькій області – понад 170 тис. осіб. Це люди, які втратили домівки, роботу, бізнес, та потребують допомоги держави та суспільства.

Соціальне ж підприємництво може стати ефективною формою такої допомоги. На відміну від звичайної благодійності, соціальні підприємства – це сталі бізнесові механізми, які мають набагато більший вплив на існуючі проблеми та дозволяють ефективніше розподіляти фінансові ресурси.

Наразі соціальне підприємництво є відносно новим та затребуваним напрямом економічної діяльності, що створює інноваційні рішення сучасних соціальних проблем із використанням бізнес-підходів.

Саме Вінниця була першим містом в Україні, яке розробило і почало реалізовувати Програму розвитку соціального підприємництва. У 2021 р. у Вінниці проведено Міжнародний форум соціального підприємництва, який довів необхідність розвитку соціально-орієнтованого підприємництва, залучення соціально-незахищених груп населення до підприємницької діяльності, поширення кращих практик соціального підприємництва для вирішення наявних соціальних проблем, досягнення позитивних соціальних змін.

Соціальне підприємство сприятиме залученню до сфери зайнятості соціально вразливих категорій населення, виробництву продуктів або послуг, призначених для вирішення соціальних проблем. Це суттєво зменшить навантаження на соціальну сферу та забезпечить скорочення чисельності безробітного населення.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Безпосередня увага створенню умов для поширення соціального підприємництва має приділятися саме на регіональному рівні з урахуванням наявного потенціалу певного регіону та умов ведення підприємницької діяльності.

Для органів влади та місцевого самоврядування соціальне підприємство може стати помічником у вирішенні соціальних проблем, проблем внутрішньо переміщених осіб, що дозволить знизити навантаження на бюджет територіальних громад.

В рамках проєкту «Соціальне підприємництво – партнерство для змін» [1], що у 2022 р. реалізовувався Донецьким національним університетом імені Василя Стуса за підтримки програми Fulbright в Україні проводилося дослідження оцінки потенціалу розвитку соціального підприємництва на Вінниччині [2]. За допомогою розробленої анкети проведено експертне опитування з використанням Google Forms. Анкета включала 8 запитань, які розкривають проблему розвитку соціального підприємництва на Вінниччині.

Встановлено, що в сучасних умовах потенційна сфера розвитку соціального підприємництва є доволі широкою за умови, що пріоритет буде надано тим сферам, які є більш сприятливими для працевлаштування соціально вразливих груп населення.

Виявлено, що найбільш суттєвими перешкодами розвитку соціального підприємництва наразі є такі:

- відсутність у підприємців навичок ведення соціального підприємства;
- обмежений доступ до програм фінансування;
- низький рівень поінформованості підприємців про наявні програми підтримки / можливості фінансування;
- законодавча неврегульованість.

У результаті дослідження акцентовано, що ці фактори мають бути покладені в основу розробки заходів підтримки розвитку соціального підприємництва на регіональному та національному рівні.

В той же час в цілому результати експертного опитування демонструють, що на Вінниччині наявні всі передумови для ефективного розвитку соціального підприємництва.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проєкт «Соціальне підприємництво – партнерство для змін». URL : <https://www.donnu.edu.ua/uk/tsentr-mizhnarodnih-osvitnih-proektiv/proekt-na-diyalnist/#1654679844001-7ef7f4c2-c3ac>
2. Дороніна О. А., Якімова Н. С., Трегубов О. С. Потенціал розвитку соціального підприємництва на Вінниччині. *Економіка і організація управління*. 2022. № 4 (48). DOI 10.31558/2307-2318.2022.4.3

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Жмайлов Валерій Миколайович,
канд. екон. наук, професор,
Сумський національний аграрний
університет,
м. Суми, Україна
ORCID ID 0000-0001-6054-5932

**ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ
МАЛОГО БІЗНЕСУ В ІТ-СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО
МОЖЛИВОСТІ**

Підприємництво на сьогодні є невід'ємною складовою сучасної економіки, оскільки сприяє мобілізації фінансових і виробничих ресурсів, прискоренню науково-технічного прогресу, забезпеченню ринку товарами необхідної якості та вирішенню проблем зайнятості населення. В Україні розвиток підприємництва обумовлений багатьма проблемами, основними серед яких є: недосконалість законодавства у розвитку малого бізнесу; зміни податкового законодавства та податковий тиск; нестача внутрішніх фінансових ресурсів поряд із труднощами в отриманні фінансування із зовнішніх джерел та залучення іноземних інвестицій; недосконалість існуючої системи підготовки кваліфікованих кадрів для підприємницької діяльності тощо [4].

До того ж, серед інших факторів, в останній рік найвпливовішими у бізнес-середовищі стали події після 24 лютого 2022 року, тобто, за рік повномасштабного вторгнення РФ в Україну відбувалося як закриття ФОПів і підприємств, які працюють за їх моделлю у ІТ галузі, так і реєстрація нових. Так, для прикладу, за інформацією видання Just Бізнес (Опендатабот) за рік, що минув в Україні лише в ІТ-галузі закрилися 2509 ФОПів (що становить менше 1 % від їх нинішньої кількості). При цьому, кількість зареєстрованих зросла на 13 % (202000 нових фізичних осіб-підприємців). До повномасштабного вторгнення перше місце в ІТ-сфері за кількістю реєстрацій нових ФОП посідав КВЕД «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

з ним діяльність»; друге – торгівля; третє місце було за КВЕД «Надання інформаційних послуг». До того ж, як зазначає джерело, станом на лютий місяць 2023 р. експорт ІТ-послуг з України становив 547 млн дол. (обвалився на 35 % або ж на 292 млн дол. менше до рівня лютого 2022 року) [1].

Світовий досвід показує, що майже у всіх розвинених країнах держава бере активну участь у розвитку МСП. Державна підтримка повинна мати механізми, які йдуть безпосередньо від держави, а саме: надання грантів і кредитів, створення спеціальних державних інституцій та державних фондів.

Для того, щоб криза остаточно не знищила малий бізнес в країні, необхідно, першочергово, забезпечити підтримку з боку держави, тобто створення стартових фондів для заснування та подальшого розвитку бізнесу та створення сприятливих умов для подальшого розвитку життєдіяльності малого бізнесу. Необхідно також передбачити непрямі форми державної підтримки, такі як податкові пільги та звільнення від сплати податків, прискорена амортизація та знижки.

Так, дослідження (за даними Work.ua) дозволяють стверджувати, що кількість вакансій станом на квітень 2023 року майже зрівнялася з довоєнними показниками періоду 2021 року – 82,4 тисяч пропозицій від роботодавців, що (за повідомленням Опендатабот на 2 % менше показників квітня 2021 року). При цьому, найбільший приріст роботи (+21 %) відбувся у категоріях «Охорона, безпека»; +20 % – «Готельно-ресторанний бізнес, туризм» та «Сфера обслуговування» – +16 %. Водночас в ІТ сфері криза продовжує поглиблюватися. Підтвердженням цьому стали опубліковані станом на квітень на Djinni 13483 вакансії, що менше до березня та лютого поточного року. Натомість, росте частка наймів нетехнічних працівників (21 % у квітні 2023 року у порівнянні з 17 % від загальної кількості наймів наприкінці 2022 року). Варто також зазначити, що кількість пропозицій на цей час від рекрутерів досягла антирекорду і склала 67,5 тис. осіб. Це найнижчий показник від початку карантину COVID-19 у 2020 році. До того ж, рекрутери найчастіше пишуть технічним спеціалістам. А маркетологи та сейзли від всіх пропозицій отримали разом близько 18 % [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Проведене свого часу опитування, яке охоплювало макроекономічні показники, фінансово-кредитну підтримку, дозвільну систему, фіскальну політику та державну підтримку підприємництва, зумовило необхідність в аналізі проблеми як на макро-, так і на національному рівні. Так, беручи до уваги зовнішні та внутрішні фактори, можна зазначити, що на розвиток малого бізнесу впливають як бізнес-середовище, так і інтегральні показники, які характеризують стан підприємницького сектору в національній економіці. Отже, основними факторами, які позитивно (або негативно) впливають на розвиток бізнесу, є рівень інфляції, кількість і ставки податків (обов'язкових зборів і платежів), рівень цін на окремі види ресурсів (тарифів), особливо на продукцію (послуги) природних монополій, недопущення встановлення високих монопольних або низьких монопольних цін, економічні чинники (стабільність національної валюти, підвищення купівельної спроможності національної валюти) та інші умови.

До умов бізнес-середовища, що впливають на функціонування малого бізнесу в Україні, можна віднести наступні:

– неврегульованість нормативно-правової бази (макрорівень): невизначеність термінів закриття бізнесу (включаючи ФОП та інші організаційно-правові форми); зміни нормативно-правових актів на рівні контролюючих органів тощо;

– політична ситуація (макрорівень): в умовах постійної політичної конкуренції бізнес-середовище в Україні є нестабільним (постійні зміни правил ведення бізнесу, корупція в контрольно-перевірочних органах, відсутність персональної відповідальності посадових осіб органів, що регулюють діяльність бізнес-структур), що спричинено нестабільною політичною ситуацією в Україні. Зрештою, бізнес стає неконкурентоспроможним і, саме тому, більшість підприємців дотримуються думки, що краще закрити бізнес, ніж продовжувати його і, за таких обставин, підприємство взагалі йде з ринку.

– рівень розвитку науки і техніки (макрорівень) та стан ринкової інфраструктури: своєрідний індикатор стану розвитку бізнесу, що дозволяє самому підприємству добре функціонувати в ринковому середовищі;

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

– соціальні настрої (макрорівень): бідність в українському суспільстві створює соціальну напругу, яка посилюється невиконаними обіцянками політичних лідерів. Так, за даними Світового банку, рівень бідності в Україні (із посилання на “The Guardian”) за рік повномасштабного вторгнення РФ в Україну зріс з 5,5 до 24,2 %. Як наслідок, 7,1 млн мешканців країни опинилися за межею бідності. При цьому зазначається, що найбільше наслідки зубожіння відчуються у сільській місцевості [3]. Все це, на нашу думку, викликає спротив і негативний настрій, що призводить до агресивної поведінки, відсутності соціальної відповідальності бізнесу та громадян, а також зростання злочинності тощо;

– застарілі методи управління бізнесом та відсутність професійного контролю зачасто відбуваються через брак коштів, відсутність інвестицій, кабальні умови фінансування бізнесу, тощо.

У зв'язку з вищезазначеним, на сучасному етапі розвитку економіки дуже важливим є посилення регулюючої ролі держави в процесі створення цивілізованих підприємств, захист законних інтересів підприємців та надання їм цивільних та інституційних гарантій. Оскільки підприємництво за своєю суттю є вільною діяльністю дієздатних громадян, держава не повинна втручатися в окремі види підприємницької діяльності, але водночас гарантувати захист їхньої економічної та політичної незалежності [5].

Таким чином, вважаємо, що в майбутньому успішними будуть лише ті підприємці, які постійно вдосконалюють свої знання, добре розуміють правові механізми організації та ведення бізнесу, укладання угод і господарських договорів та отримують адекватні дивіденди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. IT поступилося торгівлі в кількості реєстрацій нових ФОП. #1705 – Just Бізнес – TGStat. URL : <https://uk.tgstat.com/channel/@justbus/1705>
2. Буде гірше: українська IT-галузь заглиблюється у кризу. URL : <https://uk.tgstat.com/channel/@justbus/1680>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Рівень бідності в Україні. *The Guardian* з посиланням на звіт Світового банку. URL : <https://www.google.com/search?qchrome69i57j0i54615.1360j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

4. Сімків Л. Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 560–564.

5. Економіка торгівлі : навч. посібник / Власова Н. О. Круглова О. А., Гросул В. А., Чорна М. В. ; за ред. Н. О. Власової. Х. : Світ книг, 2014. 473 с.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Жукова Юлія Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент,
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6312-9600

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні почалася в 2014 році, у лютому 2022 року набувши повномасштабного характеру, і відтоді суттєво вплинула на економіку країни.

За 2022 рік ВВП України скоротився на третину порівняно з попереднім роком, хоча прогнози були значно песимістичнішими [1]. Експорт впав на 42 %, суттєво знизилось валове нагромадження капіталу – на 34 % [2].

В галузевому розрізі найбільше падіння відбулось у будівництві – 68 %; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність скоротились на 44 %; промисловість на 43 %; оптова та роздрібна торгівля і ремонт – на 31 %; добувна промисловість на 32 %; сільське, лісове та рибне господарство на 28 % [2],

За рік повномасштабної війни загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі за вартістю заміщення склала понад \$143,8 млрд [3]. Економічні збитки, а саме порушення економічних потоків, виробництва, недоотримані державним бюджетом доходи та додаткові витрати, пов'язані з війною, сягають 290 млрд доларів США. Потреби України на реконструкцію та відновлення оцінюються приблизно в 411 млрд доларів США [3].

Згідно результатів опитування у березні 2022 року [5], до 85 % бізнесу перейшло у режим часткової роботи або взагалі припинило діяльність. На серпень 2022 року ситуація поліпшилась, відбулась часткова адаптація бізнесу, і частка підприємств, які повністю або

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

майже зупинені склала 39,9 % [6]. У січні 2023 року частка таких підприємств склала 26,5 % [4]. Тобто енергетична криза у листопаді-грудні 2022 року, хоч і вплинула на величину оборотів бізнесу, але не призвела до зупинки.

Частка бізнесу, у якій відбулось скорочення працюючих, (відносно на 23.02.2022), у січні 2023 р. становила 21,2 %, у листопаді 2022 р. цей показник був 24,5 %, у червні 2022 – 20 %, тоді як у березні 2022 р. – біля 60 % [4; 5; 6].

Війна призвела до фізичних втрат активів підприємств. За оцінкою [3], вони складають \$11,3 млрд, або 7,9 % від усіх прямих збитків України.

Виникла значна економічна нестабільність. Військові дії призвели до флуктуацій обмінного курсу гривні, яка знецінилась на третину, що в свою чергу вплинуло на ціни на товари та послуги. Відбулась втрата людського капіталу, знизилась зайнятість.

Виникли логістичні проблеми: перекриття ключових торгових маршрутів і втрата доступу до важливих ринків ускладнили функціонування бізнесу. Компанії, які залежать від імпорту або експорту, особливо постраждали від цих змін.

Несприятливе інвестиційне середовище: Умови війни суттєво підвищили ризики наявних та потенційних інвесторів. Це призвело до зниження інвестиційної активності, що обмежує можливості для розвитку бізнесу. З початку повномасштабної війни інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України в першому півріччі знизився на пів пункту – до 2,17. У другій половині 2022 р. показник дещо зріс - до 2,48 пункту. За даними прес-служби Європейської Бізнес Асоціації, це значення відповідає рівню 2020 року, коли пандемія Covid-19 увійшла до активної фази [8].

Проте, навіть у умовах війни, для іноземних інвесторів Україна залишається привабливою. 6 вересня 2022 р. Президент України на відкритті Нью-Йоркської біржі презентував платформу Advantage Ukraine. На початок жовтня на неї надійшло понад 250 заявок щодо майбутніх інвестицій в Україну. В грудні надійшло вже в 2 рази більше пропозицій [8].

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

За результатами опитування [4], найбільше заважає відновлювати і розвивати бізнес:

- відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів - 50,5 % респондентів;
- непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку - 48,4 % респондентів
- відсутність достатнього капіталу - 40,4 % респондентів.

Індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) показує активність бізнесу, його спроможність нарощувати товарооборот, створювати робочі місця. Станом на лютий 2023 р. становить 30,76. У листопаді 2022 р. становив 30,04, тоді як у вересні - 33,9 [9].

Узагальнено зміни сфери бізнесу полягають у:

- змінах у обсягах діяльності, завантаженості та кількості працівників;
- релокації;
- структурних трансформаціях, змінах орієнтації бізнесу.

Релокація - перенесення бізнесу в безпечніші регіони країни або за її межі. Це дозволяє компаніям уникнути безпосередніх ризиків, пов'язаних із військовими діями, а також забезпечити стабільніші умови для розвитку. Однак, релокація також має власні виклики і проблеми. Релокація бізнесу охопила біля 3% підприємств і відбулась переважно в межах України, що дозволяє сподіватись на збереження потенціалу економічного зростання економіки країни та його відновлення після закінчення бойових дій.

Зважаючи на виклики, з якими зіштовхується бізнес, важливо розглянути можливі рішення та стратегії, зокрема, трансформації та диверсифікації. Компанії можуть шукати нові ринки та інвестиції в технологічний розвиток для пристосування до нових реалій. Держава запустила кілька змістовних та масштабних проєктів підтримки малого та середнього бізнесу через податкові знижки, субсидії та кредити. Серед них:

1. Компенсація за працевлаштування ВПО.
2. Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Повний огляд ініціатив щодо релокейту підприємств.
4. Урядова програма є Робота
5. Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу на Дія. Бізнес
6. Чекліст для рестарту бізнесу
7. Кредитні програми
8. Експортна діяльність

Виклики, з якими зіштовхується український бізнес через війну, є значними, але вони можуть бути подолані через стратегічне планування та підтримку держави. Зрозуміння цих проблем і їх потенційних рішень є важливим для подальшого розвитку української економіки.

Не дивлячись на складні військові, політичні та економічні умови бізнес в Україні продовжує розвиватися. Держава всіма способами підтримує підприємництво, адже їх співпраця дасть великий поштовх до економічного зростання у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. DataBank. World Development Indicators URL : <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>
2. Війна знищила третину ВВП України. Як зараз виглядає економіка? *Економічна правда*, проєкт Weekly Chart. 2023. 4 травня. URL : <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/05/4/699766/#:~:text=У%20квітні%20Держстат%20опублікував%20детальні,трлн%20грн%20у%202021%20році>
3. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення (24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року). URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf
4. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 року. *Дія.Бізнес*. URL : <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-at-war-results-of-the-january-2023-survey/>

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

5. Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною. Аналітичний звіт. Березень 2022 р. *Gradus Research Company*. URL : https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf

6. Стан та потреби бізнесу в Україні: регіональні тенденції, літо 2022. *Дія.Бізнес*. URL : <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-regionalni-tendencii-lito-2022>

7. Стан та потреби бізнесу в Україні: секторальний розріз, вересень 2022. *Дія.Бізнес*. URL : <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-sektoralnij-rozriz-veresen-2022>

8. Інвестування в Україну під час війни. *TRANS.INFO*. URL : <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>)

9. Бізнес не бачить перспектив покращення економічної ситуації найближчим часом – дослідження. *Forbes*. 16 лютого 2023. URL : <https://forbes.ua/news/biznes-poki-ne-bachit-perspektiv-pokrashchennya-ekonomichnoi-situatsii-doslidzhennya-16022023-11771>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Зимовець Владислав Вікторович,
д-р екон. наук, старший науковий
співробітник,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-8542-3904

ДЕКАПІТАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ: МАСШТАБИ І НАСЛІДКИ

Необхідною умовою функціонування бізнесу є наявність продуктивного капіталу, який включає необхідні для виробництва матеріальні та нематеріальні активи, та джерел його фінансування. Об'єктивним наслідком війни є зростання систематичного ризику як рефлексія ринків на макрофінансову дестабілізацію і відповідне погіршення умов фінансування бізнесу, проявом чого є вищі процентні ставки і плата (умовна) за власний капітал. З іншого боку, бізнес втрачає власні кошти унаслідок вразливості бізнес-моделі та структури активів в умовах війни. Йдеться про такі фактори індивідуального (специфічного) ризику, як вірогідність втрати контролю за активами, розміщеними на окупованих територіях; зупинка виробництва у зонах активних бойових дій; розрив ланцюжків постачання / збуту; вразливість до знецінення гривні та ін. Отже, під час війни бізнес втрачає капітал унаслідок зменшення доступу до зовнішніх і скорочення власних джерел фінансування. У статті розглянуто фактори декапіталізації бізнесу в Україні в умовах війни, її негативні наслідки і завдання з їх мінімізації.

Війни завжди супроводжуються дефіцитами публічних фінансів та платіжних балансів, які є основними причинами зростання систематичного ризику. Додатковим фактором його зростання є вірогідність втрати контролю за підприємствами або матеріальними активами, розміщеними на окупованих територіях. Вірогідність відшкодування таких збитків є низькою, а чинне законодавство не містить норм і процедур щодо оцінювання та механізмів відшкодування таких

Секція 1
Розвиток підприємництва:
досвід, обмеження, безпека та можливості

збитків. Як показала практика попереднього етапу війни (2014–2021 рр.), збитки від втрати контролю за бізнесом у тимчасово окупованому Криму оцінювались в індивідуальному порядку з намаганням їх подальшого стягнення через міжнародні суди [1], що потребувало значних витрат часу і коштів на ведення справ.

Таблиця 1 – Систематичний ризик і окремі індикатори
фінансової системи України, %

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Премії за ризик країни CRP	10,4	7,4	6,3	6,4	17,3
Процентні ставки за кредитами НФК у гривні	18,1	18,0	11,1	9,7	20,1
Темпи інфляції (ІСЦ),	9,8	4,1	5,0	10,0	26,6
Знецінення гривні	1,0	-15,2	20,1	-4,2	47,7
Безризикова ставка ОВДП	17,8	16,9	10,2	11,3	18,3
Частка непрацюючих кредитів	55,8	53,8	46,7	36,1	42,9

Джерело: CountryDefaultSpreadsandRiskPremiums: January 5, 2023; Процентні ставки за новими кредитами за розміром суб'єкта господарювання; Інформація щодо розміщення ОВДП. URL : https://bank.gov.ua/files/OVDP_mis.xlsx; Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів. URL : https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2023-02-01.xlsx

Хоча завдяки оперативній реакції НБУ на початку війни і фінансовій підтримці західних партнерів фінансова система України й не зазнала повного колапсу, систематичний ризик значно збільшився - премія за ризик країни (CRP) для України упродовж 2022 р. підвищилася утричі - з 6,4 до 17,3 % (табл. 1). Наслідком підвищення систематичного ризику стало переспрямування потоків капіталу у менш ризикові активи, що посилило дію «ефекту витіснення» та обмежило пропозицію капіталу на внутрішньому ринку. У відповідь на зростання систематичного ризику процентні ставки за новими кредитами підприємствам підвищилися більш ніж удвічі – з 9,7 до 20,1 % річних. Відбулося призупинення банківського кредитування бізнесу, зумовлене значною невизначеністю у поєднанні із об'єктивним посиленням «ефекту витіснення».

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Зростання систематичного ризику в 2022 р. мало помірний негативний вплив на фінанси бізнесу, зважаючи на відірваність банківського сектора від реального. Однією із причин такої відірваності був незадовільний фінансовий стан підприємств в умовах кризових явищ в економіці [1, с. 70]. Реагуючи на високі макрофінансові ризики та враховуючи уроки попередніх криз, бізнес в Україні створив захисні моделі фінансування, які не покладались на залучений на фінансових ринках капітал. Скорочення пропозиції капіталу на внутрішньому ринку під час війни не мало значного впливу на фінанси підприємств, оскільки їх доступ до капіталу на ринку і до війни був вкрай обмеженим. Це дало змогу мінімізувати витрати банківської системи на формування резервів під непрацюючі кредити, частка яких упродовж 2022 р. зросла лише з 36,1 до 42,9 %. Водночас зростання систематичного ризику зупинило інвестиційний процес та обмежило доступ бізнесу до капіталу на зовнішніх ринках. Як показали попередні дослідження [3, с. 9] необхідною передумовою репатріації виведеного капіталу та авторекапіталізації бізнесу в Україні є макрофінансова стабілізація та економічне пожвавлення, яких не доводиться очікувати до закінчення війни.

Значний негативний вплив на фінанси бізнесу мало скорочення власних джерел фінансування унаслідок прямих та непрямих збитків. Прямі збитки виникають унаслідок фізичного знищення/пошкодження матеріальних активів унаслідок руйнувань і є критично високими у районах проведення бойових дій. За попередніми оцінками загальна сума прямих збитків бізнесу ще на кінець вересня 2022 р. становила 12,6 % агрегованого власного капіталу на початок 2022 р. [4]. У чинному законодавстві такі збитки визначаються як «реальні збитки внаслідок втрати, пошкодження та знищення майна» і підлягають відшкодуванню. Водночас механізм їх відшкодування (компенсації) чинним законодавством не регламентується, зокрема не визначено, куди саме підприємства мають подавати заявки про їх компенсацію. Було зроблено спроби застосувати інструментарій пільгового кредитування для фінансування відновлення виробничих потужностей, зруйнованих частково або повністю внаслідок проведення (воєнних) бойових дій,

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%», але фактично інструмент не спрацював з ряду об'єктивних причин (фундаментальна причина - в тому, що для відновлення підприємству потрібна рекапіталізація, а не кредит). Водночас, вже тепер власники частини потенційно життєздатних підприємств, не очікуючи закінчення війни і співставляючи ризики подальших руйнувань із втратами від зупинки виробництв, здійснюють відновлення виробничих потужностей за рахунок власних коштів [5].

Непрямі збитки за перший рік війни за попередніми оцінками втричі перевищать прямі. Загальна сума непрямих збитків бізнесу може становити 36 % агрегованого власного капіталу на початок 2022 р. унаслідок:

- знецінення гривні на 47,7 п.п.¹, що може спричинити збитки у розмірі 20,4 % власного капіталу на початок 2022 р.;

- знецінення фінансових активів (насамперед, дебіторської заборгованості). Збитки від знецінення визначались множенням агрегованої дебіторської заборгованості напередодні війни на приріст частки непрацюючих кредитів за банківською статистикою за нашими оцінками за перший рік війни можуть становити 9,0 % агрегованого власного капіталу на початок 2022 р.;

- падіння обсягів виробництва і продажу, та фінансових активів (насамперед дебіторської заборгованості);

- операційні збитки через падіння обсягів виробництва, які на агрегованому рівні визначались як різниця між показником валового прибутку від реалізації, скоригованого на індекс номінального ВВП і 2022 р., та іншими операційними витратами за остатній довоєнний рік. Обчислені у такий спосіб очікувані операційні збитки у 2022 р. оцінюються на рівні 6,6 % власного капіталу на початок 2022 р.;

Відповідно до чинного законодавства непрямі збитки можна кваліфікувати як упущену вигоду, яка визначається як розмір неотриманого доходу, на який постраждалий міг розраховувати за умови відсутності збройної агресії російської федерації протягом певного часу [5].

¹ Розраховано за курсом продажу «Середньозважений курс гривні за операціями з готівковою іноземною валютою». https://bank.gov.ua/files/rates_final.xlsx

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Водночас чинним законодавством ідентифікація та порядок обчислення таких збитків передбачається лише для суб'єктів господарювання, які зазнали *реальних збитків* внаслідок збройної агресії. Чинна методика передбачає, що визначення розміру упущеної вигоди поширюється лише на майно, власнику якого заподіяні *реальні збитки щодо вказаного майна*, які й були причиною упущеної вигоди [6]. Натеper держава не проголосила про компенсацію непрямих збитків бізнесу, які з великою вірогідністю не будуть компенсуватися.

Узагальнюючим негативним фінансовим наслідком війни для підприємств є їх декапіталізація як *ключова причина зниження їх платоспроможності і ліквідності*. За попередніми оцінками лише за перший рік війни бізнес втратить майже 50 % власного капіталу (31 % ВВП за 2022 р.). Ця цифра не є остаточною, але визначає порядок і масштаб мінімально необхідних обсягів інвестицій для повоєнного відновлення бізнесу. Оскільки дефіцит капіталу в умовах високих інвестиційних ризиків залишатиметься ключовою перешкодою для фінансування бізнесу, першочерговим завданням нульового циклу має бути рекапіталізація підприємств, включаючи компенсацію прямих збитків. Для організації системної роботи з рекапіталізації бізнесу пропонується - 1) створити електронний Реєстр прямих збитків, спричинених фізичним знищенням основних засобів, виробничих засобів та інших матеріальних активів; 2) спростити процедуру обчислення та визначити джерело фінансування витрат на оцінювання прямих збитків постраждалих від війни підприємств; 3) розробити і запровадити правила компенсації витрат на відновлення знищених/пошкоджених та інших матеріальних активів, які здійснювались за рахунок власних коштів підприємств або банківських кредитів у період з початку війни до створення Реєстру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримська платформа. Відшкодування збитків як важлива частина політики деокупації Криму. 2022. Березень. URL : https://defence.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/CDS_Vidshkoduvannia_zbytkiv_ukr.pdf

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

2. Шпигоцька Н. О. Ефект витіснення та його вплив на масштаби кредитування економіки банківською системою України. *Світ фінансів*. 2015. Вип. 2. С. 61–71. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2015_2_7

3. Розвиток фінансів підприємств корпоративного сектора економіки України : наукова доповідь / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2019. URL : <http://ief.org.ua/docs/sr/303.pdf>

4. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії московії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

5. Іллічов Р. Українська промисловість цього року може збільшити обсяги на 100 млрд грн. URL : https://minprom.ua/articles/294047.html?swcfpc=1&fbclid=IwAR1w4FxQ1b5Ge58HJD_SdSTI1Q65MtHLaM7LjBGgokL8x0IwwP-kGNiYWmU

6. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова КМУ від 20.03.2022 № 326. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF/ed20230307#n432>

7. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності : наказ від 18.10.2022 № 3904/1223 / Міністерство економіки України, Фонд державного майна України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Калач Ганна Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-6031-0591

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ

Найбільш авторитетними рейтинговими оцінками щодо конкурентоспроможності країн вважають дослідження, які проводять Всесвітній економічний форум / World Economic Forum (далі – WEF) та Інститут розвитку менеджменту / Institute of Management Development) (далі – IMD). Звіти цих організацій з оцінки конкурентоспроможності країн багато років є тим стандартом, за допомогою якого політичні та бізнес-лідери визначають слабкі та сильні сторони в національних економіках, оцінюють ефективність економічної політики та інституційних реформ.

Рейтинг глобальної цифрової конкурентоспроможності проводиться Інститутом менеджменту (IMD) з 2017 року. Метою рейтингу цифрової конкурентоспроможності є оцінка рівня сприйняття країною цифрових технологій, що ведуть до трансформації в урядовій практиці, бізнес-моделях і суспільстві в цілому. У 2020 році дослідження охоплювало 63 країни, кожна з яких в рейтингу оцінювалась на основі аналізу 50 індикаторів [1].

У 2019-2020 роках Україна була регіональним аутсайдером і займала останні місця в рейтингу європейських країн. До слабких сторін України автори дослідження відносять захист прав на інтелектуальну власність, насамперед існування піратства, банківські і фінансові сервіси, високі інвестиційні ризики, а також рівень кібербезпеки. До сильних сторін країни віднесені можливості розпочати бізнес, швидкість Інтернет підключень, е-демократія, використання великих даних та якість навчання.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Ситуація почала активно змінюватись під час війни, технологічний бізнес України виявився найбільш стійким завдяки тому, що у технологічних компаніях дуже добре побудовані бізнес-процеси, що дозволило більшості компаній оперативно провести релокацію та організувати роботу у більш безпечних місцях.

Технологічне підприємництво стало тим сегментом економіки країни, який швидко розвивається. За підсумками десяти місяців 2022, галузь зросла та принесла в економіку України \$6 млрд експортної виручки, що на 10 % більше порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Частка експорту ІТ-послуг у ВВП збільшилась на 51 % – до 5,4 %, а в експорті послуг зросла на 24 % та становить 47 %, тобто майже половину [3].

Завдяки зазначеним змінам, всесвітній економічний форум у 2022 році оцінив Україну як одну з п'яти найкращих країн для нових технологічних талантів. В Україні налічується 110 науково-дослідних центрів, де представлені такі фірми, як Oracle, Siemens, Samsung, Ericsson та Microsoft. Інвестиції в інформаційні технології (ІТ) і стартапи перевищують 500 мільйонів доларів, а такі фірми, як Grammarly (перший єдиноріг в Україні), Elitex, SoftServe і GlobalLogic – привернули увагу як венчурних капіталістів, так і інвесторів-ангелів [2].

Українські науковці виокремлюють два основних підходи до визначення поняття «технологічне підприємництво»:

1. Розгляд технологічного підприємництва, як синоніму високотехнологічного підприємництва. Цієї точки зору додержується основна маса дослідників, які базуються на класичному розумінні підприємництва, як новатора та комбінатора ресурсів.

2. Розгляд технологічного підприємництва, як *specialist technology suppliers* – «спеціалізованих постачальників технології», або як підприємницьку діяльність, що ґрунтується на трансформації фундаментальних наукових знань у технології, які є економічно ефективними і такими, які можна застосовувати у промислових масштабах [4, с. 33].

Спробуємо оцінити стан високотехнологічного підприємництва в Україні. У світовій економіці ОЕСР розподіляє всі види економічної діяльності на 5 технологічних секторів у залежності від інтенсивності

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

наукових витрат: високотехнологічний сектор – сектор з часткою витрат на науку більше 20 % валової доданої вартості (далі - ВДВ) даного сектору, середньовисокотехнологічний – від 5% до 20% ВДВ, середньотехнологічний – від 1,8 до 5 %, середньонизькотехнологічний – від 0,5 до 1,8 % та низькотехнологічний – менше 0,5 % ВДВ. [5]

У дослідженні стану наукоємності видів економічної діяльності (ВЕД) в Україні за 2017–2019 рр., що був проведений Українським інститутом науково-технічної інформації зазначено, що в Україні критеріям високотехнологічності ОЕСР відповідає тільки один вид економічної діяльності - "Наукові дослідження і розробки". Ще шість ВЕД відповідають критеріям низькосередньотехнологічності (виробництво електричного устаткування, виробництво інших транспортних засобів, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, виробництво машин і устаткування, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок) всі інші ВЕД відносяться до низькотехнологічного сектору з максимальною наукоємністю у 0,3 – 0,4 % ВДВ [5].

Що стосується діяльності щодо трансформації фундаментальних наукових знань у технології, то слід зазначити, що у 2020 р. передано 1298 створених за бюджетні кошти технологій, які відповідають стратегічним пріоритетним напрямкам інноваційної діяльності, це на 30 % менше ніж у 2018 році. Обсяг надходжень від передання технологій у 2020 р. збільшився на 12,2 % порівняно з 2019 р. за рахунок зростання надходжень на внутрішньому ринку (на 16,1 %). На зовнішньому ринку відбулося зменшення надходжень у 3,7 раза, що свідчить про низьку конкурентоспроможність цих технологій. У 2020 р. передання технологій здійснено за всіма 7-ма стратегічними пріоритетами, з яких найбільшу кількість технологій (55,6 %) передано за стратегічним пріоритетом 4 (АПК), нажаль, найменшу частку надходжень (0,9 %) отримано за стратегічним пріоритетом 7 (ІКТ), за яким передано 1,3 % технологій [5].

Для ефективного використання потенціалу технологічного підприємництва та спрямування його на досягнення конкурентоспроможності України після війни необхідна чітка політика щодо заохочення

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

інновацій та подальшого розвитку освіти та науки. Потрібно розширювати інтеграцію країни в глобальні ланцюжки створення доданої вартості і інноваційні мережі. Україна має сформувати державну політику націлену на пошук та залучення талантів майбутнього, формування стимулів утримання кваліфікованої робочої сили в країні, що стане вирішальним фактором в укріпленні конкурентоспроможності країни та досягненні зростання добробуту населення. Для адаптації талантів, потрібен добре функціонуючий ринок праці, який захищатиме працівників та створюватиме стимули підтримки і мотивації співробітників в умовах невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дернова І. А., Боровик Т. М., Кравченко Л. В. Глобальний вимір конкурентоспроможності України. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. № 42. С. 29–34.
2. Щербина В. Технологічне підприємництво: де США та Україна можуть допомогти один одному. URL : <https://www.ar25.org/article/tehnologichne-pidpryyemnyctvo-de-ssha-ta-ukrayina-mozhut-dopomogty-odyn-odnomu-hill.html>
3. Федоров М. ІТ під час війни: виклики, досягнення, перспективи. Інформаційне агентство Інтерфакс Україна. URL : <https://interfax.com.ua/news/blog/881572.html>
4. Бутенко А. І., Шлафман Н. Л., Бондаренко О. В. Концепція формування системи технологічного підприємництва в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1 (47). С. 31–38.
5. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науково-аналітична записка / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда, Т. К. Кваша та ін. К. : УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Кічурчак Маріанна Василівна,
д-р екон. наук, професор,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна
ORCID ID 0000-0002-1927-5704

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА
КОМУНІКАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС:
ДОСВІД ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УМОВАХ ПОСТ-ВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Однією з важливих тенденцій розвитку підприємництва в країнах ЄС є зростання сектору інформації та комунікації (СІК). Через прямі і непрямі ефекти підприємництво у СІК сприяє формуванню інформаційного суспільства, досягненню цілей сталого розвитку, посиленню відкритості економіки країни та появі нових ринків. Додатково СІК бере участь у формуванні креативної економіки і креативних індустрій унаслідок трансформацію вже наявних і виникнення нових видів підприємницької діяльності, модифікацію ланцюгів створення цінності. Необхідно визначити головні чинники розвитку СІК у країнах ЄС для урахування цього досвіду для активізації підприємництва після завершення війни в Україні.

Для визначення чинників, які впливають на розвиток СІК в країнах ЄС, застосуємо інструментарій регресивно-кореляційного аналізу. Залежною змінною, яка визначає прогресивні зміни у цьому секторі, є зайнятість у СІК (Y , тис. осіб). Це спричинене тим, що зміни у зайнятості відображають характер розвитку СІК, ситуацію у підприємницькому секторі, структурні зміни національної економіки. Незалежними змінними є такі, як: X_1 – кількість населення, осіб; X_2 – загальні видатки на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), млн євро; X_3 – видатки на безробіття, млн євро; X_4 – частота користування мережею Internet за день, % індивідів від загальної кількості.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Статистичні дані для ідентифікації багатofакторної регресійно-кореляційної моделі взято для 29 країн ЄС за 2008–2019 рр. Одержано наступне багатofакторне регресійно-кореляційне рівняння (табл. 1). Оцінка основних параметрів рівняння показала, що воно є адекватним за критерієм Фішера та t -тестом Ст'юдента, у ньому відсутня автокореляція за критерієм Дарбіна-Утсона.

Таблиця 1 – Багатofакторна регресійна функція і результати регресійно-кореляційного аналізу для зайнятості у СІК

Види змінних	Коефіцієнти	Стандартна похибка*	t -статистика	Інтервал довіри, 95 %		DW , 99 %
				Нижня межа	Верхня межа	
Y_1 -перетин	-18,8823	5,5477	-3,4037	-29,7557	-8,0089	2,032
змінна X_1	0,0000086	0,0000002	53,9840	0,0000083	0,0000089	$d_L=1,623$
змінна X_2	0,0067	0,0001	45,1181	0,0064	0,0069	$d_U=1,725$
змінна X_3	-0,0017	0,0003	-6,4438	-0,0022	-0,0012	
змінна X_4	0,3883	0,0803	4,8338	0,2309	0,5458	
Регресивна статистика		Дисперсійний аналіз				
R	0,9965		df	SS	MS	F
R^2	0,9931	Регресія	4	25610480,92	6402620,23	12264,03
Нормалізований R^2	0,9930	Залишок	343	179068,22	522,06	
Стандартна похибка**	22,8487	Всього	347	25789549,13		

* – для коефіцієнтів рівняння; ** – для регресійного рівняння

Джерело: обчислено на основі [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

З імовірністю 99,31 % (Y) можна стверджувати, що кількість зайнятих у СІК у країнах ЄС залежить від демографічної ситуації (X_1), видатків на НДДКР (X_2) і безробіття (X_3), рівня залучення індивідів до використання мережею Internet (X_4). З огляду на параметри багатофакторного регресійно-кореляційного рівняння доцільно їх інтерпретувати так: якщо кількість населення в країні зросте на 10 000 осіб, то можна очікувати збільшення кількості зайнятих у СІК в середньому на 0,086 тис. осіб; якщо загальні видатки на НДДКР збільшать на 1 млн євро, то кількість зайнятих у СІК в середньому зросте на 0,0067 тис. осіб; якщо видатки на безробіття підвищать на 1 млн євро, то кількість зайнятих у СІК в середньому скоротиться на 0,0017 тис. осіб; якщо частка користувачів, які використовують мережу Internet щодня, збільшиться на 1 %, то кількість зайнятих у СІК в середньому зросте на 0,3883 тис. осіб.

Згідно з цим зростання кількості зайнятих СІК в країнах ЄС позитивно впливатиме на розвиток підприємництва, креативних індустрій і креативної економіки, що зумовлене впливом соціально-демографічних чинників, активізацією видатків на НДДКР і збільшенням користування мережею Internet [2, с. 127]. З огляду на досвід країн ЄС, в Україні після завершення війни важливо створити сприятливі умови для реалізації підприємницького потенціалу. Для цього на державному рівні потрібно проводити заходи із реінтеграції і перекваліфікації внутрішньо переміщених осіб, повернення вимушених мігрантів в країну, збільшення державних видатків на інноваційну діяльність та цифровізацію.

Через війну можна очікувати погіршення позицій підприємництва у СІК в економіці України через “відтік мізків і талантів”, зниження попиту на продукцію, ускладнення системи логістики та енергопостачання, скорочення інвестування [3, с. 406]. З огляду на те, що до СІК входить комп’ютерне програмування, консультування та інформаційні послуги, основою яких є дистанційна зайнятість, доступ до мережі Internet і використання сервісів для роботи на спільними проектами, то війна ймовірно матиме слабший вплив на його головні соціально-економічні показники.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Отже, на підставі багатофакторної регресійно-кореляційної моделі специфіковано чинники, які впливають на зайнятість у СІК країн ЄС. Згідно з цим розвиток підприємництва у СІК в умовах поствоєнної реконструкції України буде залежати від ефективності заходів держави з поліпшення демографічної ситуації в країні та фінансування НДДКР, активізації використання мережі Інтернет. Хоча війна в Україні негативно впливає на становлення креативної економіки і креативних індустрій підприємство у СІК посилюватиме свої позиції в країні

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eurostat: official site. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення: 27.04.2023).
2. Кічурчак М. Структурні зміни у секторі інформації та комунікації в системі креативної економіки країн ЄС: досвід для України. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 115–130. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2022.03.115>
3. Kichurchak M. Information and Communication technologies development as a factor of forming creative industries in the European Union countries: experience of the structural transformation for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 1 (48). P. 399–408. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3934>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Кудласевич Ольга Миколаївна,
канд. екон. наук, старший науковий
співробітник,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-2411-9471

ТРАДИЦІЯ СОЛІДАРИЗМУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У періоди суспільної трансформації та повоєнної відбудови система соціального солідаризму та захисту має своєрідну вагу, так як соціальна політика держави може слугувати як амортизатором, так і каталізатором у механізмі перетворення економічних суперечностей у соціально-політичні конфлікти.

Специфіка історико-культурного розвитку України зумовила формування національних традицій соціальної відповідальності підприємництва ще у другій половині XIX – на початку XX ст. Підприємці не тільки сприяли розвитку виробництва та комерції, а й брали активну участь у суспільному житті як почесні члени добродійних товариств, попечителі училищ, гімназій, лікарень, притулків, фундатори філантропічних, лікувальних, освітніх та культурних закладів.

У свідомості представників модернізаторської еліти перепліталися ринкові принципи господарювання з народними традиціями та побутовими звичками; елементи традиційного світогляду та нового прагматичного мислення; національні цінності призвичаювалися до впливів інших культур і наукових здобутків. Однією з визначальних рис українського підприємництва, що формувалося з народних низів, було усвідомлення взаємозалежності між власниками підприємств і робітниками, увага до добробуту, освіти, культурного рівня робітників своїх підприємств як вияв соціальної відповідальності.

Коли загальний характер умов праці найманих робітників на промислових підприємствах визначався утвердженням ринкових

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

інститутів експлуатації праці, переплетінням «дикого», первісного капіталізму, з його нестримною жадобою до швидкого збагачення за будь-яку ціну та модерних форм організації промислового виробництва на основі новітніх технологій, соціальна допомога робітникам стала вважатися важливим критерієм суспільного прогресу [2].

Реалізація заходів соціальної допомоги залежала від низки умов: масштабів промислового виробництва та рівня його прибутковості, стану законодавчої бази, ступеня згуртованості та активності робітничого руху. Провідними складовими системи соціального забезпечення у другій половині XIX ст. були медична допомога, створення лікарняних закладів на підприємствах, відрахування на соціальне страхування, пенсійне забезпечення, поліпшення житлових умов, створення системи початкової технічної освіти та забезпечення культурного рівня робітників.

Однією з визначальних рис українського підприємництва був вияв соціальної відповідальності, усвідомлення взаємозалежності між власниками підприємств і робітниками, увага до добробуту, освіти, культурного рівня робітників. Найбільш показовим історичним прикладом формування моделі соціальної відповідальності бізнесу є підприємства відомих цукрозаводчиків Яхненків, Симиренків, Терещенків та Ханенків, які створили гідні умови життя та праці для своїх робітників. Особлива увага приділялася початковій та професійній освіті, культурно-просвітницькій діяльності, підвищенню кваліфікації працівників. Наприклад, підприємцями-меценатами Терещенками утримувалося 10 середніх професійних навчальних закладів. Соціально-відповідальний підхід у веденні підприємницької діяльності українських підприємців другої половини XIX – початку XX ст. відіграв важливу роль у розвитку освіти, соціальної та культурної сфери на українських теренах [3].

До того ж, в умовах становлення ринкової промислової системи гостро постало т. зв. «соціальне питання». Тож тоді, як і тепер, потрібні були механізми узгодження інтересів, підтримки малозабезпечених, встановлення та дотримання соціальних стандартів, законодавче врегулювання умов найманої праці, створення соціальних ліфтів тощо.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Оскільки у складних умовах інституційних ринкових трансформацій держава виявилася неспроможною забезпечити мінімальні соціальні стандарти для більшості категорій населення, українські вчені XIX – початку XX ст. робили ставку на добродійність як основу задоволення базових потреб населення і своєрідний механізм нівелювання соціально-економічних суперечностей у суспільстві. Історично підтверджено, що система соціального солідаризму та захисту має особливе значення в періоди суспільної трансформації, оскільки соціальна політика держави може слугувати як амортизатором, так і каталізатором у механізмі перетворення економічних суперечностей у соціально-політичні конфлікти [1].

У складних умовах ринкових трансформацій держава виявилася неспроможною забезпечити мінімальні соціальні стандарти для більшості населення, українські вчені XIX – початку XX ст. робили ставку на добродійність. Таким чином, соціально-історичні та ментальні особливості зумовлюють можливість альтернативної моделі трансформації сучасної економічної системи України в напрямі побудови солідарної економіки, зокрема у контексті сучасної повоєнної відбудови народного господарства України; втілення в життя принципів економічного та соціального солідаризму стали б продовженням національних традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудласевич О. М. Українські джерела теорії підприємництва / НАН України, ДУ «Ін-т екон. і прогноз. НАН України». К., 2014. 256 с.
2. Кудласевич О. М. З історії становлення моделі соціальної відповідальності підприємництва у другій половині XIX – на початку XX ст. *Збірник наукових праць «Формування ринкових відносин в Україні»*. 2011. Вип. 5. С. 31–36.
3. Лазанська Т. І. Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торгово-промислової статистики XIX ст.) / НАН України, Інститут історії України. К., 1999. 282 с.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Ляшенко Ганна Павлівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-6560-9931

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ – ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Роль знань у соціально-економічному розвитку підприємства і країни в цілому зростає. Саме за рахунок знань формується система виробництва і сучасне інформаційне суспільство. У сучасних умовах розвитку економіки проходить інтелектуалізація суспільства, яка базується на знаннях і передових технологіях. Автори, Геєць В. М. і Варналій З. С. [1; 2] у своїх працях відмічають, що в нинішній час відбувається інтелектуальна революція, тобто настає «Ера Інтелекту».

Слід зазначити, що знання є генератором нових ідей і також впливають на якість людського капіталу. Отже, майбутнє України залежить від розвитку оновленої освіти, яка буде відповідати світовим тенденціям. Але, для того щоб освіта стала на новий щабель розвитку необхідний потенціал держави інакше не може бути реалізації повноцінних освітніх програм. Знань які переміщуються в центр економічного зростання стали причиною уваги щодо формування конкурентної економіки, тобто економіки знань. У сучасній науковій літературі широко використовується термін «економіка знань», але єдиного визначення його не існує (табл. 1).

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Таблиця 1 – Тракткування визначень
щодо поняття «економіка знань»

Автор	Визначення поняття «економіка знань»
Геєць В. М. [1]	«Економіка знань - це економіка, в якій головним фактором є процеси накопичення та використання знань; спеціалізовані (наукові) знання, як і повсякденні, стають важливим ресурсом, який поряд із працею, капіталом і природними ресурсами забезпечує зростання і конкурентоспроможність економічної системи».
Мельник Л. Ю. [3]	«Економіка знань – це новітня модель розвитку економічної системи, в якій більшу частину валового внутрішнього продукту забезпечують за допомогою виробництва, опрацювання, зберігання, поширення і використання знань, інформації та новітніх технологій».
Світлична В. Л. [4]	«Економіка знань – це етап господарського розвитку, де головним економічним ресурсом виступають знання, що є самостійною економічною цінністю і присутні у кожному виді економічної діяльності, приріст яких забезпечує ефективно зростання і розвиток господарюючих суб'єктів».
Стояненко І. В. [5]	«Економіка знань - це нова модель розвитку економічних систем, яка має прийти на зміну економіці винищення та експлуатації природи, економіці, де головною метою функціонування економічних суб'єктів є максимізація прибутку будь-якими засобами, не зважаючи на наслідки».
Турчина С. Г. [6]	«Економіка знань або економіка, що створена на засадах знань – економіка, в якій більшу частину валового внутрішнього продукту забезпечено діяльністю з виробництва, оброблення, зберігання і розповсюдження інформації і знань».

Слід зазначити, що всі визначення, які представлені у таблиці №1 побудовані на знаннях, тому що знання пов'язані із появою нових професій, розвитком і використанням новітніх інформаційних технологій, розвитком інтелектуального капіталу, освіти, науково-дослідної діяльності та успішним функціонуванням на ринку. Важливим аспектом знань є ідеї, які необхідно впроваджувати в практику, тобто в реальну діяльність. Для того щоб знання працювали і ефективно впливали на економічний розвиток необхідно ними управляти.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Наукова література визначає наступні чинники управління знаннями, а саме [7]:

- 1) людський чинник (вміння накопичувати і структурувати знання, знаходити і обробляти потрібну інформацію);
- 2) навчання (умови для навчання та підвищення кваліфікації персоналу, отримання неформальної освіти);
- 3) технологічний чинник (технології управління знаннями, електронне управління документооборотом);
- 4) організаційний чинник (управління конфіденційними знаннями, забезпечення інформаційної безпеки);
- 5) системний чинник (вміння трансформувати знання з одної системи в іншу);
- 6) чинник часу (швидкість пошуку та обробка інформації).

Незважаючи на те, що Україна на сьогодні має низький рівень технологічного та інноваційного розвитку, але вона укомплектовує (інтелектуальна еміграція) розвинені країни інтелектуальним капіталом, і це є великою проблемою для країни.

Економічне зростання, як правило, базується на економічній освіті, а саме на розвитку інтелектуального потенціалу, тому, що інтелектуальний потенціал нарощує нові знання, які забезпечують інноваційне вдосконалення виробництва. Виходячи із вищезазначеного слід врахувати, що в умовах гострої конкуренції у будь-якому виробництві основне місце належить винахіднику – людському інтелекту, тому що саме людський інтелект стає продуктивною силою. Сьогодні одним із головних моментів інноваційного розвитку є гармонізація науки і виробництва де, як правило, повинні враховуватися основні фактори, а саме: економічні, соціальні, екологічні, ринкові та інші. Для розвитку такої гармонізації необхідно враховувати наступні позиції: виявлення і використання талановитої молоді, створення умов для розвитку фундаментальної науки, забезпечення державного захисту інтелектуальної власності, використання у виробництві високоефективних винаходів.

Отже, в сучасних умовах господарювання впровадження економіки знань є основою забезпечення подальшого економічного розвитку кожного підприємства і країни в цілому.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геєць В. Характер перехідних процесів до економік знань. *Економіка України*. 2004. № 4. С. 6 (4–14).
2. Варналій З. С. Роль економіки знань у розвитку національної інноваційної системи. *Наука и бизнес. Экономика знаний* : I Междун. научн.-практ. форум. Дніпропетровськ, 2015. С. 60–65.
3. Мельник Л. Ю. Еволюція наукових уявлень про економіку знань. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 26/1. С. 37–42.
4. Світлична В. Л. Теоретичний базис нової парадигми суспільства – економіки знань. URL : <https://economics.opu.ua/files/archive/2015/No3/184-193.pdf>
5. Стояненко І. В. Формування економіки знань як реальність та необхідність сьогодення. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1230>
6. Турчіна С. Г. Розвиток економіки знань в умовах інтеграції України до світового господарства. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_2_2017ua/31.pdf
7. Rak, N.Ye. (2009). Knowledge economy: essence and factors of knowledge management. URL : http://ird.gov.ua/pe/re200903/re200903_224_RakNYe.pdf (Accessed 15 Dec 2020).

Секція 1
Розвиток підприємництва:
досвід, обмеження, безпека та можливості

Марченко Ольга Іванівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1301-6680

SMM: НОВІ МОЖЛИВОСТІ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Будь-яка нестабільна, переломна ситуація змушує бізнес переглянути стратегічне бачення компанії, по-новому подивитися на вектори руху та шукати нові перспективи для розвитку, які на перший погляд не є очевидними. Війна все змінила. Складні економічні та соціальні обставини, викликані воєнними діями, обумовлюють необхідність пошуку шляхів для продовження роботи, диверсифікації ризиків, а іноді й нових можливостей для розвитку власної справи, створення стартапів для задоволення нових потреб суспільства, спричинених різними обставинами війни. Разом з тим, потребують глобальних трансформацій маркетингова діяльність підприємств та інструменти SMM зокрема.

На фоні масштабної діджиталізації економіки і суспільного життя та стрімкого зростання користувачів смартфонів, кількість активної аудиторії соціальних мереж в Україні і в світі стрімко зростає. Тому Social Media Marketing (SMM) займає все більш вагомe місце в системі маркетингових комунікацій будь-якого бізнесу [1].

Для бізнесу за допомогою SMM здійснюється безпосередня взаємодія з покупцями, а також знайомство із брендом. Також важливим кроком є підштовхування потенційних споживачів до дії, а також отримати фідбеку від тих, хто вже скористався послугами компанії. Тобто, SMM - це комплекс заходів, які орієнтовані на залучення клієнтів і підвищення продажів за допомогою взаємодії зі споживачами через соціальні мережі. Або, якщо говорити простими словами, це комплекс заходів по запуску і веденню сторінки в соціальних мережах [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Необхідним є вивчення досвіду зарубіжних країн під час кризи щодо можливих шляхів адаптації SMM для відновлення бізнесу в Україні. Кризова маркетингова стратегія повинна бути спрямована на стабілізацію компанії в сучасних умовах. Бізнесмени можуть відмовитись від довготривалих проектів на майбутнє, від брендovих PR-кампаній з великими охопленнями, перенаправити бюджет на більш стабільні та прибуткові продукти [3].

Сьогодні соціальні мережі є поширеною складовою більшості бізнесів, особливо ця тенденція розповсюдилась під час пандемії та війни. І ось декілька уніфікованих причин, чому вони потрібні бізнесу у 2023 році:

- посилення впізнаваності бренду;
- зростання продажів;
- підвищення залученості клієнтів та налагодження зворотного зв'язку;
- збереження конкурентоспроможності.

Соціальні мережі не є практичним рішенням, хоча можуть бути вагомим інструментом для бізнесу. Кожен бренд повинен проаналізувати свої виняткові обставини, аби мати можливість інвестувати свій час та ресурси найефективнішим шляхом.

У січні 2023 року в Україні налічувалося 26,70 млн користувачів соціальних мереж, що становить 74 % від загальної чисельності населення. Але з початком повномасштабного вторгнення пріоритет використання соціальних мереж дещо змінився. Після 24 лютого у користувачів була потреба в динамічній стрічці з чіткою хронологією, аби розуміти, що відбувається і як змінюється ситуація в країні. Саме тому зріс попит на Telegram — це була єдина платформа, де новини поширювалися кожні 2-3 хвилини. Жодна інша соціальна мережа не мала (й не має) подібної хронологічної шкали [4].

Завдяки стабільному зростанню таких соціальних мереж, як Facebook, Instagram, Twitter вони стали одним із найпотужніших інструментів, які доступні для бізнесу, аби безпосередньо комунікувати — зв'язуватися з потенційними клієнтами та споживачами, і при цьому генерувати продажі.

Секція 1
Розвиток підприємництва:
досвід, обмеження, безпека та можливості

Проаналізувавши дослідження науковців та роботу практиків-маркетологів з SMM-просування наведемо перелік соціальних мереж, які найбільш релевантні для просування (табл. 1).

Таблиця 1– Соціальні мережі, які найбільш релевантні
для просування бізнесу

Назва	Характеристика
Facebook	Найбільша соціальна мережа у світі є найкращим майданчиком для маркетингу як у сегменті B2B, так і в сегменті B2C. Бізнес-сторінки і тематичні групи – головний інструмент SMM на Facebook. Крім цього, власники бізнес-сторінок мають доступ до зручних інструментів e-mail-маркетингу, що дозволяє здійснювати розсилання передплатникам або членам груп
Instagram	Його необхідно сприймати як можливість розповісти історію бренду в межах великої маркетингової онлайн-стратегії. В Instagram відбувається діалог між брендом і клієнтами. Що ближче вони до бізнесу, то більше шансів, що вони стануть шанувальниками.
LinkedIn	Відноситься до найбільш зручних майданчиків для реалізації маркетингових кампаній. Тут можна швидко знайти потенційних клієнтів у сегменті B2B, оскільки цей ресурс розроблявся саме для ділового спілкування. Головними можливостями використання цієї мережі є персональний брендинг топ-менеджерів, залучення нових споживачів у ході особистого спілкування і за допомогою таргетованої реклами.
Twitter	Відноситься до найбільш ефективних інструментів продажів у сегменті B2B. Це зручний інструмент як для B2B, так і для B2C-маркетологів. Зокрема, у Twitter можна виявити потенційних споживачів і групувати їх у приватні списки. Відстежуючи повідомлення користувачів, можливо дізнатися про їхні інтереси й переваги. Це перший крок до ефективної взаємодії з майбутнім партнером.

Джерело: складено автором за даними [5].

Просування бізнесу в соціальних мережах має ряд переваг перед класичним маркетингом та іншими інструментами онлайн-просування. Всупереч необ'єктивним уявленням про високу вартість

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

просування в соцмережах, SMM може бути недорогим і навіть безкоштовним: грамотна організація роботи в спільнотах поряд з чітким визначенням цільової аудиторії ведуть до істотного підвищення продажів.

Таким чином, український бізнес продовжує працювати та підтримувати Україну на економічному фронті, попри повномасштабну війну. Рекламні бюджети бізнесу значно впали, проте соціальні мережі залишаються вагомим засобом комунікації з клієнтами та просування брендів. В цей складний період функціонування бізнесу соціальна активність бренду повинна бути необхідністю. Потрібно на кожному власнику бізнесу на своєму прикладі мотивувати людей доєднуватися до волонтерського руху, допомагати економіці країни та донатити на ЗСУ. Не варто чекати слушної нагоди чи коли закінчиться війна, бізнесу треба шукати нові можливості, в чому допоможуть соціальні мережі. Немає кращого часу, ніж сьогодні. Починайте свою власну справу чи відновлюйте її - країні необхідні нові натхненні бізнеси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ларіна К. В. Соціальні мережі як ефективний інструмент просування сучасного бізнесу. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 3–4 березня 2020. URL : http://kafacco.hneu.edu.ua/pdf_materials/Konf_2020.pdf
2. Чому вашому бізнесу потрібне SMM просування? / Офіційний сайт Best Marketing. URL : <https://bestmarketing.com.ua/ua/>
3. Подзігун С. М. і Пачева Н. О. SMM і маркетинг під час війни. *Економічні горизонти*. 2022. № 4(22). С. 25–33. URL : <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/267016>
4. Кашина М. Снек-контент, ситуативи та автентичність: SMM-тренди для бізнесу у 2023 році. URL : <https://www.promodo.ua/blog/snek-kontent-situativi-ta-avtenticnist-smm-trendi-dlya-biznesu-u-2023-roci>
5. Монастирський Г. Л., Турчин Л. Я. Social Media Marketing як інструмент просування підприємств-надавачів транспортних послуг. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28, № 1. С. 258–264.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Мельничук Ганна Сергіївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-0640-0334

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: НИНІШНІ РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Діяльність суб'єктів малого підприємництва є надзвичайно важливою для кожної країни в будь-який час життєдіяльності суспільства. А в період економічних криз, військових конфліктів роль даного сектора національної економіки суттєво зростає. Адже саме малі суб'єкти підприємницької діяльності, володіючи здатністю швидко пристосовуватися до динамічної кон'юнктури ринку та адаптовуватися до нових реалій, стають засобом самореалізації громадян, забезпечують створення робочих місць, наповнюють ринок продукцією, випробовують інноваційні підходи до ведення бізнесу тощо.

Повномасштабна війна в Україні завдала руйнівного впливу національній економіці в цілому, й підприємницькому сектору зокрема. Відповідно до статистичних оцінок Європейської Бізнес Асоціації, у 2022 р. падіння бізнесу характерне було для 83 % компаній-членів асоціації. Більше того, у 29 % опитаних рівень падіння склав до 20 %, а у понад 50 % – 21 % і більше. І лише в 11 % компаній відбулось зростання їх доходів. За оцінками Київської школи економіки, сумарна величина прямих збитків усіх українських підприємств (включаючи й державні) внаслідок війни становить 13 млрд дол., а непрямих збитків – понад 33 млрд дол. Такі колосальні фінансові втрати бізнесу стали наслідком сукупного впливу на господарську діяльність суб'єктів малого підприємництва безлічі несприятливих зовнішніх факторів. Серед останніх насамперед варто відзначити такі: проблеми доставки імпортованих товарів та інші логістичні обмеження; проблеми з бронюванням

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

співробітників, їх виїздом за кордон; мобілізація частини працівників, важливих для роботи бізнесу; валютні розрахунки; перебої зі зв'язком та інтернетом; різке зростання ризиків ведення бізнесу, висока невідомість майбутнього розвитку подій. Також потрібно згадати й про ракетні атаки, зокрема на енергетичні об'єкти, що призводили до тривалих відключень електроенергії і, як наслідок – тимчасові зупинки робочих процесів, зменшення кількості продуктивних годин роботи, ріст витрат по причині використання генераторів та ін.

Серед викликів, з якими стикнулись суб'єкти малого підприємництва з початку війни, дослідники відзначають ще й такі: падіння споживчого попиту та платоспроможності населення, руйнування ланцюгів поставок, дефіцит фінансування, значне підвищення вартості матеріалів, сировини та енергоресурсів, недоступність кредитних ресурсів по причині їх високої вартості, відсутність достатньої чисельності кваліфікованих працівників [1].

Сприяли певному підтримуванню підприємницької активності в умовах війни процеси релокації бізнесу із районів, де ведуться інтенсивні бойові дії, тимчасово окупованих агресором територій і прифронтових територій та подальше відновлення їх роботи на новому місці. Разом з тим, негативною тенденцією для держави є те, що частина суб'єктів малого підприємництва в цілях забезпечення безпечних і сприятливих умов для своєї роботи переносять свої діяльність до країн Євросоюзу. За даними дослідження Bloomberg, в Польщі із 45 % новостворених в 2022 р. іноземних компаній, за попередніми оцінками, 24 тис. – це українські компанії. При цьому більше третини з них планують залишатися в Польщі незалежно від результатів війни в Україні. А це є вкрай негативним фактором для нашої країни зараз й особливо для майбутнього відновлення економіки. Оскільки наслідком таких дій стане відтік людського капіталу, в країні не будуть створені нові робочі місця, а податки надходитимуть до бюджетів інших країн. Тому наразі перед державою гостро постає питання створення умов для релокації суб'єктів малого підприємництва на безпечні саме українські території та максимальне сприяння їх діяльності. Адже навіть ті релоковані суб'єкти бізнесу, які працюють в Україні,

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

зіштовхнулися з низкою проблем, які заважають відновленню їх нормальної роботи на новій території. Перш за все це такі проблеми як: низька платоспроможність підприємств на внутрішньому ринку (62,2 %), непередбачуваність розвитку ситуації в Україні (46,6 %), брак потрібних обсягів фінансування (39,4 %), відсутність необхідного обладнання (11,4 %), застаріла бізнес-модель (3,6 %) [2].

Серед серйозних проблем, які виникають під час діяльності підприємців і які вимагають формування реанімаційного пакету регулювання малого бізнесу, дослідники відзначають про такі: відсутність у підприємця можливостей для своєчасного та в повному обсязі погашення фінансових зобов'язань; немає механізму звільнення суб'єкта малого підприємництва від сплати орендної плати на період форс-мажору; необхідність адаптації переміщеного бізнесу до нових умов; надмірне податкове навантаження; відсутність програм бюджетних дотацій для малого бізнесу; утруднена логістика тощо [3, с. 115–116].

Також варто відзначити посилення негативних очікувань суб'єктів малого підприємництва. Згідно результатів опитування Європейської Бізнес Асоціації настрої зазначених суб'єктів впали до 2-го найнижчого значення за всі 6 років, коли проводились такі дослідження – 2,4 бали з 5-ти можливих. Незадоволені станом власної справи 58 % підприємців, а 29 % опитаних вважає економічні умови в Україні катастрофічними для бізнесу. Водночас частка тих, хто очікує на подальше погіршення ситуації (38 %), перевищує частку тих, хто все-таки сподівається на поліпшення справ (33 %) у наступні пів року [4].

За оцінками фахівців, після завершення війни, в період післявоєнного відновлення країни, перед суб'єктами малого підприємництва постануть нові проблеми та виклики, зокрема такі як: недостатність технологій, знань та експертизи, дефіцит кваліфікованих кадрів, складність отримання необхідного для відновлення фінансування, а також обмежений доступ до недорогих фінансових ресурсів, загострення конкуренції, відсутність платоспроможних покупців, проблеми з адаптацією до нових післявоєнних умов.

Враховуючи окреслені потенційні проблеми та виклики, забезпечення подальшого ефективного розвитку малого підприємництва в

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Україні потребує активної підтримки з боку держави. Остання насамперед повинна полягати у сприянні та допомозі бізнесу як на внутрішньому ринку, так і у виході на ринки ЄС, залученні зарубіжних інвестицій в країну, боротьбі з тіньовою економікою та створенні рівних правил гри на ринку, спрощенні дозвільно-регуляторних правил і процедур, полегшенні адміністрування, діджиталізації процесів надання державних послуг [1], забезпеченні доступу малих підприємців до різноманітних грантових програм підтримки та ін.

Заради досягнення кращих результатів політики стимулювання швидкого відновлення малого підприємництва варто звернути увагу на ті потенційні ніші, в яких суб'єкти малого підприємництва мають змогу швидко розпочати свою діяльність, окрема такі як: організація діяльності та продажів через інтернет; виготовлення їжі (готової чи напівфабрикатів) та організація її доставки на замовлення клієнтів; бізнес по наданню соціальних послуг населенню різних груп; освітні короткострокові курси, онлайн-тренінги; сфера ІТ [3, с. 116].

Погоджуємось із баченням експертів про те, що уряду України насамперед потрібно покращити бізнес-середовище, спрямувати зусилля як на вирішення традиційних для малого підприємництва викликів, так і нових, породжених війною, враховуючи при цьому відмінності між великими та малими підприємствами. Традиційними викликами для останніх є: корумповані державні інституції, судова система та слабкий захист прав власності; податкове навантаження, зокрема адміністративне; нестача кваліфікованого людського капіталу. Новими викликами для підприємницького сектору, спричинених повномасштабною війною, стали: руйнування об'єктів інфраструктури, зниження споживчого попиту на товари та послуги, логістичні проблеми, брак фінансування оборотного капіталу, високий рівень невизначеності та ризиків діяльності. Відповіддю на ці виклики, з боку уряду, повинна стати активна робота, зосереджена на наступних сферах:

1) Ринкове стимулювання (реалізація програми публічних закупівель, забезпечення участі суб'єктів малого підприємництва в програмах регіонального розвитку; створення альтернативних транспортних шляхів та ін.);

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

2) Доступ до фінансування (розширення державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»; стимулювання залучення приватних прямих іноземних інвестицій; забезпечення доступу до грантового фінансування).

3) Страхування (започаткування програм страхування, які б покривали воєнні ризики).

4) Податкова реформа (першочергово – це зменшення адміністративного податкового навантаження, наприклад шляхом спрощення процедури адміністрування податків, впровадження зручних цифрових сервісів).

5. Інфраструктура (розробка та впровадження програм з відновлення зруйнованої інфраструктури, а також напрацювання ефективних правових процедур відшкодування збитків/втраченого майна).

6. Реформи щодо корупції, судової системи та прав власності, спрямовані на викорінення корупції, гарантування верховенства права.

7. Людський капітал (формування умов для повернення українців з-за кордону, залучення інвестицій в соціальну інфраструктуру, проведення реформ у сфері охорони здоров'я та освіти; модернізація законодавства про працю; запровадження активних програм реінтеграції та працевлаштування українців).

8. Стимулювання експорту (реалізація стратегії збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю; пріоритезація експортних секторів; залучення інвестицій в інноваційні високотехнологічні галузі, сприяння дослідженням і розробкам, а також перекваліфікації робочої сили).

9. Євроінтеграція (налагодження дієвої співпраці з міжнародними кредитно-експортними агенціями з різних питань надання допомоги вітчизняному малому бізнесу; надання інституційної, технічної та фінансової підтримки експортерам для виходу на ринки ЄС) [5].

Отже, забезпечення ефективної діяльності та розвитку сектора малого підприємництва є надзвичайно важливим як для сьогодення, так і для майбутньої післявоєнної відбудови економіки України. Це потребує системного вирішення давно існуючих і нових проблем діяльності суб'єктів малого підприємництва. Розв'язання останніх є

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

запорукою збереження наявних і створення нових робочих місць, активізації ділової активності, зростання обсягів ВВП, наповнення вітчизняними товарами внутрішнього ринку та збільшення експорту. У підсумку саме завдяки притаманному малому підприємництву високому рівню гнучкості та адаптивності даний сектор може не лише запобігти падінню національної економіки, а й надати позитивний імпульс для відновлення економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жирій К. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html>
2. Коробка С. В. Особливості релокації малого підприємництва в умовах війни. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-14>
3. Василюк Н. М. Наукові підходи до розвитку малого бізнесу в умовах війни. *Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій*. 2022. Розділ 1.8. С. 110–121. URL : <https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-08>
4. Еро О. На другому році повномасштабної війни: які настрої та плани у малого бізнесу? URL : <https://eba.com.ua/na-drugomu-rotsi-povnomasshtabnoyi-vijny-yaki-nastroyi-ta-plany-u-malogo-biznesu/>
5. Григоренко Є., Шніцер М. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. Велике дослідження. *Forbes Ukraine*. 2022. 15 грудня. URL : <https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-mae-vidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501>

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Слюсарева Людмила Валеріївна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-6845-9307

ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО ОРІЄНТИРУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВОЄННІ ЧАСИ ТА ОПІСЛЯ

У багатьох країнах світу суб'єкти малого та середнього підприємництва відіграють важливу економічну та соціальну роль у розвитку економіки на регіональному рівні. До початку повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну малий і середній бізнес забезпечував в країні 60 % ВВП, 7 млн робочих місць та 40 % податкових надходжень, що становило основу економіки [1]. Наявні статистичні дані свідчать, що на сьогоднішній день, загалом темпи реєстрації нових бізнесів в Україні скоротилися щонайменше на 30 %, що згодом може відчутно вплинути на податкові надходження, а також обсяг щоденних фінансових операцій, ресурсну базу та відсотковий дохід банківського сектору.

Говорячи про географічне розташування підприємств малого та середнього бізнесу, зазначимо, що до військової агресії росії майже дві третини українських малих і середніх підприємств розташовувалися в регіонах, які зазнавали, або досі зазнають активних бойових дій. Кількість зайнятих у ММСП осіб була майже вдвічі більшою, а обсяги продажів – майже втричі вищими в цих регіонах порівняно з іншими регіонами країни, які не були залучені в активні наземні бойові дії. Наявні статистичні дані Київського регіону свідчать, що з 2014 року в Ірпені щорічно збільшувалася кількість підприємств малого і середнього бізнесу. Так, у 2014 році в Ірпені було зареєстровано 8141 суб'єкт підприємництва, а у 2020 році їх кількість становила

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

12404 суб'єктів. За даними ГУ ДПС за 2022 рік [5] в Ірпінській міській територіальній громаді Київської області налічувалося 10908 зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва. Серед загальної кількості зареєстрованих суб'єктів малого та середнього підприємництва по громаді значну частину склали мікропідприємства, число яких становило станом на початок 2023 року 10787 од.

Зазначимо, що одним із основних рейтингів, за допомогою якого можна оцінити ведення підприємницької діяльності в регіоні є рейтинг від видання Forbes Ukraine [4]. Цей рейтинг було розроблено відповідно до індексу порівняння простоти підприємницької діяльності між країнами світу – Easy of Doing Business Index. Рейтинг розраховується за методикою, яка передбачає спеціально розроблену 1000-бальну шкалу за десятьма критеріями.

При цьому, за результатами рейтингування за 2020-2021рр. з'ясовано, що сприйняття підприємницького середовища міста Ірпінь, до прикладу, в цей період було позитивним. Так, за даними 2020 року Ірпінь посідав 13 позицію (576 балів) в рейтингуванні міст України, а у 2021 році його позиції покращилися ще на 8 позицій і, як результат – 7 місце в рейтингу (612 балів). Результати наведеного рейтингування показали, що найбільший вплив на ведення бізнесу в регіоні, серед основних, мали наступні показники: прозорість міської влади, ділова активність, купівельна спроможність, регіональний Doing business, транспортне сполучення, безпека, освіта, сприйняття міста мешканцями, міграційна привабливість, екологічна ситуація.

До того ж, серед числа найпоширеніших проблем малого та середнього бізнесу з початку повномасштабної війни й до сьогодні, на нашу думку, можна виокремити збій логістичних ланцюжків, а саме: порушення ustalеної співпраці між підприємствами у процесі виготовлення товарів та надання послуг, порушення традиційних зв'язків між підприємцями та постачальниками, проблеми щодо транспортування товарів всередині країни та ввезення товарів з-за кордону.

Безальтернативно різним, з нашої точки зору, залишається на сьогодні відновлення окремих аспектів логістики. Так, з часом, відбувається пом'якшення бар'єрів у внутрішніх перевезеннях, підприємці

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

здобувають досвід ввезення іноземних товарів до України. За таких умов, частина постачальників вже повернулася до роботи із партнерськими підприємствами після стабілізації ситуації на фронті, на ринку з'явилися нові гравці. Однак, на наш погляд, важчою є ситуація із відновленням співпраці між підприємствами, особливо, якщо фізичні активи підприємств були пошкоджені або знищені. Економічні зв'язки, які вибудовувалися протягом років незалежності і були розірвані 24 лютого 2022 року, поступово почали своє відновлення і будуть продовжувати його в подальшому. Натомість, натеper, цей процес ще залишається далекий від завершення.

Загалом, можна констатувати, що підприємства малого та середнього бізнесу (в залежності від місця свого розташування) зазнають різного впливу воєнних дій та їх наслідків. Географічно регіони України можна поділити на 4 категорії: «частково окуповані регіони» (зона ведення бойових дій), «прифронтові регіони» (під загрозою вторгнення), «опорні регіони» (відіграють вирішальну роль у логістиці оборонних та гуманітарних вантажів) та «безпечні регіони» (регіони, які умовно є безпечними для підприємницької діяльності та мають мінімальний ризик вторгнення).

За даними Державної служби статистики [5], прифронтові та частково окуповані регіони відповідають за більш як 40 % ВВП України. На їх території зареєстровані понад 45 % компаній (за виключенням Києва).

Крім того, вплив війни на малий і середній бізнес також відрізняється, залежно від галузі. Так, малий та середній бізнес сфери послуг страждає через скорочення населення в містах, що викликає як скорочення попиту на окремі види послуг (готельний та ресторанний бізнес, салони краси, надавачі позашкільних освітніх послуг, тощо), так і скорочення пропозиції висококваліфікованих спеціалістів (ІТ сектор, експерти в сфері фінансових, дизайнерських та консалтингових послуг). А саме, як зазначає Укрінформ «...серед перешкод для ведення бізнесу в Україні брак робочої сили посідає п'яте місце – 31 % опитаних підприємств вказують на проблеми із пошуком персоналу» [6]. При цьому зазначається, що частка бізнесів, що відчули брак

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

кваліфікованих працівників в останні місяці 2023 року, зросла за одночасного зменшення роботодавців які повідомили, що їм легко знайти некваліфікованих працівників. Тобто підприємства не поспішають розширювати штат і вже понад 91 % не очікують змін у зайнятості. В цілому ж, якщо вивчати цей показник за розміром підприємств, то можна стверджувати, що у великих та середніх підприємств проблема з пошуком персоналу стоїть гостріше, на відміну від малих та мікробізнесів. Така тенденція може свідчити про перші спроби до розвитку великого та середнього бізнесу у воєнні часи та опісля воєнного періоду. Як повідомляється, за даними НБУ [7] у квітні 2023 року ІОДА (Індекс очікувань ділової активності) підвищився до 51,5 % у порівнянні із 49,5 % з березнем, що свідчить про очікування збільшення виробництва в Україні завдяки стабілізації ситуації в енергетиці, підвищенню споживчих настроїв населення та поліпшенню інфляційних та курсових очікувань.

До того ж, сьогодні суттєва частка малого та середнього бізнесу та української економіки загалом, в значній мірі, залежить від успішної роботи підрозділів ППО ЗСУ, які відбивають ворожі атаки на українську критичну інфраструктуру. Адже саме ці атаки призводять до перебоїв у роботі підприємств.

Не дивлячись на всі складнощі, державі необхідно здійснювати підтримку малого та середнього бізнесу в Україні. Світовий досвід показує, що на сьогодні одним із пріоритетів урядів різних країн світу є розвиток малого та середнього підприємництва. Малі і середні підприємства є більш гнучкою ланкою, яка може у короткий термін мобілізувати ресурсну базу найефективнішим чином та змінити свою економічну діяльність – з неприбуткової на прибуткову.

Таким чином, одним із стратегічних орієнтирів економічної політики України має бути створення і підтримка максимально сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу, враховуючи сильні і слабкі сторони окремих регіонів й міст, особливості їхнього соціально-економічного розвитку, технологічних та демографічних процесів.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження VKURSI про реєстрацію бізнесу в Україні (2023). URL : <http://bitly.ws/EEgH>
2. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. 2023. URL : <http://bitly.ws/EEh8>
3. Проблеми та перспективи МСБ майже через рік після початку війни. 2023. URL : <http://bitly.ws/EEhk>
4. Рейтинг міст з погляду легкості ведення бізнесу від Forbes Ukraine. 2021. URL : <http://bitly.ws/EEhx>
5. Державна служба статистики. URL : <http://ukrstat.gov.ua>
6. Третина українських підприємств скаржаться на брак робочої сили. *Бізнес Цензор*. 2023. 15 травня. URL : <https://mbiz.censor.net/news/3418562>
7. Національний банк України / вебсайт URL : www.bank.gov.ua

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Смачило Валентина Володимирівна,
*д-р екон. наук, доцент,
Харківський національний університет
міського господарства
ім. О. М. Бекетова,*

м. Харків, Україна

ORCID ID 0000-0002-6153-1564;

Кулініч Олег Васильович,
*канд. держ. упр., старший викладач,
Харківський національний
університет ім. В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

ORCID ID 0000-0002-0870-3136;

Шептуха Олена Михайлівна,
*канд. екон. наук, доцент,
Харківський національний університет
міського господарства
ім. О. М. Бекетова,*

м. Харків, Україна

ORCID ID 0000-0002-6117-5125;

Смачило Мирослава Іванівна,
*здобувачка другого року навчання,
Люблінська Політехніка,
м. Люблін, Польща*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ

Підприємницька діяльність завжди супроводжується певним рівнем невизначеності, який може генерувати як негативні, так і позитивні можливості. Відповідно, підприємці, під час реалізації своїх проєктів повинні враховувати ризики та управляти ними. Цей процес є доволі складним та передбачає певну сукупність етапів. Для його розробки та реалізації необхідно звернутися до класифікації ризиків.

Секція 1
Розвиток підприємництва:
досвід, обмеження, безпека та можливості

Перш за все слід зазначити, що єдиної класифікації ризиків не існує. Тому пропонуємо авторський підхід до класифікації ризиків, які необхідно враховувати під час реалізації проєктів, а також їх ідентифікації.

Перш за все, всі ризики, які генеруються негативними ймовірностями, що виникають в проєктній діяльності слід розділити на ті, які ми можемо передбачити (прогнозовані), та на ті, які ми не можемо передбачити (непрогнозовані). В цьому аспекті цікавим є визначення форс-мажорних ризиків – ризиків непереборної сили, які не дозволяють виконати умови договору. Їх перелік передбачено в законодавстві України [1].

По-друге, всі проєктні ризики слід розподілити на внутрішні та зовнішні. Відповідно, ті ризики, які обумовлюються зовнішніми факторами вважаються зовнішніми, а ті, які спричинені внутрішнім середовищем проєкту – внутрішніми. Для ідентифікації зовнішніх ризиків пропонуємо поєднати два підходи: PESTEL-аналіз та діаграму Ішікави (рис. 1).

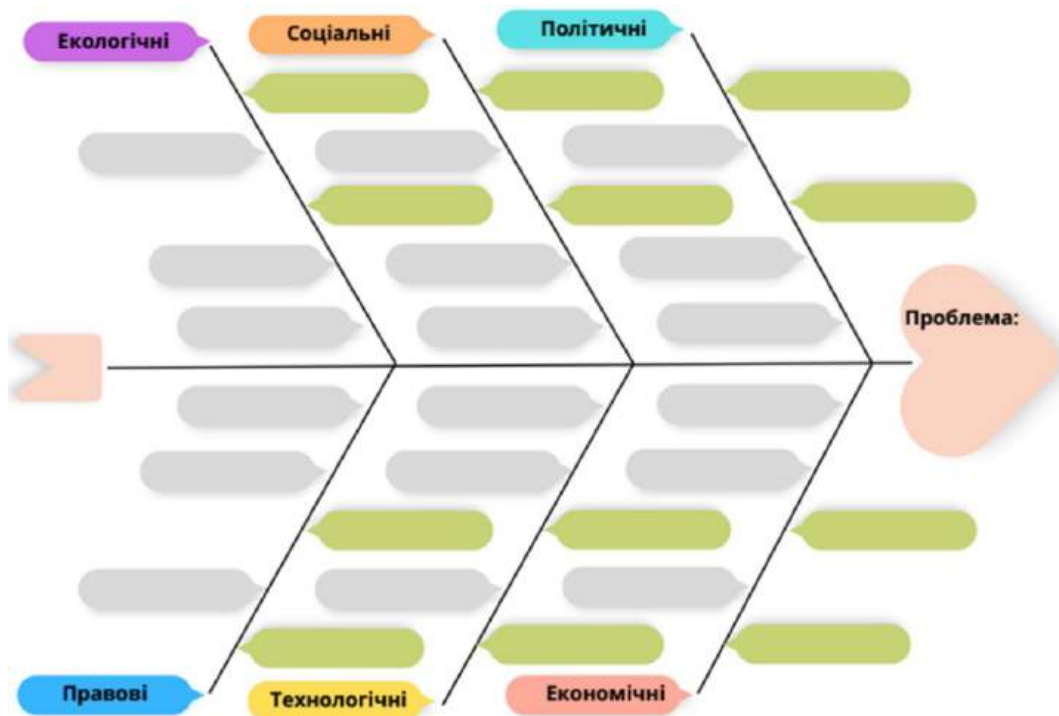

Рисунок 1 – Ідентифікація ризиків на основі поєднання PESTEL аналізу та Діаграми Ішікави

Джерело: розроблено авторами.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

PESTEL-аналіз є відомим підходом до аналізу факторів зовнішнього середовища, та аббревіатурою інструменту, який використовується для ідентифікації P (Political) – політичні фактори, E (Economic) – економічні фактори, S (Social) - соціальні, T (Technological) - технологічні, E (Ecological or Environment) – екологічні, пов'язані з природнім середовищем, та L (Legal) – правові [2].

Діаграма Фішбон або Діаграма Ішікави представляє собою графічний спосіб дослідження та визначення найсуттєвіших причиново-наслідкових взаємозв'язків між факторами та наслідками у ситуації чи проблемі.

Використання діаграми Ішікави відбувається в декілька етапів: виявлення факторів, їх групування, ранжування всередині кожного блоку, аналіз, відкидання тих факторів, на які неможливо вплинути, ігнорування несуттєвих факторів.

Таким чином, групування всіх факторів, які спричиняють ризики, відбувається за 6 блоками, які відповідають 6 групам факторів PESTEL. За кожним блоком, шляхом брейнстормінгу, групуються ризики, які можуть бути викликані тим чи іншим фактором. Потім здійснюється їх ранжування та аналіз, відкидання та неврахування ризиків, які є незначними або, на які неможливо здійснити вплив.

Внутрішня група проектних ризиків представлена внутрішньоорганізаційними ризиками, які генеруються безпосередньо командною проекту.

Також, під час війни росії проти України, необхідно аналізувати безпекові ризики, пов'язані з безпекою команди та цільової аудиторії проекту.

Таким чином, в табл. 1 пропонуємо сукупність проектних ризиків, якими необхідно управляти під час реалізації проектів, враховувати їх та розробляти заходи щодо їх мінімізації, усунення, страхування чи прийняття.

Секція 1
Розвиток підприємництва:
досвід, обмеження, безпека та можливості

Таблиця 1 – Класифікація проектних ризиків

Види ризиків	Опис
Внутрішньо-організаційні	Ризики, пов'язані з командою проекту (невиконання своїх обов'язків через хвороби, недобросовісність, непрофесіоналізм, конфлікти у команді проекту тощо)
Політичні	Ризики, пов'язані з політичною ситуацією, впливом і рішеннями відповідних політиків і політичних органів (наприклад, зміна бажання місцевих органів влади підтримувати проект через зміну пріоритетів)
Правові	Ризики, пов'язані із можливими змінами у законодавстві та нормативно-правовій базі
Економічні	Ризики, пов'язані з можливістю того, що ви не вклатетеся в затверджений бюджет (зміна цін, курсу валют, інфляція тощо) та затримками фінансування
Технічні	Ризики, пов'язані з можливими технічними або технологічними проблемами
Соціальні	Ризики, пов'язані з діяльністю стейкхолдерів, партнерів та підрядників
Природні	Ризики, пов'язані з проявом стихійних сил природи.
Безпекові	Ризики, пов'язані з безпекою команди та цільової аудиторії проекту

Джерело: розроблено авторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. What is a PESTEL analysis? URL : <https://blog.oxfordcollegeofmarketing.com/2016/06/30/pestel-analysis/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Цибульська Юлія Орестівна,
канд. екон. наук, науковий працівник,
Інститут розвитку села та
сільського господарства
Польської Академії Наук,
Республіка Польща

ORCID ID 0000-0001-8038-8233;

Вайданич Тетяна Василівна,
старший викладач,
Національний лісотехнічний
університет України,
Львів, Україна

ORCID ID 0009-0004-9930-5310

УКРАЇНЦІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПОЛЬЩІ

Відповідно до Закону від 13 жовтня 1998 року «Про систему соціального страхування», всі особи, які є, працівниками, підрядниками або здійснюють несільськогосподарську діяльність у Польщі, підлягають обов'язковому пенсійному страхуванню та страхуванню на випадок втрати працездатності [1]. У цьому випадку іноземці, які працюють у Польщі, також підпадають під дію цих правил. Ці особи можуть працевлаштовуватись і/або здійснювати господарську діяльність у будь якій формі, дозволеній польським законодавством, на території Польщі на тих самих засадах, що й польські громадяни.

Кількість застрахованих осіб української національності в системі соціального страхування Польщі неухильно зростає (рис. 1). Особливо активний зріст кількості та частки застрахованих осіб з України спостерігався після 24 лютого 2022 року, коли початок активних бойових дій спричинив масовий виїзд громадян України за кордон і, насамперед, у Польщу.

Частка застрахованих українців у загальній кількості застрахованих іноземців є значною і сягає до 70 %, а в окремих воєводствах

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

навіть 83 % [2]. Передусім спостерігається зростання кількості працівників-українців, котрі у розумінні Трудового кодексу Польщі є особами, яка працюють на підставі трудового договору, призначення, обрання, доручення або договору про спільну діяльність [3].

До осіб, які здійснюють несільськогосподарську діяльність, належать громадяни Польщі та іноземці, які є фізичними особами, юридичними особами та іншими організаційними одиницями, які не є юридичними особами, яким окремим законом надано правоздатність, і безперервно здійснюють організовану прибуткову діяльність від свого імені або в цивільному партнерстві [4]. До них зокрема належать: особи, яка здійснюють несільськогосподарську підприємницьку діяльність відповідно до положень про підприємницьку діяльність або іншого спеціального законодавства; художники і митці; представники вільних професій; учасники командитного товариства з обмеженою відповідальністю, що складається з однієї особи; учасники повного, командитного або професійного співтовариства; керівники недержавних шкіл та освітніх установ [1].

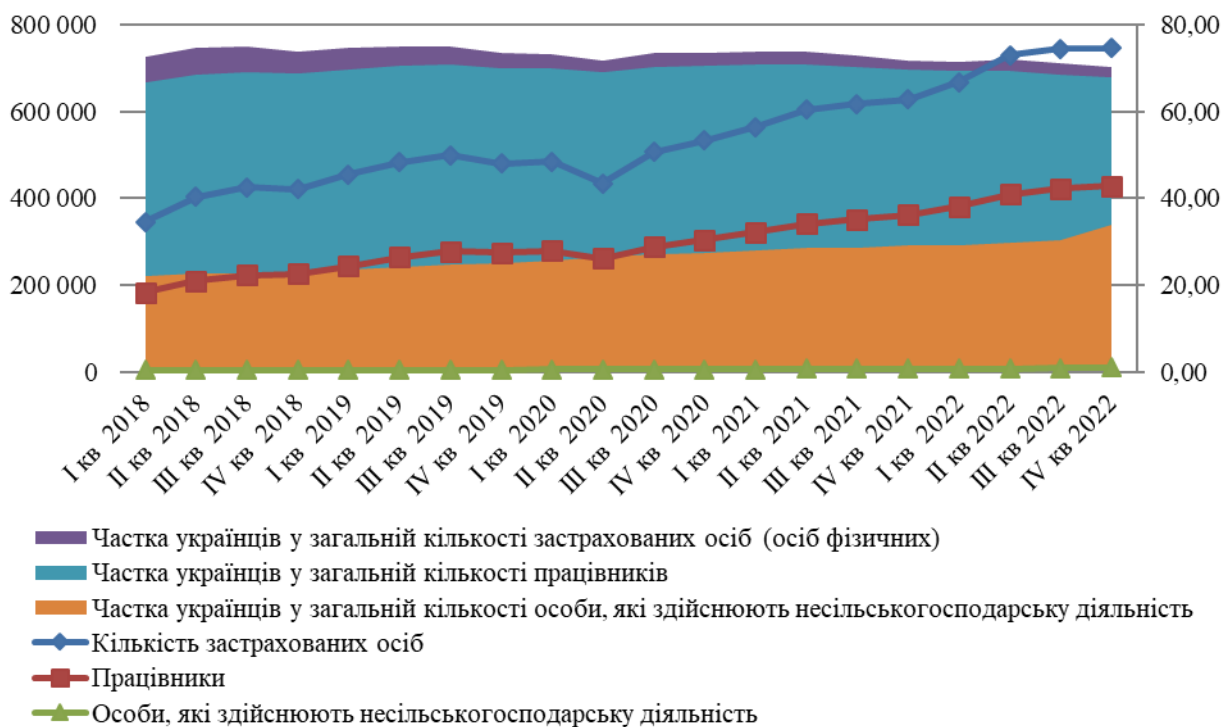

Рисунок 1 – Українці в системі соціального страхування Польщі

Джерело: побудовано авторами на основі [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Загалом в Польщі понад 31 000 іноземців займаються несільськогосподарською економічною діяльністю в Польщі. Якщо рік тому в ZUS було зареєстровано менше 24 тисяч іноземців, які мали статус платників страхових внесків, то на початку 2021 року їх було близько 21,5 тисяч, а в 2016 році - 14,9 тисяч осіб. Частка застрахованих українців, які здійснюють несільськогосподарську діяльність, у відповідній кількості іноземців не перевищує 35%, але їх кількість постійно зростає [2].

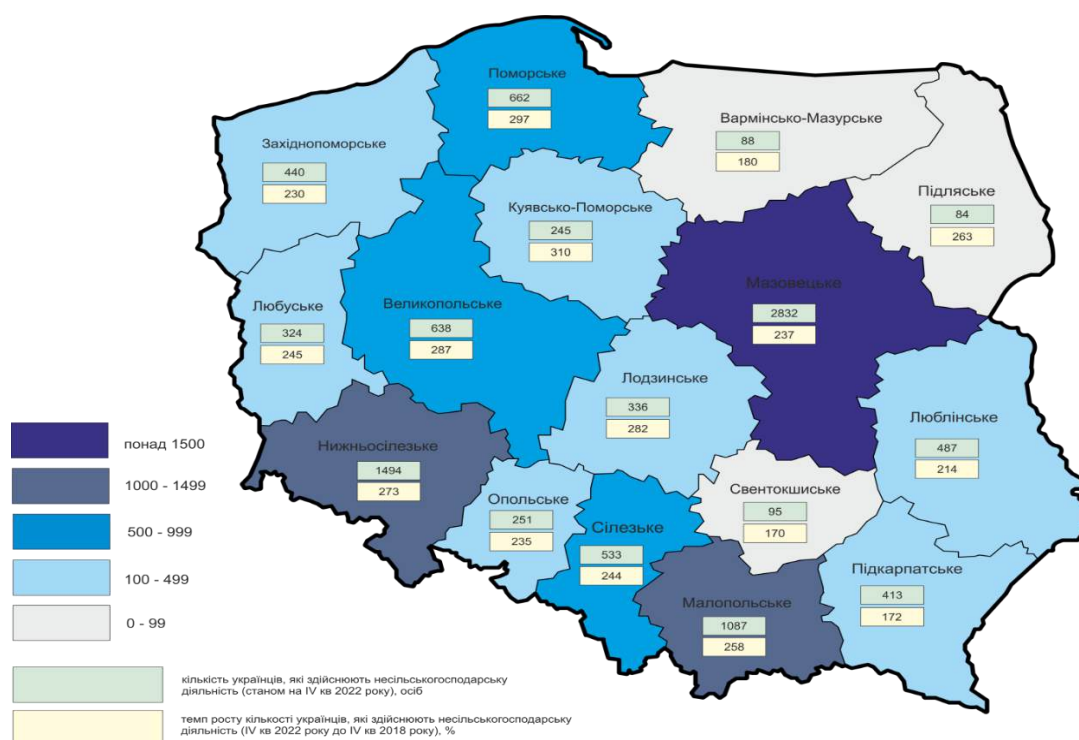

Рисунок 2 – Кількість українців, які здійснюють несільськогосподарську діяльність у поділі на воєводства Польщі (станом на кінець 2022 року)

Джерело: побудовано авторами на основі [2].

Найбільше заяв на соціальне страхування від іноземців, які займаються підприємницькою діяльністю, надходить до відділень ZUS у Мазовецькому (*mazowieckie*), Нижньосілезійському (*dolnośląskie*) та Малопольському (*małopolskie*) воєводствах. Така ж ситуація в розміщенні несільськогосподарської економічної діяльності, започаткованої громадянами України. У Мазовецькому воєводстві розпочали свій бізнес 2832 особи, більшість з яких розташовані у столиці – м. Варшаві.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Найменша кількість застрахованих підприємців з непольським паспортом у Підляському (podlaskie), Вармінсько-Мазурському (warmińsko-mazurskie) та Свентокшиському (świętokrzyskie) воєводствах, де внески на страхування підприємницької діяльності сплачують 84, 88 та 95 іноземців, відповідно. Цікаво, що прикордонні з Україною воєводства – Підкарпатське (podkarpackie) та Люблінське (lubelskie), не займають лідируючі позиції ані в кількості започаткованих бізнесів, ані в темпі росту їх кількості, порівнюючи з 2018 роком.

Підприємливість та адаптивність громадян України, які навіть в час війни або пандемічної кризи, відкривають свій бізнес у іншій країні, вказує на потенціал відновлення ділової активності в Україні у післявоєнний період. З одного боку стабільна фінансова спроможність українців сприятиме їх інвестуванню у післявоєнну відбудову, а з іншого, при створенні сприятливих умов для малого і середнього бізнесу, ці люди можуть повернутись в Україну і розвивати вітчизняний бізнес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19981370887>
2. Офіційна інтернет сторінка Управління соціального страхування Польщі (Zakład Ubezpieczeń Społecznych). URL : <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/statystyka/opracowania-tematyczne/cudzoziemcy> (дата звернення: 13.05.2023).
3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19740240141>
4. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20041731807>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Швець Павло Анатолійович,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень

імені М. В. Птухи НАН України,
м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0001-8676-472X;

Бабич Роман Борисович,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник,

Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-6143-3067

СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вітчизняне підприємництво нечувано постраждало від початку повномасштабної війни. Матеріальні та фінансові збитки, які зазнає бізнес в країні, внаслідок часткової або повної руйнації виробничих потужностей, логістичних проблем та зміни в обсязі та складі робочої сили через велику зовнішню міграцію та мобілізацію спонукало підприємства скорочувати свою господарсько-виробничу діяльність, а на територіях, де ці фактори були катастрофічними для подальшої роботи підприємств, – взагалі призупиняли свою діяльність. За даними Державної служби статистики України це призвело до скорочення реального ВВП України на 29,2 % [1]. На нашу думку, якщо б у 2020-2021 роках український бізнес через пандемію COVID-19 не напрацював певні механізми та алгоритми трансформації соціально-трудо-вих відносин (дистанційна робота, онлайн-продажі), то рівень падіння економіки країни був би ще більшим. Тому зараз одним із найактуальніших завдань в контексті забезпечення економічної безпеки держави є створення сприятливих умов для стимулювання розвитку

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

підприємництва, незалежно від їх розміру та форми власності. Заохочення підприємництва має допомогти зменшити проблеми, які вони зазвичай зустрічають у своїй діяльності, та забезпечити швидку адаптацію до нових умов.

Великі підприємства виявили більшу стійкість до тих шоків, які викликала воєнна агресія росії до України. Так, згідно з опитуваннями, які провели Advanter Group та Американська торгівельна палата (АТП), через півтора місяці війни 78 % малих і середніх підприємств та 91 % великих підприємств продовжили працювати на повній або зменшеній потужності [2; 3]. А дослідження, проведене на замовлення Європейського банку реконструкції та розвитку наприкінці 2022 року, свідчить про те, що більшість опитаних малих і середніх підприємств стабілізували свою діяльність. Так, 57 % із 166 опитаних бізнесів продовжують працювати так само, як і до війни, 6 % – призупинили свою діяльність, а 37 % скоротили обсяги своєї діяльності. Їх дохід зменшився в середньому на 43 %, а кількість робочих місць – на 22 % [4].

Уряд прийняв ряд законодавчих змін та державних програм, щоб допомогти українським підприємствам протягом війни. Ці ініціативи включають фінансову підтримку, спрощення податкових та митних режимів, анулювання деяких нормативних актів, ліцензування та мораторій на державні перевірки, інформування та консультаційна підтримка для бізнесу (наприклад, віртуальний центр Дія.Бізнес, чат-боти Державної податкової інспекції та Міністерства економіки України). Хоча деякі з податкових змін, такі як перехід на спрощену систему оподаткування, все ще створюють дискусії, ці заходи допомогли пом'якшити шок для бізнесу під час адаптації до умов воєнного стану. Також запущена Державна програма підтримки релокації бізнесу до західних областей України (перевага надається стратегічним підприємствам і компаніям, які виробляють товари першої необхідності). За інформацією Мінекономіки України, від початку війни 800 підприємств було релоковано з небезпечних регіонів за підтримки держави, з них 623 підприємства вже працюють на новому місці [5].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Доступ до кредитних ресурсів та їх наявність стають основними проблемами для бізнесу на даний час. Навіть при наявності державної підтримки, такої як кредитні програми, підприємці продовжують стикатися з нестачею ліквідності (з початку 2023 року банки видали бізнесу 8 тис. кредитів на 28,3 млрд грн). Деякі галузі, такі як сільське господарство та роздрібна торгівля, мають цільові програми підтримки, проте мікро-, малі й середні підприємства інших видів діяльності мають проблеми зі здобуттям фінансування. Ситуація може змінитися, якщо Національний банк України зменшить вимоги щодо обов'язкових резервів комерційних банків під час воєнного стану або уряд запустить цільові програми державної підтримки для різних галузей й надасть додаткові державні гарантії за кредитами. Однак, це потребує додаткових альтернативних фінансових механізмів, які через обмеженість фінансових ресурсів у держави, можна реалізувати тільки завдяки міжнародним донорам.

Було запроваджено кілька ініціатив з полегшення ведення бізнесу та стимулювання ділової активності. Проте, деякі нормативні акти, такі як обмеження на критичний імпорт та обмеження цін на паливо, були не повністю узгоджені з пріоритетами бізнесу. Це показує необхідність зміцнення координації між владою та бізнесом, щоб обмінюватися думками та підвищувати ефективність державних ініціатив.

На нашу думку, вже зараз можна стимулювати бізнес, активізуючи реформування регуляторної системи. Це коштуватиме мало, але зменшить витрати підприємств та ФОПів та допоможе зменшити тіньову економіку. На жаль, в Україні діє багато регуляторних актів, багато з яких залишилися ще з радянських часів (їх принципи управління ризиками не відповідають ринковим умовам господарювання). Це стимулює бізнес до приховування частини обороту та призводить до збільшення неоподатковуваних трансакційних витрат. Тому вже зараз необхідні заходи щодо знаходження компромісу між забезпеченням суспільної безпеки та зниженням трансакційних витрат для бізнесу.

В короткостроковій перспективі під час війни найважливішого значення має підтримка сільськогосподарського виробництва, харчова промисловість, оптова та роздрібна торгівля. У середньостроковій

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

перспективі підприємництво потребуватиме підтримки для сталого відновлення шляхом впровадження інноваційних практик, залучення ім-пакт-інвестування та інвестування з урахуванням оптимальних екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG investment), створення робочих місць та адаптації до стандартів та правил ЄС. В цьому контексті важливим пріоритетом буде сприяння розвитку галузей із високим потенціалом стати рушійною силою економічного розвитку (сільське господарство та харчова промисловість, ІТ, будівництво та інфраструктура) та забезпечення збалансованого розвитку як регіонів, які постраждали від війни, так і незайманих конфліктом регіонів із традиційно високим представництвом підприємницьких структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2022 рік / Державна служба статистики України. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2004/vvp/ind_vvp/ind_vvp_u/arh_indvvp.html
2. Стан бізнесу на 14.04.2022 по відношенню до 23.02. URL : <https://www.facebook.com/Advanter.Group.UA/photos/pcb.125699810055316/125698403388790/>
3. Ведення бізнесу під час війни в Україні / Опитування Американської торговельної палати в Україні. URL : https://chamber.ua/wp-content/uploads/2022/04/AmCham-Ukraine-Survey_UKR.pdf#msdyntrid=4IQOc0HdCzH5wiAVRD0SJp-Xp8qDO3L6SA0ie02qgEU
4. Вплив війни на українські підприємства: 57 % бізнесів стабілізували діяльність. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/vplyv-vijny-na-ukrayinski-pidpryyemstva-57-biznesiv-stabilizuvaly-diyalnist/>
5. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств / Офіційний вебсайт Міністерства економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh>
6. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. Житомир : ДУ «Житомирська політехніка», 2022. № 2 (100). С. 3–11. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/jen-2022-2(100)-3-11)

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Шибасва Наталія Володимирівна,

д-р екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-4954-7395;

Єфремов Андрій Олександрович,

здобувач третього рівня (PhD)

вищої освіти,

Державний біотехнологічний

університет,

м. Харків, Україна

ORCID ID 0009-0002-0207-6482

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РЕВОЛЮЦІЇ 4.0

Революція 4.0 в економіці сільського господарства може мати великий вплив на галузь. З розвитком технологій революції 4.0 в сільському господарстві виникають нові можливості для ефективного використання ресурсів та збільшення виробництва продукції. Застосування сучасних технологій у виробництві дозволяє знизити витрати на виробництво, підвищити якість продукції, збільшити прибуток зменшити вплив на довкілля та збільшити продуктивність та ефективність робочих процесів. Це питання на сьогодні є дуже актуальним, про що свідчать численні публікації. Наведемо лише декілька [1–2].

Однією з основних складових революції 4.0 є використання Інтернету речей, який може бути корисним у сільському господарстві. Системи інтернету речей можуть забезпечити виробників точними даними про погоду, якість ґрунту, вологість та інші фактори, що впливають на вирощування рослин і тварин.

Іншими інноваціями, які можуть допомогти розвитку підприємництва та зростанню економіки у цілому, є автоматизація та роботизація виробництва, використання штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування врожаю, аналізу даних та управління виробництвом.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Також можна звернути увагу на використання блокчейн технологій для поліпшення транспортування та зберігання продуктів і забезпечення їх якості.

Революція 4.0 має стати ключовим чинником розвитку підприємництва, відповідно і зростання економіки сільського господарства. Однак, успішне впровадження технологій революції 4.0 вимагає значних інвестицій та кваліфікованої робочої сили, що може бути складно для малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Крім того, необхідно забезпечити доступність технологій та знань для всіх сільськогосподарських виробників, щоб забезпечити рівний доступ до можливостей розвитку.

Таким чином, впровадження технологій революції 4.0 в сільському господарстві має значний потенціал для збільшення продуктивності та економічного зростання, проте потребує уважної стратегії розвитку підприємництва і економіки у цілому.

Важливо враховувати можливі соціальні та екологічні впливи технологій, а також забезпечити їх доступність та ефективне використання для всіх виробників, оскільки революція 4.0 може мати як позитивні, так і негативні напрямки впливу на соціальні та екологічні аспекти сільського господарства.

З одного боку, технології революції 4.0 можуть підвищити продуктивність та знизити витрати на виробництво, що може позитивно позначитися на соціальному аспекті, забезпечуючи доступні продукти харчування, а також збільшити прибуток підприємців. З іншого боку, це може мати негативний екологічний вплив, якщо не буде ретельної розробки. Наприклад, використання пестицидів та гербіцидів може знизити врожайність та екологічну чистоту продукції, а також негативно впливати на здоров'я людей та навколишнє середовище. Нові технології також можуть мати негативний вплив на довкілля, якщо їх використовувати неправильно. Наприклад, розширення вирощування одного виду рослин може призвести до зменшення біорізноманіття та підвищення ризику поширення хвороб та шкідників.

Розробка стратегій з урахуванням екологічних наслідків може допомогти зменшити негативний вплив на довкілля. Наприклад, можна встановити екологічні стандарти для виробників технологій та

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

встановити більш ефективні системи вторинного перероблення відходів електроніки. Крім того, можуть бути запроваджені заходи для зменшення споживання енергії.

Одним з головних соціальних впливів революції 4.0 в аграрному секторі є вплив на зайнятість. Нові технології можуть замінити людей на роботах та автоматизувати деякі процеси, що може призвести до зменшення кількості робочих місць, особливо в розподільчому та переробному секторах. Однак, розвиток цифрових технологій може також створювати нові робочі місця, особливо в галузі розробки та підтримки цифрових рішень.

Необхідно забезпечити доступність технологій для всіх аграрних підприємств, в тому числі для малих та середніх сільськогосподарських виробників. Це можна зробити шляхом розробки спеціальних програм, які надають фінансову підтримку для упровадження нових технологій.

Також важливо забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів для використання новітніх технологій. Для цього потрібно розвивати спеціалізовані програми навчання та перепідготовки працівників аграрного сектору.

У цілому технології революції 4.0 можуть стати потужним інструментом для підвищення продуктивності та ефективності, але їх використання потребує уважної оцінки соціальних та екологічних наслідків та розробки стратегій для їх зменшення. Отже, ефективне використання технологій революції 4.0 потребує уважного аналізу соціальних та екологічних впливів та розробки стратегій для зменшення негативних наслідків та максимізації позитивних наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Індустрія 4.0»: проблеми впровадження і окремі правові аспекти її реалізації в Україні : монографія / Є. М. Білоусов та ін. ; за ред. С. В. Глібка. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розв. НАПрН України, 2021. 200 с.

2. Iryna O. Bashynska. Management of industrial enterprise's business processes smartization to ensure its economic security : monograph. Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2020. 420 p. (In Ukrainian).

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Яковенко Роман Валерійович,
канд. екон. наук, доцент,
Економіко-технологічний
інститут імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-8103-8590;
Яковенко Дмитро Валерійович,
військовослужбовець ЗСУ
ORCID ID 0009-0000-4313-8630

ДОВІРА ДО ТОРГОВОЇ МАРКИ ЯК КЛЮЧОВА МОЖЛИВІСТЬ УСПІШНОГО ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ

Розмаїття торгових марок та рівень розвитку ринкової інфраструктури, що пов'язана з марками, зокрема, досить слабкі механізми правового захисту споживачів та власників, визначають такі характерні особливості у просуванні торгових марок в Україні:

- головне призначення марок на українському ринку – гарантувати якість товару. Відомість марки формує у потенційного споживача надію на купівлю якісного товару;

- водночас, для українських споживачів існування марки самої по собі не є достатнім для формування уявлення про якість товару або прийняття рішення щодо його купівлі. Велике значення, поряд з маркою, має й місце виробництва; при цьому це стосується й глобальних марок;

- у західного споживача для кожної товарної групи існує доволі стабільний набір марок (дві-три марки), серед яких і відбувається вибір під час конкретного придбання. В українського споживача аналогічний набір є дещо ширшим (три-п'ять марок). Крім того, для українського споживача характерним явищем є заміна марок при купівлі (споживач не завжди буде шукати певну марку, за її відсутності у магазині він може придбати товар іншої марки) [1, с. 102].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Отже, можна говорити про те, що дедалі більше українських споживачів звертають увагу на торгову марку, однак стала прихильність до певних марок ще тільки формується. У такій ситуації розробка українських марок стає актуальною теоретичною та практичною проблемою.

Наступною особливістю українського ринку є те, ще сучасна роздрібна торгівля найчастіше представлена незалежними торговими точками, у яких не існує чіткої політики формування асортименту. Слабкість української збутової мережі має свої плюси та мінуси для виробника марочних товарів.

З одного боку, розрізнена збутова мережа не може диктувати виробникам свої умови, як це відбувається на Заході, де виробники повинні платити власникам збутових мереж за присутність їх торгових марок у магазині. Але, з іншого боку, оскільки роздрібна мережа не здатна забезпечити споживачам широкий вибір товарів за конкурентними цінами та гарантувати якість обслуговування, виробники вимушені розвивати мережу власних фірмових магазинів (або фірмових секцій у магазинах). Наслідком нерозвиненості збутової мережі є феномен дрібно-оптових ринків, де також продаються марочні товари. За цих умов цінове позиціонування марки для виробника є досить складним.

Український ринок має свою специфіку і з позицій просування торгової марки. На «розкрутку» нової марки споживчих товарів на вітчизняному ринку треба значно менше часу при більш низьких, у порівнянні із західним ринком, витратах. Це робить український ринок привабливим для нових іноземних марок. Прихід іноземних марок змушує українські фірми займатися активною рекламною підтримкою своїх марок.

Важливим елементом просування торгових марок є цінова політика або цінове позиціонування марочних товарів на ринку відносно інших марок та немарочних товарів. Однак, за умов нерозвиненості збутової мережі та власних дилерських мереж підприємств (зокрема, інституту торгових представників, який є досить розвинутим на Заході), можливості виробника здійснювати вплив на рівень споживчих цін на свою продукцію є доволі обмеженими. У результаті в роздрібній торгівлі може спостерігатися суттєва відмінність у цінах на один і той самий марочний товар.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Західна практика бізнесу свідчить, що на розвинутому ринку існує тільки одна реальна річ: імідж товару у свідомості споживачів. На формування цього іміджу спрямована вся система маркетингу, в залежності від нього створюється система виробництва, просування та доставки товару або послуги фірми. Вважається, що підприємство продає не товари, воно продає «символи» та відповіді на потреби ринку [2, с. 147].

Саме тому, коли західні фірми вийшли на український ринок, вони почали вивчати громадську свідомість споживачів та активно впливати на неї за допомогою реклами та кампаній, формуючи бажане сприйняття товару. Причому це сприйняття формується на рівні таких атрибутів, як престиж, якість, ціна тощо. Безумовно, на початку атрибуту, що просувалися, були засновані на західних традиціях, однак з часом фірми стали враховувати українську ментальність, про що свідчать інвестиції в українські підприємства та придбання їх марок, а також нові мотиви рекламних кампаній.

У результаті такої цілеспрямованої роботи були створені відомі бренди, які захопили значні частки ринку та стали лідерами за обсягами продажів. Ці бренди посіли надійне місце у свідомості українських споживачів у відповідних товарних групах та перешкоджають надходженню нової інформації. Тим самим була створена проблема конкурентам, зокрема українським фірмам, які змушені були прийняти такі «правила».

Аналізуючи діяльність західних фірм, можна сказати, що робота щодо створення бренду має йти у двох напрямках: інформування споживача щодо присутності на ринку вашої торгової марки (результат – поінформований споживач) та формування іміджу марки (результат – лояльний споживач) [3, с. 86].

У кінцевому рахунку, зусилля з просування торгової марки повинні бути спрямовані на те, щоб [4, с. 112]:

- торгова марка стала відомою споживачам, тобто посіла певне місце у свідомості, де зберігається інформація про ту товарну категорію, до якої належить дана марка;

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

- ставлення споживача до торгової марки, яка увійшла до його свідомості, стимулювало споживати саму цю марку товару;

- позитивне ставлення до торгової марки, яке склалося в уяві споживача, зберігалось як можна довше.

Таким чином, товар має стати відомим, споживачі повинні купувати його та віддавати перевагу саме йому.

Однак, щоб досягти пізнаваності нової марки на ринку, необхідні зусилля, спрямовані на подолання інертності свідомості споживачів, яка вже сформувалася раніше. Для цього необхідно знайти мотив для розширення інформації про ту товарну групу, до якої належить нова марка, або потрібно посунути з товарної групи певний бренд, замінивши його новою маркою, але це безперечно викличе протидію власника марки, яку ви бажаєте посунути.

У цілому, в поведінці українських споживачів можна виділити кілька етапів. Коли практично дефіцитний ринок змінила велика кількість нових товарів з відомими та невідомими марками, у свідомості споживачів відбувався повний хаос (стосовно переваг вибору). Однак потім проходить постійна структуризація свідомості: у кожній товарній групі знаходиться кілька марочних назв, які споживач може згадати при опитуванні. Але це не означає, що саме ці марки постійно споживаються, тобто повністю сформовані споживацькі переваги. Як вже зазначалося, на ринку постійно з'являються нові марки продуктів та відносно легко проходить зміна марок у процесі споживання (переключення на інші марки).

Сьогодні ситуація на українському ринку є такою, що перш, ніж виводити на нього нову марку, необхідно зрозуміти, як можна «дос-тукатися» до споживача та переформувати його свідомість під нову марку, а для цього необхідно проводити дослідження споживачів та на їх основі розробити рекламну кампанію, формуючи імідж компанії та товару.

Просування торгових марок є прерогативою власника марки, тому менеджери фірми мають бути готові працювати з брендами. Специфіка українських внутрішньофірмових відносин визначає необхідність введення ще одного критерію успіху торгової марки поряд з

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

обороздатністю та рекламоздатністю – «проходження» марки через свідомість менеджерів підприємства. Під проходженням торгової марки через свідомість слід розуміти сприйняття або несприйняття марки, знаку або логотипу менеджерами підприємства та ті докази, якими вони оперують [5, с. 36].

Готовність роботи з торговими марками також суттєво залежить від рівня розвитку маркетингу на підприємстві, оскільки ця діяльність визначає необхідність проведення маркетингових досліджень, активної рекламної та збутової політики.

На відміну від західних фірм українські бізнесмени та вітчизняні фірми практично не працювали в умовах насиченого ринку. Українські марки, що створювалися інтуїтивно, завойовували ринок майже без значних зусиль, часто для їх просування не вимагалось проводити дослідження споживачів, організовувати потужну рекламну кампанію. Але поступово ситуація на українському ринку змінюється, і для успішного просування торгових марок стають необхідними такі передумови:

- фірма має бути достатньо зрілою та вже пройти ту межу, коли ефективність діяльності обговорюється лише у фінансових термінах, тобто приходить розуміння важливості ринкових позицій, частки ринку та інших маркетингових показників;

- розвинутий сучасний менеджмент та чітко виражене прагнення рухатися вперед, яке підтримується керівництвом;

- розвинута служба маркетингу, яка здатна формувати імідж торгової марки (спільно з рекламними агентствами), слідкувати за змінами ситуації на ринку, в тому числі проводити оцінку сприйняття марки фірми споживачами.

Іншими словами, така фірма усвідомлює свій стан на конкурентному ринку, має розвинуту службу маркетингу, розробляє стратегічні рішення, одним з яких є рішення щодо торгових марок фірми. При цьому умови зовнішнього середовища виступають у якості факторів, що існують об'єктивно, та які з часом можуть змінюватися, у тому числі й у результаті маркетингових дій самої компанії.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Кількість торгових марок на українському ринку постійно збільшується. Вітчизняні товаровиробники вже усвідомили, що неможливо продати навіть якісний товар, якщо споживачі не ідентифікують його серед інших товарів цієї категорії. Головним засобом такої ідентифікації і стає торгова марка. Створювати та просувати власні торгові марки українських товаровиробників змушує і конкуренція з боку відомих іноземних марок, кількість яких постійно збільшується. Український ринок має свою специфіку з позицій просування торгової марки. І товаровиробники мають враховувати ці особливості при виведенні торгової марки на ринок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aaker D. Aaker on Branding : 20 Principles That Drive Success. New-York : Morgan James Publishing, 2014. 208 p.
2. Kotler P., Armstrong G. Principles of Marketing. 16-th ed. New-York : Pearson Education Limited, 2016. 692 p.
3. Batra R., Myers J., Aaker D. Advertising management. New-York : Pearson Education, 2009. 482 p.
4. Lambin J.-J. Strategic Marketing Management. Ohio : McGraw-Hill Companies, 1997. 784 p.
5. Doyle P., Stern P. Marketing Management and Strategy. New-York : Pearson Education, 2006. 528 p.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Андрухович Дана Романівна,
*здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,*
*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*
ORCID ID 0009-0004-6338-968X

ЩОДО НАПРЯМІВ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Другий рік поспіль Україна знаходиться у стані війни. Після початкового шокового впливу її економічна та регуляторна система поступово адаптувалась до воєнного стану.

У перші тижні конфлікту законодавці (Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX) справді дозволили перехід на 2 % бізнесу, який до цього не підпадав під категорію спрощенців, бо мав обіг коштів у розмірі понад 10 млрд грн. А такі обороти зазвичай у найбільших ритейлерів, державних компаній і фінансово-промислових груп. Перехід на ставку 2 % дозволив великому бізнесу уникати сплати інших податків, які вони мали до цього сплачувати - податку на прибуток (18 %) і ПДВ (20 %) [1].

Також було застосовано низку інших заходів для фінансової, логістичної та консалтингової підтримки підприємців. За перший рік після повномасштабного вторгнення вітчизняна економіка втратила 30–35 % ВВП. Це найбільше падіння економічної активності, яке країна зазнала з часів незалежності, і знадобляться роки, щоб від нього відновитися. Після війни Україна, швидше за все, відчуватиме серйозну нестачу капіталу і робочої сили. Провідну роль буде відігравати іноземний капітал, тому вже на поточному етапі уряд має формувати контури майбутньої регуляторної системи, що відповідатиме їх потребам.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Основним завданням у повоєнний період буде стимулювання економічної активності, насамперед, розвиток проривних інноваційних виробництв, «на кінчику» науково-технічного прогресу, що дозволить Україні увійти до лав передових технологічних країн. З цього погляду, пріоритетними для України є галузі, які мають швидку окупність. Наприклад, туризм, що не потребує дуже великих інвестицій, має швидкий обіг капіталу та окупність. У довгостроковому періоді пріоритетами можуть бути ІТ технології, та, наприклад, виробництва водню. Для цього потрібно мати три компоненти: 1) багато води, а через Україну течуть Дніпро і Дунай; 2) забезпечення енергією, а Україна виробляє 80 % атомної енергії; 3) систему трубопроводів, які йдуть в Європу. Розвиток такого виробництва може бути тією «проривною» інвестиційною ідеєю, в яку вже зараз можуть інвестуватися гроші.

В цьому сенсі війну доцільно розглядати як можливість зміни парадигми розвитку України. Згідно світового досвіду, парадигму в суспільстві можна змінити тільки тоді, коли є зовнішня небезпека або війна.

За роки незалежності в Україні сформувалося таке «нашарування» законодавства, що зробило його неефективним і корупційним. Основними чотирма причинами, що заважали іноземним інвесторам, є недовіра до судової системи, корупція, монополізація ринків та захоплення влади олігархами, обтяжливе та нестабільне законодавство [2].

Принциповим моментом оновлення системи регулювання бізнесу має бути оновлення судової системи - судоустрій, якому довіряють, додає 2–3 % до росту економіки в довгостроковому періоді - і подолання корупції. Виділяють чотири складники корупції: 1) корупційні умови - низькі зарплати, низький рівень правової свідомості, правової культури, схильність до девіантних дій; 2) корупційні можливості - бізнес-процеси, які існують з дискреційними повноваженнями там, де чиновник може самостійно визначати ширину, глибину своїх повноважень і рухатися туди, куди йому вигідно; 3) корупційне діяння; 4) корупційні наслідки - збагачення, отримання певних прав і переваг [3].

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

Відповідно напрями протидії корупції так само мають складатися з чотирьох пунктів: антикорупційна інфраструктура, знищення корупційних можливостей під час бізнес-процесів; знищення корупційних умов, зокрема можливостей вчинення корупційних дій на державній службі; впровадження антикорупційних стандартів поведінки.

Важливим проміжним кроком на шляху оновлення системи регулювання підприємницької діяльності стало ухвалення Європейською Радою 23 червня 2022 року на саміті у Брюсселі рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Згідно з аналітичним звітом Європейської Комісії від 01.02.2023, вітчизняне законодавство у сфері державної допомоги потребує подальшого наближення до *acquis* ЄС. Зокрема, наголошується на необхідності ухвалення законопроекту № 5648 «Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення контролю та моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання», як ключового у цьому процесі.

Формування сприятливого регуляторного середовища є ключовою умовою для приходу іноземних інвесторів, причому в ЄС Україна буде конкурувати з такими країнами, як Ірландія, де ставка на прибуток встановлена практично на рівні офшорних центрів. Відтак Україна має фактично зберегти чинні послаблення ще на пару років, і стати надзвичайно привабливою країною для ведення бізнесу. Також Україна має використати свої переваги як транспортний хабу, наявність трубопроводів, імідж країни-бренду, високий потенціал цифровізації. Можливо після закінчення війни, для збереження фінансової стабільності та уникнення проблем інфляції, девальвації та розвитку кредитування НБУ розгляне можливість запровадження євро.

Однією з найбільших проблем, з якою стикаються підприємці, є доступ до капіталу. Багато підприємців мають чудові ідеї, але не мають фінансових ресурсів, щоб втілити їх у реальність. На вирішення цього питання 3 травня 2023 року Мінекономіки та Western NIS Enterprise Fund підписали Меморандум про співпрацю, що передбачає

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

надання 100 тис. доларів для фінансування урядової програми “Власна справа” в рамках проекту Мінекономіки єРобота, за якою українці можуть отримати мікрогранти на старт або розвиток бізнесу. Надання грантів – один з найефективніших інструментів підтримки бізнесу, особливо зараз, під час війни. Влітку 2022 року Уряд запустив низку грантових програм, серед яких найбільш затребуваною є програма “Власна справа”, за якою українці можуть отримати мікрогрант до 250 тис. грн на започаткування або розвиток свого бізнесу. Через фінансову підтримку мікро- й малого підприємництва ми не лише стимулюємо активізацію економіки, ми ще й підвищуємо рівень зайнятості населення, адже підприємці створюють нові робочі місця. Зокрема, отримувачі мікрогрантів минулого року створять 8000 робочих місць. У 2022 році мікрогранти за програмою “Власна справа” отримали 3 300 заявників на загальну суму 777 млн грн. У 2023 році на програму передбачено бюджетом 1,8 млрд грн, що дозволить видати 10 000 мікрогрантів [4].

Хоча гранти поки не надто запитані серед середнього та великого бізнесу – підприємці намагаються використовувати здебільшого власні кошти та залучати інвестиції, але для МСБ донорська фінансова допомога може стати у пригоді. За даними незалежного дослідження Synergy Universe, 33 % українських підприємців хоча б раз отримували грант [5].

Наразі найважливішим завданням для України є перемога у війні, а проект Плану відновлення уже розроблено Національною радою з відновлення України. Він передбачає низку заходів, що містять ознаки державної допомоги, відповідно мали б надаватися з огляду на вимоги вітчизняного та європейського законодавства [6]. Тож наразі перед Україною стоїть виклик щодо необхідності наблизити законодавство у сфері регулювання підприємницької діяльності до acquis ЄС, що забезпечить ефективне і швидке відновлення економіки після війни.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубровський В. Хто виграв від пільг? URL : https://lb.ua/economics/2023/02/09/545260_zigrati_2_hto_skoristavsya.html (дата звернення: 10.05.2023).
2. Опитування Європейської бізнес асоціації, 2021. URL : <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytyka/> (дата звернення: 10.05.2023).
3. Повоєнне відновлення: як швидше добігти до Європи та не загубити штани в процесі : дискусія. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/03/30/698481/> (дата звернення: 10.05.2023).
4. Мінекономіки домовилося про надання \$100 тис. для мікрогрантів бізнесу в рамках співпраці з Western NIS Enterprise Fund. *Урядовий портал*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-domovylosia-pro-nadannia-100-tys-dlia-mikrohrantiv-biznesu-v-ramkakh-spivpratsi-z-western-nis-enterprise-fund/> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Андрухів В. Як український бізнес готується до відновлення після війни. URL : <https://mind.ua/openmind/20255407-yak-ukrayinskij-biznes-gotuetsya-do-vidnovlennya-pislya-vijni/> (дата звернення: 10.05.2023).
6. Чи можливе запровадження спеціальних підходів до оцінки державної допомоги під час повоєнного відновлення України / Департамент моніторингу і контролю державної допомоги Антимонопольного комітету України. URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/chimozhlive-zaprovadzhennya-specialnih-pidhodiv-do-ocinki-derzhavnoyi-dopomogi-pid-chas-povoennogo-.html> (дата звернення: 10.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Іванов Валентин Вячеславович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-5834-379X

СКЛАДНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Починаючи з останньої декади ХХ століття, тобто практично з часу розпаду СРСР та відновлення незалежної Української держави, в теорії економічного розвитку відбулись фундаментальні зміни. Визначальна роль в справі нагромадження факторів виробництва поступово переходить до системи стимулів, що винагороджують підприємницьку поведінку та інвестиції в людський капітал та технології. Ця система стимулів, в свою чергу, визначається правилами та нормами в суспільстві або його інституційною основою (базисом) [6]. Відповідно в останні 30 років роль соціально-економічних інститутів є визначальною для забезпечення поступального економічного розвитку. Одним з найважливіших соціально-економічних інститутів є регуляція взаємовідносин навколо права приватної власності. Інститут права власності в більш сучасних економічних роботах, залежно від специфіки дослідження може мати назву «захищеності умов виконання контракту» або «гарантії виконання інвестиційних зобов'язань», що не міняє суті.

Ідея захисту права власності змінювалася протягом довгої історії Риму, коли Юстиніан прийняв найважливіший збір західних законів у 529 році нашої ери. У XVII столітті теорія природних прав сприяла проголошенню державного суверенітету (*imperium*) та приватної власності (*dominium*) як фундаментальних інституціональних структур капіталізму.

У сучасній західній традиції приватна власність є специфічною парадигмою, створеною в континентальній Європі між вісімнадцятим

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

та дев'ятнадцятим століттями, яка повністю і виключно пов'язана з ідеєю свободи та особистої реалізації [1]. У поступовому інтерпретаційному процесі, що сформував нинішнє бачення захисту прав власності, фахівці виділяють два важливі моменти: Наполеонівський кодекс 1804 року та німецькі наукові доробки упродовж XIX століття, які завершилися кодифікацією приватного права в Німеччині у 1896 році.

Одночасно з цим, протягом XIX століття, стали популярними потужні контрнарративи про власність, особливо серед безправних робітничих верств, які оплачували більшу частину рахунків за розвиток капіталістичного суспільства. Зокрема, за К. Марксом, приватна власність спричиняла експлуатацію і відчуження робітників через продаж робочої сили за заробітну плату. Згідно з Марксом, одна з цілей, які мають бути досягнуті за допомогою пролетарської революції, - це скасування приватної власності на засоби виробництва та колективне управління ними. При цьому індивідуальна особиста власність мала бути збережена як така що має важливе значення для розвитку та реалізації особистості.

В цей же час, починаючи з останньої половини XIX століття, набуває популярності ідея щодо меж власності у «суспільних інтересах». Це поняття наділяло владу захистом усієї спільноти: «поліцейська влада» обмежувала необмежений егоїзм приватного власника, чиє абсолютне суб'єктивне право займатися підприємницькою діяльністю чи отримувати прибуток могло унеможливити суспільне життя.

Соціальна функція приватної власності є найбільш значною зміною в конституційному захисті прав власності у багатьох країнах після Другої світової війни. Центральна ідея цього пункту, включена до різних конституцій XX століття (особливо у Європі, Південній Америці, а також у постколоніальній Африці та на Близькому Сході) полягає в тому, що власність може бути обмежена державним регулюванням, щоб реалізувати соціальні інтереси та уникнути надмірно егоїстичної поведінки власника.

Таким чином, приватна власність - це невелика частина світу, де автономний індивідуум, відокремлений від усіх інших, може здійснювати суверенну владу.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Проблеми інституту приватної власності, які має Україна після повномасштабного російського вторгнення, не відрізняються принципово від тих проблем, які існували від 2014 року і тих, які існували в Україні від часу проголошення незалежності. Відповідно, є підстави вважати, що дані питання є глибинними і не зникнуть лише через припинення терористичних бомбардувань путінського війська.

Згідно International property rights index за 2022, міжнародний індекс права власності (IPRI) в Україні незначно знизився до 3.98, що лишає Україну 25-тою з 25, тобто останньою в регіоні Центральної, Східної Європи та Центральної Азії та 105 (підвищення на одну сходинку порівняно з 2021 р.) в світі. Важливим в цьому показнику є збереження негативно динаміки порівняно з попередніми роками [2]. Трохи кращі показники за індексом сприйняття корупції – 33 бали, такий самий показник мають Монголія, Замбія, Алжир та Філіппіни, проте, принаймні, це вже припинення негативно динаміки 2021 року, 32 бали, +1 бал [3]. У висновку слабка негативна динаміка, яку можна охарактеризувати, як відсутність розвитку. На час написання доповіді НАБУ оголосило про затримання голови Верховного суду України Всеволода Князева на хабарі в 2.7 млрд. гривень, рішення суду стосувалося законності купівлі/продажу Полтавського ГЗК.

Характерною для України є ситуація канадського підприємства TPU Canada, яка ставши жертвою рейдерських дій свого «партнера» національного виробника, Нікопольського заводу феросплавів в 2022 році і буквально демонтувавши свою сонячну електростанцію не бажаючи миритися з «імпотенцією» української судової влади та всієї правоохоронної системи перейшла на нове місце [4] Автор вже надавав цей кейс в своїх роботах проте це є типовий випадок для України всіх років. Після початку російської навали підприємство лишилося в Україні, працює в містах Одеса та Миколаїв, незважаючи на терористичні бомбардування продовжує надавати електроенергію постраждалим від військових дій регіонам, по своїм можливостям надає допомогу ЗСУ.

Міжнародний банк визначив Україну за 2022 рік як країну з середнім низьким доходом. Якщо трохи спростити дане визначення, то воно означає, що Україна є аграрною економікою. Щоб не ображати

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

колишні радянські колонії придумали спеціальний термін «країна з перехідною економікою», що значить те саме: аграрна економіка, відсутність складного громадянського суспільства, псевдо еліти, слабкість інституту права власності та низькій рівень освіти. Нажаль, які і більшість молодих держав, що багато років були провінцією імперії, Україна хвора постколоніальним синдромом, що є не чим іншим, як перекрученим імперським сентиментом. Україна молода держава, щонайменше, економіку їй довелося будувати з самого початку і початок був невдалим, бо українці, які її будували, і це так само, нажаль, відноситься до української академії, були переконані, що вони щось там рятують після розпаду СРСР. Українське суспільство як і, нажаль, академічна субкультура, має оманливу думку, що Україна це сформована до певного рівня держава, яку треба реформувати. Українську економіку треба не стільки реформувати скільки будувати і ядром цього є судова система та правове забезпечення права власності. Якщо цього не зробити протягом ще 30 років, то це не змінить того, що вибудовувати інститути, зокрема інститут права приватної власності доведеться тоді вже через 30 років наступному поколінню українців і ніяка «діджиталізація» цього не змінить, єдине, що всі проблеми «діджиталізуються».

Ще до вторгнення рашиської орди проблемою України була велика еміграція. Нажаль держава не надає адекватної статистики, яка б ясно зображала проблему. За постом у Facebook Офісу Омбудсмана України за грудень 2021 року до міжнародного дня мігранта зазначено, що за кількістю міжнародних мігрантів українського походження Україна посідає 8-ме місце в світі. В тому ж році обсяг приватних грошових переказів з-за кордону досяг відмітки в 14 мільярдів доларів США, в 2023 році НБУ очікував вже 16 мільярдів доларів США [5]. В будь-якому разі, пандемія Ковід-19 зменшила потік еміграції, потім потік еміграції обмежили закриті кордони, а що буде після війни зрозуміти і важко, і страшно.

До вторгнення складалося враження, що чим більше українські податківці звітують, що податкова система в Україні відповідає найкращим світовим практикам, тим більше українцям хочеться відкривати

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

бізнес за кордоном. Зараз, на жаль, дуже схоже на те, що єдине, що змусить багатьох активних українців лишатися в Україні після війни, - це пряма заборона на еміграцію.

Причина еміграції проста: емігрант не вірить, що в Україні йому вдасться побудувати гарне майбутнє, йому та його нащадкам. Значною частиною цього є недовіра до того, що податки витрачаються ефективно та до того, що його власність може бути ефективно захищена законом. Коли люди переконуються в мінімальному захисті результатів своєї роботи, то природне бажання накопичувати багатство в масі людей збільшує загальну ефективність економіки та країна починає розвиватись, незважаючи на певну протидію цьому з боку держави, намагаючись регулювати цей процес. Значна практична частина мотивації людини до праці – це мрія про багатство, нормальна економічна система трансформує це бажання в заощадження, та далі в інвестиції в економіку. Якщо відсутня довіра до можливості збереження цих заощаджень то підривається власне основа економічного розвитку держави.

Складність аналізу інституту приватної власності в тому, що багато в чому це питання довіри, тобто навіть, якщо буде зроблена необхідна робота з реформування судової та правоохоронної системи має пройти певний час, коли в громадян з'явиться відчуття справедливості винагороди та покарання за дію чи бездіяльність. Захищеність інституту приватної власності – це не питання присутності і відсутності, це шкала, де на вищому рівні розвинені в нормовані країни де досі діють правила власності сформовані сотні років тому, які пройшли і війни, і соціальні негаразди, але зберегли незалежність і спадковість правових систем. Як приклад, можна назвати сучасну Австрію, де діють контракти пожиттєвої оренди житла, складені століття тому, за цінами того часу і за якими вже нащадками захищаються в судах права проживання в «орендованих» оселях. Або США, де топ-менеджери Lehman Brothers, що мало не знищили світову фінансову систему, звинувачені в мародерстві власної компанії, зберегли все своє майно, включно з всіма додатковими, до зарплатні, виплатами, що вимірюються мільйонами доларів. На нижчому рівні цієї шкали лежить анархія, близькі до цього країни Зімбабве та Сьєрра Леоне. На якому рівні знаходиться Україна найкраще продемонструє чисельність еміграції в перші післявоєнні роки.

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mattei, U., & Quarta, A. (2018). «Chapter 1: Property law». *In The Turning Point in Private Law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved May 20, 2023, URL : <https://doi.org/10.4337/9781786435187.00006>
2. Property Rights Alliance. International property rights index. Ukraine. URL : <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/country/ukraine>
3. Transparency International Ukraine. CPI. 2021. URL : <http://cpi.ti-ukraine.org/>
4. Canadian Firm Dismantles 12 million Solar Plant in Ukraine amid dispute with tycoon. Ukrainian service. RadioFreeEurope. 2021. URL : <https://www.rferl.org/a/ukraine-canadian-solar-kolomoyskiy/31630301.html?fbclid=IwAR3fsDM-03ttKPLYUGkxwiZl4eLbAue7h8UrWWf24iudrwsr1AwAgz9mE0M>
5. Національний банк України, статистика 2023. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
6. North, D.C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

СЕКЦІЯ 2

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗБУДОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Бублик Євген Олександрович,
*д-р екон. наук, старший науковий
співробітник,*

*ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАНУ»,*

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-6080-9341

ЧИННИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОНЕТАРНУ ПОЛІТИКУ

Характер формування фінансових ринків у ХХІ ст. мав цілу низку чинників, що обумовили збереження глобальної економічної нестабільності на такому тривалому періоді після Глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр. Під впливом пандемії низка вагомих суперечностей, що накопичувались протягом тривалого періоду набула ще більшої актуальності та обумовила подальшу зміну практики монетарного регулювання. Серед найбільш вагомих чинників у фінансовій сфері слід виокремити наступні.

Зростання фінансіалізації і волатильності ТПК. Політика «кількісного пом'якшення», що була реалізована у розвинених країнах, підживила процес фінансіалізації світової економіки. Внаслідок масштабної емісії збільшились обсяги активів фінансових установ – за підсумками 2021 р. вони перевищили 486 трлн дол. США, що по відношенню до світового ВВП склало 504 %, порівняно із 405 % у 2007 р.

Наслідком такого поглиблення стало посилення волатильності транскордонних потоків капіталу, яке проявляється через зменшення довжини хвилі їх припливу та відпливу [1, с. 2], зростання амплітуди та більш різкі зміни напрямів руху.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

При цьому у більшу залежність від стабільного припливу іноземного капіталу після «кількісного пом'якшення» потрапили економіки, що розвиваються [2, с. 6–8]. Внаслідок політики «кількісного пом'якшення» спостерігався бум припливу в економіки, що розвиваються іноземного капіталу, який підтримав в них відновлення платоспроможного попиту, допоміг балансувати бюджетний та торговельний дефіцити. Реалізація фінансових програм порятунку під час пандемії 2020 р. надала процесу фінансіалізації нового поштовху.

В умовах циклічних проявів припливу і відпливу транскордонних потоків іноземного капіталу влада багатьох країн, з ринками, що формуються проявляє стурбованість коливанням валютного курсу та впливом останнього на інфляцію. Як правило такі коливання супроводжуються негативним впливом нехеджованих валютних позицій вітчизняних агентів на фінансову стабільність. Це часто стає причиною для погорсткішання у разі початку відтоку капіталу, хоча шок відсоткових ставок також пригнічує національну економіку. Такі наслідки примусили замислитись щодо прийнятності вільноплаваючих валютних курсів для країн з недоформованими фінансовими ринками, слабкими інститутами та відкритими економіками.

Водночас, суперечність, яку породжує з одного боку усвідомлення необхідності стабілізуючих заходів щодо надмірних коливань курсу національної валюти, а з іншого – збереження ідеології фінансової лібералізації породжують цікавий парадокс, за якого життєво необхідні заходи втілюються латентними методами. Це можна пояснити тим, що фінансова відкритість лишається бажаною ціллю для економік, що розвиваються з огляду на потребу в залученні іноземного капіталу. До збереження високого рівня фінансової відкритості спонукає і загалом обережне ставлення до впровадження прямих обмежень на операції з капіталом великого бізнесу та міжнародних фінансових організацій.

Поширення від'ємних відсоткових ставок. Новим викликом для монетарного регулювання після Кризи 2008 р. стало поширення низьких та від'ємних відсоткових ставок за розміщення фінансових активів. Першопричиною цього виступила політика монетарних регуляторів

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

розвинених країн із зниження відсоткових ставок у прагненні відновити ділову активність. Спочатку у Японії та США, Великій Британії, країнах Єврозони, Чехії, Швеції, Швейцарії ставки впали нижче 0,5 %, а згодом перейшли у від'ємну зону.

Зниження відсоткових ставок до нуля або навіть до від'ємних значень не мало помітного ефекту для стимулювання ділової активності. Більше того, існують дослідження, які обґрунтовують і контрпродуктивний ефект від політики низьких ставок. Зокрема, Ф. Хайдером та ін. [3] Пояснюється це тим, що установи які у попередні періоди забезпечували власне фондування залучаючи депозити, наразі потребують активів з прибутком, які б компенсували вартість цих депозитів. Яскравим наслідком цього моменту стали гучні банкрутства американських банків у 2023 р.

У 2021 р. глобальна інфляція, за даними МВФ, склала 4,7 %, у 2022 р. – 8,8 %, у 2023 р. прогнозується на рівні 6,5 %, все ще залишившись дуже високою. Це матиме такі наслідки серед іншого, як збереження високих відсоткових ставок, переорієнтація потоків капіталу у розвинені країни, а також погіршення умов обслуговування боргу в країнах, що розвиваються.

В умовах розкручування інфляційної спіралі на пост-пандемічному етапі, з 2022 р. розвинені країни першими вдалися до підвищення відсоткових ставок. За даними BIS, 33 із 38 центробанків, які він моніторить, підвищили свої ключові ставки у 2022 р. Підвищення ключових ставок центробанків провідних країн буде означати не стільки боротьбу з інфляцією, скільки конкуренцію за вільний капітал з огляду на наявні центри капіталу: це Китай. ЄС та США.

Водночас геоекономічна фрагментація посилює прояви глобальної нестабільності, оскільки ТПК змінюють напрями руху у відповідності до імперативів дефрагментації нової глобальної економічної системи. В умовах такої дефрагментації відбувається наростання протекціоністських заходів, які також виступають чинником фінансової дестабілізації. Цікаво, що закон масової фінансової підтримки національного виробника США назвали «Законом про зниження інфляції».

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Накопичення обсягів фінансового боргу. Вагому роль у формуванні фінансового ландшафту останніх двадцяти років відіграє тенденція нагромадження обсягів глобального боргу, що визначає самовідтворювальний процес фінансіалізації світових економік. За даними Інституту міжнародних фінансів МВФ протягом 2015-2019 рр. сукупний світовий борг зріс з 206 до 257 трлн дол. США, склавши близько 350 % світового ВВП. Пандемія у 2020 р. додала до обсягів світового боргу ще 24 трлн дол. США.

Випереджаюче зростання публічного боргу у розвинених країнах відображає притаманну їм перевагу у можливостях фінансування бюджетного дефіциту. Серед економік, з середнім та вище середнього доходом зростання боргу відбувається із випередженням корпоративного сектору, а в економіках з низьким рівнем доходу – майже виключно зростає державний сегмент боргу.

Зростання ролі фіскального стимулювання. Потрапляння у пастку ліквідності та зниження ефективності інструментів монетарної політики, призвело до того, що роль фіскальної політики знову стає провідною по відношенню до монетарної. При цьому, якщо «кількісне пом'якшення» було спрямовано на фінансові ринки, то в умовах пандемії, реалізація фінансової підтримки через купівлю переважно державних зобов'язань було спрямовано не тільки на підтримку активності на фінансових ринках, але й на певні цілі спрямування через механізм бюджетного стимулювання. Відповідно до цієї тенденції більшість розвинених економік та ряд економік, що розвиваються суттєво збільшили обсяг бюджетного дефіциту.

Така трансформація виступає основним напрямом розвитку монетарної підтримки відновлення економічної активності за збереження нульових або від'ємних ставок процента. Крім цього нівелюється ризик непродуктивного впливу збільшення грошової маси, спекулятивного коливання цін, дефолту та відсотковий ризик. Подібний процес синергії монетарної та фіскальної політики спостерігатиметься найближчі роки.

Виходячи з цього, монетарне регулювання повинно бути узгоджене із можливостями фіскальної підтримки ризикових груп домогосподарств і бізнесу. На думку фахівців МВФ, ЄС краще більше

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

покладатись на фіскальні, а не монетарні важелі в умовах викликів війни в Україні. UNCTAD в цих умовах радить замість підвищення ключових ставок центробанків встановлювати адміністративний контроль за цінами. [4]

Серед додаткових чинників, що визначають ефективність монетарного регулювання в умовах глобальної нестабільності слід виокремити **загальносвітовий тренд цифровізації економічних відносин**. Наразі можна виокремити такі найбільші канали такого впливу. Поширення тіньового банкінгу та криптовалют з одного боку, а також цифрових валют центральних банків і операцій прямого кредитування, з іншого – формують зміну інституційних характеристик всієї фінансової сфери. Поширення великих баз даних та ІТ-технологій – створюють нові можливості фінансового контролю та аудиту, а також комунікаційної політики. Прискорення та спрощення фінансових транзакцій забезпечує процес глобалізації економічних відносин.

Звичайно, на мікрорівні таких каналів набагато більше і загальний потенціал впливу цифровізаційних процесів не можна недооцінювати. Водночас характер цих процесів більшою мірою лишається невизначеним. Його глибинні драйвери формує не лише фінансова або технічна сфера, але й соціальна, психологічна та ринкова. Монетарні регулятори навряд чи зможуть очолити ці процеси. Проте вкрай необхідним є їх ретельний моніторинг з пріоритетом захисту інтересів власників від фінансових втрат та ринків від зловживань та надмірних спекуляцій.

Розглянуті ключові фактори дестабілізації глобальної системи фінансів чинять потужний вплив і на Україну, економіка якої може бути охарактеризована як мала відкрита, сировинна, експортно-орієнтована. Лише протягом останніх 15 років економіка України неодноразово зазнавала серйозних втрат від циклічних проявів фінансової дестабілізації, посилених в умовах воєнного конфлікту. При цьому чинники пандемії та російської агресії виступили найбільш вагомими драйверами дестабілізації глобальних ринків та відповідної зміни поглядів на потенціал монетарного регулювання економічної динаміки.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kaminsky G. Boom-bust capital flow cycles. National Bureau of Economic Research, 2019. No. w25890. 21 p.
2. Goldberg L., Krogstrup S. International capital flow pressures. National Bureau of Economic Research, 2018. № w24286. 60 p.
3. Heider F., Saidi F., Schepens G. Life below zero: Bank lending under negative policy ratesю *The Review of Financial Studies*. 2019. Т. 32, №. 10. С. 3728–3761.
4. Trade and Development Report 2022. UNCTAD. URL : <https://unctad.org/publication/trade-and-development-report-2022>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Внукова Наталія Миколаївна,
д-р екон. наук, професор,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-1354-4838

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ
ОБМЕЖЕНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Розробка концептуальних основ трансформації інноваційного розвитку суб'єктів господарювання потребує нових рішень, одним з таких можуть бути пропозиції західних розробників у плануванні та впровадженні ефективних наскрізних відкритих інноваційних програм, зокрема Програми цифрової та сталої трансформації для прийняття енергоефективних змін у конкретних галузях промисловості. Життєвий цикл програми починається з інноваційної стратегії та ідентифікації і вибору викликів для остаточного пошуку та перевірки рішень [1]. Можливо, серед викликів може розглядатися питання обмеженості діяльності, зокрема, в умовах воєнного стану.

Рахуючи, що переважна більшість інновацій не досягають своїх цілей, західні фахівці також розробили інноваційний інструмент, який необхідний для пошуку, узгодження, тестування та реалізації найкращих ідей у будь-якій організації [4].

Для розробки базової концепції щодо трансформації інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в умовах обмеженості діяльності у період воєнного стану і повоєнної економіки необхідний розгляд державної політики у цій сфері. Національні дослідники [3] ґрунтовно підійшли до аналізу формування й реалізації державної політики управління розвитком пріоритетних галузей національної економіки. Вони відзначили недосконалість вітчизняних інституційно-правових норм,

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

зокрема в частині стимулів для створення локальних інтегрованих структур, технологічної модернізації, цифровізації бізнес-процесів тощо (функція мотивації), яка обумовила превалювання захисної стратегії безпеки, тоді як реалізація потенціалу стратегічних видів діяльності можлива лише за наступальної тактики зміцнення конкурентоспроможності; не використання засобів аналізування розвитку і безпеки пріоритетних галузей, а також якості і ефективності державної політики в цій сфері (функція контролю) унеможливила вдосконалення системи менеджменту.

Інші закордонні дослідники [6] доводили, що інноваційні процеси стають основним чинником економічного зростання. У зв'язку з цим приділяється увага стратегічному управлінню інноваційними процесами та схемі організації інноваційної стратегії підприємств. Отже, питання концептуалізації трансформації інноваційного розвитку суб'єктів господарювання потребують подальшого розвитку.

Тому функціонування системи публічного управління інноваційним розвитком [2] має створювати умови для підвищення інноваційної активності, що забезпечуватиме конкурентоспроможність підприємств на світовому ринку. Отже, органи державної влади мають визначати пріоритетні напрями інноваційних процесів та обирати перспективні методи та інструменти підтримки підприємств, що впроваджують інноваційні проекти.

Розглядаючи як аналог вплив неформальної конкуренції на інновації МСП у східноєвропейських країнах з перехідною економікою [5], пропонується розглянути - як обмеженість діяльності впливає на трансформаційні процеси у сфері інновацій. З цією метою пропонується висунути декілька гіпотез : Гіпотеза Н1. *Обмеженість діяльності має значний прямий вплив на трансформаційні процеси у інноваціях суб'єктів господарювання.* Гіпотеза Н1а. *Обмеженість діяльності має значний прямий вплив на трансформаційні процеси у інноваційних продуктах суб'єктів господарювання.* Гіпотеза Н1б. *Обмеженість діяльності має значний прямий вплив на трансформаційні процеси у технологічних інноваціях суб'єктів господарювання.* Гіпотеза Н1с. *Обмеженість діяльності має значний прямий вплив на трансформаційні процеси у зелених (циркулярних) інноваціях суб'єктів*

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

господарювання. Для підтвердження або спростування цих гіпотез планується провести дослідження щодо моделювання обмеження діяльності.

Розглядаючи продуктові інновації, інновації процесів, циркулярні інновації має бути встановлено напрям та рівень впливу на них обмеження діяльності, зокрема, в умовах воєнного стану.

Під час сучасних технологічних змін вважається, що трансформація виробничих систем суттєво змінюється, отже, інноваційна складова повинна посилюватися. У теперішніх умовах обмеженості діяльності під час воєнного стану виробничі підприємства мають запроваджувати зовсім нове покоління технологій, послуг і продуктів, заснованих на комп'ютерних технологіях та циркулярній економіці.

Проблеми інноваційного розвитку на мережевій основі кластеризації, які стали пріоритетними у пришвидшенні розвитку технологічних трансформацій, зокрема, які у циркулярній Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0 потребують ефективних механізмів інноваційних комунікацій. При розробці концептуальних основ розглядається проблема використання нових технологій в управлінні економічними бізнес-партнерствами, що передбачає, зокрема, інноваційність стратегічної взаємодії з ними, що може вплинути на подолання впливу обмеженості діяльності.

Висновки. Подальше дослідження буде мати на меті висвітлення впливу обмеженості діяльності на інноваційні процеси та визначення, чи зможуть останні трансформуватися під впливом цього фактору, модернізувати бізнес-стратегії суб'єктів господарювання для посилення ефекту інновацій.

Нововведення сприяють перемогам у конкурентних позиціях суб'єктів господарювання, зокрема, окремо буде виділено зелені (циркулярні) інновації. Необхідно перевірити потенційну забезпеченість цих процесів через пошук інструментів подолання ризику обмежень, зокрема, під час воєнного стану.

Обмеженість діяльності у змінних умовах особливого правового періоду в Україні впливає на пошук і перегляд можливої взаємодії країн за рівнями спроможності до інноваційного розвитку, що є осно-

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

вою для розробки спільних концептуальних основ трансформаційних заходів державного стимулюючого впливу на них, пошуку взаємодії міжнародних національних платформ. Розгляд різних джерел показав, що така взаємодія можлива, але в умовах воєнного стану вона має асиметричний характер, тому застосування інструментів цифровізації може позитивно вплинути на зміни, які потрібні в умовах обмеженості діяльності у більш пришвидшеному темпі.

Пріоритет можливих учасників інноваційних платформ як на національному, так і міжнародному рівнях у швидкозмінних міждержавних соціально-економічних умовах визначається необхідністю переходу на нову модель повоєнної економіки із залученням країн з високим рівнем розвитку інновацій і технологій, зокрема, циркулярного типу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Внукова Н. М., Григорян О. О. Сучасні тренди стимулювання впровадження інновацій. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку* : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 10 листопада, м. Запоріжжя. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 68–69. URL : <https://openarchive.nure.ua/items/017f0794-7037-4b68-958b-2f4a0bb83783>
2. Косач І., Пилипенко М. Система публічного управління інноваційним розвитком АПК: концептуальні засади. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2022. № 12 (30). С. 12–21. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12\(30\)-12-21](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12(30)-12-21)
3. Куницька-Іляш М. Критичний аналіз державної політики забезпечення розвитку та фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2022. № 2. С. 40–45. URL : <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-5>
4. CSR, Impact and Innovation – ESG and sustainable innovation. URL : [https://www.wolterskluwer.com/en/solutions/enablon/esg?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=\[SEM\]-GoogleAds-Performance-\[SEARCH\]-APPLICATIONS-EMEA-ESG&gad=1&gclid=Cj0KCQjwu-KiBhCsARIsAPztUF2xSDMkKdnKfFhErgmeDypCmGbCPt4JXW87K0Zj94xA5bfm4zLEOkIaAjkSEALw_wcB](https://www.wolterskluwer.com/en/solutions/enablon/esg?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=[SEM]-GoogleAds-Performance-[SEARCH]-APPLICATIONS-EMEA-ESG&gad=1&gclid=Cj0KCQjwu-KiBhCsARIsAPztUF2xSDMkKdnKfFhErgmeDypCmGbCPt4JXW87K0Zj94xA5bfm4zLEOkIaAjkSEALw_wcB)

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

5. Hlioui, Zaineb, Mohamed Gabsi, and Abdelwahed Omri..Informal Competition Effect on SMEs' Innovation: Do Credit Constraints Matter? Evidence from Eastern European Countries. *Sustainability* 14.21 (2022): 13874. URL : <https://doi.org/10.3390/su142113874>

6. Mullabayev B. B. & Muminova M. Ab. Development of Methodology for Managing the Activities of Vertically Integrated Industrial Enterprises. *International Journal of Research in Commerce, It, Engineering And Social Sciences* ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 2022. № 16(06). P. 95–105. URL : <https://gejournal.net/index.php/IJRCIESS/article/view/616>

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Дяченко Світлана Анатоліївна,
д-р держ. упр., доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5905-4607

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У сучасному світі ефективність реалізації регіональної політики держави вимагає пошуку інноваційних механізмів стимулювання розвитку підприємництва у депресивних регіонах, що мають значні демографічні, економічні чи екологічні проблеми. Регіони України завжди різнилися за рівнем соціально-економічного розвитку, а військова агресія РФ значно погіршила стан депресивних територій та збільшила їх кількість. Мінування територій, пошкодження інфраструктури, руйнація цивільних об'єктів, терористичні дії проти мирного населення, екологічне забруднення – все це можна інкримінувати як геноцид та урбаніцид проти України.

Питання відновлення та розвитку депресивних регіонів України потрапляє в ядро ключових проблем. На порядку денному стоїть пошук ефективних шляхів відновлення регіонів, вирішення питань підтримки бізнесу та ВПО, створення нових робочих місць та залучення коштів на відбудову і розвиток. За таких умов архіважливості набуває питання пошуку дієвих механізмів та інструментів державної підтримки і стимулювання розвитку підприємництва. У відповідь на зростання соціальних, демографічних, економічних викликів, серед яких: значне переміщення населення із сходу на захід, відтік населення України за кордон, зниження потенціалу розвитку бізнесу, посилення міжрегіональних та структурних диспропорцій в економіці, фінансових дисбалансів, високий рівень інфляції, зменшення кількості робочих місць, зростання рівня безробіття тощо, - регіони потребують державної підтримки.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Негайне відновлення та повоєнний розвиток економіки великою мірою залежить від здатності уряду та регіональних і місцевих органів влади ефективно впроваджувати комплексні заходи у різних сферах господарської діяльності для підвищення конкурентоспроможності бізнесу, залучення інвестицій для відновлення інфраструктури й модернізації виробництва, покращення якості життя людей. Наразі певним чином налагоджено питання виплати допомог ВПО, працює програма підтримки бізнесу та релокації підприємств із зони бойових дій, надано преференції у сплаті податків та ін. Разом з тим, стратегічним завданням державної влади є підвищення результативності процесів співпраці з міжнародними партнерами та інвесторами (як зовнішніми, так і внутрішніми) в контексті Плану відновлення України [4], Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [10], Національної економічної стратегії на період до 2030 року [8], Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [7], Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [3] та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [6].

Для прискореного економічного зростання важливою є розробка та реалізація дієвих програм відновлення ділової активності у пріоритетних сферах економічної діяльності. Такі програми мають формуватися на засадах реалістичності цілей та завдань і також передбачати адекватну фінансову забезпеченість. Окрім того, програми повинні передбачати заходи з відновлення економічного потенціалу регіонів, які включають розв'язання проблем ВПО, невілювання ризиків і загроз для життя на відповідних територіях та механізми повернення людей у місця їх постійного проживання, забезпечивши гідні соціально-побутові умови. Насамперед це стосується вирішення породжених конфліктом проблем, відбудови зруйнованої соціальної і технічної інфраструктури та поглиблення міжрегіональної економічної співпраці [1].

Задля відновлення нормального функціонування постконфліктних (деокупованих) територій доцільним є застосування спеціальних режимів господарської діяльності. Депресивні регіони України можуть

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

розвиватись за допомогою створення індустріальних парків, які є спеціальною зоною для розміщення підприємств, що сприяє розвитку промисловості та забезпечує робочі місця. Підтримка діяльності індустріальних парків з боку держави полягає у здійсненні інженерної підготовки ділянки, забезпеченні постачання газу, електричної та теплової енергії, води, функціонування системи водовідведення, проведення та налагодження транспортних комунікацій, розбудові прикладної інфраструктури.

Виділяються такі форми державної підтримки: співфінансування інвестиційних проєктів; опосередковане зменшення витрат інвесторів; надання податкових пільг тощо. Види податкових стимулів досить різноманітні: податкові канікули, передусім зі сплати податку на прибуток, податків на землю та нерухоме майно; знижені (пільгові) податкові ставки податку на прибуток, землю та нерухоме майно, як менш затратна для держави альтернатива податковим канікулам; інвестиційний податковий кредит; спрямування нарахованого податку на інвестиційні цілі; амортизаційна премія та ін.

Цьогоріч Кабінет Міністрів України схвалив стратегію розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки [9], що, звісно, сприятиме формуванню привабливого інвестиційного середовища. Завдяки законодавчим змінам, у тому числі й до Податкового кодексу України [5], індустріальні парки отримали низку інвестиційних стимулів, що сприятиме розвитку підприємництва та нарощенню промислового потенціалу відповідних громад і регіонів. Внаслідок спрощення вимог податкового й регуляторного законодавства органи місцевого самоврядування матимуть ширші можливості до сприяння будівництву таких парків на територіях громад [2].

З метою підвищення конкурентоспроможності депресивних регіонів потрібно ширше застосовувати механізм трансфертів у фінансуванні інноваційного розвитку, більшу увагу приділяти інвестиційним субвенціям на фінансування заходів з подолання депресивності. Суттєвим збільшенням дохідної бази громад також може сприяти удосконалення системи адміністрування місцевих податків і зборів та залучення грантових коштів міжнародних партнерів. Тож, за нинішніх умов,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

уряд і місцева влада нашої країни мають шукати дієві інноваційні механізми та інструменти задля покращення фінансового стану громад і стимулювання активного розвитку підприємництва в депресивних регіонах. Зазначене допоможе прискорити перемогу України та закладе міцний фундамент для швидкого відновлення і сталого регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1 (686). С. 75–89. URL : <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6678>
2. Індустріальні парки в Україні отримали стимули для розвитку. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/15146>
3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
4. План відновлення України. URL : <https://recovery.gov.ua>
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
8. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

9. Про схвалення Стратегії розвитку індустриальних парків на 2023–2030 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 № 176-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-p#Text>

10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Єгоров Ігор Юрійович,
д-р екон. наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3829-6383

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВАУЧЕРІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Значення інновацій як важливого джерела економічного зростання не піддається сумніву у сучасній науковій літературі. Більше того, у деяких випадках навіть на рівні окремих країн та міжнародних організацій підвищення інноваційної активності виступає в якості самостійної цілі розвитку. Хоча, наш погляд, це не зовсім правильне формулювання ключового завдання соціально-економічної політики на макрорівні. Як свідчать дані сучасної економічної науки, за своєю економічною природою (технологічні) інновації орієнтовані на створення тимчасових переваг перед конкурентами з метою отримання більш високого рівня доходів, ніж інші компанії з того ж сектора або суміжних секторів. Тому вони мають особливе значення в першу чергу для окремих компаній. При цьому роль держави у підтримці інноваційної діяльності важко переоцінити. Країни ОЕСР кожного року проводять спеціальний аналіз заходів країн – членів щодо стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності, кожного разу виділяючи найбільш успішні практики.

Якщо узагальнити основні інструменти фінансової політики щодо інноваційної діяльності, то можна виділити два напрями: прямі субсидії на проведення досліджень і розробок та податкові пільги або податкові стимули. Обидва згадані вище інструменти мають свої недоліки. Наприклад, існує ризик так званого «витіснення», тобто коли державні витрати (субсидії) призводять до скорочення приватних витрат без збільшення загальної суми, витраченої на дослідження і

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

розробки (ДіР). Більше того, у разі податкових пільг на ДіР визначення масштабу втрачених податків не є тривіальним питанням. Зазначимо, що у сучасному світі податкові пільги в основному використовуються великими фірмами для зменшення тягаря на корпоративний податок, це може призвести до довгострокової неефективності компанії.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р затверджена Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. В Стратегії визначені основні напрями інноваційної діяльності, серед яких центральне місце займає підтримка малих та середніх інноваційних підприємств, стимулювання діяльності венчурного бізнесу, створенню елементів інноваційної інфраструктури, загальне покращення середовища для ведення бізнесу. У Стратегії важливе місце займає перелік інструментів підтримки інноваційної діяльності, зокрема пропонується активно використовувати інноваційні ваучери. З іншого боку, самі питання використання цього інструменту не прописані детально. Більше того, за час, який минув із моменту прийняття Стратегії, на законодавчому рівні та в практичному плані для впровадження інноваційних ваучерів нічого зроблено не було. Як свідчить досвід інших країн, використання ваучерів має супроводжуватися застосуванням чітко визначених процедур контролю.

По-перше, важливо виділити організації, які будуть надавати відповідні кошти і напрями інноваційної діяльності, по яких це буде робитися. Було б, на наш погляд, раціонально, почати програму надання ваучерів через Фонд стартапів. Щодо напрямів діяльності, то в умовах військового стану, пріоритет має бути наданий проектам, пов'язаним із оборонною тематикою, хоча, звичайно, і не обмежуватися лише нею, але відповідати оновленим державним пріоритетам науково-технічної діяльності.

По-друге, необхідно визначити, яким може бути розмір коштів, що виділяються, та на що саме можуть бути ці кошти виділені. Справа в тому, що основні витрати на інноваційну діяльність пов'язані із закупівлею нової техніки. Очевидно, стандартний розмір ваучера недостатній для таких цілей. Він, як правило, становить лише 5-10 тисяч доларів і

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

може лише доповнювати «основне» фінансування інноваційного проєкту. Міжнародні організації рекомендують надавати ваучери на залучення «зовнішніх знань», зокрема, закупівлю технічної документації, проведення консультацій із фахівцями, реєстрацію прав інтелектуальної власності, налагодження необхідних контактів тощо.

По-третє, нагальною проблемою залишається питання контролю використання коштів, звітності та можливого повернення коштів, які використовувалися на інші цілі, ніж передбачені умовами видачі ваучеру. Для України це особливо важливо, адже у країні існує значний негативний досвід нецільового застосування механізмів підтримки інноваційної діяльності, зокрема створення «венчурних фондів» у 2000-ті роки, які не профінансували жодного інноваційного проєкту.

Результати закордонних досліджень використання інноваційних ваучерів свідчать про те, що отримання ваучера позитивно впливає на результати інноваційної діяльності МСП. Це проявляється як через один, так і через два роки після закінчення програми, а також відзначається значне поліпшення внутрішніх процесів всередині інноваційних фірм в цілому протягом першого року участі у програмі з отримання ваучерів. Крім того, інноваційний ваучер робить позитивний короткостроковий вплив на кількість патентних заявок для тих фірм, які планують використовувати інноваційний ваучер для проєктів, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Тому в Україні варто спробувати застосувати подібний інструмент, але розробити для цього відповідну нормативну базу і методи її ефективної імплементації.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Кіндзерський Юрій Вікторович,

д-р екон. наук,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-4432-6526

ФОРМУВАННЯ ПОВОЄННОЇ ПОЛІТИКИ РОЗБУДОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ І ЗАГАЛЬНОГО БЛАГА

Повоєнне відновлення України має відбуватися з урахуванням недоліків економічної політики, що проводилась у попередні десятиліття і зумовила не лише суттєве економічне і технологічне відставання від розвинених країн світу, але і катастрофічні втрати національного господарства через розв'язану війну російської федерації проти України [1]. В основу цієї політики були покладені положення ринкового фундаменталізму і вона звелась до повної дерегуляції господарських відносин та лібералізації ринків, виведення держави з економіки, приватизації державного майна, мінімізації соціального захисту населення. Ця політика не сформувала економіку загального блага, не будувалась на основі широкого суспільного консенсусу щодо напрямів, засобів і результатів розвитку, усе було віддано на відкуп пресловутого «вільного ринку». Водночас, державна влада, яка обиралась населенням у демократичний спосіб, по факту не діяла в його інтересах, а лише в інтересах збагачення вузького прошарку представників великого бізнесу або у власних корисливих інтересах державної бюрократії. Постійно говорячи про необхідність розвитку малого і середнього бізнесу як основи формування середнього класу, держава водночас усунулась від участі у розв'язанні його проблем. Наймані працівники внаслідок постійного поглиблення лібералізації трудових відносин і послаблення соціальних прав виявились беззахисні перед свавіллям і держави, і роботодавців.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Наслідки такої неоліберальної політики виявились доволі сумні для України, – населення зазнало колосального майнового розшарування і депопуляції, зріс рівень бідності і безробіття, зовнішньої трудової міграції. Економіка країни деградувала, через лібералізацію і відкриття внутрішнього ринку зазнала нищівної деіндустріалізації, перетворилась на аграрно-сировинну, у якій закономірно занепала освіта і наука. Фінансова система країни стала відірваною від потреб розвитку реального виробництва, бізнес не має можливості залучати довгострокові фінансові ресурси ні для модернізації традиційних видів діяльності, ні тим більше для розбудови нових перспективних напрямів, які сьогодні формуються у світі і пов'язані з "зеленим переходом" та сталим розвитком.

Тим не менше, не дивлячись на провальні результати для суспільства і економіки практичної імплементації ідеології «вільного ринку», український уряд знову закладає її в основу моделі майбутньої повоєнної відбудови [2]. У практичному плані обираються напрями розвитку, які консервують структурну і технологічну відсталість, закріплюють аграрну спеціалізацію країни [3], її перетворення на «ресурсний центр Європи» [4]. В «новій» моделі урядового варіанту політики, як і в попередній, осторонь залишаються потреби і інтереси більшості населення країни, підвищення його доходів, рівня зайнятості і продуктивності праці, якості життя, соціального і медичного забезпечення, питання розвитку освіти і науки на благо людини, соціальної і комунальної інфраструктури, – тобто питання створення економіки загального блага на основі широкого суспільного консенсусу, згідно з яким державна влада, обрана населенням у демократичний спосіб, має керуватися у своїй діяльності насамперед інтересами усього населення країни і підпорядковуватиме їм діяльність усього бізнесу. В такій постановці питання роль держави перестає бути другорядною і пасивною, як по відношенню до розвитку економіки, – через підтримку формування прогресивного високопродуктивного і соціально-орієнтованого виробництва, – так і по відношенню до населення, – через формування і дотримання високих соціальних стандартів життя. Держава має перетворитися на підприємницьку у досягненні мети створення загального блага, чого приватному бізнесу досягти не вдалося за існуючої неоліберальної моделі економічної політики.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Концепція підприємницької держави («Entrepreneurial State») сформувалась в теорії і реалізувалась на практиці в найбільш передових країнах світу. Вона виходить з того, що ринок сам по собі неспроможний ефективно розподілити ресурси, коли виникає необхідність відійти від усталеного стану господарської системи та існуючої траєкторії розвитку, забезпечити швидке і динамічне формування нових сфер діяльності у відповідь на виклики, що постають перед суспільством та його потреби [5]. Приймається, що ринок далеко не завжди розвивається траєкторією, оптимальною з точки зору соціальних результатів. Підприємницька держава відходить від пасивного спостереження за традиційними ринками і їх фіксації як таких, водночас активно ініціює створення нових, які змінюють структуру економіки, надає стимули приватному бізнесу входити на ці ринки слідом за собою [6]. Держава бере на себе функцію венчурного інвестора. Тоді як приватний венчурний капітал стає дедалі більш короткостроковим з очікуванням на отримання результату до 3-х років, держава здійснює довгострокові (15-20 років) інвестиції у появу нових, насамперед проривних і революційних, технологій і продуктів на усіх етапах інноваційного циклу. Державні банки розвитку і державні суверенні фонди отримують принципово нову опцію у інноваційному процесі – вони, беручи на себе частину ризиків, відходять від фінансової підтримки традиційних видів діяльності, водночас усе більше переносять свою увагу на фінансову підтримку інноваційних процесів/проектів з довгим строком реалізації у нових сферах [7].

Держава приймає на себе усі надвисокі ризики втрат, що виникають при цьому і які не готовий самотійно нести приватний бізнес на початкових етапах, коли інновації ще не можуть приносити прибуток. Підприємницька держава, виступаючи венчурним інвестором, як і будь-який приватний венчурний інвестор, об'єктивно приречена на помилки і невдачі, які не слід сприймати як «провали» і неефективність держави, особливо ураховуючи довгостроковий характер інвестицій. Приймаючи на себе роль венчурного інвестора, держава отримує підстави та право на винагороду за високо ризикові вкладення. Винагорода має компенсувати збитки від можливих невдач і формувати ресурси

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

для нових вкладень. Для цього держава використовує портфельний підхід у здійсненні вкладень, входить у капітал компаній, розпоряджається їх прибутком.

Підприємницька держава у виборі напрямів вкладання коштів відходить від вирішення вузьких технічних питань і мети отримання прибутку лише приватним власником, ставлячи перед собою насамперед широкі соціально-економічні цілі, на партнерській і горизонтальній мережевій основі залучає суспільство і бізнес до виявлення проблем і визначення напрямів трансформацій, системно формує для цього інституційне і регуляторне середовище. На практиці завдяки такій концепції в розвинених країнах впродовж останніх півстоліття було створено принципово нові напрями науково-технологічного розвитку (інформаційні, біо-, нанотехнології, нові ліки і т.п.), що заклали основу для формування вже приватного високотехнологічного бізнесу. В руслі цих напрямів закладається нова техніко-економічна парадигма розвитку, формуються підйоми для нового технологічного прориву передових економік світу.

Для структурної трансформації економіки України, її повоєнного відновлення та переведення на рейки інноваційного високотехнологічного розвитку досвід застосування концепції підприємницької держави є надзвичайно цінним і повчальним. Водночас він не може бути беззастережно застосований, оскільки економічні передумови в Україні відрізняються від умов в розвинених країнах. Перед Україною стоїть завдання забезпечити наздоганяючий розвиток і подолати технологічну відсталість і структурні деформації у виробництві, тоді як розвинені країни орієнтуються на технологічні прориви і створення принципово нових видів і сфер діяльності. Науково-дослідницька сфера в Україні, на відміну від розвинених країн, перебуває у глибокому кризовому занепаді і держава не спроможна забезпечити їй той рівень фінансового і кадрового забезпечення, який би дозволив отримати власні проривні технології, навіть за поодинокими вузькими напрямками.

За таких умов, зважаючи на серйозні фінансові обмеження, Україна може і повинна робити ставку принаймні у найближчі десятиліття переважно на технологічні запозичення з розвинених країн у

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

ті сектора, які будуть пріоритетними для розвитку, подолання технологічної відсталості і структурних деформацій. На залучення чи придбання іноземних технологій, які вже працюють і показали свій потенціал в розвинених країнах, проте ще його не вичерпали і не застаріли, Україні знадобиться значно менше ресурсів, ніж на розробку власних. Запозичуючи технології, Україна паралельно може здійснювати розробку поліпшуючих інновацій на базі цих технологій, з подальшим накопиченням їх критичної маси і переходу у проривні. При виборі технологій, ураховуючи досвід їх застосування в розвинених країнах, слід звертати увагу на їх соціальні і екологічні аспекти, на можливості створення нових робочих місць і розвитку міжгалузевих зв'язків, мінімізації збитків довікляю. Ці аспекти можуть стати вихідним завданням для розробки зазначених поліпшуючих інновацій.

Формами забезпечення державою широких технологічних запозичень можуть стати, по-перше, організація і створення спільних підприємств із залученням провідних світових технологічних компаній, участь яких у капіталі підприємств дозволить отримати від них відповідні технології і ринки збуту. По-друге, це придбання за державний кошт іноземних ліцензій на виробництво відповідної високотехнологічної продукції вітчизняними компаніями з подальшою участю держави у їх капіталі у розмірі не меншому принаймні суми коштів, витрачених нею на придбання ліцензій. В обох випадках розмір частки держави у капіталі підприємств повинен дозволяти їй впливати на управління підприємствами на стратегічному рівні та брати участь у розподілі прибутку. Держава, формуючи пул/портфель таких компаній із своєю часткою у власності і в пріоритетних секторах виробництва, таким чином створить підґрунтя для його відповідного переструктурування, локалізації всередині країни, розвитку широких міжгалузевих зв'язків і суміжних виробництв, подолання технологічної відсталості.

Інструменти для наздоганяючого розвитку, на який має орієнтуватися Україна, дещо відмінні від інструментів для технологічного прориву, які застосовують розвинені країни. Якщо через технологічний прорив розвинені країни створюють нові ринки, на яких для них немає відчутних потенційних конкурентів ззовні, то Україна, запозичуючи

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

технології і створюючи на їх основі власні виробництва, об'єктивно вимушена орієнтуватися на існуючі ринки, – і внутрішній, і зовнішні, їх ємність і потенціал попиту, а також на існуючих конкурентів, які пропонують аналогічну продукцію. Тому на початкових етапах держава в Україні поряд із запозиченням технологій і створенням за своєю участю компаній має вдаватися до інструментів тимчасового захисту власного внутрішнього ринку і формування додаткового попиту на ньому у тих секторах, які вона планує розвинути.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кіндзерський Ю. Індустріальна дивергенція України з ЄС та проблеми її подолання. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 9–18.
2. Свириденко Ю. Як буде відновлюватися Україна? *Українська правда*. 2022. 21 квітня. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/7341214/>
3. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Нова аграрна політика» / Національна рада з відновлення України. Київ, 2022. 18 с.
4. Прем'єр-міністр, Офіс реформ та ЄБРР обговорили співпрацю у відновленні та впровадженні реформ. *Урядовий портал*. 2023. 17 квітня. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-ofis-reform-ta-iebrr-obhovoryly-spivpratsiu-u-vidnovlenni-ta-vprovadzhenni-reform>
5. Mazzucato M. *The Entrepreneurial State. Debunking Public vs. Private Sector Myths*. London, Anthem Press, 2013. 202 p.
6. Mazzucato M. Innovation Systems: From Fixing Market Failures to Creating Markets. *Intereconomics*. 2015. № 3. P. 120–125.
7. Mazzucato M., Semieniuk G. Public financing of innovation: new questions. *Oxford Review of Economic Policy*. 2017. Vol. 33, Number 1. P. 24–48.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1475-6429

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ НЕРУХОМОСТІ

Дослідження ринку нерухомості та те, яким він буде у післявоєнному періоді має велике значення для економіки будь-якої країни, оскільки нерухомість є одним із найважливіших активів. Неабиякого значення в умовах війни набуває дослідження регіонального ринку житлової нерухомості та механізм його організаційно-економічного забезпечення.

На думку А. Новоселова під регіональним ринком нерухомості потрібно розуміти систему економічних відносин суб'єктів регіональної економіки, які здійснюють перерозподіл земель, виробничих та невиробничих будівель, споруд та інших об'єктів нерухомості між власниками. За запропонованим варіантом регіональний ринок нерухомості нагадує повільно діючу систему, яка характеризується плавним переходом об'єктів між суб'єктами без внутрішнього розвитку самого об'єкта загалом. На сучасному етапі динамічних змін слід розвивати думку про стихійність та інтенсивність сутності регіональних ринків нерухомості, що включає економічні відносини суб'єктів регіональної економіки, які займаються професійними та підприємницькими видами діяльності, забезпечують розвиток та перерозподіл землі, житла, деяких видів нерухомості з одночасною передачею права власності на об'єкти [1].

Регіональний ринок нерухомості є підсистемою ринку нерухомості системи, що утворює ціле з усіх регіонів (складова ринку нерухомості держави, об'єднання держав тощо), функціонує в межах певних нормативно-правових угод загальносистемного й підсистемного (регіонального) характеру та під впливом напряму розвитку регіону.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Регіональним ринкам житлової нерухомості, як правило, притаманні такі ознаки, як регіональні особливості ціноутворення; високий рівень витрат; взаємозв'язок між первинними та вторинними ринками; низька ліквідність товару на ринку; наявність значної кількості ризиків.

Регіональні ринки житлової нерухомості в основі своїй є індикаторами діяльності загальнонаціонального ринку. Спільними для двох типів ринків ознаками є дія таких чинників, як істотне зниження вартості національної грошової одиниці, зростаюча інфляція, низька купівельна спроможність населення, недостатня інвестиційна привабливість, зростання ставок іпотечного кредитування, збройна агресія російської федерації.

Регіональний ринок нерухомості формується під впливом соціальних, економічних, природно-кліматичних, демографічних та інших факторів. Ринкова вартість об'єктів нерухомого майна, в свою чергу, визначається не лише існуючою кон'юнктурою ринку, тобто співвідношенням попиту і пропозиції, але і особливостями його функціонування, а саме: можливим рівнем дохідності, рівнем ризику інвестування капіталу, можливою ціною продажу об'єкта нерухомості на конкретну дату тощо.

Упродовж передвоєнного 2021 року пропозиція нового житла в Україні досягла піку. В експлуатацію було введено 11,4 млн кв. м житла, що стало найвищим показником за останні 30 років.

2022 рік також починався жваво і міг би продовжити цю тенденцію. До початку війни темпи введення нового житла в експлуатацію залишалися на рівні 2021 року. За перші півтора місяця загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, становила майже п'яту частину майбутнього річного обсягу.

Після повномасштабного вторгнення практично всі забудовники призупинили роботу на будівельних майданчиках: деякі – на кілька тижнів, а деякі не відновили будівельні роботи й досі. Як результат, у 2022 році загальна площа введеного в експлуатацію житла становила 7,1 млн кв. м (18 300 приватних будинків і 74 300 квартир), що на 38 % менше ніж у 2021 році.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Скорочення обсягів нової пропозиції відбувалося практично по всій території України, за винятком кількох областей. Найбільшого спаду в будівництві зазнали східні та південні області: там обсяги введення в експлуатацію нового житла впали на 70–90 % порівняно з попереднім роком.

Щодо нових житлових проєктів, то їх кількість прогнозовано зменшилася. На нових будівельних майданчиках розпочалося будівництво лише тих житлових комплексів, проєкти яких вже були затверджені, готові до старту і мали початкове фінансування. Тож за перші три квартали 2022 року почали будуватися лише 68 200 квартир, що вдвічі менше, ніж за аналогічний період попереднього року [2].

Ринок нерухомості України є одним із секторів економіки, ціни на якому історично формувались в іноземній валюті. Тому українські інвестори досить часто вкладаються в нерухомість, вважаючи її безризиковою.

У 2022 році було зафіксовано рекордне зростання цін в новобудовах за останні декілька років.

Динаміка цін на продаж та оренду житла суттєво відрізнялась у різних регіонах країни. У більшості західних і північно-західних регіонів України, а також в областях з великим потоком внутрішньо переміщених осіб (Запорізька, Миколаївська, Дніпропетровська), ціни на квартири усіх класів зростали або залишалися на приблизно минулорічному рівні. На решті території країни житло стало в середньому на 2–10 % дешевшим (із найбільшим падінням до 20% у Харківській області).

Якщо порівнювати період грудня 2021 та 2022 років, то ціна у гривні на квадратний метр нерухомості в Україні на первинному ринку виросла на 47 %, порівнюючи січень 2022 та грудень 2022 року – на 43 %.

Найбільший показник росту вартості у порівнянні до грудня 2021 зафіксовано в Закарпатській області – 90 %, у Київській області – 25 %. Один із суттєвих факторів, який посприяв зростанню – коливання курсу валют.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Серед представлених новобудов на українському сайті з продажу та оренди всіх типів нерухомості від приватних осіб, забудовників та агентств нерухомості DOM.RIA, найдорожча середня вартість квадратного метра становила 48 087 грн – у столиці, у Київській області – 27 527 грн.

Незважаючи на воєнний стан продовжується будівництво та прийняття в експлуатацію житлових будинків. Лідером з прийняття в експлуатацію житлових будинків є Київська область. Так, за період січень-вересень 2022 року було прийнято в експлуатацію 11750 квартир, у місті Києві прийнято в експлуатацію 9080 квартир. Не дуже відстають від столиці Одеська, Львівська, Вінницька та Івано-Франківська області. Найменша кількість прийнятих в експлуатацію квартир у Херсонській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Сумській, Луганській, Харківській областях. І це цілком зрозуміло, так як саме в цих областях відбувалися і відбуваються запеклі бої [3; 4].

Нововведення в оподаткуванні на первинному ринку житла вплинуть на ціни на нові квартири, а також зменшать кількість інвесторів, які вкладають кошти в новобудови. З 01.11.2022 набрали чинності норми Закону № 2600 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з об'єктами нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому». Зміни передбачають запровадження для девелоперів податку на додану вартість за касовим методом, а для громадян – продавців на первинному ринку податок на доходи фізичних осіб у розмірі 18 % з різниці між ціною купівлі ціною продажу при першому продажу квартири. Таким чином, ціни на первинному ринку можуть зрости, як мінімум, на 20 % без врахування зростання собівартості будівництва [5].

Підсумовуючи вищевикладене, слід відмітити, що базовим фактором для ринку нерухомості, зрозуміло, залишається війна – тривалість та інтенсивність бойових дій. Повернення ж до довоєнних показників, можливе тільки за 2–3 роки після закінчення військових дій. Невизначеність, яка панує сьогодні на українському ринку нерухомості, практично вимила інвестиційний попит.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Специфіка конкретного регіону полягає у значній кількості великих підприємств промислового, наукового та іншого профілю, масштаби яких перевищують потреби сучасної держави, тому потребують розробки схем з їх ефективного використання, і створюють передумови для швидкого зростання обсягів комерційної нерухомості. Щодо ринку житлової нерухомості міста, то він розвивається значно швидше й інтенсивніше ніж ринок комерційної нерухомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлов В. І. Нерухомість в Україні : підруч. для спец. вищ. навч. закл. Київ : держ. акад. статистики обліку і аудиту, 2008. 765 с.
2. Будівництво скоротилося, попит обвалився, але ціни не падають. Дослідження ринку нерухомості під час війни від Ernst & Young. URL : <https://forbes.ua/money/budivnitstva-ne-zapuskayutsya-popitu-nemaє-ale-tsini-ne-padayut-doslidzhennya-rinku-nerukhomosti-pid-chas-viyni-vid-ernst-amp-young-13032023-12337> (дата звернення: 15.05.2023).
3. ТОВ «МінфінМедіа» / Вебсайт. URL : <https://index.minfin.com.ua>
4. Державна служба статистики України / Офіційний вебсайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2023).
5. Укрінформ. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3507870-zagarbniki-zrujnuvali-abo-poskodiliv-ukraini-116-tisac-zitlovih-budinkiv.html> (дата звернення: 28.04.2022).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Круглов Віталій Вікторович,
д-р держ. упр., доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-7228-8635

РОЗВИТОК СПРИЯТЛИВОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Сучасним підходом у світі стає інтегроване управління економічною сталістю, екологічною безпекою, якістю життя та соціальним забезпеченням. Зазначені напрями передбачають створення загальнодержавних та місцевих умов щодо реалізації широких підприємницьких ініціатив. Для розвитку інноваційного підприємництва має існувати відповідне сприятливе середовище, що містить набір ресурсів, які формують безпеку та умови, необхідні для створення нових підприємств і отримання можливостей для зростання.

Одним із механізмів створення умов, необхідних для функціонування нових підприємств, є екосистеми підприємництва, які спираються на динамічні місцеві, соціальні, інституційні та культурні процеси, що заохочують і посилюють формування та зростання підприємницької діяльності. Проектування вказаних екосистем означає створення середовищ, які формують і залучають зацікавлених осіб зі знаннями, вміннями, інвестиційними можливостями в об'єднання та створення інноваційних підприємств з високим потенціалом зростання [1]. Таким чином, розвиток сприятливого бізнес-середовища має вирішальне значення для економічного зростання та соціального розвитку. На жаль, в Україні на бізнес-середовище вплинули різні фактори, такі як корупційні прояви, бюрократія та несприятлива нормативно-правова база. Тому для сприяння розвитку підприємництва, залучення інвестиційних ресурсів, створення робочих місць необхідна реалізація ефективних моделей стимулюючої державної політики.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Реалізація регуляторної та адміністративної реформ є необхідною для спрощення процесу започаткування та ведення бізнесу в Україні. Доцільними є подальші процеси дерегуляції, удосконалення окремих положень нормативно-правової бази у сфері ведення підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на бізнес. Держава ініціює різноманітні реформи, такі як створення системи «єдиного вікна» для реєстрації та ліцензування бізнесу, зменшення кількості перевірок та впровадження послуг електронного урядування.

Так само, створення інституцій, що сприяють підприємству, має вирішальне значення для розвитку сприятливого бізнес-середовища в Україні. Ці інституції повинні надавати доступ до фінансової та ринкової інформації, сприяти передачі технологій та спрощувати трансфер інновацій. Наприклад, Український фонд стартапів був створений для надання початкового фінансування інноваційних бізнес-ідей та розробок, тоді як Торгово-промислова палата України пропонує послуги з підтримки бізнесу, включаючи доступ до експортних ринків.

Залучення всіх зацікавлених сторін є вкрай важливим для успішної реалізації моделей державної політики розвитку бізнес-середовища в Україні. Органи державної влади, приватний сектор, громадянське суспільство та міжнародні партнери повинні працювати разом, щоб створити сприятливе бізнес-середовище. Держава має сформулювати стимулюючу нормативно-правову базу, а приватний сектор – інвестувати в інновації та створювати робочі місця. Завданнями громадянського суспільства мають стати захист інтересів бізнесу та сприяння прозорості та підзвітності, в той час як міжнародні партнери мають надавати технічну допомогу та додаткові інвестиційні ресурси.

Розвиток сприятливого бізнес-середовища в Україні потребує комплексного підходу, який стосується факторів на різних рівнях управлінської ієрархії, що впливають на бізнес-середовище. На макrorівні держава має прагнути до створення стабільного політичного та економічного середовища, сприяти лібералізації торгівлі та інвестувати в розвиток інфраструктури. На мікрорівні органи державної влади мають зосередитися на вирішенні проблематики корупційних проявів, правового захисту власності, адміністративного тиску на бізнес та ін.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Успішність моделей державної політики розвитку бізнес-середовища в Україні слід оцінювати за їх впливом на економічне зростання, створення робочих місць, інноваційний та соціальний розвиток. Держава має постійно вдосконалювати моделі державної політики відповідно до змін економічних і соціальних обставин. Перейняття передового міжнародного досвіду та обмін знаннями з іншими країнами може сприяти розробці ефективних моделей державної політики.

Впровадження державної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва в Україні має спиратися на відповідні стратегічні документи щодо сфери бізнесу зі встановленими завданнями, пріоритетами та ключовими напрямками; секторальне та територіальне стимулювання підприємництва; виокремлення пріоритетності секторів з державною підтримкою; моніторинг (із залученням громадянського суспільства) на основі індикаторів досягнення пріоритетів; корегування напрямів розвитку підприємницької діяльності відповідно до стратегічних цілей; реалізацію державних програм, проєктів та заходів [2].

Таким чином, розвиток сприятливого бізнес-середовища в Україні потребує впровадження ефективних моделей державної політики. Ці моделі мають стимулювати залучення інвестицій та створення робочих місць, заохочувати підприємницькі ініціативи. Реалізація регуляторної та адміністративної реформ, створення інституцій сприяння підприємству, залучення зацікавлених сторін, комплексний підхід, оцінка та вдосконалення моделей державної політики є необхідними чинниками для розвитку сприятливого бізнес-середовища в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dubou G. et al. Creating Favorable Local Context for Entrepreneurship: The Importance of Sustainable Urban Development in Florianópolis, SC, Brazil. *Sustainability*. 2022. № 14(16). P. 10132.

2. Круглов В. В. Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 23–24 вересня 2022 р. Одеса, 2022. С. 440–442.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Кулакова Світлана Юріївна,

канд. екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-7149-0356;

Житник Оксана Миколаївна,

здобувачка першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти,

Національний університет «Полтавська

політехніка імені Юрія Кондратюка»,

м. Полтава, Україна

ORCID ID 0000-0001-5397-8238

ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наразі українська економіка перебуває у стадії своєрідної стагнації, але можна сказати, що вона є штучно створеною. Оскільки її поява продиктована у першу чергу повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України. Відтак війна призводить до значних фінансових, матеріальних і людських утрат. Починаючи з 24 лютого 2022 року російська федерація, окрім іншого, зосереджувалася на руйнуванні важливих, з точки зору економічної безпеки України, промислових, інфраструктурних і логістичних об'єктів. Сутність такої тактики полягає у тому, щоб спровокувати динамічне падіння потенціалу конкурентоспроможності української економіки з метою її ослаблення та позбавлення можливості підтримки життєздатності суспільно важливих сфер. Тому сьогодні як ніколи важливим є питання пошуку шляхів відродження економічної системи нашої держави.

Варто розуміти, що стан промисловості, рівень критичності її руйнування і можливості відновлення як у галузевій, так і в просторовій площинах, є факторами прямого впливу на швидкість, а головне якість, післявоєнної відбудови України, її житлово-комунальної інфраструктури, ринку зайнятості та покращення добробуту населення.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

При цьому першочергову значимість відіграє переробний сектор промисловості. На користь такого твердження свідчить зокрема значення доданої вартості. Цей показник виступає вартісною характеристикою роботи підприємств, а у розрізі макроекономічних досліджень його використовують для розрахунку величини валового внутрішнього продукту [1]. У 2019 році додана вартість за витратами виробництва усіх промислових підприємств становила 1006773,7 млн грн, з яких 48,9 %, або 492393,6 млн грн, припадало на галузь переробної промисловості, а на другому місці знаходилися добувні підприємства з позначкою 24,3 %. До того ж зауважимо, що у наступному 2020 році переробний сектор промисловості виготовив 58,3 % (552549,5 млн грн) доданої вартості, що вказує на перспективність розвитку даної галузі.

Однак складність сучасного становища вітчизняної переробної промисловості пояснюється й тим, що ще до початку війни її не розглядали як основоположний чинник формування конкурентоспроможної економіки. Розбудова інноваційної промисловості вважалася пріоритетною ціллю високорозвинених країн, чого не можна було сказати про Україну. Як наслідок, сьогодні ми відчутно відстаємо за ключовими показниками індустріального розвитку. Дані ЮНІДО говорять, що у 2018 році обсяг доданої вартості переробної промисловості на душу населення в Україні складав 277 дол. США, у той час як в Ірландії він дорівнював 26,1 тис. дол. США [2, с. 102].

Додатково ми проаналізувати індекс конкурентоспроможної промислової ефективності (англ. Competitive Industrial Performance Indexes – CIP). Цей індикатор розглядає виробничі можливості держав та інтенсивність індустріалізації. Він включає близько 178 складових індексів, а сам рейтинг містить 154 країни. На рисунку 1 відображено динаміку CIP деяких європейських країн і України [3].

Таким чином можемо стверджувати, що Україна надзвичайно поступається країнам Європи за оцінкою CIP, займаючи останніми роками 68-70 місця у рейтингу.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

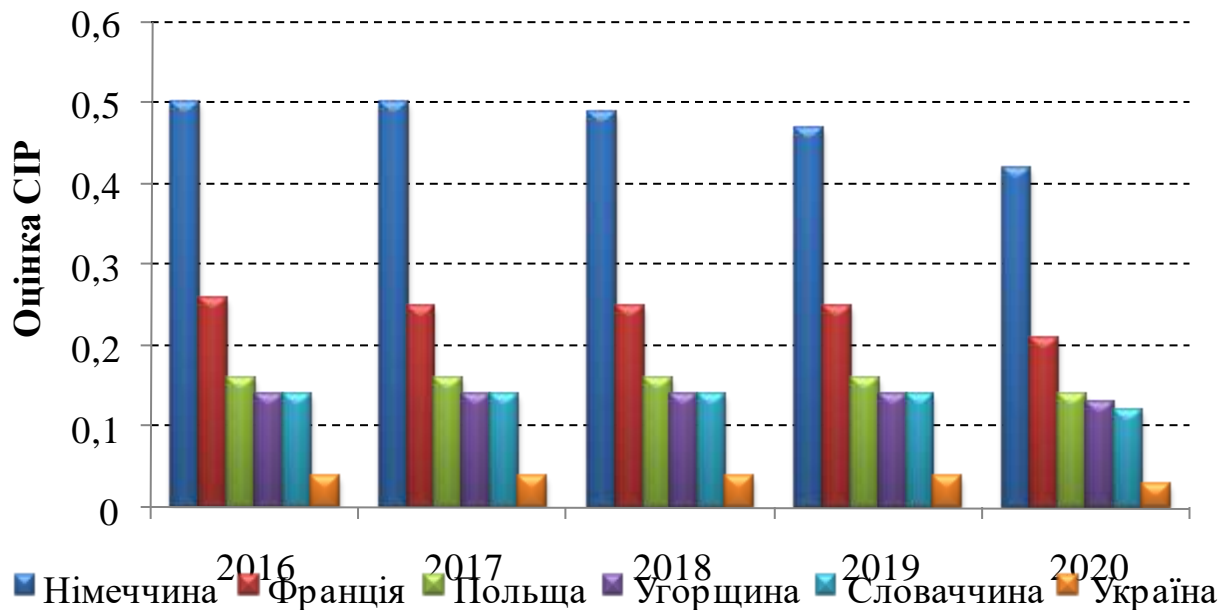

Рисунок 1 – Динаміка індексу конкурентоспроможної промислової ефективності країн Європи за 2016–2020 роки

Джерело: складено авторами за даними [3].

Науковці вважають, що Україна обрала дещо пасивний підхід до розбудови виробничого сектору економіки, підпорядковуючи його перш за все споживчим, інвестиційним й оборонним потребам. Разом з тим спостерігається утвердження перебільшеного сподівання на іноземних інвесторів, і в цілому на іноземний бізнес, щодо відновлення української промисловості. Проблема також у відсутності чіткого узгодження національних та іноземних економічних інтересів [2, с. 105].

Не дивлячись на усі труднощі ведення господарської діяльності в умовах війни, український бізнес досить швидко адаптувався до нових умов. Допомогу у процесі адаптації всіляко намагається здійснювати уряд. Відтак, із початку війни у програмі релокації бізнесу з територій, де ведуться активні бойові дії, взяло участь майже 800 підприємств, і чимало з них уже відновили свою роботу. Серед останніх найбільшу частку становити підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспорту (40,24 % від сукупної кількості релокованих одиниць), переробної промисловості (31,71 %), інформації та телекомунікацій (6,34 %), професійної, наукової та технічної діяльності (5,85 %), будівництва (4,15 %) [4].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ураховуючи важливість підприємств переробної промисловості для відновлення економіки України, коротко розглянемо шляхи посилення їх конкурентоспроможності в умовах війни. І першим напрямком вирішення проблеми можна назвати кластеризацію. Формування регіональних кластерів посприяє появі надійної бази для створення продовольчих запасів у тому чи іншому регіоні з метою подальшого розподілу цих запасів у двох напрямках: споживання усередині країни та поживлення експортної діяльності. Підприємства-учасники кластерів діють більш продуктивно, ніж окремо, що відбувається за рахунок ефекту синергії. Тобто, кластер підвищує ефективність використання матеріальних і нетрадиційних інноваційних ресурсів у процесі виробництва продукції. Така взаємовигідна спільна діяльність формує нові конкурентні переваги кожного учасника кластеру [5, с. 48].

До інших напрямків посилення конкурентоздатності підприємств переробної промисловості віднесемо цифровізацію їх діяльності та обґрунтоване залучення іноземних партнерів до даного процесу. Щодо останнього, то у наш час як ніколи відчувається підтримка зі сторони різноманітних міжнародних організацій. Зокрема, завдяки взаємодії уряду й Світового Банку планується масштабна фінансова підтримка переробного сектору, і з урахуванням подвійного мультиплікатору кумулятивний ефект від вкладення у дану галузь очікується на рівні 1 млрд дол. США.

Активізація євроінтеграційних процесів є вагомим чинником становлення української економіки нового типу. Європейський союз приділяє велику увагу модернізації та покращенню власної економічної системи, відповідно ЄС допомагає у цьому й іншим країнам. Таким чином, можемо говорити про існування Стратегії єдиного цифрового ринку ЄС. Однією з основних цілей якої є гармонізація цифрових ринків країн-учасниць союзу та розширення єдиного цифрового ринку на країни Східного партнерства. До числа останніх належить і Україна, тому був заснований проєкт EU4Digital [6, с. 198]. У рамках цього проєкту було створено програму ICT Innovation for Manufacturing SMEs (I4MS). Її основна мета – це поширення використання інформаційно-комунікаційних технологій малими та середніми підприємствами переробної промисловості.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Наразі економіку країни можна назвати конкурентоспроможною якщо вона проходить процес трансформації її промисловості у смарт-індустрію. До факторів формування такої відносять запровадження промислового Інтернету речей та персоналізоване роботизоване виробництво. Цінність Інтернету речей для промислових підприємств полягає насамперед у підвищенні ефективності діяльності й оптимізації витрат, у тому числі 10–20 % економії споживання енергії та 10–25 % потенційного підвищення ефективності праці [7, с. 8]. Для підприємств переробної смарт-промисловості характерним є використання нових знань та екологічно дружніх технологічних інновацій. На думку фахівців, капіталізація ринку Індустрії 4.0 до 2024 року може сягнути 156,6 млрд дол. при очікуваних середньорічних темпах зростання у 16,9 % [8, с. 152].

Отже, можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день для відновлення життєздатності економіки України надзвичайно важливим є у першу чергу процес поживлення структурної перебудови усієї системи. Особливу увагу доцільно звертати саме на переробні підприємства. Посилення конкурентоспроможності останніх, навіть в умовах війни, можливе за рахунок обрання інноваційного, цифрового напрямку розвитку з одночасним налагодженням раціональної міжнародної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кушніренко О. М., Гахович Н. Г., Венгер Л. А. Стратегічні сценарії промислового розвитку України та можливості реалізації в умовах невизначеності. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2022 р. Т. 1, № 3. URL : <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/24/23>
2. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32, № 2. С. 101–117. URL : <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/2025>
3. United Nations Industrial Development Organization. URL : <https://stat.unido.org/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4. Міністерство економіки України. Програма релокації: 761 підприємство переміщено в більш безпечні регіони. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d152dcfe-7bde-49df-a69a-8d7f9586fc13&title=ProgramaRelokatsii>

5. Мазур Г. Кластеризація в управлінні економічною безпекою регіону в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2022. № 2. С. 47–54. URL : <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/eco-pa/article/view/16>

6. Кулакова С., Житник О. Цифровізація економіки України та e-commerce як її складова. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Т. 1, № 6. С. 196–201. URL : <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=15096>

7. McKinsey Global Institute (2015). The internet of things: mapping the value beyond the hype. McKinsey&Company. 131 p.

8. Князев С. І. Смарт-промисловість: формування базису нового етапу економічного зростання у світі. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 150–162. URL : https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_4_0_150_162

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Лазебник Лариса Леонідівна,

д-р екон. наук, професор

ORCID ID 0000-0003-2234-4093;

Соколова Ольга Миколаївна,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-7061-3692

ТРЕНДИ СЕКТОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вторгнення російської федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, призвело до загибелі військових та цивільного населення, окупації окремих територій, пошкодження критичної інфраструктури та виробничих потужностей, розрив логістичних зв'язків, соціальних та економічних втрат. У 2022 р. реальний ВВП України скоротився на 29,1 % [1]. Якщо 2022 р. увійде до історії як рік величезних втрат і випробувань, то 2023 р. пов'язується з початком відновлення економіки України. За оцінками Світового банку, для повоєнного відновлення Україні знадобиться щонайменше 411 млрд дол. [2]. Це у 2,6 раза перевищує розрахунковий ВВП України на 2022 рік.

Стійкість економіки України та перспективи її відбудови багато в чому залежать від темпів та масштабів першочергово відновлення об'єктів критичної інфраструктури (енергетика, транспорт, водопостачання та водовідведення тощо) соціальної сфери (навчальні заклади, дитячі садки, амбулаторії, лікарні тощо) та житлового фонду. А для цього потрібні відповідні людські, матеріальні та фінансові ресурси. За розрахунками Світового банку у 2023 р. Україні знадобиться тільки 14 млрд дол. для відбудови критичної інфраструктури, житла та важливих соціальних і транспортних об'єктів [2].

Водночас в умовах воєнної агресії з боку росії відбулася консолідація українського суспільства про що свідчать результати соціологічних опитувань: про високу віру громадян у спроможність подолати існуючі проблеми та оптимістичні настрої щодо прискороного розвитку

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

країни. Так, близько 90 % опитаних оцінюють спроможність України подолати проблеми та труднощі протягом найближчих років, а 59 % очікують покращення економічного становища у найближчі 2-3 роки [3].

Приводом для оптимізму є те, що уряд України мислить не лише категоріями сьогодення, а активно обговорює стратегічні питання відбудови і повоєнного розвитку національної економіки. Детермінантами успішного повоєнного відновлення є сильне політичне та професійне лідерство національної еліти, спільність дій міжнародних партнерів та уряду. Слід констатувати, що Україна має високу підтримку цивілізованого демократичного світу як у протистоянні російській агресії, так і бажанні допомогти нашій країні якнайшвидше забезпечити ефективне й швидке відновлення економіки після війни. За таких умов на перший план виходить розробка швидкого та ефективного комплексу заходів на основі синергетичного ефекту щодо секторального розвитку повоєнного відновлення економіки України в умовах вкрай обмежених ресурсів та масштабних руйнувань.

21 квітня 2022 р. Указом Президента України було утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни, основними завданнями якої є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [4].

Напередодні у відеозверненні глава держави наголосив на необхідності вироблення чіткого розуміння розвитку економіки «через рік, через п'ять, через десять, через двадцять років після війни» [5]. Мова йде про перегляд загальної концепції розвитку нашої країни. Всупереч трагічним обставинам відкрилися нові шляхи, напрями, ресурси, резерви для відновлення економічної діяльності та прискореного якісного розвитку.

У липні 2023 року на Міжнародній конференції в Лугано було презентовано План відновлення та розвитку. Головною метою Плану є не просто відновлення знищених чи зруйнованих об'єктів, а кардинальна трансформація держави у нову європейську країну на принципах

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

зеленої економіки. Для розробки документу залучалися українські науковці, громадськість, бізнес та міжнародні експерти. За результатами конференції, в якій брали участь глави держав та високі представники європейських країн, Канади, США, Республіки Кореї, Японії, прийнято Декларацію Лугано, у якій визначено керівні принципи процесу відновлення України (Принципи Лугано), а саме: партнерство; спрямованість на реформи; прозорість, підзвітність і верховенство права; демократична участь; залучення багатьох зацікавлених сторін; гендерна рівність та інклюзивний підхід; сталий розвиток [6]. Зазначені принципи заклали основу для відбудови України та об'єднали зусилля всього світу.

Після заходу в Лугано міжнародне співтовариство надає значну матеріальну і фінансову допомогу Україні на стабілізацію та відновлення. Але масштаб руйнувань після російських атак вимагає більш широкій міжнародної підтримки. Зважаючи на ці обставини, 21-22 червня 2023 року у Лондоні відбудеться міжнародна Конференція з питань відновлення України, що стане продовженням циклу щорічних заходів.

План повоєнного відновлення України матиме позитивний ефект за умови правильного визначення пріоритетних секторів, сфер та галузей економіки, враховуючи специфіки потреб воєнної економіки та повоєнного відновлення. У цьому контексті трендом має бути відновлення та розвиток безпекового сектору. Перш за все оборонно-промисловий комплекс, енергетичний сектор, об'єкти критичної інфраструктури та життєзабезпечення (аеропорти, залізниці, транспортні шляхи, водопостачання, тепломережі тощо). Наступний тренд – це ті сфери економічної діяльності, де Україна і до війни мала значні конкурентні переваги на світовому ринку – агропромисловий комплекс та металургійна промисловість. Але акцент робиться на переробку всередині країни, щоб збільшувати експорт продукції з високою часткою доданої вартості.

Історичний досвід подолання руйнівних наслідків повномасштабних воєнних дій (Німеччина, Японія, Південна Корея) свідчить, що одним із найважливіших факторів відновлення та забезпечення сталого розвитку національних економік є високорозвинений індустріальний комплекс з комплементарною сферою послуг. Відновлення промисловості має відбуватися на основі поєднання структурних і

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

фундаментальних факторів розвитку. У контексті розбудови структурних факторів слід виділи машинобудування, оскільки ця галузь є потужним модератором інноваційного розвитку всієї економіки країни, створює довгий ланцюжок доданої вартості. Процеси індустріалізації мають своє продовження у секторі послуг – ІТ-сфера, освіта, наукова та технічна діяльність, охорона здоров'я тощо.

Отже, післявоєнне відновлення доцільно розглядати як сукупність окремих, але взаємоузгоджених векторів розвитку. Йдеться про довгострокову перспективу, про «вікно можливостей» змінити структуру національної економіки, здолавши її технологічну відсталість та сировинну спрямованість, «стрибнути» у модернізацію, діджиталізацію, інноваційну трансформацію, здійснити перехід до «зеленої» економіки та стати повноправним членом ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики / Офіційний вебсайт. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. The World Bank. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. March 23, 2023. URL : <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>
3. Стан економіки та перспективи її відновлення у 2023 р. Аналітична доповідь, травень 2023 р. / Центр Разумкова. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/18/2023-MATRA-I-KVARTAL-8.pdf>
4. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни / Верховна Рада України / Офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>
5. Зеленський назвав пріоритети для економіки після війни. *Економічна правда* / Офіційний вебсайт. 2022. 19 квітня URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/19/685938/>
6. Декларація Лугано. Міжнародна конференція з питань відновлення України (URC 2022). Лугано, 4–5 липня 2022 р. / Офіційний сайт. URL : <https://ua.urc-international.com/materiali-konferenciyi>

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Молдаван Любов Василівна,
д-р екон. наук, професор,
заслужений економіст України,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5347-2699

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ АГРОГОСПОДАРСТВ У КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

У країнах Європейського Союзу підтримка малих виробників сільськогосподарської продукції є важливою складовою Спільної аграрної політики, що обумовлено незамінністю таких господарств у забезпеченні продовольчої безпеки, зайнятості сільського населення і збереженні розселення та облаштуванні сільських територій. Категорія малих господарств в Україні представлена господарствами населення, які, обробляючи 38 % угідь, виробляють 40–42 % валової сільськогосподарської продукції. У них зосереджено від 72 до 98 % виробництва молока, м'яса яловичини, плодів і ягід, овочів та картоплі. За статистикою, вони вважаються виробниками сільськогосподарської продукції, але не є суб'єктами господарювання, оскільки їх діяльність законодавчо не унормована як форма господарювання. Основну частину господарств населення формують особисті селянські господарства (далі – ОСГ). У результаті приєднання земельних паїв, одержаних у процесі реформування колективних сільськогосподарських підприємств, понад 1 млн ОСГ сформували свої земельні ділянки від 1 до 10 га і більше, з них біля 150 тис мають понад 5 га, 60 тис. – понад 10 га. У західноєвропейських країнах господарства від 1 га є фермерами – суб'єктами підприємницької діяльності. *За українським чинним законодавством [1], діяльність зазначених господарств не відносяться до підприємницької, хоча їх землі є товарними, на яких виробляється*

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

продукція з метою одержання доходу (прибутку). Відповідно не врегульована і система оподаткування малих господарств.

Неврегульованість статусу товарних ОСГ як суб'єктів підприємницької діяльності обумовлює відсутність державної політики підтримки таких господарств, втрати ними частини доходу внаслідок відсутності офіційного статусу, невизначеність перспектив розвитку, соціальну незахищеність членів ОСГ тощо. Урегулювати проблему мав би Закон України "Про сільськогосподарський устрій", який наразі відсутній, та зміни і доповнення до чинних законодавчих актів, дотичних до унормування підприємницької діяльності товарних ОСГ.

Розвиток науково-технічного прогресу і посилення конкуренції зумовлюють необхідність збільшення ділянок і полів сівозмін малих господарств для використання більш потужної техніки і нових технологій, зменшення індивідуальних витрат на формування необхідної матеріально-технічної бази з метою зміцнення економічного стану та забезпечення конкурентоспроможності виробництва.

У країнах ЄС питання вирішується двома способами: перший – це купівля або оренда додаткових площ сільськогосподарських угідь, другий – об'єднання малих господарств в організаційно-правові форми, які реалізують переваги великого господарства, зберігаючи переваги і принципи фермерського типу господарювання. Для розширення земельної ділянки фермери можуть скористатися системою пільгового довгострокового кредитування для купівлі землі, або об'єднатися у встановленій законом кількості для спільного ведення виробничої підприємницької діяльності на об'єднаних сівозміною земельних ділянках. Для вибору легалізовані різні організаційно-правові форми таких об'єднань. У Франції, наприклад, це – об'єднання по спільному веденню господарств (GAEC) і некомерційне сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю (EARL), у Німеччині – прості товариства, в Італії – виробничі кооперативи колективної оренди землі, Нідерландах – партнерства.

Загальними ознаками названих й інших організаційно-правових форм об'єднань сільськогосподарських товаровиробників для спільної

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

виробничої діяльності, поширених у західноєвропейських й інших країнах, є те, що:

- виробничі об'єднання у сільському господарстві – це *некомерційні об'єднання* осіб для спільних дій, а не об'єднання капіталів для одержання прибутку;

- земля в усіх формах об'єднань *залишається власністю* його членів (учасників), колективні формування не володіють земельними угіддями, а лише їх обробляють;

- некомерційні принципи функціонування *виключають прибуткове оподаткування об'єднань* – платниками податку є лише члени об'єднання;

- створення будь-якого виробничого об'єднання з метою спільного ведення господарства *не тягне за собою зміну* об'єкта і бази оподаткування його членів;

- прибуток об'єднання належить кожному члену *пропорційно вкладеному капіталу праці і витратами* на управління;

- члени об'єднання зобов'язані *брати трудову участь* в його діяльності, що гарантує їм робочі місця, а *участь в розподілі доходів* – ефективну зайнятість;

- члени об'єднань несуть солідарну або обмежену відповідальність залежно від особливостей організаційно-правової форми такого об'єднання.

З метою заохочення фермерських господарств до об'єднання для спільного ведення виробничої діяльності держави передбачають комплекс стимулів. Наприклад, французьким фермерам у разі створення GAEC законом передбачені значні податкові пільги (до 50 % від загальноприйнятих); вони звільняються (повністю або частково) від сплати гербових зборів; їм встановлені більші ліміти позик і менші відсоткові ставки; субсидії, які виділяються членам новоутворених GAEC, на 10-20 % вищі, ніж для одноосібних господарств; при формуванні об'єднання держава субсидує до 50 % інвестицій в основний капітал.

В Україні система кредитування купівлі землі малими господарствами відсутня, не створена правова база і для об'єднань з метою спільної виробничої діяльності. Передбачений Цивільним Кодексом

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

України інститут простого товариства недосконалий і використання його у сільському господарстві неможливе. З огляду на досвід Франції, вирішити проблему можна шляхом легалізації некомерційного сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю, або прийняттям законодавчого акту про просте сільськогосподарське товариство.

Найскладнішим у підприємницькій діяльності малих господарств є збут продукції за прийнятними цінами. Значна частина кінцевої ціни посідає у посередниках, які з малотоварних формують ринкові партії продукції і доставляють їх на споживчі ринки. З кінця 70-х років минулого століття в ЄС прийнято ряд законодавчих актів, спрямованих на посилення ринкових позицій малих господарств шляхом їх об'єднання в групи та асоціації [2; 3].

Фізичні особи, які не є правосуб'єктами, але займаються сільськогосподарською діяльністю, мають, згідно зазначених актів, право утворювати групи виробників та асоціації груп сільськогосподарських виробників. Групи створюються з метою пристосування сільськогосподарського виробництва до потреб ринку та його умов, підвищення ефективності підприємницької діяльності членів групи, покращення планування виробництва продукції відповідної якості та кількості, об'єднання механізму постачання, покращення управління продажами, захисту навколишнього середовища.

Функції асоціації груп сільськогосподарських виробників – проведення тренінгів, просування технологій, аналіз ринку, надання юридичних послуг, представництво в урядових установах, постачання, захист навколишнього середовища.

Група сільськогосподарських виробників може працювати та провадити свою діяльність у статусі суб'єкта права за умови виконання встановлених законодавством умов. Основним правовим актом щодо регулювання відносин у групі виступає *засновницький договір*, який включає принципи членства, зобов'язання щодо членства, зобов'язання щодо продажу продукції та санкції у разі їх недотримання, умови спільного придбання і використання техніки й інших засобів виробництва, правила зберігання, стандартизації, реклами продукції, покращення її якості та просування на ринки. Групи виробників підлягають обов'язковій реєстрації.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Урядами країн-членів ЄС визначається перелік сільськогосподарських продуктів та/або груп продуктів, для виробництва і збуту яких можуть створюватися групи виробників, а також встановлюється мінімальна кількість обсягу виробництва і/або вартості продукції на продаж та мінімальна кількість членів. У Польщі зазначене регламентовано Наказом Міністра сільського господарства і розвитку села, за яким група з продажу молока повинна мати не менше 5 членів і реалізовувати щороку не менше 100 тис літрів коров'ячого молока [4].

З метою стимулювання малих ферм до об'єднання в групи законодавство передбачає їх фінансову підтримку на період становлення (не менше 3-х років). У Польщі така підтримка розрахована на 5 років: сума виплат за перший рік становить 10 % вартості спільно проданої продукції, за другий рік – 8 %, третій – 6 %, четвертий 5 %, п'ятий рік – 4 %. Група може розраховувати на одержання щороку до 100 тис євро [5]. На них також поширюються загальноєвропейські програми Спільної аграрної політики нарівні з усіма організаційними формами фермерських господарств [6].

Україні належить імплементувати законодавство щодо групи виробників сільськогосподарської продукції та асоціацій груп у вітчизняне правове поле, що може бути здійснено шляхом уведення окремого розділу до закону України "Про особисте селянське господарство".

Історично найуспішнішою організаційно-правовою формою забезпечення ефективної підприємницької діяльності малих виробників сільськогосподарської продукції були і залишаються кооперативи.

У країнах ЄС, азійських країнах, у США, Канаді й інших регіонах більшість фермерів є членами, як правило, декількох кооперативів. Кооперативні формування дозволяють шляхом спільного збуту продукції, виробленої їхніми членами, одержувати *кращі ціни* й підвищувати свої доходи. Вертикальна інтеграція ланок продуктових ланцюжків у кооперативі усуває посередників і відповідно, нівелює проблему *диспаритету цін*. Некомерційні відносини в кооперативі створюють *додатковий прибуток* його членам від участі у подальших за виробництвом сферах агробізнесу.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Оптова закупівля і спільне використання засобів виробництва, кооперування у кредитуванні *здешевлюють затрати*, знижують собівартість фермерського виробництва і, відповідно, збільшують його доходність.

Кооператив забезпечує своїм членам однаковий доступ до ринків збуту продукції і придбання засобів виробництва, до державної підтримки, оволодіння новими технологіями і професійного зростання.

Враховуючи значення кооперування малих ферм, уряди країн надають підтримку їхньому розвитку. Сприяння розвитку сільськогосподарських кооперацій знаходиться під постійною увагою ООН.

Натомість в Україні підтримка сільськогосподарських кооперативів не стала складовою аграрної політики. Кооперативне законодавство комерціалізує відносини між кооперативом і його членами, порушені й інші кооперативні принципи, що, у сукупності з відсутністю програми підтримки, унеможлиблює розвиток кооперативного руху.

Звідси першочерговими завданнями законодавців є інституалізація державного протекціонізму розвитку кооперативів у статусі невід'ємної складової аграрної політики та завершення імплементації норм західноєвропейського кооперативного законодавства у вітчизняне правове поле.

Загальний висновок. Малі господарства як в країнах ЄС, так і в світовому сільському господарстві відіграють значну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, збереженні сільських поселень та розвитку сільських територій, що обумовлює інституціонально-правову, фінансову і організаційну підтримку їх підприємницької діяльності. Євроінтеграційна орієнтація України зобов'язує змінити акценти в державній аграрній політиці на підтримку розвитку товарних особистих селянських господарств як суб'єктів підприємницької діяльності та імплемувати набуту значну практику цієї підтримки у вітчизняне законодавство.

Для забезпечення конкурентоспроможності малих агровиробників і, відповідно, їх об'єднань вітчизняна податкова система потребує гармонізації із системою оподаткування, що сформувалася в ЄС. При цьому слід зазначити, що однією із визначальних функцій податкової

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

системи щодо господарських некомерційних об'єднань у ЄС є стимулююча. Тобто, такі об'єднання визначаються неприбутковим і їх діяльність включає певні соціальні аспекти, що обумовлює звільнення від оподаткування чи значні податкові пільги для підтримки та стимулювання розвитку малих форм господарювання, які є основними учасниками таких об'єднань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
2. Council Regulation (EEC) No 1360/78 of 19 June 1978 on producer groups and associations thereof. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31978R1360>
3. Council Regulation (EC) № 952/97 of 20 May 1997 on producer groups and associations thereof. URL : <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/031f0892-76b7-409e-b441-e6ef416e0a94/language-en/format-PDFA1B>
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 kwietnia 2008 r. w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków grupy producentów rolnych. Dz.U. 2008 nr 72 poz. 424. URL : <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id= WDU20080720424>
5. Program Rozwoju Obszarow Wiejskich 2014–2020. URL : <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/-program-rozwoju-obszarow-wiejskich-2014-2020-prow-2014-2020>
6. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX: 32013R1307>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Піжук Ольга Іванівна,
д-р екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-5802-1053

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СЕКТОРІ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ

Електронні комунікації є основою цифрової трансформації економіки та побудови цифрового суспільства. Вони забезпечують електронну комерцію, онлайн-банкінг, цифрові платежі та інші цифрові послуги, які змінюють спосіб ведення бізнесу та взаємодії між людьми, підприємствами і машинами. Серед інших переваг, електронні комунікації дозволяють компаніям вийти на нові ринки, долаючи бар'єри в торгівлі та створюючи умови для тісної міжнародної співпраці. Окрім цього, вони підвищують ефективність підприємств шляхом автоматизації їх бізнес-процесів та забезпечують безперебійну взаємодію з клієнтами, зокрема широко використовуючи чат-боти й соціальні мережі. Електронні комунікації генерують величезну кількість даних, які можна аналізувати та використовувати в процесі прийняття рішень. І, нарешті, саме вони стимулюють інновації та подальший розвиток нових технологій. Тож, зважаючи на ключову роль останніх у побудові цифрової економіки та суспільства, актуальною стає проблематика регуляторної політики України у секторі електронних комунікацій.

Мета та завдання державного управління і регулювання у сферах електронних телекомунікацій та радіочастотного спектра визначена Законом України «Про електронні комунікації» і полягає у [1]:

– розвитку ринків доступу до електронних комунікаційних мереж та ринків електронних комунікаційних послуг, що забезпечують розгортання та використання електронних комунікаційних мереж високої та надвисокої пропускної здатності;

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

– забезпеченні надання на всій території України якісних і доступних для населення послуг шляхом забезпечення ефективної конкуренції та вибору електронних комунікаційних послуг, а також задоволенні потреб і захисту прав й законних інтересів кінцевих користувачів послуг, у тому числі осіб з інвалідністю, щодо доступу до електронних комунікаційних послуг на рівні з іншими споживачами;

– сприянні інтересів кінцевих користувачів, зокрема шляхом забезпечення потреб споживачів в універсальних електронних комунікаційних послугах, у тому числі щодо їх цінової доступності для вразливих соціальних груп споживачів тощо.

Потреба у прийнятті цього Закону обумовлена чинною Угодою про асоціацію України та ЄС, згідно якої Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати до національної правової системи законодавчі акти ЄС у сфері телекомунікацій. Ця обставина, пояснює той факт, що основою Закону України «Про електронні комунікації» є положення Європейського кодексу електронних комунікацій [2]. Нормативно-правова база, що розробляється та імплементується у секторі електронних комунікацій покликана заохочувати конкуренцію та ефективні інвестиції, покращувати функціонування ринку та гарантувати основні права користувачів.

Наразі важливим завданням національного регулятора є розроблення методології розрахунку середньозваженої вартості капіталу (WACC) в контексті регуляторних заходів у секторі електронних комунікацій України. Основою цієї методології слугуватимуть підходи Європейської Комісії (ЄК) та Комісії з регулювання громадських послуг Латвії (SPRK), які включають оцінку «розумної» (обґрунтованої) норми прибутку, дозволеної для регульованих послуг, що зазвичай вимірюється за допомогою середньозваженої вартості капіталу (WACC). Проте, варто зазначити, що ці підходи мають суттєві розбіжності щодо розрахунку WACC для сектору електронних комунікацій та потребують дещо глибших досліджень автора.

Разом з тим, загальна методологія розрахунку WACC, згідно європейської практики, має базуватися на таких чотирьох принципах:

– послідовність, що відображається в узгодженості методології, що використовуватиметься для визначення параметрів у формулі WACC;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- регулятивна передбачуваність, яка необхідна для запобігання штучних змін у методології загалом, чи у значеннях параметрів зокрема, що з часом може використовуватись Національним регулятором;
- ефективність, тобто сприяння ефективним інвестиціям у нову та покращену інфраструктуру, із обов'язковим врахуванням ризиків, які несуть потенційні інвестори;
- прозорість методу визначення розумної норми прибутку інвестицій, який використовуватиметься Національним регулятором без надмірної складності [3].

Дотримання цих принципів сприятиме стабільному регуляторному середовищу, яке підтримуватиме інвестиції в електронні комунікаційні мережі України на користь споживачів, а також перешкоджатиме штучному спотворенню ефективності інвестицій непослідовними підходами, які можуть використовуватися національним регулятором і, як наслідок, можуть зашкодити функціонуванню Єдиного цифрового ринку. Посилений контроль визначення WACC допоможе імплементувати чинну нормативно-правову базу України, а також буде сумісним із цілями запропонованого Європейського кодексу електронних комунікацій (ЕЕСС).

Однак, щоб розробити послідовну, передбачувану, ефективну та прозору методологію для визначення кожного параметра WACC для сектору електронних комунікацій України спершу потрібно провести кількісні та якісні дослідження, які зможуть спростувати чи підтвердити деякі, очевидні на перший погляд, гіпотези щодо низки питань:

- які наслідки використання різних підходів до розрахунку WACC в секторі електронних комунікацій у світі, зокрема методології розрахунку WACC Європейської Комісії (ЄК) та Комісії з регулювання громадських послуг Латвії (SPRK);
- які існують переваги за рівних умов для усіх гравців сектору електронних комунікацій і недоліки меншої гнучкості національного регулятора України у розрахунку WACC;
- наскільки виправданим є розрахунок різної середньозваженої вартості капіталу (WACC) для різних регульованих послуг тощо.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Разом з тим, як показує європейська практика, будь-які регуляторні дії держави мають ґрунтуватися на прозорих та послідовних цілях комунікаційної політики і бути передбачуваними для усіх гравців ринку електронних комунікаційних послуг. Також міжнародний досвід підтверджує той факт, що регуляторна політика держави найкраще забезпечуються за умов, коли порядок створення, функції та процедури прийняття рішень національного регулятора визначаються законом і прописуються таким чином, що унеможливають (або зводять до мінімуму) політичні втручання та протекціонізм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про електронні комунікації : Закон України, чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 14 квітня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. European Electronic Communications Code (EECC). URL : <https://www.gov.ie/en/publication/339a9-european-electronic-communications-code-eecc/>
3. Title of screen: «Targeted consultation on guidance on cost of capital for EU electronic communications regulators», publication 11 July 2018. URL : <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/consultations/targeted-consultation-guidance-cost-capital-eu-electronic-communications-regulators>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Пузирьова Поліна Володимирівна,
д-р екон. наук, доцент,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-0839-8730

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ІНТЕГРОВаних СТРУКТУР БІЗНЕСУ

Фінансово-економічне стимулювання інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу можна визначити як процес зовнішньо-внутрішнього впливу на фінансові та економічні інтереси інтегрованих структур бізнесу щодо впровадження у виробництво інновацій, будь-яких нововведень, заміни, модернізації та реконструкції старого обладнання, техніки та технології, які призводять до підвищення технічного рівня, підвищення якості нової продукції, що реалізується, і зміцнення всього інноваційного потенціалу підприємства [6].

Фінансово-економічні методи стимулювання економічних інтересів інтегрованих структур бізнесу щодо введення інновацій у процес виробництва та їх комерціалізації, модернізації та реконструкції старої техніки й обладнання у їх виробництві становлять траєкторію побудови фінансових відносин, законодавчо закріплених у відповідних нормативних актах, за допомогою яких визначаються відповідне формування, розподіл й використання методів фінансування, фінансових ресурсів, потреб інтегрованого виробництва [7].

Ефективність системи фінансування інновацій, насамперед, визначається результатом підвищення обсягу й результативності використання фінансових ресурсів, що задіяні у процесі створення інновацій. Збільшення та прискорене зростання фінансової віддачі впливає на результат фінансової політики та кінцеві результати щодо створення інновацій в інтегрованих структурах бізнесу. Порядок фінансового забезпечення інноваційних проектів для кожної інтегрованої структури

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

бізнесу має свою специфіку, яка безпосередньо пов'язана із характером впровадження інновацій [1-3].

Так, найважливішим фінансовим джерелом, яке надає можливість досягти інноваційної переваги є бюджетне фінансування. За рахунок коштів бюджету мають право на існування цільові комплексні реформи та програми, відбувається поточне фінансування інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу та їх подальший розвиток [4-6].

Фінанси інноваційно-активних інтегрованих структур бізнесу у системі фінансування займають ключове положення, оскільки забезпечують створення, виробництво та комерціалізацію товарів різного призначення, предметів побутового вжитку, новітньої науково-технологічної інформації та інших видів інтелектуальних процесів [5-7].

Система фінансового забезпечення інновацій інтегрованих структур бізнесу виконує основні завдання і являє собою дуже складний динамічний механізм, який постійно змінюється та вдосконалюється, проте незмінними фінансовими механізмами забезпечення фінансування інноваційної діяльності й досі залишаються такі:

- основним фінансовим джерелом є власні кошти інтегрованих структур бізнесу, тобто процес самофінансування;
- акумуляція певної частки фінансових коштів в акціонерних товариствах, оскільки саме вони мають змогу розміщати свої акції серед стейкхолдерів;
- комерційний кредит, якому належить вагомий аспект у фінансовому забезпеченні інновацій інтегрованих структур бізнесу та використовуються все більш нові та прогресивні форми (ціна кредиту, засоби погашення кредиту, організація банківського контролю кредитного договору тощо [1-4]).

Практика свідчить, що банківський кредит на протидію бюджетному фінансуванню надає можливості інтегрованим структурам бізнесу примножити рентабельність своїх інноваційних нововведень і, як правило, виявляється більш адекватним та ефективним інструментом акумулювання коштів на стратегічні періоди. Проте, банківсько-кредитні установи фокусуються на орієнтування мінімального фінансово-кредитного ризику, що не завжди може гарантувати бізнес-одиниця,

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

яка рухається у векторі інноваційного спрямування, тому і виникає нагальна потреба у джерелах більш ризикового фінансування – венчурного [5-7; 9].

Венчурне фінансування має місце у двох аспектах: по-перше, воно відбувається за допомогою придбання акцій нових бізнес-одиниць, і, по-друге, через надання різноманітних кредитів з правом у будь-який момент часу конвертувати його в пакет акцій. Венчурне фінансування розглядається як інвестування коштів великих компаній, банків, держави, страхових компаній, пенсійних фондів з максимальним ступенем ризику у новий бізнес-проект, або такий, що зазнає великих та різких змін [6-7; 9].

Важливим етапом фінансового забезпечення інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу є визначення їхньої потреби у фінансових ресурсах (коштах). Так, незалежно від конкретних організаційно-управлінських механізмів реалізації інноваційних проектів та програм, головною умовою оцінювання обсягу фінансування є кошторис, що розраховується індивідуально для кожного інноваційного проекту. Основним документом, що визначає фінансове планування роботи інноваційної діяльності інтегрованих структур бізнесу є фінансовий план (баланс грошових прибутків і витрат). Так, фінансове планування повинно бути максимально гнучким, адаптивним до глобалізаційних ринкових змін, що на перспективу забезпечить подальший інноваційний розвиток підприємства [1-4].

Таким чином, встановлено, що ефективний конкурентоспроможний інноваційний розвиток інтегрованих структур бізнесу неможливий без чіткого правильного впровадження та реалізації ефективної стимулюючої інноваційної політики держави, яка спрямована на загальне економічне зростання інноваційної активності інтегрованих структур бізнесу, створення сприятливого інвестиційного клімату щодо реалізації інноваційних проектів, а також введення в дію механізму спеціальних державних стимулів реалізації інноваційної діяльності. Ще одним чинником підтримки інноваційної діяльності є дотримання безпеки та запобігання чинникам загрози й ризику інтегрованих структур бізнесу [5-7].

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. В., Короленко Р. В. Оцінювання ефективності фінансування інноваційного потенціалу персоналу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 212–220.
2. Заяць В. В., Пузирьова П. В. Інструменти залучення іноземних інвестицій та фінансування інвестиційних проектів в Україні. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2021. С. 106–114.
3. Касич А., М. Вохозка М. Досвід фінансування інновацій зарубіжними корпораціями. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку* : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2021 року. Київ : КНУТД, 2021. С. 68–70.
4. Касич А. О., Васенько М. І. Фінансування інноваційної активності підприємств у сучасних умовах: теоретичні та практичні аспекти. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 351–356.
5. Нейкова Л. І. Фінансові методи держави в забезпеченні інноваційного розвитку промисловості України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2009. № 2. С. 45–51.
6. Пальчевич Г. Т. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємств. *Кіровоградський національний технічний університет*. С. 192–196.
7. Пузирьова П. В. Концептуальні основи державного регулювання фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств. *Економічний розвиток: теорія, методологія, управління* : збірник наукових праць та тез наукових доповідей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Прага, 27–29 листопада 2019 року. Прага : Nemoros s.r.o., 2019. С. 217–219.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

8. Пузирьова П. В. Сучасні аспекти управління ризиками в інноваційній діяльності підприємства. *Сучасні проблеми менеджменту : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовтня 2019 року.* Київ : НАУ, 2019. С. 127–128.

9. Olshanska O., Puzyrova P. Financing innovative activities as a factor of ensuring financial and economic security of industrial enterprises in the conditions of continuous development. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2021. № 11 (246). С. 42–50.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Румик Ігор Іванович,
д-р екон. наук, професор,
Університет економіки та права
«КРОК»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3943-639X

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ВІЙНИ: «НОВА ЗБРОЯ» ЧИ ЕВОЛЮЦІЙНІСТЬ РОЗВИТКУ?!

Система забезпечення продовольством на сучасному етапі розвитку економіки України є доволі складною, глибоко інтегрованою та такою, що розвивається в умовах високої конкуренції, швидких і важкопрогнозованих ринкових змін, інтенсивної модифікації товарних ринків, накопичених десятиліттями невирішених проблем в аграрному секторі.

Останні прогнози ООН показують, що населення світу може зрости приблизно до 8,5 мільярдів у 2030 році та до 9,7 мільярдів у 2050 році. Пік настане, приблизно в 10,4 мільярда людей, протягом 2080-х років і буде залишатися на цьому рівні до 2100 року. Більше половини прогнозованого зростання світового населення до 2050 року буде зосереджено у восьми країнах: Демократичній Республіці Конго, Єгипті, Ефіопії, Індії, Нігерії, Пакистані, Філіппінах і Об'єднаній Республіці Танзанія. Очікується, що країни Африки на південь від Сахари забезпечать більше половини очікуваного приросту до 2050 року [1].

Разом з тим, питання продовольчої безпеки залишається не вирішеним і, до того ж, набуває все більших масштабів, у першу чергу через епідемії та пандемії, військові конфлікти, кліматичні зміни.

На перший погляд вирішення цієї проблеми досить просте, але насправді за нею знаходиться складний біоекономічний, соціальний і політичний феномен, який не вдається розв'язати вже протягом багатьох століть, не дивлячись на велике різноманіття концепцій і підходів. Багатогранність, складність і у багатьох випадках наявність протиріч до розв'язання проблеми продовольчої безпеки породжують

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

дискусії та суперечки щодо її природи, економічної сутності, шляхів подолання [2, с. 5].

Російська агресія проти України лише поглибила ці негативні процеси, спричинивши сотні смертей у світі від нестачі продовольства з України через зернову блокаду у Чорному морі. За підрахунками The World Food Programme (WFP), від голоду додатково потерпають ще 47 мільйонів людей у порівнянні з довоєнним базовим рівнем у 276 мільйонів людей. Це вказує на те, що у 2023 році до 323 мільйонів людей можуть опинитися перед загрозою гострої продовольчої небезпеки [3].

То чи можна вважати, що такі дії можна трактувати як «новий вид зброї», який можна використовувати для впливу на світове співтовариство з метою досягнення своїх цілей?

Безперечно, що так. Адже, заблокувавши українські порти, росія позбавила мільйони людей у світі доступу до українського продовольчого експорту і поставила їх під загрозу голоду. Росія грає в голодні ігри зі світом, цілеспрямовано нав'язуючи свої правила. Все це вона намагається використати для підвищення ставок у війні проти України та для тиску на міжнародне співтовариство з метою послаблення санкцій та реконфігурації глобальної системи безпеки [4].

Однак, справа не лише у війні. Наприклад, ще до вторгнення росії в Україну рівень цін на пшеницю та кукурудзу був на 40-50 % вищим, ніж у середньому за останнє десятиліття. Існував так званий «пояс бідності», де понад 800 млн людей постійно голодують, близько 280 млн страждають від дефіциту продовольства, а 45 млн балансують на межі голодної смерті [5].

Як результат, можна дійти до висновку, що сучасні продовольчі проблеми значним чином обтяжуються довоєнними проблемами у функціонуванні світової продовольчої системи, до яких, у першу чергу, слід віднести високі ціни на продукцію агросектору, відсутність якісних матеріально-технічних засобів для виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема добрив, негативні соціально-економічними наслідки пандемії COVID-19, зміна клімату тощо.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

На думку вчених, до російської агресії на глобальну продовольчу проблему впливали такі чотири важливі чинники, як: природні умови та розміщення населення, світова транспортна інфраструктура та зв'язок, світова політична ситуація, стан світової економіки і торгівлі [6, с. 481-482].

Традиційним шляхом розв'язання проблеми забезпечення продуктами харчування була продовольча допомога, основою якої є зернові культури. Зерно на світовий ринок надходило, переважно, із шести регіонів, зокрема з України та росії, які разом виробляли понад 28 % пшениці та 15 % кукурудзи, що експортувалися по всьому світу. Близько 400 млн тонн зерна декому можуть здатися відносно невеликим показником, проте цього достатньо, щоб значно порушити дворічний товарний цикл. Навіть відносно невеликий дефіцит викликає невпевненість у ліквідності ринку та може спонукати окремі країни збільшити свої резерви на величину, що перевищує запаси, які зазвичай ними формувалися.

Варто зазначити, що на думку експертів ООН продовольча криза більше пов'язана з доступністю, а не з наявністю продуктів харчування. Так, за даними FAO, світові ціни на продовольство в липні 2022 року були на 13 % вищими, ніж рік тому. У найгіршому сценарії світові ціни на продовольство можуть підвищитись ще на 8,5 % до 2027 року [7].

Всесвітня продовольча програма розширила свою діяльність із фінансовими коштами – тепер фінансові субсидії все частіше заміняють прямі постачання продуктів тим, хто голодує. Тільки за першу половину 2022 року за цією програмою було виділено коштів на \$1,6 млрд 37 мільйонам людей у 70 країнах [7].

Це робиться для того, щоб у країнах, де продукти харчування є, але вони дорогі, зробити їх доступними, а також щоб гроші, обертаючись усередині країни, могли підтримали економіку. Однак, досить часто ефект від продовольчої допомоги в країнах Африки, Азії та Латинської Америки нівелюється корумпованою місцевою владою, яка або привласнює допомогу, або перепродує її за ринковими цінами для власного збагачення.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

За прогнозами McKinsey, врожай 2022-2023 маркетингового року в Україні буде нижчий за базовий довоєнний рівень більше, ніж на 30-44 млн тонн, через меншу посівну площу, меншу доступність ресурсів і військові ризики при збиранні. Майбутній український урожай та експорт, імовірно, будуть найнижчими за останнє десятиліття. Однак, навіть за найгіршого сценарію Україна забезпечить себе базовими продуктами харчування. Прогнозоване зниження врожаю, навіть якщо прийняти за основу найпесимістичніші оцінки в 40 %, не несе загрози безпосередньо внутрішньому українському ринку – воно позначається лише на обсягах експорту [7].

З врахуванням вищесказаного, на продовольчу проблему під час війни і, напевне, після неї будуть впливали все ті ж чотири чинники, однак дещо видозмінені: природні умови (кліматичні зміни та посухи зберуться і їх вплив посиляться) та розміщення населення (сільське населення продовжить бути найуразливішим до нормального харчування через низькі доходи), світова транспортна інфраструктура та зв'язок (зернова блокада засвідчила необхідність посилення захисту та диверсифікації шляхів транспортування продукції), світова політична ситуація (посилення впливу продовольчої стабільності чи кризи з можливими «голодними» бунтами та революційними змінами влади), стан світової економіки і торгівлі (виробництво зерна не для всіх, цінова політика – коли дорого, а не коли немає чого), війна (дефіцит продовольства, пального та добрив), експортні обмеження (захист країнами свого внутрішнього ринку).

Перед Україною постають складні завдання. Насамперед, це підтримка українських виробників продовольства шляхом поповнення насінневого фонду, постачання пального, закупівлю добрив і засобів захисту тварин і рослин, що дозволить забезпечити продовольством і Україну, і світ. Далі, це адаптація та диверсифікація логістичної системи для відновлення експортних вантажопотоків сільськогосподарської продукції на період блокування російським агресором українських морських портів. І, насамкінець, Україні потрібно продовжувати тісну співпрацю з урядами країн, які підтримують суверенітет, територіальну цілісність і незалежність нашої країни, міжнародними фінансовими організаціями, ООН та неурядовими організаціями для отримання фінансової та гуманітарної допомоги.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Населення Землі сягнуло 8 мільярдів / ООН. URL : <https://suspilne.media/316964-naselenna-zemli-sagnulo-8-milardiv-oon/> (дата звернення: 17.05.2023).
2. Румик І. І. Продовольча безпека держави: питання теорії, методології, практики : монографія. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2020. 420 с.
3. Ben Hassen, T. & El Bilali, H. (2022). Impacts of the Russia-Ukraine War on Global Food Security: Towards More Sustainable and Resilient Food Systems? *Foods*, 11(15), 2301. DOI: <https://doi.org/10.3390/foods11152301>
4. Famine Game: Ukraine launches campaign to draw world attention to the global food crisis deliberately caused by Russia. URL : <https://mfa.gov.ua/en/news/golodni-igri-ukrayina-zapuskaye-komunikacijnu-kampaniyu-shchob-privernuti-uvagu-svitu-do-globalnoyi-prodovolchoyi-krizivnavmisno-sprichinenoyi-rosiyeyu> (дата звернення: 17.05.2023).
5. WFP – saving lives, preventing famine. URL : <https://www.wfp.org/stories/wfp-saving-lives-preventing-famine> (дата звернення: 17.05.2023).
6. Світова економіка : підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков та ін. Київ : Либідь, 2000. 582 с.
7. Кравченко В. 15 фактів, які потрібно знати про глобальну продовольчу кризу. URL : <https://mind.ua/publications/20246717-15-faktiv-yaki-potribno-znati-pro-globalnu-prodovolchu-krizu> (дата звернення: 15.05.2023).

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Винник Руслана Юріївна,
*здобувачка третього (PhD) рівня ви-
щої освіти,*
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-000-4858-5610

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Принцип відповідальності або точніше концепція соціальної відповідальності в контексті будь-якого бізнесу означає, що фірма / компанія / підприємство / організація функціонує для досягнення своїх фінансових цілей і крім цього допомагає суспільству. Ідея полягає в тому, що бізнес повинен поєднувати прибуткові види діяльності з діяльністю, що приносить користь суспільству. Соціальна відповідальність означає, що окрім підприємства повинні працювати таким чином, щоб приносити користь суспільству. Соціально відповідальні компанії повинні прийняти політику, яка сприятиме добробуту суспільства та навколишнього середовища [1].

Розкриття питання особливості підприємництва та ведення бізнесу в Україні в умовах воєнного стану займаються так науковці як Стойко І., Фролова Н., Дикань В., Мурована Т., а також розроблені відповідні нормативні документи.

В Україні існує велика кількість соціальних проблем, число яких лише зросло з приходом війни. Війна є найбільш руйнівним для підприємництва чинником; загальна слабкість економічного сектору, ріст витрат держави на забезпечення воєнних дій та оборони, непередбачувані фінансові і матеріальні втрати, постійні ризики, а також значні обмеження у сфері міжнародної торгівлі спричиняють поступову дестабілізацію кожної із ланок системи. Так, бізнес України, за підсумками 2022 року, зазнав безпрецедентно великих прямих збитків внаслідок повномасштабного вторгнення, їх обсяг оцінюється у 13 млрд доларів. Беручи до уваги безпрецедентність подій 2019–2023 рр. та

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

відсутність досвіду підтримки підприємництва, ослабленого втратами від пандемії Covid-19, карантинних обмежень та війни, яка фактично зумовила масове банкрутство і реальне руйнування господарюючих суб'єктів усіх розмірів і форм власності, доцільно продовжувати подальші дослідження, спрямовані на пошуки методів збереження підприємництва України [3].

Проведені Advanter Group дослідження щодо стану малого та середнього бізнесу в Україні свідчать, що на сьогодні суб'єкти даного сектору вкрай потребують фінансових ресурсів для реалізації проєктів з відновлення та розвитку бізнесу [2].

Підприємницький сектор є основою функціонування національної економіки. Він відповідає за забезпечення ринку необхідними товарами і послугами, наповнює бюджети різних рівнів доходами у вигляді податкових платежів, забезпечує формування справедливих ринкових відносин у державі. В сучасних умовах глобалізації важко уявити розвиток країни без її підтримки бізнесом, проте і стабільність діяльності господарюючих суб'єктів є неможливою без застосування ефективних інструментів державної підтримки і стимулювання [3].

Зокрема слід відзначити інституційні зміни, пов'язані зі створенням Національної ради з відновлення України від наслідків війни, діяльність якої перш за все буде спрямована на розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, передбачатиме відновлення і роз-будову інфраструктури, структурну модернізацію і перезапуск економіки, реалізацію соціальних заходів з подолання безробіття і підтримки населення тощо. [4] Затверджено окремі законодавчі ініціативи щодо державної фінансової допомоги фізичним особам-підприємцям і підприємствам у період дії воєнного стану. Зокрема відбулося переформатування програми «Підтримка», у рамках якої створено можливість для отримання фізичними особами-підприємцями допомоги в розмірі 6500 грн.

Основним методом підтримки бізнесу та протидії загальнонаціональній економічній кризі, яка неминуча під час війни, є зміна регуляторних механізмів та організації роботи підприємницького сектору

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

загалом, його адаптація до нових умов, пошук оптимальних шляхів побудови бізнес-процесів, що допоможуть задовільнити потреби і інтереси різних учасників економічної системи [3].

Фінансування бізнесу на поворотній основі здійснює і Фонд розвитку підприємництва, яким реалізується низка програм з мікрокредитування, рефінансування підприємств із сільської місцевості, кредитування мікробізнесу і малих та середніх підприємств за пріоритетними галузевими напрямками, підтримки фінансування їх інвестиційних проєктів, часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами для суб'єктів малого та середнього бізнесу м. Києва та Тернопільщини, відновлення фінансування інвестиційних проєктів малих і середніх підприємств на Сході України [2].

Навіть по закінченню воєнних дій, певний період кількість постраждалих зростатиме, а робочих місць ставатиме менше. На жаль, держава, через складну економічну ситуацію, не зможе вирішити всі проблеми соціально вразливих людей. А отже, вже зараз необхідно шукати нові інноваційні підходи до вирішення гострих соціальних проблем, аби уникнути соціальної кризи в українському суспільстві в майбутньому. Попри складні умови діяльності більшості установ та організацій України в умовах воєнного стану, зараз вживаються певні заходи щодо фінансової, організаційної та інформаційної підтримки вітчизняного підприємництва як зі сторони держави, так і міжнародних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стойко І. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні у воєнний і післявоєнний період. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2 (27). С. 93–106. URL : <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39546>
2. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

3. Мурована Т. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

4. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 / Законодавство України : вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Липкань Андрій Юрійович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО І
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Руйнівним макроекономічним наслідком фази широкомасштабного вторгнення є безпрецедентна рецесія національної економіки України. Так, обсяг реального ВВП у 2022 р. скоротився на 29,1 %, споживання – на 16,9 %, а чистий експорт сягнув –9,5 %, що стало найглибшим річним макроекономічним спадом в історії незалежної України [1]. Проте, упродовж широкомасштабного вторгнення активно реалізується державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5–7–9 %», внесок якої до кредитного портфеля банківського сектору у 2022 р. склав 19 %.

Державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %» запрацювала в 2020 р. як стимулятор інвестиційного кредитування [2]. Проте, з самого початку цільовий зміст програми змістився у бік антикризової підтримки підприємницького сектору: спочатку внаслідок пандемії COVID–19, а згодом – фази широкомасштабного вторгнення російсько-української війни. В кризових умовах підтримка держави також відіграла вирішальну роль у кредитуванні та підтримці банківського сектору. Тому, для збільшення обсягу кредитного портфеля банківського сектора України, а також розвитку підприємницького сектору необхідно забезпечити розширення державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %».

Державну програму «Доступні кредити 5–7–9 %» започатковано в лютому 2020 р. [2]. Спершу вона мала єдину мету – спростити доступ фізичних осіб-підприємців, малих та мікропідприємств до банків-

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

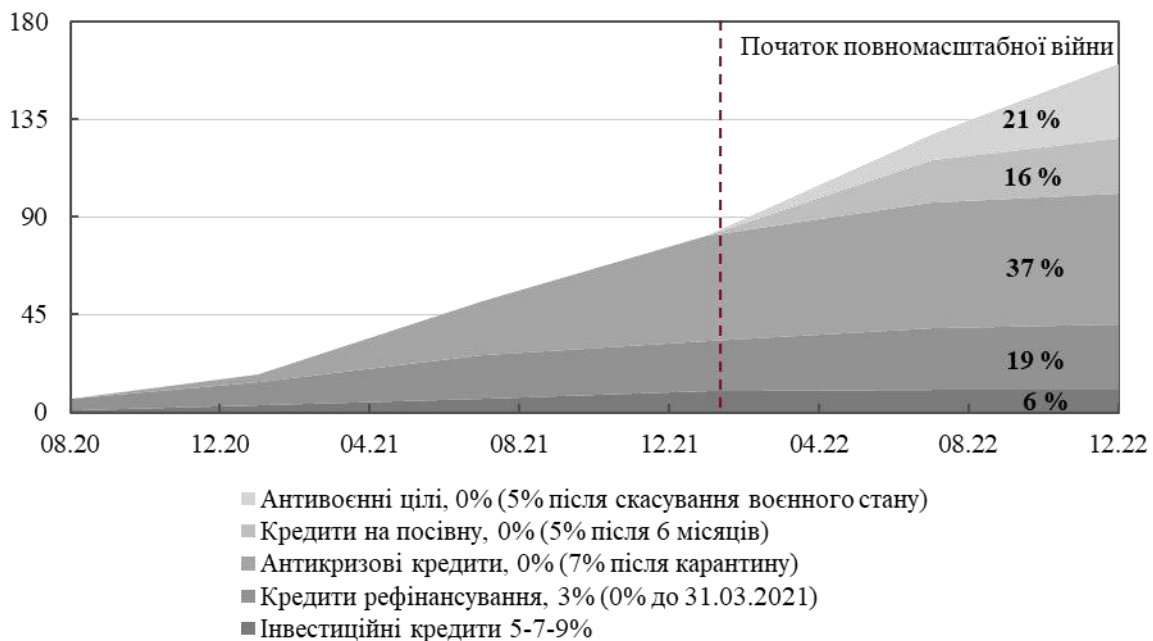
ського кредитування для реалізації інвестиційних проєктів. В основу програми покладено механізм часткової компенсації процентних ставок. Процентна ставка за кредитом, яку отримує банк, визначається ринковими умовами: до вартості депозитів, вираженої українським індексом ставок за 3-місячними депозитами UIRD [3], додається спред для покриття операційних витрат, кредитних ризиків та забезпечення прибутковості. Банки фактично отримують компенсацію за плаваючою ставкою, яка переглядається щоквартально, залежно від зміни UIRD. На початку дії програми кредитна ставка становила 17–19 % річних. Проте боржник сплачував лише фіксовану невисоку ставку від 5 до 9 %. Різницю банку компенсує Фонд розвитку підприємництва за рахунок бюджетних коштів. Результати аналізу обсягів кредитування підприємницького сектору за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9 %» сформовано та відображено на рис. 1.

Старт програми був повільним через стриманий попит на кредити під інвестиційні цілі та невелику максимальну суму кредиту – 1,5 млн грн. Крім того, пандемія COVID–19 та запровадження карантину ускладнили умови роботи бізнесу. Тож, станом на квітень 2020 р. умови програми змінилися – було додано два нових напрями: антикризові кредити (під 3 %, з грудня 2020 р. – 0 %) та кредити на рефінансування наявної заборгованості (під 0 % до кінця березня 2021 р., далі – 3 %), а також вперше збільшено максимальну суму кредиту до 3 млн грн (надалі ця сума переглядалася декілька разів). Це дало поштовх розвитку програми.

З березня 2022 р. цю програму розширили, включивши два нові види кредитування: підтримка посівної кампанії; подолання наслідків агресії. Спочатку кредити надавалися під 0 %. Потім були скасовані обмеження щодо розмірів підприємств – учасників програми. У жовтні 2022 р. додали кредитування під 9 % річних відновлення виробничих потужностей, зруйнованих внаслідок бойових дій. У програмі задіяно 45 банків, з яких 40 % з державною власністю і стільки ж з іноземною. У грудні 2022 р. загалом схвалено надання кредитів за 52 тисячами кредитних договорів обсягом 161 млрд грн, з яких діючих близько 95 млрд грн.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Примітка: у % зазначено частку напряму в загальній сумі укладених за програмою договорів станом на 19.12.2022.

Рисунок 1 – Укладені кредитні договори за напрямами кредитування,
млрд грн

Джерело: складено на основі даних [4; 5].

Отже, в умовах фази широкомасштабного вторгнення російсько-української війни упродовж 2022 р. підприємницькому сектору надано пільгових кредитів обсягом понад 60 млрд грн. Державна підтримка полягала у вдосконаленні й розширенні державної програми «Доступні кредити 5–7–9%», започаткованої в лютому 2020 р., зокрема, щодо запровадження пільгового кредитування аграріїв, подолання наслідків агресії та відновлення потужностей, зруйнованих внаслідок бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2022 році / Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2022-rotsi> (дата звернення: 15.05.2023).

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

2. Про надання фінансової державної підтримки : постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#n129> (дата звернення: 15.05.2023).

3. Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб : за даними агентства Thomson Reuters. URL : <https://bank.gov.ua/files/UIRD.xls> (дата звернення: 15.05.2023).

4. Інформація про результати державної програми доступні кредити 5–7–9 / Фонд розвитку підприємництва. URL : <https://bdf.gov.ua/publiczna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 15.05.2023).

5. Доступні кредити 5–7–9 % / Міністерство Фінансів України. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_ukrainski_banki_kredituiut_biznes_na_energozabezpechennia_u_ramkakh_derzhavnoi_programi_dostupni_krediti_5-7-9-3748 (дата звернення: 15.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Лосєва Юлія Григорівна,
здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0001-7973-2471

СВІТОВИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану Україна не в змозі самотійно підтримувати заданий рівень соціальної захищеності громадян. До того ж, держава відчуває гостру потребу у довготривалій розбудові інфраструктури. Соціально-економічна ситуація, яка наразі склалася в Україні вимагає залучення додаткових інвестиційних ресурсів. Нажаль зарубіжні та вітчизняні компанії з занепокоєнням та обережністю вкладають свої кошти в національну економіку нашої країни. Це обумовлено введенням воєнного стану в Україні, веденням бойових дій на сході України, окупацією Російською Федерацією Криму, нестабільною соціально-політичною та фінансово-економічною ситуацією в країні. Тим не менш, українська економіка має певні переваги, які необхідно рішуче пропагувати для створення сприятливого клімату для залучення потенційних інвесторів.

Питання соціального інвестування та організації інвестиційної діяльності досліджуються у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад та методичних підходів до вирішення проблем інвестиційної діяльності здійснили такі вчені: Білуха М.Т., Бондаренко А.В., Геєць В.М., Голованов О.М., Грішнова О.А., Дем'яненко М.Я, Завгородній В.П., Кірейцев Г.Г., Кужель В.В., Лібанова Е.М., Малицька Г.П., Палій В.Ф., Поплавська Ж.В., Омелянович Л.О., Серяков А.В., Федулова Л.І., Шихвердієв А.П., Яневич Н.Я., Туркін С.В. та інші.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Результати наукових досліджень даної проблематики є, без сумніву, важливими та актуальними як для наукової аудиторії, так і для учасників процесу інвестування. Проте на сьогоднішній день продовжується дискусія про важливість соціального інвестування і необхідності визначення пріоритетних напрямків його розвитку спираючись на досвід інших країн. У зв'язку з цим виникає необхідність подальших досліджень щодо важливості соціального інвестування в умовах війни та аналізу зарубіжного досвіду щодо формування інвестиційної привабливості стратегічних сфер України.

Екосистема соціального інвестування динамічно розбудовується у всьому світі, поступово формуються нормативно-правові засади глибшої інтеграції приватної ініціативи з державними зусиллями для отримання синергії для суспільства. За їх допомогою різні суб'єкти економічних відносин (держава, суб'єкти підприємницької діяльності, філантропи тощо) залежно від цілей, досягають значимого соціального ефекту поряд із підприємницькою діяльністю, що сприяє підвищенню якості життя та суспільного благополуччя нації в цілому.

Найбільш цікавим та доцільними для розгляду в питаннях здійснення інвестиційної політики представляється досвід США, Великобританії, Німеччини, Франції та Японії. Це п'ять країн, економічні стратегії розвитку яких, могли б у майбутньому послужити наочним прикладом для вітчизняної економіки [2]. США мають один із найкращих інвестиційних кліматів у світі. Модель інвестиційної політики США більшою мірою орієнтована на реалізацію принципів економічної свободи та економічного лібералізму. Уряд США добре усвідомлюючи важливість іноземних інвестицій для окремих штатів своєї країни в цілях розвитку економіки всього господарства, поклав на регіональні органи влади не менше обов'язків в частині стимулювання надходження інвестицій в країну, ніж на державну владу в цілому. Англійська інвестиційна модель спрямована, в першу чергу, на захист прав власників капіталу і на забезпечення найбільш безперешкодного та швидкого накоплення капіталу в інтересах власників капіталу і, в кінцевому рахунку, на розвиток виробництва і зростання споживання. Модель державного регулювання інвестиційної діяльності Німеччини

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

характеризується творчою спрямованістю по відношенню до внутрішніх фінансових інститутів та жорстким прогресивним оподаткуванням. В законодавстві Франції існує чітке розмежування між прямими та іншими іноземними капіталовкладеннями, застосовується більш пільгове регулювання у відносинах останніх. В японській моделі інвестиційної політики акцентом є реалізація державної політики фінансування проектів. Японська модель будується на активному партнерстві між державою і приватними інвесторами. Держава використовує контроль банківської сфери і самостійно мобілізує заощадження населення, надаючи ці кошти на пільгових умовах корпораціям в обмін на співпрацю і неухильне дотримання прийнятих на себе зобов'язань.

Як перспективу для розвитку інвестиційного потенціалу в соціальну сферу України також слід розглянути досвід пострадянських країн: Угорщина, Польща та Чехія [4]. До основних рис, які вирізняють особливості розвитку, регулювання і дослідження інвестиційного потенціалу у зазначених країнах можна віднести наступне: усі країни дотримуються демократичної моделі розвитку, що сприяло приєднанню десяти країн до ЄС, а соціально-економічна політика є передбачуваною і послідовною; відсутність дискримінації іноземних юридичних осіб; захист інвестицій та прав власності; відсутність обмежень на переказ і конвертацію валюти для поточних операцій, або для прямих іноземних інвестицій; розвиток інфраструктури ринку; використання інвестиційного потенціалу.

На сьогодні потреба у соціально інвестиційному ринку постійно зростає. Закордонний досвід демонструє цілу низку переваг разом із економічним зростанням, боротьбою з соціальними проблемами та підтримкою державних реформ. Актуальність соціальних інвестицій відзеркалюється в нижчезазначених чинниках необхідності соціальних інвестицій [3]:

- етичні: невідповідність інвестиційної діяльності моральним та релігійним традиціям, а також цілям розвитку суспільства, яке виражене в розповсюдженні виробництва шкідливої продукції та послуг – тютюну, алкоголю, порнографічної продукції, зброї (характерно для США, Великобританії).

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

- загальнолюдські: дискримінаційна політика зайнятості, не належні умови праці, експлуатація працівників на підприємствах розвиваючих країн, расова дискримінація (ЮАР), військові конфлікти, пагубні соціальні наслідки, розповсюдження шкідливих товарів, як тютюн та алкоголь (Італія, Іспанія, Франція).

- екологічні: проблеми забруднення навколишнього середовища, зменшення невідтворних ресурсів, природного та тваринного світу, екологічні загрози, ріст ризикових екологічних зон (Німеччина, Нідерланди).

- інші: інституційні вимоги по розміщенню активів пенсійних фондів, які зобов'язують в своїх вкладеннях враховувати питання охорони навколишнього середовища, соціального розвитку, вимоги інвесторів до корпоративного управління, прозорості фінансової та не фінансової звітності, а також обліку соціально-екологічних чинників (Швеція, Бельгія, Норвегія, Австрія).

Розбудова України як соціально орієнтованої країни, багато у чому залежить від синергії державної політики та зусиль бізнесу у розширенні соціальних інвестицій. На сьогодні існує гостра необхідність розроблення та запровадження комбінованих інструментів фінансування соціальних імпакт інвестицій, на основі ресурсів міжнародних фінансових організацій, прямих бюджетних видатків, приватних інвестицій (які доцільно стимулювати державними гарантіями та іншими механізмами сприяння), фінансових ресурсів суверенних фондів, приватних інвесторів, заможних індивідуалів, благодійних фондів тощо. [1]

Отже, узагальнюючи досвід зарубіжних країн, можна виділити декілька перспективних напрямків регулювання інвестиційної діяльності. По-перше, формування єдиної довгострокової стратегії, що буде спрямована на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни. По-друге, створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій та розвиток інфраструктури з використанням інноваційних проектів, реконструкція і створення нових екологічно чистих виробництв. По-третє, удосконалення державної інноваційної політики, яка має бути направлена на формування

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

нормативно-правової бази, фінансове забезпечення інноваційних програм і проектів, спрямованих на вирішення найважливіших соціально-економічних завдань, формування інноваційної інфраструктури та підготовка кадрів для інноваційної сфери. Зазначені напрямки мають практичний інтерес для нашої країни та забезпечать на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки стимулювання інвестиційної активності.

Підсумовуючи зазначимо, що закордонний досвід є важливим джерелом інформації для впровадження змін в державну і регіональну політику у Україні. Зарубіжний досвід може стати основою стимулювання соціального інвестування в Україні, що повинно сприяти покращенню та розвитку економіки країни, допомогти вирішити соціальні та екологічні проблеми, покращити доступ компаній з українським капіталом до міжнародних ринків, підвищити капіталізацію українських компаній та забезпечити сталий розвиток країни у цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилюк Б. Г. Світовий досвід соціального інвестування та можливості його адаптації в Україні. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2017. № 2. С. 370–377.
2. Гоцуляк Л. В. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_9_26
3. Майстренко О. В. Соціально відповідальне інвестування: західний досвід. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4393>
4. Руденко О. А. Особливості регулювання інвестиційних процесів та дослідження інвестиційного потенціалу в постсоціалістичних країнах. *Економіка і організація управління*. 2019. Вип. 1. С. 85–91.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Мельник Лілія Олександрівна,
здобувачка третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-4544-3561

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ

Податкова культура – це певний рівень податкової самосвідомості в суспільстві, при якому держава усвідомлює та втілює податкову політику, що враховує інтереси суспільства, а платники податків усвідомлюють необхідність виконання обов’язку щодо повної і своєчасної сплати законодавчо визначених податків, зборів (обов’язкових платежів) до бюджету [1]. Підвищення податкової культури є важливим питанням, від вирішення якого залежить розвиток економіки всієї країни. Цей фактор також обумовлює необхідність наукового аналізу різноманітних аспектів присутності податкової культури в європейських країнах, підкреслюючи її культивування.

Вивченню податкової культури, податкової свідомості та поведінки суб’єктів господарювання щодо оподаткування присвятили свої дослідження численні вітчизняні та закордонні автори. Серед цих вчених М. Леруа, Й. Шумпетер, Дж. Шмолдерс тощо.

Аналізуючи стан податкової культури в країнах Європи звернемося до результатів практичних досліджень, які проводяться в даній сфері із середини ХХ ст. Так, Дж. Шмолдерс проаналізувавши податкову культуру серед самозайнятих європейських платників податків, дійшов висновку, що вони мають нижчий рівень податкової культури, ніж платники податків, які є найманими працівниками фізичних чи юридичних осіб. Дослідження Б. Струмπεла 1969 року [2], присвячене порівнянню податкових систем країн Європи та рівню податкової культури серед європейських країн показало, що наприклад, у Німеччині рівень податкової культури був істотно нижчим за середній рівень

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

по Європі, а в Англії – одним із найвищих. Було висунуто припущення, що причиною цього стала основна різниця між податковими системами Німеччини та Англії. Податкова система вписується у концепцію сталого розвитку як надбудова (інструмент), що характеризує рівень соціально-економічного та культурного розвитку держави.

Податкова культура, дисципліна та поведінка суб'єктів податкових відносин також залежать від ефективності функціонування та взаємодії її елементів. Так, німецький уряд використовував методи примусу у сфері оподаткування, тоді як англійська система відносилася до платників податків з більшою повагою та меншим контролем. Німецька система правозастосування сприяла відчуженню суспільства, що негативно впливало на його податкову культуру. Б. Струмшел припустив, що англійська система, навпаки, за допомогою методів переконання виховувала у населення країни високий моральний дух (хоча він і зазначав, що податкова система Англії надавала багато можливостей для ухилення від сплати податків). Підводячи підсумок, очевидно, що існує прямий зв'язок між ставленням уряду до платників податків та етичним станом самих платників податків. Досвід Європи показав, що коли уряд виявляє віру у своїх платників податків, він винагороджується значною кількістю довіри у відповідь. Це, у свою чергу, підвищує моральний дух податкової служби та сприяє більшій обізнаності громадян щодо їхньої відповідальності за повну та своєчасну сплату податків і зборів, як це передбачено законом.

У різних країнах світу різний рівень культури оподаткування. На податкову культуру впливає низка національних стратегій, ухвалених урядами для покращення податкової культури. У дослідженнях податкової культури в європейських країнах існує тісний зв'язок між податковою культурою та вираженою довірою держави до платників податків, що передбачає чітку політичну стратегію: формування довіри між громадянами як конституційно, так і політично. рівень. Ці відносини між державою та платником податків визначаються активною поведінкою уряду, добре функціонуючими державними інституціями, підтримкою атмосфери соціального капіталу тощо. Ця стратегія винагороджується вищою податковою культурою, тому люди охочіше

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

виконують свої зобов'язання та сплачують законодавчо встановлені податки до бюджету в повному обсязі та вчасно (обов'язкові платежі). Відповідно, у країнах, де існує високий рівень податкової культури, основний наголос робиться на використанні методу переконання. Загальне ставлення податкової адміністрації до платників податків як до клієнтів, а не як до правопорушників, підвищує їхнє почуття громадянського обов'язку і, отже, їхню податкову культуру.

Не раз звертаючись до методу переконання, європейські політики апелюють до патріотичних почуттів своїх громадян. Візьмемо, наприклад, Францію. У країні діють понад 200 різних податків та зборів, одним із яких є прибутковий податок із середньою ставкою з часів свого запровадження та стягнення на рівні 45 %. Але, у вересні 2012 року, в рамках необхідності відновлення економіки, президентом Франції було ухвалено рішення про встановлення 75 % прибуткового податку на доходи понад 1 млн євро на рік. У той час, коли рішення перебувало на розгляді в уряді, а потім – у Конституційній раді Франції, з країни почалися «податкові втечі», ядром яких стали заможні артисти, бізнесмени тощо. Такі дії неодноразово коментувалися політиками, які висловлювали думку уряду стосовно даного питання. Так, прем'єр-міністр Франції Жан-Марк Еро коментуючи зазначені переїзди, назвав те, що відбувається, «жалюгідною» податковою втечею. Він виступив із різкою критикою таких втікачів, які «хочуть збагатитися ще більше» і «не бути солідарними з іншими французами». «Переїжджати за кордон я вважаю досить жалюгідним. Бути французом означає любити свою країну та допомагати їй стати на ноги. Така непатріотична поведінка зустрічається досить часто. Я волію звернутися із закликом до солідарності, а не приймати новий закон» [3] (йдеться про закон, який вводить відповідальність для тих, хто намагається ухилитися від сплати податків за допомогою «податкової втечі»). Як показали опитування громадської думки, більшість пересічних французів підтримали введення максимальної ставки прибуткового податку на доходи понад 1 млн. євро на рік. Що стосується Конституційної ради Франції, то спочатку вона відхилила підвищення податку, оскільки він передбачав стягнення платежів із індивідуальних доходів, а не

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

домогосподарств. Після цього рішення президента Франції було ско-реговане, підтримано Конституційною радою і набрало законної сили. Як наслідок, бюджет П'ятої республіки додатково отримав близько 1 млрд. євро податкових надходжень [4].

Рівень податкової культури також залежить від менталітету. На сьогодні скандинавські країни (Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція) мають одні з найвищих рівнів податкової культури в ЄС. У скандинавських країнах громадяни довіряють державі, сплачуючи законно встановлені податки, причому держава, незважаючи на високе податкове навантаження (45,7 % у Данії, 38,8 % у Норвегії, 43,31 % у Фінляндії, 44,39 % у Швеції [5]), не пригнічує стимули для розвитку бізнесу, забезпечує населенню високі соціальні гарантії та умови для комфортного існування. Скандинави є одними з найсумлінніших платників податків. Можна виділити кілька загальних причин, які зумовлюють бажання громадян Данії, Норвегії, Фінляндії та Швеції справно і чесно виконувати свої податкові зобов'язання, незважаючи на високі ставки. По-перше, скандинавські країни є одними з найбільш соціально орієнтованих країн ЄС, по-друге, скандинави сприймають оподаткування не як неминуче зло, а як необхідність і можливість зробити свою країну більш цивілізованою. Це спільно реалізується державою та пересічними громадянами, по-третє, послаблення відносин між громадянами та податковими органами. Не можна не помітити простоту подання декларації в скандинавських країнах, завдяки не лише текстовій інформації та інфографіці, а й детальному відеоматеріалу. Тому на рівень податкової культури скандинавських країн в основному впливає почуття відповідальності, довіра та розуміння механізму роботи податкової системи.

Міжнародний досвід показує, що при прийнятті рішення про проведення податкової реформи необхідно бути обережним, особливо якщо вона передбачає запровадження нових податків або підвищення існуючих податкових ставок. Досягнення компромісу між примусом і переконанням для досягнення необхідного уряду результату є складним процесом. Використання для України даного досвід є перспективним, оскільки продовжується і розширюється європейська інтеграція свідомості кожного громадянина.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник Л. О. Напрями формування податкової культури. *Економіка та суспільство*, 2021. № 26. С. 54–61.
2. Strümpel B. The Contribution of Survey Research to Public Finance. *Quantitative analysis in public finance*. New York : Praeger Publishers, 1969. P. 14–32.
3. Французский премьер осудил Депардье за «налоговое бегство» в Бельгию. URL : <http://www.newsru.com/cinema/12dec2012/dprd.html> (дата звернення: 15.10.2022).
4. Мельник Л. О. Податкова культура: зарубіжний досвід. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. № 2 (33). URL : <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.4.28>
5. Tax revenue trends 1965–2019. OECD iLibrary. URL : <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4de4270b-en/index.html?itemId=/content/component/4de4270b-en> (дата звернення: 15.10.2022).

СЕКЦІЯ 3

ПЕРЕДОВІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТА СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

Бурлай Тетяна Вікторівна,
д-р екон. наук,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-4530-9151

СОЦІАЛЬНА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

У зв'язку з високоюмовірним формуванням у повоєнному українському суспільстві чіткого запиту на стабільне життя у безпеці, добробуті та соціальній справедливості, одним з найдоцільніших управлінських інструментів для реконструктивного соціально-економічного відновлення України видається політика соціальної якості (*social quality*). Ця політика, впроваджувана ЄС ще з 1990-х років, передбачає, що соціальна якість базується на засадах соціального миру, соціальної рівності та справедливості, соціального добробуту та якості життя населення [1, с. 91–92]. Вихідним пунктом адаптації підходів вказаної європейської політики до повоєнних реалій України має стати характеристика ключових передумов забезпечення соціальної якості життя суспільства, у числі яких – соціальна справедливість та соціальна безпека.

Соціетальний вимір *соціальної справедливості* є визначальним, зважаючи на стійку тенденцію посилення нерівності усередині суспільств та між ними. Згідно з баченням МОП, суспільство можна вважати «соціально справедливим» у самому фундаментальному сенсі, якщо, як це визначено ще Філадельфійською декларацією МОП (1944 р.), всі люди «мають право на здійснення свого матеріального

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

добробуту та духовного розвитку в умовах свободи та гідності, економічної стійкості та рівних можливостей», і якщо існує належний ступінь справедливості при розподілі результатів економічної діяльності навіть в умовах складних переходів, таких як кризи та довгострокові економічні трансформації. Таке суспільство здатне забезпечити відповідні загальні права людей та інституційну підтримку, засновану на верховенстві права [2, с. 3].

Глобальна інституціоналізація категорії соціальної справедливості започаткована ухваленням Копенгагенської декларації про соціальний розвиток (ООН, 1995 р.), у якій, зокрема, наголошувалося на необхідності спрямувати зусилля міжнародних структур і національних урядів на усунення нерівності, пов'язаної з соціальними умовами та відмінностями за ознакою раси, національного походження, статі, віку чи інвалідності, а також сприяти більш справедливому розподілу доходу та ширшому доступу до ресурсів на основі справедливості та рівності можливостей для всіх, у т. ч. доступу у сферах освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту та зайнятості. Спираючись на Копенгагенську декларацію та ін. міжнародні ініціативи, 2007 р. ГА ООН своєю резолюцією схвалила проведення щороку 20 лютого Всесвітнього дня соціальної справедливості, підкресливши необхідність примноження зусиль міжнародного співтовариства у сфері викорінення крайньої бідності, забезпечення повної зайнятості, гідної роботи, рівноправності чоловіків і жінок, соціального добробуту та соціальної справедливості для всіх. МОП прийняла такі базові у цій сфері документи як Декларація щодо соціальної справедливості з метою справедливої глобалізації (2008 р.) та Резолюція про сприяння соціальній справедливості через гідну працю (2016 р.).

Сьогодні питання соціальної справедливості знову в пріоритеті на порядку денному інституцій глобальної архітектури управління. Загальносвітова актуалізація потреби у подоланні дефіциту соціальної справедливості зумовлена як очевидними складнощами у досягненні Цілей сталого розвитку, у т. ч. щодо викорінення бідності та подолання різних форм нерівності, так і рядом причин епідеміологічного, екологічного, геополітичного, соціально-економічного та ін. характеру.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Зокрема, загальна тенденція глобального економічного розвитку є такою, що циклічний рух нерівності супроводжується підвищенням нижнього рівня бідності при зростаючому розриві між бідними та багатими [3, с. 9]. Це вказує на нагальну необхідність вирішення проблем у галузі розподілу та перерозподілу суспільного доходу як першочергового кроку до скорочення вкрай високої вертикальної та горизонтальної нерівності в суспільствах і світі в цілому.

Цьому на доказ у Доповіді про нерівність у світі за 2022 рік, підготовленій за підтримки ПРООН, наведено чіткі аргументи щодо різних форм нерівності (за доходами, майнової, гендерної, екологічної тощо), як між країнами, так і між громадянами всередині країн, зокрема такі [4, с. 10–19]:

- за останні двадцять років глобальна міжкраїнна нерівність скоротилась, однак у більшості країн рівень нерівності зріс. Так, розрив між середніми сукупними доходами найбагатшого та найбіднішого населення² у світі скоротився: приблизно з 50-кратного до трохи менше 40-кратного. Розрив усередині країн між середнім доходом найбагатших і найбідніших громадян майже подвоївся: з 8,5-кратного до 15-кратного;

- на сьогодні (дані 2021 р.) найбагатші люди світу володіють 52% глобального доходу, тоді як найбідніша половина населення Землі отримує лише 8,5% цього доходу. У середньому одна людина з прошарку, що знаходиться на верхній сходинці розподілу глобального доходу, заробляє 87 200 євро на рік, а представник найбіднішої половини людства отримує у понад 30 разів менше – усього 2 800 євро на рік;

- глобальна майнова нерівність виражена ще сильніше, ніж нерівність у доходах: на найбідніше населення світу припадає дуже незначна частка загальносвітових активів – лише 2 %, тоді як найбагатші люди планети володіють 76% цих активів. У середньому дорослий представник найбіднішого населення світу володіє активами вартістю

² У дослідженні [4] під найбагатшими країнами (населенням) розуміються 10% загальної сукупності країн (населення), що мають найвищі статки, а під найбіднішими – відповідно, 50% загальної сукупності країн (населення), що мають найнижчі статки.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

менше 3 тис. (2 900) євро, тоді як представник найбагатшого населення – активами вартістю понад півмільйона (550 900) євро;

– гендерна нерівність у сфері оплати праці залишається дуже високою: у гендерно-рівноправному світі жінки заробляли б 50 % усіх трудових доходів, однак сьогодні (дані 2020 р.) частка доходу жінок у глобальній величині трудових доходів становить менше 35 %;

– глобальна нерівність у сфері вуглецевих викидів також є дуже значною: на найбагатші держави припадає 50 % усіх світових викидів CO₂, тоді як бідні держави продукують усього 12 % цих викидів (дані 2019 р.).

Наведені дані підкреслюють чітку тенденцію до поглиблення та масштабування проблеми нерівності, що безпосередньо вказує на зростаючий дефіцит соціальної справедливості. І хоча, за свідченням експертів ООН, суспільства прагнуть до його подолання, працюючи над захистом найбільш уразливих і маргіналізованих верств населення, припиненням бідності, забезпеченням рівних можливостей і пом'якшенням нерівності та соціальних деструкцій, на цьому шляху виникають нові бар'єри. Зокрема, обумовлені поєднанням економічних потрясінь під впливом пандемії COVID-19 і російсько-української війни, геополітичною напруженістю, демографічними та цифровими змінами тощо. Реагуючи на ці виклики та з метою пришвидшення необхідних глобальних дій для сприяння справедливим екологічним, технологічним і соціальним переходам до більш стійких та інклюзивних економік, у вересні 2021 р. ООН започатковано ініціативу «Глобальний прискорювач ООН з питань зайнятості та соціального захисту для справедливих переходів» (*UN Global Accelerator on Jobs and Social Protection for Just Transitions*), яка має на меті допомогти державам створити 400 млн гідних робочих місць, у тому числі в зеленій, цифровій економіці та економіці догляду, а також додатково охопити соціальним захистом 4 млрд. людей у світі. У контексті вказаної та ін. глобальних ініціатив, у жовтні 2022 р. Адміністративна рада МОП обговорила пропозиції щодо створення Глобальної коаліції за соціальну справедливість (*Global Coalition for Social Justice*), про запуск якої буде оголошено на 111-й сесії Міжнародної конференції праці у червні 2023 року [5].

Соціальна безпека (social security) постає ще однією ключовою передумовою формування в суспільствах соціальної якості життя. У

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

сучасних дослідженнях українських учених категорія соціальної безпеки розглядається комплексно та цілісно як багаторівнева система – починаючи з рівня соціальної безпеки людини і завершуючи рівнем глобальної соціальної безпеки. При цьому артикульовано такі функціональні компоненти соціальної безпеки людини як: безпека людської життєдіяльності; безпека реалізації загальносоціальних цінностей; безпека гідного рівня життя; безпека соціального середовища; психологічна та психічна безпека; самозахист; самозбереження; саморозвиток тощо [6, с. 26–27]. Вочевидь, всі зазначені компоненти опосередковують соціальну якість життя в суспільстві.

У західній науковій традиції та підходах і практиках міжнародних інституцій поняття соціальної безпеки часто ототожнюється з функціонуванням систем соціального захисту та соціального забезпечення населення. Так, 2012 р. Міжнародна конференція праці ухвалила нову норму соціального забезпечення – Рекомендацію про мінімальні рівні соціального захисту (№ 202), акцентувавши увагу, що ефективні системи соціального забезпечення забезпечують громадянам гарантований дохід та охорону здоров'я, тим самим сприяючи запобіганню та скороченню бідності та соціальної нерівності, а соціальний захист зміцнює соціальну згуртованість і, таким чином, сприяє розбудові соціального простору, інклюзивних суспільств і справедливої глобалізації, забезпечуючи гідні умови життя для всіх. Вказана Резолюція складає основу сучасної двовимірної стратегії МОП щодо побудови ефективних національних систем соціального забезпечення, що спрямована на забезпечення захисту всього населення шляхом гарантій мінімального доходу та доступності найважливіших медичних послуг (горизонтальний вимір) і поступового підвищення ступеня захисту відповідно до актуальних норм соціального забезпечення МОП (вертикальний вимір) [7]. Ця стратегія і в нинішній період підвищеної глобальної турбулентності довела свою актуальність та затребуваність, зважаючи, що Світовий банк наголосив на провідній ролі національних систем соціального захисту у посткризовому відновленні економік після пандемії COVID-19 і соціально-економічних шоків російського воєнного вторгнення в Україну.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Резюмуючи викладене, слід зазначити, що формування таких ключових передумов для забезпечення соціальної якості життя як соціальна справедливість та соціальна безпека є одним з пріоритетів поточного глобального порядку денного, що має відповідно враховуватися при розробці стратегій і заходів політики відновлення соціально-економічної системи України у повоєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новітня політика соціальної якості ЄС: корисний досвід для повоєнного відновлення України / Бурлай Т., Костиця В., Близнюк В., Левін Р. *Економічна теорія*. 2022. № 3. С. 89–119. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.03.089>
2. Обновлённая информация о Глобальной коалиции за социальную справедливость. Административный совет МОТ, 347-я сессия, март 2023. URL : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_869016.pdf
3. Гриценко А. А. Соціальна справедливість як складова архітекtonіки безпечного економічного розвитку. *Український соціум*. 2017. № 4 (63). С. 9–21. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2017.04.009>
4. Chancel L., Piketty T., Saez E., Zucman G. et al. World Inequality Report 2022. World Inequality Lab. 54 p. URL : <https://wir2022.wid.world/>
5. Additional information on the Global Coalition for Social Justice. ILO Governing Body, 347th session, March 2023. URL : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_872802.pdf
6. Варналій З. С. Багаторівнева система соціальної безпеки. *Економіка і регіон*. 2022. № 1(84). С. 21–27. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547)
7. Social security for all: building social protection floors and comprehensive social security systems. The strategy of the International Labour Organization. Geneva: ILO, 2012. 80 p. ISBN 978-92-2-126747-8 (pdf web).
8. Доклад об экономике региона Европы и Центральной Азии «Роль социальной защиты в восстановлении экономики» / Всемирный банк. 2022. Октябрь. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/27823bc3-2c93-5d7e-92d5-13ccc4fb6de6/content>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Длугопольський Олександр
Володимирович,
д-р екон. наук, професор
ORCID ID 0000-0002-2040-8762;
Чапрак Юрій Володимирович,
здобувач другого(магістерського)
рівня вищої освіти,
Західноукраїнський національний
університет,
м. Тернопіль, Україна

«ЗЕЛЕНІ» ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Зелені публічні закупівлі – це підкатегорія закупівель, що базується на цілях сталого розвитку та спрямована на досягнення екологічних та кліматичних цілей. Уряди часто застосовують зелені закупівлі як «точку входу» для побудови більш сучасної системи публічних закупівель, орієнтованої на досягнення стратегічних цілей.

В науковій літературі ведуться активні дискусії про доцільність реалізації цілей з охорони навколишнього середовища саме за допомогою публічних закупівель. Деякі дослідники вважають [1; 2], що реалізація додаткових цілей у закупівлях створює торговельні бар'єри та зменшує стимули для бізнесу брати участь у закупівлях, негативно впливає на ефективність системи закупівель, у тому числі і в контексті витрат, якщо екологічно чисті товари є дорожчими [3]. Втім, існують дослідження, які доводять протилежне [4], в тому числі в аспекті економії державних коштів, коли у довгостроковій перспективі менші витрати протягом користування «зеленими» товарами можуть компенсувати їхню вищу закупівельну ціну. На позитивних аспектах «зелених» закупівель наголошує і дослідження Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС» [3; 5].

ЄС розглядає «зелені» публічні закупівлі і як невід'ємну частину конкурентної політики та чесної конкуренції. Стратегічне використання публічних закупівель може сприяти не лише більш відповідальному

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

використанню державних коштів, але і чесній конкуренції – через забезпечення дотримання однакових стандартів [3]. Наразі у ЄС публічні закупівлі розглядаються як невід’ємна частина нового Зеленого курсу ЄС (Green Deal) [6], згідно з яким до 2050 р. Європа має стати кліматично нейтральною.

В Україні в напрямку сталого розвитку та відповідності критеріям євроінтеграції новою редакцією Закону України «Про публічні закупівлі» від 19.04.2020 серед критеріїв оцінки тендерних пропозицій запроваджено вартість життєвого циклу предмета закупівлі, коли замовник, визначаючи вартість предмета закупівлі, має право враховувати не лише початкову ціну товару, але і витрати протягом його використання, в тому числі пов’язані зі впливом на навколишнє середовище [3]. Також новації передбачають право замовника застосовувати разом із ціною такий критерій оцінки пропозиції, як вжиття заходів з охорони навколишнього середовища, надання можливості замовнику встановлювати у технічних специфікаціях вимоги до технологічних процесів і технології виробництва на будь-яких етапах життєвого циклу робіт, товару чи послуги.

Сьогодні у ЄС та Україні здійснення «зелених» закупівель є правом, а не обов’язком, замовників. Однак з розвитком більш ціннісно орієнтованого підходу до ринку ЄС поступово почала зростати кількість вимог щодо того, «що купувати» (наприклад, встановлення рівня енергоефективності офісного обладнання, рівня викидів CO₂ для транспортних засобів). Багато країн-членів ЄС розробили національні плани з «озеленення» своїх закупівель [3].

Відповідно до нової редакції Закону «Про публічні закупівлі» в Україні зберігається переважна свобода замовника, однак із наближенням законодавства України до вимог ЄС «зелена» складова закупівель буде посилюватись. Яскравим прикладом цього є Закон України «Про енергетичну ефективність» [7], що заклав основи для впровадження ефективного централізованого теплопостачання та високоефективної когенерації. Національний план дій з розвитку відновлюваної енергетики України до 2030 р. запроваджує ціль у секторі опалення та охолодження – 35 % енергії з відновлюваних джерел до 2030 р.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Зелена економіка функціонує в Україні вже сьогодні, наприклад, все більшого поширення набувають енергосервісні контракти (ЕСКО). ЕСКО – закупівлі енергосервісу – інструмент реалізації вимог Директиви 27/2012/ЄС, відповідно до якої бюджетні установи мають грати провідну роль в питаннях енергоефективності.

Динаміка падіння показників зелених закупівель в Україні у 2020-2022 рр. через військові дії наведена в табл. 1. Якщо протягом 2020-2021 рр. кількість «зелених» тендерів та лотів як по озелененню, так і утепленню, мала тенденцію до зростання, то у 2022 р. падіння по їх кількості становило 50-70 %, а по вартості контрактів – 60-70 %. Ключові переваги і недоліки енергосервісних договорів для бюджетної сфери наведені в табл. 2.

Основна проблема і перешкода на шляху до розвитку «зелених» публічних закупівель полягає у вузькому розумінні ефективності закупівель – як економного використання державних коштів [8], що відрізняється від підходу ЄС, який чітко визначає публічні закупівлі як потенційний засіб для досягнення цілей за різними напрямками політики ЄС, наприклад, Плану дій з розвитку циркулярної економіки [9], Стратегії біорізноманіття ЄС до 2030 р. [10] тощо.

Таблиця 1 – Окремі «зелені» публічні закупівлі на озеленення в Україні

№	Показник	2020	2021	2022	Зміна, % (2022/2020)
1.	На озеленення				
1.1.	Кількість «зелених» тендерів	2078	2365	1091	52,5
1.2.	Кількість «зелених» лотів	2094	2431	1133	54,1
1.3.	Очікувана вартість «зелених» контрактів, грн	3209735254	1354272414	960813976	30,0
2.	На утеплення будинків				
2.1.	Кількість «зелених» тендерів	1536	1757	527	34,3
2.2.	Кількість «зелених» лотів	1537	1757	527	34,3
2.3.	Очікувана вартість «зелених» контрактів, грн	1518421326	2147275931	632033149	41,6

Джерело: складено за даними [11].

Секція 3
Передові фінансові технології
розвитку та стійкості бізнесу

Таблиця 2 – Переваги і недоліки моделі ЕСКО

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none">• підвищення енергоефективності інфраструктури комунальної і державної власності здійснюється за рахунок коштів ЕСКО, а не за рахунок бюджетних коштів;• ЕСКО гарантує досягнення економії паливно-енергетичних ресурсів і житлово-комунальних послуг;• енергосервісні компанії зацікавлені у якісній реалізації проектів, дотриманні графіку їх впровадження та відповідному управлінні, оскільки від цього напряму залежить рівень досягнення економії і, відповідно, прибутки ЕСКО;• повернення інвестицій відбувається лише за рахунок досягнутої економії і не потребує збільшення бюджетних видатків;• в результаті впровадження енергоефективних проектів підвищується комфорт перебування у приміщеннях будівель, подовжується термін їх експлуатації.	<ul style="list-style-type: none">• замовник енергосервісу відчує суттєвий економічний ефект від впровадження енергоефективних заходів лише після закінчення дії договору, оскільки зекономлені кошти буде отримувати енергосервісна компанія в рахунок оплати наданих послуг. Під час дії енергосервісного договору грошова економія коливатиметься в діапазоні 3-10%.

Джерело: складено за даними [12].

Проте практика використання нецінових критеріїв в Україні поки не розвинена, а про екологічні критерії навіть не йдеться. Крім того, пріоритизація критерію найнижчої ціни в умовах жорсткої конкуренції може спонукати учасників закупівель до економії на дотриманні екологічних стандартів, щоб зменшити свої витрати, що підриває досягнення цілей сталого розвитку.

Експертами у сфері публічних закупівель [3; 4; 8; 13] пропонується встановити мінімальні частки закупівель замовників, які мають бути «зеленими», та розробити рекомендаційні плани підвищення цих часток, що сприятиме поступовій зміні підходів замовників, які звикли працювати в парадигмі закупівель як засобу максимальної економії коштів. З метою подальшого посилення «зелених» вимог у закупівлях розглядається також можливість виокремлення груп товарів, робіт та послуг, а також окремих галузей, які мають найбільший екологічний

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

вплив, і де «зелені» закупівлі можуть значно вплинути на захист навколишнього середовища. Нерідко пропонується поступовий відхід від пріоритизації саме найменшої ціни як критерію оцінки тендерних пропозицій. Першим кроком може виступати зменшення питомої ваги цінового критерію на користь якісних критеріїв, до яких відноситься, зокрема, захист довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sanchez-Graells, A. (2015). Truly Competitive Public Procurement as a Europe 2020 Lever: What Role for the Principle of Competition in Moderating Horizontal Policies? *UACES 45th Annual Conference*, Bilbao, Spain. URL : <https://ssrn.com/abstract=2638466>
2. Sanchez, A. (2013). The Role of Procurement. In: R. Allen (Ed.). *The International Handbook of Public Financial Management*. New York : Palgrave Macmillan.
3. Малолітнева, В. (2021). «Зелені» публічні закупівлі для «зеленого» майбутнього України. URL : <https://voxukraine.org/zeleni-publichni-zakupivli-dlya-zelenogo-majbutnogo-ukrayiny>
4. Pouikli, K. (2021). Towards mandatory Green Public Procurement (GPP) requirements under the EU Green Deal: reconsidering the role of public procurement as an environmental policy tool. *ERA Forum 21*, 699-721.
5. Гармонізація систем конкуренції та державних закупівель України зі стандартами ЄС. URL : <http://competitionproject.org.ua/uk/publkac/pres-relzi/125-alexpeterarticleujbl.html>
6. The European Green Deal (2019). URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>
7. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21.10.2021 № 1818-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>
8. Malolitneva, V., Dzhabrailov, R. (2020). New Steps Towards Sustainable Public Procurement in Ukraine in the Context of the EU-Ukraine Association Agreement. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, Vol. 16, 355–374. URL : <https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/393>

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

9. A new Circular Economy Action Plan (2020). URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>

10. EU Biodiversity Strategy for 2030 (2020). URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380>

11. Модуль аналітики офіційного сайту Prozorro. URL : <http://bi.prozorro.org>

12. Енергосервісні контракти – ефективний інструмент фінансування енергоефективних проєктів : посібник. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/282/Guideline_-_ESCO.pdf

13. Длугопольський О. В., Чапрак Ю. В. Ключові напрямки дослідження та дилеми в сфері публічних закупівель: теоретичний фрейм. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 51–63. URL : <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.51.63>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Єфремова Наталія Олександрівна,

канд. екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0001-9358-4743;

Люкіна Вікторія Русланівна,

здобувачка першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти,

Державний біотехнологічний

університет,

м. Харків, Україна

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Особливого значення дана тема набуває в умовах глобальної продовольчої безпеки, сталості розвитку та екологічної і соціальної відповідальності. Ці та інші сучасні виклики, які стоять перед сільськогосподарськими підприємствами, вимагають розробки стратегій та методів, які допоможуть підприємствам досягти сталого розвитку, підвищити ефективність виробництва, забезпечити конкурентоспроможність на ринку, впровадити інноваційні технології та відповідати вимогам сучасного споживача. В попередніх роботах [1-2] було викладено дослідження щодо проблем управління розвитком підприємництва. Задачі управління розвитком підприємництва є важливими для забезпечення сталого зростання, стійкості та прибутковості підприємств, а також для впровадження ідей сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки.

Управління розвитком підприємництва у сільськогосподарському підприємстві - це процес планування, координації і контролю за розвитком підприємницької діяльності в аграрному секторі. Воно спрямоване на досягнення стабільного і прибуткового функціонування підприємства, його конкурентоспроможності на ринку і забезпечення його подальшого зростання.

Управління розвитком підприємництва у включає в себе такі основні аспекти як стратегічне планування, фінансове управління,

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

маркетинг і збут, управління ресурсами, управління якістю, інноваційний розвиток, управління персоналом, ризик-менеджмент, соціальна відповідальність.

Основним завданням є розроблення довгострокової стратегії розвитку підприємства, включаючи визначення цілей, завдань, напрямків діяльності і планів дій для досягнення конкурентних переваг і стійкого розвитку.

Ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства, забезпечення контролю над витратами і доходами, аналіз фінансової стійкості, прогнозування фінансових показників і прийняття рішень щодо інвестицій, кредитування та оптимізації фінансової діяльності також відіграє важливу роль в управлінні розвитком підприємництва у сільськогосподарському підприємстві

Вивчення ринкових умов, аналіз конкурентів, визначення цільових сегментів ринку, розробка маркетингових стратегій, планування і проведення рекламних акцій, організація продажу продукції і збуту сільськогосподарської продукції – це актуальні завдання управління розвитком підприємництва у сільськогосподарському підприємстві в розрізі маркетингу і збуту продукції.

Управління ресурсами як елемент управління розвитком підприємництва у підприємстві вимагає раціонального використання людських, матеріальних і природних ресурсів, а також оптимізації виробничих процесів.

Управління якістю передбачає встановлення системи контролю якості продукції, впровадження стандартів якості, відповідність нормам технічного регулювання та санітарно-гігієнічним вимогам. Забезпечення якості продукції сприяє підвищенню конкурентоспроможності і залученню нових ринків збуту.

Сприяння впровадженню нових технологій, інноваційних методів виробництва і управління, пошук нових ринкових можливостей, залучення інвестицій в дослідження та розробки, співпраця з науково-дослідними установами та іншими партнерами для забезпечення сталого розвитку підприємства – це складові інноваційного розвитку.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Щодо управління персоналом, цей процес передбачає розробку кадрової політики, підбір, навчання, розвиток персоналу, створення мотивуючих систем оплати праці, забезпечення сприятливого робочого середовища, формування командної роботи, лідерства, мотивацію та збереження співробітників.

Ще однією важливою складовою управління підприємництвом є ризик-менеджмент, який увібрав виявлення, оцінку і керування ризиками, пов'язаними зі змінами у внутрішньому і зовнішньому середовищі підприємства, а також розробку планів надійного забезпечення, страхування, резервування ресурсів та контроль за ризиками для забезпечення стійкості діяльності підприємства.

Соціальна відповідальність як аспект управління підприємництвом має на увазі врахування інтересів стейкхолдерів підприємства - співробітників, місцеву спільноту - та екологічні чинники; впровадження етичних стандартів, дотримання принципів сталого розвитку, участь у соціальних проектах та спонсорській діяльності, забезпечення безпеки праці та екологічної безпеки.

Слід зазначити, що управління розвитком підприємництва у сільськогосподарському підприємстві вимагає комплексного підходу і врахування різних факторів. Ефективне управління сприяє підвищенню продуктивності, зниженню витрат, розширенню ринкових можливостей і підтримує стале зростання підприємства в аграрному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ломовських Л. О., Єфремова Н. О., Ковальова О. В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю виробничо-комерційної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва. *Інфраструктура ринку* : електронний науково-практичний журнал. 2019. Вип. 29. С. 231–236.

2. Ломовських Л. О., Єфремова Н. О., Ковальова О. В. Маркетингова концепція стратегічного управління конкурентоспроможністю виробничо-комерційної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2019. Вип. 1 (11). С. 43–48.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Жмайлова Ольга Григорівна,
канд. екон. наук, доцент,
Сумський національний аграрний
університет,
м. Суми, Україна
ORCID ID 0000-0002-1157-1453

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІЦНЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БІЗНЕСУ ТА ЙОГО СТІЙКОМУ РОЗВИТКУ

Розвиток сталого бізнесу в Україні на сьогодні зумовлений масштабним розвитком інформаційних та інтернет-технологій. З появою нових ринків і бізнес-можливостей для інноваційних підприємців та використанням Інтернету і ІТ реалізується більше половини бізнес-процесів. Саме завдяки їх поширенню суттєво змінилися підходи до ведення бізнесу, а також способи реалізації бізнес-процесів. Серед основних змін в економічній діяльності, зумовлених інформатизацією суспільства, звичайно ж, варто відзначити високу швидкість транзакцій, зниження технічних бар'єрів для руху капіталу між країнами, трансформацію взаємозв'язків та структурні зміни в економіці з переорієнтацією на мережеву організацію підприємництва, зростання ролі малого і середнього бізнесу.

Відомо, що радикальні зміни в сфері фінансових технологій пов'язані з підвищенням рівня автоматизації, розвитком технологій штучного інтелекту, нових аналітичних інструментів обробки великих даних і хмарних сервісів сприяють користувачам послуг у наданні переваги цифровим каналам їх отримання. При цьому, враховуючи нинішню ситуацію (дія воєнного стану на всій території держави через повномасштабне вторгнення РФ в Україну та активні військові дії у південному і східному регіонах країни, обмеження у зв'язку з пандемією COVID-19) роль фінансових технологій ("FinTech") як детермінанту розвитку стійкого бізнесу набуває особливого значення.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Термін “FinTech” (financial technology) вживається науковцями для характеристики FinTech як інновація і бізнес-модель; FinTech як технологія; FinTech як послуга; FinTech як галузь; FinTech компаній тощо. Різна змістовна сутність поняття “FinTech” призвела до певних відмінностей у його визначенні авторами в літературних джерелах.

Фінансові технології – складне поняття, яке розглядається науковцями-дослідниками різнобічно. Сутність цього поняття у широкому розумінні автора [1] означає «...окрему галузь економіки, яка об’єднує компанії, що використовують як методи, так і способи здійснення новітніх розробок у наданні якісніших фінансових послуг». Тобто, іншими словами, фінансові технології можна виразити як сукупність відповідних методів та способів, що застосовуються у межах усіх напрямків фінансової діяльності. Фінтехи ж у вужчому значенні представляють самі компанії, які належать до цієї сфери діяльності (галузі).

Коллективом дослідників категорії FinTech інновацій [2] увага зосереджена на технологічній складовій, яка використовується фінансовими інститутами, органами державного управління, торговельними організаціями для задоволення потреб споживачів фінансових, адміністративних послуг та товарів в умовах розвитку економіки споживання. Так, наприклад, Стратегією розвитку фінансового сектору Національного Банку України до 2025 р. визначено фінансові технології – як переваги у наданні фінансових послуг і сервісів з використанням інновацій [3]. При цьому, у Звіті про реалізацію Стратегії за 2021 рік зазначається, що НБУ приєднався до Глобальної мережі фінансових інновацій (GFIN), а згідно її Візії в Україні вже діє створена фінтех-екосистема, яка дозволяє задовольнити потреби споживачів і учасників ринку; держави та надавачів пов’язаних послуг, тощо. Вона є конкурентною та цілісною; інвестиційно привабливою та прибутковою; технологічно і юридично захищеною; технологічно відкритою і доступною; має передове і зважене регулювання; забезпечує синергію та надає рівні права і можливості всім стейкхолдерам; є потужною та інноваційною; безпечною та інтегрованою в глобальну екосистему. За таких умов Місія Стратегії розвитку фінтеху в Україні передбачає:

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

стимулювання розвитку інновацій на фінансовому ринку з метою появи якісних та доступних фінансових послуг, підсилення стартап-руху та ефективної конкуренції в інтересах захисту споживачів через розвиток кешлес-економіки (шляхом підвищення доступності безготівкових операцій та розвитку інфраструктури для їх здійснення); підвищення рівня цифрової та фінансової грамотності, а також створення сталої фінтех-екосистеми (шляхом інтеграції фінансового ринку України у світовий фінансовий простір, посилення інвестиційного потенціалу та ступеня розвитку фінтеху; стимулювання диджиталізації фінсектору, розвитку цифрової інфраструктури тощо) [4].

Сучасні фінансові технології – це щороку сотні мільярдів доларів інвестицій, а також значні якісні зміни, які були започатковані у фінансовому секторі, вийшли за його межі й сьогодні діють у більшості сфер людської життєдіяльності, зокрема економічній та соціальній. Підтвердження цьому є дані Звіту Pulse of Fintech за 2022 рік, який був підготовлений компанією KPMG Surgus щодо позитивних перспектив фінтех-сектора (не дивлячись на незначне зниження глобальних інвестицій на цьому напрямку у порівнянні з 2021 роком). При цьому, як зазначено аналітиками, результати були дещо нижчі до рівня максимуму 2021 року і, в цілому, 2022 рік, з точки зору інвестицій, був третім за їх розмірами у фінтехи та другим за обсягами угод. Результатом стало залучення у 2022 році глобальним ринком фінтеха інвестицій на суму 164,1 млрд доларів по заключених 6006 угодах. В 2021 році прями інвестиції склали 238,9 млрд доларів по 7321 угодах [5].

До того ж, тенденції зростання популярності фінансових технологій, як зазначають науковці [6], зумовлені постійним запровадженням інновацій для задоволення попиту клієнтів у технологіях, підвищення зручності користування, зростання ефективності та скорочення трансакційних витрат. Ці тренди викликали появу нових учасників світового фінансового ринку – FinTech компаній та цифрових екосистем. Серед інших, чинне законодавство України виділяє види фінансових технологій, пріоритетний розвиток яких закріплено у Національній економічній стратегії на період до 2030 року [7]. Тут мова йде, безпосередньо, про: RegTech (Регулюючі технології); SupTech (наглядові

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

технології); BigData (великі дані); SmartData («розумні» дані); мобільні технології; штучний інтелект, нейромережа, роботизація та машинне навчання; біометрія; технологія розподілених реєстрів; відкриті інтерфейси (Open API).

В цілому ж, “FinTech”, переважно, позитивно сприймаються у розвитку бізнесу як цілісної системи, яка сприяє прийняттю рішень, спрямованих на збільшення продажів та частки ринку, оптимізацію витрат, звуження / розширення лінійки продуктів; R&D (інвестиції в інновації) і зростання прибутку компанії та її маржинальності. Саме завдяки їх активному поширенню створюються нові можливості для економічного розвитку, зростає рівень фінансового залучення домогосподарств, збільшується залучення домогосподарств та підприємницького сектору у фінансові відносини; розширюється спектр послуг, якими користуються суб’єкти малого та середнього бізнесу. Як результат, спроститься доступ підприємств до джерел фінансування; підвищиться швидкість фінансових операцій і гнучкість фінансової системи. Поряд із цим, можуть сформуватися нові виклики щодо стабільності фінансового сектору; конкурентоспроможності традиційних фінансових установ; економічної та інформаційної безпеки держави; захисту прав інвесторів і споживачів фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 13. С. 1193–1200.
2. Д’яконова І., Павленко Л., Криклій О. Сучасний стан та перспективи колаборації банків та FinTech. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 1 (17). С. 190–199.
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Звіт про реалізацію за 2021 рік / Національний банк України. URL : https://Implementation_roadmap_Fintex2025_2021 (bank.gov.ua)

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

5. Інвестиції в фінтех: прогноз позитивний. *Кіпрський діловий журнал Успішний бізнес*. 2023. 2 травня. URL : <https://sb-cyprus.com/finance/7164-investitsii-v-fintekh-prognoz-rozitivnyj>

6. Балицька М. В., Бровенко К. С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 59–65.

7. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p#n25>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Курепін Вячеслав Миколайович,
канд. екон. наук, доцент,
Миколаївський національний
аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
ORCID ID 0000-0003-4383-6177

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА Й УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Ринкові відносини вимагають від діяльності підприємства найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства на теперішній час і в майбутньому. Негативний вплив, як внутрішнього, так і зовнішнього оточень створює в існуючих умовах діяльності підприємства (невизначені, невідповідні умови) різноманітні загрози які відбиваються негативно на його діяльності.

Щоб уникнути проблем та ризиків необхіден аудит безпеки, персонал який володіє досвідом в організації управління ризиками [1, с. 105], формування системи безпеки підприємства здібних протистояти загрозам безпеки інтересів суб'єкта підприємництва. Захист від небезпеки повинен мати високий рівень захищеності підприємства в цілому та окремих його ланок на однаковому рівні. В умовах сьогодення забезпечення безпеки стає однією з найбільш важливих і актуальних проблем його життєдіяльності [2, с. 48]. Число джерел небезпек постійно зростає, вони якісно змінюються, тому виникає необхідність проведення досліджень сукупності чинників небезпек та комплексу заходів які захищають суб'єкти підприємництва від впливу негативних процесів, забезпечують їм стійкість та здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів.

Безпека підприємства передбачає збалансований і безупинний розвиток при якому загрози, а вони завжди будуть виникати на підприємстві, своєчасно повинні блокуватися. Це досягається за рахунок використання усіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей, за

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

якими гарантується стабільне функціонування та динамічний науково-технічний й соціальний розвиток підприємства. Вирішення проблем по забезпеченню безпеки слід шукати в комплексі, що включає не тільки запобігання загроз, а й у підході до забезпечення безпеки як до об'єкта управління.

Управління ризиками підприємства, це цілеспрямована, ефективна спільна діяльність управлінців підприємства та персоналу, який працює на підприємстві, спроможність колективу уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на безпеку підприємства можуть бути:

- персонал підприємства та його свідомі чи несвідомі дії;
- окремі посадові особи органів державної влади і суб'єкти господарювання - конкуренти по бізнесу;
- порушення безпеки та гігієни праці, пожежної та техногенної безпеки;
- форс мажорні обставини тощо.

Негативні впливи мають об'єктивний (виникають не з волі конкретного підприємства, або його окремих працівників) і суб'єктивний характер (неефективна робота підприємства в цілому або окремих його працівників, керівників).

Безпека підприємства повинна гарантувати стабільне та ефективне функціонування, високий потенціал розвитку підприємства тепер, і в майбутньому за рахунок:

- фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства;
- оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством, зокрема, безпекової;
- необхідної кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- мінімізації негативного впливу та ризиків від результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища [3, с. 106];

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- ефективна організація безпеки персоналу підприємства (охорона праці, техногенна та пожежна безпека);
- високого рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства.

Стабільність функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності зумовлює необхідність постійного дотримання безпеки на підприємстві, через формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організації безпеки підприємства. Складові безпеки передбачають аналіз, оцінку існуючих загроз та невідповідностей з кожної функціональної складової загальної безпеки та розроблення на їх основі системи протидіючих і застережних заходів, завдяки яким можна мінімізувати / виключити ризики.

Система безпеки, як і її складові кожного підприємства цілком індивідуальні, повнота яких та дієвість залежать від існуючої законодавчої бази, обсягу матеріально-технічних та фінансових ресурсів, розуміння персоналом та керівниками підприємства важливості забезпечення безпеки, від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємства.

Надійний захист безпеки підприємства можливий лише при комплексному та системному підході до її організації [4, с. 56], а алгоритм побудови захисту повинен мати наступні принципи:

- пріоритет заходів попередження - своєчасне виявлення тенденцій та передумов розвитку загроз та невідповідностей;
- законність заходів безпеки - розробляються на основі діючих нормативно-правових актів;
- матеріальне забезпечення та своєчасне фінансування заходів безпеки - використовуються всі наявні в розпорядженні підприємства ресурси та кошти у відповідності до норм забезпечення безпекових заходів;
- взаємодія та координація дій персоналу та структурних підрозділів - протидія загрозам завдяки об'єднанню зусиль усіх підрозділів та служб підприємств;
- компетентність - працівники повинні вирішувати питання безпеки на професійному рівні;

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

- економічна доцільність заходів безпеки [5, с. 107] - фінансові витрати на забезпечення безпеки не повинні перевищувати оптимального рівня, при якому губиться економічний зміст їх застосування;

- планова діяльність – розробка комплексної програми забезпечення безпеки підприємства, перспективних превентивних та цільових планів забезпечення безпеки структурних підрозділів та всього підприємства в цілому;

- системність - врахування усіх факторів які здійснюють вплив на безпеку підприємства.

Таким чином, безпека підприємства являє собою універсальну категорію, що забезпечує конкурентоспроможність та економічну стабільність підприємства, сприяє підвищенню рівня добробуту робітників, дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління розвитком персоналу та його конкурентоспроможністю. *Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві* : матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 24 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 104–107. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10509>

2. Рибачек Є. С. Статус служби охорони праці на малих і середніх сільськогосподарських підприємствах. *Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості* : тези доповідей за результатами тематичного круглого столу, м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 46–49. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12081>

3. Блащук В. В., Курепін В. М. Запобігання виробничим ризикам заснованих на принципах усунення небезпек. *Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці* : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 106–107. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11716>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4. Іваненко В. С. Деякі методи оцінки професійних ризиків. *Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти* : матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26 жовтня 2022 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 55–59. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12472>

5. Іваненко В. С. Управління економічними та соціальними питаннями у сфері охорони праці на підприємствах аграрного профілю. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачєво, 6–7 квітня 2022 р. Мукачєво : МДУ, 2022. С. 105–108. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11482>

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Літвін Олена Геннадіївна,

ст. викладач,

*Академія праці, соціальних відносин і
туризму,*

м. Київ, Україна

ORCID ID 0009-0009-3340-4005

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ДОСВІД І МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Не давай риби, дай вудку...

Останні декілька десятків років вітчизняний успішний бізнес заробляв гроші, купуючи собі індульгенцію та суспільне схвалення подарунками. Мало хто замислювався про необхідність довгострокових інвестицій у майбутнє тих, хто справді цього потребує. Нас влаштували короткострокові блага, які привчали до безпорадності, а не до самостійності.

В умовах сучасного ринку все більше компанії передових країн світу замислюються про позитивний вплив на суспільне життя та екологію, створюються й успішно функціонують імпакт-бізнеси (Impact Business).

Імпакт – це значні позитивні зміни світу, життя людей, суспільної сфери внаслідок підприємницької діяльності. Місія імпакт-бізнесу — працювати не лише заради прибутку, а й допомагати вирішувати важливі світові проблеми.

Головна відмінність імпакт-проекту від соціального підприємства в тому, що імпакт передбачає стійку та довгострокову зміну в суспільних процесах, а не просто створення суспільного блага. Мета імпакт-підприємства — змінити стан суспільної сфери, зробити її сприятливішою для соціуму. Наприклад, якщо соціальний проект допомагає тваринам, імпакт-проект запропонує рішення, щоб нових бездомних тварин не з'являлося взагалі.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Іноді підприємці використовують поняття high-impact, під ним мають на увазі позитивну зміну, яку можна масштабувати на велику кількість людей, територію міста, регіону чи ширше.

Ставити імпаکت-цілі можуть як некомерційні так і комерційні організації. Але насправді останнім дуже складно поєднувати їх з інтересами акціонерів максимізувати прибуток. Тому останнім часом розвивається поняття Public Benefit Corporations — комерційні корпорації (з акціонерами, можливістю залучати інвестиції, випускати акції, отримувати прибуток), які мають можливість фіксувати у статуті не лише фінансові цілі.

У Великобританії такі компанії були вперше згадані в Health and Social Care (Community Health and Standards) Act 2003, а в США регулювання цих організацій знаходиться на рівні штатів (федеральний уряд не займається цим питанням) і активно розвивалося в кількох штатах на початку 2010-х років.

Розвиток ідей корпоративної філантропії у XX столітті призвело до появи Environmental, Social and Corporate Governance (ESG) – практики відповідального розвитку організацій. Великий внесок у розвиток внесли профспілки, які у середині XX століття почали активно захищати робітників на фабриках в індустріально розвинених країнах (наприклад, США).

Звідти у другій половині XX століття вийшли концепції корпоративної соціальної відповідальності (CSR) та соціально відповідального інвестування (SRI). Згодом із соціально відповідального інвестування розвинулося поняття імпаکت-інвестицій, які відрізняються від звичайних тим, що завжди робляться з наміром надати вимірний, сприятливий соціальний або екологічний вплив поряд з фінансовою віддачею (визначення The Global Impact Investing Network (GIIN), однієї з найбільших організацій, що популяризують цей термін та підхід).

Рухи на захист прав та судові процеси змушували корпорації більше піклуватися про робітників, споживачів та довкілля. Інвестори були змушені вкладати у відповідальніші компанії заради своєї репутації.

Під час буму інтернет-компаній у 2000-х роках звичний образ підприємця почав трансформуватися у бік людини, здатної змінювати

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

світ на краще (гасло "make the world a better place"). З'явилося покоління підприємців, котрі публічно ставили на перше місце не заробіток, а позитивні зміни.

Їхні компанії виявилися популярними у покупців і, як наслідок, фінансово успішні. Відомі приклади: Apple під час керівництва Стіва Джобса або сервіс KickStarter. Засновники останнього не лише створили підприємницький краудфандінг, а й добровільно обмежили свій прибуток, домовившись із акціонерами (втіливши ідею Public Benefit Corporation). Досвід цих компаній змусив все більше підприємців створювати нові продукти та розвивати компанії не заради багатства, а заради зміни світу на краще.

Організації змушені враховувати соціальні та економічні ефекти, тому що їх все більше беруть до уваги покупці та акціонери (здійснюючи покупки або вкладаючи свої гроші). На їх вирішення впливає доступність інформації про екологічні та соціальні катастрофи у світі. Ніхто не хоче бути причетним до отруєння людей водою із забрудненої заводом річки або носити футболку, пошиту руками голодної дитини. Завдяки доступності та відкритості інформації корпораціям все складніше залишатися в тіні, знищуючи природу та не дотримуючись прав людей.

Ще одна важлива причина розвитку соціальної відповідальності – це загальне зростання добробуту людей у світі. Якщо базові потреби задовольняються, то населення починає більше думати про здоров'я, освіту та якість життя.

Це формує запит на сумлінних виробників, які піклуються про екологію та соціальне середовище. У своїх щорічних звітах GIIIN зазначає, що соціально-відповідальні інвестори в середньому мають більшу прибутковість від інвестицій. Це пов'язують з тим, що покупці, дбаючи про своє здоров'я та благополуччя, намагаються по можливості купувати корисні продукти.

Споживачі навчаються краще вибирати товари. Кожен скандал, пов'язаний із виробниками, які навмисно виготовляли шкідливий продукт для більшого заробітку, зміщують увагу людей у бік сумлінних та відкритих.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

У житті та бізнесі саме криза вимагає додаткових зусиль і посиленої уваги щодо вузьких місць, які роками не вирішувалися — це стосується швидкості ухвалення рішень та трансформації, а також етичних дилем. Криза змушує приймати як норму новий стандарт. Один із можливих виборів — не зраджувати ваші етичні цінності, але задовольнити вимоги ситуації та інших стейкхолдерів.

Що робити в кризу — для багатьох тут вибір невеликий, але є варіації про те, як це робити. Поводься з людьми так, як хочеш, щоб чинили з тобою — якщо кожен лідер виходитиме з цього принципу, то скорочення витрат, розірвання договорів з партнерами, розставання з людьми проходитиме у більш продуктивному ключі.

Пандемія 2020 року також змусила людей переглянути свої звички у бік свідомого вжитку. Багато хто помітив, що їм не потрібна велика кількість речей, світ загалом згуртувався навколо чогось більшого, ніж неконтрольоване споживання.

Одна з найважливіших проблем у сфері імпаکتу — його складно та дорого вимірювати. Це з тим, що організації створюють позитивні і негативні ефекти одночасно, формуючи складні зв'язки з-поміж них. Якщо говорити про імпакт-підприємництво (компанії, які змогли створити стійкі зміни в суспільстві), то можна навести приклад кількох груп:

✓ *Наближають світ до відкритості, доступності інформації та знань:* Wikipedia, Khan Academy, OurWorldInData, Facebook, Google Search, TED, YouTube, Lambda School, HackClub, 42 school.

✓ *Створюють нові ефективні способи та інструменти співпраці:* Skype, KickStarter, Google Suite (загальні документи та сховища), GitHub – всі вони створюють постійну підтримку мільйонам інших важливих проектів у всьому світі, сприяють взаємному навчанню людей, поширенню знань та найкращих практик.

✓ *Формують фундамент суспільства без насильства:* Telegram, Blockchain, 23andMe, HeadSpace.

✓ *Створюють технології суттєвого здешевлення товарів щоденного споживання:* McLean, Tesla, SpaceX, AirBNB, Uber, Impossible Food, Amazon, Apple iPhone/iTunes/AppStore

✓ *Запобігають екологічній катастрофі:* Stripe, Pachama, Impossible Food, Tesla, Patagonia, OurWorldInData.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Соціальна самовідповідальність зростає і буде набутою навичкою. Якщо внаслідок криз соціальний комплаєнс стане не високим, а хоча б середнім, це вже дозволить суспільству вирішити дуже багато проблем, у тому числі у соціальній комунікації та допомозі.

Змінити суспільство можна тоді, коли кожен візьме на себе відповідальність за власну сім'ю, громаду та державу.

Згідно з дослідженням The Possibilists, сьогодні молоді підприємці з 137 країн світу не вмотивовані створювати бізнес заради власних потреб та бажань, їх активізує мета покращити життя інших на глобальному та локальному рівнях. Це величезна зміна парадигми причини існування підприємств, яку світ проживає прямо зараз. Цю зміну здатні пришвидшити кризові фактори, які, на жаль, трапляються в суспільстві.

З початком війни в Україні (і в 2014, і в 2022 рр.) спостерігається хвиля ініціатив, які покликані допомогти суспільству. Часто вони існують як волонтерські або благодійні проєкти, які мають обмежений ресурс. Інколи вони створюються в поєднанні з бізнесовими підходами і дають більш сталий ефект. Соціальне підприємництво – чудова можливість розвивати бізнес, орієнтований на суспільство.

Однозначно, що розвивати бізнес під час війни — ще той виклик, а розбудовувати екосистему для соціального підприємництва — й поготів. Але в Україні сьогодні соціальні підприємці — це агенти змін, які творять суспільство, де кожен може виступити змінотворцем.

До кризи ми були роз'єднані, а зараз з'явилося багато прикладів, коли люди об'єднуються для взаємної допомоги, щоби закрити болючі точки — це стало патерном поведінки в суспільстві.

Завдяки таким ініціативам українське суспільство отримує інноваційні методи вирішення соціальних проблем. Здійнення таких проєктів — запорука ефективної допомоги соціально вразливим верствам населення, реакції на екологічні виклики та інші суспільно важливі питання. Наразі нам важливо бути єдиними й підтримувати один одного.

Насамперед, потрібно оцінити бажані зміни. Докладно знаходити відповідь на запитання: для чого ми створюємо технологію, продукт чи компанію? Як це зробить життя людей кращим? Потрібно добре розуміти, як люди (у тому числі несхожі на вас) приймають рішення і що для них означає «благо». Важливо вивчати історію та

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

знаходити винаходи та організації, які суттєво змінювали світ у минулому (і що їм заважало).

Поширення соціального підприємництва та лідерів, які стануть творцями змін на краще, конче потребуватиме створення саме імпаکت-бізнесу, спрямування наших зусиль на побудову ефективної екосистеми, яка підтримуватиме нову генерацію підприємців в Україні, сприятиме розвитку та допомагатиме соціальним інноваторам зорієнтуватися у викликах і зробити свій вплив гучнішим та помітнішим.

На відміну від традиційних підприємців, імпакт-підприємці орієнтовані на потрійний результат (TBL — tripple bottom line). Концепція вибудовування підприємницької діяльності охоплює три перспективи, кожна з яких має однакову цінність: економічну, соціальну та екологічну.

Економіка має розвиватися шляхом підтримки концепції бізнесу, що будується на «трьох стовпах сталого розвитку» - це планета, люди і прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бортнік С. Соціальне підприємництво як інструмент вирішення суспільних проблем в контексті цілей сталого розвитку України. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 101–111.
2. Біла І. С., Шевченко О. О. Соціальне підприємництво – сучасний тренд економічного розвитку. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2021. Т. 6, вип. 1. С. 28–33.
3. Комісаренко А. О. Соціальне підприємництво як ефективний механізм сталого розвитку в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2021. № 1. С. 140–147.
4. Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та акти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(2). С. 129–132.
5. The Global Impact Investing Network (GIIN). URL : <https://thegiin.org/>
6. The Possibilists. URL : <https://thepossibilists.org/>

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Немировська Оксана Вікторівна,
*канд. екон. наук, доцент, докторант,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*
ORCID ID 0000-0003-1955-6132

МАРКЕТИНГ ЯК КОМПОНЕНТА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

У сучасному світі, де конкуренція між регіонами та містами стає все більшою, ефективне управління територіальним розвитком вимагає використання інноваційних стратегій.

Інноваційні стратегії управління територіальним розвитком спрямовані на стимулювання економічного, соціального та культурного зростання конкретної території. Основною метою таких стратегій є створення сприятливих умов для покращення якості життя мешканців, залучення інвестицій, просування інновацій та створення конкурентних переваг. Концептуальне управління територіальним розвитком орієнтується на створення стратегії розвитку території, визначення її потенціалу та конкурентоспроможності, а також вирішення проблем і викликів, що стоять перед територією. Маркетинг в цьому контексті, сприяє ефективному просуванню території, привертанню інвестицій, привабленню туристів, розвитку підприємництва та створенню сприятливого бізнес-середовища. Використання його механізмів допомагає розробити стратегію, спрямовану на підвищення конкурентоспроможності території і залучення різних зацікавлених сторін.

Маркетинг виступає як важлива компонента концептуального управління територіальним розвитком, адже його можна визначити як стратегічний процес позиціонування та просування території з метою залучення інвестицій, підтримки економічного зростання, покращення якості життя мешканців та стимулювання туризму.

Важливий вклад у дослідження новітніх брендингових технологій територій та маркетингу територіального розвитку внесли науковці, зокрема С. Анхольт [1], Н. Гринчук [2], М. Пиртко [5], Л. Слюсарєва [4] та ін.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Так, Н. Гринчук визначає маркетинг території як особливий вид публічної управлінської діяльності, що здійснюється з метою виявлення і просування інтересів населення території для вирішення конкретних задач розвитку, створення, підтримки і/або зміни відносин та поведінки резидентів і нерезидентів в особі приватних осіб і компаній стосовно конкретної території. Він є одним із напрямів соціального маркетингу, в основі якого лежить управління сталим розвитком території, спрямоване на забезпечення додаткових можливостей розвитку, привабливості зосереджених на території природних, матеріально-технічних, фінансових, трудових, організаційних, соціальних та інших ресурсів, а також перспектив для реалізації та відтворення таких ресурсів, підвищення престижу території в цілому [2, с. 6].

Також в працях Н. Гринчук маркетинг територіального розвитку визначається як інструментарій, що дає можливість використання наявного ресурсного потенціалу, створення та підтримки унікальності території для туристів, формування сприятливих умов для ведення бізнесу, працевлаштування та проживання. Окрім того, Н. Гринчук трактує маркетинг як механізм всебічного просування територій, метою якого є «просування цінності та образу території у такий спосіб, щоб потенційні користувачі території повною мірою усвідомили свої відмінні переваги, тобто відрізнали територію від інших» [2, с. 8].

На нашу думку, маркетинг територіального розвитку включає в себе використання маркетингових принципів і інструментів для розробки стратегії, спрямованої на створення позитивного іміджу території, просування її переваг та конкурентних переваг. Це може включати рекламні кампанії, залучення медіа, організацію заходів та подій, співпрацю з громадськістю та зацікавленими сторонами, а також використання інформаційних технологій.

Варто підкреслити наступні інструменти маркетингу, які можуть бути використані в контексті концептуального управління територіальним розвитком:

1. Дослідження ринку: маркетингові дослідження дозволяють збирати та аналізувати дані про конкуренцію, потреби споживачів, тенденції ринку та інші фактори, що впливають на розвиток території. Ці дані потім стають основою для розробки стратегій розвитку.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

2. Брендунання території: маркетинг допомагає створити позитивне враження про територію, її унікальність та переваги. Це може включати розробку логотипу, слогану, веб-сайту та інших елементів бренду, які сприяють привабливості для мешканців, туристів та бізнесу.

На підтвердження, Л. Слюсарева визначає брендинг міст як стратегією підвищення конкурентоспроможності міст, областей, регіонів, географічних зон і держав з метою завоювання зовнішніх ринків, залучення інвесторів, туристів, нових мешканців і кваліфікованих мігрантів [4, с. 277].

3. Сегментація аудиторії: Розбиття громадськості на сегменти залежно від їхніх інтересів, потреб і характеристик. Це дозволяє звертатись до різних груп громадськості зі спеціалізованими повідомленнями і пропозиціями.

Сегментація ринку, вибір цільової аудиторії критично важливі, оскільки зумовлюють вибір маркетингової стратегії. Кожна з п'яти основних цільових аудиторій (інвестори, туристи, сторонні групи впливу, потенційні жителі і самі жителі міста) у свою чергу ділиться на велику кількість дрібних категорій. Таким чином можна визначити цільову аудиторію «споживачів території», найбільш цінних для неї.

4. Продаж послуг та продуктів: маркетингові стратегії використовуються для просування території як місця для розташування бізнесу, туристичних подорожей, навчання та інших активностей. Це може включати розробку рекламних кампаній, участь у виставках та конференціях, спонсорство подій тощо.

5. Управління взаєминами: маркетинг сприяє підтриманню і розвитку партнерських відносин з місцевими органами влади, громадськими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Це дозволяє залучити ресурси, знання та підтримку для розвитку території. Залучення громадськості до процесу розвитку шляхом ефективної комунікації, яка пояснює цілі, переваги та можливості розвитку території.

Слід відмітити, що низка територій та міст світу успішно використовують маркетингові стратегії для свого розвитку. Один із найвідоміших прикладів – місто Барселона в Іспанії. Барселона змогла залучити міжнародну увагу та привернути мільйони туристів завдяки

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

своїй маркетинговій стратегії. Вона активно просуває себе як культурний центр, місце зустрічі архітектури, мистецтва та гастрономії. Барселона успішно розвинула свій бренд та стала одним з найпопулярніших туристичних напрямків світу.

Ще одним прикладом є – Естонія, яка активно розвиває концепцію е-резидентства. Ця стратегія спрямована на привернення бізнесу та інвестицій до країни, шляхом надання електронних ідентифікаційних документів для іноземців. Естонія успішно використовує маркетингові канали для просування своєї конкурентної переваги та залучення підприємців.

Питання щодо використання інструментів територіального маркетингу надзвичайно актуальні для України, адже вони стосуються таких важливих напрямків, як державне та місцеве управління, інвестиційна привабливість, євроінтеграція, конкурентноздатність, стратегічний розвиток регіонів та щонайважливіше післявоєнна відбудова.

В одній із праць Л. Слюсаревою проведено змістовний аналіз Звіту про сприйняття України у світі у 2022 році, який дозволив зауважити, що 1 % від загальної кількості публікацій про Україну в міжнародних новинних ЗМІ у 2022 році були присвячені ситуації в містах Буча, Ірпінь, Бородянка. 2 % від загальної кількості публікацій у соціальних мережах також стосувалися питань Бучі, Ірпеня, Бородянки. Це на думку автора, негативно відобразилось на позиціонуванні бренду цих міст як всередині країни, так і за її межами [4, с. 277]. В праці науковець зазначає, що однією з цілей брендингу є відновлення і обов'язком органів місцевого врядування – розвивати та сприяти відновленню позитивного ставлення мешканців громади та країни в цілому до міста та формуванню оновленого бренду міста.

На нашу думку, поліпшення іміджу міста / регіону через бренд дійсно змінює поведінку цільових аудиторій по відношенню до міста / регіону і служить, таким чином, просуванню інтересів, тобто маркетингу міста / регіону. Існуючі приклади показують, що брендинг, зусилля з пошуку бренду міста змінюють ставлення самих мешканців до свого міста / регіону. Відбувається мобілізація різних верств громади, готових включатися у формування бренду, а надалі й до змін у життєвому просторі території.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

На завершення слід зазначити, що маркетинг з точки зору управління територіальним розвитком є інструментом, що допомагає просувати та позиціонувати територію, залучати інвестиції, розвивати економіку та покращувати якість життя населення шляхом застосування маркетингових стратегій та інструментів, виконуючи важливу роль як компонента концептуального управління територіальним розвитком. Він допомагає визначити стратегії, розвивати бренд та просувати територію для залучення інвестицій, бізнесу та туристів. Приклади успішного використання маркетингу в регіональному розвитку свідчать про ефективність цього підходу. Успішне впровадження маркетингових стратегій може сприяти стійкому розвитку території та поліпшенню якості життя мешканців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anholt S. *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions* / Simon Anholt. – Palgrave Macmillan. 2007. 160 p.
2. Гринчук Н. Формування територіальних маркетингових стратегій. URL : http://regionet.org.ua/files/08.Territorial_Marketing_Grynchuk_Materials_UA.pdf
3. Копчак Ю. С., Васюк І. В., Григорук А. А. Маркетинг територій як інструмент ефективності функціонування регіону. *Наукові перспективи: журнал*. 2021. № 11 (17). С. 270–280.
4. Слюсарева Л. В. Плейсбрендинг як маркетинговий інструмент розвитку територій *Бренд-менеджмент: маркетингові технології* : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 14 берез. 2023 р. / відп. ред. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 516 с.
5. Пиртко М. С. Маркетинг як інструмент розвитку територій об'єднаних громад. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство*. 2019. № 4. С. 63–68.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ружинська Наталія Олексіївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-6424-2928

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запроваджений воєнний стан після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України значно вплинув на розвиток всіх підприємств, а особливо на підприємства, які ведуть електронний бізнес.

Інформаційні технології стрімко розвиваються і ряд підприємств, які вели свою діяльність традиційним способом мають власні сайти та провадять свою діяльність через мережу Інтернет. Це є вимогою сучасного інтенсивного розвитку Інтернет-розрахунків та сприяє все більшій кількості підприємств переходити на ведення електронного підприємництва реалізуючи свій товар чи послуги саме через мережу Інтернет. Також стрімкого розвитку набули можливості оплати різноманітних офлайн сервісів, які включають оплату послуг зв'язку, комунальні послуги та ін.

Умови в яких опинилася Україна після повномасштабного ворожого вторгнення електронне підприємництво все більше набуває перспективності та прибутковості. Все це призвело до проникнення процесів цифровізації в економічну та повсякденну діяльність майже кожного підприємства, а особливо середнього та малого бізнесу.

Підприємства почали більш ефективніше застосовувати цифрові інструменти для просування власної продукції та послуг, здійснювати управління персоналом, керувати взаємозв'язками з партнерами та клієнтами, для контролю за виробництвом і якістю продукції, в керуванні закупівлями та поставками сировини і матеріалів. Кожне підприємство намагається створювати і використовувати засоби для

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

віртуальної активності: сайти, інтернет-магазини і каталоги, електронні аукціони, торгівельні майданчики. Особливого розвитку набуло використання соціальних мереж, онлайн месенджерів, спеціалізованих інформаційних систем для оптимізації професійної діяльності, різні онлайн навчання [1].

Таким чином, ведення електронної підприємницької діяльності за допомогою мережі Інтернеті вже не є чимось новим на незвіданим, а стало невід'ємною частинною сучасного бізнесу, яка здатна забезпечити приріст прибутку і підвищення ефективності їх господарської діяльності.

Електронне підприємництво стало видом економічної діяльності де розробляються і використовуються онлайн-технології. Однак, слід зазначити, що без стабільного доступу до мережі Інтернет ведення електронного підприємництва ускладнюється. Так як збір та обробка необхідної інформації, пов'язаний документообіг, комунікація з клієнтами та партнерами відбуваються в режимі реального часу незалежно від географічної локації учасників процесу [2].

За допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій здійснюється зміна права власності на товар чи послугу, яка забезпечується проведенням банківської операції з переведенням коштів за проданий (придбаний) товар або надану (отриману) послугу кінцевим результатом діяльності електронного підприємства.

Основними перевагами ведення електронного підприємництва в умовах воєнного стану є

- зниження цін товарів і послуг шляхом скорочення логістичних витрат;
- економія витрат на утримання та провадження електронного підприємства;
- контроль операцій за опрацюванням продажу товарів чи послуг;
- отримання більших прибутків;
- краще обслуговування клієнтів;
- зручний та швидкий обмін інформацією та управління нею.

Кожне підприємство, яке веде електронний бізнес, має можливість самостійно обирати інформаційну систему, яка відповідає його вимогам і умовам ведення бізнесу та допомагає в отриманні прибутків [3].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Зараз існує безліч інструментів сучасних онлайн-технологій, які покликані допомагати обрати той вид інформаційно-комунікативної діяльності який забезпечить стабільність в конкурентному середовищі [4]. Також є можливість використовувати і власні інформаційні ресурси, ресурси партнерів або бути ресурсом-посередником між суб'єктами підприємницької діяльності.

Отже, перебуваючи у воєнному стані та при діджиталізації економіки перед підприємствами розкриваються нові можливості і перспективи для розвитку електронного підприємництва за допомогою використання інформаційних технологій та інноваційних інструментів ведення господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербівська Л. Концептуальні засади обґрунтування сутності електронного бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2 (26). С. 57–64.
2. Вербівська Л. В. Теоретичні засади розвитку електронного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 11. С. 179–183.
3. Пілевич Д. С. Теоретичне підґрунтя розвитку електронного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2019. №5. С. 67–72.
4. Ismail M. H., Khater M., Zaki M. *Digital Business Transformation and Strategy: What Do We Know So Far?*; University of Cambridge: Cambridge Service Alliance: Cambridge, UK, 2018.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Чумаченко Ольга Григорівна,
канд. екон. наук, доцент,
Університет економіки та права
«КРОК»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3404-3976

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

Фінансові ризики - це можливість збитків, які пов'язані з фінансовими рішеннями та операціями підприємства. Ці ризики можуть бути викликані зміною валютних курсів, неплатоспроможністю клієнтів, невірною оцінкою ризиків проекту, непередбачуваними змінами у законодавстві тощо.

Виділяються наступні способи управління ризиками:

Уникнення ризику – вибір дій, або відмова від будь-яких дій з метою звести ймовірність ризику до 0%. Для прикладу – не повідомляти свій ПІН-код, чи персональну інформацію, не оплачувати покупки в інтернеті з основної платіжної карти, тощо.

Послаблення ризику – прагнення зменшити ймовірність настання події або знизити матеріальні втрати. Для прикладу – створення фінансової подушки на випадок безробіття, чи банківські вклади до запитання, або на суму до 200 тис. грн.

Передача ризику – оформлення угоди зі страховою компанією. Зазвичай страхування використовують, якщо знизити ризики немає можливості або це занадто дорого.

Прийняття ризику – у випадках, коли неможливо впливати на події, які відбуваються, людина повинна прийняти ситуацію і скоригувати власні фінансові плани для мінімізації збитків.

До подій, на які ми не можемо впливати, відноситься економічна криза, стихійне лихо, карантинні заходи, чи банкрутство банку. Нам залишається лише прийняти такі ризики і скоригувати власні дії з урахуванням можливих наслідків [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Стійкість бізнесу може бути забезпечена різними факторами, такими як диверсифікація портфеля продуктів або послуг, розробка стратегій ризик-менеджменту, ефективне управління ресурсами, взаємодія зі зацікавленими сторонами та ін.

Основними принципами стійкості бізнесу є:

Диверсифікація. Різноманітність продуктів та послуг, що надаються, може допомогти зменшити ризики в разі кризових ситуацій.

Стратегії ризик-менеджменту. Управління ризиками є невід'ємною частиною стійкості бізнесу, тому важливо розробити та впровадити ефективні стратегії, які дозволять зменшити наслідки можливих ризиків.

Ефективне управління ресурсами. Ефективне використання ресурсів, таких як грошові кошти, працівники, матеріали, технології, може забезпечити стабільність бізнесу в умовах складної конкуренції.

Взаємодія зі зацікавленими сторонами. Взаємодія з клієнтами, постачальниками, інвесторами, регуляторними органами та іншими зацікавленими сторонами може забезпечити підтримку та стабільність бізнесу. Для забезпечення стійкості бізнесу, крім фінансової дисципліни та управління ризиками, необхідно також ретельно аналізувати ринкову кон'юнктуру та вчасно реагувати на зміни відносно до конкурентів, нових технологій та попиту на продукцію чи послуги.

Окрім цього, важливим елементом стійкості бізнесу є збереження та зміцнення репутації компанії. Репутація може впливати на сприйняття бренду споживачами, рівень довіри інвесторів та партнерів, а також на здатність компанії до залучення нових клієнтів та підтримки існуючих.

У світі бізнесу фінансові ризики завжди існують і можуть знизити стійкість бізнесу, якщо їх не враховувати та не керувати ними належним чином. Фінансові ризики можуть мати різноманітний характер, від кредитного ризику до валютного та ліквідності, і відрізняються за масштабом та часом дії.

Для забезпечення стійкості бізнесу важливо проводити аналіз фінансових ризиків, планувати та контролювати фінансову діяльність, використовувати різноманітні стратегії та інструменти ризик-менеджменту, які допоможуть знизити вплив фінансових ризиків на діяльність бізнесу та зберегти його стійкість.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Окрім того, успішні бізнеси зазвичай зосереджуються на побудові міцних фінансових фундаментів, які допоможуть уникнути серйозних фінансових проблем в майбутньому. Це може включати в себе ретельне планування бюджету, контроль над витратами та інвестиціями, підтримку позитивного рівня готівкового потоку та диверсифікацію портфеля активів.

Таким чином, розуміння фінансових ризиків та їх керування є важливими факторами для забезпечення стійкості та успішної діяльності бізнесу в умовах сучасної економіки.

Передові технології в управлінні фінансовими ризиками включають в себе використання штучного інтелекту, машинного навчання, блокчейн технологій та інших інноваційних методів. Ці технології дозволяють банкам та іншим фінансовим установам швидше та ефективніше виявляти та управляти ризиками, зменшуючи витрати та збільшуючи прибутковість. Наприклад, системи ризик-аналізу на основі штучного інтелекту можуть зібрати та проаналізувати великі обсяги даних, що дозволяє зробити більш точні прогнози та приймати рішення на основі об'єктивних даних.

1. Аналіз даних - використання аналітики даних та машинного навчання для створення прогнозів та прийняття рішень на основі об'єктивних даних.

2. Блокчейн - технологія, що дозволяє створювати безпечні та надійні мережі для обміну фінансовою інформацією.

3. Штучний інтелект - використання алгоритмів машинного навчання для автоматизації процесів управління ризиками та зниження ризику помилок.

4. Інтернет речей- це концепція підключення будь-якого пристрою (якщо воно має перемикач включення / вимикання) до інтернету та інших під'єднаних пристроїв. IoT являє собою величезну базу даних, в якій, інтелектуальні пристрої обмінюються інформацією за допомогою датчиків, електроніки, системної мережі і апаратного забезпечення. Використання датчиків та інших пристроїв. IoT (Інтернет речей) — це комплекс пристроїв, які взаємодіють між собою і з зовнішнім середовищем через мережу зв'язку. Завдяки IoT можна автоматично і в режимі реального часу відстежувати роботу різних

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

систем і виконання процесів — наприклад, перевіряти справність обладнання чи бачити рух вантажівок.

5. Кібербезпека – це комплекс процесів, практичних порад і технологічних рішень, які допомагають захистити важливі системи та дані від несанкціонованого доступу.

6. Хмарні обчислення- - ця технологія дозволяє зберігати та обробляти великі обсяги даних в хмарних сервісах, що зменшує витрати на обладнання та забезпечує якісні дані.

Своєчасне виявлення ризиків, що впливають на вартість підприємства дозволяє уникнути фінансових втрат і скоротити витрати на покриття наслідків цих ризиків. Такі наслідки є фактором загальності ризиків, які носять імовірнісний характер. Загальність ризиків проявляється в тому, що вони не є випадковим результатом свідомої діяльності, а необхідною умовою існування будь-якої компанії.

Отже, передові технології дуже допомагають уникнути фінансових ризиків та дозволяють банкам та іншим фінансовим установам швидше та ефективніше виявляти та управляти ризиками, зменшуючи витрати та збільшуючи прибутковість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансовий ризик. URL : <https://financer.com/ua/blog/finansovi-ryziky/>
2. Блокчейн. URL : <https://termin.in.ua/blokcheyn/>
3. Штучний інтелект та машинне навчання для управління ризиками. URL : <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/>
4. Інтернет речей. URL : <https://server-shop.ua/ua/the-internet-of-things-and-the-scope-of-its-use.html>
5. Кібербезпека, що це таке у житті. URL : <https://www.microsoft.com/uk-ua/security/business/security-101/what-is-cybersecurity>
6. Хмарні обчислення (cloud computing). URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BD%D1%96_%D0%BE%D0%B1%D1%87%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Лісова Руслана Мирославівна,
здобувачка третього (PhD) рівня ви-
щої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-7999-1078

ВІЙНА ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ: ЯК НЕ ЛИШЕ ВИЖИТИ?

Важливість трансформації бізнесу з використанням цифрових технологій є особливо актуальною сьогодні, коли триває війна і значна частина бізнесу не може повноцінно функціонувати та ефективно розвиватися. Складно уявити з якими труднощами зіштовхнувся український бізнес під час повномасштабної агресії, багатьом довелося розпочати певні процеси з початку, змінити локацію, налаштувати віддалені способи роботи тощо. Війна в Україні стала яскравим прикладом того, як навіть у складні часи та за умов браку ресурсів суспільство та бізнес здатні впроваджувати рішучі, новаторські та трансформаційні рішення. З набагато меншим опором з боку державного апарату було розгорнуто нові послуги за короткий термін, тоді як у мирний час на це могли піти місяці або навіть роки. Незважаючи на всі виклики український бізнес не лише зміг пристосуватись, але і продовжує рух у напрямку цифрових перетворень.

Враховуючи нинішні умови, «Дія.Бізнес», Офіс з розвитку бізнесу та експорту і Міністерство цифрової трансформації започаткували проведення навчальних заходів для представників бізнесу, присвячених питанням трансформації бізнесу в умовах війни. Освітній проєкт "Цифровізація бізнесу: Як розвиватися в умовах війни" передбачає надання бізнесу дієвих практичних інструментів для здійснення цифрової трансформації, забезпечення клієнтського досвіду з високою якістю обслуговування та знань щодо шляхів отримання додаткового прибутку. Проєкт охоплює п'ять безкоштовних вебінарів для підприємців на тему цифрових перетворень бізнесу в часи війни [1, с. 5].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Головна мета даного проекту - надання консультативного досвіду щодо перетворення бізнесу під час війни.

Говорячи про трансформацію бізнесу під час війни, найчастіше мова йде про непередбачувані, невідкладні зміни, які мають забезпечити виживання бізнесу в складних умовах сьогодення. Особливо важко доводиться тим компаніям, які тривалий час працювали спокійно, планомірно, були всім задоволені і жодних змін взагалі не планували. Аналізуючи досвід провідних українських компаній можна виокремити кілька ключових факторів успіху, завдяки яким компанії не лише змогли втримати бізнес, але і ефективно продовжити роботу. І визначальною в цих процесах була роль цифрових перетворень започаткованих бізнесами в 2018-2021 роках.

Ключовими трансформаційними факторами успіху, що ґрунтувалися на трансформаційних перетвореннях під час війни в українському бізнесі стали наступні [2]:

1) Адаптація виробництва під інші напрямки. Наприклад аптечний холдинг АНЦ здійснив адаптацію власного специфічного виробництва та обладнання для потреб ЗСУ.

2) Спрощення алгоритмів узгоджень та звітів, автономність в прийнятті рішень. Значна кількість підприємств інтегрували сервіс Дія.Підпис у власну внутрішню систему роботи з персоналом, що дозволяє робити заяви, узгодження, оформлення швидко та без витрачання часу співробітників.

3) Застосування сучасних цифрових інструментів для продажів: вайбер-ботів, мобільних застосунків, телеграм-ботів, сайту, офлайн точок. Такі рішення дозволяють бізнесу бути гнучким відносно клієнтських потреб.

4) Повний перехід комунікацій у діджитал формат. Даний процес був частково реалізований у період карантинних обмежень, а сьогодні набуває все більшого значення через вимушене переміщення співробітників у більш безпечні регіони.

5) Швидка адаптація до нових запитів та потреб споживачів. Окремі компанії запустили навіть оплату крипто валютою.

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Звичайно, для кожного бізнесу набір факторів успіху в умовах війни є унікальним, однак за цей рік ми змогли спостерігати на скільки трансформаційні процеси, які були здійснені у попередні роки спростили умови виживання бізнесу в кризові явища. Попри повномасштабну війну Росії, Україна демонструє один із найдинамічніших процесів цифрової трансформації в усьому світі.

Згідно з дослідженнями European Business Association, 76 % бізнесів планують розширення у 2023 р. Також можливості представникам українського бізнесу розвивати свій бізнес для відновлення економіки України надає Програма бізнес-акселератора «Impact Business Accelerator». Серед 25 фіналістів «Impact Business Accelerator» лідирували компанії з ІТ (16 %) та будівельного секторів (12 %), MedTech (9 %), аграрного сектору (8 %), сфери гастрономії (8 %) та легкої промисловості (7 %)[3].

Таким чином, упровадження інструментів цифрової трансформації в сучасних умовах спрямовано на консолідацію можливостей розвитку бізнесу на основі цифрового прогресу. Нові інструменти цифрової трансформації економіки сприятимуть подоланню вразливостей, спричинених війною, поліпшать спроможність бізнесу до адаптації в умовах ризиків війни та до участі у відбудові країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юрченко О. А. Digital-трансформація бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. С. 1–8. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-40-29
2. Симонова А. На які кроки зважилися, щоб трансформувати бізнес під час війни? Досвід KAN, МНР, ОККО та інших. 2023. URL : <https://mc.today/uk/na-yaki-kroki-zvazhilisya-shhob-transformuvati-biznes-pid-chas-vijni-dosvid-kan-mhr-okko-ta-inshih> (дата звернення: 15.05.2023).
3. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-kviten-2023> (дата звернення: 15.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Плахотнюк Володимир Віталійович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-8555-0698

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Підприємництво – один з основних драйверів економічного розвитку держави, адже саме від динаміки розвитку підприємств, їх масштабування та інноваційної діяльності залежить приріст ВВП, обсяг зарахованих до бюджету податків, проблема безробіття, тощо.

Повномасштабна війна є системним негативним фактором для розвитку. Підприємства опинились під впливом кризових факторів, як загальних так і регіональних. За підсумками 2022 року щонайменше 109 великих та середніх підприємств в Україні зазнали прямих збитків внаслідок повномасштабного вторгнення.

Загальна сума прямих збитків підприємств, включно з державними, та приватних осіб-підприємців оцінюється в \$13 млрд. З них \$9 млрд — частка збитків великих та середніх підприємств. Загальні непрямі втрати сягають \$33,1 млрд. А необхідна сума для відновлення підприємств — \$24,9 млрд [1].

Загальні кризові явища - відтік компетентних працівників закордон; неможливість організувати логістику для підтримки операційної діяльності підприємства, втрата морського та повітряного транспорту; проблеми з енергетичними ресурсами (світло, вугілля, паливо); інфляція; зменшення попиту; втрата ринків збуту, тощо.

Регіональні кризові фактори – це утворення кризових явищ та їх вплив на ті підприємства, які розташовані на окупованих, деокупованих, прифронтових та прикордонних з ворогом регіонах. Переважна кількість зруйнованих та пошкоджених підприємств сконцентрована

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

станом на 2023 рік в шести областях — Київській та Донецькій (по 17 % від загальної кількості), Запорізькій (14 %), Харківській (13 %), Луганській (10 %) та Миколаївській (8 %) [1], найбільш пошкоджені підприємстві за 2022 рік подано у таблиці 1. Основні проблеми для підприємств прикордонних з росією регіонів та постраждалих від війни регіонів є виїзд компетентних кадрів у безпечні регіони, ускладнена логістика, відсутність ринків збуту; втрата виробничого устаткування, приміщення, складських приміщень, сировини, готової продукції, запасів тощо; неможливість організувати транспортування виробництва у безпечні регіони, (зокрема для великих виробничих підприємств таких, як «ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», перенесення якого неможливе).

Таблиця 1 – Найбільші пошкоджені підприємства станом
на грудень 2022 року

Об'єкт	Розташування	Промисловість	Активи (млн дол.)
ММК Ілліча	Маріуполь	Металургія	2385
Азовсталь	Маріуполь	Металургія	1777
Мотор Січ	Запоріжжя	Виробництво двигунів	450
Кременчуцький НПЗ	Кременчук	Нафтопереробка	405
Зоря Машпроект	Миколаїв	Важка промисловість	264
Українські енергетичні машини	Харків	Важка промисловість	181
Авдіївський коксохіміч- ний завод	Авдіївка	Коксохім	166
Філіп Морріс Україна	Харків	Тютюнові вироби	154
ДП Антонов	Київ	Будівництво літаків	151
Линік	Лисичанськ	Нафтопереробка	126

Джерело: складено автором на основі [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Водночас розглядаючи проблеми розвитку підприємництва у Чернігівській, Сумській, Харківській, Луганській та Донецькій областях, експерти роблять припущення, що виробничий потенціал даних регіонів не досягне довоєнного рівня, через відсутність ринків збуту на території росії (у випадку заборони експортувати товари до росії) зникає потреба вести виробничу діяльність у даних регіонах, які раніше забезпечували зручне логістичне сполучення, водночас зростає інтерес на розвиток виробництва ближче до портових районів та у західних областях. На рис. 1 подано показники валового регіонального продукту (ВРП) за 2021 рік. Відповідно до поданих показників спостерігаємо, що лідером були: м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. Водночас за період 2022-2023 років більше 2000 підприємств (відповідно до даних Мінекономіки), перевели свою діяльність з східних регіонів, на основі чого можемо очікувати зріст ВРП у західних та центральних областях.

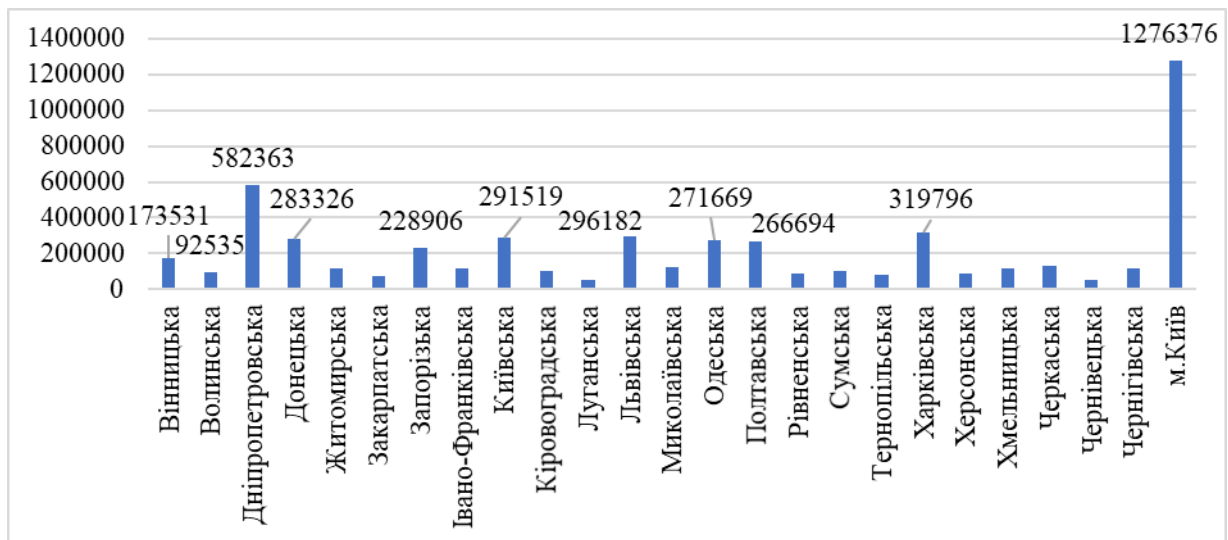

Рисунок 1 – Валовий регіональний продукт, млн грн (2021 р.)

Джерело: складено автором на основі [2].

Важливо виділити проблему адаптації підприємств до діяльності у нових регіонах. Робота підприємства напряму залежить від компетентності працівників, тому переведення підприємства у іншу область потребує або ж пошуку нових кадрів та їх навчання, що потребує часу, або ж забезпечення переїзду працівників разом з родинами,

Секція 3 Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

що створює додаткові витрати для підприємства. Окремо варто зазначити екологічну проблему. Вітчизняні підприємства переважно нехтують витратами на забезпечення виробництва без шкоди навколишньому середовищу. Передислокування виробничих, переробних підприємств на захід може значно погіршити якість води, повітря та знизить екосистему Прикарпаття та Карпатських гір. Дані наслідки у поєднанні з безперервною вирубкою лісів може призвести до незворотних змін.

Розділяємо думку науковця Пілевича Д., що ціннісними пріоритетами розвитку підприємництва в контексті вимог військового часу є [3]:

- управління ресурсним потенціалом підприємницької діяльності з урахуванням можливості доступу до ресурсної бази й відновлення та оптимізації логістичних процесів;
- збереження ринків збуту продукції та сприяння власному виробництву;
- підвищення рівня конкурентоспроможності та екологічності продукції, впровадження «зелених технологій» з подальшою можливістю розвитку експортної діяльності;
- сприяння розвитку підприємницької інфраструктури, поглиблення міжгалузевої кооперації;
- раціональне використання податкових важелів та встановлення оптимального податкового навантаження [14];

У кризових умовах ведення підприємницької діяльності держава повинна посилити функції регулятора ринку у галузі контролю виробництва, створення рівних умов для ведення підприємницької діяльності, зокрема посилити роботу антимонопольних структур (шляхом підвищення на законодавчому рівні відповідальності для ОМС та регіональних відділків СБУ, за бездіяльність у випадку виявлення регіональних монополій), а також у справедливому розподілі іноземних інвестицій та коштів з фондів направлених на підтримку та відновлення підприємств.

Отже, у період війни та в період післявоєнної відбудови держава повинна створити сприятливі умови для створення, розвитку та відбудови підприємств. Державі не слід впливати на рішення підприємств

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

про місце ведення бізнесу. Доцільно надати ОМС інструменти (зокрема податкові) для збільшення інвестиційної привабливості регіонів. Цікавим для вивчення може бути досвід створення вільних економічних зон, вони дозволяють сформувати систему преференцій для бізнесу, яка має включати: встановлення пільгового податкового режиму, який, крім пільгової ставки оподаткування, надасть можливість активізувати процес реінвестування податків у розвиток виробничої бази та соціального середовища підприємств; надання можливості часткової компенсації по основним статтям собівартості продукції, а саме заробітної плати для новостворених робочих місць та витрат на підключення до мереж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисляк Р. Як бізнес в Україні пережив перший рік війни / УНІАН. URL : <https://economics.novyny.live/iak-biznes-v-ukrayini-perezshiv-pershii-rik-viini-79046.html> (дата звернення: 10.05.2023).
2. Валовий регіональний продукт / Держстат України. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vrp/arh_vrp_u.html (дата звернення: 10.05.2023).
3. Pilevych D. State regulation of entrepreneurship development: a system approach. Problems and prospects of economics and management. 2022. № 1(29). С. 22–30. URL : [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-22-30](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-22-30) (дата звернення: 10.05.2023).
4. Білоусова О. С. Інвестиційний потенціал економіки України та ЄС. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2017. № 1–2. С. 60–67. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2017_1-2_10

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

Солодкий Володимир Васильович,
здобувач третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0007-4541-0547

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасну світову економіку неможливо уявити без технологічного підприємництва, яке зосереджується на створенні, розробці та використанні інноваційних технологій та продуктів з метою розвитку нових бізнес-ідей та створення нових компаній. Технологічне підприємство зазвичай пов'язане з високотехнологічними галузями, такими як інформаційні технології, біотехнології, нанотехнології, енергетика та інші.

Поточну ситуацію з важливістю технологічного сектору в світовому масштабі свідчить, що в рейтингу десяти найбільших компаній за рівнем капіталізації сім відносяться до сфери технологій та інновацій і зареєстровані в США, а їх ринкова капіталізація складає 9,4 трлн дол. США [1]. Для порівняння ВВП України за 2022 рік склав 0,14 трлн дол. США [2] або трохи більше 5 % від найбільшої технологічної компанії за капіталізацією Apple.

Показуючи стрімкі показники розвитку, технологічні компанії у всьому світі стають лідерами рейтингів найкращих роботодавців та залучають до співпраці талановиту молодь та спеціалістів. Так, в національному рейтингу роботодавців, в першій десятці 8 компаній мають відношення до інформаційних або комунікаційних технологій [3].

В цілому, здатність держав створювати умови для розвитку технологічного сектору — запорука стійкої економіки, яка випускає продукцію з високою доданою вартістю та залучає висококваліфікованих спеціалістів з усього світу. Такі компанії створюють умови для наповнення бюджетів усіх рівнів та стають регіональними центрами

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

розвитку та інновацій. Особливе значення технологічний сектор буде мати для відновлення національної економіки в поствоєнний період, залучення інвестицій з усього світу, якісної STEM освіти та розв'язання проблеми створення високооплачуваних робочих місць.

Враховуючи суттєвий вплив на економічний розвиток, поняття і сутність «технологічне підприємництво» привертає увагу багатьох дослідників, як зарубіжних так і вітчизняних.

Так Beckman та ін. [4] визначають поняття «технологічне підприємництво» як взаємодію двох усталених та пов'язаних сфер – підприємництва та технологічних інновацій, а колектив авторів S.Mosey, M.Guerrero, A.Greenman досліджують різні аспекти і приводять до висновку, що це багатовимірна концепція, яка включає різноманітних учасників і різні рівні аналізу [5]. Для характеристики процесу найму персоналу в технологічних компаніях Kenji Kushida вживає термін «Технологічний насос» найкращих кадрів з усього світу [6].

Юринець З.В. [7] розглядає технологічні інновації як важливий елемент підвищення конкурентоспроможності економіки України та визначає потребу в створенні інноваційних стратегій на різних рівнях суб'єктів економіки. А в Національній доповіді «Інноваційна Україна 2020» за редакцією В.М.Гейця запровадження інновацій та розвиток високотехнологічних секторів економіки України є необхідною умовою переходу до шостого технологічного укладу.

В проекті Стратегії розвитку екосистеми інновацій [8] технологічне підприємництво розглядається в контексті:

- Підприємництво – пакет ініціатив «Сильна культура інноваційного підприємництва» та «Комплексна підприємницька освіта для інноваторів»;
- Стартап – пакети ініціатив «Широкі можливості фінансування для інноваторів» та «Першокласні програми підтримки та акселерації для стартапів»
- Діючі українські компанії – пакет ініціатив «Інноваційна трансформація МСБ та великих компаній»

В умовах повномасштабної війни, спричиненою агресією РФ технологічний сектор був єдиний, який збільшив обсяг експорту в 2022 році до 7,34 млрд дол. США, що на 6,3 % більше, ніж в 2021 році.

Секція 3 Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

При цьому, до бюджету сплачено 32,2 млрд грн податків, що на 16 % більше ніж в 2021 році [11]. Всього за КВЕД ІТ було зареєстровано на 01.01.2023 8,9 тисяч компаній та 272,7 тис. фізичних осіб – підприємців [11]. Ці дані підтверджують дослідження про здатність технологічного сектору адаптуватись та продовжувати вести бізнес в найскладніших умовах.

Починаючи з 1 кварталу 2023 року ситуація в технологічних компаніях змінилась на протилежну – експорт ІТ послуг зменшився на 16% у порівнянні з 1 кварталом 2022 року [11; 12], а більшість світових та українських компаній об’явили скорочення персоналу та мають негативні очікування. За оцінками ІТ Ukraine Association причинами зменшення обсягу діяльності є високе зростання галузі в попередні роки та глобальна ситуація в ІТ компаніях, які зменшують витрати на персонал та збільшують ефективність бізнесу.

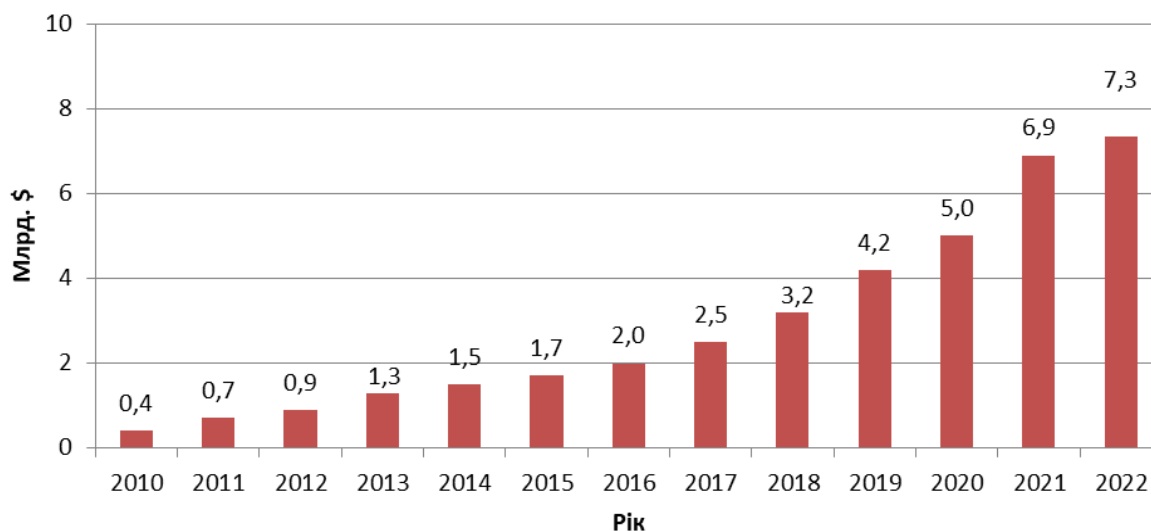

Рисунок 1 – Динаміка експорту ІТ послуг в Україні
впродовж 2010–2022 років

Джерело: складено автором за даними [2; 10].

Протягом останніх 5-7 років державні органи влади змінили підхід в створенні умов для зростання технологічного сектору економіки. На зміну технологічних парків та ІТ кластерів та податкових пільг для них уряд створив новий центральний орган влади Міністерство

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

цифрової трансформації, яке поставило за мету досягнути наступні цілі [13]:

- 100 % публічних послуг мають бути доступні громадянам та бізнесу онлайн;
- 95 % транспортної інфраструктури, населених пунктів та їхні соціальні об'єкти мають мати доступ до високошвидкісного Інтернету;
- 6 млн українців мають бути залучені до програми розвитку цифрових навичок;
- доля ІТ-продукту у ВВП країни має складати не менше 10 %.

До 2022 року відбувався поступовий перехід на нову інфраструктуру, збільшувалась кількість українців з цифровими навичками та зростав рівень технологічних продуктів у ВВП. Повномасштабні військові дії зупинили розвиток або суттєво відкоригували цілі міністерства в частині підпорядкування загальній меті — забезпечити сили оборони необхідними інформаційними та комунікаційними технологіями. Так, в 2022-2023 роках Міністерством цифрової трансформації було реалізовані проекти:

- “Військові облигації” — випуск та купівля облигацій, які випускає держава в період війни та кошти від яких надходять в бюджет військового часу;
- “Армія дронів” — збір коштів та закупівля квадрокоптерів для захисту кордонів;
- “єВідновлення” — організація інформаційного обміну по заявам щодо пошкодженого майна та виплата коштів;
- “єВорог” — повідомлення про пересування окупантів.

Суттєві зміни відбуваються у сфері стартапів. Так, в 2023 році Європейська інноваційна рада виділить 20 мільйонів євро на розвиток українських стартапів та інноваційних проектів. Це дасть змогу отримати допомогу сотням українським стартапів та зрости до міжнародного рівня [14]. Окремим важливим напрямком роботи Українського фонду стартапів (USF) має стати сектор defense-tech, що дозволить збільшити їхнє фінансування та залучити консультаційну допомогу для створення проектів відповідно до стандартів НАТО. Розвиток мілітарних проектів є загальною тенденцією: так в Європі протягом

Секція 3

Передові фінансові технології розвитку та стійкості бізнесу

2014 року в цей напрямок було інвестовано 47 млн євро, в 2020 році – 635 млн євро, 2021 році – 659 млн євро, в 2022 році – 780 млн євро [15].

Таким чином, технологічне підприємництво в Україні зазнало суттєвих змін з початку широкомасштабного вторгнення. Багато компаній провели релокацію, частину співробітників було мобілізовано, а замовлення зменшились через ризик країни. Для зменшення негативного впливу в секторі на державному рівні реалізовано бронювання працівників ІТ галузі, стимулюється розвиток стартапів, зокрема оборонного напрямку, впроваджується реформа професійної освіти. Потребують додаткової уваги державних органів влади питання захисту інтелектуальної власності та захисту ІТ-компаній від незаконного тиску правоохоронців

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Largest Companies by Market Cap. 2023. URL : <https://companiesmarketcap.com/>
2. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Рейтинг – 50 найкращих роботодавців. 2022. URL : <https://forbes.ua/ratings/50-naykrashchikh-robotodavtsiv-2022-13012022-3179>.
4. Beckman, C. M., Eisenhardt, K., Kotha, S., Meyer, A., & Rajagopalan, N. (2012b). Technology entrepreneurship. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 6(2), 89–93. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/sej.1134>
5. Mosey S., Guerrero M., Greenman A. (2017, February). Technology entrepreneurship research opportunities: insights from across Europe. *The Journal of Technology Transfer*, 42(1), 1–9. URL : <https://link.springer.com/article/10.1007/s10961-015-9462-3>
6. Kenji Kushida, A Strategic Overview of the Silicon Valley Ecosystem: Towards Effectively “Harnessing” Silicon Valley. SVNJ Working Paper 2015-6. URL : https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/strategic_overview_of_sv_ecosystems.pdf

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

7. Юринець З. В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України : дис. ... д-ра екон. наук. Львів, 2016.

8. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь за редакцією В. М. Гейця / НАН України. К., 2015. URL : <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/>

9. Стратегія розвитку екосистеми інновацій: робоча група Міністерства цифрової трансформації України щодо покращення екосистеми інновацій. URL : https://drive.google.com/drive/folders/1BsqTijFWycOQUmUhZvbFmwZSUMT4HmlB?fbclid=IwAR1cO_oWW-z-UonjF2gWSvQanz4sAg1S0-bo0nQr8s29Ot83AOJnxxn2uobk

10. IT стало єдиною сферою експорту, яка виросла за 11 місяців 2022 року. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/itexport-11-22>

11. Коновалова Х. Українське IT у цифрах: скільки заробили, скільки принесли у бюджет, завдяки чому зростали IT-компанії. 2023. URL : <https://speka.media/ukrayinske-it-u-cifrax-skilki-zarobili-skilki-prinesli-u-byudzet-zavdyaki-comu-zrostali-it-kompaniyi-93jy2v>

12. Експорт IT-послуг на початку 2023 року знизився на 16 %. 2023. URL : <https://itukraine.org.ua/export-of-it-services-decreased-by-16-at-the-beginning-of-2023.html>

13. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. 2020.

14. Ївженко М. Seeds of Bravery. Європейська інноваційна рада дасть 20 млн євро на розвиток українських стартапів. 2023. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/markets/yevropeyska-innovaciyna-rada-vidilila-20-mln-yevro-na-pidtrimku-ukrajinskih-startapiv-50323733.html>

15. Мельник Т. Війна в Україні породила європейський бум на військові стартапи. 2023. URL : <https://forbes.ua/innovations/evropeyski-fondi-proinvestovali-v-miltech-rekordnu-za-ostanni-12-rokiv-sumu-800-mln-ukrainski-fondi-ne-spishat-u-novu-nishu-chomu-13012023-11063>

СЕКЦІЯ 4

ПОДАТКОВІ НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ

Веклич Оксана Опанасівна,
*д-р екон. наук, професор,
ДУ «Інститут економіки,
природокористування та
сталого розвитку НАН України»,
м. Київ, Україна*

ORCID ID 0000-0003-4566-8701

ПЛАТЕЖІ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ БЛАГА ЯК НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ДО АКТИВАЦІЇ ЕКОЛОГОКОНСТРУКТИВНИХ ЗАХОДІВ

Нині надзвичайно актуалізується питання щодо джерел фінансового забезпечення екологічної безпеки і екологоконструктивних заходів у повоєнний період відродження національного господарства, зважаючи на очевидні серйозні фінансові труднощі, що обмежуватимуть обсяги коштів і витрат на відновлення продуктивності й якісного стану природного середовища.

Проведений науковий пошук таких фінансових джерел на основі аналітичного огляду масиву тематично відповідних зарубіжних офіційних документів і спеціалізованих фахових публікацій дав змогу встановити, що фінансування сфери охорони і відтворення довкілля можуть бути нарощені й посилені шляхом інтеграції нових фінансових механізмів та інструментів екологічного регулювання. Серед них найбільшу науково-прикладну увагу привертає група механізмів з притаманними інструментами, які відображають дохідний грошовий внесок екосистемних благ у життєзабезпечення й добробут народонаселення, зокрема плата за екосистемні послуги (payment for ecosystem services).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Варто зазначити, що ця група еколого-економічних механізмів, починаючи з 2000-х років, активно запроваджується й постійно вдосконалюється в зарубіжних господарських механізмах природокористування, зокрема, розвинутих держав і країн, що розвиваються, характеризуючись ефективністю в досягненні одночасно двох цілей — збереження екосистем і біорізноманіття разом з нарощенням доходу і вигод від споживання благ, продукованих екосистемами.

Однак для вітчизняної системи екологічного регулювання фінансові механізми, які відображають позитивний економічний внесок екосистемних благ у життєзабезпечення й добробут народонаселення, є новітнім явищем, котре потребує опрацювання українською науковою і професійною спільнотою, їх поєднаних потужних зусиль, а також наявності політичної волі, особливо з огляду на фактичну відсутність масштабної заінтересованості суб'єктів управління природокористуванням щодо імплементації екосистемного підходу в екологічну політику і практику природокористування згідно з положеннями Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [1].

А втім, такі дії уже започатковано не лише деякими вітчизняними тематично відповідними проєктними дослідженнями, які проводилися ще у 2018—2021 рр. під патронатом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, а й нинішньою спрямованістю цього органу вищого виконавчого рівня управління природокористуванням на формування концептуальних і правових засад застосування механізмів та інструментів оцінювання екосистемних послуг. Це засвідчують поточні активні консультативні контакти Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з представниками профільних установ зарубіжних країн (США, Фінляндії) щодо питань імплементації законодавства з екосистемних послуг у вітчизняне правове поле в контексті запланованого розроблення проєкту Закону України «Про екосистемні послуги» і проєкту Концепції державної політики впровадження екосистемних послуг, а також з огляду на тріумфальну інституціоналізацію оцінювання екосистемних послуг, широке запровадження концепту платіжів за екосистемні послуги в зарубіжні механізми екологічного регулювання і переконливу дієвість цих платіжів.

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Проведеним дослідженням [2] встановлено, що основними структурними комплексними інструментами (елементами) групи платежів за екосистемні блага є такі:

- прямі платежі (виплати) за надання, споживання, користування екосистемними функціями, продуктами (товарами, ресурсами) і послугами, що генеруються екосистемами;
- виплати за пріоритетне надання (заміщення) певних видів екосистемних благ;
- субсидії для підтримання продуктивного стану екосистем їх власниками / орендарями, у тому числі через спеціально створені накопичувальні фінансові фонди;
- пільгове оподаткування природоохоронних і природовідновлювальних заходів власників / орендарів благ, що генеруються належними їм певними територіальними екосистемами;
- компенсаційні виплати за відшкодування збитків від детеріорації стану, якості екосистем і продукування ними екосистемних благ.

Розкриття змістовного наповнення платежів за екосистемні блага як цілісного структурно-функціонального комплексу інструментів механізму екологічної компенсації та можливостей їх запровадження у вітчизняну інституціональну систему надасть змогу в перспективі, по-перше, включити екосистемні блага до сфери інтересів економічних агентів завдяки створенню періодичних грошових винагород за обачливе природокористування задля стимулювання їх до більш екологічно ефективного господарювання на принципах екосистемного підходу; по-друге, запровадити в систему фінансових відносин у формі вартостей продуковані екосистемами блага, у тому числі й насамперед екосистемні послуги, як монетарно оцінені джерела суспільних грошових вигод і доходу; по-третє, розробити інноваційну архітектуру сфери вітчизняних екологічних фінансів, консолідовану з інтересами стейкхолдерів і адекватну сучасним зарубіжним механізмам стимулювання раціонального природокористування через оплату екосистемних благ; по-четверте, розробити і сформулювати нові джерела фінансового забезпечення природовідтворювальних заходів і екологічної безпеки, особливо нагальні в повоєнний період відродження національної економіки.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Особливу актуальність наразі й у перспективі, після завершення воєнних дій на території України, становить посилена увага держави до зарубіжної практики інтеграції нових фінансових механізмів, які відображають позитивну роль екосистемних послуг як дохідного внеску в добробут. Ідеться, зокрема, про те, що урядова оцінка витрат на навколишнє середовище і доходів від нього повинна враховувати широкий спектр фінансових можливостей, пов'язаних з біорізноманіттям і екосистемами, а не лише податки і збори за забруднення. Таким чином, на додаток до звичайних інвестицій у екологічну інфраструктуру, заходи з контролю й зменшення забруднення спеціалісти Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України і Міністерства фінансів України зможуть оцінити, де існують нетрадиційні додаткові джерела вигод і як їх можна отримати.

З огляду на необхідність активної інтеграції екосистемного підходу в національне інституційне середовище і започаткування імплементації платежів за екосистемні блага у фінансову систему України, вважаємо доцільним розроблення вітчизняними фахівцями алгоритму адекватних кроків, векторним орієнтиром яких слугуватиме відповідний зарубіжний досвід. Окрему увагу професіоналів, особливо на вищому виконавчому рівні управління природокористуванням, зокрема Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, спочатку має бути приділено опрацюванню моделей і схем застосування платежів за надання екосистемних послуг, насамперед, на вихідному місцевому рівні в тісному співробітництві з науковцями, а також спеціалістами з Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства фінансів України, Державного агентства лісових ресурсів України, Міністерства енергетики України, Міністерства аграрної політики і продовольства України, Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, з інших зацікавлених профільних комітетів Верховної Ради України. Паралельно доцільно активізувати розроблення необхідної нормативно-правової бази щодо забезпечення імплементації платежів за екосистемні блага в національні фінансово-економічні механізми екологічного регулювання.

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Зарубіжний досвід застосування платежів за екосистемні блага стане в нагоді й при розробленні та запровадженні відповідних національних проєктів, у першу чергу локального значення, за ініціативи Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів і під патронатом Міністерства фінансів України, а також при організації Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів і спільно з Міністерством розвитку громад та територій України і в співпраці з місцевими органами управління просвітницьких заходів з означеної проблематики з урахуванням повоєнних соціально-економічних вітчизняних реалій. Отже, імплементації платежів за екосистемні блага як новітніх інструментів вітчизняного економічного механізму екологічного регулювання має передувати проведення конкретизованих спеціальних досліджень з їх можливим проєктним пробним застосуванням в управлінській практиці природокористування в Україні на основі відповідного досвіду країн — членів ЄС, ОЕСР та інших країн. А втім, на сьогодні є вже чітко зрозумілою, принаймні науковцям, нагальність опрацювання і започаткування організаційних і нормативних заходів вищого управлінського рівня щодо запровадження інструментарію механізму екологічної компенсації в українську інституціонально-регуляторну базу природокористування як складової наскрізної розбудови економічного блоку національної екологічної політики на принципах екосистемного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
2. Веклич О. О. Концептуальна модель платежів за екосистемні блага: науковий пошук нових інструментів екологічної компенсації у повоєнний період. *Економіка України*. 2023. № 3. С. 73–90. URL : <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.073>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Кузьменко Оксана Василівна,
канд. екон. наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0003-2086-8758

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА **ЯК ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Тіньова економіка становить одну з найбільших проблем, які перешкоджають розвитку економіки України та її конкурентоспроможності в порівнянні з провідними країнами світу. Цей нелегальний сектор господарства призводить до зменшення надходжень до державного бюджету через ухилення від сплати податків, що створює неконкурентні умови для чесних підприємств. Це, в свою чергу, має негативний вплив на економічний розвиток держави, знижує рівень добробуту та якості життя населення, сприяє зростанню корупції та створенню корупційних схем і знижує привабливість України для інвесторів.

Після дослідження та аналізу поглядів наших вітчизняних економістів та аналітиків, були зроблені висновки про те, що основними причинами тінізації економіки України є: неефективність державного регулювання економіки. Ця проблема виникає через відсутність довіри бізнесу до держави, недосконалість законодавства та високу бюрократизацію; несправедливе податкове навантаження, а також нестабільність та недосконалість податкового законодавства. Нерівномірне розподілення податкового навантаження та непрозорість системи оподаткування сприяють ухиленням від сплати податків та збільшенню тіньового сектору економіки. Недосконалість законодавства та непостійність правил також знижують довіру до держави та збільшують ризик корупції; проблеми ринку праці, які пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування. Низька заробітна плата та відсутність соціальних гарантій за офіційну роботу порівняно з доходами у тіньовому секторі економіки підштовхують

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

людей до роботи в неофіційній сфері. Це призводить до зниження надходжень до бюджету та втрати податкових надходжень. Крім того, це підриває здорову конкуренцію між підприємствами та знижує інвестиційну привабливість держави.

Показник рівня тіньової економіки України має позитивну динаміку з початку 2015 року, поступово зменшуючись. Зменшення рівня тіньової економіки України починаючи з 2015 року можна пояснити рядом заходів, проведених Державною фіскальною службою України, таких як більш ефективне виявлення суб'єктів мінімізації податків та покращення роботи державного фінансового контролю. Крім того, удосконалено умови зовнішньоекономічної діяльності, забезпечено спрощення процедури проведення митних формальностей та можливість для українських підприємств одержати пільгові терміни сплати ПДВ під час імпорту обладнання для власного виробництва.

Дослідження показників української економіки за 2018 рік і прийшла до висновку, що 846 млрд грн, або 23,8 % ВВП перебуває в тіні [1]. З них 702 млрд грн, або 19,7 % ВВП – це готівкова тіньова економіка, а 144 млрд грн, або 4,1% ВВП – це виробництво товарів для власного споживання [2]. Готівкова тіньова економіка поділяється на: наслідкову та пасивну. У наслідковій тіньовій економіці вигоду отримують дві особи, наприклад, замовник здійснює оплату готівкою, не вимагаючи рахунку і отримує знижку, а постачальник зменшує податкові витрати через те, що не реєструє трансакцію. Її обсяг становить 190 млрд грн, або 5,3 % ВВП. А від пасивної тіньової економіки вигоду отримує лише продавець, який продає товари у готівковій формі без чеку і не платить податки. Її обсяг набагато більший від наслідкової і становить 512 млрд грн, або 14,4 % ВВП і вона займає 73,8 % готівкової тіньової економіки. Mastercard оприлюднили дані, що в Україні лише 38 % малого і середнього бізнесу дають можливість споживачам здійснювати оплату у безготівковій формі, тобто у 62 % малого і середнього бізнесу споживач платить готівкою [3]. Готівкову тіньову економіку можна зменшити, стимулюючи продавців та покупців до безготівкових рахунків і впроваджуючи дозволена норму розрахунків у готівці.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

За розрахунками Мінекономіки рівень тіньової економіки у 2021 році становив 32 % від обсягу офіційного ВВП, що на 2 в.п. більше за показник 2020 року (рис. 1).

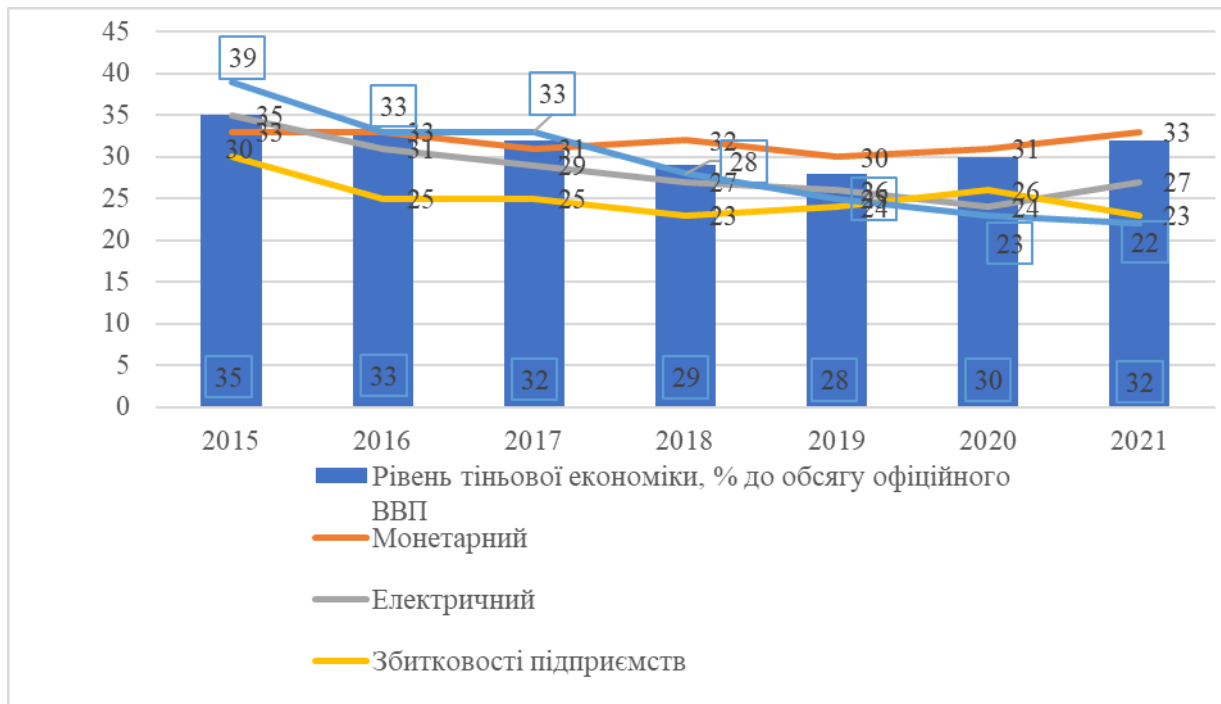

Рисунок 1 – Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП
Джерело: складено автором за даними [2].

Україна повинна протидіяти тіньовій економіці, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність та позитивний імідж серед провідних країн світу. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити злагоджену та справедливую роботу законодавчої, виконавчої та судової влади та провести антикорупційні реформи. Важливим кроком до декриміналізації економіки є проведення реформ у фіскальній політиці, яка повинна правильно розподіляти ставки податку між різними категоріями підприємств на основі проведення податкової реформи. Це дозволить стимулювати до легалізації доходів, одночасно збільшуючи їх.

Один з важливих кроків – це поширення безготівкових розрахунків у банківській системі, що допоможе контролювати доходи та витрати, що перевищують доходи.

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Для покращення ринку праці необхідно здійснювати реформи, спрямовані на легалізацію трудових відносин та впровадження пенсійної реформи.

Для боротьби з тіньовою економікою необхідно стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, забезпечувати послідовне зростання заробітної плати, сприяти створенню нових робочих місць, контролювати джерела доходів та нести відповідальність керівництва підприємств за незаконне використання коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рейкін В. С. Оцінка рівня тінізації як індикатора макроекономічної безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 23, ч. 1. С. 113–116. URL : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/1/27.pdf
2. Тенденції тіньової економіки в Україні у 2021 році. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
3. Дослідження тіньової економіки в Україні / Національний банк України. 2020. URL : <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Назукова Наталія Миколаївна
канд. екон. наук, старший науковий
співробітник,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5955-2032

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАОХОЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Демографічні та культурні зміни призводять до того, що люди залишаються на роботі довше і, отже, потребують постійного розвитку навичок протягом усього свого трудового життя. Крім того, технологічний прогрес неминуче призводить до зникнення деяких робочих місць. Відмова від перенавчання людей із застарілими навичками не лише зведе нанівець загальний приріст продуктивності, а й може призвести до соціальних потрясінь. Безперервний розвиток та навчання протягом усього життя відіграють важливу роль у добробуті людей. Дослідження показують, що навчання протягом усього трудового життя має ключове значення для відкриття додаткових можливостей для працівників, що, у свою чергу, може призвести до збільшення фінансової віддачі та покращення якості життя [1]. Робоча сила, здатна швидко адаптувати свої навички до глобальних вимог та технологічних змін, сприяє підвищенню продуктивності у масштабах усієї економіки.

У розвинених країнах поширені такі чотири основні джерела фінансування освіти впродовж життя: і) податкові надходження до бюджету; ii) внески на соціальне страхування; iii) цільові збори на підвищення кваліфікації; та iv) Європейський соціальний фонд (табл. 1).

Секція 4
Податкові напрями стимулювання
підприємницької активності

Таблиця 1 – Систематизація програм навчання впродовж життя та відповідних фінансових інструментів їх забезпечення у деяких країнах ОЕСР

Країна	Назва програм формальних та неформальних видів навчання та професійної підготовки протягом життя	Джерело фінансування				
		податки	внески на соціальне страхування	цільові збори на підвищення кваліфікації	Європейський соціальний фонд (ESF)	Інші джерела фінансування
Австрія	Активна політика ринку праці (ALMP, Active Labour Market Policy)					
	Ініціатива освіти дорослих					
	Оплачувана освітня відпустка					
Естонія	Активна політика ринку праці (ALMP, Active Labour Market Policy)					
	Стратегія навчання впродовж життя					
	Короткі курси за державним замовленням					
Угорщина	Безкоштовна друга професійна освіта					
	Курси базових навичок					
	Відкриті навчальні центри					
Італія	Центри освіти дорослих					
	Навчальні фонди					
Нідерланди	Мережеві тренінги					
	Навчання за ваучерами					
	Секторальні навчання					
Сінгапур	Кредит SkillsFuture					
	Посилена субсидія SkillsFuture для середини кар'єри					
	Інші програми в межах SkillsFuture					

Джерело: URL : https://www.oecd-ilibrary.org/sites/cf5d9c21-en/1/2/2/index.html?itemId=/content/publication/cf5d9c21-en&_csp_=e0d124d9c63cfa3f39610aff50d62d5d&itemIGO=oecd&itemContentType=book#tablegrp-d1e4132

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Основним джерелом фінансування освіти дорослих у розвинених країнах є податкові надходження. З-поміж розглянутих у табл. 1 програм освіти дорослих, мережеві тренінги і навчання за ваучерами у Нідерландах фінансуються виключно за рахунок податкових надходжень, виділених на рахунок Міністерства соціальних справ та зайнятості. У переважній більшості програми фінансуються за рахунок податкових надходжень лише частково.

Поширеним джерелом фінансування освіти дорослих у країнах ЄС є Європейський соціальний фонд. Однак його використання має високий ризик, пов'язаний з відміною або скороченням фінансування, що не залежить від рішень конкретної країни.

Внески на соціальне страхування, зокрема на випадок безробіття, використовуються для фінансування освіти і навчання у сфері активної політики ринку праці. Використання внесків на соціальне страхування передбачає спрямування ресурсів для тих, хто найбільше потребує підтримки. З іншого боку, використання внесків на соціальне страхування для освіти та навчання, як правило, супроводжується обмеженнями, тобто навчання доступне лише для осіб, які вносили внески до фонду страхування на випадок безробіття протягом певного часу. Тому цей фінансовий інструмент є менш гнучким, порівняно з податковими надходженнями.

Цільові збори з роботодавців на підвищення кваліфікації або збори на навчання стягуються з роботодавців у вигляді певної частки від фонду заробітної плати і – на відміну від внесків на соціальне страхування – мають конкретне призначення для фінансування освітніх заходів. Внески компаній об'єднуються за економічними секторами і окремі компанії можуть отримати доступ до фонду таких внесків для фінансування навчання свого персоналу. Закріплені законом або колективними договорами, вони є ефективним способом стимулювання фірм для заощадження ресурси для майбутнього навчання персоналу [2].

Незважаючи на різноманітність форм навчання та джерел їх фінансування, відповідно до опитування, проведеного у країнах ЄС у 2016 р., 52 % респондентів з різних країн ЄС вважають, що державне

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

фінансування освіти дорослих у їх країнах є несуттєвим за обсягами та недостатньо таргетованим [3, с. 87]. Однією із причин такої оцінки є фінансова недоступність здобуття працівниками заочної або додаткової освіти. Навчання на робочому місці та електронне навчання належать до засобів вирішення цієї проблеми. У даному контексті важливим інструментом виступають податкові пільги для роботодавців, які навчають свій персонал. Пільга полягає в збільшенні витрат на навчання персоналу понад їх реальний обсяг, що дозволяє отримати додаткову знижку при сплаті податку на прибуток підприємств (корпоративного податку). Надання такої пільги підприємствам обґрунтовується тим, що переваги від навчання протягом усього життя більшою мірою отримують співробітники, порівняно з роботодавцем. Крім того, на переконання Британського Інституту директорів (IoD), розмір пільги має бути більшим для невеликих роботодавців, мікропідприємств та підприємств без найманих працівників (тобто з одним працівником-власником). Так, якщо для великих підприємств пропонується здійснювати списання у двократному розмірі витрат на навчання персоналу, то для мікро- і малих підприємств – у трикратному [4]. Означена пропозиція є доречною з огляду на те, що у ЄС лише 40 % підприємств із невеликою кількістю працівників (від 10 до 49) здійснюють професійне навчання свого персоналу, тоді як для великих підприємств з понад 250 працівниками ця частка становить 90 % [5].

Сьогодні зменшення бази податку на прибуток підприємств шляхом збільшення розміру витрат на навчання персоналу понад їх фактичний розмір застосовується в Австрії [6]. Станом на сьогодні в Австрії фірми можуть зменшити базу оподаткування податком на прибуток підприємств, з якої вже вираховані всі витрати звітного періоду, у тому числі на навчальні цілі, на додаткові 20% понесених фірмою витрат на навчання свого персоналу [7, с. 37].

За прикладом країн з економікою, заснованою на знаннях, в Україні доцільно запровадити непряму державну підтримку бізнесу, що інвестує у безперервну освіту та підвищення кваліфікації працівників, як на робочих місцях, так і з відривом від виробництва, зокрема податкові пільги з податку на прибуток підприємств. За нашими

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

підрахунками, якби у 2018 р. діяла норма податкового законодавства щодо зменшення бази податку на прибуток підприємств шляхом збільшення розміру витрат на навчання персоналу понад їх фактичний розмір на 20 %, то бюджет у 2018 р. недоотримав би 38,12 млн грн., тобто 0,04 % надходжень від податку на прибуток підприємств [8, с. 104].

Незважаючи на те, що запровадження податкових стимулів збільшення фінансування підприємствами навчання персоналу, призведе до зниження рівня податкових надходжень до бюджету, такий крок може стати потужним інструментом стимулювання економіки. В умовах війни та зважаючи на нові вимоги до робочої сили, які постануть у період післявоєнного економічного відновлення, система навчання та перепідготовки персоналу має бути достатньо розгалуженою та гнучкою, щоб задовольняти кадрові потреби прискореного економічного зростання національної економіки. Покращити показники доступності навчання дорослих, а також забезпечити виробничу базу для підготовки кваліфікованих фахівців та робітничих кадрів на ринку праці у післявоєнний період допоможуть податкові стимули підприємствам, які здійснюють навчання персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schuller T. (2017). What are the wider benefits of learning across the life course? *Future of Skills & Lifelong Learning Foresight, Government Office for Science*. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/635837/Skills_and_lifelong_learning_-_the_benefits_of_adult_learning_-_schuller_-_final.pdf
2. OECD (2019). *Getting Skills Right: Future-Ready Adult Learning Systems*, Getting Skills Right, OECD Publishing, Paris. URL : <https://dx.doi.org/10.1787/9789264311756-en>
3. Andriescu, M. Et al. (2019), *Adult learning policy and provision in the Member States of the EU*, Publications Office of the European Union, Luxembourg. URL : <http://dx.doi.org/10.2767/82188>
4. Evidence on Adult skills and lifelong learning. URL : <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/104369/pdf/>

Секція 4
Податкові напрями стимулювання
підприємницької активності

5. Eurostat (2020). Continuing vocational training in enterprises, Enterprises with CVT planning by type of planning, type of training provided and size class - % of all enterprises.

6. European Commission, Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises, Koonstra, A., Dervojeda, K., Ravet, S. (2019). *Promoting online training opportunities for the workforce in Europe : final report*. Publications Office. URL : <https://data.europa.eu/doi/10.2826/113327>

7. Cedefop, (2009). *Using tax incentives to promote education and training*. Publications Office. URL : <https://data.europa.eu/doi/10.2801/15385>

8. Розвиток фіскального простору для забезпечення економічного зростання : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І. О. Луїної ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 208 с. URL : <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Rozvytok-fiscalnogo-prostory-dlja-zabezpechennja-economichnogo-zrostannja.pdf>

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Шовкун Інна Анатоліївна,
*канд. екон. наук, старший науковий
співробітник,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна*
ORCID ID 0000-0003-2873-0761

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ VS ІННОВАЦІЙНИЙ БІЗНЕС

Збереження дієздатності національного господарства є неодмінною складовою супротиву України російській агресії, що триває вже другий рік і ведеться ворогом найжорстокішими воєнними та економічними методами. У цьому контексті сприяння функціонуванню кожного українського бізнесу є першочерговим обов'язком держави. Особлива увага і піклування має приділятися інноваційно активному бізнесу, що впроваджує нові технології у виробництво, створює нові або якісно удосконалює відомі продукти, відкриває і займає нові ринкові ніші.

Проте державна система адміністрування податків залишаючись недосконалою, не те що не сприяє, а гальмує і почасти руйнує роботу бізнесу. Зокрема, нездолані перепони для багатьох підприємств створено в системі адміністрування ПДВ. Про особливу гостроту проблем у царині відшкодування ПДВ та блокування реєстрації податкових накладних або розрахунку коригування (далі – ПН/РК) в Єдиному реєстрі податкових накладних говорять вже давно і нажаль марно [1, 2]. Представники окремих бізнесів і колективних організацій (Спілки українських підприємців, Європейської Бізнес Асоціації) воляють про допомогу, але, здається, їх не чують [3, 4, 5]. За даними бізнесомбудсмена, тільки упродовж четвертого кварталу 2022 р. ДПС блокувала податкові накладні 65188 бізнесам, тобто за той час понад 40 % активного бізнесу зазнало блокування податкових накладних і невідшкодування ПДВ [4], а від початку року – чи не всі платники ПДВ.

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Механізм блокування працює як снігова лавина, що змітає на своєму шляху не тільки самі підприємства, чії ПН/РК блокуються, а ще їхніх контрагентів. Незважаючи на зупинену реєстрацію ПН/РК, платник податків повинен задекларувати і сплатити ПДВ-зобов'язання в повному обсязі. Водночас його контрагент-покупець все одно не одержує права на податковий кредит. Зважаючи на те, що більшість ПН/РК платника податків, якого визнано ризиковим, блокується, то чи не усі його контрагенти позбавляються права на податковий кредит. Понад те, платника податків відносять до категорії ризикових у разі визнання ризиковості (сумнівності) будь-якого його контрагента. Отже, навколо кожного платника податків, запідозреного в ризиковості, утворюється проблемне коло, у яке автоматично потрапляють усі його контрагенти. Тим самим усіх осіб, що мали нещастя опинитися у цьому колі, суттєво обмежують у можливості нормально продовжувати свій бізнес.

Контрагенти – покупці продукції такого платника податків потерпають від того, що вони позбавлені права на податковий кредит і вимушені надмірно перераховувати ПДВ до бюджету, оскільки не отримують відшкодування тієї суми ПДВ, що сплатили постачальнику придбаного товару. Вони навіть не можуть ефективно захищати свої інтереси, хоча не їхні накладні заблоковано. Покупці стають заручниками того, чи вдасться постачальнику розблокувати реєстрацію ПН/РК. Звичайно, потрапивши у скрутну ситуацію не зі своєї вини, покупці намагатимуться надалі не мати справу з проблемним постачальником і перервати налагоджені з ним зв'язки.

Між тим маніпуляції зі створенням перепон для реєстрації ПН/РК дозволяють податковій досягати збільшення бюджетних надходжень. Аналіз обсягів і структури доходів бюджету за перший рік війни свідчить про несприятливий вплив поточної державної політики на функціонування національного бізнесу. Зокрема, за підсумками 2022 р. реальні доходи зведеного бюджету збереглися на рівні попереднього 2021 р. (без урахування міжнародних грантів), тоді як доходи від ПДВ на товари вітчизняного виробництва зросли на 37 % всупереч суттєвому падінню ділової активності платників податків [6].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Зазначене зростання є прямим наслідком порушень у відшкодуванні ПДВ національним суб'єктам економічної діяльності. Дійсно, витрати на бюджетне відшкодування ПДВ зменшились на 47 %. Натомість іноземним виробникам держава забезпечує кращі умови, сприяючи імпорту багатьох товарів навіть поза списком критично важливих, звільняючи їх від оподаткування. Застосування податкових пільг зумовило скорочення бюджетних надходжень від ПДВ з ввезених на територію країни товарів на 34 % при тому, що обсяг імпорту товарів знизився лише на 20 % [6].

Відносини між державою та бізнесом у податковій сфері потребують докорінних змін, побудови їх не за лекалами репресивного пригнічення підприємництва, а виключно на засадах верховенства права. Основну роль у повоєнному відновленні України відіграватиме приватний бізнес і державі доведеться кардинально змінювати власну політику, орієнтуючись на ліберальні принципи – дерегуляції та мінімізації присутності держави в економіці, свободи підприємництва і легкості ведення бізнесу, послаблення регуляторного й адміністративного навантаження на бізнес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орлова В. Через проблеми з відшкодуванням ПДВ українські підприємства скорочують обсяги виробництва. ЗМІ. *УНІАН*. 2022. 12 травня. URL : <https://www.unian.ua/economics/>
2. Нестеренко М. Без паніки або що робити, коли заблокували ПН? *Податки & Бухоблік*. 2022. № 46. Червень.
3. Шкіндер І. Кейс підприємця: як блокування податкових накладних знищує успішний бізнес. *Економічна правда*. 2023. 17 березня. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/17/698159/>
4. Вінокуров Я. Блокування податкових накладних торкнулося понад 40 % активного бізнесу – бізнес-омбудсмен. *Економічна правда*. 2023. 10 березня. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/03/10/697885/>

Секція 4
Податкові напрями стимулювання
підприємницької активності

5. Павлиш О. Бізнес скаржиться, що проблема блокування податкових накладних не знята: звернувся до Кабміну і ОП. *Економічна правда*. 2023. 7 березня. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/03/7/697756/>

6. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL : https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Коляденко Роман Сергійович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0009-0001-0029-8818

ІНВЕСТИЦІЇ У ВІДНОВЛЕННЯ ЗРУЙНОВАНОГО ЖИТЛОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило руйнування житлової, бізнес та промислової інфраструктури, автомобільних доріг та сільського господарства. Відбудова втраченого від війни житлового фонду в Україні триватиме понад десять років, об'єми збитків житлового фонду перевищили вже \$50 млрд. Враховуючи темпи будівництва в Україні в довоєнні роки, де об'єми ринку склали \$3–4 млрд на рік, відбудова лише втраченого житлового фонду затягнеться не на роки, а на понад десять років.

Розвиток ринку нерухомості є прямим відображенням того, як працює економіка країни. Сьогодні, ця взаємодія впливає на подальший розвиток української економіки. Саме по тому як відновлюється ринок нерухомості, можна відслідковувати відновлення економічної складової. Війна в Україні внесла вагомі правки у функціонування ринку нерухомості. Внаслідок затяжної фази війни до сих пір точно не можливо врахувати масштаб руйнувань в містах, тому дуже складно прогнозувати ситуацію на ринку нерухомості після закінчення війни. Після закінчення бойових дій попит на житло у українців буде значним та іноземні громадяни будуть інвестувати у нерухомість у великих містах, у південних та східних областях також. У зв'язку зі зростанням потоку біженців зі східних областей країни, у західних областях раніше просліджувалася тенденція зростання попиту на житло саме на вторинному ринку, а інвестиції в житло на первинному ринку значно зменшилися [1].

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Через війну будівництво житла в Україні частково зупинилося. Матеріали та роботи різко подорожчали. На первинне житло попит став відсутній. Інвестувати гроші у первинну нерухомість зараз українці не готові. Заявлені покупцями ціни не відповідають реальній вартості. Кількість угод купівлі-продажу з початком війни суттєво скоротилася.

На одного покупця наразі припадають пропозиції десятків квартир на ринку. Ціни, які можна побачити на сайтах агентств нерухомості та у профільних порталах, реальній ситуації на ринку не відповідають. Продавці вказують вартість нерухомості щонайменше на 30 % (а іноді й 55 %) менше від цін, які можна було вказати у довоєнний період. Попит знизився порівняно з довоєнним не менш ніж на 60–70 % [1], але вартість житла поступово зростає, при цьому у різних регіонах ситуація суттєво різниться.

О. Коба [2; 3] дотримується думки, що для економічного відновлення України і забезпечення економічної безпеки сфери будівництва необхідно: сформувати єдиний координаційний центр для всіх робочих груп, які беруть участь у цьому процесі; забезпечити жорсткий контроль та прозорість за рухом і цільовим використання коштів; продовжити системну роботу з удосконалення стандартизації і нормування будівельної продукції на основі міжнародних стандартів; відновити кредитування на ринку будівництва, залучати іноземні інвестиції для фінансування і розвитку будівельних проектів; сприяти і стимулювати впровадженню у будівництво передових технологій і матеріалів з урахуванням наявного світового досвіду, залучати до цього процесу провідних фахівців України та іноземних спеціалістів; впроваджувати безвідходне, маловідходне виробництво (зокрема, будівельних матеріалів); залучати іноземних експертів для посилення потенціалу будівельних компаній (зокрема, кадрового потенціалу) тощо.

Поряд з тим, І. Крилова [4] за результатами проведених досліджень стверджує, що відновлення пошкодженого житлового фонду як важливої складової сфери будівництва можна здійснити через окремі механізми отримання компенсацій у вигляді нового житла (яке можна

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

і необхідно побудувати) або із залученням Фонду державного майна України через розрахунок і надання суми компенсації на відповідний ремонт, для відновлення пошкодженого майна тощо.

Європа активно сприяє акумулюванню коштів для відновлення України, зокрема для цього енергетичним співтовариством створено для України Фонд відновлення зруйнованої російською війною енергетичної інфраструктури, донорами якого переважно стануть держави-члени ЄС. Наповнювати ці фонди Україна насамперед сподівається через на допомогу країн-партнерів та міжнародних інституцій, зокрема Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку. Окремим напрямом виступає допомога великих міжнародних компаній та благодійних фондів. З початку загарбницької війни росії ЄС і його держави-члени, а також європейські фінансові інституції надають до 50 мільярдів євро фінансової, гуманітарної, екстреної, бюджетної та військової підтримки: 37,8 млрд євро на підтримку його загальної економічної, соціальної та фінансової стійкості. Це включає безпрецедентний пакет фінансової підтримки до 18 мільярдів євро на 2023 рік. Близько 12 мільярдів євро військової допомоги також було надано в рамках Європейського фонду миру та безпосередньо державами-членами [5].

26 січня 2023 року було запущено Міжвідомчу донорську координаційну платформу [6] для підтримки процесу ремонту, відновлення та реконструкції в Україні. Платформа дозволяє тісно координувати міжнародні донори та фінансові організації та забезпечує узгоджену, прозору та підзвітну підтримку. Її метою є забезпечення покращеної координації між усіма ключовими гравцями, які надають короткострокову фінансову підтримку, а також довгострокову допомогу на етапі реконструкції.

Отже, особливого значення набуває обрання правильної фінансової стратегії та оптимального інструментарію, які сприйматимуться дружніми країнами і світовими партнерськими інституціями.

Країни-донори справедливо наполягатимуть на своєму контролі над витрачанням наданих коштів. Також заявлено наміри окремих

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

країн-донорів фінансувати відновлення того чи іншого зруйнованого війною українського міста. Очікується, що до відновлювальних робіт планується залучати проєктні та будівельні компанії походженням із партнерських юрисдикцій, що є цілком зрозумілим і справедливим. Тому слід забезпечити механізм залучення цільового фінансування на умовах, які повністю задовольнятимуть донорів та інвесторів.

Такого ефекту можливо досягти через «монетизацію» прав постраждалих на компенсацію з допомогою компенсаційних сертифікатів. Але численні вимоги постраждалих осіб, навіть оформлені сертифікатами, не можуть бути безпосередньо задіяні як інструменти залучення інвестиційного та донорського фінансування. Проте групування сертифікатів у пули дасть змогу запроваджувати випуски цінних паперів, забезпечених цими пулами. Такі структури називаються сек'юритизацією.

Сутність сек'юритизаційних цінних паперів полягає в передаванні майбутніх грошових надходжень за сек'юритизованими активами на користь власників цих паперів. У такому разі до інвесторів або донорів (які придбали папери) переходить і право вимоги до рф у порядку регресу. Сплачені за папери кошти спрямовуватимуться на рахунки постраждалих для цільового фінансування відновлення та ремонту житла. Така структура є оптимальною з огляду на термінову необхідність розпочати відновлювальні роботи, не очікуючи сплати репарацій. Цей підхід має також сприяти стабілізації економіки в період війни за рахунок зростання обсягів платоспроможного попиту на виробництво будівельних матеріалів і виконання будівельно-монтажних та ремонтних робіт.

За ініціативою Комітету зі східноєвропейських економічних відносин, що діє у Німеччині з 1952 року та займається спільними проєктами Німеччини із країнами Східної Європи, п'ятдесят експертів склали досьє з детальними пропозиціями щодо економічного розвитку України. Згідно з цими пропозиціями, кожна країна-донор повинна зберегти контроль над власними проєктними коштами для забезпечення прозорості та підзвітності.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Позитивним наслідком практичної реалізації програми стане те, що навздогін за донорським фінансуванням цілком можливе залучення інвестиційного, яке базуватиметься на вже апробованих сучасних фінансових механізмах.

В Україні поки не діють застосовувані в Євросоюзі чіткі правила, за якими має фінансуватися житлове будівництво та які захищають покупців житла від шахрайства через заборону прямого залучення коштів забудовниками. Проте функціонал банків, що фінансують проекти з будівництва та ремонту, природно збігається з функцією банків-агентів, що забезпечують цільове використання компенсаційних коштів [7].

Позитивний вплив на обсяги донорського та інвестиційного фінансування відновлення житлової нерухомості матиме такий фактор, як якість і справедлива вартість будівельно-монтажних робіт, які мають забезпечуватися безперешкодним доступом іноземних будівельних компаній до тендерів і конкурсів з відбору підрядників.

Також є доцільним поширення діджиталізації на процеси визначення обсягів руйнування та пошкодження житлового фонду, а також для обрахунку компенсації витрат на його відновлення. Високий рівень діджиталізації в Україні та її глибока інклюзія з допомогою порталу «Дія» вже почали використовуватися для фіксації зазнаних втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поморцева О. Є., Кобзан С. М. Будівництво та ринок нерухомості. Проблеми та тенденції. Будівництво та ринок нерухомості. Проблеми та тенденції. *Publishing House «European Scientific Platform»*. 2022. С. 73–81.

2. Коба О. В. Ризики і загрози економічної безпеки будівельної галузі України в умовах воєнного стану. *Eurasian scientific discussions : Proceedings of the 4th International scientific and practical conference, May 8–10, 2022. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain, 2022. P. 367–371.*

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

3. Коба О. В. Економічна безпека будівельної галузі в умовах воєнного стану. *Innovations and prospects of world science* : Proceedings of the 9th International scientific and practical conference, April 28–30, 2022. Perfect Publishing. Vancouver, Canada, 2022. P. 658–660.

4. Крилова І. І. Необхідність дерегуляції процесів в рамках відновлення пошкодженого житлового фонду та критичної інфраструктури. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції у 3-х томах, м. Київ, 15–28 квітня 2022 р. Т. 2. Київ : ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2022. С. 49–51. URL : <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t2.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

5. Відбудова України. URL : https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/reconstruction-ukraine_en (дата звернення: 20.03.2023).

6. Євроінтеграційний портал. Розпочала роботу Координаційна платформа донорів із відновлення України. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/rozpochala-robotu-koordynaciyna-platforma-donoriv-iz-vidnovlennya-ukrayiny-0> (дата звернення: 15.05.2023).

7. Волков С. Що потрібно, аби якнайшвидше відбудувати житло. *Дзеркало тижня*. 2022. 22 листопада. URL : <https://zn.ua/ukr/macrolevel/shcho-potribno-abi-jaknajshvidshe-vidbuduvati-zhitlo.html> (дата звернення: 15.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Пискун Леся Миколаївна,
здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Харківський національний університет
міського господарства
імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-5616-3648

ДЕТІНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ **ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**

Негативним чинником сучасної економіки держави є існування значної частки, який за останній період суттєво збільшився, неформального сектору (тіньової економіки), існування якого робить неможливим стійкості економіки держави та її зростання, розвитку в цей складний, воєнний період для України.

Відпрацьовані та методичні інструменти боротьби з сектором тіньової економіки в державі її детермінантами виникнення, стратегія та інструменти дій щодо його суттєвого зменшення та мінімізація негативного впливу неформального сектору на економіку держави в цілому та запровадження дієвих методів знищення та унеможливлення розвитку цього негативного явища, в цілому утворюють державну політику детінізації економіки.

В воєнних умовах та триваючих наслідках пандемії Covid-19 необхідним є визначення чіткого механізму, інструментів своєчасних та швидко дієвих комплексів дій, заходів на державному та місцевих рівнях стосовно мінімізації та знищення в цілому причин виникнення тіньової економіки, як в конкретному секторі так і в економіці країни в цілому.

Так, як за тільки попередніми підрахунками, прямих (задокументованих) збитків житлового та нежитлового фонду та іншого складає більше 95,5 млрд дол. США (близько 2,6 трлн грн) (за вартістю заміщення). Втрати суб'єктів підприємництва, котрі постійно зростають становлять 8 млрд дол. США. Загальні втрати від пошкодження та знищення об'єктів громадського сектору оцінюються близько 6,7 млрд дол. США тощо.

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Непрямі втрати економіки України в загальному оцінюються у 126,8 млрд дол. США або 3,7 трлн гривень. При цьому найбільша частка в загальних непрямих втратах є у суб'єктів підприємництва промисловості близько 28,7 млрд дол. США, в агропромисловому та земельних ресурсах 23,4 млрд дол. США, відповідно в торгівлі 23,3 млрд дол. США.

За попередніми оцінками на відновлення руйнувань і побудови знищеного потрібно 165 млрд дол. США, без розрахунків планів на модернізацію та удосконалення економіки держави [1].

Продовження відкритих військових дій в Україні котрі призводять до подальших руйнувань, знищення, відтоку фізичного капіталу, еміграції та міграції населення, перепони в логістиці та загальної невизначеності в цілому супроводжується негативними явищами внутрішнього споживчого, інвестиційного попиту та можливість в повній мірі задовольнити зовнішній попит держави в цілому призводить до змін реального ВВП в бік погіршення.

Все вище перелічене активізує боротьбу з тіньовою економікою в державі та створення дієвого плану відновлення та розбудови економіки держави в післявоєнний час шляхом застосування ефективних і швидкодієвих (в більшості випадків) методів управління, у тому числі державної політики легалізації (детінізації) економіки в цілому та окремих її секторів.

До основних методів подолання суттєвої частки тіньової економіки можемо віднести:

1) ефективне державне регулювання економікою (зменшення частки бюрократизації, у тому числі шляхом прийняття дієвих законів та нормативно-правових актів з даного приводу; відновлення довіри суб'єктів підприємництва (викорінення та неумовжливлення корупційних проявів тощо);

2) ефективне адміністрування податків (часткова чи повна післявоєнна амністія, зменшення податкового навантаження, підвищення рівня платіжної дисципліни, чіткість та вдосконалення податкового законодавства, дієві шляхи правової захищеності платників податків);

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3) підвищення економічного стимулу офіційного працевлаштування працівників, зменшення рівня безробіття. Введення ефективного механізму системи контролю та безпечного настання покарання за неофіційне працевлаштування працівників, та контролю обов'язкового виконання такого покарання;

4) удосконалення бюджетної системи, посилення контролю за використанням бюджетних коштів а також удосконалення роботи судової та правоохоронної системи тощо.

Крім того, на сьогоднішній день, підприємства життєзабезпечення фактично працюють за законами (правилами) комерційних структур, однак більшість з них працює за правилами некомерційної діяльності та монополіста на ринку надання послуг (наприклад, міське централізоване водопостачання) [2].

Разом з тим, на сьогодні в Україні вже здійснюється низка заходів та створення планів післявоєнного відновлення розвитку відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 [3], а саме, у тому числі, розроблено проект плану повоєнного відновлення, який передбачає негайний початок та поступовий розвиток; інтеграція в ЄС; стимулювання та акумуляцію приватних інвестицій; нарощування справедливого добробуту та відбудову кращого, ніж було, в регіональному та національному масштабі в цілому.

На державному рівні, після повномасштабного вторгнення на територію нашої держави РФ, були екстрено запровадженні важливі законодавчі змін, що дало можливість стабілізувати економіку держави та вивести значну частку її з тіні, а саме: зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання розвитку малого та мікро підприємництва.

В системі підприємств життєзабезпечення вже здійснилось Урядом звільнення від ввізного мита з ПДВ обладнання, що допоможе поліпшити енергозабезпечення (генератори, акумулятори, тощо); відкриття шляху для закупівлі державою та громадянами імпортного енергообладнання на час підвищення попиту; успішно запроваджено програму пільгових кредитів для бізнесу на придбання обладнання для енергозабезпечення тощо [2].

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Також, збільшено період без застосування санкцій за невиконання суб'єктом господарювання податкового обов'язку, у якого не має відповідної можливості; здійснено часткову лібералізацію митного законодавства. Все це свідчить про формування плану повоєнного розвитку України, що зорєнтований на максимально дерегуляцію та демонополізацію економіку, як наслідок її значної частини детінізація.

Державна підтримка та детінізація підприємницької діяльності являється основою розвитку економіки держави в цілому. Навіть в воєнні часі держава здійснює значні дії до детінізації діяльності суб'єктів підприємництва, а саме: зменшує податкове навантаження, удосконалює нормативно-правову базу оподаткування, здійснює у тому числі матеріальну допомогу, за необхідністю евакуацію підприємств з зони активних бойових дій, розширення програм кредитування тощо.

Важливим в післявоєнний час для економіки держави є підтримка суб'єктів господарювання, що значно зменшить рівень тінізації їх діяльності, а саме, у тому числі, впровадження на державному рівні систему мікрогрантів, мікрофінансування, програм кредитування, ефективного адміністрування податків, підвищення економічного стимулу офіційного працевлаштування працівників, а також удосконалення роботи судової та правоохоронної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект плану відновлення України. Аудиту збитків, понесених внаслідок війни : матеріали робочої групи, липень 2022 / Національна рада з відновлення України від наслідків війни : вебсайт. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf> (дата звернення: 08.05.2023).

2. Проблеми та перспективи повоєнного розвитку підприємств сфери життєзабезпечення міст з урахуванням підприємницької складової / Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О., Хайло Я. М. *Бізнес Інформ*. 2023. № 1. С. 108–115.

3. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 / вебсайт. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 08.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ракович Юлія Іванівна,
здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0005-8217-4489

ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ ПРОЗОРОСТІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Якісною ознакою публічних фінансів у сучасному розумінні є доступ громадян до отримання даних публічної інформації, її аналіз та контроль на всіх стадіях реалізації публічних фінансів. У контексті напрямів реалізації публічних фінансів, зокрема, дефіциту ресурсів, питання акумулювання ресурсів та їх ефективного використання є особливо критичним. Отже, питання доброчесності, прозорості та фінансового контролю набуває особливого значення та потребує детального всебічного наукового та емпіричного дослідження.

Так, у системі публічних фінансів питання акумулювання ресурсів є першочерговим із точки зору реалізації самих публічних фінансів. Варто зазначити, що якраз на цьому етапі й стають актуальними питання податкової прозорості та доброчесності. Так, податкова прозорість у вузькому розумінні є процесом обміну фінансовою інформацією для податкових цілей, однак, у широкому розумінні це поняття є складним процесом, що включає розкриття та публікацію кількісних і якісних показників податкової системи, яких потребує суспільство, для формування відповідних суджень щодо того як функціонує податкова система в певний період, чи вклад кожного елементу механізму/суб'єкта податкового управління є достатнім у розвиток національної чи світової економіки, а також робити відповідні висновки щодо ефективності реалізації податкової політики в цілому.

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

У контексті реалізації податкової прозорості з урахуванням природи процесу проблемним на сучасному етапі розвитку є питання підзвітності та фінансового контролю за використанням акумульованих коштів, що причинно-наслідково стимулюють такі процеси як:

- Податковий паралелізм – розмивання податкової бази для цілей оподаткування податком на прибуток, наприклад, перенесення активів в інші юрисдикції із меншим рівнем податкових ставок;
- Недостатня податкова свідомість та розуміння податкових обов'язків – часто в країнах, що розвиваються, недотримання податкового законодавства у контексті реалізації обов'язку декларування доходів пов'язане із відсутністю розуміння про подальше використання податкових надходжень, таким чином, відбувається ігнорування обов'язку декларування доходів (де це можливо), що пов'язано із ухилянням від сплати податків;
- Корупція – є серйозною перешкодою для досягнення податкової прозорості та доброчесності, оскільки податкові служби можуть користуватись своїм службовим положенням та незаконно збагачуватись, а не працювати на розвиток економіки та суспільства.

Для країн, що розвиваються, корупційна антискладова податкової доброчесності є стримуючим фактором у питаннях реалізації податкової прозорості, оскільки два процеси відбуваються паралельно і конфронтаційно, а саме:

- ряд наддержавних інститутів намагаються прискорити процеси податкової прозорості, а саме, докладають зусиль до розробки та реалізації реформування законодавства, сприяють розробці та імплементації відповідної технічної бази обробки даних;
- податкові органи країн, що розвиваються, не усвідомлюючи, що правила гри рано чи пізно змінюються продовжують тиснути на платників податків та усіма доступними законними та незаконними методами ускладнюють життя платників податків.

Таким чином, для країн, що розвиваються, серед переліку яких і Україна, етико-моральна складова процесу адміністрування та сплати податків визначає вектор реалізації процесу податкової прозорості.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Реалізація інструментів податкової прозорості, серед яких можна зазначити публікації бюджетів та фінансових звітів, аудит податкової системи, публікації даних про податкову базу, залучення освідченої та обізнаної громадськості до обговорень та оцінки витрачання ресурсів державного та місцевих бюджетів, міжнародний обмін фінансовою інформацією для податкових цілей, якісно вплине на стійкість публічних фінансів. А стійкість публічних фінансів на сучасному етапі розвитку останніх в Україні, що особливо гостро проявляється у період війни, відіграє ключову роль у повоєнному відновленні. Вже зараз варто визначити напрями стратегії реалізації фіскальної політики для скорочення дефіциту бюджету для сприяння стійкому економічному розвитку України у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hussain I, Hussain J, Bilal H (2022) An analysis of the success of fiscal adjustment in reducing public debt: Evidence from Pakistan. URL : <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269536> June 6, 2022
2. OECD: transparency and exchange of information for tax purposes. URL : <https://www.oecd.org/tax/transparency/country-monitoring/>
3. Siglé, M. A., Goslinga, S., Speklé, R. F., & Hel, L. E. C. J. M. van den. (2022). The cooperative approach to corporate tax compliance: an empirical assessment. *Journal Of International Accounting, Auditing And Taxation*, 46. URL : The cooperative approach to corporate tax compliance: An empirical assessment (universiteitleiden.nl)
4. Transparency Principles for Tax Policy and Administration Approved by the GIFT Stewards Meeting (General Assembly) Bogota, Colombia, August 2, 2022. *The Global Initiative for Fiscal Transparency (GIFT)*. URL : <https://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2022/08/Transparency-Principles-for-Tax-Policy-and-Administration-Approved02-Aug22-1.pdf>

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

Рябініна Наталія Олексіївна,
здобувачка третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-8378-4485

ПОДАТКОВА СВІДОМІСТЬ – ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Державна податкова служба України сьогодні, намагається знайти взаємні сприятливі дії співпраці податківця і платника податків, даючи можливості рівної відповідальності, враховуючи особливості і спроможності всіх учасників процесу. Оподаткування стає більш гнучким, гармонійним і реформативним, стриманість фіскального тиску приводить до підприємницького ентузіазму і економічного зростання.

Рисунок 1 – Функціонування податкової служби України
Джерело: створено автором за даними [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Розглянувши функціонування податкової служби (рис. 1) ми бачимо велику відповідальність перед суспільством, виконуючи фіскальну (внески до державного і місцевого бюджетів) і розподільно-регулюючу (видатки бюджетів) функції, підтримуючи стабільність, спланованість і рівновагу. Органи податкової служби намагаються запровадити досягнення соціальної рівності та ексклюзивне ставлення до потреб не тільки суспільства, а і особисте ставлення до кожної людини, в той же час ефективність діяльності податкової служби залежить від подолання негативного ставлення до себе суб'єктів господарювання і підняття рівня податкової свідомості. Органи оподаткування мають принципи: нормативно-правові (рівність усіх платників податків перед законом, загальність оподаткування, невідворотність, презумпція правомірності рішень платника податку, фіскальна достатність економічність оподаткування) та етико-моральні (довіра, соціальна справедливість, нейтральність оподаткування, єдиний підхід до встановлення податків і зборів, стабільність, рівномірність і зручність сплати). «Податки у системі сприймаються, як об'єктивна втрата, а не соціальна відповідальність, не усвідомлюючи, що «по суті податки — це обов'язкові та нееквівалентні платежі, основа державотворення» [2]. Виявлені фактори несплати податків (рис. 2) не є остаточними, але часто зустрічаються і являються проблемою оподаткування.

Фактори несплати податків				
Складність і незрозумілість податкової системи	Низький рівень зворотних видатків	Навмисне ухилення оподаткування. Штрафи як стимул.	Відсутність індивідуального підходу	Низький рівень довіри до податкових органів

Рисунок 2 – Фактори несплати податків

Джерело: створено автором.

Надмірна складність оподаткування, здатність перевищеної зосередженості і нерозуміння оформлення податків можуть привести до того, що дисциплінована людина, з благородними намірами не заплатить внески в державну кишеню. Досліджуючи ефективність поведінкової

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

економіки, яка допомагає спрощенню громадянам збір податкової інформації, розрахунок платежів та ризику оподаткування ми можемо прослідити і моральні ризики. Уявимо небезпечну практику надання податкової амністії, яка передбачає зниження штрафів та процентів. Людське відношення може координально змінюватися, коли людина розуміє, що штрафи за несплату можуть бути послаблені чи змінені, просто ігноруючи правила і дивлячись на безконтрольність з боку державних органів, зовсім перестають платити, що веде до зменшенню податкових надходжень у майбутньому. Відсутність індивідуального підходу веде до накопиченню боргів і неспроможності виконувати обов'язки перед державою і суспільством. Тема сплати податків завжди була болючою і перебувала у центрі уваги. Досі немає розумної та пояснювальної відповіді, чому надається перевага роботі в тіні і заробітна плата у конверті задовольняє працівників. Державні органи не в змозі регулювати процес, тому що це виходить за межі їх компетенцій і законодавства. «Необов'язкова обов'язковість в українському оподаткуванні — це новела нашої практики, що плюндрує фундаментальні засади функціонування податкової системи країни, підриває довіру до неї. Адже, зворотний бік обов'язковості — справедливість, мірою якої є закон» [2]. Своєчасна сплата податків це своєчасні видатки на повагу минулого та розвиток майбутнього. Податкова свідомість, внутрішній стан обізнаної людини, яка спрямована на розвиток і віру.

Одним із основних факторів несплати податків є низький рівень зворотності грошей, а без довіри, поваги і свідомості це неможливо. Особливо суспільство боляче реагує на недофінансованість соціальної сфери.

Таблиця 1 – Соціальний захист та соціальне забезпечення.

Видатки Зведеного бюджету України (млн грн)

Види	2019	2020	2021
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	18709	4045	7371
Соціальний захист пенсіонерів	191227	212328	211948
Допомога житлового питання	41893	39407	51374
Соціальний захист інших категорій населення	10194	73498	81845
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	30	28	52
Інша діяльність у сфері соціального захисту	5577	6253	7634
Соціальний захист та соціальне забезпечення	321786	346720	367346

Джерело: створено автором за даними [3].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Аналізуючи соціальний захист та соціальне забезпечення (табл.1) можна прослідити виконання обов'язкових видатків перед Пенсійним фондом (191227-211948) і збільшення фінансування соціального захисту інших категорій населення (10194-81845), усі інші напрямлення соціального гарантування фінансуються досить повільно. «Соціальний захист - це система заходів соціальної політики, спрямованих на дотримання соціальних прав, задоволення соціальних потреб. Соціальний захист під час забезпечення соціальної інтеграції проявляється в системі пріоритетів і механізмів реалізації законодавчо встановлених фінансових, соціальних, економічних і правових гарантій громадян; включає систему соціальних служб, органів, установ, які забезпечують певний рівень соціального захисту, досягнення соціально прийняттого рівня добробуту громадян з особливими потребами та різних вікових груп відповідно до мінливих умов суспільного розвитку». [4].

Висновок. Добросовісність, чесність, виконання професійних обов'язків, сприяння відродження довіри платників до державних органів є головна мета створення етичних стандартів поведінки працівників органів податкової служби, які направлені на підняття податкової свідомості і дисциплінованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш Л. Вектори гармонізації податкової системи України у довоєнний. Воєнний і післявоєнний час. С. 18–23
DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-3>; URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6402/13254-1>
2. Швабій К. І. Хочу – плачу, не хочу – не плачу. *Дзеркало тижня*. 2019. Випуск 32. URL : https://dt.ua/finances/hochu-plachu-ne-hochu-ne-plachu-322185_.html
3. Бюджет України – 2021. Статистичний збірник / Міністерство фінансів України. 2022. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf

Секція 4
Податкові напрями стимулювання
підприємницької активності

4. Voronkova O.; Hordei O.; Barusman A.; Ghani E. Social Integrations a Directionfor Humanization of Economic Relationsand Improvement of SocialWelfare. (Соціальна інтеграція як напрямок гуманізації економічних відносин і підвищення соціального добробуту). Socio Economic Challenges 2019. Journal article Vol. 3, Issue 4. P. 52–62. DOI: 10.21272/sec.3(4).52-62.2019; URL : <https://armgpublishing.com/journals/sec/volume-3-issue-4/article-5/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Савченко Сергій Олександрович,
здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0001-9766-4433

МОЖЛИВОСТІ ДОСЯГНЕННЯ СТІЙКОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Нестабільність економічного середовища, яка мета посилилась в умовах повномасштабної війни, знову вимагає вдосконалення податкової системи. Але реформаційні заходи у сфері оподаткування у Україні, які з одного боку, перетворились на перманентний процес, а з іншого – вони найчастіше не досягають системного ефекту компліментарності. А регулярно виникаючі при цьому «інституціональні прогалини» заповнюються неформальними інститутами, які забезпечують реалізацію економічних інтересів суб'єктів господарювання у тіньовій економіці.

Економічний виклик для України у двадцять першому столітті полягає в тому, щоб знайти можливість складного урівноваження системи інтересів на індивідуальному, груповому та національному рівнях, необхідного для досягнення стійкості податкової системи в країні. Під «стійкою» податковою системою ми розуміємо таку, яка в достатній мірі відповідає більшості економічних інтересів в країні, щоб мати можливість достатньо тривалий проміжок часу залишатися без необхідності повторних «реформ».

На нашу думку, наріжним принципом створення стійкої податкової системи є встановлення правильного «балансу» між аспектами справедливості та ефективності оподаткування з точки зору балансу інтересів.

Про це говорять вітчизняні науковці і практики. Зокрема, професор К. Швабій зазначає, «в ідеальній економіці не має великого значення яка частка ВВП перерозподіляється через податки. Значення

Секція 4

Податкові напрями стимулювання підприємницької активності

має структура економіки та рівень її розвитку, але суто теоретично якщо композиція система оподаткування (tax mix) створена таким чином, що вона *мінімізує надлишковий податковий тягар, а публічні видатки держава використовує ефективно* (курсив автора), то сума коштів, що перерозподіляється через бюджет, не має вирішального впливу на динаміку економічного зростання» [1].

Міністр фінансів України С. Марченко на запитання кореспондента агентства «Інтерфакс-Україна» про зміст Національної стратегії доходів зазначив, що її «найважливіша задача – зробити так, щоб була *справедливість в частині оподаткування* (курсив автора): ті, хто має доходи, має платити податки і без різного роду способів пільгових режимів» [2].

Серед одинадцяти податків в Україні лідерами за критерієм податкових надходжень до бюджету України є ПДВ (додаток на додану вартість) та ПДФО (податок на доходи фізичних осіб).

Щодо питання справедливості оподаткування – то єдина пропорційна ставка податку на доходи фізичних осіб 18 % означає, що малозабезпечені українці сплачують ПДФО зі свого мізерного доходу за тією ж ставкою (18%), що і заможні співгромадяни. Застосування пропорційної ставки значно спрощує процес адміністрування податку. Але пропорційна система оподаткування сприяє перенесенню податкового тягара з багатих верств населення на бідних.

Якщо сюди додати наявність максимального розміру бази нарахування ЄСВ (єдиного соціального внеску) 25 мінімальних зарплат (це максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць, з якої сплачується соціальний внесок). А також врахувати, що при купівлі товарів сплачуються ще й податки на споживання (ПДВ та акцизний податок), «захиті» у вартість товару, то вийде, що найбідніші сплачують більшу частку податків із своїх доходів.

За словами колишнього очільника ДПС С. Верланова, в Україні «поступово відбувається податковий зсув: підвищується податкове навантаження на доходи більшості осіб із середнім та низьким рівнем доходів. Тобто сьогодні в Україні не дотримується принцип «вертикальної» рівності оподаткування, згідно з яким платники з вищою

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

платоспроможністю мають платити більше, ніж особи з меншою платоспроможністю» [3].

Останнім часом у світі загострилася дискусія навколо проблеми нерівномірності доходів громадян. У незаможних людей та представників середнього класу вони майже не зростають, натомість багаті стають дедалі багатшими. Густав Фріцон і Якоб Лундберг в 2019 р. провели дослідження щодо практики оподаткування високих доходів в 41 розвинутих країнах [4]. Ситуація з оподаткуванням осіб з вищим доходом є показовою для характеристики перерозподілу коштів у податковій системі та для величини диспропорцій, які створює ця система. Відповідно, вона є гарним прикладом конфлікту – між ефективністю та справедливістю у податкових системах.

Якщо порівняти податки в Україні й податки в інших країнах, то вони в нас на середньому рівні, якщо дивитися на офіційну зарплату. Але з іншого боку – шведам вистачає зарплати на нормальне життя і скандинавський дизайн після сплати їхніх величезних податків, а українці, платячи таки самий відсоток, ледве зводять кінці з кінцями [5].

Відтак, потрібно шукати оптимальні податкові способи, якими суспільства реалізують свої інтереси, оскільки вони справляють потужний вплив на їхній економічний добробут.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Швабій К. Ціна та цінності податкової політики. URL : <http://surl.li/hdqyу>
2. Ексклюзивне інтерв'ю міністра фінансів України Сергія Марченка агентству «Інтерфакс-Україна». URL : <https://interfax.com.ua/news/interview/906577.html>
3. Верланов С. Левову частку податків в Україні платять найбідніші. Як це змінити? URL : <http://surl.li/hdqyz>
4. Fritzon G. & Lundberg J. Taxing high incomes. A comparison of 41 countries. URL : <http://surl.li/hdqza>
5. Лукянчук С. Чи високі в Україні податки? Порівняння податкових ставок у розвинених країнах світу. URL : <http://surl.li/hdqzc>

СЕКЦІЯ 5

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ТОВАРНІМИ ПОТОКАМИ

Борса Вадим Вікторович,
старший викладач,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-2436-7945

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Для сприяння захисту прав інтелектуальної власності (далі - ПІВ) під час переміщення товарів через митний кордон України митні органи України (Держмитслужба, митниці та митні пости), відповідно до своїх повноважень, забезпечують ведення митного реєстру об'єктів ПІВ, які охороняються відповідно до закону та застосовують заходи щодо сприяння захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України.

Відповідно до Звіту про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік, у розділі ведення митного реєстру та організація здійснення заходів сприяння захисту ПІВ [2], станом на 31.12.2022 до митного реєстру за заявами правовласників зареєстровано 830 об'єктів ПІВ, з яких 796 – діючі, це торговельні марки, промислові зразки, винаходи, об'єкти авторського права, географічне зазначення. Упродовж 2022 року опрацьовано 1 337 заяв з питань ведення митного реєстру, за якими прийнято рішення: включено до митного реєстру 187 об'єктів ПІВ (14,0 %); надіслано запит за заявою по 83 об'єктів ПІВ (6,2 %); відмовлено у реєстрації по 18 об'єктів ПІВ (1,4 %); внесені зміни до реєстрації 440 об'єктів ПІВ (32,9 %); продовжено реєстрацію 578 об'єктів ПІВ (43,2 %); виключено з митного реєстру 32 об'єктів ПІВ (2,4 %).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Із проведеного аналізу зареєстрованих об'єктів ПІВ у митному реєстрі, що веде Держмитслужба [4] встановлено, що упродовж 2022 року подано заяв на реєстрацію об'єктів ПІВ у митному реєстрі у 3 рази менше, ніж у 2021 році та простежується в середньому зниження активності митного реєстру на 70,1 %. Тенденція зниження майже на 55,0 % також простежується в порівнянні з показниками в середньому за 2010-2021 роки. Основним чинником, що вплинув на зменшення кількості поданих заяв, є в першу чергу агресія російської федерації проти України та загальне скорочення ділової активності у цей період. Також на зменшення кількості поданих заяв вплинуло те, що у 2020 році старий митний реєстр припинив існування, а у 2021 році відбувалася фактично перереєстрація об'єктів ПІВ у новий митний реєстр і станом на початок 2022 року основна частина відомих торговельних марок уже знаходилася у митному реєстрі. Левова частка зареєстрованих об'єктів ПІВ у 2022 році становлять торговельні марки (172 об'єкта, що становить 92,0 %), з яких: 131 (76,2 %) мають правову охорону за національним законодавством та 41 (23,8 %) мають правову охорону за міжнародним законодавством; 6 об'єктів авторського права; 6 промислових зразків; 1 географічне зазначення «COGNAC», відповідно всі вони мають правову охорону за національним законодавством. Також зареєстровано 17 українських торговельних марок (правовласник та один з виробників оригінальних товарів – резиденти України). Інформацію про суб'єктів ЗЕД, щодо яких є підозра переміщення неавтентичних товарів надано до 19 об'єктів ПІВ, зареєстрованих у 2022 році, та у 24 реєстраціях надано візуальні матеріали контрафактних товарів.

Стабілізація та відновлення активності, щодо надання заявок для реєстрації у митному реєстрі відбулась у зв'язку з тим, що держава на початку запровадження воєнного стану прийняла ряд заходів для захисту ПІВ на митному кордоні.

Прикінцевими та перехідними положеннями Митного кодексу України (далі - МКУ) передбачено що Кабінет Міністрів України (далі - КМУ) може встановлювати, зокрема, категорії товарів, щодо яких митними органами не здійснюються заходи зі сприяння захисту ПІВ [3]. На даний час такі категорії товарів КМУ не встановлено.

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Верховною Радою України (далі – ВРУ) 1 квітня 2022 року прийнято Закон України №2174-IX «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» який набрав чинності з 15 квітня 2022 року. Цим законом України, зокрема, встановлено що майнові ПІВ, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану [5].

8 жовтня 2022 року КМУ прийнято постанову № 1127 «Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» [1]. Цією постановою зупиняється реєстрація в митному реєстрі об'єктів ПІВ, що належать фізичним та юридичним особам російської федерації, а також визначається, що до товарів, які містять об'єкти ПІВ таких осіб, заходи сприяння захисту ПІВ не застосовуються.

Таким чином, в наслідок вжитих цих заходів, митними органами України було забезпечені заходи продовження строку реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі в автоматичному режимі та не здійснюється реєстрація у митному реєстрі об'єктів ПІВ, що мають відношення до російської федерації, та незастосування заходів сприяння захисту ПІВ до товарів, що містять дані об'єкти ПІВ.

Під час дії воєнного стану встановлені законодавством ПІВ продовжують діяти і реалізуються суб'єктами ПІВ у повному обсязі.

Пропозиції вдосконалення механізму захисту ПІВ на митному кордоні:

1. Наразі застосовується вибірковість об'єктів ПІВ, сприяння захисту яких здійснюється на митному кордоні, тому необхідно переглянути перелік об'єктів ПІВ, захист яких здійснюється під час переміщення товарів через митний кордон України та які включаються до митного реєстру, повернутися до першої редакції Митного кодексу України станом на 01.01.2004, а саме «Право інтелектуальної власності, суб'єкти права та об'єкти права інтелектуальної власності - розуміються у

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

значенні, визначеному законами з питань інтелектуальної власності», або застосувати визначення Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року, наприклад засоби захисту рослин, лікарські засоби та корисні моделі.

2. Розглянути питання збільшення порогу штрафу у разі переміщення товарів через митний кордон України з порушенням ПІВ (наразі застосовується накладення штрафу в розмірі 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що наразі становить 17 000 грн). Можливо, це сприятиме зменшенню кількості відповідних правопорушень під загрозою посиленої відповідальності.

3. Розглянути питання, щодо передачі товарів, з порушення ПІВ, звичайно за згодою правовласника та власника товару, які підлягають знищенню або руйнуванню для соціальних потреб населення, або для забезпечення Збройних сил України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 1127. URL : <https://bit.ly/3VdzUuw> (дата звернення: 09.05.2023).

2. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік. URL : <https://bit.ly/3Ho2GDf> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : <https://bit.ly/3HZH6VT> (дата звернення: 03.05.2023).

4. Митний реєстр об'єктів ПІВ, які охороняються відповідно до закону єдиного державного інформаційного вебпорталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» Державної митної служби України. URL : <https://bit.ly/3rzpucU> (дата звернення: 20.04.2023).

5. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 № 2174-IX. URL : <https://bit.ly/3VSGb5y> (дата звернення: 03.05.2023).

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Брус Світлана Іванівна,
*канд. екон. наук, старший науковий
співробітник,*
*ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,*
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5373-273X

БІРЖОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Український біржовий ринок цінних паперів після досить продуктивного 2014 р., коли обсяги торгів становили 619,7 млрд грн, в подальшому зменшив динаміку та почав активно скорочуватись. У 2015 році обсяги торгів скоротилися більше ніж у 2 рази. У 2016 р. ще на 18 % у порівнянні з попереднім, з 286,21 млрд грн до 235,4 млрд грн. У 2017 р. торги скоротилися до 205,79 млрд грн. У 2018 р. біржовий ринок торгівлі цінними паперами демонструє невелике зростання до 260,87 млрд грн, а у 2019 р. до 304,97 млрд грн [1].

За результатами торгів на організованих ринках капіталу протягом січня-грудня 2021 року обсяг торгів фінансовими інструментами склав 451,96 млрд грн. Протягом січня-грудня 2021 року порівняно з даними аналогічного періоду 2020 року обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу збільшився на 34,75 % (2020 року – 335,41 млрд грн). Протягом 2022 року порівняно з даними 2021 року обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу зменшився на 291,36 млрд грн (2021 року – 451,99 млрд грн).

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу протягом 2022 р. зафіксовано з ОВДП – 152,83 млрд грн (95,14 % від загального обсягу торгів фінансовими інструментами на біржовому ринку) [2].

Інший показник, який характеризує розвиненість фондового ринку є його капіталізація. Обсяг ринкової капіталізації підприємств, що знаходяться в лістингу українських бірж значно поступається іншим

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

країнам. Показник капіталізації емітентів, акції яких внесено до біржового реєстру станом на 01.01.2018, становив 7,97 млрд грн (288 млн дол. США) [8]. Для порівняння, ринкова капіталізація тільки однієї Нью-Йоркської фондової біржі на той же час склала більше 23 трлн дол. США, що перевищує обсяг капіталізації всіх бірж України разом взятих майже у 80 тис. разів. А Варшавська фондова біржа, яка вважається найкращою у Східній та Центральній Європі, має капіталізацію у обсязі 162 млрд дол. США, і знаходиться на 31 місці за капіталізацією у світі [3].

Супутніми проблемами є скорочення кількості діючих організаторів торгівлі на ринку цінних паперів. В Україні на сьогодні діючими є чотири біржі, але торгівля консолідується на двох із них. Біржі Перспектива та ПФТС у 2022 році консолідували більш ніж 90 % торгівлі на біржовому ринку. Іншою проблемою є зменшення кількості професійних учасників ринку цінних паперів, які забезпечують їх діяльність. Не буде перебільшенням говорити про занепад вітчизняного ринку цінних паперів за останні роки. Причини стосуються як проблем розвитку фондового ринку, так і торкаються процесів консолідації та укрупнення фондових бірж країни, що відбувалися одночасно з виведенням з обігу “сміттєвих” цінних паперів, тобто таких, що не мали своєї цінності на ринку. «Позитивом слід відзначити перенесення акцентів торгівлі з позабіржового ринку на організовані ринки цінних паперів» [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИЙ ДЖЕРЕЛ

1. Ukraine Stock Market. 2014–2022. URL : <https://tradingeconomics.com/ukraine/stock>
2. За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>
3. Мельник О. І., Капітан І. М. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7462> (дата звернення: 17.04.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.58
4. Кривов'язюк І. В. Стагнація біржового ринку цінних паперів України: чи є перспективи зростання? *Економічний форум*. 2021. № 1(1). С. 176–183. URL : <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-1-22>

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Krekhivskiy Oleg Volodymyrovych,
PhD in Physics and Mathematics,
Senior Desk Officer,
Secretariat of Cabinet of Ministers
of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-4793-851X

THE AUTHORS' APPROACH TO DETERMINING INTERNATIONAL COMPARATIVE ADVANTAGES OF HIGH-TECH INDUSTRY

Traditionally, RCA (Revealed Comparative Advantage) has been used to measure the comparative advantages identified, calculated from a formula proposed by B. Balassa in 1961. A number of studies indicate that the development of foreign trade is a proof of the formation of international competitive position and at the same time international competitiveness of the national economy, its key industries [1]. In essence, the approach to calculating RCA is based on the concept of advantages in the Ricardian understanding of economics, which is inspired by free trade and perfect competition. But the modern world economy, and especially activities in fostering local high-tech industry in developing countries, is based on other principles. The market of high-tech goods is characterized by imperfect competition; states intervene in economic processes through various regulators, incentives, covert protectionist instruments. A number of countries have established strong high-tech industries with a high export potential thanks to TNC investment and the transfer of technologies. The classical RCA in that case allows to estimate more visible than Revealed (or real) comparative advantages in the trade of goods, because the indicator does not take into account the local value added in export [2].

The high-tech goods by industries (that are exported to other countries) are produced within global value chains with inputs from many countries (use of intermediate goods and services). Gross trade export of high-tech goods provide useful insights, however, these flows do not

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

provide information to gauge the value contributed by country. The work of O. Salikhova for performance assessment of high-tech industries in the context of globalization proposed approaches to determining international comparative advantages based on the specialization criterion [3].

The Director-General of the WTO noted: “When the needs of economic and social policy change, statistics must follow along” [4], noting that the country of origin of goods has gradually become obsolete as various operations, from design to manufacture of components and assembly, have spread across the world. The global finance crisis 2009, revived analysts’ interest in improving the statistical instruments in responding to globalization process and changes of high-tech manufacturing (caused by fragmentation across economies in a production chain between resident and non-resident firms) and stimulated the solution searching process for these challenges. The increased demand for statistics on global value chains to understand the specialization and comparative advantages led to the creation and the development statistics on trade in value added [5].

To assess the value added created by the country’s activities in the production of goods for export, the OECD accumulates statistics of foreign trade on value added (TiVA database) [6]. This database accumulates, among other things; data from the indicator "domestic value added in gross exports", labelled as EXGR_DVA (internal value added can be decomposed into the following components: employee remuneration; gross operating income; mixed income; production taxes less production subsidies). The scientists named this indicator "Value-Added Exports" and used as a measure of the domestic value added embodied in exports.

To assess the comparative advantages of a country in a particular industry export of goods, author suggests using coefficient of Comparative Advantage in Embodying Domestic Value Added in Exports (EVA), calculating it using the formula [2]:

$$EVA_{ij} = \frac{ExDVA_{ij}}{\sum_{i=1}^I ExDVA_{ij}} \div \frac{\sum_{j=1}^J ExDVA_{ij}}{\sum_{j=1}^J \sum_{i=1}^I ExDVA_{ij}}, \quad (1)$$

where $ExDVA_{ij}$ - domestic value-added exports of j -th industry of i -th country;

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

$\sum_{i=1}^I ExDVA_{ij}$ - total domestic value-added exports of j -th industry of I

countries of the reference group (EU, OECD, World) $i = \overline{1, I}$;

$\sum_{j=1}^J ExDVA_{ij}$ - total domestic value-added exports of J industries of i -th

country $j = \overline{1, J}$;

$\sum_{j=1}^J \sum_{i=1}^I ExDVA_{ij}$ - total domestic value-added exports of J industries of I

countries of the reference group.

Relative advantage of i -th country in embodying domestic value added in exports of j -th industry exists if the value of $EVA > 1$. That is, when the industry export of goods with added value of the country in the structure of industry exports of the reference group is higher than the total industrial export of goods with added value of the country in the structure of total industrial exports of the reference group. This indicates that the country is making more effective use of its comparative advantages in creating added value based on local resources, translating it into export-oriented goods.

The study's results have discovered the fact, that China's state-led innovation development model has successfully accompanied and stimulated the growth of high-tech over the last 30 years; and has produced numerous endogenous technological innovations; that considerable efforts in the field of policy of China transforming the manufactory into a high-tech sector of the economy and a powerful player in the global market have outstanding performance [7]. The authors' approach allows us to determining International comparative advantages of high-tech industry of China.

In the calculation of the author's indicator (formula 1) use statistics of indicators from the TiVA database (OECD, 2021) for industries D26 Computer, electronic and optical products and D28 Machinery and equipment: for $ExDVA_{ij}$: EXGR_DVA indicator: Domestic value added content of gross exports. The results of these estimates indicated that (Figures 1-3 constructed by the authors using information from [6]): the indicator EVA revealed the comparative advantages of China in the export

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

of computer, electronic and optical products from 2002 to now; for machinery and equipment that figure hit a peak of 0,892 in 2018. Fast approaching 1, this China's industry had increased their comparative advantages in domestic value added export compared to other countries.

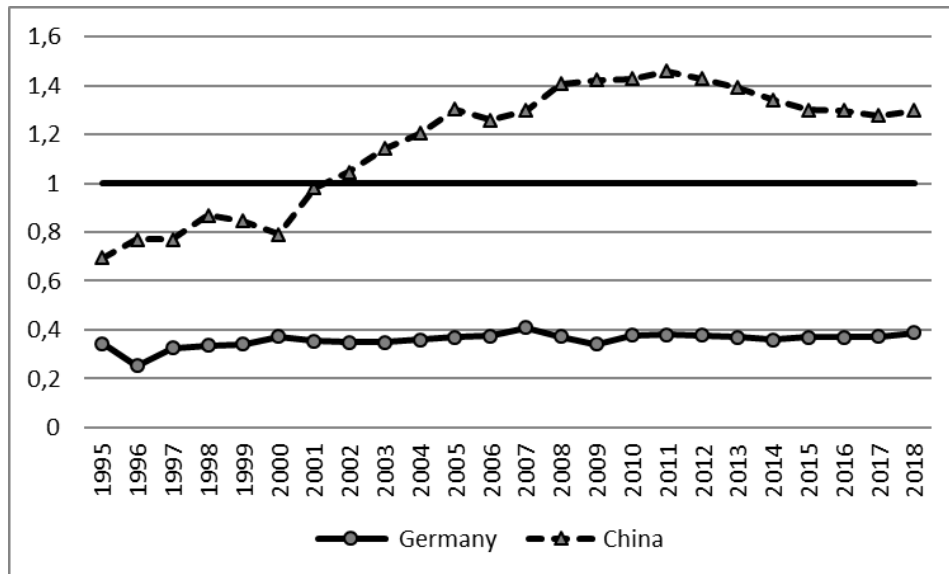

Fig. 1. Dynamics of EVA of D26 Computer, electronic and optical products. China and Germany of the Word reference group

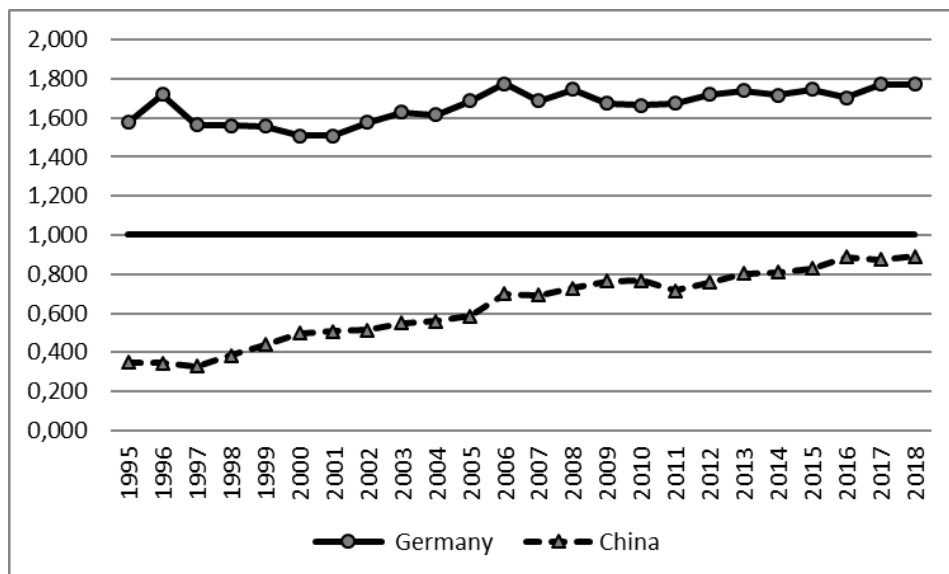

Fig. 2. Dynamics of EVA of D28 Machinery and equipment. China and Germany of the Word reference group

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

China has demonstrated that the government's adherence to its chosen tools of the development of high-tech sector helped to create own innovative products. Implementation of state policy has assisted in increasing the Comparative Advantages in the Domestic Value Added Export for a number of high-tech industries, but China continues to be a catching-up country.

The toolkit created by the author (the introduction of indicators into scientific turnover EVA – coefficient of comparative advantage in the domestic value added exports) would permit analysis of the position of industries in the country to assess changes in specialization and location advantages of countries' industries of the reference group (EU, OECD, World) as a result of the outcome of the priority goals.

REFERENCES

1. Falkowski, K. (2018). Competitiveness of the Baltic States in international high technology goods trade, *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, ISSN 2082-6737, De Gruyter, Warsaw, Vol. 21, Iss. 1, pp. 25–43. URL : <https://doi.org/10.2478/cer-2018-0002>
2. Krekhivskyi, O., Salikhova, O. A. (2022) new industrial strategy for Europe – new indicators of the results of its implementation. *Statistics in Transition new series and Statistics of Ukraine Joint Special Issue: A New Role for Statistics*. Vol. 23, No. 5, pp. 185–200. URL : https://sit.stat.gov.pl/SiT/OnlineFirst/011_Oleg%20Krekhivskyi%20sit%2023%205%20specjalny.pdf
3. Salikhova, O. B. (2012). New approaches to determining international comparative advantages. *Economy and Forecasting*, 1, pp. 101–120. URL : http://eip.org.ua/docs/EP_12_1_101.pdf
4. Lamy, P. (2010) Lamy says more and more products are “Made in the World”. www.wto.org. URL : https://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl174_e.htm
5. Salikhova, O. B. (2022) Foreign Trade in High-Tech Products: Economic and Statistical Aspects. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 3–4, 78–89. Doi: 10.31767/su.3-4(98-99)2022.03-04.08

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

6. OECD, (2021). Trade in Value Added. URL : <https://www.oecd.org/sti/ind/measuring-trade-in-value-added.htm#access>

7. Salikhova, O. B., & Krekhivskyi, O. V. (2021). Adresnyi pidkhid u realizatsii derzhavnoi promyslovoi polityky Ukrainy v umovakh zrostaiuchoi zalezhnosti vid importu [The Targeted Approach in Implementing the Industrial Policy of Ukraine in the Conditions of the Increasing Import Dependence]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 2, 46–57. Doi: 10.31767/su.2(93)2021.02.05

Секція 5
Зовнішньоекономічна діяльність та управління
міжнародними товарними потоками

Родін Владислав Сергійович,
канд. екон. наук, докторант,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0009-0007-5003-2827

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ БІОПАЛИВА В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вичерпність основних викопних енергоносіїв у недалекому майбутньому з відповідним підвищенням цін на нафтопродукти та погіршення екологічної ситуації змушує країни світу вести пошук альтернативних і відновлюваних видів енергії, зокрема біодизеля і біоетанолу, що виробляються з сільськогосподарських культур. Тим паче, актуальність цієї проблеми загострюється невпинно зростаючою чисельністю населення на планеті [3, с. 90].

Аналізуючи дані з виробництва біоетанолу різними країнами світу у 2022 році треба зазначити, що лідером у цій сфері є Сполучені Штати Америки, обсяг яких становив 58,29 млрд літрів. Другим світовим виробником паливного етанолу є Бразилія, на її долю припадає 28,09 млрд літрів. Європейський союз посідає на третьому місці, з обсягом виробництва паливного етанолу - орієнтовно 5,03 млрд літрів (рис. 1).

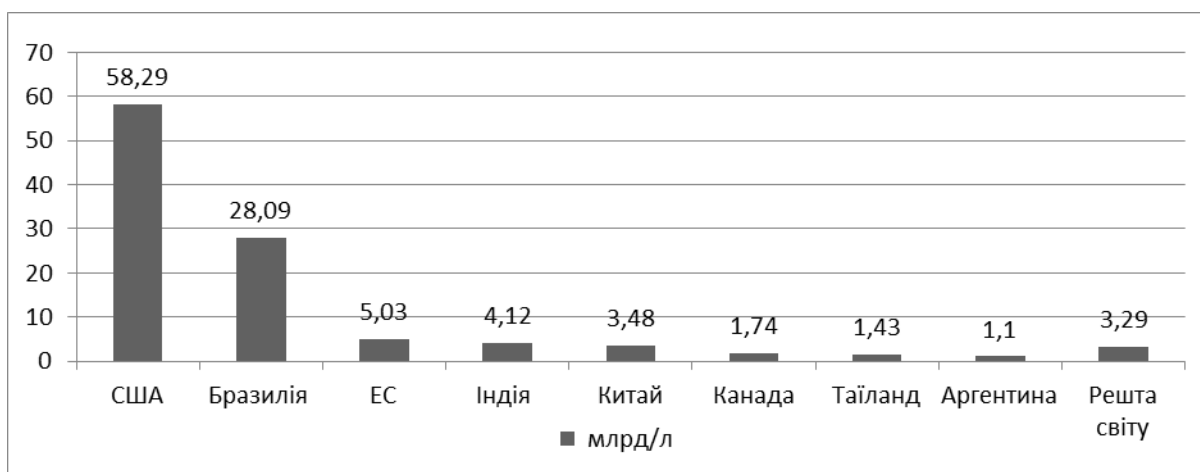

Рисунок 1 – Країни лідери з виробництва біоетанолу 2022 р. (у млрд літрів)
Джерело: складено автором за даними [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Згідно даних про виробництво біодизеля різними країнами світу у 2022 році, на першому місці знаходиться Індонезія - 9,5 млрд літрів. На долю Сполучених Штатів та Бразилії припадає - 6,9 і 6,2 млрд літрів відповідно. Серед країн ЄС найбільшим виробником є Німеччина, з обсягом – 3,9 млрд літрів, та Франція – 2,1 млрд літрів (рис. 2).

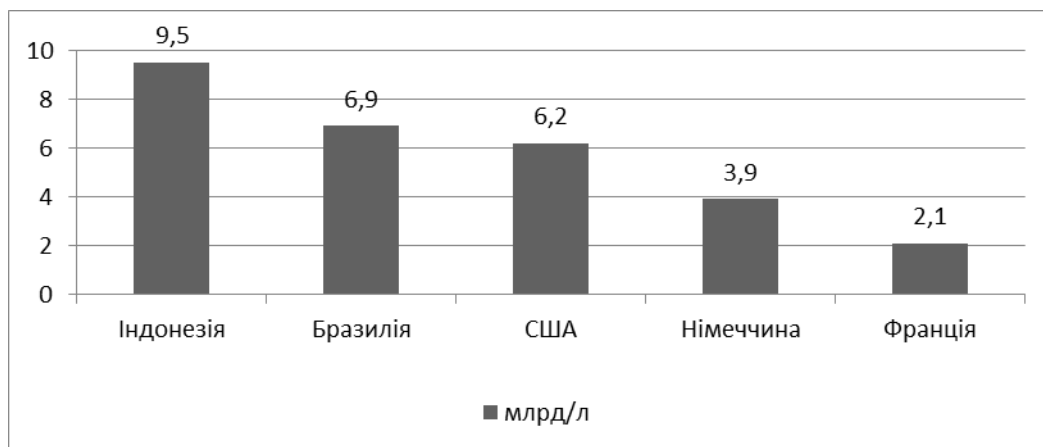

Рисунок 2 – Провідні світові виробники біодизеля 2022 року за країнами (у млрд літрів)

Джерело: складено автором за даними [1].

В Україні спостерігається стабільна тенденція до сировинної орієнтації експорту агровиробництва. Наприклад: декілька років поспіль Україна була основним постачальником кукурудзи до Великобританії для виробництва біоетанолу, якого з вітчизняної сировини було вироблено 99,8 млн літрів, а експорт насіння ріпаку з України в цілому досягає 83-97 % обсягів його виробництва [10]. Така ситуація не сприяє подоланню імпортозалежності від постачальників традиційного палива, та негативним чином впливає на економічний стан держави. Тому важливою передумовою виходу із складної економічної ситуації є “поступовий перехід від експорту сировини до виробництва і експорту більш дорогих наукомістких товарів кінцевого споживання”.

На даний час в Україні промисловість з виробництва біоетанолу знаходиться в зародковому стані. Діючи вітчизняні біодизельні установки за висновками експертів – низькопродуктивні, так як вихід палива з 1 т ріпаку вдвічі нижчий ніж на аналогічній установці іноземного виробництва. Крім того, біопаливо кустарного виробництва не

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

забезпечує належної якості палива. Основна причина полягає в тому, що на невеликих установках такий вид палива недостатньо очищується від технологічних залишків (води, мила тощо). Кустарні установки з виробництва біодизеля залишають в макусі до половини олії, яка міститься у насінні ріпаку. Навіть німецькі установки з холодним пресування залишали в макусі до 15 % олії, та відповідно собівартість виробництва біодизеля за рахунок цього чинника зростала на величину співвідношення даного показника втрат до виходу олії із сировини – насіння ріпаку. Тому, необхідно здійснювати пошуки шляхів зниження собівартості біопалив, одним з яких є будівництво підприємств з “переробною потужністю понад 70 тис. т”, що забезпечать “ефект масштабу виробництва” [9, с. 90].

На шляху до розбудови власної біопаливної промисловості в нашій державі зустрічається немало перешкод. І це не лише коливання цін ринкової кон’юнктури, як це наприклад відбувається при падінні цін на нафту. В такому випадку висока собівартість виробництва біопалива знижує його конкурентоздатність і змушує агровиробників експортувати сировину.

Одним з обмежувальних чинників виробництва палива з біомаси є його виробництво з продовольчої сільськогосподарської продукції. “Навіть 20 або 30 %, заміни бензину вимагає задіяти на енергетичні цілі великих площ зернових культур, частка яких склала 25,6 чи 38,5 % земель в обробітку в світі” [2, с. 157]. “В цілому при забезпеченні населення вітчизняним продовольством на рівні мінімальних норм споживання та при нормативних витратах кормів необхідно 33,2 млн тонн зерна, раціональних 44,7 млн тонн. На душу населення ці обсяги відповідно складають 690 та 930 кг, що можна вважати критерієм продовольчої безпеки держави” [2, с. 184].

Таким чином, одним з пріоритетних напрямів розвитку альтернативних і відновлюваних видів енергії в Україні є поступовий перехід від експорту сировини до виробництва і експорту товарів кінцевого споживання, а саме біоетнолу і біодизеля з урахуванням дотримання основних критеріїв продовольчої безпеки.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичний портал Statista / Офіційний вебсайт. URL : <https://www.statista.com/>
2. Шпичак О. М., Стасіневич С. А., Куць Т. В. Економіко-організаційні засади виробництва біопалива як напрям оптимального вирішення енергетичних та продовольчих проблем в Україні / за ред. академіка НААН України О. М. Шпичака. Київ : ЗАТ «Нічлава», 2011. 410 с.
3. Шпичак О. М., Боднар О. В. Теоретичні основи біоенергетики в контексті закону збереження енергії. *Економіка АПК*. 2019. № 8. С. 6–13.
4. Шпичак О. М. Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України. *Економіка АПК*. 2009. № 8. С. 11–19.
5. Економічна ефективність виробництва біопалива в контексті продовольчої та енергетичної безпеки України / Шпичак О. М., Стасіневич С. А., Куць Т. В., Михайлов Є. А. та ін. Київ : ЗАТ «Нічлава», 2010. 294 с.
6. Енергетична стратегія України на період до 2035 року. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : розпорядження КМУ від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL : <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>
7. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. Виробництво біоетанолу з цукрових буряків – один із головних чинників стабілізації галузі. *Економіка АПК*. 2013. № 3. С. 65–69.
8. Кириленко І. Г., Дем'янчук В. В., Андрющенко Б. В. Формування ринку українського біопалива: передумови, перспективи, стратегія. *Економіка АПК*. 2010. № 4. С. 62–67.
9. Калінчик М. В., Ільчук М. М., Новосельцева А. М. Розвиток підприємств олієжирового підкомплексу в системі євроінтеграції : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 224 с.
10. Компанія Pro-Consulting. URL : <https://www.pro-consulting.ua>

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Сагайдак Ірина Степанівна,

канд. техн. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-7186-8830;

Чорна Тетяна Миколаївна,

канд. техн. наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0001-9923-8737

УГОДА АСАА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Основними методами регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які мають безпосередній вплив на імпорт, експорт, транзит і контроль якості товарів, є тарифні та нетарифні заходи. Сучасні реалії міжнародної торгівлі свідчать, що набагато актуальнішою проблемою є заходи саме нетарифного регулювання, які наразі виступають основними обмежувальними факторами в умовах чинної зони вільної торгівлі з ЄС. Нетарифні заходи – сфера регуляторної політики, що охоплює широке коло інструментів (від вимог щодо безпечності товарів та процесів їх виробництва до конкурентної, екологічної та інших політик, спрямованих на охорону здоров'я та життя людей і тварин, охорону довкілля, захист прав споживачів та ін.). Застосування зазначених інструментів дозволяє здійснювати вплив на міжнародну торгівлю (зокрема на обсяги та її структуру) та передбачає як заходи, що мають місце під час переміщення товарів через митний кордон, так і заходи внутрішньої політики [1].

В сучасній міжнародній торгівлі середній рівень тарифного захисту ринку промислових товарів в ЄС для України коливається у межах 4,4–5 %. Тому основними перешкодами у торгівлі промисловими товарами з ЄС є не імпортні тарифи, а технічні бар'єри [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Одним із складових елементів Угоди про Асоціацію України та ЄС [3] є положення про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ). В рамках ПВЗВТ навесні 2014 року ЄС в односторонньому порядку скасував майже 95 % ввізних мит для України. Україна ж, зі свого боку, взяла на себе зобов'язання, починаючи з 2016 року поступово скасувати ввізні мита протягом семи років. Кінцевою метою є скасування Україною та ЄС 99,1 % та 98,1 % ввізних мит відповідно [4].

Після скасування ЄС ввізного мита майже на усі товари походженням з України набуло особливої актуальності питання технічних бар'єрів. Більшість виробників (і це стосується практично кожної сфери діяльності) зіштовхнулися з проблемою невідповідності їхньої продукції вимогам різноманітних технічних регламентів, чинних у ЄС, а тому, не дивлячись на нульові ставки мита, їхня продукція не може реалізовуватись в ЄС.

Способом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною і ЄС може стати підписання Угоди про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, далі Угода АСАА) (неофіційна назва – «промисловий безвіз»), укладання якої передбачено ПВЗВТ. Угода АСАА є окремим випадком «розширених» угод (Mutual recognition agreements (MRAs)) про взаємне визнання, які ЄС пропонує своїм партнерам і, яка базується на попередній гармонізації системи технічного регулювання країни-партнера ЄС із системою, що діє в ЄС, у тих сферах, на які заплановано поширення угоди.

Наразі ЄС має Угоду АСАА з Ізраїлем (одногалузєва Угода АСАА про передові методи виробництва фармацевтичної продукції, що ґрунтується на узгодженні законодавчої системи та інфраструктури Ізраїлю з системами ЄС, 2013 р.). Ряд «традиційних» МРА з оцінки відповідності ЄС уклав з Австралією, Канадою, Японією, Новою Зеландією та США. Таким чином, Україна може стати країною, з якою ЄС укладе Угоду АСАА, і однією з дуже небагатьох країн світу, з якими ЄС має угоди про взаємне визнання оцінки відповідності, що є досить престижним [5].

Секція 5 Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Проведене дослідження показало, що основними перевагами укладання Угоди АСАА для України є:

- зниження вартості експорту та імпорту товарів, для яких необхідна оцінка безпечності незалежного оцінювача;
- зменшення регуляторних ризиків і бюрократичних витрат;
- скорочення термінів виходу на ринок інноваційних продуктів;
- можливість здійснювати торгівлю промисловими товарами, які ще не були представлені на ринку;
- перспективи виходу на європейський ринок нових компаній;
- посилення захисту інтересів споживачів;
- підвищення міжнародного іміджу країни.

Особливо важливою перевагою є зниження вартості експорту та імпорту товарів, для яких необхідна оцінка безпечності відповідними органами з оцінки відповідності (незалежного оцінювача), оскільки передбачається визнання сертифікатів, виданих нотифікованими органами з оцінки відповідності України, в країнах ЄС, а сертифікатів, виданих нотифікованими органами ЄС, – в Україні [6]. Так, за оцінками експертів, «промисловий безвіз» може знизити експортні витрати України на відповідну продукцію на 4,9 % і витрати на імпорт – на 2,3 % [7].

Більшість фірм використовують оцінку відповідності третьою стороною для торгівлі з ЄС. Середні витрати на один сертифікат становлять 5 000 – 10 000 євро. Таким чином, якщо український виробник промислової продукції захоче експортувати свій товар у ЄС, і для цього знадобиться сертифікат, то йому не треба буде звертатися до органу з оцінки відповідності в ЄС, достатньо буде сертифіката, який він отримав в Україні. Аналогічно й імпортер не потребуватиме додаткового українського сертифіката, – достатньо того, що оцінку відповідності здійснили відповідні європейські інституції. Отже, «промисловий безвіз» здешевлюватиме експорт та імпорт товарів, які потребують оцінки безпечності з боку органів з оцінки відповідності, тобто незалежного оцінювача. Українським виробникам достатньо буде маркувати свою експортну продукцію знаком CE (Conformite Europeen – європейська відповідність) [8; 9].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Угода АСАА стосуватиметься лише тих товарів, на які поширюється дія технічних регламентів. Першими трьома категоріями (секторами) продукції, на які поширюватиметься дія Угоди АСАА, будуть машини, електромагнітна сумісність, обладнання та низьковольтне електричне обладнання. За оцінками Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, 2019 року на ці три сфери припало 12% українського експорту в ЄС і 20 % імпорту з ЄС. Хоча за охопленням поточних торговельних потоків це не так уже й мало [8]. Наприклад, директива REACH (Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals), яка стосується хімічної продукції, не увійшла до поточних зобов'язань з гармонізації, а отже, про АСАА у цій сфері поки не йдеться. Насправді Україна гармонізує й решту технічних регламентів з нормами ЄС, тож потенційно АСАА колись може охопити і їх, але про це говорити наразі зарано.

Для товарів, які мають низький ступінь ризику з огляду на вимоги безпечності, зафіксовані у технічних регламентах, зовнішня оцінка відповідності не є необхідною. Ключовий документ, що супроводжує товар, – це декларація відповідності, яку заповнює виробник або постачальник, що відповідає за виведення продукції на ринок певної країни. Для спрощення торгівлі цими товарами з ЄС необхідною умовою була гармонізація технічних регламентів і прийняття відповідних гармонізованих стандартів, що вже було зроблено. Таким чином, «промисловий безвіз» стосуватиметься небезпечніших, а значить, ймовірно, технічно складніших товарів. Тому можна зробити висновок, що Угода АСАА створюватиме сприятливі умови торгівлі саме більш технологічним обладнанням.

Підписанню Угоди АСАА передує клопітка робота з нашого боку та низка оціночних місій з боку ЄС. На шляху до підписання Угоди АСАА в Україні адаптовано вертикальне (галузеве) та горизонтальне (рамкове) законодавство до вимог європейського; створено та забезпечено інституційну спроможність інфраструктури якості. Проте залишаються певні ризики для підписання угоди, зокрема в напрямках акредитації, оцінки відповідності та ринкового нагляду.

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Процес переговорів щодо АСАА може розпочатися лише після одержання позитивного висновку офіційної місії ЄС, що українська система технічного регулювання у сферах, які має охопити АСАА, ідентична системі ЄС. Початку переговорів щодо підписання Угоди АСАА мають передувати ще декілька оціночних місій ЄС і підготовка формальних рекомендацій, які Україні необхідно буде імплементувати. Наразі в Україні заявляють про підписання Угоди АСАА орієнтовно у 2023 році. Але в умовах війни досить важко спрогнозувати часові перспективи її підписання [10].

Приєднання України до Угоди АСАА є підґрунтям для забезпечення вільного руху товарів та єдиного ринку з ЄС, а також один з важливих кроків на шляху до євроінтеграції.

Загалом, аналіз поточного стану показує, що Україна практично готова до підписання даної угоди в трьох секторах продукції (машини, електромагнітна сумісність, обладнання та низьковольтне електричне обладнання).

Тож сподіваємося, що сторонам вдасться якомога швидше закінчити всі формальні вимоги (оціночні місії, підготовку рекомендацій за їх результатами тощо), і вже у 2023 році розпочати офіційні перемовини щодо підписання Угоди про «промисловий безвіз» та стати ще на один крок ближче до нашого європейського майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сагайдак І. С., Чорна, Т. М., Балагура О. О. «Промисловий безвіз»: інтеграція України до європейського ринку промислових товарів. *Економіка та суспільство*, 2023. № 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-90>

2. Технічне регулювання в ЄС. *Представництво України при Європейському Союзі*. URL : <http://surl.li/fbhvc> (дата звернення: 22.02.2023).

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : угоду ратифіковано із заявою Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. Дата оновлення: 25.10.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 15.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4. Хорунжа М. Що таке зона вільної торгівлі? URL : <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-zona-vilnoyi-torgivli/>
5. Промисловий безвіз із ЄС: чи готова Україна до цього? URL : https://24tv.ua/ugoda-pro-asotsiatsiyu-yak-ukrayina-boretsya-za-promisloviy-bezviz_n1492744
6. Громов О. Промисловий безвіз: ще один крок до ЄС. *Урядовий кур'єр*. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/promisloviy-bezviz-she-odin-krok-do-yes/>
7. Куликова В. Набираємо швидкість: яка користь Україні від митного та промислового безвізів. *ЕВА*. URL : <http://surl.li/fbibh>
8. Мовчан В. «Промисловий безвіз» із ЄС – іміджеві переваги та реальні підводні камені. *Дзеркало тижня*. URL : https://zn.ua/ukr/author/Veronika_Movchan
9. Movchan V., Polushkin G., Sakha D. The future of ACAA between the EU and Ukraine: what to expect? (Berlin/Kyiv, May 2021). Presentation of joint research, panel discussion, questions and answers. URL : https://www.german-economic-team.com/wp-content/uploads/2021/12/GET_UKR_PB_04_2021.pdf
10. Терещенко О, Калайда І. Технічні бар'єри у торгівлі в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Юридична газета online*. № 9–10 (507–508). URL : <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/tehnichni-bareri-u-torgivli-v-konteksti-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-es.html>

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Salikhova Olena Borysivna,
*DSc in Economics, Leading Researcher,
State Organization «Institute for
Economics and
Forecasting of NAS of Ukraine»,
Kyiv, Ukraine*
ORCID ID 0000-0002-7669-6601

STATISTICAL ESTIMATE OF INTERNATIONAL TRADE FLOWS OF HIGH-TECH GOODS

A healthy high-tech sector is an engine for innovation that can give European companies be sustainable in a highly competitive environment of world market. But as statistics show over the past few years has demonstrated, Europe's high-tech industry has some problems. The global COVID-19 pandemic, which caused supply disruption blockages and shortage of many intermediate goods (including inputs to EU high-tech industry), showed, that with globalization and offshoring, as well as the active policies of the governments third countries, the external trade dependency developed, which can be called "component dependency".

Between 2011 and 2021 imports of high-tech products increased by 58,1 % to €392 billion. The largest categories were: electronics-telecommunications with €152 billion (38,7 %), computers and office machines – €76 billion (19,3 %), pharmacy – €60 billion (15,4 %). Exports of high-tech products increased by 64,5 % to €385 billion, resulting in a large trade deficit: according to the results of 2021 – €6,8 billion (€4.5 billion a year earlier); in 2019 (before the outbreak of the pandemic COVID-19) a trade surplus amounted €17,4 billion .

Such a negative trend is based on the growing in 2021 trade deficit of electronics-telecommunications (– €70,7 billion) and computers and office machines (– €49,7 billion) [1]. The EU increased of trade deficit with China to €100,40 billion in 2021 . The other partners, with which was in 2021 a trade deficit, are: Vietnam (€12,02 billion), Taiwan (€10,80 billion), Malaysia (€9,95 billion), Switzerland (€5,74 billion), South Korea (€5,07 billion), Thailand (€5,06 billion) [1]. According to the results of 2021 the

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

largest share of the EU imports of high-tech products from non-EU is in the China – 38 % (in 2011 – 33 %). Over a 10-year period imports from China increased the most in absolute terms, from €82 billion to €148 billion. China dominates imports of items such as computers and office machines – 69 %, electronics-telecommunications – 50 %, electrical machinery – 47 % (Table 1, constructed by data from [1]).

The trend of TNCs transferring part of activities to contract manufacturing organizations in other countries have resulted in the development of two-way trade in high-tech products (very often within the framework of intra-industry trade or subcontracting agreements). But nevertheless the statistics continue to be based on the idea of an inventory of what is “resident” and “non resident” to constantly monitor of foreign trade in high-tech products and implementation of comparative assessments of high-tech industries of different countries. In case high globalization of high-tech production (particularly the pharmaceutical industry, electronics-telecommunications industry, computers and office machines industry) standard methods of statistics analysis of export do not allow to obtain an objective assessment of technological level and global competitive advantages of domestic industry.

Table 1 – EU imports of high-tech products by product group, top 5 trading partners (%)

Product group	Extra EU	China	United States	Switzerland	United Kingdom	Taiwan	Other
Electronics-telecommunications	100	50	6	1	2	7	35
Scientific instruments	100	17	31	11	9	1	30
Pharmacy	100	10	34	36	4	0	16
Aerospace	100	2	66	2	11	1	18
Non-electrical machinery	100	14	30	14	7	2	32
Computers and office machines	100	69	4	0	2	5	19
Chemistry	100	11	12	4	12	1	60
Electrical machinery	100	47	9	2	5	4	33
Armament	100	6	30	17	6	5	36
Total high tech	100	38	19	8	4	4	27

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

The trend of TNCs transferring part of activities to contract manufacturing organizations in other countries have resulted in the development of two-way trade in high-tech products (very often within the framework of intra-industry trade or subcontracting agreements) .But nevertheless the statistics continue to be based on the idea of an inventory of what is “resident” and “non resident” to constantly monitor of foreign trade in high-tech products and implementation of comparative assessments of high-tech industries of different countries. In case high globalization of high-tech production (particularly the pharmaceutical industry, electronics-telecommunications industry, computers and office machines industry) standard methods of statistics analysis of export do not allow to obtain an objective assessment of technological level and global competitive advantages of domestic industry.

Statistics on Trade in Value Added does provide more meaningful measures of local inputs in global advanced technology sector. But measuring trade in value added relates to industries’ activity rather than to products, as in conventional trade statistics. Therefore it is expedient to use in addition to traditional statistics on international trade in high-tech goods.

The global COVID-19 pandemic, which has led to a shortage of finished and intermediate goods in strategic industrial ecosystems, has prompted the EU leadership to search for effective mechanisms to stimulate the expansion of production by providing preferences for the relocation of certain industries in the EU countries. The new EU strategic documents, the programs of EU Member States and investment business-projects of European companies laid the groundwork for the elimination of the industry’s vulnerabilities and for capacity-building for production and export of Europe’s high-tech industry. The speed at which international high-tech production and trade practices are changing (under the influence of globalization and offshoring, and as a response – new EU industrial policy aimed at reducing external trade dependency in strategic ecosystems), is testing the international statistical system’s, its ability to objectively evaluate developments occurring, leads to search for new approaches and indicators and also requires new analytical tools. The approach and indicators (RSP – the coefficient of Revealed Specialization of Production, CAVA – the coefficient of Comparative Advantage in

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Value Added Activity of the country), proposed by the author [2], also new indicator –coefficient of Comparative Advantage in Embodying Domestic Value Added in Exports (EVA), suggested by O. Krekhivskyi [3], could be used as a method (in addition to existing) for study the changes of global leaders in high-tech production and international trade. At the same time, could be improved Eurostat’s product approach to high-tech statistics.

It is also proposed to expand and deepen of the statistical toolkit for the study of globalization trends of high-tech production through monitoring and analysis of foreign trade based on the differentiation of high-tech products by functional purpose (capital goods, intermediate goods, consumer goods), which is the result of a combination of Classification by Broad Economic Categories Rev .4and the Aggregation of products by SITC Rev.4 (123 nomenclature items are assigned to high-tech capital goods, 126 to intermediate high-tech goods, and 59 to consumer goods were identified author [2]). The development of new statistical information systems of monitoring and analysis of production and international trade in high-tech must be considered as a common undertaking of statisticians and political decision-makers, since the latter its use to guide their choices of policy tools.

REFERENCES

1. Focus on Comext. Eurostat. ec.europa.eu. Retrieved June 29, 2022. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/focus-on-comext>
2. Salikhova, O. B. (2012). Vysokotekhnolohichni vyrobnytstva: vid metodolohii otsinky do pidnesennia vUkraini [High-tech production: from the methodology of valuation to uplift in Ukraine]. Kyiv : NAN Ukrainy,Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia [in Ukrainian].
3. Krekhivskyi, O., Salikhova, O. A. (2022). New industrial strategy for Europe – new indicatorsof the results of its implementation. Statistics in Transition new series and Statistics of Ukraine Joint Special Issue: A New Role for Statistics. Vol. 23, No. 5, pp. 185–200. URL : https://sit.stat.gov.pl/SiT/OnlineFirst/011_Oleg%20Krekhivskyi%20sit%2023%205%20specjalny.pdf

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Франко Людмила Сергіївна,
старший викладач,
Полтавський університет економіки
і торгівлі,
м. Полтава, Україна
ORCID ID 0000-0002-0597-1960

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Перспективи розвитку української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі визначаються ступенем успішності її адаптації до умов функціонування міжнародних економічних відносин, які постійно трансформуються, та ситуацією на фронтах протистояння агресору, яка має значний вплив на діяльність національних суб'єктів господарювання. Адже військове вторгнення російської федерації на територію України у 2022 році стало тим негативним фактором, вплив якого значно скоротив обсяги зовнішньої торгівлі країни, особливо зернових та продукції металургії і чорних металів. Виробничі потужності цих секторів були розташовані здебільшого в регіонах, що зазнали окупації або стали місцем активних бойових дій, зокрема, на півдні та сході країни.

За підсумками 2022 року експорт товарів з України по відношенню до 2021 року зменшився на 23 923,6 млн дол. США і становив 44148,8 млн дол. США, або 64,9 % порівняно із 2021р., імпорт відповідно – 55273,5 млн дол. США, або 75,9 % у порівнянні з минулим періодом. Негативне сальдо склало 11124,7 млн дол. США [2].

Обсяг експорту товарів з України у першому кварталі 2023 року становив 10,3 млрд дол. США, що на 3,6 млрд дол. США менше, ніж за аналогічний період 2022 року.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Рисунок 1 – Товарна структура експорту України в першому кварталі 2022 р. та 2023 р., у %

Джерело: складено автором на основі [3].

Скорочення відбулося за всіма основними галузями, окрім продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, де проти аналогічного періоду 2022 р. відбулося зростання на 4,5 %, або 0,3 млрд дол. США.

Основу сільськогосподарського експорту становили зернові культури. За перші три місяці 2023 р. Україна експортувала їх на 3,2 млрд дол. США, або 30,7 % від загального товарного експорту України. Щомісячні вартісні обсяги експорту зернових демонстрували стабільне зростання протягом перших трьох місяців 2023 р.: 0,9 млрд дол. США в січні, 1,1 млрд дол. США в лютому та 1,2 млрд дол. США в березні. Також вагоме місце в товарній структурі експорту посідали жири й олії, частка яких становила 14,2 %, та насіння і плоди олійних рослин, з часткою у 8 % [3].

Попри скорочення експорту металів та виробів з них на 1,8 млрд дол. США, у товарній структурі експорту України частка цих товарів склала 9 %. Порівняно меншим було скорочення обсягів експорту машин, устаткування та транспорту. За підсумками перших трьох місяців 2023 р. він скоротився на 0,4 млрд дол. США, а частка цієї групи в товарній структурі експорту склала 7,9 %.

Секція 5 Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Також відбулось істотне скорочення експорту мінеральних продуктів, на 66,7 %, або на 0,9 млрд дол. США, продукції хімічної промисловості – на 57,3 %, або на 0,4 млрд дол. США, та відносно менше скорочення експорту деревини та целюлозно-паперових виробів – на 19,5 %, або на 0,1 млрд дол. США.

Європейський Союз залишається найбільшим торговельним партнером України протягом останніх років 7-8 років. Абсолютні цифри товарного обороту з країнами ЄС зростали з 2015 року. У географічній структурі експорту товарів України частка ЄС зросла з 47,1 % за підсумками першого кварталу 2022 р. до 62,7 % за підсумками аналогічного періоду 2023 р. Водночас обсяг експорту товарів з України до ЄС скоротився на 1,7 %.

Вагому роль у збереженні обсягів експорту до ЄС на рівні тих, що були до початку повномасштабних військових дій, зіграло рішення ЄС скасувати всі мита, квоти й збори з українського експорту на європейський ринок на період з 4 червня 2022 р. по 5 червня 2023 р. Це сприяло нарощуванню експорту української сільськогосподарської продукції до країн ЄС, насамперед зернових культур [1]. Проте таке значне зростання експортних поставок з України призвело до односторонньої заборони деякими країнами-членами ЄС імпорту українського зерна й десятка інших видів сільськогосподарської продукції, так як внутрішній ринок країн Центральної та Східної Європи виявився неготовим до таких обсягів постачань. Кризова ситуація, яка виникла, відтермінувала прийняття рішення ЄС щодо продовження дії безмитної торгівлі з Україною до червня 2024 р., а також надала підстави обговорювати можливості ввести жорсткіші заходи для захисту власного ринку.

Провідними ринками збуту товарів з України в першому кварталі 2023 р. були наступні: Польща –14,6 %, Китай – 9,8 %), Румунія – 9,7 %, Туреччина – 8,2 % та Німеччина – 4,7 %.

Частка країн СНД в географічній структурі експорту скоротилася з 7,4 % за підсумками першого кварталу 2022 р. до 3,7 % за підсумками аналогічного періоду 2023 р. Експорт зменшився на 63,1 %, що пов'язано з відсутністю постачань до Російської Федерації та Республіки Білорусь.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Щодо імпорту, то у першому кварталі 2023 р. Україна імпортувала товарів на 15,5 млрд дол. США, що на 1,6 млрд дол. США більше проти аналогічного періоду 2022 р. У галузевому розрізі зафіксовано зростання імпорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції, на 21,9 %, або на 0,3 млрд дол. США, машин, устаткування та транспорту, на 20 %, або на 0,7 млрд дол. США, а також текстилю, текстильних виробів та взуття, на 20,1 %, або на 0,1 млрд дол. США. При цьому обсяги імпорту мінеральних продуктів скоротилися на 53 %, або на 61 млн дол. США [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що провідне місце у товарній структурі імпорту за підсумками першого кварталу 2023 р. посідали машини, устаткування та транспорт з часткою у 28,5 % від загального товарного імпорту України. Частка паливно-енергетичних товарів скоротилася з 26,6 до 23,3 %, тоді як їхні вартісні обсяги практично не змінилися, зменшилися на 2,4 % або на 90 млн дол. США. Також відносно значні частки мали продукція хімічної промисловості – 18,2 % і продовольчі товари та сільськогосподарська продукція – 11,5 %.

Обсяги імпорту з країн ЄС займають лівову часту у географічній структурі імпорту, підтвердженням цьому є той факт, що частка ЄС зросла з 38,1 % у першому кварталі 2022 р. до 51,4 % за підсумками першого кварталу 2023 р, а обсяги імпорту товарів з ЄС зросли на 49,9 %, або на 2,7 млрд дол. США. Провідними постачальниками товарів до України залишаються: Китай з часткою у 16,5 % від загального імпорту товарів, Польща – 10,1 %, Німеччина – 7,3 %, Туреччина – 7,2 % та США – 4,4 % [3].

Отже, можна зробити висновки, що Україна налагоджує свої зовнішньоторговельні відносини, взявши чіткий курс на євроінтеграцію. Країни ЄС залишаються провідними партнерами у здійсненні як експортних, так і імпортних операцій, а також забезпечують підтримку держави на політичному та дипломатичному фронтах. Внаслідок спрощення умов для експорту української сільськогосподарської продукції у 2022 році, основну частину доходів було отримано саме завдяки збуту агропродукції країнам ЄС.

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти? URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/2/686503/>

(дата звернення: 15.05.2023).

2. Інфографіка щодо загальних підсумків експорту товарів і послуг України у 2022 році. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA=InfografikaSchodoZagalnikhPidsumkivEksportuTovarivIPoslugUkrainiU2022-Rotsi> (дата звернення: 15.05.2023).

3. Підсумки зовнішньої торгівлі товарами України в I кварталі 2023 року. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/pidsumky-zovnishnyoi-torgivli-tovaramy-ukraine-v-i-kvartali-2023.pdf/> (дата звернення: 15.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Юр'єва Поліна Борисівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-8067-3066

ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Українсько-польські економічні відносини мають давню історичну традицію, а з середини 90-х років ХХ ст. вони вийшли на якісно новий рівень - рівень стратегічного партнерства. Вихідною точкою такої трансформації стали зіставні економічні, фінансові, технологічні та гуманітарні потенціали; ключова роль у Центрально-Східному регіоні Європи та спільні погляди на питання розвитку регіональної та європейської безпеки; зацікавленість у довгостроковій співпраці у багатьох сферах економічної діяльності. Республіка Польща стала найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях. Незмінність такої позиції протягом тривалого періоду часу набула для України визначального значення у контексті як успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і розвитку двостороннього економічного співробітництва. Тому українсько-польське економічне співробітництво є об'єктом першочергової уваги щодо виявлення резервів підвищення ефективності економічних взаємовідносин України з країнами-членами ЄС, і в першу чергу з пострадянського простору. Це стосується як державної політики загалом, так і окремих її складових, у тому числі економічної, інтеграційної, регіональної та ін.

За роки незалежності Україна та Республіка Польща напрацювала чималу кількість нормативно-правових актів, що регулюють взаємини між ними. Базовим документом українсько-польського співробітництва є Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство. Правова база двосторонніх економічних відносин зокрема

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

включає такі міжнародні нормативно-правові акти, як: Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне заохочення та захист інвестицій, Конвенція між Урядом Республіки Польща та Урядом України про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень, Угода між Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про економічне співробітництво, Меморандум щодо розробки інструментів сприяння торгівлі тощо.

Економічні відносини України та Польщі базуються на принципах їх активізації як засобу підтримки національних економік; максимального використання переваг економічної глобалізації; врахування економічних інтересів обох країн; поєднання відкритості національних економік і входження у світові структури.

Досліджуючи україно-польські економічні відносини, слід наголосити що Україна і Республіка Польща – це дві постсоціалістичні держави, які в економічному розвитку мали приблизно однакові можливості. Проте на відміну від України, Республіка Польща вдалось пройти постсоціалістичну трансформацію, швидко та доволі успішно провести ряд ключових реформ. Унаслідок непослідовної державної політики Україна не змогла повністю використати свій потенціал, як природний, так і географічний, технологічний та людський. Все це звісно відзначилось на траєкторію та характер україно-польського економічного співробітництва [1].

Економічні відносини між Україною та Республікою Польщею вибудовуються на двох основних рівнях:

- 1) удосконалення форм співробітництва (торгівля, інвестиції, обмін технологіями й ін.);
- 2) участь в інтеграційних процесах.

Але основною складовою українсько-польського співробітництва є торговельно-економічна та інвестиційна сфери двосторонніх взаємин. Саме вони демонструють реальний стан у співпраці обох країн, а не лише декларують партнерство в офіційних документах.

Традиційно основоположним напрямом економічних взаємовідносин між Україною та Республікою Польща є і залишається співробітництво у торговельній сфері. Республіка Польща займає одне з

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

перших місць у списку торговельних партнерів і є найбільшим торговельним партнером України серед країн Центрально-Східної Європи, а з 2021 р. Польща вийшла на перше місце серед експортних ринків України, випередивши Китай. Сукупний обсяг двосторонньої торгівлі товарами та послугами з Республікою Польщею за 2021 р. склав майже 11 млрд дол. США. На додаток, вперше за останні роки сформувалося позитивне сальдо двосторонньої торгівлі. Динаміка як експорту, так і імпорту в розрізі товарів та послуг має позитивний характер. При цьому торгівля товарами розвивається вищими темпами, ніж торгівля послугами. Нині основну частину польського імпорту з України становлять шість товарних груп: чорні метали та вироби з них, аграрна продукція, мінеральні продукти, електротехнічні машини, деревина та вироби з них, меблі та інше. В експорті Республіки Польща в Україну найбільші обсяги припадають на такі основні групи товарів: аграрна продукція, електричні машини, хімічна продукція, вироби з пластику, транспортні засоби, чорні метали та вироби з них, інше. Видова структура зовнішньої торгівлі послугами України та Республіки Польща не достатньо ефективна. Основними видами послуг які Україна надає Польщі є послугу з перероблення, транспортні послуги, ділові послуги, комп'ютерні та інформаційні послуги, культурні та рекреаційні послуги. Натомість імпортує Україна з Польщі такі види послуг, як транспортні послуги, ділові послуги, послуги, пов'язані з подорожами, комп'ютерні та інформаційні послуги, роялті та інші послуги інтелектуальної власності [2-4].

Економічне співробітництво між Україною та Республікою Польщею активно розвивається насамперед в таких сферах економічної діяльності, як сільське господарство та сфери перероблення його продукції, машинобудування, літакобудування, енергетика, теплопостачання, військово-промисловий комплекс, фармація та медичне обладнання. Саме внаслідок розвитку взаємовигідної співпраці у зазначених сферах і багатьох інших перспективних напрямках можна в кілька разів збільшити частку виробленої продукції в українсько-польському товарообігу, запобігти його зниженню.

Проведене дослідження дало можливість систематизувати ключові негативні чинники розвитку торгово-економічних відносин України та

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Республіки Польща за такими ознаками як: 1) політичні (нестабільна політична ситуація в Україні); 2) безпекові (повномасштабне вторгнення РФ); 3) організаційно-управлінські (недосконалість і нестабільність законодавчої бази; розбіжність української методології обліку експортно-імпортних операцій від стандартів ЄС; незахищеність і нерозвиненість внутрішніх ринків України); 4) виробничі (велике технологічне відставання від розвинених країн, низька інноваційна активність, низький рівень якості товарів; висока собівартість продукції тощо); 5) внутрішньоекономічні (високий рівень інфляції; скорочення душевого ВВП, девальвація гривні); 6) маркетингово-збутові (високий рівень конкуренції на світових ринках; низький рівень інтегрованості у світове господарство, недостатній рівень товарної диверсифікації експорту; переважно сировинна орієнтація експорту, низька конкурентоспроможність вітчизняного виробництва).

Для зменшення негативного впливу вище визначених чинників пропонуються наступні заходи: 1) реформування структури експорту шляхом збільшення високотехнологічної продукції та частки послуг до загального обігу; 2) розширення доступу українських товарів; 3) гармонізація економічного законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу та міжнародних норм; удосконалення нормативно-правового регулювання ЗЕД в Україні, зокрема за допомогою приведення української методології обліку експортно-імпортних операцій до стандартів ЄС, введення в практику єдиної митної декларації на товар, що перетинає кордон; 4) ефективна підтримка національних товаровиробників з абсолютними конкурентними перевагами; 5) зняття наявних бар'єрів у двосторонній торгівлі та поглиблення виробничої кооперації; 6) спрощення та збільшення прозорості процедур митного оформлення; 7) активізації взаємодії правоохоронних органів України та Республіки Польща з максимальним посиленням уваги до переміщення через кордон товарів польського виробництва; 8) підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції з метою її відповідності міжнародним стандартам управління якістю (особливо експортної).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ще одним важливим напрямом економічної співпраці України та Республіки Польща є посилення інвестиційного співробітництва. Адже для економіки України іноземні інвестиції – це той ресурс, який може найбільше сприяти підвищенню ефективності функціонування вітчизняних підприємств, отже, розвитку відповідних територій, міст та регіонів. Кумулятивний залишок польських інвестицій в економіці України станом на 31.12.2021 складає 1,140 млрд дол. США. Польські інвестиції становлять 2 % у сукупному обсязі накопичених іноземних капіталовкладень в Україні, переважно у сфері переробної промисловості [4].

Готовність Республіки Польща кредитувати та інвестувати українську економіку наштовхується на нерозвиненість інституту приватної власності та фондового ринку; вимивання капіталу та прибутків із вітчизняних підприємств на користь пов'язаних іноземних компаній; низькі обсяги заощаджень, високі ставки за кредитами тощо, що призвело до скорочення обсягів залучення іноземних інвестицій та збільшення обсягів міжнародних кредитних зобов'язань. Крім того, в Україні поглибився несприятливий інвестиційний клімат внаслідок військової агресії Російської федерації. Таким чином, держава має активізувати трансформації в економічній сфері, зокрема захисту прав приватної власності, у сфері податкового регулювання, а також лібералізувати політику на фондовому, валютному та грошово-кредитному ринках.

Таким чином, Україна та Республіка Польща є сусідами, мають багатовікове історичне минуле, подібні геоекономічні інтереси та стратегічні цілі. Нині економічна взаємодія між двома державами відбувається досить активно. Проте потенціал економічної взаємодії Республікою Польща використовується значно ефективніше, ніж Україною, внаслідок чого сформувалася помітна асиметрія в економічних зв'язках, це потрібно досліджувати та впливати на державному рівні. Двостороннє економічне співробітництво варто розвивати, активізувати та інтенсифікувати у всіх сферах економічної діяльності обох держав. Так, актуальним напрямом є транскордонне співробітництво, що зумовлено необхідністю поглиблення інтеграційних процесів України щодо вступу до Європейського Союзу. Крім того, економічні зв'язки між Україною та Республікою Польща слід адаптувати до динамічних умов сучасного міжнародного середовища.

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит економіки 2030. URL : <https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf>
2. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2021 році: стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2022. 50 с.
3. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі у 2021 р. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. URL : <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/229-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Корінь Інна Сергіївна,
здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-3399-020X

ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ УМОВ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЩОДО СИРОВИННИХ ТОВАРІВ ПРИНЦИПУ «ВИТЯГНУТОЇ РУКИ»

На сьогоднішній день трансфертне ціноутворення відіграє значну роль в економіці країни та для бізнесу і компаній, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність. Політика трансфертного ціноутворення забезпечує відкриті та прозорі умови проведення операцій між пов'язаними особами та контролює податкові ризики, які можуть призвести до ймовірних донарахувань податкових зобов'язань з податку на прибуток та попередити витік грошових коштів з країни у низькоподаткові юрисдикції.

Для українських компанії характерно вести зовнішньоекономічну діяльність із сировинними товарами. Під сировинними товарами розуміються товари, для яких непов'язані особи у якості орієнтира (еталона) для встановлення ціни неконтрольованих операцій використовують котирувальні ціни [1]. Інформація про структуру товарної торгівлі України зі світом, наведена Держстатом за результатами 2022 року, демонструє, що основою експорту в нас залишаються агропродукція та чорні метали і вироби з них, а також мінеральні продукти (це переважно руда), що в сумі склали \$ 44,1 млрд. Товарна структура експорту з України показує, що найбільша доля експорту припадає на продукти рослинного походження: кукурудза - \$5,94 млрд, пшениця - \$2,6 млрд, ріпак - \$1,54 млрд, соняшникова олія - \$5,46 млрд, недорогочінні метали та вироби з них, а саме залізна руда склала \$2,9 млрд. Серед основних статей імпорту традиційно мінеральні продукти (\$1,19 млрд), а саме — палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (\$1,16 млрд) [6].

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

Під час податкового контролю за трансфертним ціноутворенням з питань дотримання принципу «витагнутої руки одним із факторів уваги контролюючого органу є укладення контракту на здійснення операцій із сировинними товарами та їх відповідність умовам укладеного договору. Державна податкова служба України наголошує, що з 01.01.2023 набрали чинності Порядки встановлення відповідності умов контрольованих операцій щодо сировинних товарів принципу «витагнутої руки», затверджені наказом Міністерства фінансів України від 18.01.2022 №19.

Перелік сировинних товарів затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1221 «Про затвердження переліку сировинних товарів та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 616» (включає 103 згруповані товарні позиції) [5].

Важливо звернути увагу на те, що згадані вище Порядки відповідають Настановам щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових адміністрацій, які є узагальненням найкращих сучасних практик застосування принципу «витагнутої руки» та головним рекомендаційно-методичним міжнародним документом у сфері регулювання ТЦ, що знову роблять нас на крок ближче до сучасних тенденцій міжнародного оподаткування, які базуються на рекомендаціях Настанов ОЕСР та до міжнародних принципів ведення зовнішньоекономічної діяльності [4]. Задля забезпечення вдалого контролю було враховано специфіку діяльності відповідних галузей, методологію формування інформації у загальнодоступних та визнаних світових джерелах інформації, які, зокрема, увійшли до рекомендованого (невиключного) переліку джерел інформації для отримання котирувальних цін (Argus Media Ltd, FastMarkets, HIS Markit Ltd, Refinitiv Holdings Ltd, S&P Global Platts), із національних джерел у перелік включено інформаційно-аналітичні продукти ДП «Держзовнішінформ» та ДП «Укрпромзовнішекспертиза».

Встановлення відповідності умов КО щодо сировинних товарів принципу «витагнутої руки» здійснюється з урахуванням Порядків в розрізі відповідних галузей [2]:

- експорту зернових, олійних культур та продуктів їх переробки;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- експорту залізорудної сировини;
- імпорту енергетичного та коксивного вугілля;
- імпорту нафтопродуктів та зріджених вуглеводневих газів;
- експорту чавуну, брухту чорних металів та металопродукції з чорних металів;
- експорту та імпорту феросплавів.

Порядки визначають кроки щодо логічної та хронологічної послідовності дій, зокрема, щодо [3]:

- пріоритетності методу порівняльної неконтрольованої ціни;
- особливості застосування котирувальних цін та коригувань в розрізі груп сировинних товарів;

- особливості здійснення коригувань зіставності операцій із сировинними товарами (при застосуванні коригувань необхідно, зокрема, враховувати суттєвість різниць, щодо яких здійснюються коригування, якість даних, що підлягають коригуванню, цілі коригування та надійність підходу, який використовується для здійснення коригування):

1) відмінностей у характеристиках сировинних товарів: застосування методу порівняльної неконтрольованої ціни може бути необхідним внесення коригувань, що враховують значні відмінності між характеристиками сировинних товарів, представлених у контрольованій операції та неконтрольованих операціях / котирувальних цінах, допускається коригування в сторону збільшення або зменшення ціни залежно від якісних характеристик продукції;

2) відмінностей у базисі поставки: можуть існувати відмінності між контрольованою та неконтрольованими операціями в залежності від місця поставки. При наявності доступних джерел інформації, які містять котирувальні ціни в тому ж місці поставки, що і контрольована операція, такі джерела інформації можуть бути більш придатними, оскільки вони зазвичай потребують менше коригувань, ніж джерела інформації, що містять котирувальні ціни з іншим місцем поставки. Якщо джерела інформації, що містять котирувальні ціни в тому ж місці поставки, що і контрольована операція, недоступні, то може знадобитися застосування котирувальних цін з різними умовами поставки, та необхідно здійснити відповідні коригування для забезпечення

Секція 5

Зовнішньоекономічна діяльність та управління міжнародними товарними потоками

зіставності місця поставки, також для визначення зіставної ціни для сировинних товарів у різних географічних точках може застосовуватись метод "нетбек", або в окремих випадках може здійснюватись коригування котирувальної ціни в бік зменшення на суму логістичних витрат, необхідних для доставки товарів від постачальника сировинних товарів до котирувального базису, з одночасним збільшенням на суму логістичних витрат до базису поставки контрольованої операції;

3) відмінностей у строках поставки: у разі наявності відмінностей у строках поставки контрольованої операції з сировинними товарами та строками поставки у зіставних операціях допускається згладжування цього фактору шляхом застосування діапазону цін за період до дати ціноутворення, узгодженої сторонами контрольованої операції та зазначеної у повідомленні, який розраховується як різниця між строком поставки зіставних операцій та фактичним строком поставки, також розрахунок діапазону цін за цей період проводиться згідно з Порядком розрахунку діапазону цін (рентабельності) та медіани такого діапазону для цілей трансфертного ціноутворення;

4) на винагороду трейдера: здійснюється як компенсація за виконання торгово-посередницьких функцій за умови, що сторони контрольованої операції нададуть достатнє обґрунтування фактичного виконання функцій, прийняття ризиків та використання активів, пов'язаних з придбанням (продажем) сировинних товарів, безпосередньо нерезидентом;

5) відмінностей в умовах платежів: у разі наявності відмінностей в умовах платежів контрольованої операції з сировинними товарами та умовами платежів внутрішніх / зовнішніх зіставних операцій здійснюється коригування з метою усунення відмінностей у вартості грошей у часі. Ці коригування повинні відображати позиції обох сторін операції, доступні їм реалістичні варіанти, а також економічні обставини в юрисдикціях, в яких вони здійснюють свою діяльність, у зв'язку з існуванням ризиків, пов'язаних з коливаннями валютних курсів, очікується, що комерційно раціональна поведінка експортера сировинних товарів буде полягати в укладанні контрактів на експорт сировинних товарів в стабільних валютах, зазвичай використовуваних

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

в міжнародних торговельних угодах, таких як долар США або євро. Якщо експортеру вигідніше укласти контракти в іншій валюті, такі переваги повинні бути чітко задокументовані і зіставлені з реалістичними варіантами, доступними експортеру;

б) відмінностей у валюті: відмінності у валюті ціни контрольованої операції та котирувальних цін можуть бути скориговані на підставі офіційного курсу гривні до іноземних валют, встановленого Національним банком України, якщо однією з валют є гривня, та крос-курсу, визначеного згідно з офіційним курсом гривні до відповідних іноземних валют.

Цей порядок не встановлює нове регулювання, а розкриває мету, принципи, логічні та послідовні правила контролю за трансферним ціноутворенням. Українське законодавство має на меті забезпечити більш детальне регулювання та конкретизацію міжнародних рекомендацій та їх імплементацію. Платникам податків треба бути готовими до повноцінного відновлення контролю за сферою трансфертного ціноутворення з боку контролюючих органів в період дії воєнного стану. Операції із сировинними товарами в Україні та світі зараз на часі і складають лівову частку грошових активів, адже український експорт має переважно сировинний характер, тож, особливо, зараз не можна дозволити витік капіталу із країни та звернути увагу над створенням механізму експорту готової продукції замість сировини, який буде реалізуватися в рамках принципів справедливої конкуренції та прозорості, що дозволить оновити технологічні процеси на українських підприємствах та перетворити Україну на інноваційну конкурентоспроможну країну на міжнародній арені. Таким чином, прийняття Порядку дозволить врегулювати відносини між платниками податків та контролюючими органами, у сфері ТЦУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (у ред. Закону України від 17.12.2020 № 1115-IX). *Голос України*. 2021. № 35.

Секція 5
Зовнішньоекономічна діяльність та управління
міжнародними товарними потоками

2. Контрольовані операції з сировинними товарами – використання порядків / Державна податкова служба України. 2023. URL : <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/658524.html> (дата звернення: 24.04.2023).

3. Про затвердження Порядків встановлення відповідності умов контрольованої операції щодо сировинних товарів принципу «витагнутої руки»: Закон України від 18.01.2022 № 19. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/re37998?an=1> (дата звернення: 24.04.2023).

4. OECD (2017), Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2017, OECD Publishing, Paris. URL : <https://doi.org/10.1787/tpg-2017-en> (Last accessed: 22.04.2023).

5. Про затвердження переліку сировинних товарів та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 616 : постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1221. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 243.

6. Зовнішня торгівля України товарами у 2022 році / Державна служба статистики України. URL : <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2023/02/04.pdf> (дата звернення: 24.04.2023).

СЕКЦІЯ 6

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ

Балджи Марина Дмитрівна,
д-р екон. наук, професор,
Одеський національний морський
університет,
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0003-4654-9093

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Циркулярна економіка виступає новою моделлю господарювання, де акцент робиться на повторне використання сировини і матеріалів, а також на створення доданої вартості за допомогою послуг та інтелектуальних рішень. Циркулярна економіка передбачає, що ланцюг створення вартості організований так, що виходи одного ланцюга стають входами для іншого, знижуючи залежність від нових видів сировини. У глобальному сенсі циркулярна економіка є дуже актуальною, адже, за оцінками міжнародних організацій, глобальне значення ринку циркулярної економіки становить понад трильйон доларів США [1].

В Україні поводження із сміттям включає переважно утилізацію, спалювання та видалення у спеціально відведені місця чи об'єкти. За статистикою, $\frac{1}{7}$ усієї території завалена сміттям, а на переробку йде лише 4 %. До того ж, в своїй більшості воно піддається видаленню у спеціально відведені місця (близько 70 %), значна частка утилізується (близько 30 %), а невелика частка (< 0,3 %) спалюється. Станом на 2017 рік в Україні накопичено 12,4 млрд т відходів, у тому числі 0,37 млрд т за 2017 рік [2].

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Запровадження принципів циркулярної економіки поряд із модернізацією виробництва забезпечить українській економіці подвійні вигоди. По-перше, при повторному використанні вже одноразово спожитих ресурсів підприємство економить на їх закупці та зменшує залежність від постачальників, при цьому вартість компанії зростає, а витрати на виробництво та утилізацію відходів можуть значно скоротитися. По-друге, це зменшує навантаження на навколишнє середовище, вирішує проблему утилізації відходів та зберігає ресурсний потенціал країни.

Досвід запровадження циркулярної економіки у європейських країнах задає нові тренди у формуванні стратегічних пріоритетів національного розвитку. Практика європейських країн дозволяє оцінити потенційні зміни, що відбудуться в країнах, де розбудова циркулярної економіки стає одним з пріоритетних завдань, а саме: 1) держава як головний драйвер «зеленого» розвитку має змінити структуру державних закупівель та орієнтуватися на екологічно доцільні види виробництва; 2) органи законодавчої та виконавчої влади мають розробити законодавче та нормативно-правове забезпечення функціонування циркулярної економіки, використовуючи досвід європейських країн, що мають схожі правові та інституціональні системи; 3) суб'єкти господарювання мають передбачати зміни в кон'юнктурі ринку та глобальних трендах, модернізуючи свої виробництва та інвестуючи у переробку; 4) відбудеться формування нових бізнес-моделей – від простих, пов'язаних із заміною одних комплектуючих на інші, сировини та матеріалів, до складних, що передбачають формування нових ланок виробництва в рамках підприємства та повну чи часткову зміну технологічного процесу; 5) зміниться структура попиту на робочу силу, знадобляться нові фахівці із проектування виробництва; 6) мають бути створені фінансово-кредитні установи та розроблені програми фінансування проектів з переробки відходів або з інших напрямів їх утилізації.

Аналіз світового досвіду впровадження циркулярної економіки, доводить, що вона сприймається як найважливіший елемент сучасності, необхідний як для соціуму і довкілля, так і для бізнесу. Визначені

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

конкретні інновації, властиві для цієї економіки, до яких належать: гнучкість ліцензії на використання довкілля; ліцензування альтернатив малого бізнесу; скорочення обмежень для підприємств, які проводять ресурсозберігаючу політику; тестування нових підходів на прикладі окремих регіонів чи підприємств за допомогою цільових інноваційних грантів; експертиза щодо оцінки результатів, ефективна система вимірів результативних альтернатив.

На сьогодні вже є декілька напрямків переробки, в яких можна реалізувати світові досягнення найближчим часом, а саме:

- папір, картон, PET і скло можуть бути перероблені на 50-100 %;
- будівельне сміття може бути використано у повторному і шляховому будівництві та інших видах використання;
- старий одяг для сортування і переробки, виробництва пряжі, волокон для утеплювачів, автопромисловості тощо;
- органічні відходи можуть на 100% перероблятися завдяки компостуванню і використанню в якості джерела натуральних добрив для сільського господарства;
- побутова техніка – ремонт та повторне використання або часткове використання в якості окремих деталей;
- автомобільні шини для повторної переробки в якості спортивних товарів, для будівництва та ін.

Отже, впровадження принципів циркулярної економіки в систему господарювання в Україні відкриває перспективні можливості розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Циркулярна економіка: як новий спосіб господарювання в умовах цифрової трансформації : колективна монографія / за наук. ред. І. Л. Татомир, Л. Г. Квасній. Трускавець : ПОСВІТ, 2021, 124 с. URL : <http://surl.li/haxur>
2. Надія на очищення. Як Україна може подолати сміття. URL : <http://surl.li/haxzr>
3. Дейнеко Л. В., Ципліцька О. О. Циркулярна економіка як напрям промислової модернізації: європейський досвід. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2018. № 5 (39). С. 30–40. URL : <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No5/30.pdf>

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Гайда Юрій Іванович,
д-р с.-г. наук, професор,
Західноукраїнський національний
університет,
м. Тернопіль, Україна
ORCID ID 0000-0001-6019-9654

ЛІСОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Якщо оцінювати лісове господарство за абсолютними макроекономічними показниками (наприклад, вартість виробленої галуззю продукції у загальній структурі внутрішнього валового продукту країни становить лише 0,3–0,5 % [1, 2]), то може здатися, що це маргінальна галузь, яка не відграє важливої ролі у суспільно-економічному житті країни. Однак, незважаючи на відносно невисоку лісистість території України (15,9 % [5]), ліси були і будуть одним із ключових факторів екологічної стабільності усіх регіонів, генератором чисельних екологічних послуг – водорегулюючих, рекреаційних, санітарно-оздоровчих, фітомеліоративних, естетичних, науково-пізнавальних та інших, і загалом важливим детермінантом екологічного добробуту країни.

В лісовому господарстві, як і будь-яка іншій галузі економіки, дуже відчутними є негативні наслідки військової агресії росії проти України, особливо в тих регіонах, де проходили, чи проходять бойові дії.

В загальному усі ці наслідки можна об'єднати у дві групи: матеріальні та нематеріальні.

До матеріальних відноситься:

- фізичне знищення лісових фітоценозів у масивних лісах та полезахисних смугах внаслідок обстрілів, масове вирубування їх загарбниками;

- знищення лісів через інтенсифікацію лісових пожеж, спричинених військовими діями;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- забруднення лісових ґрунтів сіркою та важкими металами - свинцем, стронцієм, титаном, кадмієм, нікелем, що негативно може вплинути на ріст існуючих і відновлених деревостанів;
- пошкодження або знищення майна лісогосподарських підприємств (адміністративних, виробничих, допоміжних будівель, автомобілів, обладнання тощо);
- знищення і/або зниження функціональності об'єктів природно-заповідного фонду у лісах;
- зниження біорізноманіття лісів;
- зниження лісистості на півдні і сході країни, що може посилити ерозійні процеси і агроландшафтах і негативно вплинути на продуктивність сільськогосподарських угідь.

До нематеріальних:

- обмеженість доступу фахівців і населення до окремих лісових масивів через їх замінування;
- неможливість проведення усіх необхідних лісогосподарських заходів через небезпеку обстрілів в регіонах, суміжних з зонами бойових дій;
- зниження естетичної цінності лісових ландшафтів;
- ускладнення проведення наукових досліджень науковими установами лісового профілю.

Точно оцінити економічні втрати, які понесла галузь від розв'язаної росією війни, зараз неможливо. Однак навіть загальні експертні оцінки вражають. Так, майже третина із 10,4 млн га лісового фонду, а точніше 3 млн. га постраждало від військових дій. Багато цінних деревостанів повністю знищено [4, 6].

До війни на 16,1 % лісового фонду країни було створено мережу об'єктів природно-заповідного фонду. Лише за перших півроку війни 20 % заповідних територій України, в тому числі і лісові заповідні об'єкти опинилися на окупованих територіях і в зоні бойових дій, а тому знаходилися в зоні ризику екоциду [7].

Лісові пожежі, спричинених військовими діями, зафіксовано на площі 60 279 га. Матеріальні втрати від лісових пожеж на сьогодні вже становлять понад 930 млрд грн, що становить більше половини усіх екологічних збитків від війни [3].

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Після звільнення окупованих територій, особливо південних і східних областей, перед підприємствами лісової галузі регіону постане складне завдання щодо відновлення знищених лісів та полезахисних смуг. Для його успішного виконання виникне проблема у забезпеченні достатньої кількості садивного матеріалу тих видів лісових деревних рослин, які відповідають типам лісових культур степової зони України, що апробовані впродовж багаторічної практики степового лісорозведення. І тут варто згадати, на нашу думку, непродумане, популістське рішення Міністерства довкілля і природних ресурсів (наказ Міндовкілля від 03.04.2023 № 184 “Про затвердження переліку інвазійних видів дерев із значною здатністю до неконтрольованого поширення, заборонених до використання у процесі відтворення лісів”), згідно якого до цього списку включено робінію звичайну (акацію білу), гледичію колючу, ясен пенсильванського, види без яких післявоєнне відновлення лісів на певних категоріях земель буде проблематичним.

Важливим шляхом післявоєнного відновлення лісової галузі може стати розробка і включення відповідного проєкту(ів) до переліку проєктів нацпрограми “Відновлення України», зокрема до розділу «Відбудова чистого та захищеного середовища”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинець І. Г. Сучасний стан розвитку підприємств лісового господарства України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2015. № 819. С. 373–380.
2. Державна служба статистики України / офіційний сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2023).
3. ЕкоЗагроза: офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL : <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2023).
4. Лахно С. В., Лахно С. Г. Екологічні наслідки війни в Україні. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, магістрів, аспірантів, молодих вчених і викладачів, м. Малин, 21 березня 2023 року. Малин : Вид-во МФК, 2023. С. 252–256.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

5. Ліси України. URL : <https://forest.gov.ua/napryamki-diyalnosti/lisi-ukrayini/zagalna-harakteristika-lisiv-ukrayini> (дата звернення: 10.05.2023).

6. Росія завдала збитків довкіллю України на понад 1,35 трильйона. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/11/6/693509/> (дата звернення: 11.05.2023).

7. Стрілець Р. Бомба сповільненої дії: чому світ не може ігнорувати екологічні наслідки війни в Україні. URL : <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/249216/>

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Гордіца Тетяна Маноліївна,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький національний
університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
ORCID ID 0000-0003-2598-3624

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГУ ЕКОЛОГІЧНИХ СТАРТАП-ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

Категорійне поняття стартап - проектів тісно пов'язано як з сучасною інноваційною економікою, так її різновидом, креативною економікою, що базується на унікальних, нестандартних та оригінальних підходах. З одного боку, екологічні інновації, як і інші, можуть бути представлені в якості технічного, технологічного, продуктового, організаційного, регулятивного, а також маркетингового удосконалення, з іншого, будь-якому зазначеному напрямку притаманне застосування новітніх екологічних ідей, технологій штучного інтелекту, інноваційних технічних засобів тощо. А це і є питання маркетингу, що полягають у формуванні й задоволенні екологічно орієнтованого попиту в продуктах і послугах, починаючи від їх розробки та виробництва, пакування й транспортування, просування й реалізації, звершуючи – переробкою й утилізацією.

Згідно з проведеним дослідженням Державної екологічної інспекції, до введення воєнного стану в Україні, в 2021 році градація екологічних проблем опитаної вибірки населення України складала: забруднення водоймищ, і як результат - нестача питної води (51,0 %), збільшення промислових та побутових відходів (45,9 %), атмосферне забруднення (38,1 %) [1]. В цьому контексті застосування екологічного маркетингу в його більш ширшому підході, а саме «environmental marketing» (маркетинг навколишнього середовища), що спрямований на зменшення шкідливого та небезпечного впливу на навколишнє

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

середовище, виступає ефективним інструментом щодо розробки й провадження: а) безпечних та заощаджувальних технологій; б) інноваційних продуктів, що здатні до вторинної переробки, виготовлені з матеріалів, які можуть біологічно розкладатися, а також тих, що не потребують зайвого упакування тощо. Застосування інструментів екологічного маркетингу, що базується на концепції соціально-етичного маркетингу, та передбачає поєднання задоволення: а) виробників - в отриманні запланованого прибутку; б) споживачів – в отриманні благ, продуктів та\або послуг, що є абсолютно безпечними для споживання й використання; в) суспільства – в збереженні довкілля, - є доцільним та актуальним в питаннях вирішення проблем екологічної безпеки в контексті зниження залежності від імпортованих енергетичних ресурсів, попередження погіршення екологічної ситуації, раціонального використання наявних природних ресурсів України, забезпечення рівня захищеності кожної окремого мешканця країни у безпечному для життя та здоров'я довкіллі, що гарантовано державою, і має велике значення для сучасного суспільства планети в цілому.

Переваги від впровадження екологічних стартап-проектів для виробників є безперечними, адже компанія буде більш конкурентоспроможною порівняно з іншими за рахунок зменшення витрат завдяки використанню: а) енергозберігаючих технологій (будівельне утеплення, енергозберігаючі системи опалення та освітлення з інтелектуальним регулюванням, технології повторного використання відпрацьованого тепла тощо); б) технологій максимальної економії сировини; в) технологій замкнутого водопостачання тощо. Проведені дослідження розроблених та впроваджених українських екологічних стартап-проектів, виявили, що тематика енергозберігаючих технологій є наразі актуальною, адже виступає одним із засобів унеможливленням блекауту, спричиненого погіршенням ситуації з енергопостачанням внаслідок повномасштабної військової агресії. До слухних новацій 2019-2022 рр. року слід віднести український стартап - проект «SolarGaps» (2019 р.). Це перший український стартап – проект із грантом Єврокомісії в розмірі 1 мільйон євро [2]. Суть інновації полягала у створення «розумних» жалюзей із розташуванням сонячних батарей на їх

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

панелях. Зазначена технологія є цікавою для використання в офісних приміщеннях, адже дозволяє забезпечити електроживлення як мінімум трьох персональних комп'ютерів. А також стартап-проект Solar Plex (2022 р, м. Одеса), суть інновації якого полягає у створенні електротеплової сонячної станції на базі перероблених сонячних батарей [3]. Переваги від впровадження екологічних стартап-проектів для споживачів є також безперечними, адже екологічна складова стає модним трендом для сучасної культури українських споживачів, зокрема в задоволенні їх екологічно-орієнтованого попиту на екологічні продукти харчування, одяг, побутові прилади, будівельні матеріали для ремонту квартир тощо й дотриманні ними правил свідомого споживання («5R»- Refuse, Reduce, Reuse, Recycle, Rot). До цікавих новацій українського екобрендингу слід віднести 5 українських брендів одягу: «Ksenia Schnaider», «Buro26», «Betttter», «Oversized Studio», «Токонікому», виробництво одягу яких базується на переробленні вже раніше вживаних речей [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Держекоінспекції назвали топ-3 екологічні проблеми в Україні
URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/u-derzhekoinspekciyi-nazvali-top-3-ekologichni-problemi-v-ukrayini>
2. SolarGaps / офіційний вебсайт. URL : <https://ua.solargaps.com>
3. SOLAR PLEX – Національний переможець 4 хвили програми Акселерації GCIP Ukraine. URL : <https://gcipukraine.com/solar-rlex-nacionalniy-peremozhec-3-khvili-pr/>
4. Толстих М. 5 українських брендів одягу, які турбуються про екологію. URL : <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/5-ukrainskih-brendiv-odyagu-yaki-turbujutsya-pro-ekologiju/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ломовських Людмила Олександрівна,
д-р екон. наук, професор
ORCID ID 0000-0002-0760-0215;
Марченко Марина Вікторівна,
здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Державний біотехнологічний
університет,
м. Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-5789-3239

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ

Актуальність даного напрямку досліджень важко недооцінити в сучасному світі, де все більше підприємств звертають увагу на використання цифрових технологій для оптимізації процесів виробництва. Але разом з цим з'являються нові соціальні проблеми, такі як зміна робочих місць та зростання вимог до кваліфікації працівників, зниження рівня соціального захисту працівників.

Продовжуючи дослідження, пов'язані з проблемами діджиталізації, які ми розпочали раніше [1–5], слід зазначити, що з діджиталізацією процесів управління виробництвом, у тому числі і сільськогосподарським, пов'язані різноманітні соціальні проблеми. Одна з найбільш відчутних – це зменшення кількості робочих місць в сільському господарстві. Діджиталізація призводить до автоматизації багатьох процесів, що зменшує потребу в робочій силі, а також створює вимоги до спеціалізованих навичок та знань.

Інша проблема пов'язана з нерівномірним доступом до нових технологій, особливо в сільських районах, де інтернет-з'єднання може бути нестабільним або взагалі відсутнім. Це може призвести до того, що деякі сільські господарства залишаться позаду в технологічному розвитку, тоді як інші будуть мати перевагу у конкурентній боротьбі.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Цифровий розрив – це нерівномірний доступ до інформаційних технологій та Інтернету між різними соціальними групами або регіонами. За даним поняттям стоїть проблема технологічної відсталості деяких соціальних груп або регіонів, які не можуть використовувати переваги сучасних технологій та мережі Інтернет.

Цифровий розрив обумовлюється такими факторами, як економічні умови, інфраструктура, освіта, гендерна складова та географічні чинники. Це може мати серйозні, важко поправимі, наслідки для тих, хто не має доступу до цифрових технологій, оскільки вони можуть залишатися поза потоками необхідної інформації, можливостей освіти, ринку праці та інших важливих аспектів сучасного життя. Таким чином, цифровий розрив є суттєвою соціальною проблемою в сучасному світі.

Також існує соціальна проблема, пов'язана з відсутністю необхідних навичок та знань у фермерів та працівників сільського господарства, які є необхідними для використання нових технологій. Це може стати перешкодою для ефективного впровадження цифрових інновацій у сільськогосподарському виробництві.

З іншого боку, діджиталізація процесів управління виробництвом може сприяти покращенню умов праці в сільському господарстві, зменшенню ризику виникнення небезпек на робочому місці та збільшенню продуктивності працівників. Наприклад, автоматизація деяких процесів може знизити потребу в ручній праці, що зменшить ризик виникнення травм та розладів м'язів-скелету у працівників.

Отже, вирішення соціальних проблем пов'язаних з діджиталізацією процесів управління виробництвом вимагає введення ефективних стратегій збільшення доступу до нових технологій, надання необхідних навичок та знань для працівників в галузі сільського господарства та розвитку соціальних заходів для забезпечення сталого розвитку регіонів. То ж, будь-якому випадку, діджиталізація процесів управління виробництвом має бути проведена з урахуванням соціальних проблем, що можуть виникнути, та повинна включати розвиток програм підготовки та навчання працівників, щоб забезпечити їм необхідні навички для ефективного використання цифрових технологій.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Також важливо звернути увагу на взаємозв'язок між діджиталізацією та іншими соціальними проблемами, такими як кібербулінг, приватність та безпека даних. Для того, щоб діджиталізація процесів управління виробництвом була успішною, потрібно вирішувати не тільки технічні, але й соціальні проблеми, забезпечуючи рівномірний доступ до цифрових технологій та захищаючи права та інтереси всіх учасників виробничого процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ломовських Л., Марченко М., Аміт Кумар Гоел. Діджиталізація економічних бізнес-процесів при прийнятті управлінських рішень у маркетинговій діяльності. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6 (61). С. 104–110.
2. Amit Kumar Goel, Marchenko M., Iefremov A. Digitalization of economic planning of competitive marketing activities in the conditions of globalization. Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 листопада 2022 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2022. С. 58.
3. Lomovskykh L., Marchenko M., Iefremov A. The organizational and economic mechanism of ensuring the sustainable development of the economy in the conditions of digitalization. *Collective Monography*. Poland, 2023. P. 173–180.
4. Ломовських Л. О., Єфремова Н. О., Марченко М. В. Тенденції розвитку аграрного сектору в контексті інноваційних зрушень. *Вчені записки*. 2023. Вип. 30 (1). С. 80–92.
5. Марченко М. Діджиталізація процесів управління бізнес-діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 81, № 2. С. 133–139.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Минчинська Ірина Василівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0003-2221-7860

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЗЕЛЕНОЇ, ЦИРКУЛЯРНОЇ ТА БІОЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Економічне зростання, що характеризується збільшенням обсягів виробництва та споживання товарів та послуг спричиняє збільшення споживання невідновлюваних ресурсів та підвищення рівня забруднення навколишнього природного середовища. Тому, виходячи із забезпечення потреби збереження безпечного довкілля була розроблена концепція сталого розвитку (*англ. sustainable development*). Існує багато варіацій трактувань даного поняття, проте найбільш поширеним є визначення сформульоване в Звіті «Наше спільне майбутнє» Всесвітньою комісією ООН з навколишнього середовища та розвитку: сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1]. Отже, сталий розвиток покликаний забезпечити існування суспільства у довгостроковій перспективі за рахунок збалансування економічних, соціальних та екологічних аспектів людської діяльності.

Задля вирішення зазначених проблем у світі продовжується пошук методологічної основи для забезпечення економічного зростання, що ґрунтується на засадах сталого розвитку. З цією метою за останні десятиліття було проголошено концепції зеленої, синьої, циркулярної та біоекономіки. Тому постає важливе питання їх взаємозв'язку та співвідношення.

Одним із напрямків забезпечення сталого розвитку є впровадження так званої «зеленої» економіки, перехід до якої у 2008 р. був проголошений у Програмі ООН з навколишнього середовища

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

(ЮНЕП). Відповідно до підходів ООН та ОЕСР зелена економіка розглядається як складова частина та інструмент концепції сталого розвитку, що покликана забезпечити конвергенцію таких його складових, як екологічна та економічна складові.

Інтерпретація поняття «зелена економіка» охоплює значну кількість визначень і в широкому розумінні розглядає зелену економіку як невід’ємну і залежну складову природного середовища. Так, зокрема, визначення зеленої економіки запропоноване ЮНЕП визначає її як низьковуглецеву, ресурсоефективну та соціально інклюзивну економіку, яка покликана забезпечувати покращення добробуту людей та соціальну справедливість, зменшуючи при цьому вплив на оточуюче природне середовище [2].

Загальновідомо, що теперішня економічна модель є лінійною – тільки 7,2 % використаних матеріалів повертаються для переробки та повторного використання [3], що впливає на стан екології та загрожує втраті біорізноманітності. Це зумовлює виникнення нової економічної моделі – моделі економічної економіки. Циркулярна економіка – це модель виробництва та споживання, яка включає спільне використання, оренду, повторне використання, ремонт, відновлення та переробку існуючих матеріалів та продуктів як можливо довго [4]. Такий підхід подовжує життєвий цикл продукції та мінімізує відходи. Циркулярна економіка не замінює зелену, а є її складовою частиною та інструментом досягнення цілей сталого розвитку.

В останні роки набуває все більшої популярності новий міждисциплінарний напрям досліджень – біоекономіка (*англ. bioeconomics, bioeconomy*). Європейська комісія визначає біоекономіку як «виробництво відновлювальних біологічних ресурсів і перетворення цих ресурсів і потоків відходів в продукти з доданою вартістю, такі як продукти харчування, корма, біопродукти і біоенергію» [5]. Ця економічна діяльність пов’язана з використанням науково-технічних розробок в сільському господарстві, хімічній, енергетичній промисловості та охороні здоров’я.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Біоекономіка загалом спрямована зниження залежності від природних копалин, запобігання втрати біорізноманіття і створення нового економічного зростання і робочих місць, що відповідає принципам стійкого розвитку.

Отже, на основі проведеного дослідження концепцій зеленої, циркулярної та біоекономіки загалом можна зробити висновок, що вони розвиваються у тісному взаємозв'язку та мають конкретну цільову спрямованість з визначенням шляхів, моделей, програм та заходів спрямованих на забезпечення сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sustainable Development – What Is It? Definition, History, Evolution, Importance And Examples. *YOU MATTER*. URL : <https://youmatter.world/en/definition/definitions-sustainable-development-sustainability/>
2. Green Economy. UN environment programme. *UNEP*. URL : <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>
3. The Global Circularity Gap Report 2023. *CGRi*. 2008–2023. URL : <https://www.circularity-gap.world/2023#download>
4. Circular economy: definition, importance and benefits. *European Parliament*. URL : <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>
5. Why the EU supports bioeconomy research and innovation. Research and innovation. *European Commission*. URL : https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/environment/bioeconomy_en

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Снігова Олена Юріївна,
д-р екон. наук, доцент,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-7456-4894

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ СПРАВЕДЛИВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Стратегічне планування промислового розвитку України в системі державного управління набуває нового значення як в контексті зміни економічної моделі світової економіки (зміни технологічних укладів, декарбонізації економічної діяльності), так і з точки зору необхідності здійснення структурної перебудови промисловості в процесі повоєнного економічного відновлення. Саме застосування засобів та інструментів стратегічного планування сприятиме ефективній трансформації промислових галузей країни, її вбудованості у загальний концепт євроінтеграційних соціально-економічних перетворень через обрання пріоритетів, визначення ресурсів, цілей та напрямів розвитку, розробку та виконання взаємозв'язаних завдань і заходів соціально-економічного розвитку.

У Європейських країнах стратегічне планування промислового розвитку складає елемент загальноєвропейської системи планування і застосовується для структурування дій суб'єктів процесу та наявних ресурсів для реалізації соціально-економічних завдань розвитку з урахуванням перспектив та викликів майбутнього. Зміни технологічних укладів, які полягають у зміні ролі палива, адаптації під екологічні вимоги виробничого процесу, урахуванні наслідків енергетичної кризи, обумовили еволюцію підходів до стратегічного планування. Це було забезпечено шляхом перегляду поглядів на роль держави у формуванні «нової» промислової політики та механізмів її впровадження.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Було визнано, що ефективні трансформації у промислових галузях неможливо забезпечити виключно ринковими методами. В основу стратегування промислового розвитку було закладено базові принципи, які надалі стали вважатися обов'язковими елементами процесу: надання промисловій діяльності на новій технологічній основі пріоритетного значення перед послугами; забезпечення енергоефективності промислової діяльності та поступового відходу від викопного палива; диверсифікація та екологізація промислової діяльності; диверсифікація структури енергобалансу, надійність енергопостачання.

Основним сучасним трендом, що має вплив на промислову політику є тренд декарбонізації. В європейській системі стратегічного планування промислового розвитку він знайшов відображення через планування енергетичної трансформації промисловості, розвитку альтернативних джерел енергії, енергоефективних технологій та їх застосування у виробничій діяльності, а також реструктуризації територій, економічна діяльність яких безпосередньо стосується видобутку викопних видів палива.

Цей процес отримав назву справедливого енергетичного переходу як ідеї пошуку шляхів та інструментів, які, з одного боку, передбачають більш ефективні дії щодо захисту клімату, а з другого - дозволять забезпечити економічно доцільний та соціально справедливий процес переходу суспільства до поствуглецевого.

У той же час енергетична трансформація забезпечує значне систематичне скорочення вуглевидобутку і зменшення потреби у допоміжних послугах, а промисловий розвиток вугільних територій безпосередньо залежить від заміни вугілля альтернативними джерелами енергії, перекваліфікації працівників, залучення інвестицій та диверсифікації економіки. В таких умовах планування промислового розвитку відбувається в контексті Європейської концепції справедливої трансформації промислово розвинених регіонів.

Під *справедливою трансформацією* розуміють підхід, який забезпечує економічно доцільний та соціально справедливий процес переходу суспільства до поствуглецевого шляхом заохочення до структурної трансформації зацікавлених громад із застосуванням резервів місцевої економіки [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Цілі справедливої трансформації в документах стратегічного планування ЄС розкриваються через урахування глобальних тенденцій розвитку світової економіки (зокрема через посилення зв'язку змін клімату та використання певних типів енергії, тренд декарбонізації економічної діяльності, що має безпосередній вплив на промислову політику).

В умовах глобальної нестабільності (зокрема, в умовах енергетичної кризи 2022) урахування цілей справедливої трансформації в стратегічних документах ЄС забезпечується через застосування підходів тактичного планування та за рахунок переорієнтації на використання альтернативних сценаріїв розвитку і розроблення корегувальних заходів без зміни цільової орієнтації стратегій промислового розвитку. Це сприяє зростанню антикризової гнучкості промислової політики і у подальшому має вплив та становить підґрунтя забезпечення адаптивності регіональних систем, що підпадають під справедливу трансформацію.

При оцінюванні рівня відповідності принципів і механізмів стратегічного планування промислового розвитку в Україні принципам справедливої трансформації встановлено, що у відповідності з цими принципами здійснюється стратегічне планування промислового розвитку територій з переважанням вугільної промисловості.

В Україні справедливу трансформацію офіційно визначено як «модель розвитку регіону, що передбачає гідне життя та достатній зарібок усім мешканцям, в тому числі працівникам, на яких вплине процес відмови від викопного палива (ліквідація виробничих потужностей, закриття вугледобувних підприємств тощо)». Згідно з офіційно визнаним концептуальним підходом справедлива трансформація вугільних регіонів України буде здійснюватися «шляхом комплексного розв'язання проблемних питань, зокрема в економічній, соціальній, культурній, житлово-комунальній та екологічній сфері, які виникають внаслідок зменшення видобутку вугілля та поступового закриття вугледобувних та суміжних підприємств» [3].

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Керівними принципами процесу є: екологічної сталості; справедливості; широкого публічного діалогу; розвитку продуктивних сил, оновлення регіональної спеціалізації на засадах smart; мультимодальності промислового розвитку; соціальної, економічної та регіональної інклюзивності та згуртованості; ресурсної збалансованості; поступовості та поетапності; синхронності різних процесів та довгостроковості. Вищезгадані принципи частково закладено у Концепції Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року, схваленої у 2021 р. Кабінетом Міністрів України. Базовими механізмами, що застосовуються для забезпечення промислового розвитку вугільних територій на засадах справедливої трансформації є:

- пілотні проекти/підтримка регіональних та локальних інституцій у вугільних регіонах за ініціативою Світового банку у рамках Платформи вугільні регіони Західних Балкан та України;
- програми ЄС прискореного переходу до чистої енергії на основі справедливої трансформації;
- фінансування через фонди структурних змін, комунікаційних стратегій для трансформацій, підтримки зеленого відновлення та модернізацію української енергетичної системи [2].

Потреба в Україні у антикризовому корегуванні стратегічних документів з реструктуризації економіки старопромислових регіонів є вкрай високою, але нереалізованою. Подолати цей недолік можливо шляхом посилення взаємодії ЄС та України у сфері справедливої трансформації шляхом впровадження пілотних проектів технологічного випробування та відпрацювання нових технологічних рішень в енергетичній галузі, зокрема відновлювальній енергетиці, екоінноваціях, вугільних технологіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Czym jest sprawiedliwa transformacja i dlaczego w Polsce jej potrzebujemy? URL : <http://sprawiedliwa-transformacja.pl/o-sprawiedliwej-transformacji/>
2. Snigova Ołena. Sprawiedliwa energetyczna transformacja:

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

praktyczne doświadczenia węglowych regionów na Ukrainie. Zbiór abstraktów zgłoszonych na Konferencję Naukową pt. Zrównoważony rozwój sektora energetycznego i transportu w Polsce. Gospodarka – Społeczeństwo. Polityka. Wrocław, 2023. 55 s.

3. Про схвалення Концепції Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2021 р. № 1024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2021-%D0%BF#Text>

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Хаустова Євгенія Борисівна,
д-р екон. наук, професор,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-1436-6137

ПОКАЗНИКИ ВІДПОВІДНОСТІ СТАТУСУ ЕКОІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Концепція екоіндустріальних парків (далі - ЕІП) змінювалася та доповнювалася різними аспектами, зокрема вимогами до промислового симбіозу, спільного використання інфраструктури, ефективного управління ризиками та спільними ресурсами тощо. Враховуючи різноманітні визначення ЕІП, загалом це поняття можна описати як спеціальну зону промислового призначення, яка сприяє сталості шляхом врахування соціальних, економічних та екологічних параметрів у процесах вибору розташування, планування, управління та повсякденного функціонування [1].

Серед стимулів та переваг створення та діяльності ЕІП можна виокремити: зменшення впливу на навколишнє середовище, підвищення ефективності виробничих процесів, стійкість до ризиків, кращий доступ до фінансової та технічної підтримки, підвищення згуртованості громад. В той же час слід зазначити перепони та труднощі в розвитку руху ЕІП. Для кожного конкретного парку або групи парків певної країни перелік таких перешкод різниться, але узагальнився їх можна за такими напрямками: за правовим напрямом спостерігається відсутність адекватних правових норм, слабкий контроль за їхнім дотриманням разом із відсутністю вмотивованості резидентів ЕІП до підвищення своєї сталості; за технологічним та соціально-економічним напрямом – низька конкурентоспроможність інноваційних технологічних або

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

виробничих рішень внаслідок недостатньої розвинутості або високої вартості реалізації; за інституційним та організаційним напрямом – нестача власних трудових ресурсів, низька мотивація до змін, відсутність каналів комунікації та підтримки від громад.

Одночасно постають проблеми оцінки параметрів діяльності окремих парків в процесі міжнародного бенчмарку серед вже існуючих та в проектування нових ЕП [2]. Стає очевидним, що для подолання перешкод в створенні ЕП та досягнення необхідного рівня їх розвитку необхідно розробити міждисциплінарний підхід, який може бути втілений у формуванні Рамкових положень або стандартів ЕП як на міжнародному, так й на національному рівні.

Задля розробки Міжнародних рамкових положень про ЕП Організацією Об'єднаних Націй з питань промислового розвитку (ЮНІДО) запропоновано загальний підхід до визначення передумов і цільових показників для парків, який базується на дотриманні місцевих та загальнонаціональних вимог і міжнародних стандартів їх діяльності з подальшим виходом за межі існуючих передумов її здійснення, що створює передумови до постійного вдосконалення та розвитку ЕП. Серед вимог до ЕП в Рамкових положеннях виокремлюються вимоги в економічній сфері. Окрім дотримання національного законодавства Міжнародні рамкові положення висувують важливі економічні вимоги із створення робочих місць, просування місцевого бізнесу із формуванням локальних зв'язків із стейкхолдерами парків, створення економічної вигоди та забезпечення фінансової доцільності.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Таблиця 1 – Вимоги до ЕП в економічній сфері
за індикаторами та показниками

<i>Необхідні передумови</i>			
Тема	Опис критерію	Індикатор	
Просування місцевого бізнесу	ЕП створює можливості для місцевих та регіональних малих та середніх підприємств	Створення умов діяльності для малих та середніх підприємств, які надають послуги резидентам ЕП	
Створення робочих місць	ЕП повинен створювати можливості для працевлаштування у регіоні, забезпечуючи власну інтеграцію в місцеву економіку	Максимізація економічних та соціальних вигод на місцевому рівні	
Створення економічної вигоди	Розвиток ЕП через впровадження економічно спроможних зеленої інфраструктури та послуг на підставі реальної оцінки потреб ринку та промисловості	Наявність обґрунтованого бізнес-плану	
		Наявність ефективного управління інфраструктурою парку та надання послуг резидентам парку	
		ЕП повинен відігравати роль каталізатора для розвитку промисловості в регіоні	
Фінансова спроможність управління парком	Фінансова модель ЕП повинно чітко визначати рівень витрат на послуги та обсяги доходів за ними	Зацікавленість інвесторів в розвитку ЕП	
<i>Цільові показники</i>			
Тема	Опис критерію	Опис показника	Значення показника
Просування місцевого бізнесу	ЕП пропонує довгострокові трудові контракти працівникам	Частка загальної кількості працівників парку, які мають прямі трудові угоди	30%
Створення робочих місць	Передача локальним постачальникам можливості забезпечення резидентів ЕП окремими послугами та товарами	Частка резидентів парку, у яких 25% закупівель здійснюється через малі та середні місцеві підприємства	25%
		Частка загальних витрат керуючої компанії на закупівлю товарів та послуг у місцевих постачальників в радіусі 100 км від парку	30%
Створення економічної вигоди	За рахунок зеленої інфраструктури та впровадження принципів циркулярної економіки ЕП може запропонувати кращі інвестиційні можливості з меншими ризиками	Частка площі парку, що орендується чи використовується резидентами, відносно загальної площі, що доступна до промислового використання	50% (в середньому за 15 років)

Джерело: складено за даним [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

В таблиці 1 зведено такі економічні вимоги до діяльності ЕІП, які поділено на необхідні індикатори та цільові показники. З урахуванням особливостей вітчизняної економіки наведені індикатори та показники вимагають подальшого опрацювання та удосконалення з точки зору розробки Національних рамкових положень по ЕІП. Зокрема, значення та актуальності набувають такі показники: підвищення кваліфікації співробітників; розбудови каналів комунікацій між керівництвом парків, місцевими громадами та закладами вищої освіти; рівня конкурентоспроможності інноваційних рішень за вартістю їх реалізації; захисту колективних об'єктів інтелектуальної власності; соціальної гнучкості та мотивації трудових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародні рамкові положення про ЕІП. Версія 2.0 URL : <https://hub.unido.org/sites/default/files/publications/UNIDO%20EIP%20Toolbox%20Manual%20Ukrainian%20language.pdf>
2. Zheng H. M. Evaluation of an Eco-Industrial Park Based on a Social Network Analysis. *Procedia Environmental Sciences* (13). 2012. P. 1624–1629.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації:
державне регулювання, моделювання та стале управління

Шавурська Олена В'ячеславівна,
канд. екон. наук,
ВСП «Житомирський
торговельно-економічний,
фаховий коледж ДТЕУ»,
м. Житомир, Україна
ORCID ID 0000-0002-9857-1121

ВИКОРИСТАННЯ DPSIR МОДЕЛІ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Війна на території України спровокувала глобальну енергетичну та продовольчу кризу, яка сприяла різкому зростанню інфляції, кризі вартості життя і тиску на найбідніші та найуразливіші верстви суспільства. Природні екосистеми перебувають у критичному стані, оскільки знищено мільйони гектарів лісових насаджень, ґрунти забруднені військовими відходами та викидами отруйних речовин. Це актуалізує питання збереження природних екосистем, створення ефективної системи моніторингу довкілля, забезпечення збалансованого природокористування, зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища, формування системи переробки та утилізації відходів виробництва та споживання, а також сформовані під час воєнних дій [1]. Тому актуальними є дослідження причинно-наслідкових зв'язок між станом навколишнього природного середовища та антропогенним впливом на нього.

Ключовою задачею державної екологічної політики є забезпечення життєдіяльності населення у техногенно безпечному й екологічно чистому природному середовищі, а це можливо лише при відсутності загрози з боку природних об'єктів чи при умові забезпечення захищеності об'єктів безпеки від цих загроз.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Для аналізу впливу екологічних проблем на стан екологічної безпеки регіону використано DPSIR модель, яка дозволяє виявити причинно-наслідковий зв'язок між станом навколишнього природного середовища та антропогенним впливом на нього. Ця модель може бути використаний на різних рівнях управління – від місцевого рівня до від національного та міжнародного залежно від наявних повноважень.

DPSIR застосовується в аналізі еколого-економічних інформації для ідентифікації проблемних місця та оцінки правильність встановлення причинно-наслідкових ланцюжків з метою вибору правильних наборів індикаторів для досягнення конкретної мети.

Модель DPSIR розроблена Комісією ООН з сталого розвитку та містить наступні елементи структури:

1) рушійні сили (Driving force) – сукупність природних, соціальних, економічних та інституційних чинників, які здійснюють вплив на стан навколишнього природного середовища, експлуатацію природних ресурсів та викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

2) тиск (Pressure) – відображає стан навколишнього природного середовища, викликаний антропогенною діяльністю;

3) стан (State) – характеризує поточний стан екосистеми та тенденцій зміни природних екосистем;

4) вплив (Impact) – відображає наслідки антропогенного впливу на стан навколишнього природного середовища та екологічну безпеку регіону;

5) реагування (Response) – комплекс дії, спрямованих на вирішення екологічних проблем.

Відповідно до моделі DPSIR та концепції сталого розвитку запропоновано 5 груп показників для оцінки стану навколишнього природного середовища. На рис. 1 представлено систему показників за DPSIR моделлю для оцінки стану навколишнього природного середовища.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

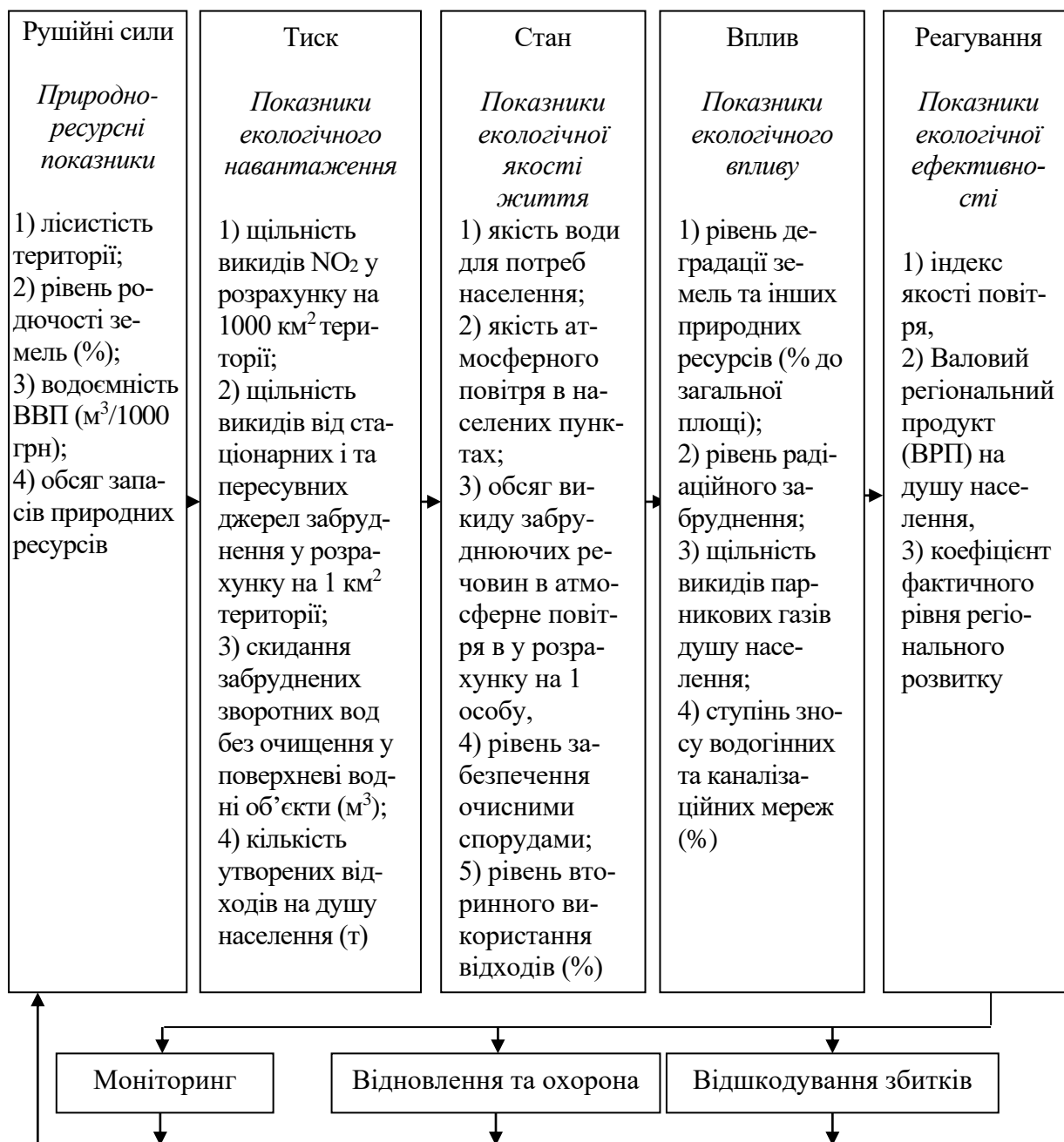

Рисунок 1 – DPSIR модель для оцінки стану навколишнього природного середовища

Джерело: побудовано автором.

Для оцінки складової рушійні сили (Driving force) запропоновано групу природо-ресурсні показники, яка включає наступні показники: лісистість території; рівень родючості земель (%); водоемність ВВП (м³/1000 грн) та обсяг запасів природних ресурсів. Виокремлення саме

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

цих показників пов'язано з тим, що вони дозволяють комплексно оцінити природо-ресурсний потенціал регіону.

За допомогою виокремленої групи показників екологічного навантаження дозволять сформувати інформацію про щільність викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та водні ресурси та кількість відходів на душу населення регіону.

Група показників екологічної якості життя відображає вплив складової тиску на стан екологічної безпеки регіону. За результатами аналізу цієї групи показників можна розробити відповідні заходи для зниження негативного впливу та стан навколишнього середовища та на здоров'я населення регіону.

При розробці рішень щодо управління екологічною політикою слід враховувати показники екологічного впливу, оскільки вони відображають інтенсивність використання ресурсів і їх стан на даний момент часу, описують існуючі проблеми, що виникають в результаті зміни їх стану.

У групу показники екологічної ефективності включено 3 показника, які допомагають оцінити ефективність політики, спрямованої на забезпечення балансу у використанні та збереженні ресурсів навколишнього середовища. Індекс якості повітря використовується урядовими установами, щоб донести до громадськості рівень забруднення повітря у цей час [2]. Якщо індекс збільшиться, значна частина населення зіткнеться з серйозними наслідками для здоров'я.

Так, індекс якості повітря дозволяє оцінити вплив обсягів діяльності промисловості на розмір валового регіонального продукту (ВРП), рівень забруднення навколишнього середовища та ступінь деградації екологічних систем, визначити посилення або ослаблення екологічності траєкторії розвитку регіонів.

Для оцінки стану навколишнього природного середовища та визнання прогресу у досягненні сталого розвитку на конкретних локальних територіях (областях, регіонах) запропоновано методологію побудови складової індексу на основі набору показників, що характеризують різні аспекти взаємодії між економікою та навколишнім

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

середовищем. За DPSIR моделлю можна здійснити аналіз стану навколишнього природного середовища певного регіону та оцінку діючих рушійних сил, їх тиск, наслідків зміненого стану та їх остаточного впливу з метою відновлення та охорони навколишнього природного середовища та проведення моніторингу за станом екосистеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Замула І., Шавурська О. Стратегічні напрями відновлення екологічної безпеки Поліського регіону в післявоєнний період. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. 7 (1), 02. URL : <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.01.02>

2. Як визначається індекс якості повітря? URL : <https://himanaliz.ua/uk/yak-viznachaietsya-indeks-yakosti-povitr>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Шаповал Юлія Ігорівна,
канд. екон. наук, науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіки та
прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9965-5522

УМОВИ БАНКІВСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Повоєнна розбудова підприємництва в Україні потребує перетворення виробничих процесів відповідно до концепції сталого розвитку. Зелене економічне відновлення передбачає активізацію зеленого кредитування та запуск ринку зелених облігацій, що сприятиме інвестуванню проектів зеленої енергетики, екологічного сільського господарства та інфраструктури з низьким вуглецевим викидом, та інших екологічно відповідальних ініціатив.

До повномасштабної війни Міжнародна фінансова корпорація (IFC) проводила консультативну підтримку для державних установ та приватного сектору з метою сприяння реформам, що спрямовані на покращення бізнес-середовища в частині визнання пріоритету зеленого фінансування. Зокрема, Національний банк України мав намір інтегрувати стандарти «зеленого фінансування» (екологічних, соціальних та управлінських, ESG) у корпоративне управління українських банків [1]. В умовах же війни українські державні та іноземні банки продовжують розробляти стратегії активізації зеленого фінансування в рамках консультацій IFC та видавати кредити переважно на проекти із енергоефективності. Тим часом інші українські комерційні банки не роблять спроб із розвитку зеленого кредитування.

До російського вторгнення державний *АБ «Укргазбанк»* кредитував найбільше секторів економіки. Він реалізовував проекти з: а) енергоефективної модернізації на підприємствах харчової й хімічної промисловості, фармацевтичного виробництв, металообробки й

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

машинобудування; б) проєктного фінансування всіх видів «зелених» електростанцій; в) підприємств сфери АПК та тваринництва; г) розвитку електротранспорту; д) енергомодернізації ЖКГ; е) утилізації відходів та шкідливих викидів [2]. В сучасних умовах АБ «Укргазбанк» надає кредити в основному на придбання сонячних електростанцій і теплових насосів до 1 млн грн під 11–21 %, терміном до п'яти років, з мінімальним першим внеском 15–30 % від вартості об'єкта зеленого фінансування [3].

Другий найбільший в Україні, державний банк АТ "Ощадбанк" кредитує в рамках програми «Зелена енергія» до 1 млн грн, під 19,5 % річних %, терміном до шести років, з мінімальним першим внеском 15 % від вартості об'єкта зеленого фінансування [4].

АТ «Райффайзен Банк» реалізує програму «Фінансування проєктів з енергоефективності», в рамках якої пропонується кредитування до п'яти років під 19–21 % із початковим внеском від 30 %. Прикладами типових зелених проєктів АТ «Райффайзен Банк» є в: а) харчовій промисловості – заміна та модернізація виробничого обладнання та процесів, встановлення теплових насосів, котлів на біомасі, автоматичних воріт для складів, повторне використання скидного тепла; б) сільському господарстві – заміна застарілої сільськогосподарської техніки та обладнання, виробництво тепла та електроенергії з біогазу та біомаси, встановлення теплових генераторів, ізоляція приміщень, частотно-регульовані приводи на електромотори; в) легкій промисловості – енергоефективне освітлення цехів, тепла ізоляція приміщень; г) відновлюваній енергетиці – встановлення джерел відновлювальної енергії, заміна та модернізація обладнання: котлів, малопотужних турбін; д) у будівництві – ізоляція та вентиляція; опалення та охолодження; гаряче водопостачання; освітлення; приготування їжі/холодильне обладнання; виробництво відновлювальної енергії [5].

На противагу австрійському АТ «Райффайзен Банк», німецький АТ «ПроКредит Банк» надає зелені кредити бізнес-клієнтам у звужене коло секторів економіки, такі як енергоефективність, відновлювані джерела енергії та захист довкілля. В рамках програми «Зелене фінансування» зелені кредити надаються максимальним обсягом до

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

10 млн євро, терміном до семи років, із початковим внеском від 20 % вартості проєкту. Станом на кінець 2022 р. частка зелених кредитів складала 15,8 % від загального кредитного портфелю банку. Прикладами типових зелених проєктів АТ «ПроКредит Банк» є у: а) відновлюваній енергетиці – сонячні електростанції, виробництво енергії з біомаси, біогазові заводи; б) енергоефективність – високоефективні машини та устаткування для виробництва, сільськогосподарська техніка, системи опалення, вентиляції, охолодження, освітлення, зрошувальні системи; в) захист довкілля – обладнання для ресурсоефективного виробництва, системи переробки та утилізації відходів, системи очищення води та повітря, обладнання для мінімальної та нульової технології землеробства, інвестиції в органічне землеробство та виробництво органічних продуктів [6].

Французький банк АТ «Креді Агріколь Банк», концентруючись на сільськогосподарському кредитуванні, планує досягти 10 % частки зеленого фінансування у кредитному портфелі корпоративного бізнесу. Для цього впроваджує оцінку клієнтів за критеріями стандартів ESG [7, с. 13].

На додаток до непривабливо високого рівня ставок, для бізнесклієнтів обмеженнями виступають вимоги пакету документів для отримання зеленого кредиту, який зазвичай включає: а) техніко-економічне обґрунтування проєкту, б) дані про проєктувальника/постачальника обладнання/підрядника, в) проєкти договорів в залежності від проєкту (для виробництва та реалізації теплової енергії – підтвердження потенційних споживачів енергії; електричної енергії – технічні умови та дозвіл на виробництво електричної енергії; для виробництва енергії з біомаси – договори на постачання сировини або інформацію про наявність власної ресурсної бази) [2, с. 14]. Забезпеченням зелених кредитів виступають придбані товари, як за інших кредитних програм, (придбані обладнання/матеріали, корпоративні права на об'єкт зеленого фінансування або додаткова застава, не пов'язана з проєктом).

Отже, сьогодні менше десяти українських банків пропонують програми пільгового зеленого кредитування приватного сектору через відсутність попиту за існуючого високого рівня ставок (в середньому

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

20 %) на тлі функціонування більш привабливих державних програм «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Відтак, необхідні державні програми підтримки зеленого фінансування, ініційованих Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів або Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України, через інструменти гарантії та «змішаного фінансування». Передусім державні банки мають займатися пільговим зеленим кредитуванням, оскільки ІФС цікаві масштабні проєкти, умови до яких є «жорсткими» для МСБ. Пруденційні вимоги до кредитів, на які впливає кліматичний ризик, можуть стати ефективним інструментом активізації зеленого кредитування. У цілому, державна політика формування зеленого підприємницького середовища має базуватися на державно-приватному співфінансуванні із координацією фіскальної та грошово-кредитної політик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пресреліз НБУ. Національний банк та ІФС спільно працюватимуть над розвитком «зеленого фінансування». 2021. 16 квітня. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-ifc-spilno-pratsyuvatimut-nad-rozvitkom-zelenogo-finansuvannya>
2. Близнюк А. Механізми фінансування «зелених» проєктів в Україні. *Презентація Укргазбанку*. URL : https://www.sae.gov.ua/sites/default/files/7_AB_23_07.pdf
3. АБ «УКРГАЗБАНК». Кредити на придбання сонячних електростанцій і теплових насосів. URL : http://www.ukrgasbank.com/private/credits/eco_energy
4. АТ «Ощадбанк». Зелена енергія. URL : <https://www.oschadbank.ua/credit/green-energy>
5. Райффайзен Банк. Фінансування проєктів з Енергоефективності. URL : <https://raiffeisen.ua/storage/files/ee-2023.pdf>
6. АТ «ПроКредит Банк». Зелене фінансування. URL : <https://www.procreditbank.com.ua/business-clients/loans/green-finance>
7. АТ «Креді Агріколь Банк». Річний звіт за 2021 рік. URL : <https://credit-agricole.ua/storage/files/annual-report-2021-ukr-full.pdf>

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Сокур Марина Борисівна,
*здобувачка третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*
ORCID ID 0000-0002-1256-9312

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

За визначенням Європейської комісії екологоорієнтовані інновації (екологічні інновації) є еколого-орієнтованими технологіями, що є менш шкідливими для навколишнього середовища, ніж інші. До них можна віднести технології контролю за забрудненням (контроль за забрудненням повітря, управління відходами), вироблення товарів та надання послуг, що не супроводжуються масштабними витратами ресурсів і забрудненням навколишнього середовища, а також управління ефективним використанням ресурсів (водопостачання, енергозбереження тощо) [1].

Багато дослідників, як вітчизняних, так і зарубіжних, таких як Ю. Бажала, П. Беленький, Б. Буркинський, В. Войцеховський, О. Власюк, Г. Добров, П. Завлін, С. Ілляшенко, О. Кузьмін, Б. Малицький, М. Портер, Б. Санто, Р. Солоу, Б. Твісс, М. Туган-Барановський, Р. Фатхутдінов, К. Фрімен та Й.-А. Шумпетер, підтверджують сприйняття інновацій як ключового фактора економічного розвитку.

Розроблення екологічних інновацій може здійснюватися як із конкретною метою зниження шкідливого впливу на довкілля, так і бути «побічним ефектом» від досягнення економічних цілей, зокрема, підвищення продуктивності праці та якості продукції. З цих позицій екологічні інновації можна поділити на природоохоронні технології (засоби контролю, ліквідації і попередження забруднення, дотримання санітарних меж) та екоефективні інновації (принципово нові або модифіковані товари, процеси і послуги, які забезпечують отримання

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

прибутку їх виробнику і споживачу, водночас сприяючи зниженню забруднення довкілля). Третім, найбільш сучасним різновидом екологічних інновацій є системні інновації, що полягають у великомасштабних змінах систем виробництва і споживання, а також систем поводження з відходами в межах країни або регіону [1; 2].

Держава, підприємства, організації, установи, університети, фонди та фізичні особи (науковці і фахівці) є суб'єктами сучасного ринку екологічних інновацій, які відповідають за генерацію та поширення екологічних інновацій. Результати інтелектуальної діяльності є основними об'єктами цього ринку і можуть бути представлені у різних формах:

- В матеріальній формі (у вигляді екологічно ефективного обладнання, агрегатів, дослідних установок, інструментів, технологічних ліній тощо).

- У нематеріальній формі (науково-дослідні дані, проектно-конструкторські роботи, аналітичні звіти, що містять описи способів, конструкторську та технічну документацію).

- У вигляді знань, досвіду, консультування в галузі екологічного маркетингу, консалтингу, проектного управління, інжинірингу та інших науково-практичних послуг, пов'язаних із підтримкою та обслуговуванням екологічно-орієнтованої інноваційної діяльності.

Ринок екологічно чистої продукції сьогодні стрімко розвивається у світі, оскільки на неї є чималий попит населення, яке попри економічну скруту, не хоче економити на своєму здоров'ї. Хоча вартість такої продукції значно вище за звичну для нас, але її якість і безпечність для людини неодноразово підтверджена науковими дослідженнями та висновками світових експертів. За прогнозами, цей ринок в найближчі роки буде одним із найбільш стрімко зростаючих по середньорічних темпах приросту, серед інших споживчих товарів.

Екологічно чисте виробництво чи «промислова екологія» зараз вже широко відомі світу, однак їх розширення не є легким процесом. І взагалі, «промислова екологія» – це дивуюче, інтригуюче словосполучення, яке раптово привертає увагу. Відчувається суперечність в термінах типу «гаряча крига» чи «похмура прозорість». Тому, що ми

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

звикли розглядати промислову систему як відокремлену від біосфери, з підприємствами і містами з одного боку, а природу – з іншого. Тепер «промислову екологію» слід розглядати як різновид природної екосистеми, відповідальну за розподіл потоку матеріалів, енергії та інформації. Більше того, уся промислова система базується на ресурсах і послугах, які забезпечує біосфера.

У цілому Європейський Союз сьогодні здійснює найбільший внесок у формування глобального ринку інноваційних еколого-орієнтованих технологій, ємність якого оцінюється у 550 млрд євро. Порівнянню за величиною з європейською є частка США у світовій екоіндустрії. Наступними за значущістю є японський (84 млрд євро) та канадський (36 млрд євро) ринки. За структурою європейський ринок екологічних інновацій складається з інвестиційних товарів (54 млрд євро) та послуг (129 млрд євро), включаючи некомерційні послуги. На ринковий сектор управління ефективним використанням ресурсів припадає 5 млрд євро, а поточний оборот ринку альтернативних поновлюваних енергетичних ресурсів та відповідного устаткування становить 5 млрд євро на рік [3].

Виходячи із загальносвітових тенденцій, перспективними ринками екологічних інноваційних товарів є:

- виробництво та накопичення енергії;
- енергозбереження;
- економне використання сировини та матеріалів;
- екологічність транспорту;
- раціональне використання водних ресурсів;
- біопластмаси та полімери;
- сонячне охолодження [4].

Енергоефективність є важливою складовою стратегії боротьби зі зміною клімату і зменшення викидів вуглекислого газу. Використання енергоефективних технологій не тільки зменшує споживання енергії, але й знижує витрати на оплату електроенергії, газу та інших ресурсів. Крім того, заощаджені кошти можуть бути витрачені на розвиток інших екологічних проєктів. Щодо модернізації комунальної інфраструктури,

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

то це може бути надзвичайно ефективним шляхом зниження використання енергії та викидів вуглекислого газу. Використання енергоефективних матеріалів та технологій може допомогти заощадити до 50 % енергії, що споживається будівлями. Екологічні біотехнології та технології переробки відходів - ці напрямки дійсно є дуже важливими для збереження довкілля та боротьби зі зміною клімату. Використання біотехнологій може допомогти у зменшенні викидів шкідливих речовин, а технології переробки відходів можуть зменшити обсяги сміття, що потрапляють на сміттєзвалища та забруднюють навколишнє середовище. Важливо продовжувати розвивати ці напрямки та сприяти їх впровадженню в промисловість та господарство.

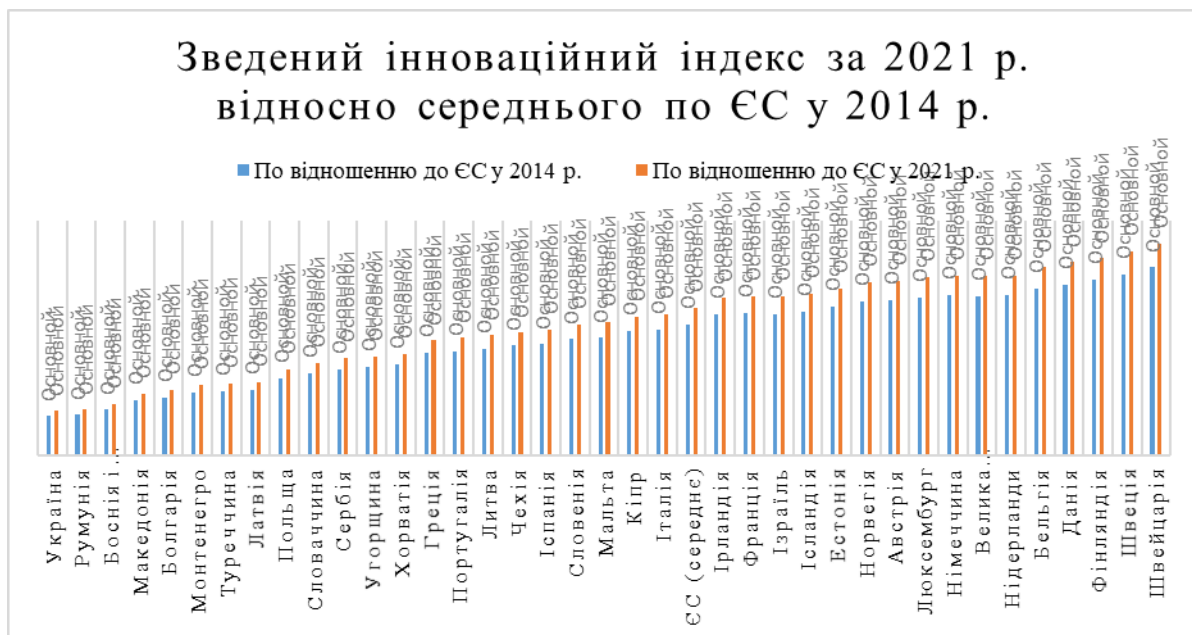
Аналіз стану розвитку наукової та інноваційної діяльності в Україні засвідчує, що останніми роками понад 80 % промислових підприємств не займаються впровадженням інновацій. У 2019 р. 782 підприємства здійснювали інноваційну діяльність у промисловості. При цьому частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), у загальній кількості промислових підприємств становила 13,8 %. Із загальної кількості інноваційно активних підприємств здійснювали: внутрішні та зовнішні НДР – 24,4 %; придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 64,7 %; придбання зовнішніх знань – 4,5 %; інші роботи – 20,6 % підприємств. За видами економічної діяльності найбільші частки інноваційно активних підприємств припадають на виробництво харчових продуктів – 16,8 %, виробництво машин і устаткування, н.в.і.у. (не введені в інші угруповання) – 10,2 % [5]. Натомість у країнах Європейського Союзу мінімальні показники наукової та інноваційної активності мають Португалія – 26 %, Греція – 29 %, але і тут вони вдвічі більші, ніж в Україні [6].

У 2019 р. на інновації підприємства витратили 14220,90 млн грн, у т. ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 10185,11 млн грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки 2918,85 млн грн, на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 37,49 млн грн та на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші витрати), – 1079,45 млн грн.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення порівняно з 2018 р. зросла з 68,1 до 71,6 %. Разом з тим, зменшилися частки витрат на науково-дослідні розробки (НДР) з 26,3 % у 2018 р. до 20,5 % у 2019 р., на придбання інших зовнішніх знань – з 0,4 до 0,3 % У той же час зросла частка витрат на інші затрати, в т.ч. на маркетинг і рекламу з 5,2 до 7,6 %. За видами економічної діяльності найбільше коштів на інноваційну діяльність витрачали підприємства з виробництва харчових продуктів (2869,78 млн грн), металургійного виробництва (1507,95 млн грн), виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (1449,19 млн грн) [7]. Виходячи з наведеної динаміки, говорити про створення в державі сприятливого середовища для розвитку інновацій, у тому числі екологічних, сьогодні недоречно.

Рисунк 1 – Зведений інноваційний індекс за 2021 р.
відносно середнього по ЄС у 2014 р.

З рис. 1 бачимо, що Україна має статус "повільного інноватора". Значення ЗІ для України (0,157) є більш ніж утричі меншим за середнє по країнах ЄС (0,526).

Інноваційний індекс дає числову оцінку, яка використовується для порівняння ступеня інноваційності країн, регіонів або компаній.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

Він вимірюється за допомогою різних показників, таких як інвестиції в науку та технології, кількість наукових публікацій, кількість патентів, інноваційних стартапів, інтенсивність використання ІКТ і ін. Цей показник дозволяє порівняти рівень інноваційності різних країн або регіонів, визначити їх переваги та недоліки, відстежувати динаміку змін інноваційної активності в часі. Це допомагає виробникам, інвесторам та науковцям приймати рішення щодо розвитку нових технологій, відкривати нові ринки, залучати інвестиції та розвивати інноваційні підприємства. Існує велика проблема у фінансуванні та проведенні наукових досліджень і розробок, створенні нових продуктів або послуг, покращення існуючих технологій та процесів, а також впровадження нових методів управління бізнесом.

Витрати на НДР можуть бути дуже високими, особливо для компаній, які займаються дослідженнями у високотехнологічних секторах, таких як інформаційні технології, біотехнології, медична техніка та інші. Частка витрат на НДР може варіюватися в залежності від рівня конкуренції в даному секторі, ступеня зрілості ринку та потенційних вигод від інновацій. Звичайно, компанії, які інвестують значні кошти в НДР, часто мають перевагу над конкурентами в термінах конкурентоспроможності, ринкової частки та рентабельності. Таким чином, стає очевидним, що останніми роками стан розвитку вітчизняної інноваційної діяльності, як і ринку екологічних інновацій, є досить сповільненим.

Для створення достатніх умов переходу економіки України на інноваційну модель розвитку держави, розбудову ринку екологічних інновацій доцільно насамперед звернути увагу на створення механізмів покриття інноваційного ризику, створити сприятливе інвестиційне середовище для впровадження інновацій, у тому числі екологічно спрямованих, у рамках якого вкладення в інновації будуть розглядатися підприємствами як високоприбуткові, а отже, пріоритетні. З цією метою на державному рівні, на нашу думку, необхідно розробити такі заходи:

- створити умови для капіталізації інтелектуальної власності;
- стимулювати розвиток інфраструктури екологічно спрямованої інноваційної діяльності (технопарків, технополісів, інноваційних

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

бірж, центрів консалтингу, сертифікаційних фірм, які здійснюють науково-технічну та інноваційну діяльність);

– запровадити ефективний державний механізм залучення вітчизняних та закордонних інвестицій для екологізації економіки шляхом підтримки розвитку системи страхування інвестицій, захисту прав інвесторів тощо;

– заохочувати запровадження на підприємствах інноваційного екологічного менеджменту, що забезпечує поступове та стабільне збільшення капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища;

– сформувати систему державних економічних стимулів, які б сприяли залученню вітчизняних і зарубіжних інвесторів, банків, а також великих підприємств до інвестування коштів у розвиток «зелених» інноваційних фірм і проектів (зокрема, за рахунок таких інструментів: відстрочення податкових зобов'язань з прибутку в частині витрат на інноваційні цілі; зменшення податку на приріст інноваційних витрат; «податкові канікули» на декілька років на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів, тощо);

– забезпечити податкове, кредитне, амортизаційне стимулювання вітчизняних підприємств та установ, що впроваджують нові екологічні технологічні процеси й експортують наукоємну екологічно чисту продукцію;

– надавати пряму бюджетну підтримку найбільш перспективним екологічним інноваціям, що мають значний потенціал впливу на екологічне, соціальне, економічне, політичне становище країни (зокрема, шляхом бюджетного фінансування державних цільових програм із пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки, державного замовлення на науково-технічну продукцію) та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kemp, R. Andersen, M. M. Butter, M. Background report about strategies for eco-innovation : Report for VROM, zaaknummer 5060.04.0041. Final version, 2004. 22 May. 82 p.

Секція 6

Циркулярна економіка та екологічні інновації: державне регулювання, моделювання та стале управління

2. Сотник І. М. Управління ресурсозбереженням: соціо-еколого-економічні аспекти : монографія. Суми : СумДУ, 2010. 499 с.

3. Прокопенко О. В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності : монографія. Суми : СумДУ, 2010. 395 с.

4. Лесняк О., Логвинюк А. Проблеми впровадження екологічних інновацій в Україні. 2012. URL : <http://conferences.neasmo.org.ua/node/486>

5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році: статистичний збірник. К. : Інформаційно-видавничий центр Держстату України, 2012. 305 с. URL : <http://ukrstat.gov.ua>

6. Щедріна Т. І. Ринок інновацій та шляхи його розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2004. № 4. С. 109–118.

7. Фостолович В. А. Екологічні інновації – джерело ефективного управління підприємством. *Облік і фінанси АПК*. 2009. № 3. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009_3/24_Fost.pdf

СЕКЦІЯ 7

УКРАЇНА – ФОРМУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ: ПОГЛЯД МОЛОДІ

Брикульська Дар'я Володимирівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Бодров В. Г.,

д-р екон. наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-1229-3432

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах стабільне функціонування бізнесу значною мірою залежить від ступеня його захищеності. Забезпечення належного рівня економічної безпеки бізнесу є однією із фундаментальних засад підтримання його життєздатності в умовах динамічного економічного середовища та численних викликів і загроз воєнного часу.

Наростання кризових явищ, посилення невизначеності та динамічності економічної ситуації вимагає від суб'єктів господарювання уваги до питань їх власної економічної безпеки, виявлення та нейтралізації можливих загроз, ризиків, здатних негативним чином вплинути на стан та результати їх діяльності, що особливо актуалізується в сучасних умовах воєнного стану. Стійкість економіки – це не лише фізичний захист територій, а це якісна логістична мережа постачання та збуту, фінанси, кадрове наповнення, ефективне управління в нових реаліях [3].

Дуже важливо швидко виявляти ризики та загрози економічної небезпеки вітчизняних підприємств, підтримувати їх резерви. Бізнес,

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

місцеві громади, населення згуртовані у протидії російської агресії. В умовах військового стану ефект посилення загроз є мультиплікативним, оскільки ескалація екзогенних загроз, спровокованих агресією росії проти України, употужнила до руйнівного впливу ендогенні загрози, що загалом призвело до різкого послаблення керованості економічною безпекою вітчизняних підприємств.

Економічна безпека бізнесу є багатоаспектною категорією, яка у найбільш широкому та найчастіше вживаному тлумаченні з позицій захисного підходу передбачає захист суб'єктів підприємництва від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення їх економічного розвитку та високого потенціалу у майбутньому [1]. Безперечно, в умовах сьогодення визначальною передумовою формування економічної безпеки малого і середнього бізнесу в Україні є війна і пов'язані з нею негативні тенденції в національній економіці. Унаслідок широкомасштабної військової агресії рф проти України значно підвищився рівень усіх ризиків, що впливають на стабільність фінансової системи.

Зважаючи на те, що понад 70 % підприємницького сектору України займає саме малий та середній бізнес, такі підприємства першочергово відчули на собі негативний вплив зазначених явищ та процесів. Як наслідок спостерігаємо різкий відтік робочої сили, плинність кадрів, відтік інтелектуального капіталу через значні міграційні процеси, неможливість виробничих підприємств нормально функціонувати через необхідність оперативної релокації бізнесу тощо [6].

Interfax-Ukraine оприлюднив дані досліджень Світового банку, згідно яких очікується падіння ВВП України на 45,1 % в 2022 р. (до вторгнення Росії очікувалось зростання економіки на 3,2 %) і зростання бідності в одинадцять разів. Насамперед, все це пов'язано з тим, що з початку війни Україна втратила близько 4,8 млн.робочих місць. В свою чергу, за даними міжнародної організації праці, ескалація конфлікту та продовження воєнного стану призведе до зростання кількості втрачених робочих місць і може становити близько 7 млн [2].

Головна мета економічної безпеки бізнесу в умовах війни полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та ефективне, в залежності від регіону ведення бойових дій, функціонування в теперішньому часі і мати високий потенціал розвитку в майбутньому.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

До основних функціональних цілей економічної безпеки бізнесу належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності бізнесу;
- забезпечення технічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу об'єкта господарювання;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності НДДКР;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства (організації);
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [4, с. 33].

Розглянемо основні виклики економічній безпеці бізнесу України в умовах війни, які відображено на табл. 1 [5].

Таблиця 1 – Систематизація викликів економічній безпеці бізнесу України в умовах війни за вагомістю їх впливу

Характеристика	Вагомість виклику, %
Падіння платоспроможного попиту, втрата ринків збуту продукції	77
Зростання витрат, недостатність фінансових ресурсів	70
Зниження продуктивності праці через обстріли та повітряні тривоги	68
Неможливість прогнозування/ стратегування через невизначеність	68
Руйнування логістичних ланцюжків	52
Відтік професійних кадрів через мобілізацію та міграцію	27

На даний момент більшість бізнесменів відчують різке зменшення попиту та проблеми із логістикою. Суспільство не впевнено в доцільності витрачання фінансових коштів на стимулювання розвитку значних сегментів малого і середнього бізнесу в такий складний, невизначений час. Для бізнесу проблеми, пов'язані з перебоями у

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

діяльності контрагентів і невиконання зобов'язань з їхньої сторони, можуть бути фатальними, оскільки багато підприємців є вузькоспеціалізованими та локальними, а отже мають не так багато постачальників та контрагентів. Війна створила багато перешкод для забезпечення економічної безпеки бізнесу, з якими багато підприємців впоратись не змогли. Велика кількість безпрецедентних викликів породжує реальні загрози економічній безпеці бізнесу, що потребує пошуку ефективних механізмів їх запобігання та мінімізації на основі впровадження проактивного підходу до економічної безпеки підприємництва України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З. С., Онищенко С. В., Маслій О. А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» ; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21–95.
2. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості науково-аналітичне видання. URL : <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>
3. Жаліло Я. Як забезпечити стійкість економіки в умовах війни. *Економічна правда*. 2022. URL : pravda.com.ua
4. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 2. С. 29–33.
5. Онищенко С. В., Маслій О. А., Науменко О. А. Виклики економічній безпеці малого бізнесу України в умовах війни. *European scientific congress : proceedings of the 3rd International scientific and practical conference, April 17–19, 2023. Madrid : Barca Academy Publishing, 2023. P. 21–27. URL : <https://sciconf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-scientificcongress-17-19-04-2023-madrid-ispaniya-arhiv/>*
6. Прохорова В., Крутова А., Дяченко К. Економічна безпека підприємств України в умовах дестабілізаційного розвитку. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Економіка*. 2022. № 14 (28). URL : <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/490/425>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ваколюк Вікторія Миколаївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Калач Г. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
ORCID ID 0000-0002-6031-0591

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Війна негативно позначилась як на економіці в цілому, так і на роботі всіх підприємницьких структур. Частина підприємницького сектору релокувалась у більш безпечніші регіони, а частина закрилась, це в першу стосується малих та середніх підприємств. Тому для України наразі особливо актуальними є розробка та реалізація обґрунтованої та ефективної податкової політики держави в контексті підтримки розвитку бізнесу з метою створення сприятливих умов для його організації та ведення.

Дана проблема досліджувалась у роботах таких науковців, як О.О. Заїки, Т. Ю. Мельника, Л.В. Прокопця, Н.Л. Фролової, О.В. Якушевої, В.Ю. Стрільця та інших.

Малий та середній бізнес відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи понад 60 % доданої вартості, 80 % зайнятих працівників у суб'єктів господарювання та 37 % податкових надходжень. [1]

Податкова політика є важливим інструментом для встановлення та розвитку економічно-соціальної стабільності і має на меті знайти баланс між можливостями держави і досягненням ключових соціально-економічних цілей розвитку країни.

В умовах воєнного стану уряд застосував заходи для адаптації підприємців до нових умов. Зокрема, з метою сприяння агропромислому виробництву було змінено умови кредитування аграріїв у рамках держпрограми «Доступні кредити 5–7–9%».

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Окрім стимулюючих заходів з кредитування, державою прийнято ще низку податкових пільг. У період воєнного стану платники податків, котрі перебували на загальній системі оподаткування можуть перейти на 3-тю групу єдиного податку і сплачувати єдиний податок за ставкою 2 %. Платники, що перейдуть на єдиний податок, можуть не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників. Також на використання ставки у розмірі 2 % зможуть перейти та платники єдиного податку 3-ї чи 4-ї групи, заявка подається автоматично. Платники єдиного податку 1-ї чи 2-ї групи, вони мають право під час війни не сплачувати єдиний податок загалом, а також можуть не сплачувати ЄСВ за себе і за мобілізованих робітників. Зауважимо, якщо компанія має у своїй власності земельну ділянку чи іншу нерухомість на тимчасово окупованих територіях або на територіях ведення бойових дій, то такі господарюючі суб'єкти і платники звільняються, відповідно, від сплати земельного податку чи податку на нерухомість.

Варто наголосити, що фізичні особи-підприємці, котрі здійснюють незалежну професійну діяльність та члени фермерського господарства відповідно до власного рішення наділені правом не сплачувати ЄСВ за себе та не сплачувати єдиний внесок за призваних працівників на військову службу під час мобілізації. [2]

Також передбачено, на період воєнного стану, що платники податків, які не мають змоги своєчасно виконувати свої податкові зобов'язання зі сплати податків і зборів та подання звітності звільняються від відповідальності за недотримання норм податкового законодавства. Однак, після скасування воєнного стану податковий обов'язок повинен бути виконаний протягом 6 місяців [3].

Отже, податкова політика держави в умовах війни для бізнесу відіграє важливу роль. Як бачимо, держава використовує стимулюючі та регулюючі заходи для підтримки суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підтримка малого і середнього підприємництва. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>. Фонономіка. URL : <https://opendatabot.ua/ru/open/foonomics> (дата звернення: 28.04.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20> (дата звернення: 28.04.2023).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 3 березня 2022 р. № 2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

4. Огляд інструментів підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні (серпень 2022). URL : <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-biznesu-vperiod-voyennoho-stanu-v-1> (дата звернення: 29.04.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Василенкова Анна Юріївна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Марченко О. І.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-1301-6680

БІЗНЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ВІДРОДЖЕННЯ

З 24 лютого, коли росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, населені пункти, де тривають бойові дії, зазнали значних пошкоджень як для людей, так і для інфраструктури. Конфлікт продовжує руйнувати та завдавати значних збитків українському бізнесу та економіці [1].

Протягом двох місяців війни український бізнес зазнав втрат, які перевищують загальні втрати за два роки пандемії COVID-19. Оцінка загальних втрат та їх наслідків складна через бойові дії, але фактичний ВВП в 2022 році скоротився на не менше ніж 35 % у всіх секторах. Головною перешкодою у відновленні бізнесу є брак фінансових ресурсів в країні, що пов'язується з неплатоспроможністю клієнтів, недоступністю кредитних коштів та власного капіталу бізнесу.

Загальні втрати активів бізнесу зараз становлять не менше ніж \$9,9 млрд. За цей час зруйновано та знищено не менше ніж 412 підприємств, серед яких є 64 великих та середніх. У зв'язку з відсутністю повної інформації про стан підприємств, що перебувають на тимчасово окупованих територіях, можлива більша кількість зруйнованих підприємств.

Сьогодні однією з ключових завдань України є перемога над ворогом, але також важливо відновити економіку країни, допомогти

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

українському бізнесу та відбудувати постраждалу Україну, що в свою чергу допоможе Україні перемогти війну.

Незважаючи на те, що перспективи відновлення вітчизняного бізнесу залишаються невизначеними, українські компанії вже прийняли та продовжують приймати кроки для стабілізації ситуації. Для подолання кризових ситуацій підприємства шукають нові шляхи оптимізації витрат, впроваджують програми автоматизації продажів, зменшуючи кількість ручної роботи, а також шукають нові джерела доходів тощо. Від початку війни, більше ніж 80% підприємств призупинили, закрили або скоротили свою діяльність. Згідно зі звітом Світового банку від 21 жовтня 2022 року, вартість відбудови України та її економіки орієнтовно складає 349 мільярдів доларів США.

Підприємства, які не зупинили свою діяльність та ті, які згодом повернулися до роботи, зіткнулися з раніше невідомими труднощами. Для того, щоб вижити, їм довелося повністю перебудувати свою модель бізнесу, знайти нових працівників та постачальників, переналаштувати логістику, а також витрати на волонтерство та підтримку військових операцій стали додатковим тягарем в умовах зниження платоспроможності клієнтів. Крім того, підприємці повинні були дбати про здоров'я та безпеку своїх близьких в умовах війни, що призвело до значної кількості стресу та психологічних труднощів.

Український бізнес активно долучається до підтримки Збройних Сил України та волонтерського руху. За результатами опитування, більш як чверть компаній (23,2 %) виділили кошти на допомогу ЗСУ, тоді як 32 % компаній підтримують волонтерські ініціативи в Україні. Крім того, 17 % компаній займаються організацією збору коштів та гуманітарної допомоги [2].

Згідно аналізу бізнесу України в умовах воєнного стану, який проведено Київською торгово-промисловою палатою: «Поточний стан бізнесу характеризується наступними показниками: продовжують працювати, як і раніше – 13 %; працюють частково – 28 %; майже не працює – 20 %; призупинено функціонування до очікування кращих часів – 35 %; бізнес не активний і не планується його відновлення – 3 %» [3].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Підприємства, які діють або частково діють, зазнають значних труднощів в своїй діяльності через бойові дії. Це призвело до зменшення кількості замовлень, дефіциту сировини та матеріалів, а також до дефіциту робочої сили та спеціалістів, невчасної оплати за замовлення та пошкодження майна. Вести бізнес під час війни є надскладною задачею, але підприємці не здаються і намагаються продовжувати свою діяльність. Для виживання та відродження, значна частина підприємств переорієнтовує своє виробництво на випуск товарів, які мають попит у військовий час, виходять на міжнародний ринок, переїжджають до регіонів з безпечними умовами виробництва, поповнюють втрачений персонал за рахунок фонду безробітних тощо. Бізнес у цей час мотивований на самозбереження та надання допомоги нашим захисникам.

Ad-hoc опитування, проведене Європейською Бізнес Асоціацією, дало результати щодо впливу воєнних дій на роботу компаній, виплату заробітних плат та фінансові резерви, збитки від бойових дій, а також підготовку до зимових викликів. Майже половина компаній (47 %) заявили, що зимові ракетні атаки по Україні суттєво вплинули на їх роботу. Деякі компанії були вимушені призупинити роботу через відсутність електроенергії та інтернету, що призвело до часткової втрати замовлень, призупинення проєктів та простою. Зокрема, 82 % компаній проводять підготовку на випадок перебоїв з постачанням води, газу, електроенергії, 56 % компаній готуються до ударів по критичній інфраструктурі, транспортній мережі та підприємствам, а 53 % - до перебоїв зі зв'язком та інтернетом [4].

Компанії приймають критично важливі заходи для забезпечення нормального функціонування бізнесу, такі як: розробка програм з безпеки та планування бізнес-континуїті, запаси сировини та резервне обладнання, кібербезпека та звіти щодо розвитку безпекової ситуації в Україні. Зараз 44 % членів Асоціації працюють в повному обсязі, 53 % мають обмеження, а 3 % наразі не працюють. Незважаючи на втрати від війни, бізнеси продовжують підтримувати населення та армію, 57 % підтримують працівників, 47 % - допомагають фінансово, а 43 % - продукцією. Також 83 % компаній готові долучитися до по-

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

воєнної відбудови України, що дуже тішить, зважаючи на те, що у квітні таких було лише 67 % серед членських компаній Асоціації [4].

Незважаючи на усі виклики, Україна змогла зберегти стабільність у фінансовій та банківській системах, утримати інфляційні процеси на прийнятному рівні, відмінити деякі податки та запровадити добровільне оподаткування для малого бізнесу, а також здійснити лібералізацію адміністрування податків та здійснення перевірок. Організаторами наведеного форуму є Національна бізнес-коаліція та Українська рада бізнесу, які об'єднали понад 100 бізнес-асоціацій, що представляють більше як 40 тисяч підприємств з усієї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL : <https://2022/09/28/novyna/polityka/kabmini> (дата звернення: 08.05.2023).
2. Війна та її вплив на український бізнес / Офіційний сайт. URL : <https://ua-retail.com/> (дата звернення: 08.05.2023).
3. Аналіз бізнесу України в умовах воєнного стану. Новини Київської ТПП / Офіційний сайт. URL : <https://kiev-chamber.org.ua/uk/17/2777.html> (дата звернення: 10.05.2023).
4. Бізнес в умовах війни: дослідження Європейської Бізнес Асоціації. Березень-жовтень 2022 р. / Офіційний сайт. URL : <https://profpressa.com/news/biznes-pid-chas-viini> (дата звернення: 09.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Васюта Вікторія Борисівна,

канд. техн. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-7469-3968;

Мехеда Яна Русланівна,

здобувачка першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія

Кондратюка»,

м. Полтава, Україна

ЛІЗИНГ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Наразі українська економіка переживає не найкращі часи, але суб'єкти господарювання роблять все для того, щоб знайти нові шляхи фінансування для оновлення основних засобів, та їх оптимізації. Не завжди повсякчасні для суб'єктів господарювання шляхи фінансування приносять той результат, який очікувався, і не завжди дають можливість повністю задовольнити потреби у вдосконаленні основних засобів [1].

З початку повномасштабного російського вторгнення Кабінет Міністрів України вніс зміни до окремих постанов щодо питань надання фінансової державної допомоги суб'єктам господарювання, до поточних рішень з приводу надання фінансової державної допомоги суб'єктам господарювання, які пов'язані із втіленням державних програм, таких як, «Доступний фінансовий лізинг 5-9%» та надання кредитної підтримки.

Провідними напрямками фінансового лізингу за підсумками 3 кварталу 2022 року стали: сільськогосподарське обладнання та техніка (крім транспорту) – 29 %, легкові автомобілі (4 пасажиромісць) – 31 % та автомобільний транспорт для вантажоперевезень – (більше ніж 35 % [2, 3]. Динаміку фінансового лізингу, за строками представлено на рисунку 1.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

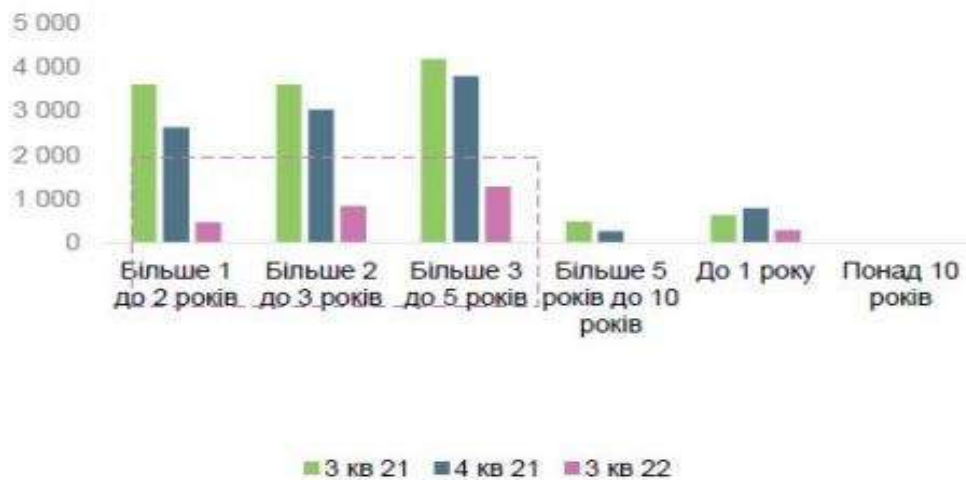

Рисунок 1 – Фінансовий лізинг за строками 2022 року, млн грн

Загалом послуги фінансового лізингу у 2022 році надали 23 банки, що на чотири банки більше, ніж у попередньому році. До найбільш ініціативних банків за результатами 2022 року ввійшли: Таскомбанк (18,6 %), Укргазбанк (16,5 %), ПУМБ (15,9 %), та Приватбанк (11,2 %), від вартості всіх нових угод банків. Лідерами за розміром портфеля в 2022 році стали ПУМБ, Приватбанк, Укргазбанк та Таскомбанк [3].

Національний Банк України, відзначив сталі позитивні зрушення у збільшенні ринку лізингу. Так, не зважаючи на складнощі військового періоду в історії нашої країни, обсяг укладених лізингодавцями угод зріс на 92 %, в порівнянні з попереднім поточним періодом і склав понад 3,1 млрд грн [3].

Все це відбувається на фоні основних викликів, з якими стикаються наразі учасники ринку. До таких можна віднести втрату капіталу через погіршення ділової активності; зниження рівня стійкості компаній для підтримки подальшого розвитку бізнесу; нездатність об'єктивно оцінити рівень кредитного ризику та управляти ним, тощо.

Отже, лізинг – це дієвий механізм залучення капіталовкладень у розвиток малих і середніх промислових підприємств. Особливо актуальним як засіб інвестування в оновлення основних засобів він стане після завершення повномасштабного російського вторгнення, коли Україні потрібно буде відновлювати свою економіку.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капровська Л. В., Бужимська К. О. Лізинг як засіб інвестування в оновлення основних засобів. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/404.pdf>
2. Чи може лізинг техніки стати альтернативою кредитуванню під час війни. URL : <https://uul.com.ua/2023/chy-mozhe-lizyng-tehniky-staty-alternatyvoyu-kredytuvannyu-pid-chas-vijny/>
3. Нацбанк відзначив кардинальне зростання обсягів ринку лізингу, за підсумками III кварталу. URL : <https://uul.com.ua/2022/natsbank-vidznachyv-kardynalne-zrostannya-obsyagiv-rynku-lizyngu-za-pidsumkamy-iii-kvartalu/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Васюта Вікторія Борисівна,
канд. техн. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-7469-3968;
Буряк Анна Олександрівна,
здобувачка вищої освіти,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»,
м. Полтава, Україна

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Наразі мале підприємництво є не лише найбільшою за кількістю працюючих формою діяльності, джерелом наповнення державного бюджету, але і основним чинником формування соціально-демографічної структури невеликих міст та селищ. Особлива роль малого підприємництва обумовлює необхідність постійного моніторингу закономірностей та тенденцій його розвитку, що є індикатором для необхідних змін в правовому регулюванні з метою формування ліберальних умов їх діяльності або посилення контролю за процесами та результатами їх розвитку [1].

Економіка України під час повномасштабної війни дуже скоротилася, але бізнес поступово відновлює свою роботу. Малі підприємництва працюють на межі можливого, але сплачують податки, тим самим підтримують економіку та стабільність країни.

Так, планують у 2023 році розширити свій бізнес 76 % суб'єктів українського малого та середнього бізнесу, з них 28 % планують розширювати географію своєї присутності, 26 % – відкриття нових напрямків, 25 % – вихід на зовнішні ринки, 21 % – зміну кількості співробітників [2].

Війна негативно вплинула на кожен бізнес в Україні, чимало підприємств зазнало банкрутства та опинилося у важкому економічному стані, а деякі взагалі повинні були евакуюватися. Кожен українець розуміє, що підтримувати економіку країни дуже важливо, особ-

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

ливо під час війни. Незважаючи на важке становище, малі підприємства зміцнюються та вкладають фінанси в розвиток бізнесу.

Зазначається, що для розширення бізнесу більшість опитаних суб'єктів малого та середнього підприємництва (67 %) планують залучати кошти. Близько 30 % опитаних зазначають, що покладаються на власні фінанси та 21 % – на гранти, на кредити розраховують лише 10 % респондентів. Порівняно з 2021 роком втричі впала частка кредитних коштів у користуванні малим та середнім бізнесом – тоді на них покладались 32 % компаній. Водночас у 2022 році підприємці повідомляють про труднощі з отриманням кредитів. Серед опитаних суб'єктів малого та середнього підприємництва 59 % вважають банківське кредитування недоступним або важкодоступним, тоді як у 2021 році таких було 40 % [2].

Рисунок 1 – Бізнес, що долучився до волонтерської допомоги Україні

Малі підприємства завжди потребували підтримки від держави, а наразі це питання стоїть гостро. Надаючи цю підтримку, держава розвиває підприємницьку діяльність та розв'язує економічні про-

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

блеми країни. Тим самим вона регулює цей сектор та захист суб'єктів малого підприємництва від злочинних посягань.

Отже, розвиток малого підприємництва дуже важливий для покращення економічного становища України в часи повномасштабного вторгнення. Їх існування є запорукою підвищення рівня зайнятості населення країни, розвитку приватної власності та реформування країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марченко В. М., Харитоненко Д. В. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 19. URL : <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.225854>

2. Попри війну 76 % підприємців планують розширення бізнесу в 2023 році – ЕВА. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3671001-popri-vijnu-76-pidpriemciv-planuut-rozsirennja-biznesu-v-2023-roci-eva.html>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Волченкова Поліна Романівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Яковенко Р. В.,
*канд. екон. наук, доцент,
Економіко-технологічний інститут
імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-8103-8590*

МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ ПЛАНУВАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Метод економічного моделювання полягає у побудові спрощеного вигляду наявної ситуації та розробці відповідних заходів щодо поліпшення або оптимізації фінансово-господарського стану [1, с. 8].

Досліджуване підприємство: АТ «Ельворті».

Ми виділяємо три основні сильні сторони: висока конкурентоспроможність виробленої продукції, великий вибір с/г техніки та обладнання для неї, перші українські виробники техніки для точного землеробства.

Виділено три основні слабкі сторони підприємства: нестача кваліфікованого персоналу, застаріла технологія виробництва техніки, малий ринок збуту.

Також виділено три можливості: збільшення прибутку за допомогою появи нових технологій на ринку, покращення навичок робітників і підвищення кваліфікації за допомогою навчання, пошук економніших факторів виробництва для можливості зменшення ціни товару.

Ми виділяємо три загрози для підприємства: зниження ціни на технічне обладнання у конкурентів, зростання рівня корумпованості влади, інфляція пропозиції.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Таблиця 1 – SWOT-аналіз

<p style="text-align: center;">Сильні сторони (S)</p> <ul style="list-style-type: none"> – висока конкурентоспроможність виробленої продукції – великий вибір с\г техніки та обладнання для неї – перші українські виробники техніки для точного землеробства 	<p style="text-align: center;">Слабкі сторони (W)</p> <ul style="list-style-type: none"> – нестача кваліфікованого персоналу – застаріла технологія виробництва техніки – малий ринок збуту
<p style="text-align: center;">Можливості (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> – збільшення прибутку за допомогою появи нових технологій на ринку – покращення навичок робітників і підвищення кваліфікації за допомогою навчання – пошук економніших факторів виробництва для можливості зменшення ціни товару 	<p style="text-align: center;">Загрози (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> – зниження ціни на технічне обладнання у конкурентів – зростання рівня корумпованості влади – інфляція пропозиції

Джерело : розроблено автором самостійно.

Зазначені характеристики згрупуємо у SWOT-аналіз, наведемо його у таблиці 1.

Відповідно до проведеного аналізу, складаємо матрицю можливостей, групуючи їх у таблицю 2.

Таблиця 2 – Матриця можливостей для підприємства

	Сильний вплив (С)	Помірний вплив (П)	Малий вплив (М)
Висока імовірність (В)	<i>Поле — ВС</i> підвищення рівня кваліфікації робітників	<i>Поле — ВП</i>	<i>Поле — ВМ</i>
Середня імовірність (С)	<i>Поле — СС</i> виведення нової продукції на ринок	<i>Поле — СП</i>	<i>Поле — СМ</i>
Низька імовірність (Н)	<i>Поле — НС</i> стрімкий розвиток НТП та його впровадження у виробництво	<i>Поле — НП</i>	<i>Поле — НМ</i>

Джерело : розроблено автором самостійно.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Можливості з полей ВС, ВП та СС потрібно обов’язково використовувати. Можливості з полей СМ, НП, НМ не заслуговують уваги підприємства, а можливості з інших полів потрібно використовувати лише у тому разі, якщо підприємство має достатньо ресурсів, але остаточне рішення завжди приймає керівник.

Розробка полей ВС, СС та НС у аналізі можливостей, та ігнорування решти 6 полей свідчить про недостатній рівень аналізу та створення перешкод для розробки тактичних та стратегічних рішень управління.

Розробимо матрицю небезпек для відповідно до аналізу SWOT та представимо її у таблиці 3.

Таблиця 3 – Матриця небезпек для підприємства

	Ліквідація (Л)	Критичний стан (К)	Тяжкий стан (Т)	Незначні ушкодження (Н)
Висока імовірність (В)	військові дії на території нашої держави	<i>Поле — ВК</i>	відсутність якісної освіти	зростання рівня інфляції
Середня імовірність (С)	<i>Поле — СЛ</i>	<i>Поле — СК</i>	корупція	<i>Поле — СН</i>
Низька імовірність (Н)	<i>Поле — НЛ</i>	тренд зміни гідравлічних приводів на електричні	<i>Поле — НТ</i>	<i>Поле — НН</i>

Джерело : розроблено автором самостійно.

Найменш важливими для стратегічного планування є такі поля матриці небезпек: НН, СН, НТ. Найважливішими для запобігання загроз є поля СЛ, СК, ВК, ЛВ, саме тому аналіз небезпек потребує суттєвого доопрацювання.

Стратегічний наступальний план, спрямований на діловий розвиток підприємства, має включати такі елементи:

1. Збільшити обсяги продажів на 10 %.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

2. Оптимізувати матеріальні витрати за рахунок аналізу закупівель.
3. Оптимізувати обладнання виробництва за рахунок НТП.
4. До 2030 року поставити на ринок 50 000 сівалок.
5. Зменшити плинність кадрів.
6. Покращити рекламну діяльність за рахунок інтернет-просування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб. Кіровоград : Поліграф-Сервіс, 2009. 120 с.
2. Бізнес-планування : навч. посіб. / Васильців Т. Г., Качмарик Я. Д., Блонська В. І., Лупак Р. Л. Київ : Знання, 2013. 173 с.
3. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
4. Костромін Г. Т. Управління матеріальними ресурсами : навч. посіб. Кіровоград : Імекс, 2007. 240 с.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Глобенко Денис Сергійович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Мельничук Г. С.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-0640-0334

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Управління фінансовою стійкістю є одним із найважливіших аспектів успішного функціонування промислового підприємства. Фінансова стійкість промислового підприємства означає його здатність ефективно виробляти товари або надавати послуги, забезпечуючи стабільність і надійність фінансового стану. Це включає здатність підприємства генерувати прибуток, управляти витратами та ризиками, маючи достатні резерви для покриття непередбачених витрат або економічних труднощів. Стійкість також означає здатність підприємства залучати необхідний капітал для збільшення обсягів виробництва та розвитку.

Фінансова стійкість визначається здатністю підприємства витримувати економічні труднощі, забезпечувати своєчасну виплату зобов'язань, зберігати ліквідність та генерувати прибуток на довгостроковій основі [4].

Перш за все, ефективне управління фінансовою стійкістю передбачає ретельне планування і контроль фінансових ресурсів. Підприємство повинно мати чітку фінансову стратегію та бюджет, які дозволяють визначити цілі, ресурси і шляхи їх досягнення [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Систематичний контроль за витратами та доходами дозволяє забезпечити достатню ліквідність, уникнути непередбачених фінансових труднощів і зберегти стабільність платежів.

Фінансова стійкість визначається здатністю підприємства витримувати економічні труднощі, забезпечувати своєчасну виплату зобов'язань, зберігати ліквідність та генерувати прибуток на тривалій основі. Ось деякі ключові аспекти управління фінансовою стійкістю промислового підприємства:

1. Фінансове планування: Правильне планування фінансових ресурсів є основою для досягнення фінансової стійкості. Підприємство повинно ретельно оцінювати свої фінансові потреби, враховувати прогнозовані доходи та витрати, а також встановлювати конкретні фінансові цілі на короткострокову та довгострокову перспективи.

2. Ефективне управління оборотними активами: Ефективне управління запасами, розрахунками з покупцями та постачальниками, а також управління грошовим потоком мають вирішальне значення для забезпечення ліквідності та фінансової стійкості. Мінімізація часу обороту коштів та оптимізація процесів управління активами допомагають знизити ризики й збільшити ефективність використання ресурсів.

3. Раціональне управління капіталом: Ефективне розподілення та використання капіталу є важливим фактором для забезпечення фінансової стійкості. Це означає оцінку різних джерел фінансування.

Стратегія управління фінансовою стійкістю має відповідати вимогам антикризового управління фінансами підприємства і передбачати раціоналізацію обігу обігових засобів та оптимізацію структури джерел їх фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаобігових активів і високу ефективність їх використання; вибір та реалізацію найефективніших

шляхів розширення обсягів активів для забезпечення напрямів розвитку; забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики [3].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Забезпечення фінансової стійкості підприємства відбувається за допомогою спільних зусиль кількох структур та функцій у підприємстві. Основні ролі в цьому процесі виконують наступні сторони:

- Фінансовий відділ або фінансовий менеджер: Відповідає за планування та керування фінансовими ресурсами підприємства, включаючи управління бюджетом, прогнозування прибутку та витрат, управління ліквідністю, розробку стратегій фінансового розвитку тощо.

- Вище керівництво: Має важливу роль у визначенні стратегічних цілей підприємства, прийнятті рішень щодо фінансових ресурсів, контролю за фінансовою діяльністю та забезпеченні відповідності політикам і процедурам.

- Бухгалтерський відділ: Відповідає за ведення обліку фінансових операцій, підготовку фінансової звітності, контроль за виконанням фінансових процедур та дотриманням вимог законодавства.

Управління фінансовою стійкістю є критично важливим аспектом успішного функціонування промислового підприємства. Фінансова стійкість визначається здатністю підприємства витримувати економічні труднощі, забезпечувати своєчасну виплату зобов'язань, зберігати ліквідність та генерувати прибуток на довгостроковій основі. Правильне управління фінансовою стійкістю дозволяє підприємству протистояти змінам на ринку, фінансовим ризикам та непередбаченим труднощам. Це включає ефективне планування фінансових ресурсів, управління оборотним та основним капіталом, контроль над ліквідністю, раціональне використання фінансових інструментів і зобов'язань.

Забезпечення фінансової стійкості сприяє збереженню довіри партнерів, інвесторів і кредиторів до підприємства, а також забезпечує стабільний розвиток і зростання. Це також дозволяє підприємству використовувати можливості для інвестицій, розширення діяльності і підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, ефективне управління фінансовою стійкістю є необхідною передумовою для забезпечення успіху промислового підприємства в довгостроковій перспективі.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. І., Василькова К. Ю., Янцевич А. А. Внутрішні та зовнішні фактори фінансової стійкості монопродуктової компанії. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 312–319.
2. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219–223.
3. Економіка та суспільство. Управління фінансовою стійкістю підприємства. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/993/952>
4. Довбня С. Б., Сидоренко Є. К. Формування ієрархічної системи діагностики фінансової стійкості підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 1(18). С. 108–114.
5. Ковтуненко Ю. В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 8/2. С. 40–41.
6. Фінансовий аналіз : навч. посібник / уклад. : Н. Л. Марусяк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.
7. Панасюк Б. М., Шулик Ю. В. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Науковий блог*. 2019. № 3. С. 141–148.
8. Попович Д. В., Алимов О. С. Дослідження ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств та засоби її підвищення у сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 1. С. 31–35.
9. Чемчикаленко Р. А., Сукрушева Г. О., Ткаченко А. Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 27. С. 350–354.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Голубенко Данило Романович,
*здобувач другого (магістреського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Ружинська Н. О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6424-2928

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України підприємства зазнали значного дефіциту власних фінансових ресурсів і постійну потребу у позикових коштах. Це торкнулось особливо підприємств харчової промисловості тому що збільшення позикових коштів на підприємствах призводить не лише до зниження рівня фінансової незалежності, але й значно погіршує здатність вчасно та повному обсязі погашати усі фінансові зобов'язання. Вирішення даного питання задля своєчасного та повного виконання підприємством своїх фінансових зобов'язань лежить в основі забезпечення ліквідності та платоспроможності. Тому що ліквідність і платоспроможність є основними індикаторами не лише фінансового стану, а й інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємства харчової промисловості на фінансовому ринку. Підприємства, що мають достатній рівень ліквідності показують, що структура їх активів є задовільною і при потребі мають змогу у погашенні фінансових зобов'язань, також підприємства швидко зможуть швидко реалізувати свої майнові цінності і отримувати грошові кошти для покриття усіх витрат. Платоспроможність виступає характеристикою стану підприємства та гарантує своєчасне погашення зобов'язань у повному обсязі.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Під ліквідністю підприємства слід розуміти: підприємства, які мають можливість виконувати короткострокові зобов'язання при цьому, реалізуючи активи, вважатиметься ліквідною; ліквідність виявляється у спроможності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання, а за необхідності і швидко реалізувати свої кошти; ліквідність це здатність підприємства забезпечувати виконання наявних боргових зобов'язань; ліквідність є властивістю активів суб'єкта господарювання, тобто рухливість, мобільність, яка має одну особливість: перетворюватися на гроші; ліквідність як економічний термін позначає можливість активів швидко продаватися за ціною, що є максимально близькою до ринкової [1].

А тому, слід зазначити, що сутність поняття ліквідності описує лише активи підприємства, а не пасиви. Так як пасиви неспроможні перетворюватися на готівку.

Розглядаючи поняття платоспроможності підприємства зауважимо, що термін «платоспроможність» значно ширший, оскільки він включає не тільки і не скільки можливість перетворення активів на кошти, скільки здатність своєчасно та повністю виконувати свої зобов'язання. Тому, платоспроможність ширше поняття, ніж поняття ліквідність. Бо саме ліквідність включає можливість реалізувати активи, здатність виконувати поточні кредитні чи товарні зобов'язання. Висвітлюючи це явище з фінансової погляду зазначимо, що платоспроможність виступає зовнішнім виразом стійкості організації [2]. Також платоспроможність підприємства залежить від своєчасно виплачених платежів, відповідно від рівня ліквідності балансу, яка виявляється у розрахунках платежів з допомогою реалізації активів підприємства.

Ліквідність балансу визначається наявністю оборотних засобів у розмірі, потенційно достатньому для погашення короткострокових зобов'язань. Підприємству харчової промисловості необхідно підтримувати баланс між швидким переходом активів у грошовий еквівалент та строками погашення зобов'язань [3]. Узагальнюючи наведене вище, зазначимо, що в умовах воєнного стану питанням управління ліквідністю та платоспроможністю приділяється значна увага. Так як від цього залежить подальша доля як самого підприємства так і харчової промисловості цілому.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Підсумовуючи наведений вище розгляд управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств харчової промисловості, зауважимо, що від того, наскільки раціонально будуть використовуватись на підприємстві фінансові ресурси, залежить його фінансовий стан та конкурентоспроможність. Постійний моніторинг показників ліквідності підприємств, а особливо в умовах воєнного стану є запорукою для підприємств фінансового благополуччя та загальної ефективності економічної діяльності. Забезпечення фінансової стабільності, стійкості можуть бути супроводжені методами: зростання оборотності капіталу, зниження за потреби запасів та витрат до нормативних значень та збільшення обсягу власного оборотного капіталу за рахунок різних джерел. Разом з тим детально потрібно визначити причини втрати платоспроможності підприємства та вчасно їх попередити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черняєв О. С., Ігнатенко Н. В., Виноградня В. М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю та платоспроможністю організації. *Наука і техніка сьогодні*. 2023 № 3 (17). С. 164–174. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/view/132>
2. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. № 2. С. 206–212. URL : <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/1088>
3. Олійник О. О., Роговий С. М. Фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності та платоспроможності. *Агросвіт*. 2018. № 19. С. 34–38. URL : <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2728&i=3>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Данильчук Іван Сергійович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мельничук Г. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-0640-0334

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ділова активність виступає комплексною характеристикою ефективності використання усіх видів ресурсів і визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку. Зростання нестабільності та непередбачуваності ринкового середовища в умовах глобалізації, посилення конкуренції на ринках, ріст вимог споживачів до продукції та її якості, підштовхують підприємства до модернізації бізнес-процесів та впровадження сучасних цифрових технологій в цілях зростання їх ділової активності. В даних процесах керівництву підприємств слід враховувати вагомі трансформації у поведінці споживачів, зростанні їх уваги до системи цінностей виробників продукції, ділової етики та корпоративної культури, до корпоративної соціальної відповідальності та транспарентності. Значення останньої для забезпечення високого рівня ділової активності та успішності бізнесу внаслідок цифровізації економіки останніми роками суттєво зростає. Це пов'язано з тим, що транспарентність як явище відкритості в усіх розуміннях, насамперед відкритості та доступності інформації щодо різноманітних аспектів організації бізнесу являється одним із критеріїв якості управління діяльністю підприємств, котрий формує їх інвестиційну привабливість та впливає на ринкову вартість [1, с. 100].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Останнім часом важливість транспарентності посилюється у зв'язку із зростання ролі інформації як важливого ресурсу підприємства, нарощуванні її обсягів та досить швидких темпів знецінення. Транспарентність діяльності підприємства, сприяючи росту довіри з боку ділових партнерів, споживачів, органів державної влади та безлічі інших стейкхолдерів, приймає участь у формуванні конкурентних переваг, тим самим впливаючи на рівень ділової активності [2, с. 33]. В свою чергу, ділова активність виражається в динамічному розвитку підприємства, підвищенні прибутковості та конкурентоспроможності, нарощуванні економічного потенціалу [3].

Значення терміну транспарентності, на думку вчених, полягає у гласності або інформаційній прозорості, публічності середовища та інформації, наданій підприємством стейкхолдерам у повній, відкритій, зрозумілій та своєчасній формі, для прийняття ними оптимальних рішень. Ляхович О., Оплачко І. наголошують на тому, що за своїм змістом термін «транспарентність» поєднує у собі такі риси як достовірність, зрозумілість, доречність, змістовність, прозорість, відкритість [1, с. 104–105]. Водночас якщо прозорість має тільки функціональний характер, то відкритість – соціально-комунікативний. Сироватський О., Халіна В. інтерпретують термін «транспарентність» в якості явища соціального. З одного боку, транспарентність виступає функціональним феноменом, який дає змогу оптимізувати регуляторні процеси в суспільстві, а з іншого – засобом формування репутаційних складових суб'єкта бізнесу, детермінантом встановлення довірчих відносин зі стейкхолдерами, підвищення іміджу на ринку та в результаті – посилення конкурентних переваг [4, с. 168].

Окремі науковці розкривають транспарентність підприємства у вузькому значенні виключно з позицій прозорості його фінансової звітності, а у широкому – пов'язують з ефективністю налагоджених комунікацій зі стейкхолдерами. Тобто, транспарентність зображає ступінь відкритості усіх здійснюваних підприємством видів господарської діяльності перед усіма зацікавленими суб'єктами, включає в себе неупереджену, зрозумілу, достовірну та доступну інформацію щодо його функціонування. Очевидно що у разі дотримання критеріїв

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

транспарентності, підприємство здобуде ряд конкурентних переваг, котрі дозволять підвищити фінансові показники його діяльності в стратегічному плані.

Транспарентність – це детермінант довіри стейкхолдерів до підприємства, утворювач репутаційних складників, які в багатьох сферах діяльності виступають чи не найвизначнішими показниками його успіху на ринку. Окрім цього, транспарентність, а особливо транспарентна фінансова звітність, виступає одним із факторів формування напрямів сталого розвитку підприємства. Вагомим зовнішнім ефектом від складання транспарентної фінансової звітності постає формування репутації «відкритого» підприємства, зростання рівня довіри учасників ринку та інвесторів, повніше задоволення їх інформаційних потреб, залучення інвестицій у нові проекти, поліпшення ділової активності та фінансового стану у майбутньому тощо. Також транспарентність здійснюватиме позитивний вплив на підвищення довіри покупців продукції до підприємства, що в підсумку забезпечить можливості до виходу на нові ринки збуту. Внутрішнім ефектом збільшення транспарентності фінансової звітності є зниження вартості залученого капіталу, покращення якості управлінської інформації та корпоративної культури, зниження витрат на ведення управлінського обліку. Загалом оприлюднення складу акціонерів й інформації про них, висока прозорість фінансової документації, забезпечення доступності інформації про визначні укладені угоди, а також нефінансової інформації, незалежний аудит, суттєво підвищують довіру до підприємства з боку стейкхолдерів і суспільства [2, с. 34–35].

Однак, науковці наголошують на тому, що у зв'язку з розкриттям підприємством інформації про свою діяльність, частина даних щодо його конкурентних переваг може стати надбанням конкурентів. Тобто, можуть мати місце не лише позитивні, але й негативні наслідки діяльності підприємства на засадах транспарентності. Тому транспарентність – це суперечливий процес, якому притаманні не лише переваги, але і недоліки (табл. 1).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 1 – Переваги та недоліки транспарентної діяльності
для підприємства

Переваги здійснення підприємством господарської діяльності на засадах транспарентності	формування позитивної ділової репутації підприємства
	зміцнення довіри клієнтів, зростання їх лояльності до бренду підприємства
	формує додаткові можливості до залучення значних обсягів інвестиційних ресурсів
	залучення висококваліфікованих працівників, так як відкритість бізнесу є важливим чинником для прогресивних співробітників при обранні роботодавця
	зростання рівня мотивації та продуктивності праці працівників
	удосконалення бізнес-процесів підприємства
	доступ до нових ринків збуту продукції
	формування ефективного механізму управління ризиками
	посилення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу
вдосконалення системи екологічного менеджменту	
Ключові недоліки транспарентної діяльності для підприємства	розміщена у вільному доступі інформація може зацікавити конкурентів й потім ті застосують її у своїх власних інтересах і цілях (наслідування стратегії, випуск аналогічної продукції, отримання додаткових переваг на ринку), послабляючи при цьому конкурентну позицію підприємства
	працівники підприємства можуть передавати інформацію про його діяльність зацікавленим особам або ж використовувати її для інших корисливих цілей
	може спровокувати технічні збої в області кібербезпеки підприємства
	наявні ризики розкриття важливої інформації, зокрема шляхом комерційного шпіонажу чи існуючих недоліків в інформаційній системі безпеки підприємства

Джерело: складено автором за даними [2, с. 33; с. 36].

Отже, транспарентність являє собою повне, неупереджене та достовірне оприлюднення інформації про господарську діяльність підприємства, щодо вартості та складу його активів і зобов'язань, а також наявність пояснень, достатніх для об'єктивного сприйняття його фінансово-економічного стану. Для підприємства ключовими перевагами транспарентності є залучення висококваліфікованих і креативних працівників, зростання довіри споживачів й інших стейкхолдерів, ріст

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

продуктивності праці, активізація корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, покращення конкурентної позиції, зростання ділової активності тощо. Окрім переваг, існують і недоліки для підприємства від транспарентної діяльності, які перш за все пов'язані із ризиками витоку інформації, що становить комерційну таємницю. Задля зниження рівня ризиковості діяльності підприємства на засадах транспарентності необхідно сформулювати чіткий перелік закритої для публічного висвітлення інформації. У випадку чіткого встановлення меж фактор транспарентності буде позитивно впливати на рівень ділової активності та конкурентоспроможності підприємства, забезпечуючи зростання обсягу доходу та чистого прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ляхович О. О., Оплачко І. О. Економічна безпека та транспарентність підприємств в умовах цифровізації. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2021. Випуск 2(94). С. 100–111. URL : <https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/download/ve2202110/985>
2. Ляхович О. О., Скаковська С. С., Кречко М. Ю. Сутнісна характеристика транспарентної діяльності підприємства: переваги та недоліки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. № 25(53). С. 31–38. Червень.
3. Ясіновська І. Ф., Фелісеєв В. А. Ділова активність промислових підприємств України: оцінка, проблеми та напрями забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 44. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1784/1720>
4. Халіна В. Ю., Сироватський О. А. Транспарентність діяльності будівельного підприємства як детермінант двіри стейкхолдерів. *Економічний простір*. 2020. № 156. С. 166–170.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Дерлюк Василь Дмитрович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*
Науковий керівник:
Минчинська І. В.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*
ORCID ID 0000-0003-2221-7860

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тематика антикризового управління підприємством є досить актуальною в періоди економічного спаду, проте в умовах повномасштабної агресії російської федерації набуває особливої гостроти, оскільки економічне середовище, в якому на сьогоднішній день функціонують вітчизняні підприємства, характеризується безліччю кризових явищ, які посилюються на ґрунті обмежувальних заходів спричинених дією військового стану.

Війна вплинула на всі сфери національної економіки. Підприємства змушені адаптувати свою діяльність до цих умов та долати наслідки війни в Україні зберігаючи робочі місця та мінімізуючи втрати внаслідок скорочення обсягів діяльності, релокації бізнесу або втрати кваліфікованих працівників [2]. Зазначене обумовлює потребу у впровадженні концепції антикризового управління підприємством.

Спричинений війною кризовий стан підприємства не є традиційною кризою, з якою підприємства часто стикаються, оскільки є тривалим та «хронічним». Основною метою антикризового управління у воєнний період виступає мінімізація негативних економічних та соціальних наслідків війни у діяльності підприємства.

Загалом, вчені виділяють два підходи до організації антикризового управління залежно від рівня:

– на стратегічному рівні використовується системно-організаційний підхід;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

– на оперативному рівні здійснюється застосування антикризових інструментів у відповідності з поточними бізнес-процесами, вирішення проблем в порядку їх появи.

Стратегічні антикризові заходи включають в себе аналіз і оцінку поточної ситуації, вивчення потенціалу організації, розробку бізнес-планів з фінансової модернізації підприємства, впровадження інноваційних виробничих рішень та інше.

Тактичні заходи можуть мати як попереджувальний (захисний) характер – скорочення персоналу, перегляд статей витрат, закриття філій і внутрішніх підрозділів, так і наступальний – із залученням фахівців і додаткових ресурсів, реструктуризацією устрою організації, релокацією бізнесу та інші [1]. Серед методів антикризового управління в умовах війни, окрім оперативних (діагностики, моніторингу та контролінгу), найбільш дієвими є тактичні методи.

На відміну від стратегічних методів антикризового управління, які спрямовані на швидке покращення фінансових та економічних показників підприємства і є більш ефективнішими в умовах високої невизначеності, до тактичних методів відносяться: даунсайзинг, аутсорсинг, регуляризація, бенчмаркінг, модернізація, диверсифікація, злиття та реінжиніринг [1].

Цілі антикризового управління підприємством варіюються в залежності від фінансового стану підприємства. Так, за умовно-стабільної системи метою антикризового управління є діагностика показників діяльності підприємства для своєчасного виявлення проявів кризових явищ. У системі з проявом кризових явищ антикризове управління спрямоване на локалізацію виявлених криз, подолання їх негативного впливу та відновлення докризових показників.

За умовно-кризової системи (стану високої ймовірності банкрутства) метою антикризового управління є управління підприємством в умовах тривалої кризи (стагнації).

Для менеджерів компаній, які займаються антикризовим управлінням, важливо спостерігати за різними параметрами, щоб вчасно виявляти проблемні місця і вживати заходи для їх вирішення. При зміні зовнішніх – необхідно приймати рішення щодо зміни, що відповідають ситуації для продовження розвитку у нових умовах. У свою чергу

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

зміни внутрішніх тягнуть за собою необхідність вирішувати проблеми виробничих та супутніх їм процесів [3].

З огляду на вищенаведене, антикризове управління підприємством під час війни доцільно розділити на декілька фаз, в залежності від ступеня кризового стану. Кожна фаза має свої особливості застосування інструментарію антикризового управління.

Стадія 1. Ця стадія часто буває прихованою. На ній може знижуватися рентабельність та обсяги прибутку, падати ефективність капіталу. Антикризове управління підприємством на цій стадії – перегляд стратегії підприємства; реструктуризація підприємства, що має на меті зниження витрат та штату управлінського апарату.

Стадія 2. На цій стадії з'являється збитковість виробництва. Антикризове управління підприємством на цій стадії – стратегічне управління, що реалізуються завдяки добровільній реструктуризації підприємства.

Стадія 3. На цій стадії у підприємства відсутні власні кошти та резервні фонди, тому антикризове управління підприємством відбувається шляхом його реструктуризації, запускається програма стабілізації фінансово-економічного стану, для якого необхідно знайти кошти.

Стадія 4. На цій стадії спостерігається гостра неплатоспроможність. Таким чином, перша, друга та частково третя стадії кризи підприємства загрожують його власникам. Четверта стадія є загрозою для кредиторів [2].

На етапі розвитку можна використовувати різні стратегії для антикризового управління, але найголовнішим є попередження кризи, підготовка до її появи; протидія кризі, уповільнення її процесів; стабілізація ситуації завдяки резервам, додатковим ресурсам; розрахований ризик; послідовний висновок із кризи.

Головним інструментом антикризового управління є стабілізаційна програма. Стабілізаційна програма - це маневр грошовими засобами для заповнення розриву між їх витрачанням та надходженням. Заповнення здійснюється за допомогою максимізації прибутку та економії витрат. Правильно вибрати той чи інший інструмент антикризового управління можна виходячи з глибини та характеру кризи.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ватченко Б., Шаранов Р. Антикризове управління підприємством в умовах війни. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 38–43.
URL : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-5>
2. Єпіфанова І., Болотнов Д. Місце стратегії в системі антикризового управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 335–338.
3. Марачевська А. Практична цінність антикризового управління підприємством у воєнний та післявоєнний час в Україні. *SWorldJournal*. 2022. № 13-02. С. 8–13.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Дідик Софія Володимирівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Гурочкіна В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0001-8869-0189

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Внаслідок російської навали, вітчизняна економіка зіштовхнулася із такими викликами, як ріст витрат держави на забезпечення воєнних дій та оборони, непередбачувані фінансові та матеріальні втрати, постійні ризики, обмеження у сфері міжнародної торгівлі, що спричиняють поступову дестабілізацію кожного сектору економіки. Особливо помітними темпами це відбулося, зокрема, у тих регіонах, де відбуваються бойові дії, при цьому інші території України страждають від розривів поставок і втрати робочої сили через участь в підтримці обороноздатності країни і вимушену міграцію.

Питанням роботи суб'єктів підприємництва в умовах війни присвячено багато праць сучасних науковців, зокрема, Ю. Горбова, О. Витвицька, І. Чекед, О. Кремешний, В. Пташник, Г. Лягушев та ін.

Розвиток підприємництва в умовах війни є процесом, котрий передбачає значну кількість ризиків, проте, війна є не першим викликом для вітчизняного бізнесу. З її початком вітчизняні суб'єкти господарювання змушені приймати важкі, а основне – швидкі рішення стосовно подальшої роботи їх компаній. Аби мати змогу зберегти власний бізнес, необхідно було діяти миттєво і рішуче. Деяким підприємствам вдалось підлаштуватися до непростих умов і ефективно налагодити роботу.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Проте, були і такі, котрі через воєнні дії, інфраструктурні руйнування, а, подекуди і окупацію, не змогли врятувати власну діяльність [1], це відповідно відобразилось на фінансовій стійкості підприємств. Лише 5 % суб'єктів господарської діяльності мали фінансові резерви, обсяг яких достатній для підтримки активності більше, ніж на рік; значна частка респондентів (29 %) не мала зовсім резервного капіталу, що було компенсовано за рахунок скорочень і зниження заробітних плат (рис. 1).

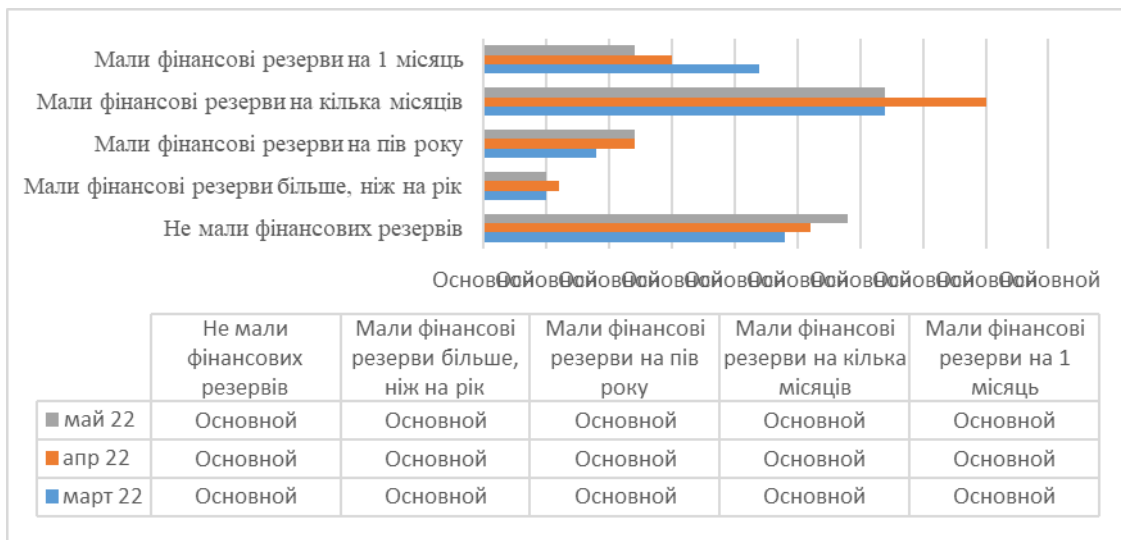

Рисунок 1 – Фінансова стійкість бізнесу в умовах війни
Джерело: складено автором на основі [2].

Цілком очевидно, що фінансові резерви не можуть гарантувати збереження підприємства, адже є значні ризики руйнування або пошкодження суб'єктів господарської діяльності. Щонайменше 109 великих та середніх підприємств зазнали прямих збитків у 2022 році в результаті повномасштабного вторгнення, переважна кількість із цих компаній сконцентрована у шести областях – Київській та Донецькій (по 17 % від загальної кількості), Запорізькій (14 %), Харківській (13 %, Луганській (10 %) та Миколаївській (8 %).

Проте, великий бізнес проявив більшу стійкість до потрясінь і фактично 90 % суб'єктів великого бізнесу продовжили функціонувати із повною або зменшеною потужністю, що нехарактерно для малих та середніх підприємств (рис. 2).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

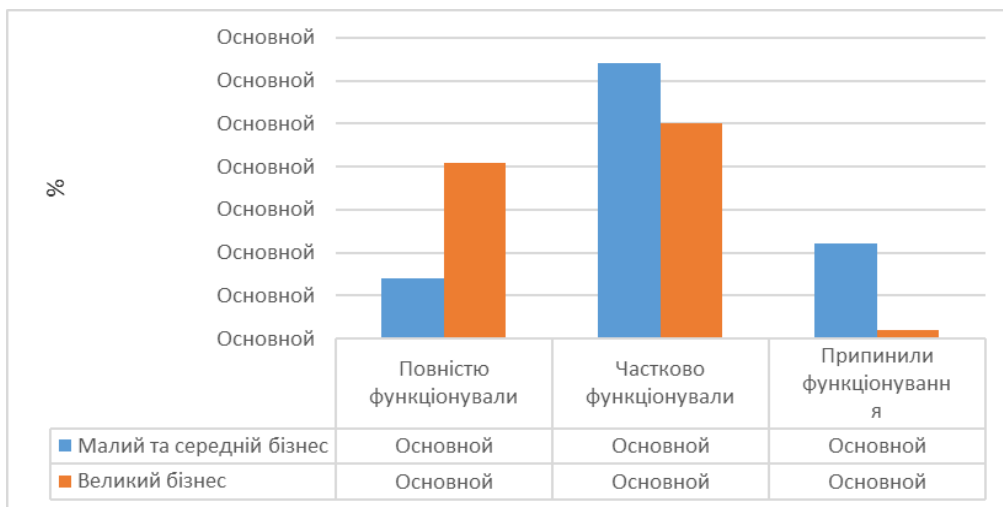

Рисунок 2 – Стан ділової активності підприємств порівняно з довоєнним рівнем, квітень 2022 року

Джерело: складено автором на основі [3].

Лише 14 % суб'єктів МСП продовжили повноцінно функціонувати після 24 лютого 2022 року, в той час як серед суб'єктів великого бізнесу цей показник становив 41 %. Припинили свою діяльність лише 2 % великих підприємств, порівняно із 22 % суб'єктів малого і середнього бізнесу чи мікро-бізнесу.

Загалом оцінка стану вітчизняного бізнесу в умовах воєнних дій у період 9.11–17.11.2022 показана на рис. 3.

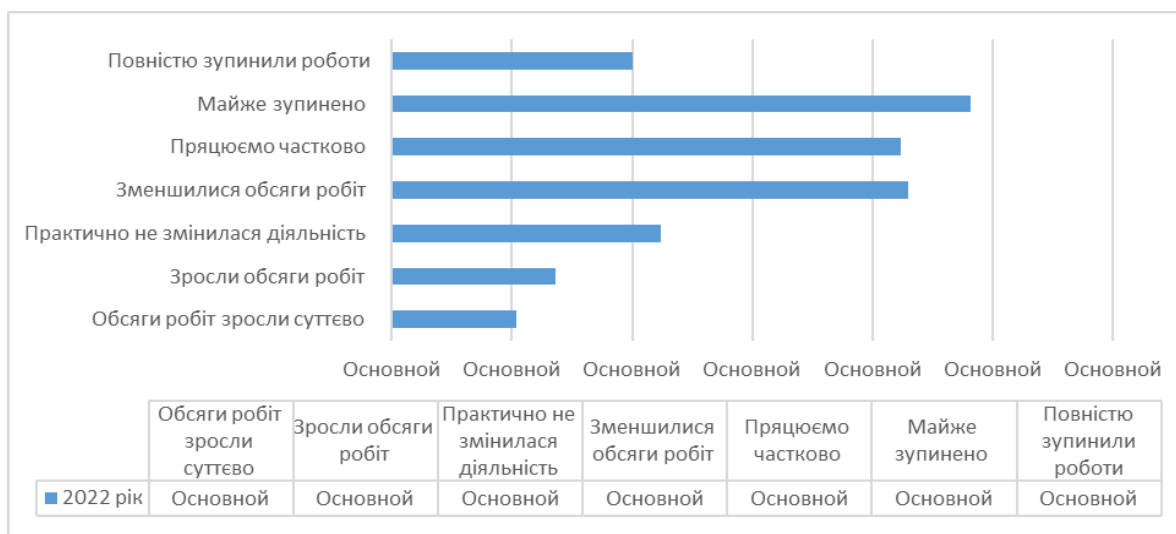

Рисунок 3 – Оцінка стану вітчизняного бізнесу в умовах воєнних дій 2022 року

Джерело: складено автором на основі [4; 7].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Серед сфер підприємництва, що найбільше постраждали від війни, варто виокремити металургію, енергетичний і паливний сектор, сільське господарство. Руйнування другого і третього найбільших металургійних заводів України, а саме «Азовсталь» та ММК ім. Ілліча, а також інших заводів, блокування портів призвело до того, що випуск металургійної продукції скоротився на 70 % в січні-листопаді 2022 року в порівнянні із 2021 роком. Руйнування Кременчуцького нафтопереробного заводу, ракетні удари по нафтобазах України та українських ГЕС та ТЕС, припинення поставки нафтопродуктів з росії та Білорусії, окупація Запорізької АЕС привели до того, що ціни на паливо зросли на 65 %, а енергетичний сектор має дефіцит електричної енергії, внаслідок чого встановлені графіки відключення електроенергії по усій Україні. Ключовими проблемами, із котрим зіштовхнулось сільське господарство, є мінування територій, логістичні проблемні питання та проблеми експорту в результаті блокування портів. Урожай основних культур 2021 року становив 106 млн тонн, наразі ж даний показник становить 64 млн тонн. Загалом прямі втрати нашої держави від війни станом на грудень 2022 року становили 135,9 млрд дол., з них активів підприємств, промисловості – 13 млрд дол. [5].

Щодо географії релокованого бізнесу, то найбільша кількість була релокована у Західну частину України, а саме: до Львівської області – 28 % від заяв, Закарпатської області – 18 % та Чернівецької – 12 % [5].

Відповідно до щомісячного макроекономічного та монетарного огляду, що проводить НБУ, найважливішими проблемами для підприємництва, станом на кінець 2022 року були [6]:

- перебої з електро-, водо-або тепло-постачанням;
- зростання цін на сировину/ матеріали/товари;
- небезпечні умови роботи;
- складнощі з перевезенням територією України;
- зменшення попиту на продукцію/послуги;
- брак обігових коштів;
- державне регулювання курсу валют.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Вважаємо, що основним завданням для розвитку підприємництва в Україні на сучасному етапі – це пошук клієнтів, інвестицій та можливості розвитку на міжнародних ринках, а також зміна фокуса і стратегії, збереження команди і ринків збуту. Важливими чинниками відновлення є: реформування податкової системи, промисловий розвиток, повернення мігрантів ізбереження демократії.

Отже, можемо сказати, українське підприємництво зазнало значних втрат внаслідок війни на сході України, але не зупинилось. Багато компаній змогли адаптуватись до нових умов та розвиватись в інших регіонах країни. Зокрема, було підвищено виробництво військової техніки та ремонт обладнання для Збройних сил України. Українські підприємці також зробили акцент на експорт, розвиваючи нові ринки. Незважаючи на труднощі, підприємництво в Україні демонструє здатність до адаптації та розвитку в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбова Ю. А. Адаптивність вітчизняного бізнесу в умовах війни. Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів, м. Львів, 2 березня 2023 р. : тези доповідей. – Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2023. С. 44–46.

2. Витвицька О., Суворова С., Корюгін А. Вплив цифрового маркетингу на розвиток підприємництва в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1518> (дата звернення: 27.04.2023).

3. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ : Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.

4. Стан потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в листопаді 2022 року. URL : <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultatiopituvanna-v-listopadi-2022-roku> (дата звернення: 27.04.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

5. Економіка України під час війни: грудень 2022 та підсумок року. URL : <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/%> (дата звернення: 27.04.2023).

6. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд: січень 2023 року / Національний банк України. 2023. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ММ_2023-01.pdf?v=4 (дата звернення: 27.04.2023).

7. Офіційні дані Міністерства фінансів України. URL : <https://minfin.com.ua/ua/business/> (дата звернення: 27.04.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Дуркіна Катерина Олегівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Слюсарева Л. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6845-9307

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема виживання суб'єктів підприємницької діяльності в умовах воєнного стану нашої країни, змушує їх шукати та впроваджувати нові стратегії функціонування та розвитку, які базуються на засадах маркетингу.

На сьогоднішній день, кризова ситуація яка створилася внаслідок коронавірусу та воєнного стану в Україні, спонукає підприємців до мінімізації своїх витрат. Згідно з даними опитування серед учасників Unlimit Ukraine, на момент лютого 2021 року свій фінансовий стан оптимізували 10% представників малого бізнесу. Крім того, в умовах дефіциту ресурсів підприємці інстинктивно вдаються до урізання витрат на маркетинг та рекламу, що є помилковим рішенням. Численні бізнес-дослідження, зокрема від Harvard Business Review, виявили закономірність, яка свідчить, що навпаки, в кризові моменти підприємницької діяльності, рекламуватися потрібно обов'язково. Компанії, які не зупиняли інвестиції в маркетинг під час рецесії, потім мали відчутне зростання продажів у порівнянні з конкурентами [1].

Як показує практика, «зникаючи з поля зору» в складні часи, підприємство ризикує втратити зв'язок зі споживачами. Якщо протягом шести місяців про компанію не буде інформації, то її впізнаваність як

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

бренду зменшується на 39 %. Про це йдеться в проекті досліджень від Kantar про вплив COVID-19 на споживчі настрої, звички та очікування [1].

Споживачам важливо відчувати підтримку від підприємств та підприємців, тому це зручний час щоб нагадати про свої товари та послуги, які допомагають легше долати життєві негаразди.

В сучасних умовах глобальної цифровізації, а також зростання соціальних медіа та смартфонів, необхідно давати змогу цільовій аудиторії бачити кожен крок діяльності підприємства. Все це призводить до того, що соціальні мережі стають невід’ємною часткою цифрового життя – від перевірки новин до нескінченної прокрутки у Facebook, і кожен день у соціальних мережах витрачається в середньому 153 хвилини [2].

Сьогодні активними користувачами мережі Інтернет є понад 60 % українців різних вікових категорій. При цьому найпоширенішим пристроєм для взаємодії з контентом виявився мобільний телефон (70 %). Інтернет для сучасної людини – це не просто джерело розваги, а невід’ємна частина повсякденного життя, зручний і швидкий засіб для вирішення більшості питань [3].

Трійка категорій товарів лідерів за покупками в інтернеті: техніка та електроніка; одяг, взуття, аксесуари; косметика і парфюмерія. Ці категорії купують в інтернеті найчастіше 23 %, 25 %, 19 % користувачів відповідно.

Наступні за популярністю категорії: товари повсякденного використання;

доставка готової їжі; товари для дітей. Найчастіше їх купують 5–8 % користувачів, а 45–48 % – купували товари з цих категорій хоча б раз. Хоча б один раз в житті ці категорії купували в інтернеті 54–57 % аудиторії.

За підсумками досліджень від Kantar щодо впливу на поведінку українців в інтернеті, маємо відзначити, що у березні 2022 року інтернет-користувачів найбільше цікавили новини. Водночас, наявні статистичні дані свідчать, через військові дії відбулось суттєве скорочення інтересу споживачів до покупок. Е-commerce гіганти України

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Rozetka.com.ua та Prom.ua рекордно за останні 7 років опустилися в рейтингу найпопулярніших сайтів (13-е та 16-е місце відповідно). Незмінні лідери – Google та Youtube [4].

Розвиток інформаційних технологій і цифрових засобів комунікації приводить до швидкої трансформації самої концепції маркетингу та маркетингових комунікацій, створюють нові можливості для взаємодії, обміну досвідом, споживання та поширення інформації. В свою чергу, це призводить до формування та виокремлення нового напрямку – маркетингу соціальних медіа, або Social media marketing. SMM найчастіше визначають як комплекс специфічних онлайн-маркетингових заходів, що здійснює вплив на цільову аудиторію через канали соціальних платформ і спрямований на досягнення маркетингових цілей організації [5].

Отже, враховуючи сьогоденну ситуацію в країні, рівень доступності і простоту налаштування Інтернету, соціальні мережі необхідно розглядати як віртуальне середовище для комунікації, налагодження партнерства, розвитку електронного бізнесу, визначення цільової аудиторії, формування трафіку, сегментування ринку, збору інформації, підвищення конвертації аудиторії із сайтом, тощо. А саме, для успішної маркетингової діяльності в соціальних медіа необхідно чітко уявляти цілі та засоби роботи певного підприємства, розробити та слідувати стратегії для SMM.

Зараз як ніколи підприємцям важливо бути якомога більш мобільними, оптимізувати свої витрати, слідкувати за ринком, змістити фокус із довгострокової стратегії на тактичні дії для досягнення короткострокових цілей – саме ці кроки допоможуть побудувати маркетингову стратегію в умовах постійних змін та невизначеності.

Отже, для ефективного ведення підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, бажано брати до уваги сучасні маркетингові інструменти впливу на споживачів, а саме інструменти маркетингу в соціальних мережах. Події навкруги змінюються занадто швидко, тож в нинішніх умовах для просування бізнесу в соціальних мережах довгострокові стратегії будуть малоефективними. Саме тому, доречним буде розвиток за допомогою використання стратегії контент-маркетингу. В такому випадку є можливість швидко переорієнтувати

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

стратегію під умови ведення бізнесу. Адже цінний контент вирішує проблему клієнта, розважає та піднімає настрій, задовольняє потреби тощо завдяки прописаній стратегії і тактичних дій контент-маркетингу дозволяє досягти не лише цілей комунікаційної взаємодії, а й бізнес-цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Утриматися на плаву: яким має бути маркетинг під час пандемії. URL : <https://mind.ua/openmind/20232677-utrimatisya-na-plavu-yakim-mae-but-marketing-pid-chas-pandemiyi/> (дата звернення: 26.05.2022).

2. How will COVID-19 impact the manufacturing automation market? URL : <https://www.automationmag.com/how-will-covid-19-impact-the-manufacturing-automation-market/> (дата звернення: 07.05.2022).

3. Олексенко А. Діджиталізація: найкращі цифрові рішення для horeca. URL : <https://blog.metro.ua/didzhytalizatsiya-najkrashhi-tsyfrovishennya-dlya-horeca/> (дата звернення: 27.05.2022).

4. Рейтинг популярних сайтів за березень 2022. URL : <https://tns-ua.com/news/rejting-populyarnih-saytiv-za-berezen-2022/> (дата звернення: 29.05.2022).

5. Савицька Н. Л. Маркетинг у соціальних мережах: стратегії та інструменти на ринку B2C. *Маркетинг і цифрові технології*. 2017. Т. 1, № 1. С. 20–33. DOI: 10.15276/mdt.1.1.2017.2

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Jakub Duczmiński,

Student grupy 11 Zarz-SD,

Wydział Ekonomii i Zarządzania

Kierownik:

Viktoriiia Hurochkina,

Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,

*przedsiębiorczości i bezpieczeństwa
ekonomicznego DPU,*

adunkt profesor Instytut Ekonomii i

Finansów,

Uniwersytet Zielonogórski,

Poland

ORCID ID 0000-0001-8869-0189

TRENDY I KSZTAŁTOWANIE SIĘ CEN NA RYNKU NIERUCHOMOŚCI MIESZKANIOWYCH W ZIELONEJ GÓRZE

W dziedzinie ekonomii rynek wyznacza miejsce, w którym odbywa się transakcja między kupującymi a sprzedającymi. Według E. Kucharskiej rynek jest kategorią ekonomiczną i odnosi się do zespołu relacji wymiany między sprzedającymi reprezentującymi podaż, a kupującymi deklarującymi popyt (popyt) na towary i usługi. Potwierdza to siła nabywczą. Rynek jest instytucją gospodarczą, która pozwala na wymianę produktów, usług i czynników produkcji [2006, ss. 38-55]. E. Kucharska-Stasiak odniosła się do definicji ekonomicznej i podkreśliła, że rynek to stosunki wymiany między niektórymi uczestnikami. Wspomniany związek może mieć różną treść, może dotyczyć różnych transakcji w różnych sferach handlowych czy gospodarczych. Rynek nieruchomości obejmuje wszystkie działania między uczestnikami rynku, które tworzą popyt i podaż nieruchomości. Subiektywnie stosunki wymiany na rynku nieruchomości można określić jako relacje między uczestnikami rynku, tj. sprzedaż, kupno, dzierżawa lub najem nieruchomości [Wiśniewska 2011, s. 27]. Na temat rynku

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

nieruchomości głos zabrała także E. Kucharska-Stasiak w swojej publikacji „*Podstawy funkcjonowania rynku nieruchomości - ujęcie teoretyczne*”, w której odwołała się do wspomnianej frazy. Mówiąc najprościej, rynek mieszkaniowy jest obszarem, w którym popyt na mieszkania oddziałuje z podażą mieszkań, wpływając na kształtowanie się cen i jest tym samym głównym czynnikiem wpływającym na decyzje konsumentów. Cena jest głównym narzędziem wykorzystywanym na rynku mieszkaniowym. Jest poniekąd fundamentalnym czynnikiem wpływających na decyzje uczestników rynku nieruchomości. Rosnące ceny utrudniają zakup nieruchomości mieszkaniowych, ale też ułatwiają uzyskanie kredytów i pożyczek pod zastaw nieruchomości. Tym samym wpływa to na całokształt decyzji inwestycyjnych i konsumpcyjnych konsumentów [Kucharska-Stasiak 2005, s. 53]. Autorka skupiła uwagę na fakcie, że decydując się na inwestycję w nieruchomości, klienci zwracają dużą uwagę na cenę, o czym wspominali również J. Brzezicka i R. Wiśniewski. Ich zdaniem zainteresowani powinni przeliczyć sobie i przeanalizować, czy inwestycja jest opłacalna, czy też nie oraz czy ich dochód wystarczy na pokrycie kosztów. Często są też inne bardzo ważne czynniki. Psychologia człowieka jest bardzo trudna do zrozumienia, ponieważ emocje przeważają nad rozsądkiem i czasami podejmuje się pochopne decyzje. Innym ważnym czynnikiem przy podejmowaniu decyzji jest przebywanie wśród innych ludzi, którzy również mają wpływ na względy emocjonalne przy dokonywaniu konkretnego wyboru.

W dalszej części artykułu autorka zauważa, że wyodrębnioną działkę może stanowić wyłącznie odrębny budynek mieszkalny lub budynek o innym przeznaczeniu (budynek handlowy). Niezależność jest jedynym warunkiem, że teren musi stać się nieruchomością. Witryny spełniają ten warunek, jeśli spełniają wymagania konstrukcyjne i techniczne oraz są wykorzystywane bez konieczności korzystania z jakiegokolwiek innej samodzielnej własności. Nieruchomość mieszkalna, jako samodzielny zakład, może być zdefiniowana na podstawie Kodeksu Cywilnego. Samodzielnym lokalem mieszkalnym w rozumieniu prawa jest pomieszczenie lub zespół pomieszczeń oddzielonych solidnymi ścianami wewnątrz budynku, przeznaczonych do stałego pobytu osób wraz z

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

помieszczeniami pomocniczymi, służącymi zaspokojeniu ich potrzeb mieszkaniowych. Przepis ten ma zastosowanie również, z odpowiednimi modyfikacjami, do samodzielnych lokali podejmowanych na cele inne aniżeli mieszkalne [Dz.U.2021.1048 art. 2.2].

Właściciel domu rozumie, że nieruchomość mieszkalna nie może istnieć bez gruntu lub budynku, na którym się znajduje, właściciel domu ma interesy w obu tych rodzajach nieruchomości. Udział właściciela poszczególnych budynków w nieruchomości wspólnej to stosunek powierzchni użytkowej budynku wraz z powierzchnią należących do nich pomieszczeń do łącznej powierzchni użytkowej wszystkich budynków wraz z pomieszczeniami należącymi do nich.

$$Uli = (Pli + Pppi) / (\sum(P1 + Ppp))$$

gdzie:

Uli – oznacza udział właściciela wyodrębnionego lokalu

Pli – jest to powierzchnia użytkowa lokalu

Pppi – opisuje powierzchnię pomieszczeń należących do lokalu

$\sum(P1 + Ppp)$ – to łączna suma powierzchni użytkowej wszystkich lokali razem z pomieszczeniami, które do nich przynależą.

Lokale razem z pomieszczeniami, które do nich przynależą oznacza się na rzucie odpowiednich kondygnacji budynku, a jeśli położenie pomieszczeń przynależnych znajduje się poza budynkiem mieszkalnym - również na wyrysie z operatu ewidencyjnego. Takie dookumenty są załącznikiem do aktu ustanawiającego odrębną własność lokalu. [Bosmar 2023, (dostęp 19.04.2023)].

Posługując się zapisami Alternatywnego Biura Nieruchomości wyróżniamy następujące rodzaje nieruchomości:

- komercyjne, handlowe lub przemysłowe,
- zabudowane lub niezabudowane,
- gospodarcze,
- leśne,
- zadrzewione [ABN 2023, (dostęp 19.04.2023)].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

P. Gajewicz, publikując artykuł dla morizon.pl, dotyczący lokalnego rynku nieruchomości i tego, co wpływa na jego sytuację ekonomiczną, wspomina, że istnieje też podział na rynek krajowy i lokalny. W przeciwieństwie do rynku krajowego, lokalny rynek małych i średnich miast jest bardzo wrażliwy na rozwój gospodarczy czy społeczny. Na rynek lokalny składają się czynniki takie jak popyt na mieszkania, podaż mieszkań i ceny nieruchomości, a także uczestnicy tacy jak: inwestorzy, deweloperzy, agenci, najemcy. Władze lokalne również działają na tej samej trasie, są ze sobą powiązane, razem tworząc jednolitą i kompletną całość. Zmiana jednego z czynników wpływa na działanie pozostałych [Morizon 2023, (dostęp 19.04.2023)].

Rozwój rynku nieruchomości w zdecydowany sposób wpływa na rozwój całej gospodarki. Wewnętrzna efektywność tego rynku wpływa na przepływ zasobów, co ma znaczenie dla szansy na dalszy rozwój gospodarczy Polski. Kryzys gospodarczy przyniósł wiele zmian na rynku nieruchomości mieszkaniowych w Polsce. Obecnie rynek ten jest stosunkowo stabilny, poziom cen jest dość wysoki. Popyt na nieruchomości mieszkalne zależy od wielu czynników ekonomicznych, społecznych, psychologicznych i innych. Migracje, spadek dzietności, starzenie się społeczeństwa, a także niestabilność gospodarcza to tylko niektóre z czynników społeczno-ekonomicznych, które znacząco wpłyną na sytuację na rynku nieruchomości w nadchodzących latach.

Pierwsze analizy dotyczyły sytuacji na polskim rynku nieruchomości w roku 2005. Obszar analiz na przestrzeni lat ulegał zmianom, ponieważ ich zakres został rozszerzony. Najpierw analizy obejmowały przede wszystkim:

- ceny transakcyjne nieruchomości,
- stawki czynszów,
- częstotliwość obrotu nieruchomościami, w szczególności pod kątem rynku nieruchomości mieszkaniowych

W późniejszym okresie te analizy uległy rozszerzeniu o informacje na temat:

- czynników makroekonomicznych i lokalnych, które wpływają na ceny nieruchomości,
- cech nieruchomości, które najbardziej wpływają na ich ceny.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Zmienił się również zakres terytorialny analiz – początkowo dotyczyły one województw i powiatów, aktualnie obejmują miasta wojewódzkie i marszałkowskie, dawne miasta wojewódzkie oraz wybrane miasta funkcjonujące na prawach powiatu. Wszystko po to, aby informacja dotarła do jak największej liczby osób z naszej lokalnej społeczności. [GOV 2023, dostęp 19.04.2023].

Rynek nieruchomości ma swoiste cechy, które go wyróżniają:

- nieformalny charakter, co oznacza, że jest obecny wszędzie, nie posiada siedziby, czy też głównego miejsca obrotu nieruchomościami,
- niewystarczająca wiedza na temat danych rynkowych, co spowodowane jest ograniczonym dostępem do informacji,
- wszechstronna wiedza o konkretnej nieruchomości obejmuje jedynie zakres stron umowy najmu, dzierżawy, kupna/sprzedaży,
- pojawiają się ograniczenia dotyczące informacji o cenach transakcyjnych [Wiśniewska 2011, s. 27].

Specyfika rynku nieruchomości ma wiele różnych przejawów w swojej dziedzinie, przede wszystkim unikalny charakter nieruchomości jako towaru. Stosunek zamiany obejmuje zamiar przeniesienia prawa do nieruchomości oraz zamiar zmiany przedmiotu użytkowania i korzystania z nieruchomości. Stosunek między podmiotami rynkowymi, oprócz stosunku wymiany, ma również stosunki pozarynkowe, takie jak wydalenie, wywłaszczenie, ekspropriacja darowizna. Na rynku nieruchomości występuje nierównowaga spowodowana niestabilną krótkoterminową podażą, niską elastycznością cenową popytu oraz interwencją rządu. Instytucjonalny charakter rynku prowadzi do silnego zniekształcenia relacji między uczestnikami rynku. Dzięki fragmentom cytowanych wyżej autorów wiemy, że nieruchomościami rządzą podaż, popyt i przede wszystkim cena, z których najważniejsza może przyciągnąć lub odrzucić określoną liczbę klientów. Każdy zainteresowany poszukuje nieruchomości nie przekraczającej pierwotnie zaplanowanego budżetu.

Cena jest niczym innym, jak tym, co płacimy. Wartość jest tym, co dostajemy. Wycena wartości godziwej nie jest wyceną specyficzną dla firmy, ale raczej wyceną rynkową. Transakcje rynkowe lub informacje rynkowe mogą być dostępne dla niektórych aktywów i zobowiązań.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

W przypadku różnych aktywów i zobowiązań transakcje rynkowe lub informacje rynkowe nie są dostępne. Jednak w obu przypadkach intencja ustalenia wartości godziwej jest taka sama – jest to oszacowanie, jaka byłaby cena w odpowiedniej transakcji sprzedaży składnika aktywów lub przeniesienia zobowiązania pomiędzy uczestnikami rynku na dzień wyceny i w obecnych warunkach rynkowych [MSSF 2012]. Sektor nieruchomości jest jedną z części składowych całej gospodarki. Próbując określić czynniki, które działają w sektorze nieruchomości i wpływają na wartość nieruchomości mieszkaniowych, należy wziąć pod uwagę zmienne makroekonomiczne [Mach 2014, ss. 50–54].

Z roku na rok ceny nieruchomości mieszkaniowych wykazują tendencję wzrostową. Rynek nieruchomości aktualnie znajduje się w okresie silnego wzrostu. Obecna sytuacja rynkowa nie powinna nikogo dziwić, gdyż charakteryzuje się cyklicznością, a od poprzedniej hossy minęło już prawie 15 lat. Chociaż okoliczności zewnętrzne są inne niż w poprzednich latach, podstawy wzrostu pozostają podobne. Analiza cen metra kwadratowego dostępna jest co kwartał na stronie Głównego Urzędu Statystycznego. Na wzrost cen nieruchomości mieszkaniowych duży wpływ miała niedawna inflacja.

Z rynkiem nieruchomości mieszkaniowych związane jest określenie “bańki cenowej”. O bańce cenowej jest mowa w sytuacji, kiedy ceny aktywów nie mają związku z ich wartością [Masiukiewicz i Dec 2013, s. 402]. Ciągły i szybki wzrost aktywów połączony z tworzeniem oczekiwań na dalszy wzrost, przyciąga tym samym zawsze nowe perspektywy zysków kapitałowych [Kindleberger 1999, s. 95]. Ponadto bańka cenowa na rynku aktywów jest wyznacznikiem jej odchylenia od stanu równowagi dynamicznej danego rynku [Kalicki i Krześniak 2010, s. 56]. W tej chwili ryzyko powstania bańki na rynku mieszkaniowym nie jest duże. Na zdrowym rynku okresy wzrostu przeplatają się z korektami/spadkami, więc prędzej czy później czeka nas okres, w którym mieszkania będą tanieć. Jednakże aktualną sytuację trudno nazwać bańką, bo choć ceny rosną od kilku lat, rosną wolniej niż w ubiegłych latach. Ponadto nie ma kredytu z tak wysokim LTV, który w tamtym czasie i przy wzroście cen nieruchomości odpowiadałby dochodom Polaków. Obecna sytuacja, w

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

której liczba nowych inwestycji maleje, a sprzedaż mieszkań jest wysoka, wiąże się z ryzykiem wzrostu cen [Krasoń 2023 (dostęp 19.04.2023)]. Czynniki takie jak lokalizacja budynku, średnia pensja w kraju czy metry kwadratowe odgrywają ważną rolę przy wzroście cen nieruchomości mieszkaniowych. W ostatnim czasie nastąpił wzrost cen nie tylko nowego budownictwa, ale także mieszkań na wynajem, co jest związane ze wspomnianą wyżej inflacją w kraju. Każdy inwestor musi ponownie ocenić nieruchomość i jej cenę do zapłaty, aby była dla niego i korzystna i opłacalna. W Polsce od 2020 roku mieliśmy pandemię COVID-19, która wpłynęła znacząco na ceny mieszkań, wielu potraktowało mieszkanie jako formę zabezpieczenia na przyszłość. Poniżej wykaz ceny za m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego w poszczególnych latach i kwartałach, oddanego do użytkowania.

Tabela 1 – Ceny m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego w latach 2018–2021

Rok	I kwartał	II kwartał	III kwartał	IV I kwartał
	w złotych			
2021	4994	5112	5347	-
2020	4567	5000	4987	5012
2019	4388	4484	4376	4597
2018	4132	4294	4385	4139

Źródło: [stat.gov.pl (dostęp 19.04.2023)].

Analiza została dokonana między 50 a 60 dniem po danym kwartale 20–28 lutego – za IV kwartał poprzedniego roku, 20–31 maja – za I kwartał aktualnego roku, 20–31 sierpnia – za II kwartał bieżącego roku i 20–30 listopada – za III kwartał także bieżącego roku. [GUS 2022]. Opierając się na danych z tabeli można zauważyć, że z roku na rok wzrasta średnia cena za 1 m² nieruchomości mieszkaniowej. III kwartał 2020 ukazuje nam spadek ceny w porównaniu do poprzedniego kwartału i dzieje się tak na skutek sytuacji pandemicznej w kraju, z którą przyszło nam się zmierzyć. W odniesieniu do ustawy, dany wskaźnik ceny 1 m² powierzchni użytkowej za nieruchomość mieszkaniową określa się jako

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

przeciętne dla całego kraju nakłady, które zostały poniesione przez inwestorów na budowę nowych budynków mieszkalnych w przeliczeniu za 1 m² powierzchni użytkowej budynku, wyznaczone jako średnia ważona powierzchnią użytkową budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania w poszczególnych województwach. [Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów (Dz.U. 2021 poz. 554 z późn. zm.)] Przy obliczaniu wskaźnika uwzględnia się koszty ponoszone na budowę nowych budynków zamieszkania zbiorowego przez inwestorów innych niż inwestorzy indywidualni. Koszt budowy budynku obejmuje wszystkie koszty poniesione do momentu zakończenia budowy [GOV 2023, dostęp 19.04.2023].

Według NBP najwyższe ceny nieruchomości mieszkaniowych spotkamy w Warszawie. Tam średnia cena za 1 m² wynosi około 10 tys. zł. Dla porównania w Białymstoku koszt 1 m² sięga maksymalnie 5-6 tys. zł. Także łatwo zauważyć, iż różnice wynoszą dwukrotnego przebicia ceny w stolicy. Związane jest to ze średnią zarobków osób mieszkających w podanych miastach, ponieważ średnie wynagrodzenie w Warszawie wynosi 6,9 tys. zł., a w Białymstoku jest to około 5 tys. zł. Należy wziąć pod uwagę również stopę bezrobocia, np. w stolicy wynosiła około 2 %, ale w drugim mieście, czyli Białymstoku odnotowano już 7,3 %. [Money 2021 dostęp 19.04.2023 r.].

Wnioski. Tak więc wśród głównych trendów na rynku nieruchomości w Polsce można wyróżnić. Wzrost cen mieszkań: W ostatnich latach ceny mieszkań w Polsce zazwyczaj rosły, zwłaszcza w większych miastach. Popyt na nieruchomości nadal przewyższa podaż, co wpływa na podwyższenie cen. W niektórych regionach można jednak zaobserwować stabilizację lub nawet niewielki spadek cen. Popularność mieszkań na wynajem: Wynajem mieszkań staje się coraz bardziej popularny, zwłaszcza wśród młodych ludzi i osób, które nie chcą lub nie mogą jeszcze zdecydować się na zakup własnego mieszkania. W związku z tym rośnie również rynek inwestycji w nieruchomości pod wynajem. Zainteresowanie nieruchomościami komercyjnymi: Sektor nieruchomości komercyjnych, takich jak biurowce, centra handlowe czy magazyny logistyczne, również rozwija się dynamicznie. Rosnące inwestycje

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

zagraniczne oraz rozwój sektora usługowego przyczyniają się do wzrostu popytu na tego rodzaju nieruchomości. Zrównoważone budownictwo: Wzrasta świadomość ekologiczna w społeczeństwie, co przekłada się na rosnące zainteresowanie zrównoważonym budownictwem. Deweloperzy coraz częściej inwestują w budynki energooszczędne, posiadające certyfikaty zielone, oraz w infrastrukturę przyjazną środowisku, taką jak panele słoneczne czy systemy odzysku wody. Rozwój rynku mieszkaniowego w mniejszych miastach: Pomimo dominacji większych miast na rynku nieruchomości, można zauważyć rozwój rynku mieszkaniowego w mniejszych miastach. Niższe ceny nieruchomości, lepsza dostępność gruntów budowlanych i rozwijająca się infrastruktura przyciągają inwestorów i kupujących do tych regionów. Warto jednak zauważyć, że trendy na rynku nieruchomości są dynamiczne i mogą różnić się w zależności od regionu i lokalnej sytuacji gospodarczej.

BIBLIOGRAFIA

1. Bosmar. URL : http://www.bosmar.pl/Bazawiedzy/Wycena_nieruchomosci/Rodzaje_nieruchomosci
2. Brzezicka J., Wiśniewski R., (2015), *Kierunki ewolucji badań rynku nieruchomości*, Świat Nieruchomości, nr 92, s. 43–48.
3. Cesarski Maciej. (2016), *Polska na tle urbanizacji i sytuacji mieszkaniowej w UE – stan, perspektywy i wyzwania cywilizacyjne*, Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace / Szkoła Główna Handlowa, nr 4, s. 61–84.
4. Kucharska-Stasiak E. (2016), *Ekonomiczny wymiar nieruchomości*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
5. Kucharska-Stasiak E. (2016), *Nieruchomość w gospodarce rynkowej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
6. Mach Łukasz (2018), *Studencki rynek najmu mieszkań - pomiar i analiza preferencji*, Studia i Prace WNEiZ US, nr 54 T. 3., s. 247.-259.
7. Masiukiewicz i Dec (2013). URL : <https://cor.sgh.waw.pl/bitstream/handle/20.500.12182/548/P.Masiukiewicz%2C%20P.%20Dec%20Czynniki%20kreacji%20ba%20C5%84ki%20cenowej%20na%20rynku%20nieruchomo%20C5%9Bci%20C202013.pdf?sequence=13&isAllowed=y>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

8. USTAWA z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali. (2021).
URL : <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/wlasnosc-lokali-16796092>
9. Wiśniewska M. A. (2011), Inwestowanie w nieruchomości na rynkach międzynarodowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
10. URL : http://www.wzr.ug.edu.pl/.zif/1_3.pdf
11. URL : <https://gazetalubuska.pl/lubuski-rynek-nieruchomosci-2018-jak-zmienialy-sie-ceny-mieszkan-na-sprzedaz-i-wynajem-raport/ar/c9-14129137>
12. URL : <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-lokali-mieszkalnych-w-iii-kwartale-2020-roku,12,9.html>
13. URL : <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/infrastruktura-komunalna-nieruchomosci/nieruchomosci-budynki-infrastruktura-komunalna/>
14. URL : <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/budownictwo/cena-1-m2-powierzchni-uzytkowej-budynku-mieszkalnego-oddanego-do-uzytkowania,8,1.html>
15. URL : <https://www.morizon.pl/>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Євстігнєєва Марина Віталіївна,
*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Ляшенко А. П.,

канд. екон. наук, професор,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0001-6560-9931

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Економіка підприємництва ґрунтується на глибоких законах економічної теорії. Тож ці знання дозволяють організувати господарську діяльність саме таким чином, щоб вона досягала найвищого остаточного результату.

Економіка організацій та компаній збирає дані, потрібні для побудови дійових бізнес-процесів у компаніях.

Оволодіння різних даних та їх практичне опрацювання директором компанії та підлеглими керівниками дасть господарській одиниці економічну вигоду в майбутньому.

Бізнес-адміністрування варто вивчати в тісному зв'язку також з іншими предметами, насамперед з макро- та мікроекономікою, адже лише таке нагромадження знань дає більш повну інформацію про функціонування підприємства в соціальному середовищі.

Сфера діяльності, яка розглядається, не стоїть на місці та постійно розвивається, тому потрібне регулярне самонавчання керівників, а в кращому випадку – систематична підготовка.

Основна мета економіки підприємства в тому, щоб побудувати саме таку модель господарюючого суб'єкта задля того, щоб він не лише не зазнав збитків, а також міг розраховувати на всякий прибуток.

Рентабельність кожного підприємства та організації визначає орієнтацію його на максимальний прибуток.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Для покращення економіки та управління підприємством варто виділити такі основні завдання [2]:

- Визначення суті поняття «підприємство», встановлення функціональних зв'язків з різними суб'єктами господарювання;
- розподіл ресурсів підприємства за видами: трудові, виробничі, грошові, матеріальні та ін.;
- формулювання собівартість продукції та розробка механізму її розрахунку;
- проектування діяльності організації та підприємства в рамках її економічного функціонування;
- оцінка результатів діяльності підприємництва та покращення його ефективності.

Також слід зазначити, що для економічного розвитку кожному підприємству необхідно звернути увагу на такі елементи господарювання, як:

- формування капіталу підприємства та використання його;
- формування ефективної структури підприємства, його підрозділів і основних виробничих циклів;
- розробка механізму управління підприємством за конкретних умов;
- аналіз матеріально-виробничої бази підприємства;
- впровадження результатів інноваційної діяльності та застосування різноманітних інноваційних ідей;
- аналіз фінансового стану підприємства та формування шляхів ефективного використання фінансових ресурсів;
- формування ефективної кадрової політики та формування кадрового резерву;
- визначення ефективності зовнішньоекономічних відносин на підприємстві;
- визначення рівня бізнес-ризиків для окремих програм або для всієї діяльності підприємства.

Проблеми та питання, які виникають, неминуче мають вирішуватися з точки зору декількох об'єктів, іншими словами аналізуються одночасно кілька аспектів сюжету.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Лише за сукупністю факторів є змога зрозуміти, наскільки сильно кожне рішення, яке прийняте керівництвом у контексті управлінської діяльності, може впливати на виробничі процеси.

Економіка та управління підприємством та організацією дає змогу ефективно розраховувати на такі теоретичні знання та практичні навички [1]:

- систематизація, обробка та узагальнення інформації з конкретних сфер корпоративного управління;
- підкреслювати проблеми різного характеру та знаходити методи і шляхи їх вирішення;
- розробка ефективної маркетингової стратегії для бізнесу;
- планування доходів і витрат підприємства;
- аналіз конкурентоспроможності товару і підприємства в цілому;
- розрахунок вартості будь-якого товару або послуги, що надається;
- планування та використання нормування для формування ефективної системи управління;
- оцінка ризиків та виявлення слабких сторін у здійсненні підприємницької діяльності.

Узагальнюючи хочу сказати, що вивчення економіки та управління підприємництвом є необхідним критерієм для конкурентного середовища серед різноманітних підприємницьких структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисенко М. П., Колос І. В. Інформаційне забезпечення ефективного управління підприємством. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 19–24.
2. Палагута С. С. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємств і організацій. URL : <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/85.pdf>
3. Янчук Т. В. Значення механізму впровадження інформаційних технологій у господарській діяльності підприємств. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4 (24). С. 269–276.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Заворотня Анастасія Вітіліївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Калач Г. М.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-6031-0591

НОВІТНІ ЦИФРОВІ АКТИВИ NFT ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Важливою передумовою формування економіки нового технологічного укладу є розвиток сучасних технологій. У сучасному світі інформаційні технології (далі – ІТ) виступають у ролі провідного стимулу розвитку економіки, фактору формування конкурентоспроможності видів економічної діяльності та розвинення механізмів наукових досліджень. Сучасні ІТ надають нові можливості для підвищення якості життя населення, і тільки з використанням ІТ-інновацій можливе досягнення цілої низки основних стратегічних цілей як окремих країн, так і людства зокрема, у сфері розвитку енергетики, транспорту, модернізації державного сектора та безпеки. ІТ-сфера стає одним із найважливіших видів діяльності, що найбільш динамічно розвивається в економіці переважної більшості країн світу. Тому дослідження ІТ-трендів є базисом визначення перспектив розвитку різних напрямків економічної діяльності у майбутньому.

Українські компанії проявляють інтерес до використання NFT технології в різних сферах, таких як музика, спорт, медіа та інші. Наприклад, в 2021 році в Україні відбулася перша українська NFT аукціонна виставка, на якій продавалися цифрові майна від українських митців. Однак варто відзначити, що ринок NFT в Україні ще не є настільки розгалуженим, як в деяких інших країнах, таких як США або

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Китай. Особливості та потенціал розвитку ринку NFT в Україні можуть бути визначені в майбутньому, оскільки ця технологія продовжує еволюціонувати, а використання NFT активів може розширюватися в різних галузях.

Мета та завдання дослідження – визначити сутність та обґрунтувати перспективи застосування технології «Блокчейн» та її складової – технології токенів NFT у міжнародному бізнесі, обґрунтувати можливості та переваги цього процесу.

Цифрові NFT активи можна продавати на різних платформах, які спеціалізуються на купівлі, продажу та торгівлі цифровими майнами. Ось кілька популярних платформ для купівлі та продажу NFT активів:

Онлайн ринки NFT: Існує багато онлайн платформ, таких як OpenSea, Rarible, Foundation, SuperRare, та інші, де можна купувати та продавати NFT активи. Ці платформи забезпечують майданчик для артистів, творців та колекціонерів, щоб взаємодіяти та здійснювати торгівлю цифровими майнами.

Аукціонні доми: Деякі відомі аукціонні доми, такі як Christie's, Sotheby's та інші, також розпочали проводити аукціони цифрових майн. Це дає можливість більш традиційним колекціонерам придбати NFT активи на відомих аукціонах.

Соціальні медіа платформи: Деякі соціальні медіа платформи, такі як Twitter, забезпечують можливість продавати та купувати NFT активи безпосередньо через вбудовані ринки.

Офіційні сайти творців: Деякі артисти, музиканти, спортсмени та інші творці можуть продавати свої власні NFT активи на своїх офіційних веб-сайтах або платформах.

У системі технології «Блокчейн» вагоме місце займає NFT, як один із ключових будівельних блоків нової цифрової економіки, заснованої на блокчейні. На практиці швидко розвиваються бізнес-проекти, що експериментують із NFT використовуючи їх у різних сферах, таких як: ігри, цифрова ідентифікація, ліцензування, сертифікація та образотворче мистецтво. Токени NFT створюють підґрунтя для забезпечення прав володіння особливо цінними предметами, що

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

зміцнює позиції захисту власності у міжнародному бізнесі. У практиці бізнес-процесів, токени NFT можуть бути надзвичайно потужними, оскільки вони здатні представляти будь-який актив – цифровий або реальний [1].

Традиційно цифрові активи пов'язують із фінансовими інноваціями, адже розробка перших криптовалют мала спростити сферу розрахунків, знизити транзакційні витрати, захистити систему платежів від несанкціонованого втручання. Однак більшість регуляторів як національних, так і міжнародних, скептично сприйняли ідею визнання криптовалют законними засобами платежу. Виходячи із сутності NFT, який є унікальним і невзаємозамінним, він не може претендувати на роль загального еквіваленту, а отже й не може використовуватись у розрахунках. Однак цифровізація мистецтва та інших об'єктів у вигляді NFT має гарні перспективи щодо реєстрації та обігу авторських прав.

Цифрові NFT активи можна продавати на різних платформах, які спеціалізуються на купівлі, продажу та торгівлі цифровими активами. Ось кілька популярних платформ для купівлі та продажу NFT активів:

Онлайн ринки NFT: Існує багато онлайн платформ, таких як OpenSea, Rarible, Foundation, SuperRare, та інші, де можна купувати та продавати NFT активи. Ці платформи забезпечують майданчик для артистів, творців та колекціонерів, щоб взаємодіяти та здійснювати торгівлю цифровим майном.

Аукціонні доми: Деякі відомі аукціонні доми, такі як Christie's, Sotheby's та інші, також розпочали проводити аукціони цифрових активів. Це дає можливість більш традиційним колекціонерам придбати NFT активи на відомих аукціонах.

Соціальні медіа платформи: Деякі соціальні медіа платформи, такі як Twitter, забезпечують можливість продавати та купувати NFT активи безпосередньо через вбудовані ринки.

Офіційні сайти творців: Деякі артисти, музиканти, спортсмени та інші творці можуть продавати свої власні NFT активи на своїх офіційних веб-сайтах або платформах.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Серед найбільш популярних, у міжнародному бізнесі варто відзначити наступні напрямки використання токенів NFT:

Сфера колекціонування: За допомогою CryptoKitties токени NFT можна використовувати для створення нового виду цифрових колекційних предметів. Натомість, і традиційні предмети колекціонування, такі як бейсбольні картки та марки, також проходять токенизацію NFT [3].

Сфера ігрового бізнесу та розваг: Торгові ігрові предмети є одним із можливих напрямків використання токенів NFT.

Ідентичність інформації, захист інформаційних баз великих даних: За допомогою NFT користувачі Інтернету зможуть краще захищати та контролювати свою особисту інформацію, таку як історія хвороби людини, дані про ДНК, свідоцтва про народження, дані про трудовий стаж та ін. [2].

Як і будь-який цифровий актив NFT мають свої переваги, до яких відносять високу ліквідність через торгівлю на спеціальних майданчиках, збереження авторського права, захист від підробки. Серед недоліків NFT виділяють: необхідність розуміння функціонування блокчейн-технологій, щоб користуватися активами та високі комісійні.

Отже, NFT можна використовувати для посвідчення авторського права на унікальні об'єкти, що спростить можливості продажу цих прав чи передачі їх у користування. Крім того, NFT можна розглядати як об'єкт для інвестицій, оскільки ринок NFT достатньо ліквідний, показує позитивну динаміку до зростання та дозволяє визначати ринкову ціну для кожного унікального NFT. Наведені вище приклади продажу NFT показують, що з часом їх вартість може зростати в декілька десятків, а інколи й в сотні разів. Тому такий криптоактив можна утримувати для перепродажу за вищою ціною.

Українські компанії також проявляють інтерес до використання NFT технології в різних сферах, таких як музика, спорт, медіа та інші. Наприклад, в 2021 році в Україні відбулася перша українська NFT аукціонна виставка, на якій продавалися цифрові майна від українських митців.

Однак варто відзначити, що ринок NFT в Україні ще не є настільки розгалуженим, як в деяких інших країнах, таких як США або

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Китай. Особливості та потенціал розвитку ринку NFT в Україні можуть бути визначені в майбутньому, оскільки ця технологія продовжує еволюціонувати, а використання NFT активів може розширюватися в різних галузях.

Отже, NFT є унікальними цифровими активами, які використовують технологію блокчейн, що дозволяє встановлювати власні права власності та автентичність цифрових об'єктів, таких як мистецтво, музика, відео, власність відеоігор та інше. У системі цифрової економіки технологія «Блокчейн» та її складова – токени NFT представляють собою систему розподілених баз даних, що використовують алгоритми для надійного обліку різноманітних транзакцій. Інформацію, що потрапляє або генерується в системі «Блокчейн» та на рівні токенів NFT неможливо нелегально змінити (підробити, видалити, знищити), оскільки більш пізні за часом створення ланцюги, що фіксують інформацію про транзакції захищають дані про вже здійснені раніше операції. Такий принцип організації робить технологію «Блокчейн» та токенів NFT універсальною для застосування у міжнародному бізнесі.

Перспективи NFT полягають у таких сферах:

Культурна цінність: NFT можуть надавати власникам цифрових активів унікальні права на власність, що може бути важливо для творців мистецтва, музикантів, письменників та інших творчих осіб. Вони можуть також допомагати в боротьбі з плагіатом та порушеннями авторських прав.

Економічний потенціал: NFT можуть бути куплені, продані та торгуватися на різних ринках, що може відкривати нові можливості для творців, колекціонерів та інвесторів. Вони можуть також забезпечувати можливість отримання винагороди за володіння цифровим активом в майбутньому.

Інновації в технології: Технологія блокчейн, на якій ґрунтуються NFT, може відкривати нові можливості для управління власністю, децентралізації та прозорості.

Однак варто зауважити, що ринок NFT є досить новим та вразливим, і пов'язаний з ним ризики, такі як висока волатильність цін, можливість шахрайства, недостатнє регулювання та інші.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Решетняк О. І. Перспективні напрямки наукових досліджень у світі. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 107–114. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.1.107
2. NON-FUNGIBLE TOKENS YEARLY REPORT. URL : <https://observatorioblockchain.com/wp-content/uploads/2021/02/NFT-YEARLY-REPORT-2020-FREE-EN.pdf>
3. Non-Fungible Tokens A Brief Introduction and History. URL : https://assets.ctfassets.net/hfgyig42jimx/6A8K5H6VrTydTDuEFHXQ5P/3cca896ad77bd967859a7a1256a5a91f/Crypto.com_Macro_Report_-_Non-Fungible_Tokens.pdf

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Зінченко Олексій Сергійович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Ляшенко Г. П.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0001-6560-9931

ЯК УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ВИЖИВАЄ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Під час війни в Україні втрати українського бізнесу значно перевищують втрати, завдані пандемією протягом двох років. Оцінити обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки є складним завданням, оскільки бойові дії продовжуються на території країни.

За даними Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50 % "невиробленого" ВВП. Це означає, що кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн, не враховуючи втрат від руйнувань [1].

Багато підприємств опинилися в зонах активних бойових дій і були змушені евакуюватися в безпечніші регіони або припинити свою роботу. Навіть ті підприємства, які знаходяться далеко від обстрілів, стикаються з проблемами логістики та нестачею сировини.

За даними опитування ЄБА (Європейської бізнес асоціації), лише 17 % компаній працюють у повному обсязі, а кожна третя компанія не працює зовсім. Близько третини підприємців планують відновити свою діяльність. Схожі результати показали й інші опитування, проведені різними організаціями [1].

Внаслідок війни більшість українських компаній змушені були збільшити свої витрати. Згідно з опитуванням, проведеним за останні пів року, 35 % опитаних витрачали в середньому на 20–50 % більше, ніж планували, а 12 % витратили більш ніж на половину від звичних видатків.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Також 75 % опитаних зазначили, що їхні прибутки зменшилися. Найбільші втрати понесли малі підприємства зі складом до 50 співробітників. У той же час, великі компанії змогли триматися довше, використовуючи свої фінансові резерви [2].

Серед найпоширеніших причин втрат українських компаній виділяються наступні фактори [2]:

- Порухення логістичних ланцюгів — це назвали 43% опитаних компаній.

- Збільшення ціни на пальне — також 43% опитаних вказали цей фактор як причину втрат.

- Втрата партнерів — 39 % компаній відзначили цю проблему, яка вплинула на їхній бізнес.

- Порухення постачання — 37 % опитаних зазначили, що цей фактор вплинув на їхню діяльність.

- Втрата клієнтів через зміну локації — це назвали 35 % компаній.

- Зупинка роботи підприємства — 30 % опитаних зазнали цього негативного наслідку.

- Втрата працівників — 28 % компаній втратили співробітників.

У великих компаніях з кількістю співробітників 500+ причини втрат відрізняються. Додаткові фактори, які вплинули на їхню діяльність, включають:

- Розташування підприємства на окупованій території, що призвело до втрати прибутків (29 %).

- Руїнація підприємства або його пошкодження через бойові дії (22 %).

- Втрата обладнання (12 %).

Великі компанії також постраждали внаслідок зупинки роботи та втрати партнерів, що відрізняє їх від малого та середнього бізнесу.

Воєнний стан, незважаючи на його обмежувальний вплив, відкриває нові можливості для деяких компаній, навіть коли інші двері закриваються. Наприклад, збільшилася кількість замовлень для оборонного відомства, оскільки правила громадської безпеки стали суворішими. Це створює можливість для певних підприємств збільшити обсяг продажів відповідних товарів, наприклад, парканів.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

У зв'язку з ускладненням логістики експорту продукції через морський шлях, деякі компанії бачать можливість використання альтернативних майданчиків, наприклад, будівництво прикордонного перевантажувального терміналу на українсько-румунському кордоні. Цей термінал дозволить швидко переміщати вантажі, зокрема зерно, з внутрішніх потягів на європейські з вузькою колісною парою. Потім ці товари можуть швидко доставлятися до великого порту в румунській Констанці. Незважаючи на надію на закінчення конфлікту і відновлення вільного доступу до морських шляхів, такий перевантажувальний термінал все ж може бути додатковою можливістю для постачання продукції до Європи.

Необхідно відзначити, що європейський шлях залишається ключовим напрямом, яким має рухатися не лише продукція українських підприємств, але й усієї країни в цілому. Тому раджу українським підприємцям долати труднощі на шляху розвитку, шляхом трансформації свого бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рихліцький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. *Економічна правда*. 2022. 27 березня. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 11.05.2023).

2. DELO.UA. Як змінився український бізнес через війну? Результати опитування від «Київстар. Бізнес». 2022. 18 жовтня. URL : <https://delo.ua/telecom/yak-zminivsia-ukrayinskii-biznes-cerez-viinu-rezultati-opituvannya-vid-kiyivstarbiznes-405352/> (дата звернення: 11.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Ільніцька Олександра Ростиславівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Ситников О. Ф.,

доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВИХ ЦИВІЛЬНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

В умовах повномасштабної війни російської федерації щодо України гостро постало питання щодо мобільного та оперативного прийняття рішень стосовно державного управління в військових реаліях. Втіленням даної реакції держави стала поява військово-цивільних адміністрацій по всій території України, що здійснюють управління та адміністрування територіями, а також їхніми соціально-економічними, військовими, публічно-політичними процесами. На цю мить на теренах України продовжують свою роботу військово-цивільні адміністрації, котрі забезпечують стабільне, а головне безпечне існування територій, закріплених за даним тимчасово утвореним державним органом.

Як і переважна більшість державних органів нашої країни, військово-цивільні адміністрації мають власну законодавчу базу, найвагомішу роль у якій відіграють саме акти адміністративного права.

Серед вітчизняних вчених, котрі займалися питаннями щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу військово-цивільних адміністрацій виділяють наступних: Є.П. Вакуленко, А. М. Лисенко, В.М. Тарасов та інші.

Традиційна модель організації влади на рівні територіальних та місцевих органів самоврядування застаріла і не відповідає викликам сучасності, зокрема щодо захисту суверенітету та незалежності України від зовнішніх загроз.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Країни повинні вирішувати конфлікти мирним шляхом, відповідно до принципів міжнародного права, зокрема дипломатичного права, і не вдаючись до застосування збройних сил або військової сили загалом. Однак, міжнародне право також передбачає можливість використання військової сили у випадку, якщо це стосується захисту державної територіальної цілісності та безпеки країни, а саме :

- самозахисту від агресії;
- реалізації права на самовизначення;
- у випадку залучення збройних сил ООН.

Дії держав під час війни регулюються принципами та нормами, що належать до міжнародного права, яке застосовується в період збройних конфліктів і визначає припустимість засобів і методів ведення дій, забезпечує захист жертв, встановлює взаємовідносини між державами, що воюють, і такими, що не воюють, тощо [1, с. 156].

Загальні засади діяльності військово-цивільних адміністрацій закріплені у Законі України «Про військово-цивільні адміністрації», відповідно до норм якого військово-цивільні адміністрації - це тимчасові державні органи у селах, селищах, містах, районах та областях, що діють у складі Антитерористичного центру при Службі безпеки України або у складі Об'єднаного оперативного штабу Збройних Сил і призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі відсічі збройної агресії російської федерації, зокрема проведення антитерористичної операції[3].

Існують два види військово-цивільних адміністрацій: військово-цивільні адміністрації на рівні областей та районів, які формуються на базі відповідних державних адміністрацій, і військово-цивільні адміністрації населених пунктів, які створюються з нуля для забезпечення безпеки та правопорядку на цих територіях, а також для надання державних послуг мешканцям належної якості. До складу даних органів окрім військового контингенту входять також і цивільне населення. Основна функція цих адміністрацій – забезпечення нормальної роботи

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

влади на місцях на певних територіях, що межують із зоною бойових дій (на цю мить це вся територія України). Наразі частина місцевих рад на окупованих територіях не функціонує. Крім того, на територіях, необхідно забезпечувати охорону громадського порядку, тому військово-цивільним адміністрації займаються питаннями, котрі до цього були підзвітні силовим відомствам. Це стосується права на організацію евакуації населення, забезпечення у разі потреби водою, ліками, їжею на певній території, посилення контролю документального підтвердження певних осіб та інше.

Головним завданням військово-цивільних адміністрацій є, перш за все, злагоджена співпраця з органами місцевого самоврядування, з цивільним населенням, а також з іншими органами військового спрямування, котрі перебувають у встановлених територіальних межах. Військово-цивільні адміністрації перебувають під підпорядкуванням:

- Антитерористичному центру при СБУ;
- Президенту України;
- Верховній Раді України;
- Кабінету Міністрів України.

Повноваження Військово-цивільних адміністрацій можна розподілити за сферами державно-управлінського впливу на:

1) у сфері економічного забезпечення: підготовка та затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

- забезпечення збалансованого економічного розвитку території;
- залучення підприємств, установ та організацій до участі у комплексному соціально-економічному розвитку території тощо;

2) у сфері соціального забезпечення:

- забезпечення збалансованого соціального розвитку території;
- управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, оздоровчими закладами
- забезпечення соціально-культурних закладів, які перебувають у комунальній власності;
- забезпечення централізованого тимчасового зберігання архівних документів тощо.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3) у сфері комунального господарства:

- залучення підприємств, установ та організацій до участі у комплексному соціально-економічному розвитку території;
- вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;
- створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби;
- вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів тощо;

4) у сфері публічно-політичного адміністрування:

- здійснення заходів щодо військово-патріотичного виховання населення;
- сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, адвокатури, Національного антикорупційного бюро України і Державної кримінально-виконавчої служби України;
- скасування актів виконавчих органів відповідної ради, які не відповідають Конституції України, законам України тощо;

Таким чином, військово-цивільні адміністрації є невід'ємною частиною загальнонаціональної системи державного управління в умовах воєнного часу що здійснює управління адміністративно-територіальною одиницею (область, район, місто, село, селище), яка належить до території проведення ООС, здійснюючи при цьому координацію військової та цивільної адміністрацій в питаннях соціального, економічного розвитку території та забезпечення ЗСУ, інших військових формувань у процесі виконання ними завдань в зоні ООС та під час повномасштабного вторгнення росії на терени нашої суверенної та незалежної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародне право : навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. К. : Юрінком Інтер, 2006.
2. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО : навч. посіб. К. : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2015. 87 с.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Іщенко Руслан Васильович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Слюсарева Л. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6845-9307

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

Маркетингові дослідження конкурентоспроможності продукції підприємства є надзвичайно важливим інструментом у сучасному бізнесі. Вони дозволяють підприємствам дізнатися, як їх продукція сприймається споживачами на ринку порівняно з продукцією конкурентів. Це допомагає підприємствам визначити свої конкурентні переваги і недоліки, а також знайти способи покращення своєї продукції. Маркетингові дослідження конкурентоспроможності продукції підприємства є актуальними у сучасному бізнесі, оскільки дозволяють підприємствам аналізувати ринок та конкурентну ситуацію, визначати потреби споживачів та виявляти недоліки своєї продукції порівняно з продукцією конкурентів.

Результати маркетингових досліджень конкурентоспроможності продукції підприємства ТОВ «Пирятинський сирзавод» можуть бути дуже корисними для підприємства в напрямку розвитку та збільшення його конкурентоспроможності на ринку сирів. Дослідження дозволять визначити, які є переваги та недоліки продукції підприємства порівняно з продукцією конкурентів на ринку, що важливо для залучення нових клієнтів та збереження існуючих [5].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

ТОВ «Пирятинський сирзавод» — великий харчовий бізнес, особливо молочної промисловості, розташований у місті Пирятин Полтавської області, який у другій половині 2000 року увійшов до складу групи компаній «Молочний союз», є лідером у цій галузі не лише в Полтавській області, а й у всій Україні, отримавши багато нагород та призів за якість та продуктивність продукції, що випускається під ТМ «Галактика» [5].

Наявність власного бренду та уміла робота з ребрендингом торгової марки «Пирятин» позитивно вплинула на діяльність підприємства в цілому та на формування конкурентоспроможності його продукції. Відоме українське маркетингове агентство Fedoriv консультувало компанію щодо зміни стратегії та позиціонування. Новий дизайн упаковки для продукції під торговою маркою «Пирятин» у яскраво виражених блакитно-бордовому кольорах — це взаємозамінна система малюнків твердого сиру, яка може бути адаптована до нових реалій, вимог, форматів і трендів. Ребрендинг був проведений шляхом створення оновленої стратегії бренду «fandom», яка передбачала розвиток культури сиру серед шанувальників споживачів молочної продукції [5].

На сьогоднішній день, у галузі молочної продукції в Україні конкуренція є досить високою. Для аналізу конкурентів ТОВ «Пирятинський сирзавод» розглянемо трьох його основних конкурентів (табл. 1).

Відповідно до даних табл.1. основними переваги ТОВ «Пирятинський сирзавод» є такі:

– Довговічна історія: Пирятинський сирзавод був заснований у 1897 році і має довгу історію виробництва якісного сиру. Це дає підприємству великий досвід та репутацію на ринку.

– Модернізація та технології: Компанія постійно вдосконалює свої технології та виробничі процеси, щоб забезпечити якість та конкурентоспроможність своєї продукції. Завод обладнаний сучасними машинами та устаткуванням.

– Асортимент продукції: Пирятинський сирзавод пропонує широкий асортимент сирів в різних категоріях, що дозволяє задовольнити потреби різних груп споживачів.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

– Робота зі збірниками молока: Компанія співпрацює з багатьма фермерами та збирачами молока, що дозволяє забезпечити якість вихідної сировини та стабільний постачання її на завод.

– Бренд та репутація: ТОВ «Пирятинський сирзавод» має відомий бренд та високу репутацію на ринку молочної продукції та має гарну маркетингову стратегію розвитку [5].

Таблиця 1 – Маркетингові дослідження аналізу конкурентів
ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Підприємство	Переваги	Слабкі місця
ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат»	<ul style="list-style-type: none">• Широкий асортимент продукції, включаючи свіже молоко, йогурти, кефіри, сметану, тверді та плавлені сири, масло, сирки та інші види молочних продуктів.• Наявність власної мережі магазинів, яка забезпечує ефективний розподіл та просування продукції.• Використання сучасних технологій виробництва та контролю якості продукції	<ul style="list-style-type: none">• Залежність від логістики та транспорту для поставки продукції до регіонів далеко від виробництва.• Сильна конкуренція на ринку молочної продукції, що може впливати на зниження цін на продукцію
ТОВ «Данон Дніпро»	<ul style="list-style-type: none">• Бренд: є одним з найвідоміших молочних брендів у світі, що дає компанії значну конкурентну перевагу.• Різноманітність продуктів: ТОВ "Данон Дніпро" виробляє більше 60 видів молочних продуктів.• Міжнародний досвід: Данон має значний міжнародний досвід у виробництві та продажу молочних продуктів	<ul style="list-style-type: none">• Висока ціна: Товари ТОВ "Данон Дніпро" часто коштують дорожче, ніж аналогічні продукти інших виробників.• Залежність від імпорту: Деякі компоненти та інгредієнти для виробництва продуктів можуть бути імпортовані з інших країн.• Невисока лояльність українських споживачів не віддають перевагу іноземним брендам
ПРАТ «Обухів молокозавод»	<ul style="list-style-type: none">• Якість продукції: Обухів молокозавод відомий своєю високою якістю продукції, що випускається під торговою маркою "Обухівське".• Широкий асортимент продукції: виробляє багато різних видів молочної продукції, що дозволяє задовольнити потреби різних груп споживачів.• Сучасне обладнання: Обухів молокозавод володіє сучасним обладнанням для виробництва продукції	<ul style="list-style-type: none">• Маркетингова стратегія: Обухів молокозавод не завжди успішно просуває свою продукцію на ринку.• Невисока відомість бренду: Обухів молокозавод не має такої відомості на ринку, як, наприклад, «Простоквашино» або «Лакталис»

Джерело: розроблено автором на основі даних [2; 3; 4].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Водночас для підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції можна запропонувати наступні напрямки роботи:

1) Розвиток бренду: підприємство повинно продовжити роботу з побудови власного бренду і залученні клієнтів завдяки відповідному іміджу. Для цього необхідно виконати комплекс робіт з розробки брендингової стратегії, підготовки рекламних матеріалів тощо.

2) Залучення клієнтів: створення програм лояльності, проведення акцій та розіграшів, надання знижок та бонусів - все це допоможе привернути нових клієнтів і зберегти існуючих. Важливо також забезпечити якісне обслуговування та зручність придбання продукції.

3) Вдосконалення упаковки: розробка естетичної та практичної упаковки може позитивно вплинути на сприйняття продукції клієнтами та збільшити відсоток продажу.

4) Розвиток екологічної лінійки: відповідно до сучасних тенденцій.

Отже, за результатами дослідження конкурентоспроможності продукції підприємства ТОВ «Пирятинський сирзавод», можна зробити висновки про важливість продовження роботи над збереженням високої якості виробленої продукції та активної підтримки бренду компанії на ринку. Запропоновані напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства дозволять залучити нових клієнтів та підтримати лояльність існуючих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакай В. Й. Особливості визначення та оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6, т. 1. С. 272–279.
2. Офіційний сайт ТОВ «Данон Дніпро». URL : https://danone.ua/about-company/?no_cache=1 (дата звернення: 05.05.2023).
3. Офіційний сайт ПРАТ «Обухів молокозавод». URL : <https://obmol.com.ua/> (дата звернення: 05.05.2023).
4. Офіційний сайт ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат». URL : <https://terrafood.ua/archives/factory/tulchinskij-maslosirzavod-2> (дата звернення: 05.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

5. Офіційний сайт ТОВ «Пирятинський сирзавод». URL : <https://milkalliance.com.ua/company/enterprises/piryatinskij-sirz> (дата звернення: 05.05.2023).

6. Райко Д. В. Сучасні підходи до формування маркетингових інструментів управління підприємством. *Проблеми економіки*. 2022. № 3 (53). С. 128–136.

7. Слободяник А. М., Семижон Є. М. Маркетингові аспекти ключових проблем промислових підприємств України. *Агросвіт*. 2021. № 3. С. 55–65.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ewelina Huta,

*Studentka grupy 11 Zarz-ND,
Wydział Ekonomii i Zarządzania*

Kierownik:

Viktorii Hurochkina,

*Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,
przedsiębiorczości i bezpieczeństwa
ekonomicznego DPU,*

*adunkt profesor Instytut Ekonomii i
Finansów,*

Uniwersytet Zielonogórski,

Poland

ORCID ID 0000-0001-8869-0189

PROBLEMY SPOŁECZNE I ROLA GOSPODARKI W OBIEGU ZAMKNIĘTYM

Gospodarka o obiegu zamkniętym nazywana również gospodarką obiegu zamkniętego lub cyrkularną, jest to koncepcja zmierzająca do maksymalnie racjonalnego wykorzystania zasobów oraz ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych produktów. Celem takiego modelu jest minimalizacja zużycia surowców oraz powstawania odpadów przy jednoczesnym zmniejszeniu emisji i poziomów wykorzystania energii, poprzez tworzenie zamkniętej pętli procesów, w której powstające odpady, które traktowane są jako surowce w kolejnych etapach produkcyjnych. Produkty projektowane są w taki sposób, aby nadawały się do ponownego użycia. Gospodarka o obiegu zamkniętym nadaje priorytet całociowym wynikom wpływającym na sektor wodny i energetyczny, a także zdrowie ludzkie, różnorodność biologiczną i wartość wykraczającą poza wartość finansową. Strategia rozwoju GOZ powinna być silnie powiązana z lokalną społecznością.

Rząd Polski rozpoczął prace nad wdrożeniem zasad GOZ w gospodarce narodowej od 2016 roku (m.in. Polityka Ekologiczna Państwa, Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

(z perspektywą do 2030 r.), Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Warto również wspomnieć, że początkowy rozwój koncepcji GOZ był częścią polityki publicznej w Chinach i to tam w 2002r zgodnie z ustawą o promocji czystszej produkcji. W 2009 roku rząd Chin wdrożył ustawę, natomiast dopiero w 2015 roku koncepcja została przyjęta przed Komisję Europejską. Gospodarka o obiegu zamkniętym stwarza olbrzymie oczekiwania i nadzieje na radykalną transformację gospodarczą i społeczną. W dzisiejszej dobie innowacji regionalnej trudno się nie zgodzić, że zasada kupić – zużyć – wyrzucić jest już nieaktualna i staromodna. Marnotrawstwo jest już przestarzałe i bardzo kosztowne z punktu widzenia każdego obywatela, przedsiębiorcy, biznesmena czy zwykłego cywila. Często podkreśla się, że należy korzystać z zasobów naturalnych w mądrzejszy i bardziej zrównoważony sposób.

Dzięki temu zwiększamy efektywność ich wykorzystania i zmniejszamy zależność od surowców nieodnawialnych, dając jednocześnie szanse na tworzenie długoterminowo wartościowych miejsc pracy. Transformacja modeli biznesowych w takim kierunku, umożliwia zaczęte już tempo zmian w funkcjonowaniu choć zakres zmian nie łatwo jest przewidzieć. Aby społeczność mogła czynnie uczestniczyć w gospodarce o obiegu zamkniętym w najprostszym sposobie należy zacząć od przedsiębiorców, przez co wymuszą zwiększenie odpowiedzialności społecznej oraz ekologicznej. Taki sposób ma stanowić jeden z zasadniczych elementów europejskiego modelu społecznego i europejskiej strategii trwałego rozwoju, a także procesu mającego na celu sprostanie społecznym wyzwaniom związanym z globalizacją gospodarczą.

Chodzi o wprowadzenie w Unii Europejskiej takiego modelu gospodarczego, w którym wartość produktów, materiałów i zasobów będzie utrzymywana tak długo, jak to możliwe, a wytwarzanie odpadów ograniczone do minimum. Szacuje się, że przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym przyniesie europejskim przedsiębiorstwom 600 mld euro oszczędności, przyczyni się do zredukowania odpadów oraz emisji gazów cieplarnianych od 2 do 4 % rocznie i powstania w Unii Europejskiej 2 mln nowych miejsc pracy. Z perspektywy biznesu zamykanie obiegu może prowadzić do redukcji kosztów poprzez bardziej efektywne

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

wykorzystywanie surowców oraz do wzrostu przychodów poprzez wprowadzanie na rynek nowych, atrakcyjnych i innowacyjnych produktów lub usług. Największe wyzwania zarówno dla projektantów, jak i menedżerów jakości oraz klientów dotyczą sposobów wytwarzania nowych materiałów z tego, co dotąd było traktowane jako odpad i wykorzystywania tych materiałów w procesie produkcji. Wprowadzanie zmian w ramach istotnych procesów pozwoli zmienić model konsumpcji na bardziej świadomy i odpowiedzialny, lepiej gospodarować zasobami. Przyczyni się też do większej innowacyjności biznesu, który będzie musiał wypracować odpowiednie rozwiązania. Dlatego to jest tak wielkie wyzwanie dla polskiego sektora biznesu, które wymaga innowacyjności na poziomie modeli biznesowych, otwarcia na otoczenie i autentycznej partycypacji międzysektorowej.

Dotychczasowa realizacja przez firmy w Polsce zasad GOZ – często w ramach strategii zrównoważonego rozwoju – odbywa się z wykorzystaniem współpracy z różnymi interesariuszami. Autentyczne zamykanie obiegu może realizować się tylko w partnerstwie, dzięki różnym inicjatywom dialogu międzysektorowego. Wszędzie na świecie firmy zrównoważonego rozwoju konsekwentnie podążają drogą prowadzącą od podejmowania współpracy z interesariuszami do tworzenia wartości w partnerstwie, od tworzenia wartości dla firmy do tworzenia wartości wspólnej. Jest to naturalne przechodzenie od dialogu z interesariuszami, gdy firma jest nastawiona na zarządzanie tymi relacjami w celu osiągnięcia korzyści, poprzez współpracę, gdy wspólnie z innymi budowana jest zrównoważona wartość marki, aż do partnerstwa, gdy przyciąga się wszystkich tych, którzy są niezbędni do wypracowania i wdrożenia innowacyjnego rozwiązania dotyczącego istotnego wyzwania.

Chodzi zatem o ścisłą i przejrzystą współpracę partnerów publicznych, prywatnych, naukowych i obywatelskich we wspólnym celu, z zachowaniem odmienności i partykularnych interesów. Na istotne wyzwania związane z zamykaniem obiegu często zwracają uwagę zewnętrzni interesariusze firmy. Dlatego w celu właściwej ich identyfikacji warto wykorzystać dobrze zaplanowany dialog z interesariuszami, aby na podstawie stworzonej w ten sposób matrycy istotności gdzie na jednej osi

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

jest istotność wyzwań z punktu widzenia interesariuszy, a na drugiej wpływ na cele zrównoważonego rozwoju firmy w kontekście zamykania obiegu, dostrzec wyraźniej swoje szanse.

Gospodarka o obiegu zamkniętym to nowy język Społecznej Odpowiedzialności Biznesu. Coraz szersze grono liderów biznesu twierdzi, że gospodarowanie w obiegu zamkniętym to wielka szansa biznesowa, a nie tylko moralna powinność. Umiejętność wykorzystania w praktyce wiedzy płynącej od klientów oraz interesariuszy, znacznie efektywniej wprowadzają swoje rozwiązania na rynek. Jednocześnie zapewniają sobie dostęp do kluczowych technologii wspierających i umożliwiających skalowanie nowych modeli biznesowych. Wykorzystują te technologie do skutecznego zarządzania zasobami na rynku, służąc klientom, akcjonariuszom i jednocześnie zamykając obieg zasobów. Odpowiedzialne prowadzenie biznesu wyznaczone jest przez wizję zrównoważonego rozwoju, w której uwaga skierowana została na przyjmowanie strategii biznesowych i podejmowanie działań odpowiadających potrzebom przedsiębiorstwa i jego różnorodnych interesariuszy dziś, chroniących jednocześnie utrzymanie i wzmocnienie zasobów naturalnych i społecznych, które będą potrzebne w przyszłości. Dlatego GOZ stanowi jedno z najważniejszych wyzwań dla społecznej odpowiedzialności biznesu, jest nowym językiem i instrumentarium zrównoważonych przedsiębiorstw, a jednocześnie inspiracją dla poważnych zmian strategicznych, gdyż o przewadze konkurencyjnej decydować będzie w coraz większym stopniu efektywność społeczna i środowiskowa. Wygranymi w perspektywie kilku najbliższych lat będą ci przedsiębiorcy, którzy zrozumieją wyzwania i oczekiwania rynku, a następnie zaproponują konsumentom indywidualnym i klientom korporacyjnym przemyślane i dopasowane produkty oraz usługi w duchu GOZ. Do tego niezbędne jest poznanie wszystkich możliwości wynikających z innowacyjnych modeli biznesowych gospodarki o obiegu zamkniętym

Jak gospodarka w obiegu zamkniętym wpłynie na rozwój Polski? Przede wszystkim w tej kwestii należy zaznaczyć, iż został stworzony dokument tzw. Mapa drogowa GOZ dla Polski z 2018r.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Dokument ten jest załącznikiem do uchwały i stanowi wyznacznik dokumentów urzędowych. Mapa drogowa dla Polski wskazuje priorytetowe obszary, w ramach których konieczne są głębokie przeobrażenia, aby mogła się dokonać transformacja z gospodarki linearnej na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Obszary te dotyczą produkcji, konsumpcji, biogospodarki i modeli biznesowych. W każdej z tych dziedzin pomimo, że poczyniono już pierwsze kroki wiele zostało jeszcze do zrobienia. Jak wynika z raportu firmy doradczej Deloitte „Zamknięty obieg – otwarte możliwości” z 2018 r., Polskę wciąż dzieli długi dystans od krajów będących liderami we wdrażaniu gospodarki o obiegu zamkniętym. Do najbardziej problematycznych kwestii należą choćby niska wydajność materiałowa (3,5-krotnie niższa od średniej dla całej Unii Europejskiej), bardzo wysoki udział paliw kopalnych w miksie energetycznym (około 90 %), niski poziom recyklingu, duża energochłonność przemysłu (dwukrotnie wyższa od średniej unijnej) oraz niska produktywność sektora biogospodarki. Poradzenie sobie z wymienionymi kwestiami wymagać będzie ogromnego i systematycznego wysiłku. Na wysiłek ten jednak warto spojrzeć nie tylko z punktu widzenia kosztów, ale także z perspektywy korzyści, jakie on stwarza dla rozwoju gospodarczego Polski.

Eksperti Deloitte przedstawili w raporcie „Zamknięty obieg – otwarte możliwości” szacunki wskazujące, że redukcja zużycia materiałów i energii o zaledwie 1% daje szansę na uzyskanie 19,5 mld wartości dodanej dla polskiej gospodarki. Na wynik ten składają się trzy rodzaje efektów. Efekt bezpośredni powstaje w wyniku wygenerowania wartości dodanej przez dany sektor. Efekt pośredni wiąże się ze wzrostem zapotrzebowania na wyroby i usługi w innych sektorach gospodarki. Wreszcie, efekt indukowany spowodowany jest powiększeniem konsumpcji w gospodarce wskutek wytworzonej wartości dodanej w rozpatrywanym sektorze. Wspomniane potencjalne korzyści dla polskiej gospodarki zakładają redukcję zużycia materiałów i energii we wszystkich sektorach. Należy jednak zauważyć, że największy potencjał zmniejszenia wykorzystania materiałów i energii dotyczy sektorów biogospodarki, transportu i budownictwa. Jeśli weźmie się pod uwagę obecną niską

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

wydajność materiałową i wysoką energochłonność polskiej gospodarki, jasne jest, że redukcja może wykroczyć znacząco poza wspomniany 1%. Przejście do gospodarki o obiegu zamkniętym najprawdopodobniej wpłynie również na spadek bezrobocia. Większa efektywność materiałowa prowadząca do mniejszego zapotrzebowania na surowce może co prawda oznaczać konieczność przekwalifikowania się części kadr w branży wydobywczej, jednakże związana z tym utrata miejsc pracy będzie bardziej niż zrekompensowana przez wzrost zatrudnienia wynikający z nowych inwestycji (ze środków oszczędzonych na zakupie surowców), a także rozwoju działalności skupionej wokół recyklingu, napraw itp., która jest bardziej pracochłonna niż działalność wydobywcza.

W samej Polsce wpływ transformacji w kierunku GOZ na rynek pracy jest dość trudny do oszacowania. Ma to związek z pracochłonnym i nieproduktywnym rolnictwem. Raport „Gospodarka o obiegu zamkniętym i korzyści dla społeczeństwa”, powstały na zlecenie Klubu Rzymskiego, przedstawia symulację, w której do 2030 r. Polska zwiększa udział odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym do 50 %, jednocześnie podnosząc wydajność energetyczną (o 25 % w porównaniu do roku 2010) i wydajność materiałową (podwojenie obecnego tempa wzrostu wydajności materiałowej), a także zastępując połowę surowców pierwotnych surowcami wtórnymi i dwukrotnie zwiększając czas użytkowania produktów. W przedstawionym scenariuszu wzrost liczby miejsc pracy nastąpi w przypadku, jeśli rozwijany będzie sektor biopaliw. W przeciwnym razie spadek zatrudnienia w rolnictwie najprawdopodobniej zniweluje wszelkie nadwyżki osiągnięte przyrostami zatrudnienia w innych branżach. Choć wpływ wdrożenia GOZ na liczbę miejsc pracy przedstawiony w raporcie „Gospodarka o obiegu zamkniętym i korzyści dla społeczeństwa” jest niejasny, to pozostałe korzyści nie budzą już wątpliwości. Symulacje na podstawie opisanego scenariusza wskazały, że emisja dwutlenku węgla spadłaby o niemal 70 % do 2030 r., a poprawa bilansu handlowego wyniosłaby 2 % PKB. Co więcej, zabiegi sprzyjające realizacji założeń GOZ pozwolą uniknąć strat, które polska gospodarka poniosłaby nie podejmując żadnych działań (zakładając, że inne kraje będą przechodziły na obieg zamknięty). Aby zmaksymalizować korzyści i

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

zminimalizować koszty wynikające z transformacji w kierunku GOZ, należy przede wszystkim zastosować podejście systemowe w miejsce próby rozwiązania tylko jednego aspektu problemu „na raz”, na przykład skupiania się wyłącznie na zwiększaniu efektywności energetycznej. Nie do przecenienia jest rola państwa w opracowaniu odpowiedniej strategii. Trudno bowiem liczyć na to, że zmiany dokonają się wystarczająco szybko pod wpływem wyłącznie sił rynkowych. Zawodności rynku, a także niektóre polityki publiczne sprawiają, że wielu przedsiębiorców nie inwestuje w taki sposób, który zwiększyłby ich konkurencyjność w długim okresie. Wspomniany raport Deloitte „Zamknięty obieg – otwarte możliwości” wyróżnia dziesięć typów innowacji sprzyjających transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Zostały one pogrupowane w trzy kategorie tj. „Konfiguracja”, „Oferta” oraz „Doświadczenie klienta”.

Metodyka Deloitte nie tylko promuje usystematyzowane podejście do innowacyjności, które jest kluczowe dla osiągnięcia długofalowego sukcesu, ale wskazuje również na nieoczywiste przejawy innowacji, takie jak nowe sposoby prowadzenia działalności gospodarczej, nowe ekosystemy produktów i usług, a nawet nowe rodzaje interakcji i powiązań między przedsiębiorstwem a jego klientami. Realizacja celów GOZ będzie wymagała zastosowania wszystkich typów innowacji, a nowatorskie modele biznesowe są przy tym nie mniej ważne niż innowacje techniczne. Już teraz wielu przedsiębiorców prowadzi działalność, która jest jednocześnie zyskowna i sprzyjająca transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

Przykładem są sklepy niestosujące opakowań czy producenci nakładek na kran zmniejszających zużycie wody. Nie ustaje praca nad ulepszeniem technologii pozwalających na wykorzystanie odpadów, na przykład gruzu budowlanego bądź ubocznych produktów spalania. Na bazie tych technologii wyrosły w ostatnich latach zyskowne przedsięwzięcia. Rozwijają się też nowe modele biznesowe, oparte na idei gospodarki współdzielenia oraz oferowania produktu jako usługi. Jednakże, aby skutecznie wypełnić założenia Agendy 2030, konieczne będą głębokie przemiany całego systemu gospodarczego, wykraczające

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

poza pojedyncze inicjatywy. Wymaga to szeroko zakrojonych inwestycji, mogących rodzić obawy o wysokość kosztów wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym. Obawy są często związane z brakiem wiedzy. W rzeczywistości inwestycje zwiększające efektywność energetyczną szybko się zwracają.

Rys. 1 – Dziesięć typów innowacji

Źródła: [4].

Dodatkowo optymizmem napawają pozytywne technologiczne krzywe uczenia się dla odnawialnych źródeł energii. To sprawia, że znaczne zwiększenie efektywności energetycznej w przemyśle oraz udziału energii odnawialnych w miksie energetycznym są celami realistycznymi. Inne niezbędne inwestycje obejmują rozwój biorafinerii, stacji ładowania pojazdów o napędzie elektrycznym, transportu publicznego (w tym sieci kolejowych), budowę e-autostrad (elektryfikacja sieci drogowej), jak też odnowę floty pojazdów. Konieczna jest również szeroko zakrojona modernizacja budynków. Odpowiednie tempo przeprowadzenia wymienionych inwestycji będzie wymagało kampanii informacyjnej i zachęt ze strony rządu. Przy właściwej mobilizacji społeczeństwa i mądrze przeprowadzonej transformacji, polska gospodarka ma szansę odnieść ogromne korzyści.

Paradoksalnie, zapóźnienie technologiczne może ułatwić przejście od razu na najbardziej zaawansowane i generujące niższe koszty technologie, co powinno przyspieszyć rozwój gospodarczy. Oczywiście, podkreślając korzyści gospodarcze wynikające z transformacji w kierunku GOZ, nie

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

należy zapominać, że idea ta powinna być realizowana ze względów dużo bardziej fundamentalnych, dotyczących kwestii przetrwania ludzkości oraz przekazania naszego dziedzictwa przyszłym pokoleniom.

Gospodarka o obiegu zamkniętym stanowi narzędzie, które w istotny sposób, wraz z odnawialnymi źródłami energii, wpłynie na rozwój i posłuży do kreowania przyszłości polskiej energetyki. GOZ stanowi także szansę dla polskich przedsiębiorstw do rozwijania zaplecza technologicznego, poszukiwania optymalnych rozwiązań oraz budowania kompetencji i przewag konkurencyjnych. Zwiększająca się podaż odpadów, mogących służyć celom energetycznym, wytyczne i ograniczenia narzucane przez dyrektywy unijne, wzrost świadomości społeczeństwa w aspekcie zanieczyszczenia środowiska, a także upatrywanie szans do poprawy rachunku ekonomicznego sprawiają, że cyrkularny wzorzec gospodarki staje się nieuniknioną przyszłością. Kierunek ten w większości krajów Unii Europejskiej rozpoczął już swój byt, widać jednakże duże dysproporcje pomiędzy podejściem i zaangażowaniem poszczególnych społeczności, przekładającym się na poziom zaawansowania i wdrożenia GOZ w danych krajach. Zaniechanie implementacji założeń i wymogów określanych przez struktury unijne, wiązać się będzie z ogromnymi konsekwencjami dla Polski, nie tylko w aspekcie kar finansowych lecz także komfortu życia obywateli. Brak widocznego rozwoju w tym sektorze, narzuci na polskie podmioty gospodarcze i polską gospodarkę ograniczenia, które uniemożliwią poszerzenie rynku działalności i funkcjonowanie na rynku europejskim. Polskie przedsiębiorstwa stracą na konkurencyjności co przełoży się na poziom życia pracowników. Nie uwzględnianie zasad i restrykcji związanych z GOZ w aspekcie środowiskowym doprowadzi do pogorszenia sytuacji związanej z zanieczyszczeniem środowiska. Brak racjonalnej gospodarki optymalizującej poziom zużycia zasobów i surowców oraz zarządzającej odpadami spowoduje, że będziemy żyć w brudnej, zanieczyszczonej i toksycznej przestrzeni. Ważnym punktem na drodze do przemiany gospodarczej z liniowego modelu na model cyrkularny jest odpowiednie usankcjonowanie prawne i rzetelne wykorzystanie towarzyszących zmianom programów wsparcia.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Wniosek. GOZ stanowi narzędzie do realizacji idei Europejskiego Zielonego Ładu i jest niezbędnym elementem umożliwiającym osiągnięcie stanu środowiska zaprojektowanego przez ten ogromny unijny projekt. Wraz z formułowaniem założeń projektu powstało narzędzie jakim jest GOZ, którego odpowiednia interpretacja, wdrożenie i wykorzystanie szans jakie niesie ze sobą, gwarantuje powodzenie na drodze do jego realizacji. Stan prawny w Polsce w znaczącym stopniu uległ zmianie na przestrzeni ostatnich lat i odzwierciedla podjętą próbę dostosowania ram prawnych do wytycznych GOZ. Sytuacja jednak nie jest idealna i w wielu przypadkach nie umożliwia efektywnego wykorzystania energetycznego potencjału zgromadzonego w odpadach. Oddolne inicjatywy ustawo twórcze, ukazujące realną problematykę stanu as is, to narzędzie mogące istotnie wpłynąć na poprawę warunków i sytuację prawną sprzyjającą podejmowaniu aktywności w zakresie implementacji rozwiązań GOZ w codziennej działalności.

Wyzwaniem, z którym przyjdzie się zmierzyć w najbliższych latach będzie restrukturyzacja polskiego sektora wydobywczego i przeobrażenie energetyki w kierunku energetyki niskoemisyjnej, która staje się coraz bardziej popularna i atrakcyjna i jest przedmiotem wielu innowacyjnych inwestycji realizowanych przez przedsiębiorstwa z sektora energetycznego. Decentralizacja i rozproszenie źródeł wytwórczych to także kierunek najbliższej przyszłości, w której lokalna energetyka obywatelska stanowiąca przejaw ograniczenia zależności, wpłynie na charakterystykę źródeł generacyjnych. Wszystkie te aspekty oddziaływać będą na stan krajowego systemu elektroenergetycznego, gdzie dużym wyzwaniem stanie się jego zbilansowanie. Projektowane rozwiązania i innowacje technologiczne korzystnie wpływające na rozwój GOZ, powinny na etapie projektowania uwzględniać specyfikę sektora i starać się w jak największym stopniu zabezpieczać stabilną pracę systemu, gwarantując bezpieczeństwo. Potrzebujemy jeszcze wielu radykalnych zmian, ciągłej rozbudowy świadomości, dalszych inwestycji. Jesteśmy jednak na dobrej ścieżce, na początku właściwej drogi.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

BIBLIOGRAFIA

1. Mapa Drogowa. Transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. 2019. URL : <https://gozwpraktyce.pl/regulacja/mapa-drogowa/>
2. URL : <https://www.atmoterm.pl/mapa-drogowa-transformacji-w-kierunku-goz/>
3. URL : <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/rada-ministrow-przyjela-projekt-mapy-drogowej-goz>
4. URL : <https://blinnovation.pl/10-typow-innowacji/>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Карпюк Мар'яна Сергіївна,
*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

ORCID ID 0009-0006-2667-2309

Науковий керівник:

Марченко О. І.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-1301-6680

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ ТА ЗМІНАМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Управління інноваціями та змінами в аграрному секторі залишається надзвичайно актуальним питанням для України. Аграрна галузь є однією з ключових галузей економіки нашої держави, та її розвиток має важливе стратегічне значення для України.

Наша країна має великі потенційні можливості у сфері сільськогосподарства, але існує ряд викликів, з якими наразі стикається сектор. Наприклад, необхідність підвищення врожайності та продуктивності, впровадження ефективних технологій, збільшення якості продукції, розвиток екологічно чистих методів вирощування, розбудова сучасної інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Важливість вказаного напрямку інноваційної діяльності також визначено на законодавчому рівні. Так, відповідно до пункту 4 частини першої статті 4 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» стратегічними пріоритетними напрямами на 2011-2023 роки є технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

На виконання вимог цього закону постановою Кабінетом Міністрів України від 18 жовтня 2017 року № 980 затверджено Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня на 2017-2022 роки. Зокрема, за стратегічним пріоритетним напрямом «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» визначено такі середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності:

1. Розроблення та впровадження технологій виробництва, збереження і переробки високоякісної рослинної продукції: створення енергоощадних та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур з елементами точного землеробства; впровадження адаптивних енергоощадних екологічно чистих технологій вирощування овочевих культур; розроблення технологій вирощування та переробки біоенергетичних культур та використання їх у системі отримання біопалива; розвиток технологій вирощування рису.

2. Розроблення та впровадження технологій адаптивного ґрунтоохоронного землеробства: технологічне оновлення діагностики стану ґрунтів; створення науково обґрунтованої системи ведення землеробства, адаптованої до ґрунтово-кліматичних умов господарств різних форм власності; впровадження технології проведення моніторингу агроресурсів з використанням космічних знімків поверхні Землі; розвиток технології виробництва органо-мінеральних добрив на основі місцевих сировинних ресурсів.

3. Розроблення та впровадження новітніх біотехнологій у рослинництві, тваринництві та ветеринарії: впровадження технології ідентифікації генів морозостійкості, тривалості періоду колосіння, якості зерна пшениці м'якої озимої; розроблення технології отримання та використання подвоєних гаплоїдів кукурудзи, ріпаку; впровадження технології збереження генотипів буряку цукрового, рису, малопоширених сільськогосподарських рослин (*in vitro*); відтворення тварин з використанням біотехнологічних методів; виготовлення високоефективних ветеринарних препаратів з використанням біотехнологічних методів; формування єдиної методології оцінки стану запасів водних біоресурсів у Чорному морі.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

4. Технологічне оновлення виробництва продукції скотарства та свинарства: впровадження енергоощадних екологічно безпечних технологічних процесів і технічних засобів для виробництва продукції тваринництва; освоєння новітніх технологій застосування композиційних та функціональних матеріалів у тваринництві.

5. Розроблення та впровадження технологій створення високопродуктивних альтернативних джерел для отримання пального: проведення селекції в насінництві і розсадництві, оновлення технології вирощування та використання біоенергетичних культур як сировини для виробництва рідких, твердих і газоподібних видів біопалива; впровадження технології виробництва біогазу з органічних відходів рослинного та тваринного походження.

6. Розроблення та впровадження технологій виробництва діагностикумів захворювань тварин і засобів їх захисту, у тому числі: технології отримання вітчизняних конкурентоспроможних засобів специфічної профілактики вірус-бактеріальних пневмоентеритів (парагрип, інфекційний ринотрахеїт, колібактеріоз, пастерильоз, сальмонельоз, інфекційна агалактія овець); технології отримання високоефективних діагностикумів африканської чуми свиней, вузликового дерматиту великої рогатої худоби та паратуберкульозу, пташиного грипу; дезінфекційних засобів, які забезпечують належний ефект за низьких температур; нових технологій утилізації продукції тваринного походження.

7. Розроблення та впровадження технологій виробництва діагностикумів захворювань рослин, у тому числі впровадження методів прогнозу фітосанітарного стану агроценозів на базі використання сучасних інформаційних технологій - геоінформаційних систем для визначення доцільності застосування засобів захисту рослин [2].

Значущість управління інноваціями та змінами в аграрному секторі підтверджується і безпосереднім внеском держави для розвитку агропромислового комплексу. Згідно з аналітичною довідкою Міністерства освіти і науки України «Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня у 2021 році» (остання актуальна інформація), найбільший обсяг коштів

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

для фінансування галузевих пріоритетів у 2021 році спрямовано саме на стратегічний пріоритет «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» (212 229,52 тис. грн або 59,6 % у загальному обсязі фінансування стратегічних пріоритетів, що на 24 054,66 тис. грн більше проти 2020 року) [3, с. 9].

Більшість коштів виділено на галузевий пріоритет – 4.1.1 Створення енергоощадних та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур з елементами точного землеробства – 102 194,62 тис. грн, або 48,2 % [3, с. 14–15].

За напрямом цього стратегічного пріоритету в 2021 році створено 359 технологій, з яких 358 є новими для України і 1 – принципово новою. Створенням займалися установи і організації, підпорядковані Міністерства освіти України (далі – МОН), Національної академії аграрних наук України (далі – НААН). Нові технології створено за 18-ма галузевими пріоритетами. Найбільше нових технологій створено за галузевим пріоритетом – 4.1.1 Створення енергоощадних та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур з елементами точного землеробства – 198 технологій. За цим галузевим пріоритетом створено також 1 принципово нову технологію [3, с. 31].

За галузевими пріоритетами даного стратегічного пріоритету передано 326 технологій, з яких 325 є новими для України і 1 – принципово новою. Передання здійснювали установи, організації 2-х головних розпорядників – МОН, НААН. За формами передання 213 технологій передано за ліцензійними договорами; 81 – як виключні майнові права власності на винаходи, промислові зразки, корисні моделі; 17 – як ноу-хау; решта – за господарськими договорами. Промисловим підприємствам передано 28 технологій [3, с. 37].

Також, за галузевими пріоритетами стратегічного пріоритету «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» надійшла найбільша сума коштів від передання нових технологій – 190 997,85 тис. грн, які у повному обсязі надійшли до спеціального фонду державного бюджету. Найбільша частка надходжень (43,8 % від загального обсягу надходжень за цим стратегічним пріоритетом)

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

припадає на галузевий пріоритет – 4.1.1 Створення енергоощадних та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур з елементами точного землеробства [3, с. 40].

Варто відзначити, що важливість розвитку інноваційної діяльності для України також зафіксовано у пункті g статті 404 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, відповідно до якого співробітництво між Сторонами у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює, *inter alia*, такі сфери, як сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників [4].

Разом з тим, на сучасному етапі розвитку державної політики процесу управління інноваціями та змінами в аграрному секторі, можна виділити такі недоліки: недостатня фінансова підтримка (державна підтримка інноваційних проектів у сільському господарстві не завжди є достатньою або ефективною), відсутність координації та співпраці (відсутність ефективною координації та співпраці між різними зацікавленими сторонами призводить до дублювання зусиль, конфліктів та неефективного використання ресурсів), відсутність стабільної правової бази (для залучення інвестицій та впровадження нових технологій необхідна наявність стабільних та чітких нормативно-правових актів), відсутність підтримки для інноваційних стартапів (державна політика повинна сприяти створенню фінансової та організаційної підтримки для інноваційних стартапів в аграрному секторі), недостатня розробка технологій та наукових досліджень тощо.

Наша держава має значний потенціал розвитку сільського господарства, разом з тим, сьогодні ця галузь стикається з постійними викликами, вирішення яких неможливе без впровадження інновацій та змін в аграрному секторі. Україна на законодавчому рівні задекларувала важливість такого напрямку інноваційної діяльності. Кабінетом Міністрів України визначено широкий спектр пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в аграрному секторі.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Уряд України протягом 2021 року активно вкладав кошти у розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі, зокрема в технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу. Надходження коштів від передання нових технологій також свідчать про значний інтерес інвесторів до розвитку агропромислового комплексу.

Отже, хоча наразі й існують певні виклики, Україна активно займається розвитком аграрного сектору за інноваційним напрямом та приділяє значну увагу впровадженню нових технологій, що може сприяти подальшому зростанню та конкурентоспроможності цієї галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 8 вересня 2011 року № 3715-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (дата звернення: 12.05.2023).

2. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2017–2022 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2017 року № 980. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2023).

3. Аналітична довідка «Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня у 2021 році» / Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2022/08/08/Analit.dov.Real.seredn.pr.napr.2021-08.08.2022.pdf> (дата звернення: 13.05.2023).

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27 червня 2014 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 12.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Качковський Олександр Дмитрович,
здобувач третього (PhD)

рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Слюсарева Л. В.,

д-р екон. наук, професор,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6845-9307

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток залізничного транспорту в Україні відбувався впродовж багатьох десятиліть. Однак, повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році, що вже завдало і продовжує завдавати надзвичайно великої шкоди українській економіці в умовах сьогодення поставило на порядок денний питання подальшого успішного функціонування залізничної галузі.

Наразі функціонування вітчизняної економіки відбувається в умовах мобілізаційної економіки, коли вкрай необхідне владне управління сконцентрованими економічними ресурсами країни з метою отримання необхідних економічних результатів за оптимальних витрат та в найкоротший термін. Тому величезне значення має подальша нормальна робота вітчизняних підприємств залізничного транспорту для задоволення потреб національної економіки, цивільного населення та збройних сил України.

В умовах мобілізаційної економіки залізниця стала однією з найбільш важливих галузей транспортної інфраструктури, яка потребує великих зусиль для забезпечення якісних та ефективних послуг. Розвиток залізничного транспорту в Україні залежить від багатьох факторів, таких як політика держави, інвестиції в галузь, стан інфраструктури, конкуренція на ринку транспортних послуг та рівня технічної підготовки працівників тощо.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Однією з головних проблем, з якими стикаються компанії залізничної галузі в Україні в умовах мобілізаційної економіки є нестача фінансових та матеріальних ресурсів, а також економічних втрат, пов'язаних зі значним падінням обсягів перевезень. Українські підприємства залізничного транспорту потребують великої кількості фінансових ресурсів для забезпечення безпеки перевезень та розвитку транспортної інфраструктури. Проте, в умовах мобілізаційної економіки, держава змушена зменшувати фінансові витрати та зосереджувати ресурси на військові потреби, що в свою чергу негативно впливає на розвиток підприємств залізничного транспорту.

Також однією з найважливіших проблем розвитку залізниці в Україні є нестача інвестицій в інфраструктуру та технічне оснащення підприємств. Це ставить під загрозу безперебійну роботу залізничного транспорту та відповідну якість транспортних послуг. Окрім того, в Україні відсутня належна увага до модернізації залізничної інфраструктури та заміни застарілого обладнання.

В умовах сьогодення конкуренція на ринку транспортних послуг стає все більш жорсткою, що вимагає від підприємств залізничного транспорту підвищення якості послуг та їх ефективності.

На ринку залізничних перевезень в Україні працює чимало компаній, які займаються як вантажними, так і пасажирськими перевезеннями. Ось декілька найбільших компаній:

1. АТ «Укрзалізниця» – державне підприємство, яке підпорядковується Міністерству інфраструктури України (Мінінфраструктури України), утвореному шляхом реорганізації Міністерства транспорту та зв'язку України.

Завдяки наявності розвинутої залізничної мережі та інтенсивної її експлуатації, АТ «Укрзалізниця» за останні п'ятнадцять довоєнних років активно розвивалося та було монопольним і державо важливим підприємством для економічного розвитку та діяльності країни. До початку воєнних дій загальна протяжність її доріг сягала 22 тисячі кілометрів, де працювало 230 тисяч співробітників, а АТ "Укрзалізниця" було одним з найбільших роботодавців країни [1].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

2. ТОВ «Лемтранс» засноване в 1998 році та є однією з найбільших приватних компаній в Україні, яка здійснює вантажні перевезення залізничним транспортом. Компанія спеціалізується на перевезенні залізничним транспортом вугілля, залізної руди, зернових та інших видів вантажів. У 2020 році компанія ТОВ «Лемтранс» обробила 47 мільйонів тон вантажів та була визнана «Найкращою логістичною компанією року» на Ukrainian Logistics Awards [2].

3. ТОВ «Левада Карго» є компанією, що спеціалізується на вантажних залізничних перевезеннях в Україні та міжнародному напрямку та входить до групи компаній ТОВ «Лемтранс». Компанія пропонує послуги з перевезення вантажів вагонами різних типів, включаючи вантажі з особливими вимогами. [3].

Сьогодні, на жаль, українська залізнична інфраструктура південно-східного регіону країни зазнала значних руйнувань. За воєнного часу компанії залізничної галузі перетворилися на найважливіші логістичні компанії країни. Вони доставляються гуманітарні вантажі у південно-східну частину країни, евакуюють мільйони людей, які рятуються від бойових дій. Також зросла роль залізниці й щодо транспортування товарів на експорт. Перед війною 50 відсотків експортно-імпорتنих операцій країна реалізувала через порт Одеси. З часу блокади росіянами морських шляхів Україна збільшила рух пшениці, вугілля, сталі та продуктів хімічної промисловості на Захід саме залізницею [1].

Все це підтверджує важливість стабільної та ефективної роботи підприємств залізничного транспорту для економіки України в цілому.

Умови мобілізаційної економіки в Україні накладають особливі вимоги до компаній залізничного транспорту. Це спонукає необхідність вдосконалення процесу функціонування та розвитку компаній залізничного транспорту в Україні, як одного із важливих завдань, що стоять перед економічною наукою та практикою.

Умови мобілізаційної економіки в Україні, звичайно ж, включають і підвищення рівня обороноздатності. З метою стабілізації та забезпечення оптимальних умов функціонування транспортного сектору України органи державної влади на період дії правового режиму

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

воєнного стану запровадили низку першочергових заходів [4] для підприємств залізничного транспорту:

- п'ятьма залізничними коридорами відбулася безоплатна евакуація понад 3 млн осіб, переважно з Києва та Харкова. Мільйони людей було евакуйовані за кордон, насамперед до Польщі, Молдови, Угорщини, Румунії, Німеччини та Словаччини;

- створено низку логістичних хабів у західних регіонах України для спрощеного ввезення гуманітарної допомоги та її оперативного розподілення на території України.

- для інтенсифікації постачання гуманітарної допомоги в Україну Закарпатська обласна військова адміністрація у співпраці з органами державної влади Словацької Республіки 29 березня 2022 р. започаткувала роботу європейського гуманітарного хабу Закарпатської ОВА на території Словаччини.

- задля забезпечення функціонування українських підприємств, що перебувають у зоні активних бойових дій, відбувається їх релокація. До виконання цієї програми, зокрема транспортування на безоплатній основі майна підприємств, залучені АТ «Укрзалізниця» та АТ «Укрпошта».

- на виконання положень Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» розпочато процедуру націоналізації залізничних вагонів країни-окупанта, що перебувають на території України. Загалом це близько 15 тис. вагонів, що пов'язані з РФ.

- АТ «Укрзалізниця» виступила в ролі державного оператора створення стратегічного запасу харчових продуктів, призначеного для забезпечення потреб населення. Задля цього, а також і закупівлі пального та ліків, Кабінет Міністрів України надав Укрзалізниці окреме фінансування.

Щодо розвитку залізничної галузі в Україні та євроінтеграційних проектів, то на думку директора зі стратегії та розвитку компанії «Левада Карго» Валерія Андріанова [5], всі проекти в залізничній галузі України мають бути переглянуті з урахуванням поточних реалій, а саме, потреб повоєнного відновлення енергетичної, транспортної,

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

цивільної інфраструктури. І тут основним підходом має бути формування абсолютно нової, сучасної та енергоефективної інфраструктури. Необхідно максимально наблизити наше законодавство до законодавства ЄС у цих сферах, ухвалити всі можливі директиви для лібералізації та відкритості ринку, ухвалити всі можливі антикорупційні та інші закони, що гарантують захист інвесторів тощо.

Ще один важливий момент полягає в тому, що для транспортних систем, ступінь інтеграції та глобалізації яких знаходиться на нижчому рівні, що обумовлено значними технічними та інфраструктурними відмінностями, подальша інтеграція вимагає не лише прийняття регламентів, а й значних інвестицій, і це стосується насамперед залізничного транспорту, особливо вантажного.

Ринок чекає на активний розвиток найближчим часом, і ще активніше – після перемоги України. Ключовими факторами, драйверами розвитку будуть:

активний розвиток мережі контейнерних терміналів; зростання вантажопотоку з відновленням країни; зростання в галузях с/г та переробної промисловості; вихід на український ринок європейських та інших гравців у сфері транспорту, виробництва; відновлення та активний розвиток «Шовкового шляху» через територію України та інші супутні чинники.

Але для цього необхідно вирішити деякі проблеми у законодавстві. Також слід звернути увагу на залізничні тарифи та регулювання у сфері залізничного транспорту. Зокрема, всі учасники повинні мати можливість прогнозувати свої витрати щодо вартості залізничних перевезень, процес формування тарифної політики має бути максимально прозорим та зрозумілим. Повинне бути прийняте Законодавство України «Про залізничний транспорт», проведено реформу УЗ відповідно до *acquis* ЄС.

Безумовно, розвиток залізничного транспорту в Україні є важливою складовою економіки країни. Незважаючи на проблеми, з якими стикається галузь, вона має значний потенціал для розвитку та підвищення якості транспортних послуг. В умовах широкомасштабної війни РФ проти України ефективність функціонування транспортної

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

системи значною мірою залежатиме від відновлення її цілісності: маршрутів пасажирських та вантажних перевезень з урахуванням попиту на транспортні послуги та потреб безпеки, організації мультимодальної взаємодії, розвитку мережі контейнерних терміналів, поліпшення логістичної зв'язаності внутрішніх і міжнародних перевезень тощо.

У світлі викликів мобілізаційної економіки, розвиток підприємств залізничного транспорту може стати важливим елементом стабільності та розвитку економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна: долю війни вирішує залізниця? URL : <https://www.dw.com/uk/ukraine-doliu-viiny-vyrishuie-zaliznytsia/a-61738803> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Офіційний сайт компанії. URL : <https://www.lemtrans.com.ua> (дата звернення: 12.05.2023).
3. Офіційний сайт компанії. URL : <https://www.levadacargo.com> (дата звернення: 12.05.2023).
4. Функціонування транспортного сектору України в умовах правового режиму воєнного стану. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/funktsionuvannya-transportnoho-sektoru-ukrayiny-v-umovakh-pravovoho> (дата звернення: 12.05.2023).
5. Валерій Андріанов: повоєнну логістику України врятує мережу контейнерних терміналів. URL : https://logist.today/uk/dnevnik_logista/2023-01-21/valerij-andrianov-poslevoennuyu-logistiku-ukrainy-spaset-set-kontejnernih-terminalov/ (дата звернення: 12.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Коваленко Олександра Олегівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Рибак О. М.,

канд. екон. наук, доцент,

Національний авіаційний університет,

м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-8776-9503

ВПЛИВ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В основі оподаткування суб'єкта господарювання лежить податок на прибуток, оскільки показник прибутку традиційно розглядається як основна характеристика діяльності суб'єкта господарювання, тому особливу увагу потрібно приділити саме впливу зазначеного податку на діяльність підприємства.

При вивченні теоретичних підходів до поняття податку на прибуток було використано системний підхід, абстрактно-логічні методи, методи комплексного аналізу – при вивченні впливу податку на прибуток на господарську діяльність підприємства.

Сьогодні податок на прибуток – один із найважливіших прямих податків. Окрім фіскального значення, податок на прибуток підприємств має широке регулювання та можливість стимулювати підприємницьку діяльність. Такого ефекту можна досягти або встановленням різних ставок оподаткування для різних видів діяльності, або наданням преференцій у виробництві пріоритетних товарів. Ставка податку на прибуток останні роки залишається незмінною, а саме складає 18 % та суттєво не відрізняються від ставок у країнах з розвиненою економікою. Різниця полягає в методі справляння прибуткового податку. Якщо в більшості країн податок на прибуток сплачується з балансового прибутку компанії за результатами її роботи за певний період часу, то в Україні податком на прибуток оподатковується скоригований валовий дохід за вирахуванням скоригованих валових витрат і амортизаційних відрахувань [1].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Завдяки податку на прибуток підприємств можна впливати на прийняття багатьох рішень, а саме: вибір організаційно-правової форми бізнесу, напрямок споживання або накопичення прибутку, вибір джерел фінансування інвестицій, розподіл активів, сферу господарської діяльності, розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту, темпи економічного зростання та ін. [3].

Податок на прибуток має досить широку соціальну підтримку, оскільки дає змогу державі регулювати розподіл доходів за справедливими критеріями. Компанії оподатковуються не на початковий капітал, а на їх зростання (тобто прибуток), а це не заважає у майбутньому розвивати бізнес та не підриває основи суспільного добробуту.

Одна з проблем сучасної системи оподаткування полягає в тому, що податок на прибуток підприємств використовується для фінансування дефіциту бюджету шляхом вилучення доходів від суб'єктів господарювання, а не як інструмент стимулювання інвестування бізнесу та інновацій.

Прагнення сучасних підприємств полягає в отриманні максимального прибутку, що втілює інтереси підприємців-інвесторів. Прибуток — це не тільки результат підприємницької діяльності, а й інструменти та механізми, за допомогою яких суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність і служать інтересам її учасників [2]. Прибуток у бухгалтерській звітності є широким показником ефективності, який значною мірою впливає на оцінку інших зацікавлених сторін стану суб'єкта господарювання. Тому, від правильності порядку оподаткування прибутку підприємств, визначеності, повноти та своєчасності перерахування відповідних коштів до бюджету залежить його подальша діяльність.

Тому податок на прибуток є важливою частиною бюджету, але сьогодні в Україні необхідно реформувати механізм адміністрування цього податку, спрямувавши його з фіскальної системи на систему стимулювання оподаткування підприємств. Основним інструментом податкової системи є спосіб збору податків та переваги сплати податків для підприємців. Суть зацікавленості підприємця в податках — докази того, що податки «працюють» на підприємців, громадян та на інтереси країни.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Тому питання дослідження впливу оподаткування на підприємницьку діяльність залишається актуальним, не тільки в необхідності підвищення рівня поінформованості суспільства, а й у законодавчому вимірі. Також, необхідні структурні зміни у способі справляння податку на прибуток підприємств, що сприятиме справедливості, зрозумілості та прозорості у відносинах між державою та бізнесом, що впливатиме на економічне зростання та процвітання України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євтушевська О. О., Лагодієнко Н. В., Іванченкова Л. В. Податкова політика як складова державного податкового менеджменту. *Економічна наука*. 2022. № 4.
2. Луніна І. О. Реформування податку на прибуток підприємств у контексті забезпечення стійкості державних фінансів. *Економіка України*. 2020. № 7. С. 46–58.
3. Лучишин Л. М. Податок на прибуток: еволюція, перспективи та практика застосування. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. № 28. С. 88–91.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Natalia Kokoszka,

Studentka grupy 31 EK-SP,

Wydział Ekonomii i Zarządzania

Kierownik:

Viktoriiia Hurochkina,

Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,

przedsiębiorczości i bezpieczeństwa

ekonomicznego DPU,

adunkt profesor Instytut Ekonomii i

Finansów,

Uniwersytet Zielonogórski,

Poland

ORCID ID 0000-0001-8869-0189

BIZNESOWY ROZWÓJ FRANCZYZY NA PODSTAWIE SIECI SKLEPÓW ŻABKA W POLSCE

Franczyza zarówno długoterminowe jak i odpłatne przekazanie pozwolenia, licencji czy zgody na sprzedaż produktów lub obsługi usług w imieniu franczyzodawcy promuje rozwój biznesu w Polsce. Franczyzobiorca zatem może korzystać z: znaku towarowego, nazwy handlowej, logo firmy czy też przyjętych przez franczyzodawcę cen produktów.

Franczyza jest jednym z głównych czynników wpływających na rozwój sieci małych sklepów Żabka. Model ten umożliwia przedsiębiorcom, którzy chcą prowadzić własną firmę, skorzystanie z gotowego biznesu, który zapewnia kompleksowe wsparcie w zakresie wiedzy, doświadczenia oraz brandingu i marketingu. Dzięki systemowi franczyzowemu Żabka może łatwiej i szybciej rozwijać swoją sieć sklepów. Właściciele sklepów franczyzowych zobowiązani są do przestrzegania standardów i zasad działania firmy, co zapewnia spójność marki i jednolity wygląd sklepów. To z kolei przyciąga klientów i buduje ich lojalność. System franczyzy pozwala pozławo Żabce na udział w ryzyku biznesowym. Właściciele sklepów franczyzowych są samodzielne

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

w prowadzeniu biznesu, ale otrzymują wsparcie w zakresie zakupów, logistyki, dystrybucji oraz działań marketingowych. Dzięki temu mogą skupić się na rozwoju swojego sklepu i zwiększaniu jego rentowności.

Żabka jest to sieć małych sklepów oparta na franczyzie, działająca od 1998 roku założona przez Mariusza Świtalskiego. Swoje pierwsze kroki na rynku firma zaczęła stawiać od 7 eksperymentalnych sklepów w pierwszym roku działalności, na daną chwilę sieć posiada ponad 9 tysięcy punktów rozłożonych po całej Polsce. W 2009 roku sieć Żabka podjęła się zdobycia całkiem nowego segmentu rynku jakim jest pierwszy sklep o charakterze convenience w konwencji deli (markowe produkty, które są szybkozbywalne, usługi oraz oferta powiększona o dania gotowe, ciepłe posiłki i napoje). Główna centrala spółki Żabka Polska sp. z o.o. mieści się w Poznaniu. W strukturze organizacyjnej Żabki znajdują się trzy jednostki:

- Żabka Polska- organ zajmujący się głównie sklepami jak i zarówno zespołami, które zajmują się działaniem całej sieci, od ekspansji, aż po asortyment i komunikację.

- Żabka future- obszar zajmujący się głównie innowacjami, technologiami oraz biznesami, które mogłyby zwiększyć wartość sieci,

- Obszar Strategii i Funkcji Centralnych- odpowiedzialny za wyznaczenie kierunków rozwoju oraz opracowywaniu strategii konsumenckiej, personalnej jak i finansowej. Ten dział jest również odpowiedzialny za koordynowanie Działów Prawnego oraz Korporacyjnego, zajmuje się również bieżącymi sprawami administracyjnymi.

Żeby każdy z ponad 9 tysięcy sklepów dobrze prosperował firma posiada osiem centrów logistycznych zlokalizowanych w Plewiskach, Tychach, Nadarzynie, Pruszczu Gdańskim, Szalszy, Komornikach, Tyńcu Małym, oraz Żabiej Woli. Dostawy są dostarczane w przeciągu 24h od zamówienia 6 dni w tygodniu.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Rys. 1 – Rozmieszczenie sklepów Żabka w roku 2023
Źródło: [Żabka 2023].

Jak widać na mapie wyżej najwięcej sklepów Żabka jest usytuowanych w większych miastach Polski, co oznacza że większe miasta stanowią większy zarobek. Z potencjalnym trybem życia ludzi np. z korporacji Żabka stanowi podstawowy sklep, ponieważ jest blisko i można zjeść na ciepło, wziąć na wynos czy napić się. Wniosek nasuwa się jednak taki, że sklepy Żabka nie są otwarte tylko i wyłącznie w większych miastach i dla ludzi pracujących, ale i również na wsiach.

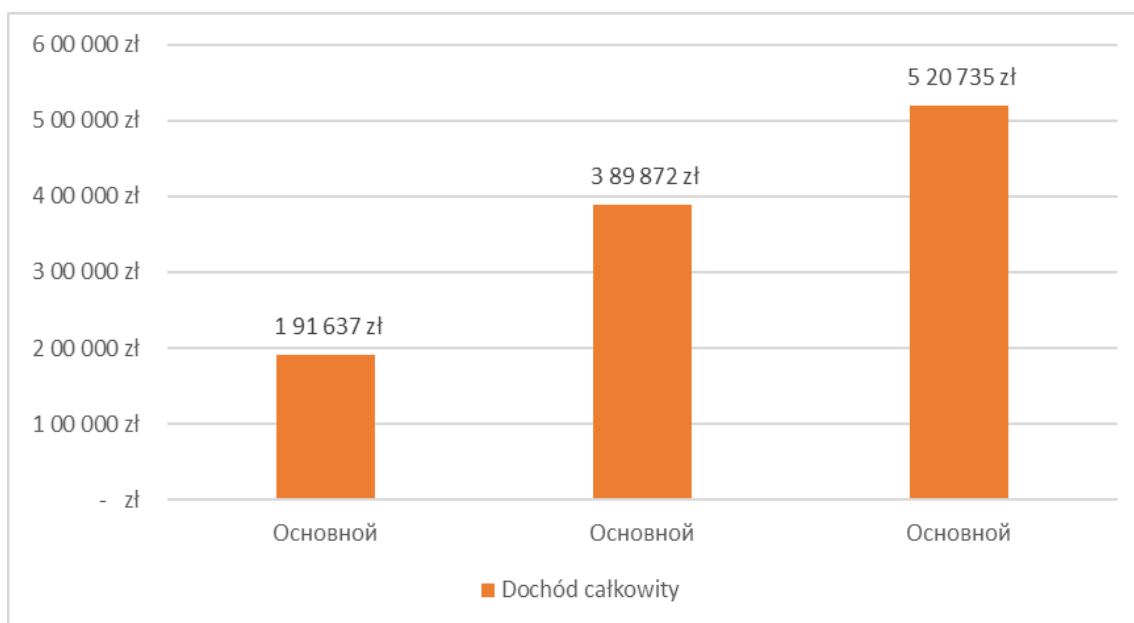

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Żabka jest podzielona na regiony, których aktualnie jest 10 od stycznia 2023 roku. Sieć sklepów podjęła się realizacji otwarcia sklepów bezobsługowych tzw, żabek Nano, które charakteryzują się brakiem obsługi co oznacza brak kolejek czy też płatności gotówkowej. Żabka nano to przede wszystkim technologia zmieniająca standardowe sklepy w autonomiczne jednostki, które można wdrożyć zarówno w lokalizacjach tradycyjnych takich jak np. centra miast czy dworce komunikacyjne, bardzo dobrą rolę również pełni w modelu store-in-store co nawet w dosłownym tłumaczeniu oznacza sklep w sklepie. Takie modele żabki nano pozwalają na dopasowanie odpowiedniego zatowarowania sklepu dopasowując się do potrzeb klienta. Żabki nano mają jedną podstawową zaletę są otwarte 24h na dobę 7 dni w tygodniu.

Żabka na pozór „mały wielki sklep” jak mówi reklama, jest na dobrą sprawę sklepem wielobranżowym, ponieważ oprócz sprzedaży produktów spożywczych, alkoholowych czy tytoniowych, posiada w swojej ofercie totalizatory lotto, paczki kurierskie, porady lekarskie, karty podarunkowe, opłaty rachunków czy abonamentów, strefę caffè jak i przygotowywanie szybkich posiłków na ciepło typu fast-food.

Rys. 2 – Dochód całkowity w latach 2019–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z strony: ekrs.ms.gov.pl.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Dochód całkowity w roku 2019 wyniósł 191 637 zł, natomiast rok później już 389 872 zł, co oznacza, że wzrósł prawie o 200 tysięcy złotych, więc firma zarobiła prawie dwukrotność tego co w roku 2019. W 2021 roku dochód całkowity wyniósł 520 735 zł, co daje wzrost dochodu o ponad 130 tysięcy złotych, firma ogólnie ma tendencję wzrostową z roku na rok odnośnie dochodów całkowitych, co daje dobrą perspektywę na dalsze lata funkcjonowania firmy.

Żeby mieć własny sklep franczyzowy sieci Żabka, trzeba przejść przez proces rekrutacji, jak przy każdym przypadku nowej pracy. Aplikować na stanowisko franczyzobiorcy można na trzy sposoby: wypełnienie formularza na stronie internetowej, telefonicznie lub pod odpowiedni adres mailowy. Aplikacja na stanowisko franczyzobiorcy powinna posiadać Curriculum Vitae, takie samo jak na każde inne stanowisko pracy zawierające m.in. dane kontaktowe, informacje o edukacji jak i doświadczeniu zawodowym, dodatkowe umiejętności czy też kursy. Franczyzobiorcą sklepu Żabka może zostać właściwie każda osoba, która cechuje się przedsiębiorczością, gotowością do prowadzenia własnej działalności oraz przejścia pozytywnie procesu rekrutacji jak i szkoleń. Proces rekrutacji na stanowisko franczyzobiorcy sklepu Żabka odbywa się w 5 krokach:

1. I Rozmowa rekrutacyjna (poznanie kandydata, poznanie bliżej zasad współpracy jak i celów czy misji Firmy. Rekruter na tym etapie sprawdza również możliwość nawiązania współpracy).

2. II rozmowa rekrutacyjna (odpowiedzi na nurtujące pytania kandydata dotyczące współpracy oraz określenie zarówno preferencji jak i możliwości kandydata o dokładnej lokalizacji do otwarcia sklepu).

3. Przygotowanie do nawiązania współpracy (w pierwszej kolejności w tym etapie kandydat musi przejść praktycznie szkolenie 11 dniowe, następnie przygotować dokumenty do podpisania umowy współpracy z siecią. Ostatnim etapem w trzecim kroku jest: przygotowanie sklepu do otwarcia czyli m.in. rozłożenie towaru na sklepie, czy też złożenie wniosków o koncesję).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

4. Nawiązanie współpracy (zarejestrowanie działalności, podpisanie umowy oraz kontynuacja przygotowania sklepu do otwarcia).

5. Otwarcie sklepu. Przygotowywane są dokumenty niezbędne do otwarcia własnego sklepu franczyzowego Żabka.

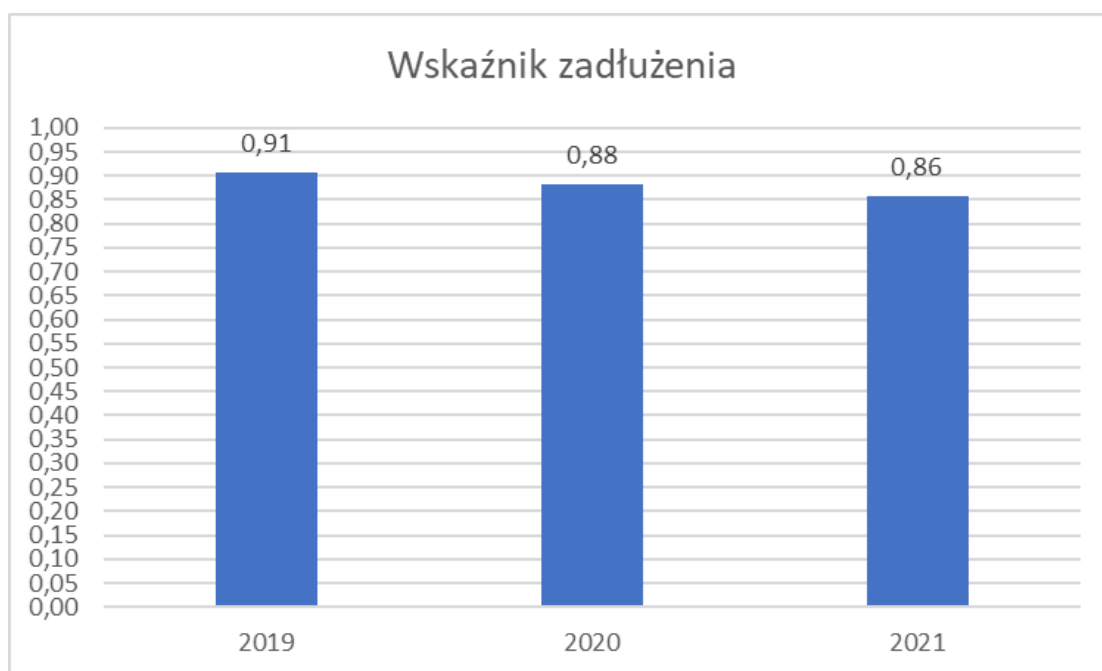
Sieć oczekuje od franczyzobiorcy: przede wszystkim gotowości do prowadzenia działalności, jak w każdej prowadzonej firmie potrzebna jest przedsiębiorczość, umiejętności kierowania zespołem, zaangażowania, optymizmu i jedną z głównych cech dla przedsiębiorców- motywacji do pracy. W każdym sklepie spożywczo- usługowym jest potrzebne pozytywne nastawienie do klienta (tym buduje się głównie renomę sklepu). Żabka oczekuje od franczyzobiorcy również gotowości do odbycia szkolenia.

Franczyzobiorca od sieci dostaje przede wszystkim całościowe wsparcie marketingowe, jak i komunikację ogólnopolską. Sieć Żabka zapewnia tzw. „Polisę na Biznes” co oznacza, że franczyzobiorca otrzymuje polisę w razie wypadku zakończenia współpracy z ujemnym bilansem. Szkolenia i stałe wsparcie partnerów są dodatkowym atutem, ponieważ z każdym problemem właściciel sklepu może się zgłosić do partnera, który zajmuje pomocą w prowadzeniu sklepu. Sieć zapewnia jedne z nowszych narzędzi ułatwiających pracę w sklepie jak i w logistyce prowadzenia sklepu np. Cyberstore czy Z-Market. Kolejnym dużym plusem jest to, iż sieć zapewnia wsparcie logistyczne jak i produktowe, np. dostawy w ciągu 24 godzin od zamówienia, pod same drzwi sklepu. Dodatkowym jak i przydatnym krokiem w stronę franczyzobiorcy są benefity, takie jak: LuxMed, MultiSport, czy Orlen flota. Na witrynach sklepowych wiszą plakaty zachęcające do podjęcia współpracy jako franczyzobiorca.

Analiza finansowa sieci sklepów Żabka charakteryzuje następujące wskaźniki wskaźnika zadłużenia, które przedstawiono na rysunku 3 ta 4.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Rys. 3 – Wskaźnik zadłużenia w latach 2019–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z strony: ekrs.ms.gov.pl.

Wskaźnik zadłużenia firmy powinien mieścić się w granicy 0-1, wskaźnik ten nie powinien przekraczać wartości jeden, ponieważ wówczas gdy jest powyżej 1 dana firma wpada w zadłużenie. Na podstawie wykresu wskaźnika zadłużenia sieci Sklepów Żabka jesteśmy w stanie wywnioskować iż: firma od roku 2019 do 2021 nie była znacznie zadłużona. W roku 2019 wskaźnik zadłużenia wyniósł 0,91, natomiast już w roku 2020 o 0.03 wartości mniej co daje 0,88. W roku 2021 wartość wyniosła 0,86 co pokazuje iż firma z roku na rok delikatnie spada ze swojego zadłużenia, jeśli spadek się utrzyma przez kolejne lata, to mówi, iż firma jest w dobrej kondycji finansowej bez większego zadłużenia.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Rys. 4 – Wskaźnik płynności bieżącej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z strony: ekrs.ms.gov.pl.

Istnieje ryzyko, ponieważ firma nie była w stanie terminowo regulować swoich bieżących zobowiązań. Na koniec roku na każdą złotówkę zobowiązań bieżących firmie pozostawało zaledwie 0,45 zł. Prowadzi to do spadku zaufania do firmy. W przypadku systemowego kryzysu płynności firma może mieć poważne problemy finansowe.

Oddziały sklepów Żabka są mierzone przez centralę sieci w oparciu o wiele czynników, takich jak sprzedaż, koszty, marże, rotacja towarów i jakość obsługi klienta. Oto kilka przykładów wskaźników:

1. Obroty - to łączna wartość sprzedaży dokonanej przez sklep w danym okresie. Obroty są jednym z wskaźników wydajności sklepu i służą zmniejszeniu jego rentowności.

2. Marża brutto to różnica między ceną sprzedaży a ceną zakupu produktu. Marża pomiaru brutto strępj produktywności produkce i służba do očena efektywności strategii cenowej.

3. Średnia wartość koszyka to średnia wartość zakupów dokonanych przez klienta podczas jednej wizyty w sklepie. Wysoka średnia wartość koszyka oznacza, że klienci są zadowoleni z oferty sklepu i chętni do większych zakupów.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4. Rotacja towarów jest miarą tego, jak szybko produkty są sprzedawane w sklepie. Wysoka rotacja towarów świadczy o tym, że sklep jest atrakcyjny dla klientów i oferuje interesujące ich produkty.

5. Wskaźnik satysfakcji klienta jest miarą tego, jak bardzo klienci są zadowoleni z wizyt w sklepie. Sklepy Żabka regularnie przeprowadzają badania satysfakcji klientów, aby monitorować ich wyniki i wdrażać potencjalne usprawnienia w obsłudze klienta.

Oprócz tych wskaźników, sklepy Żabka monitorują odze inne czynniki, takie jak poziom niski, koszt prowadzenia działalności gospodarczej oraz wysaj na rynku. Wszystkie te wskaźniki mają na celu zapewnienie sprawnej i rentownej działalności biznesowej oraz satysfakcji klientów.

Wniosek. Właściciele sklepów franczyzowych mają złości dościę do szkoleń i wsparcia w zakresie zarządzania biznesem, które pozwalają na rozwizanie ich umiejętności i podnoszą efektywność biznesu. Wreszcie dzięki systemowi franczyzowemu Żabka może łatwiej dostosować swoją ofertę do potrzeb lokalnych rynków i trendów konsumenckich, co pozwala na lepsze zaspokajanie potrzeb klientów i wzrost konkurencyjności na rynku. Podsumowując, franczyza jest kluczowym narzędziem rozwoju małych sklepów Żabka, umożliwiającym przedsiębiorcom prowadzenie działalności pod marką Żabka przy zachowaniu niezależności i elastyczności w działaniu.

BIOGRAFIA

1. URL : <https://www.zabka.pl/znajdz-sklep> (data dostępu: 04.04.2023).
2. URL : <https://ekrs.ms.gov.pl/>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Кондрачук Валентин Сергійович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Ляшенко Г. П.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0001-6560-9931

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Ставлення українського бізнесу до податкової системи країни ніколи не було позитивним. Навіть на перший погляд ліберальні зміни в березні 2022 року не стимулювали діяльність компаній в умовах воєнного стану.

Податкова політика держави у 2022 році була деструктивною, незважаючи на спроби окремих політиків запровадити позитивні для бізнесу, а відтак і економіки, рішення. Але всьому цьому завадила серйозна системна помилка – держава шукала шляхи фінансування за рахунок бізнесу.

В результаті корупція в податковій системі залишилася, у компаній було конфісковано 160 мільярдів гривень за переплату податку на прибуток, блокування податкових рахунків тощо. Водночас статистика свідчить, що понад 90 % податкових справ компаній які потрапляють до суду, виграє бізнес. І тому податківці діють незаконно. Крім того, у березні та липні 2022 року держава практично не відшкодувала експортерам ПДВ. Багатьом з них досі не повернули ПДВ з лютого 2022 року – і це на тлі зростання процентних ставок за кредитами. Держава вилучила з підприємств обігові кошти. Насправді компанія отримує кредит під 28 % річних, і частину цих грошей позичає держава як безстрокову і безкоштовну позику. Замість того, щоб переконати наших міжнародних партнерів збільшити фінансування дефіциту бюджету чи інше цільове фінансування, держава забирає гроші у компаній.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Водночас банки фактично припинили надавати бізнесам проектне фінансування. Обсяги кредитів, наданих за програмою «5-7-9%» або грантовими програмами, є мізерно малими відносно реальних потреб бізнесу та втрат від війни. Реальна потреба компаній у додатковому фінансуванні наразі становить близько 600 млрд грн (за даними дослідження Advanter Group спільно з Дія Бізнес та ін.).

Запровадження 2 % податку з продажу можна вважати позитивним, але воно було економічно не прорахованим, не мало вимірного впливу на більшість підприємств, значно заплутало роботу бухгалтерів і створило можливості для зловживань з боку податківців. Це нововведення пішло на користь деяким типам підприємств, але загалом не мало позитивного впливу на економічну діяльність та доходи державного бюджету. Крім того, Комітет з питань фінансової, податкової та митної політики Верховної Ради України та Державна податкова служба діють за «презумпцією винуватості» бізнесу, розглядаючи їх лише як джерело оподаткування, а не як ключову силу, на яку держава повинна спиратися для відновлення економіки.

Лише невеликий відсоток можновладців є лібералами і розуміють необхідність змінити саму ідеологію податкової системи – не лише знизити податки, а запровадити детінізацію та зменшити корупцію. Це може збільшити ВВП на 8 % вже у 2023 році, тим самим збільшуючи доходи. Попри певну підтримку ідеї ліберальної податкової реформи у Верховній Раді, уряді та Офісі Президента, її все одно недостатньо для її запуску [1].

На сучасному етапі податкову політику України спрямовано на кілька ключових напрямків:

1. Спрощення процедур та зниження податкового навантаження: Уряд України активно впроваджує заходи для спрощення процедур оподаткування та зменшення податкових ставок. Це сприяє зниженню адміністративного бар'єру для бізнесу та стимулює його розвиток [2].

2. Боротьба з тіньовою економікою: Україна продовжує активну боротьбу з тіньовим сектором шляхом посилення контролю за платежами та оподаткуванням, удосконалення системи електронного адміністрування та розширення співпраці з міжнародними організаціями [3].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

3. Стимулювання інвестицій та інновацій: Уряд України надає податкові пільги та скидки для повернення інвестицій та стимулювання інноваційної діяльності. Це сприяє розвитку сучасних технологій, підвищенню конкурентоспроможності та розвитку нових галузей економіки.

4. Прозорість та адміністративна ефективність: Уряд України активно впроваджує електронні сервіси та автоматизовані системи для полегшення процедур оподаткування, забезпечення прозорості та покращення адміністративної ефективності.

5. Розвиток податкової освіти та свідомості: Україна приділяє увагу підвищенню податкової освіти та свідомості серед населення та підприємців. Це включає проведення навчальних програм, інформаційних кампаній та надання консультацій з питань оподаткування. Уряд України активно співпрацює зі спеціалізованими установами, неприбутковими організаціями та бізнес-асоціаціями для організації семінарів, тренінгів та конференцій з податкової тематики. Метою цих заходів є підвищення рівня знань та усвідомлення громадянами та підприємцями правил та процедур оподаткування, що сприяє збільшенню довіри до податкової системи та виконанню податкових зобов'язань.

6. Боротьба з корупцією у податковій сфері: Україна приділяє особливу увагу запобіганню та припиненню корупційних проявів у податковій системі. Це включає впровадження ефективних механізмів контролю, аудиту та розслідування корупційних схем, розвиток електронних систем звітності та контролю, а також підвищення етичних стандартів серед працівників податкової служби.

7. Стимулювання соціально відповідального бізнесу: Україна визнає важливість соціальної відповідальності бізнесу і надає підтримку підприємствам, які реалізують соціальні та екологічні ініціативи. Це може включати податкові пільги для підприємств, які запроваджують соціальні програми, благодійність, екологічні проекти та інші соціально значимі діяльності.

8. Загалом, податкова політика України на сучасному етапі спрямована на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, залучення інвестицій, забезпечення ефективності та прозорості податкової

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

системи, боротьбу з тіньовою економікою, підвищення податкової свідомості та освіти серед населення та підприємців, а також стимулювання соціально відповідального бізнесу. Уряд України впроваджує низку заходів, включаючи спрощення процедур оподаткування, зниження податкових ставок, використання електронних сервісів та автоматизованих систем, співпрацю з міжнародними організаціями, боротьбу з корупцією та створення сприятливої бізнес-середовища. Основна мета полягає у забезпеченні стабільного економічного розвитку, підвищенні життєвого рівня громадян та зміцненні позицій України на міжнародній арені.

Висновки:

- Податкова політика України на сучасному етапі спрямована на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу і залучення інвестицій. Це досягається шляхом спрощення процедур оподаткування та зниження податкових ставок.
- Впровадження електронних сервісів та автоматизованих систем допомагає забезпечити прозорість та покращити адміністративну ефективність податкової системи.
- Співробітництво з міжнародними організаціями допомагає вдосконалити податкову систему України за міжнародними стандартами та привернути іноземні інвестиції.
- Боротьба з корупцією в податковій сфері є важливим аспектом податкової політики України, що сприяє підвищенню довіри до системи та забезпеченню справедливості.
- Розвиток податкової освіти та свідомості серед населення та підприємців допомагає зрозуміти правила та процедури оподаткування та сприяє збільшенню дотримання податкових зобов'язань.

В цілому, податкова політика України спрямована на створення сприятливих умов для економічного розвитку, залучення інвестицій, підвищення життєвого рівня громадян та підтримку позицій країни на міжнародній арені.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикорупційна податкова реформа – шлях до економічної перемоги. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/14/697991/>
2. Податки під час війни: що змінилося для бізнесу. URL : https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu
3. Управління боротьбою з тіньовою економікою України. URL : <https://tusovka.kr.ua/news/2022/05/23/upravlinnja-borotboju-z-tinovoju-ekonomikoju-ukraini?from=list>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4.

Коновальчук Анастасія Юріївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Яковенко Р. В.,

канд. екон. наук, доцент,

Економіко-технологічний інститут

імені Роберта Ельворті,

м. Кропивницький, Україна

ORCID ID 0000-0002-8103-8590

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ФІЗІОКРАТІВ У СИТУАЦІЇ, ЩО СКЛАЛАСЬ В УКРАЇНІ

Війна в Україні має негативні наслідки для економіки як нашої країни, так і світу загалом. Протягом року війни держава зазнала суттєвих економічних втрат, у результаті чого зросли ціни на товари та послуги, зменшився ВВП, зросли бюджетні витрати, безробіття та бідність населення. Ці наслідки негативно впливають на функціонування держави та її населення, знижують рівень конкурентоспроможності України на міжнародному ринку.

Попри всі негативні фактори, викликані російською збройною агресією, в Україні триває економічний розвиток. Цьому сприяють дві невід'ємні складові, які є джерелом багатства країни – земля та праця, адже вони завжди приносять прибуток та формують предмет заощадження.

Фізіократи – це економічна школа, яка розвивалась у XVIII столітті переважно у Франції. Її представниками були Франсуа Кене, якого ще називають батьком фізіократів, Вільям Петті, Анн Робер Жак Тюрго та інші. Представники цієї школи вважали, що економічний успіх країни залежить від раціонального використання природних та трудових ресурсів.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Головними ідеями фізіократів були: визнання ролі природних ресурсів у економіці, підтримка вільної торгівлі та відмова від регулювання цін та обмежень у виробництві.

Деякі ідеї фізіократів отримали потужне впровадження у ситуації, що склалася в Україні внаслідок війни, а їх дослідження дає можливість проаналізувати позитивні та негативні аспекти у економічній політиці країни в результаті використання цих концепцій.

Вільям Петті (1623–1687) – англійський економіст, статистик, один із основоположників класичної політичної економії в Англії, лікар та астроном. Він був одним з провідних дослідників свого часу та відомий своїми внесками в галузі економіки, статистики та науки. Петті є автором таких важливих економічних теорій, як теорія грошей та кредиту, теорія цін та вартості, теорія національного багатства та теорія оподаткування.

У теорії багатства і грошей Вільяма Петті розкриваються його погляди щодо багатства держави. На його думку, багатство держави визначають не лише гроші, дорогоцінні метали й камені, а й землі країни, кораблі, будинки, товари та побутові речі. Особливу увагу він приділяє таким двом складовим як земля та праця, які можна спостерігати у його вислові: «праця є батько й активний принцип багатства, а земля його мати» [1, с. 26]. Для того, щоб визначити багатство країни у різні історичні періоди, Петті пропонує порівняти кількість робочої сили, яку можна було найняти, до коштів, які були у кожному із періодів.

Своїми поглядами Вільям Петті намагається донести до суспільства те, що у випадку, коли в країні почнуть зменшуватися матеріальні ресурси, що призведе до погіршення економічного становища, держава завжди може покластися на такі дві складові як «земля» і «праця», за допомогою яких вона зможе здійснювати виробництво та реалізацію товарів і послуг та підтримувати рівень споживання населення. Тому, він закликає приділяти більше уваги цим компонентам, адже від них залежить значний відсоток економічного зростання бюджету країн, особливо в періоди впливу зовнішніх неекономічних чинників, таких як війни, революції та політична нестабільність.

Ця теорія є актуальною й зараз, під час війни в Україні, оскільки російське вторгнення суттєво позбавило країну її потенціалу виробництва,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

а також знизило рівень споживання населення. Попри війну, Україна продовжує працювати з землею на неокупованих територіях – займатися сільським господарством, вирощувати зернові культури та видобувати корисні копалини. Це вказує на те, що Україна, незважаючи на складну військову ситуацію, використовує свої економічні ресурси в ефективний спосіб, щоб забезпечувати населення продовольством та розвивати економіку країни. Тому, можна сказати, що під час воєнного стану земля та праця виступають одним із основних джерел багатства країни.

Теорія вартості Вільяма Петті, полягає у тому, що вартість товарів визначається витратами на їх виробництво. Він вважав, що вартість товарів складається з двох складових: прямих витрат на виробництво (включаючи зарплату робітникам та витрати на сировину) і додаткової вартості, що виникає через використання праці робітників [1, с. 28].

Петті також стверджував, що вартість товару залежить від кількості праці, витраченої на його виробництво. Він вважав, що вартість товару можна визначити за допомогою порівняння кількості праці, яка була витрачена на його виробництво, з кількістю праці, яка витрачалася б на виробництво іншого товару, що має таку саму вартість.

Також Петті зазначав, що зростання виробництва та підвищення продуктивності праці можуть призвести до зниження вартості товарів. Це може бути досягнуто через збільшення обсягу виробництва, зменшення витрат на виробництво або підвищення якості товарів.

Ідеї Вільяма Петті не мають чіткого відображення у ситуації в Україні, що склалася внаслідок російської збройної агресії, адже можна спостерігати, що вартість товарів значно зростає, як на територіях, де ведуться бойові дії, так і в містах, де вони відсутні, і на це ніяким чином не впливає рівень продуктивності праці робітників та їх кількість.

Вартість товарів, які виробляються на підприємствах, що не постраждали внаслідок воєнних дій та які мають високу продуктивність праці й працюють на повну потужність значно збільшилася і продовжує знаходитися на стадії зростання. Цьому сприяє збільшення інфляції, яка за 2022 рік зросла на 22,6 %, а у березні 2023 року – на 3 %, що спричинено військовими діями в країні. Також, товари подорожчали через пошкодження або повне руйнування підприємств на територіях України, де відбуваються бойові дії, або їх тимчасову окупацію, що призвело до

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

зростання або до повного переходу до імпорту певних груп товарів, таких як продовольчі товари (сіль, яйця, овочі та фрукти), паливно-енергетичні товари, скло, метал тощо.

Серед продовольчих товарів по Кіровоградській області у 2022 році ціни значно зросли на рис – 119 %, цибулю ріпчасту – 126 %, яйця – 64 % та рибу морожену – 49 %. На іншу продукцію ціни зросли у межах від 15 до 37 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Середні споживчі ціни на продовольчі товари
по Кіровоградській області у 2022 році

Товари (послуги)	Од. ви- міру	Місяць								% зростання
		I	II	III	VI	VII	VIII	XI	XII	
Рис	кг	27,24	27,98	32,70	49,05	47,80	54,36	58,70	59,90	+119
Хліб житній, житньо- пшеничний	кг	27,21	27,87	27,50	29,47	30,20	31,09	32,51	33,10	+2
Макаронні вироби з м'яких сор- тів пшениці	кг	20,62	21,05	23,00	30,45	29,86	30,19	26,11	26,90	+31
Свинина	кг	121,80	120,90	124,00	135,92	144,21	147,93	165,90	166,00	+3
Філе куряче	кг	120,90	122,50	125,00	132,37	133,72	136,87	143,10	141,00	+16
Риба морожена	кг	105,10	99,84	103,00	132,52	118,58	126,73	145,50	156,00	+49
Молоко пас- теризоване жирністю до 2,6%	1000 г	30,64	31,11	31,10	33,83	35,09	31,42	34,50	34,60	+13
Яйця	деся- ток	35,37	32,04	33,30	19,22	23,41	27,14	57,94	57,90	+64
Олія соняш- никова	л	61,84	60,18	62,80	68,30	67,99	70,52	70,11	71,20	+15
Цибуля ріпчаста	кг	13,61	14,04	19,80	26,52	28,15	30,32	30,16	30,70	+126
Картопля	кг	9,20	9,46	11,60	10,98	16,26	14,25	9,48	9,46	+3
Цукор	кг	25,91	25,39	25,80	31,27	30,40	32,82	34,43	34,50	+33

Джерело : складено автором за [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Отже, з продуктів найбільш подорожчали яйця, крупи, овочі та фрукти, через втрати птахівницьких господарств, а також господарств аграріїв півдня України через війну.

Значно подорожчало і паливо – ціна бензину зросла на 55 % та газу на 56 %. Ціна оренди однокімнатної квартири знизилася на 2 % (у зв'язку з еміграцією), вітчизняні антибіотики подорожчали на 29 % та стоматологічні послуги на 49 % [3].

Відтак, можна сказати, що теорія вартості Вільяма Петті у період воєнного стану в Україні не працює, адже зниженню вартості товарів протидіють такі фактори, як руйнування та пошкодження приватних і державних підприємств, підвищення вартості послуг постачальників продукції на території бойових дій, які пов'язані з високими ризиками переміщення, зростанням імпорту та інфляцією.

Однією з основних ідей Франсуа Кене був розвиток аграрного сектору. Він вважав, що багатство нації залежить від продуктивності землі. На його думку, аграрний сектор повинен бути пріоритетним для розвитку економіки, оскільки він є основою виробництва продуктів харчування та сировини для інших галузей промисловості.

За словами Ф. Кене «постійно відтворюване багатство сільськогосподарства слугує основою для всіх професій, сприяє розквіту торгівлі, добробуту населення, приводить у рух промисловість і підтримує процвітання нації... Воно служить основою для всієї економіки держави» [4, с. 21].

Погляди Кене щодо розвитку аграрного сектору мають відображення і сьогодні, коли в Україні триває повномасштабна війна. Незважаючи на мінування полів країною-агресором, Україна продовжує займатися землеробством та експортувати зернові та зернобобові рослини культури до інших країн світу. Це є одним із основних джерел надходжень коштів до державного бюджету, які надалі перерозподіляються до різних сфер діяльності країни.

За даними Державної митної служби України, у 2022-2023 році (з липня 2022 року по 17 березня 2023 року) Україна експортувала 35,403 мільйонів тон зернових та зернобобових культур.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

З початку 2023 року Україна експортувала 12,213 мільйонів тон пшениці, 2,215 мільйонів тон ячменю, 16,7 тисяч тон жита та 20,661 мільйонів тон кукурудзи. Основну частину отриманого прибутку країна спрямовує на боротьбу з росією, а решта йде на освіту, медицину, науку, розвиток технологій та інші сфери діяльності, що в результаті підтримує економічну стабільність країни.

Отже, можна сказати, що погляди Франсуа Кене щодо розвитку аграрного сектору мають пряме відображення та активно застосовуються під час війни в Україні, що ефективно впливає на її економічні показники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія економічних вчень : підруч. / за ред. В. М. Тарасевича, Ю. Є. Петруні. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 352 с.
2. Державна служба статистики України. URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ct/sctp/Arch_sctp_u.htm
3. Сторощук Б. Д., Дячук М. П. Йозеф Алоїз Шумпетер і Чернівецький університет. *Науковий вісник Чернівецького національного університету* : зб. наук. пр. 2011. Вип. 557–558. Економіка. С. 6.
4. Історія економічних вчень : навч. посіб. / за ред. В. В. Кириленка. Тернопіль : Економічна думка, 2007. 233 с.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Кордон Богдан Анатолійович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Марченко О. І.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-1301-6680

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна проти України спричинили тотальні проблеми, які відобразилися і на функціонуванні підприємств аграрного сектору економіки. Сільськогосподарські угіддя займають 68,5 % площі території України, а відтак аграрні підприємства формують базис для післявоєнного відновлення нашої держави, а також її продовольчого та ресурсного потенціалу під час війни [1]. У сучасних умовах швидких змін ринкового середовища, що супроводжуються появою необхідності у здійсненні практично безперервного вдосконалення процесу управління підприємством і у тому числі ефективністю його діяльності, все більшої актуальності набуває питання пошуку нових, більш сучасних підходів до управління, які б, у першу чергу, передбачали виконання керівниками функцій менеджменту з врахуванням всієї багатогранної специфіки галузі функціонування підприємства. На жаль, фінансово-економічний стан аграрних підприємств під час війни має тенденцію до погіршення, що зумовлює пошук інструментів, які би забезпечували розвиток підприємництва та покращення ділової активності в післявоєнний період.

Війна – це насамперед шок для економіки України. У березні-квітні 2022 року майже всі економічні процеси країни були паралізовані. Не працювало 80-90 % підприємств, що могло спровокувати падіння у фінансову прірву. Але Україна напрочуд показала досить

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

позитивні результати в цій непростій ситуації. Аграрний сектор не є винятком, більше того, за підсумками року саме АПК став одним з основних рятувальників економіки України [4].

Аграрний сектор є залежним від різноманітних політичних, економічних та інших факторів глобального характеру. Зокрема, 2020 рік характеризується погіршенням рентабельності діяльності аграрних підприємств та суттєвим скороченням індексу капітальних інвестицій (до значення 54,6 % у 2020 році). Така динаміка, з-поміж іншого, зумовлена наслідками пандемії COVID-19, і лише у 2021 році відбувся певний «перелом» у напрямку позитивних змін, проте і він тривав не довго.

Прибуток, зароблений підприємствами аграрного сектору у 2021 році, фактично став «резервом для виживання» та проведення весняної посівної кампанії (на територіях, де це було можливо, адже в результаті ведення бойових дій посівні площі скоротилися на 21 % [2]) у першому півріччі 2022 року, коли ринок сільськогосподарської продукції практично перебував у «замороженому» стані.

Основними напрямками забезпечення функціонування підприємств аграрного сектору економіки в умовах війни є наступні [3]:

1. Максимальне залучення прямих і непрямих фінансових заходів, які спрямовані на підтримку ефективної діяльності підприємств аграрного сектору, збереження ними персоналу, недопущення банкрутства. Внаслідок військових дій частина працівників аграрного сектору була змушена не тільки припинити економічну діяльність, а й покинути власні домівки.

2. Забезпечення збору врожаю сільськогосподарських культур. Для цього неодмінним є формування резервів пально-мастильних матеріалів, щоб забезпечити сільськогосподарських виробників необхідними ресурсами для ведення польових робіт, пов'язаних з доглядом та збором майбутнього врожаю сільськогосподарських культур. На територіях громад треба накопичувати дрібнотоварні партії пально-мастильних матеріалів (автоцистерн різної тоннажності) для використання суто в сільськогосподарських цілях.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Перегляд формування структури посівних площ сільськогосподарських культур в напрямі її збалансування згідно з пріоритетами задоволення потреб внутрішнього ринку важливими соціальними харчовими продуктами, потреб тваринництва й поглибленого перероблення. Мета – завантажити харчову промисловість сировиною, а також переорієнтувати структуру експортних поставок на високорентабельну й менш тоннажну сировинну продукцію та продукти перероблення з більшою доданою вартістю.

4. Поступове відновлення технічних можливостей експорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. В умовах уже скасованих деякими країнами експортних квот на постачання української сільськогосподарської продукції та продуктів харчування треба сприяти встановленню ділових контактів вітчизняних підприємців з іноземними партнерами для налагодження довгострокової співпраці, а також пошуку нових можливостей постачання української продукції на європейські й світові ринки та закріпленню присутності на них.

5. Розроблення Стратегії розвитку агросектора, яка має вповні врахувати його конкурентні переваги, а також необхідність розвитку багатоукладності, збалансування структури виробництва, збільшення прибутковості капіталовкладень та землевіддачі, широкого впровадження інновацій, розвитку та поглибленого перероблення сільськогосподарської сировини, суттєвого збільшення частини готової харчової продукції та продуктів з більшим вмістом доданої вартості в структурі експортних поставок, адаптації сільського господарства до зміни клімату, упровадження сучасних цифрових технологій.

Отже, в аграрному секторі економіці до великої кількості перешкод, які існували у мирний час, в тому числі обумовлені специфікою галузі, доповнилися ще й воєнні ризики. Аграрна галузь опинилася в ситуації, коли час приймати нові рішення та планувати нові стратегії для розвитку, які вирішують поведінку ринків у наступні роки.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макалюк І., Кашпуренко Т., Баранніков М. Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2280>
2. Макалюк І. В., Коцюбайло М. Р. Оцінювання втрат в аграрному секторі внаслідок ведення бойових дій на території України. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 груд. 2022 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. С. 183.
3. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektora-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh>.
4. Офіційний сайт УкрАгроКонсалт. URL : <https://ukragroconsult.com>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Костак Каріна Іванівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Західноукраїнський національний
університет,
м. Тернопіль, Україна
ORCID ID 0009-0000-6730-2677

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Україна, як багатонаціональна країна, що розташована в центрі Європи, має великий потенціал для розвитку зовнішньої торгівлі. Проте після періоду війни та політичних змін, країна стикається з численними викликами, що обмежують ефективність зовнішньої торгівлі. Однак існують шляхи, які можуть сприяти підвищенню ефективності торгівлі та забезпечити стабільний економічний розвиток України.

Для аналізу шляхів підвищення ефективності зовнішньої торгівлі України у післявоєнний період, корисно дослідити експорт та імпорт попередніх років, щоб зрозуміти тенденції, фактори впливу та можливі варіанти розвитку.

Так, згідно рис.1, український експорт товарів коливався - то зростав, то спадав. У 2019 р. експорт збільшився на 5,7 % порівняно з 2018 р., але вже в 2020 р. спостерігався спад на 1,7 % через вплив пандемії COVID-19 на світову економіку та торгівлю. Попит на товари експортовані з України знизився через пандемію. Залежність від експорту з підвищеними курсами зерна та металевих виробів також вплинула на спад експорту в 2020 р. Коливання цін на світовому ринку, зменшення попиту та проблеми з логістикою також вплинули на експортні доходи України. У 2021 р. експорт зріс на 38,4 % завдяки послабленню карантинних обмежень та відновленню світової економіки після пандемії. Цінові фактори також вплинули на зростання експортних доходів, зокрема на зерно, залізну руду та металеві вироби.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Внаслідок військової агресії у 2022 р. експорт товарів зменшився на 35,2 %. Щодо імпорту товарів, ситуація схожа на експорт. Найбільший обсяг був у 2021 р., найменший - у 2022 р. через військовий стан.

Стосовно експорту-імпорту послуг, протягом останніх п'яти років показники також коливалися. У 2019 р. експорт послуг збільшився на 34 % порівняно з 2018 р., але в 2020 р. спостерігалось зниження на 26,3 % через пандемію. У 2021 р. експорт послуг відновився і зріс на 10,7 %, а в 2022 р. знизився більше ніж на 16 % через агресію країни-сусіда. Найбільшу частку займають ІТ послуги, які становлять 43 % в структурі експорту послуг і досягають 4.6 млрд. дол. За 8 місяців цього року їх експорт зріс на 873 млн дол., або 23 %. Щодо імпорту послуг, загальний обсяг зріс до 6.7 млрд дол. у 2022 р. порівняно з 2021 р., але не значно. Це сталось через витрати осіб, які виїхали за кордон через війну і короткострокових мігрантів.

Щодо імпорту товарів, ситуація схожа на експорт. Найбільший обсяг був у 2021 р. через відновлення зовнішньоекономічних зв'язків після пандемії та зростання попиту на деякі товари на внутрішньому ринку. Найменший обсяг був у 2022 р. через військовий стан в країні.

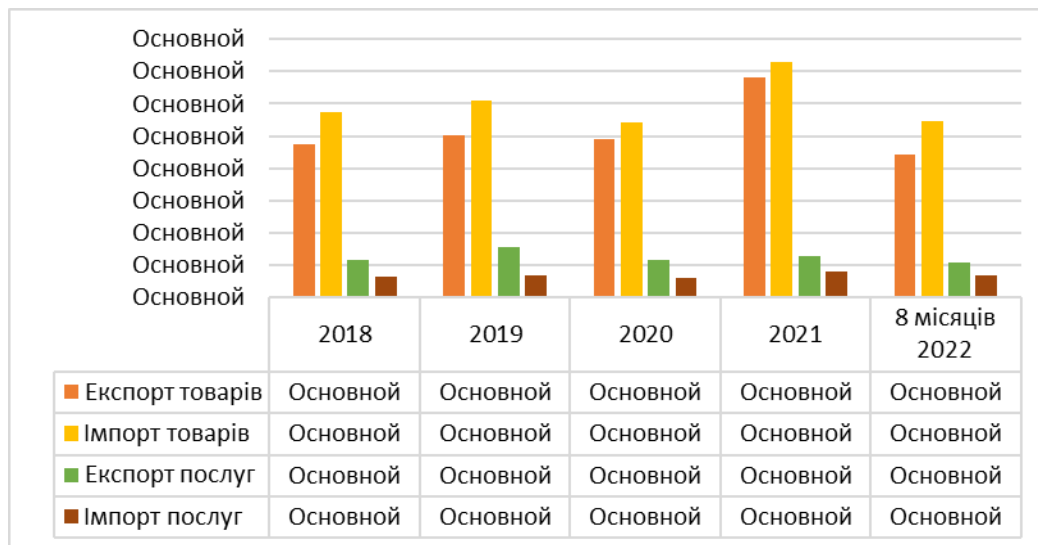

Рисунок 1 – Показники експорту та імпорту товарами і послугами
(2018–2022 рр.), млн дол. США

Джерело: складено на основі [1–4].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Згідно з останніми дослідженнями, прогнози щодо розвитку торговельно-економічних відносин погіршилися, головним чином через наслідки енергетичного терору, а також безпекові ризики перегляду основних припущень щодо термінів придатності. Останнє призведе до затримки повного відкриття портів, що завадить потенціалу для відновлення експорту.

Зниження безпекових ризиків разом із поновленням повноцінної роботи портів, збільшенням врожаїв, поступовим відновленням виробничих потужностей, налагодженням логістики та пожвавленням внутрішнього попиту, у тому числі завдяки поверненню вимушених мігрантів, сприятимуть зростанню економіки у 2024–2025 рр. Вагому роль надалі відіграватиме також м'яка фіскальна політика. Завдяки всім цим чинникам у 2024 р. реальний ВВП України зросте на 4,1 %, а в 2025 р. економічне зростання пришвидшиться до 6,4 %.

Незважаючи на ракетні атаки та перешкоджання з боку Росії, український експорт залишався стійким, тоді як імпорт значно збільшився. Причиною цього була потреба закуповувати альтернативні джерела енергії та паливо через енергетичний терор, що призвело до від'ємного сальдо торговельного балансу. Однак, дефіцит торгівлі було компенсовано офіційним фінансуванням, грантами та грошовими переказами від трудових мігрантів, що призвело до профіциту на поточному рахунку в 2022 році.

Проте, за прогнозами, у 2023 р. виникне значний дефіцит поточного рахунку. По-перше, дефіцит торгівлі товарами різко зросте через скорочення врожаю та дефіцит електроенергії, тоді як імпорт збільшиться через збільшення попиту на енергоносії та товари, що забезпечують енергонезалежність. По-друге, витрати на вимушену еміграцію будуть вищими, ніж очікувалося, через тривалі ризики для безпеки. Незважаючи на те, що з 2024 р. експорт зросте і українці активніше повертатимуться з-за кордону, дефіцит поточного рахунку залишиться через великі потреби в імпорті під час відновлення країни.

Також негативно впливають на світову торгівлю обмеження експорту продуктів харчування, кормів та добрив. Кількість таких обмежень зросла з середини жовтня 2022 р. У кінці 2022 р. світова

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

торгівля зросла на 3,5 % завдяки активності на початку року та зміні політики нульової толерантності до COVID-19 у Китаї. Проте в 2023 р. очікується зростання світової торгівлі товарами лише на 1 % через глобальну рецесію, наслідки війни в Україні, високі ціни на енергоносії та споживчу інфляцію, а також посилення монетарної політики провідними центральними банками [5].

Відновлення роботи чорноморських портів та логістичних мереж з 2024 р. сприятиме відновленню зростання українського експорту. Збільшення виробництва в країні за рахунок відновлення виробничих потужностей експортоорієнтованих підприємств також сприятиме досягненню цієї мети. Фактичний обсяг імпорту залишиться на попередньому рівні, що дозволить чистому експорту позитивно вплинути на зростання ВВП у 2024–2025 рр.

Найбільше зростання імпорту очікується в 1-му кварталі 2023 р., досягнувши 220 млн. дол. на місяць. Проте з початку 2-го кварталу ці цифри зменшаться через більше сонячного світла, теплішу погоду та насичений ринок автономних енергетичних пристроїв. Проте, з настанням холодів вони знову почнуть зростати. За песимістичним сценарієм максимальний збиток очікується в 1-му кварталі 2023 р., але його значення буде зростати. Згідно таблиці 3.1, експорт у 2023–2024 рр. буде від’ємним як за базового, так і за песимістичного сценаріїв. Орієнтовне зниження експорту на місяць складатиме близько 135 млн. дол., а зростання імпорту - 410 млн дол. [5].

Таблиця 1 – Втрати для зовнішньої торгівлі, млрд дол.

Зовнішня торгівля товарами	Базовий сценарій		Песимістичний сценарій	
	2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.
Експорт	-0,6	-0,2	-1,2	-0,6
Імпорт	1,2	0,3	2,6	0,6
Сальдо	-1,8	-0,5	-3,8	-1,2

Джерело: складено на основі [5].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Проте, починаючи з 2024 р., експорт товарів зростатиме, хоча неоднаково для різних секторів. Україна поступово збільшуватиме експорт продовольства завдяки збільшенню врожаїв, незважаючи на зниження світових цін. Одночасно з цим, експорт металів, хоча й збільшуватиметься після повного запуску морських портів, буде значно нижчим, ніж перед повноцінним вторгненням на прогнозованому горизонті через зруйновані потужності, а також значний внутрішній попит для відновлення інфраструктури.

Розвиток економічних і торговельних відносин є одним із головних стратегічних завдань України в післявоєнний період. Для досягнення поставленої мети можна виділити декілька пріоритетних напрямів:

- посилення міжнародного співробітництва: це включає проведення спільних проєктів, обмін досвідом та експертизою, підтримку та захист іноземних інвестицій, підписання та ратифікацію міжнародних торговельних угод тощо. Такі дії збільшать обсяги експорту та імпорту, покращать інвестиційний клімат та сприятимуть залученню нових інвесторів та партнерів;
- диверсифікація економіки: Україна повинна розширювати свій економічний потенціал шляхом розвитку нових галузей, таких як інформаційні технології, високотехнологічне виробництво, агробізнес, енергоефективність та відновлювані джерела енергії. Це дозволить зменшити залежність від окремих секторів та підвищити стійкість економіки;
- розширення співпраці у сфері торгівлі послугами: Україна може надати нові можливості для розвитку торгівлі шляхом розширення співпраці у сфері торгівлі послугами, особливо у сферах туризму, транспорту та інформаційних технологій;
- привабливість для іноземних інвесторів: це включає вдосконалення правового регулювання, зниження бюрократичних перешкод, поліпшення бізнес-клімату та забезпечення захисту прав інвесторів. Залучення іноземних інвестицій сприятиме створенню нових робочих місць, перенесенню технологій і підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств;

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

- підтримка МСП: допомога МСП в експорті до країн ЄС є важливою частиною стратегії розвитку торгово-економічних відносин;
- розвиток «зеленої» економіки: оскільки «зелені» технології та продукти стають все більш популярними серед європейських споживачів і підприємств, розвиток екологічних стандартів і «зеленої» економіки також може допомогти забезпечити ефективні торгові відносини з іншими країнами.

Отже, забезпечення ефективної зовнішньої торгівлі є одним з ключових завдань для України в післявоєнний період. Зовнішня торгівля відіграє важливу роль у забезпеченні економічного зростання, створенні робочих місць, привабливості інвестицій та підвищенні рівня життя населення. Для досягнення ефективної зовнішньої торгівлі Україна повинна вдосконалювати свою торговельну політику, залучати іноземних партнерів, сприяти експорту та знижувати бар'єри для міжнародної торгівлі. Для цього необхідно розвивати інфраструктуру, сприяти розвитку експортно-орієнтованих галузей, підтримувати підприємництво та створювати сприятливі умови для бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. У 2022 році експорт товарів з України скоротився на 35 %. URL : https://lb.ua/economics/2023/01/04/541409_2022_rotsi_eksport_tovariv_z_ukraini.html
3. Урядовий портал: торгівля. 2022. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/torhivlia-2022-tretynu-importu-tovariv-v-ukrainu-pryvezly-mizhnarodni-avtomobilni-pereviznyky>
4. Експорт ІТ послуг за 8 міс виріс на 23 %. URL : <https://cost.ua/eksport-it-poslug-za-8-mis-vyris-na-23/>
5. Національний банк України: Інфляційний звіт від січня 2023 року. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Katarzyna Kościelska,
Studentka grupy 11 Zarz-ND,
Wydział Ekonomii i Zarządzania
Kierownik:
Viktorii Hurochkina,
Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,
przedsiębiorczości i bezpieczeństwa
ekonomicznego DPU,
adunkt profesor Instytut Ekonomii i
Finansów,
Uniwersytet Zielonogórski,
Poland
ORCID ID 0000-0001-8869-0189

ZIELONA GÓRA JAKO ZIELONE MIASTO

Zielone miasto to koncepcja, która staje się coraz bardziej popularna i pożądana w dzisiejszych czasach. Odnosi się ona do tworzenia środowisk miejskich, które są zrównoważone, przyjazne dla środowiska i sprzyjające zdrowiu i dobrobytowi mieszkańców. Idea zielonego miasta zakłada harmonijną współpracę między urbanizacją a przyrodą, zapewniającą czyste powietrze, dostęp do zieleni, efektywną gospodarkę zasobami i atrakcyjne miejsca do życia.

Zielone miasto ma wiele aspektów. Jednym z nich jest zrównoważony transport. Obejmuje on rozwój środków transportu niskoemisyjnych, takich jak rowery, tramwaje czy elektryczne autobusy, a także zapewnienie odpowiedniej infrastruktury dla pieszych. Zielone miasto stawia również na poprawę jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń. To osiąga się poprzez wprowadzenie ograniczeń dla pojazdów z silnikami spalinowymi i promowanie alternatywnych źródeł energii, takich jak energia słoneczna czy wiatrowa.

Zielone miasto angażuje się również w ochronę przyrody i zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi. Tworzenie parków miejskich, ogrodów społecznych i obszarów rekreacyjnych stanowi nie

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

tylko przyjemne miejsca dla mieszkańców, ale również przyczynia się do poprawy jakości życia i zdrowia społeczności. Ponadto, zielone miasto stawia na efektywne wykorzystanie zasobów wodnych, gospodarkę odpadami i recykling, aby minimalizować negatywny wpływ na środowisko naturalne.

Aspekt społeczny również odgrywa ważną rolę w koncepcji zielonego miasta. Dbłość o zdrowie i dobrobyt mieszkańców jest kluczowa. Dlatego zielone miasto dąży do zapewnienia dostępu do wysokiej jakości służby zdrowia, edukacji i kultury. Tworzenie miejsc pracy w sektorze ekologicznym, rozwijanie przedsiębiorczości społecznej i promowanie uczestnictwa obywatelskiego to kolejne aspekty społeczne, które są ważne dla zielonego miasta.

Istnieje wiele pozytywnych aspektów związanych z koncepcją zielonego miasta. Oto kilka głównych korzyści, które wiążą się z rozwojem zielonych miast:

- **Zrównoważone środowisko:** Zielone miasta dążą do minimalizowania negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Poprzez inwestowanie w odnawialne źródła energii, efektywne wykorzystanie zasobów, ochronę przyrody i redukcję emisji zanieczyszczeń, zielone miasta przyczyniają się do ochrony atmosfery, wód i ekosystemów. Poprawa jakości powietrza, ochrona bioróżnorodności i zachowanie zielonych obszarów miejskich są kluczowe dla zdrowia i dobrobytu zarówno ludzi, jak i innych form życia.

- **Zdrowie i dobrobyt mieszkańców:** Zielone miasta stawiają na jakość życia swoich mieszkańców. Zapewnienie dostępu do terenów rekreacyjnych, parków, ogrodów i ścieżek rowerowych sprzyja aktywności fizycznej i zdrowemu stylowi życia. Istotne jest również zielone planowanie przestrzenne, które uwzględnia estetykę, komfort termiczny i akustykę, co przyczynia się do redukcji stresu i poprawy ogólnego samopoczucia mieszkańców.

- **Efektywność energetyczna i oszczędność zasobów:** Zielone miasta dążą do zrównoważonego wykorzystania energii i zasobów. Stosowanie energii odnawialnej, takiej jak energia słoneczna, wiatrowa czy geotermalna, przyczynia się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych i

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

zależności od paliw kopalnych. Dodatkowo, zastosowanie inteligentnych systemów zarządzania energią, efektywnych technologii budownictwa czy recyklingu odpadów pozwala na oszczędność zasobów naturalnych.

- **Transport publiczny i mobilność zrównoważona:** Zielone miasta promują rozwój i poprawę systemów transportu publicznego, takich jak sieć tramwajowa, metra czy autobusów elektrycznych. Zachęcanie do korzystania z transportu publicznego, rowerów i pieszych przyczynia się do ograniczenia emisji spalin, korków drogowych i negatywnego wpływu transportu na środowisko. Poprawa infrastruktury dla pieszych i rowerzystów sprawia, że podróżowanie jest bardziej bezpieczne i przyjemne.

- **Innowacje technologiczne i tworzenie miejsc pracy:** Wprowadzanie zielonych rozwiązań i technologii w zielonych miastach sprzyja rozwojowi innowacji. Innowacje technologiczne i tworzenie miejsc pracy: Wprowadzanie zielonych rozwiązań i technologii w zielonych miastach sprzyja rozwojowi innowacji. Inwestycje w energię odnawialną, inteligentne sieci energetyczne, efektywne systemy zarządzania odpadami czy zielone budownictwo tworzą nowe możliwości rozwoju technologicznego. To z kolei prowadzi do tworzenia nowych miejsc pracy w sektorach związanych z zieloną energią, transportem publicznym, ekologią i zrównoważonym rozwojem.

- **Poprawa jakości życia społeczności lokalnych:** Zielone miasta angażują społeczność lokalną w procesy decyzyjne i planowanie przestrzenne. Stawiają na partycypację obywatelską, otwarte dialogi i współpracę między mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i władzami lokalnymi. Takie podejście umożliwia uwzględnienie różnorodnych potrzeb i perspektyw społeczności, co prowadzi do tworzenia bardziej zrównoważonego, inkluzywnego i harmonijnego środowiska miejskiego.

- **Resilientność i adaptacja do zmian klimatycznych:** Zielone miasta są bardziej odporne na zmiany klimatyczne. Dzięki odpowiednim strategiom adaptacyjnym, takim jak zrównoważone zarządzanie wodą, systemy retencji deszczowej, zazielenianie miasta czy projektowanie odpornościowe, miasta mogą lepiej radzić sobie z ekstremalnymi warunkami pogodowymi, zmniejszać ryzyko powodzi czy susz i minimalizować negatywne skutki zmian klimatycznych.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Zielona Góra jest uznawana jako zielone miasto z kilku powodów. Oto główne czynniki, które przyczyniają się do tego wyróżnienia:

- Przyjazne tereny zielone: Zielona Góra jest miastem, które charakteryzuje się dużą ilością terenów zielonych, takich jak parki, ogrody i lasy. Dostęp do obszarów zieleni sprzyja aktywności fizycznej, rekreacji i relaksowi mieszkańców oraz wpływa pozytywnie na ich zdrowie i dobre samopoczucie.

- Ochrona środowiska naturalnego: Zielona Góra podejmuje działania mające na celu ochronę i zachowanie swojego środowiska naturalnego. Miasto aktywnie promuje zrównoważony rozwój, przyjazne dla środowiska rozwiązania i inicjatywy ekologiczne. Dążenie do minimalizacji emisji zanieczyszczeń, zastosowanie energii odnawialnej oraz recykling odpadów to ważne aspekty ekologicznej polityki miasta.

- Zrównoważony transport: Zielona Góra stawia na zrównoważony transport i mobilność. Miasto inwestuje w rozwój sieci ścieżek rowerowych, co promuje korzystanie z rowerów jako środka transportu. Ponadto, Zielona Góra rozwija system transportu publicznego, który obejmuje m.in. autobusy elektryczne. Te inicjatywy pomagają zmniejszyć emisję spalin, korki drogowe i poprawić jakość powietrza.

- Edukacja ekologiczna: W Zielonej Górze działają placówki oświatowe oraz instytucje zajmujące się edukacją ekologiczną i propagowaniem świadomości ekologicznej wśród mieszkańców. Działania te mają na celu podnoszenie świadomości w zakresie zrównoważonego stylu życia i ochrony środowiska.

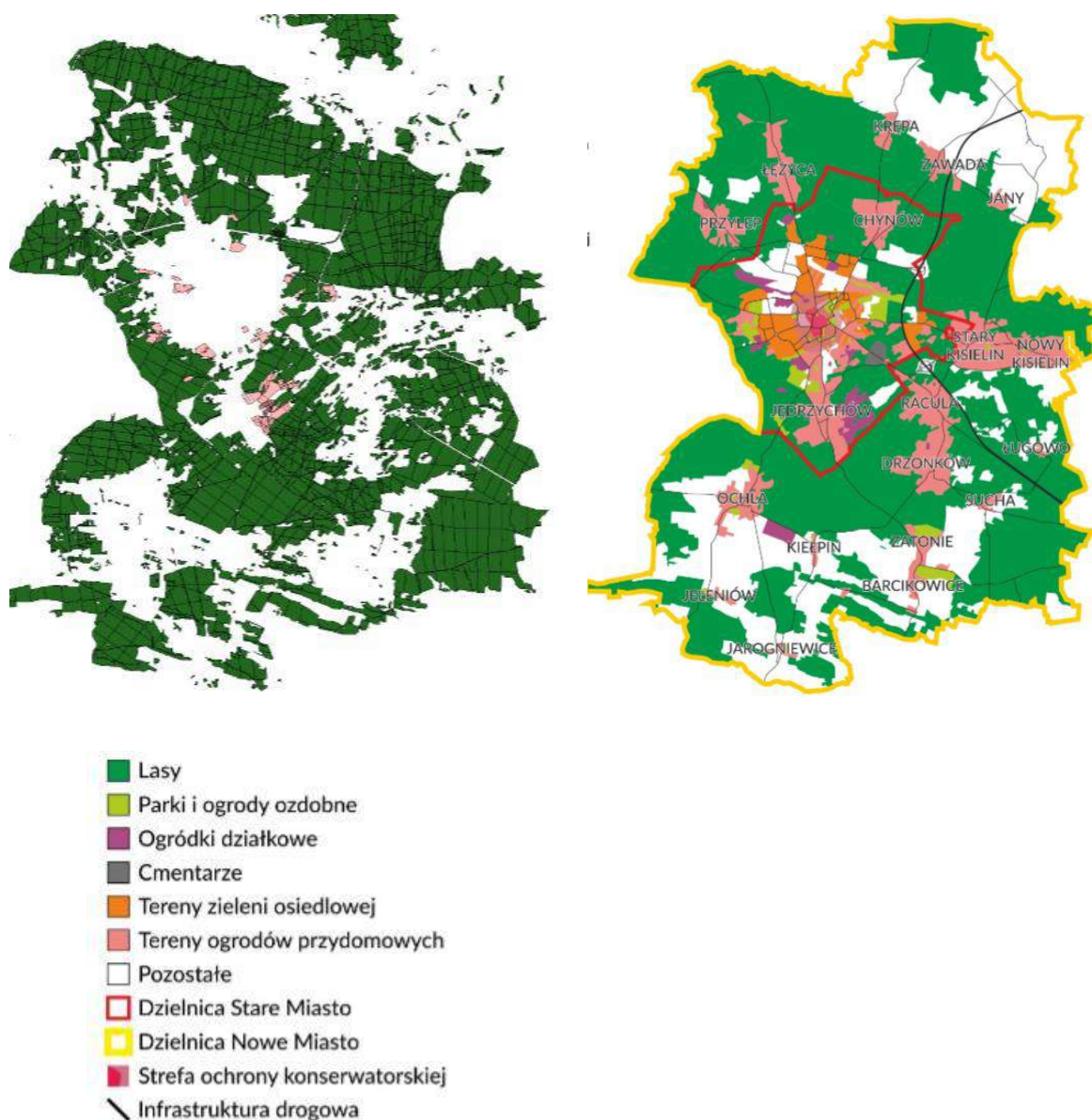
- Inicjatywy ekologiczne: Zielona Góra angażuje się w różne inicjatywy mające na celu ochronę środowiska. Przykładem jest organizacja licznych ekologicznych wydarzeń, takich jak Dni Ekologii czy akcje sadzenia drzew. Istnieją również programy zachęcające do segregacji odpadów i edukacji ekologicznej, które mają na celu podniesienie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców.

- Zieleń miejska: Zielona Góra dba o zieleni miejską, zarówno w postaci parków i ogrodów, jak i zazieleniania przestrzeni publicznych. Zieleń miejska ma pozytywny wpływ na estetykę miasta, wprowadza elementy naturalne do miejskiego krajobrazu i poprawia jakość życia mieszkańców.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Współczesny układ miasta wynika z jego oparcia o dwie doliny rzeczne –od północy Odry i od południa Śląskiej Ochli oraz długotrwałego, rolniczego wykorzystania tych terenów. Historyczne miasto rozwijało się początkowo w układzie koncentrycznym, w toku rozwoju rolnictwa, sadownictwa i winiarstwa, przekształcając się w układ plamowy. W ciągu dalszego rozwoju miasta od drugiej połowy XIX w., a zwłaszcza przez cały wiek XX i początek wieku XXI, doszło do powielenia przez zabudowę centralnego miasta modelu pasm równoleżnikowych (Rys. 1).

Rys. 1 – System terenów zieleni

Źródło: [8].

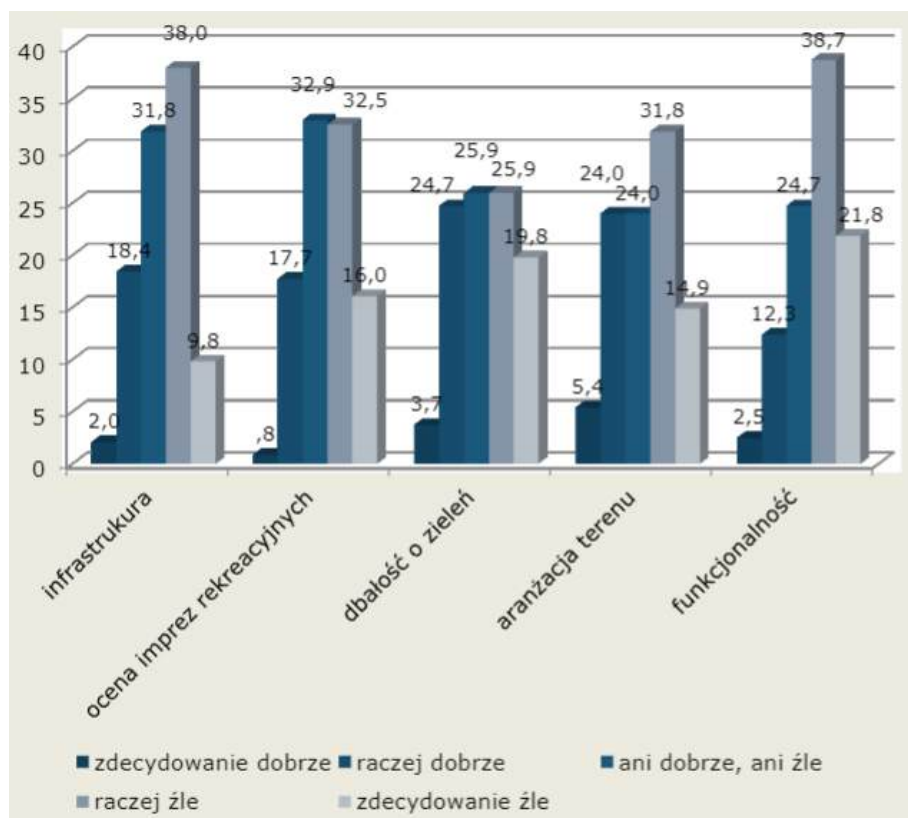
Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Aktualnie dostępna zielen w mieście w ogólnym rozumieniu nie jest oceniana dobrze –szczególnie w zakresie dostępnej infrastruktury funkcjonalności (Rys. 2).

Wnioski. Zielone miasta stają się coraz bardziej pożądanym modelem rozwoju miejskiego, uwzględniającym równowagę między wzrostem gospodarczym, ochroną środowiska i jakością życia mieszkańców. Dążenie do zrównoważonego rozwoju, efektywnego wykorzystania zasobów, ochrony przyrody i tworzenia zdrowszych, bardziej przyjaznych środowisk miejskich przynosi liczne korzyści społecznościom lokalnym, gospodarce i środowisku naturalnemu.

Inwestowanie w zielone technologie, tworzenie infrastruktury wspierającej zrównoważoną mobilność oraz promowanie partycypacji społecznej i innowacji są kluczowe dla rozwoju zielonych miast. Poprzez te działania możemy tworzyć miejsca, w których mieszkańcy mają lepszą jakość życia, przyroda jest chroniona, a miasta są bardziej odporne i przyjazne dla przyszłych pokoleń.

Rys. 2 – Ocena terenów zieleni w mieście w wybranych aspektach (%)

Źródło: stworzony autora.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Wszystkie wyżej wymienione czynniki przyczyniają się do tego, że Zielona Góra jest uznawana jako zielone miasto. Dążenie do zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska naturalnego i dbałości dobrobyt mieszkańców sprawiają, że miasto zasługuje na miano zielonego. Działania podejmowane przez władze lokalne oraz zaangażowanie społeczności lokalnej w kształtowanie zielonej przestrzeni miejskiej tworzą harmonijną i przyjazną dla mieszkańców atmosferę.

Warto również wspomnieć o kulturze i tradycjach związanych z zielenią w Zielonej Górze. Miasto słynie z uprawy winorośli i produkcji wina. Winiarstwo jest nie tylko ważną częścią lokalnej gospodarki, ale także wpisuje się w zielony charakter miasta, ponieważ winnice stanowią zielone oazy w krajobrazie miejskim.

Podsumowując, Zielona Góra jest uznawana za zielone miasto ze względu na obfitość terenów zielonych, działania na rzecz ochrony środowiska, inicjatywy związane z zrównoważonym transportem, a także kulturę i tradycje związane z zielenią. To miasto inspiruje inne lokalizacje do podejmowania działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, świadomości ekologicznej i tworzenia przyjaznej przestrzeni dla mieszkańców.

BIBLIOGRAFIA

1. URL : <https://posadzimy.pl/blog/miasto-zielone-czyli-jakie/> (dostęp z dnia: 19.04.2023).
2. URL : <https://spa4garden.pl/module/wtblog/post/77-1-zielone-miasta.html> (dostęp z dnia: 21.04.2023).
3. URL : <https://mieszkaj.skanska.pl/blog/lagom-w-praktyce/zielone-miasta-idealna-przestrzen-do-zycia/> (dostęp z dnia: 21.04.2023).
4. URL : <https://wyborcza.pl/AkcjeSpecjalne/7,173931,28238155,splosoby-na-zielone-miasto-miasta-sie-ucza-i-wymieniaja-pomyslami.html?disableRedirects=true> (dostęp z dnia: 19.04.2023).
5. URL : <http://zielonemiasto.org/zielone-miejsca-pracy/#more-2619> (dostęp z dnia: 21.04.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

6. URL : <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Zielone-miasta-przyszlosci-Jak-zmienia-sie-idea-smart-cities-w-Polsce-i-na-swiecie-8243090.html> (dostęp z dnia: 22.04.2023).

7. URL : <https://zielonagora.naszemiasto.pl/zielona-gora-czy-to-naprawde-zielone-miasto/ar/c8-2523260> (dostęp z dnia: 21.04.2023).

8. URL : Strategia Rozwoju Zieleni w Zielonej Górze
<https://docplayer.pl/11819502-Strategia-rozwoju-terenow-zieleni-w-miescie-zielona-gora.html> (dostęp z dnia: 21.04.2023)

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Крилович Іванна Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Ляшенко Г. П.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0001-6560-9931

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

На додачу до низки проблем, із котрими стикається міжнародна торгівля, а саме коронавірусна пандемія, зростання цін на енергоносії, додалася війна. Вторгнення Росії у нашу країну 24.02.2022 призвело до зупинки імпорту більшості товарної продукції, адже багато суб'єктів ЗЕД зазнали фізичних втрат, була пошкоджена інфраструктура, а іноземні партнери призупинили співробітництво із Україною через високі ризики. В даній ситуації український бізнес має вижити і зробити усе можливе, аби зберегти робочі місця, самі підприємства / галузі і саму державу.

Проблематиці здійснення міжнародної торгівлі в умовах військового часу та економічних потрясінь приділяли увагу такі науковці, як: Амоші О. І., Каленська В.П, Мельник О. Г., Созанський Л. Й., Полякова Ю. В., Фурса В. А. та інші.

Регулювання міжнародної торгівлі, зокрема експортно-імпортних операцій в Україні вже більше двох десятиріч здійснюється Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 19.02.1992 № 2139-XII [1].

В результаті війни у нашій країні у 2022 році обсяг експорту скоротився на 67,7 %, а імпорту – на 78,6 % (табл. 1).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 1 – Динаміка зовнішньої торгівлі за 2020–2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обсяг експорту, млн дол. США	74 832,3	64 106,8	36900
Темп приросту, % до попереднього року	-7,5	-14,3	-67,7
Обсяг імпорту, млн дол. США	83 346,5	60 750,6	44000,6
Темп приросту, % до попереднього року	-7,2	-27,1	-78,6
Баланс зовнішньої торгівлі, млн дол. США	-8 514,2	3 356,2	-7100,6
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	0,90	1,06	0,76

Джерело: складено автором за даними [2].

Під час війни відбулися значні зміни в товарній структурі експорту: кукурудза 12,9 %, олія соняшникова – 12,1 %, руди і концентрати залізні – 7,5 %, пшениця – 5,3 % (рис. 1).

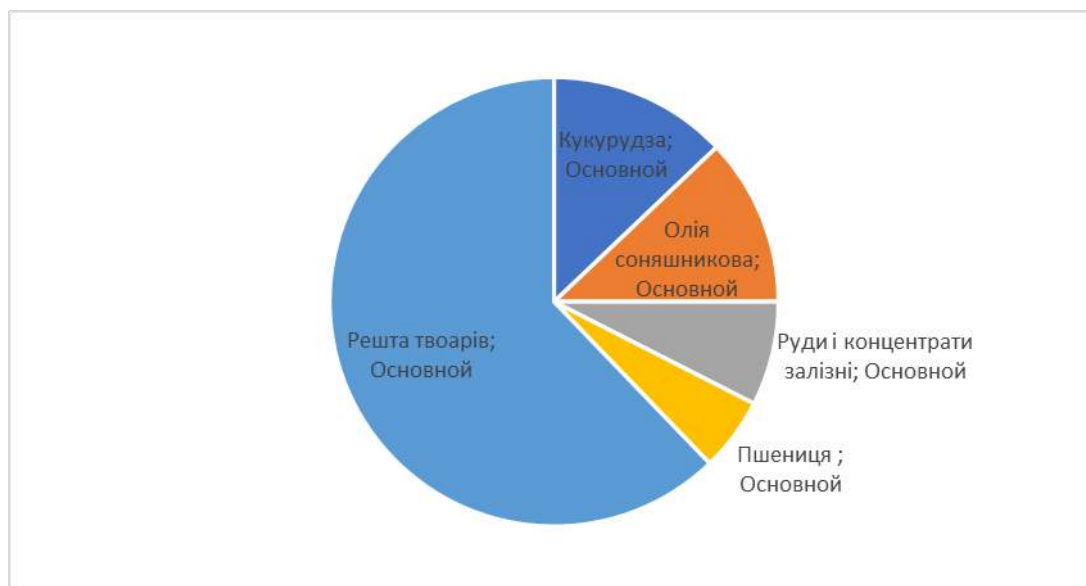

Рисунок 1 – Товарна структура експорту України у 2022 році (%)

Джерело: складено автором за даними [2].

За 2022 р. експорт між нашою державою та іншими країнами зазнав суттєвих змін. Лідером-експортером стала Польща – 15,4 % (5,6 млрд дол. США), Китай – 5,3 %, Італія, Індія, Єгипет – 1,3 % [2].

В імпортній структурі в 2018–2021 рр. переважала манеральна продукція (29,6 % від загального обсягу імпорту); машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (16,0 %); продукція

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості (12,5 %) недорогоцінні метали та вироби з них (6,1 %). Товарна імпортна структура країни у 2022 р. відображена на рис. 2.

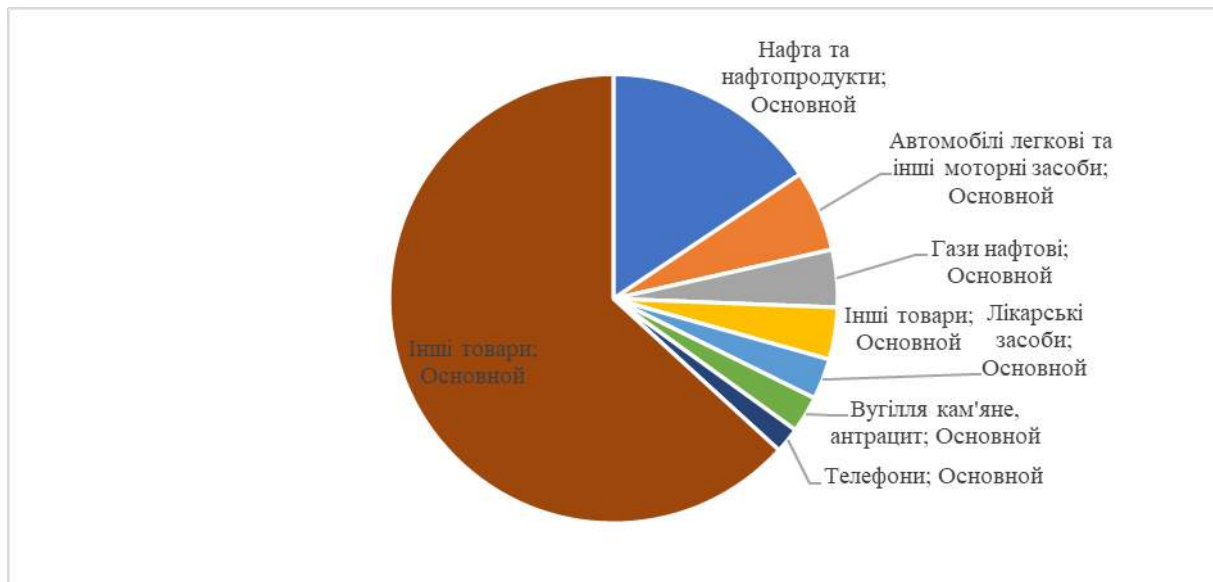

Рисунок 2 – Товарна структура імпорту Україна у 2022 році (%)
Джерело: складено автором на основі [2].

Обсяги імпорту та склад країн - імпортерів у 2022 році зазнали не таких значних змін як експорту. Головними державами-імпортерами нашої країни є КНР (15 %), Польща (9,9 %), ФРН (8,3 %), Туреччина (5,2 %), США (4,2 %) [2].

Головною проблемою, яка спричинила зниження експортно – імпорتنих операцій в Україні є порушення логістичних ланцюгів, що відповідно обумовлено війною в Україні.

До початку воєнних дій близько 2/3 експорту та імпорту в Україні відправлялися морськими шляхами. Згодом дана можливість зникла у зв'язку із блокуванням портів. Якщо вести мову про потужні хаби на суші, то вони зосереджувалися в центральному регіоні. Розпочалася війна – Росія напала на Україну. У першій її фазі стрімке просування ворожої армії Київщиною призвело до того, що до багатьох складів з товаром доступ був паралізований, а ще частина була знищена [3].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

На протязі перших днів війни перед учасниками транспортно-експедиторської галузі постав складний виклик. До нашої країни прямувало багато імпорту у контейнерах. Його вивантажували у портах інших країн, а саме перенаправлення вартувало великих затрат.

Як певний позитивний результат – сформувалися нові логістичні ланцюги, де були задіяні порти інших країн (Констанца, Гдиня, Гданськ, Клайпеда, іноді навіть Стамбул та Бремерхафен).

Значна частка вантажів була перерозподілена із залученням залізничного транспорту. Це ефективне рішення, але і воно супроводжується проблемами. Зокрема [3]:

- відсутність визначених логістичних ланцюгів першій фазі війни. Зараз це вже не так актуально, але формування даних маршрутів коштувало представникам української експедиторської галузі багатьох зусиль та тривалої роботи в режимі нон-стоп.

- різна ширина колій у нашій країні і країнах Євросоюзу. Це вказує на потребу у перевантаженні, що ускладнює процес. Буває особливо складно, коли мова йде про харчову продукцію.

- неспроможність залізничної інфраструктури обробляти значний обсяг вантажів з України у напрямку до європейських портів. Тяги, пропускної спроможності та кількості сортувальних станцій виявилось недостатньо.

- нестабільність цін на пальне. Ця проблема відчутно б'є по функціонуванню галузі, здорожуючи вартість доставки. На одному з етапів війни ракетні обстріли нафтобаз призвели до кризової ситуації, яка додатково загострилася унаслідок валютних коливань

Автор Шевчук В. [4] відзначив, що на сучасному етапі державна підтримка роботи українського бізнесу, зокрема міжнародного, є важливою задачею для забезпечення економічної спроможності нашої держави протистояти воєнним викликам.

Аналіз економічних інструментів та стратегій різних держав - є головними моментами для пошуку правильної стратегії відродження української економіки. Особливо цікаві дослідження у руслі реформ,

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

криз, зміни конкретної політики та торгових правил між державами. Аналіз намагався охопити більшість держав, аби зібрати різний досвід.

У міжнародній практиці, зазвичай, країни розробляють пропозиції стосовно реформування економіки із сторони створення належних умов для зростання експортного потенціалу. Вирішення даної проблеми є ключем до досягнення і реалізації Загальної та проміжних цілей економічної реформи. Головним чинником, що визначає експортний потенціал держави, є наявність у країні порівняльних переваг. Якщо на ранньому етапі на перший план виходили такі виробничі чинники, як земля, праця, капітал, то на сучасному етапі розвитку ключову роль відіграє здатність держави створювати потрібні умови економічного розвитку, що стимулюють розвиток відсутніх чинників [5].

Отже, модель розвитку конкурентоспроможності національної економіки під час і після війни буде успішною, коли вона сформована на перевагах, які визначаються національними стандартами конкурентоспроможності і адаптованих на вплив зовнішнього середовища. Перемога у війні, валютні коливання, монетарна політика НБУ, економічне зростання це далеко не повний перелік тих чинників, які будуть впливати на міжнародну торгівлю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29.
2. Офіційні дані Державної служби статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2023).
3. Фурса В. А. Як змінилася логістика в Україні під час війни. *Актуальні питання фінансової безпеки* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 27 берез. 2023 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 200–202.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

4. Шевчук В. Міжнародний бізнес в Україні під час війни. *Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці* : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 22 листопада 2022 року. К. : ДУІТ, ХНУРЕ. 2022. 528 с.

5. Kalenska, V. P. (2023). The commodity structure of export and import of Ukraine during the war – a legacy. *Global Prosperity*, 3(1), 26–33. URL : <https://www.gprosperity.org/index.php/journal/article/view/94> (дата звернення: 04.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Левченко Наталія Костянтинівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Сивицька І. Г.,

канд. екон. наук, доцент,

Донецький національний університет

імені Василя Стуса,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID 0000-0002-6528-8397

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ STEM-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України стало викликом для кожного українця та докорінно змінило повсякденне життя у всіх його сферах. Це позначилося і на системі освіти, яка в таких кризових умовах потребувала швидкої переорієнтації підходів щодо надання освітніх послуг і управління освітнім процесом з метою забезпечення якісного безперервного навчання.

У період післявоєнного відновлення держава повинна приділяти особливу увагу підготовці фахівців нового часу, інноваційного та сучасного суспільства, які матимуть гнучке та креативне мислення, що поєднуюватиметься з міцною науковою базою [1, с. 430]. Цього можна досягти за допомогою впровадження STEM-освіти. Вона допомагає підготувати учнів та студентів до викликів сучасного світу, який характеризується швидкою зміною технологій та потребою в інноваціях. Майбутні фахівці зможуть створювати та розробляти нові технічні рішення й розвивати новаторські підходи до розв'язання різних проблем для відновлення економіки.

Дослідженнями розвитку STEM-освіти, її основними проблемами та перспективами впровадження займалися багато українських та зарубіжних вчених. Зокрема багато робіт представлено українськими вченими Т. Андрущенко, В. Величко К. Крутою, М. Поповою та іншими. Великий внесок показали Х. Гонсалес, Дж. Куензі, Д. Лонгдон, К. Ніколс.

Секція 7

Україна – формування післявсвітніх можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Метою роботи є дослідження сучасного стану розвитку STEM-освіти в Україні, аналіз його основних проблем та перспектив.

STEM - це освітній підхід, що містить різні науки (Science), технології (Technology), інженерну творчість (Engineering) та математичне мислення (Mathematics), які вивчають у комплексі [2].

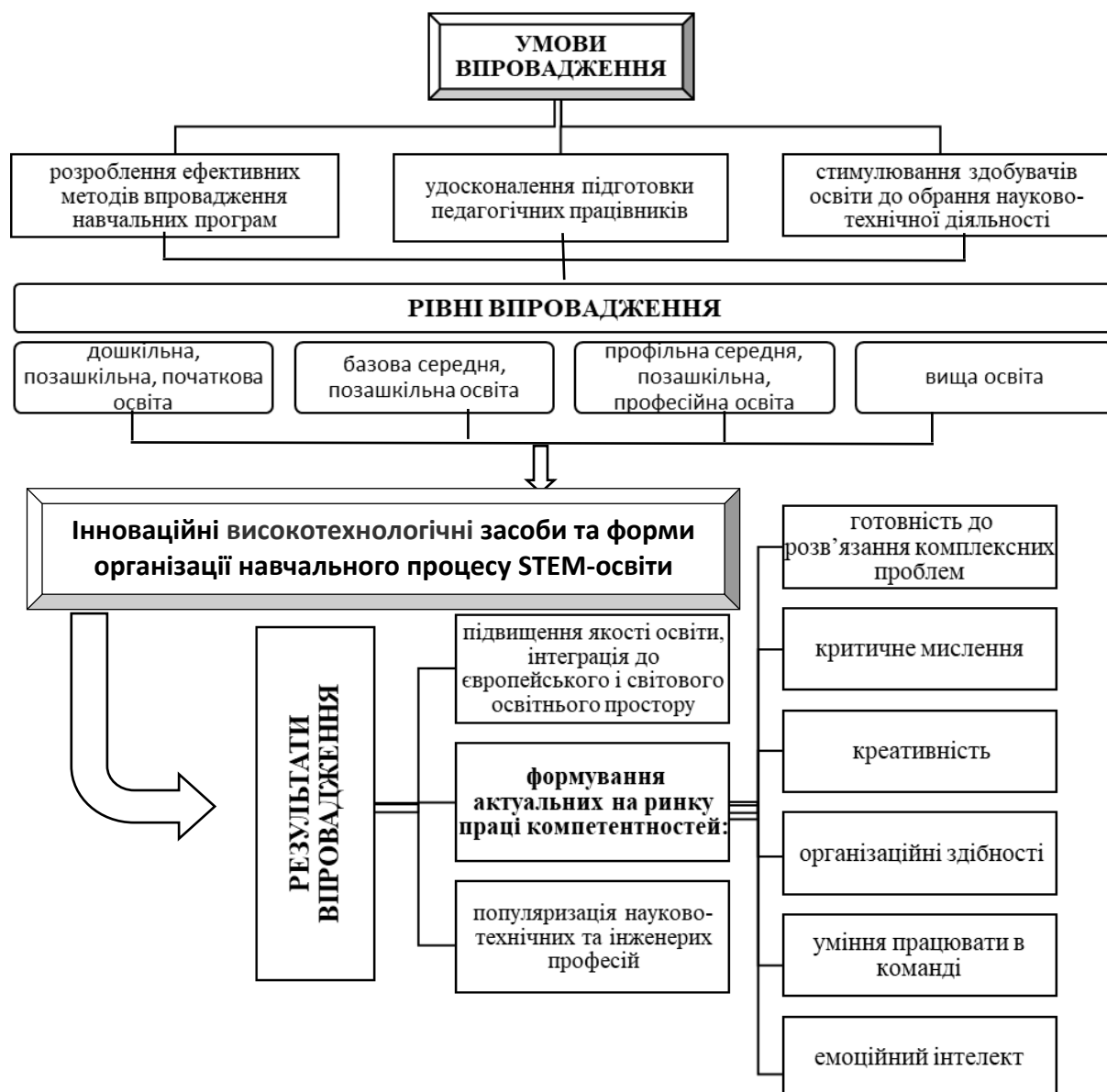

Рисунок 1 – Модель системи STEM-освіти

Джерело: розроблено авторами за [3; 9].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Головною метою STEM-освіти є мотивація учнів та студентів до вивчення природничо-математичних наук, розвиток в них компетентностей, які притаманні сучасному цифровому світу. Впровадження моделі STEM-освіти (рис.1) дозволяє розвинути в учнів критичне мислення, творчість, комунікацію, роботу в команді та вміння використовувати сучасні технології та наукові методи. До того ж такі учні та студенти можуть навчитися робити свідомий вибір професії, розуміючи, що розширення міждисциплінарних знань зробить їх унікальними фахівцями. Вони можуть сприяти розвитку науки, вирішувати складні завдання в технічних, інженерних галузях та зможуть зробити власний внесок у розвиток суспільства та економіки.

Виникнення цієї системи відбулося за запитом бізнесу, у відповідь на необхідність швидкого реагування ринку праці на зміни та затребуваність нових навичок 21 століття [4]. В Україні про STEM-освіту заговорили ще у 2016 році. Тоді було розроблено «План заходів щодо впровадження STEM-освіти в Україні на 2016–2018 рр.», що передбачав створення STEM-центри/лабораторій в загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах та наукових лабораторіях. У 2020 році Кабінет Міністрів України ухвалив «Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року» (05.09.2020 № 960-р.) та затвердив план заходів щодо її реалізації (13.01.2021 № 131-р.) [5, с. 134].

На сьогодні STEM-освіта швидко розвивається та має велику популярність в Україні. Багато українських шкіл та позашкільних закладів користуються різними STEM-підходами: здійснюють STEM-навчання за допомогою конструкторів (LEGO, LEGO Mindstorms, Cubelets), робототехнічних систем, моделей, вимірювальних комплексів і датчиків, лабораторних приладів, електронних пристроїв, в тому числі 3D-принтерів, комп'ютерів, цифрових проєктів, інтерактивних дошок, проєкційних екранів). З їх допомогою учасникам освітнього процесу краще реалізовувати наукові проєкти та дослідження, моделюючи різноманітні процеси та явища. Освітні заклади України, які вже активно працюють, застосовуючи STEM-напрямок, формують свій план роботи, включаючи STEM-тижні, різні науково-просвітницькі акції, організовують літні та зимові табори, де зосереджують свою роботу на заняттях з напрямком природничо-математичної освіти [6].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Педагогічні працівники беруть участь у різних фестивалях і стартапах. Щорічно проводиться Всеукраїнський фестиваль «STEM-весна», який ознайомлює педагогів з інноваційними технологіями, які необхідні, щоб реалізовувати концептуальні засади Нової української школи. Також в Україні проходить STEM-фестиваль ROBOTICA, який об'єднує творчу, креативну учнівську молодь та освітян до науково-технічної творчості [7]; фестиваль шкільних стартапів «Class ідея», що збирає найкращі стартап-проекти, які можуть покращити громадське життя та розв'язати конкретні проблеми.

Учні активно беруть участь у міжнародних конкурсах «Кенгуру», «Бобер», «Олімпіс», «Левеня», марафоні «День комети», Всеукраїнській конференції-конкурсі науково-дослідних робіт школярів «Зоряний шлях».

Враховуючи такий стрімкий розвиток STEM-освіти в Україні, варто визначити основні перспективи її подальшого розвитку, серед яких найпершою є застосування освітньої робототехніки, яка допомагає розвивати навички програмування та конструювання. Багатодисциплінарна галузь робототехніки є інноваційним напрямком, що включає знання фізики, математики, інформатики та промислового дизайну. Програмування та проектування роботів передбачає також навички командної роботи, креативності та підприємництва.

Важливим напрямом є забезпечення закладів освіти відповідними центрами та STEM-лабораторіями, основна робота яких полягатиме у підвищенні інтересу здобувачів освіти вивчати точні, інженерні та природничі науки; розвиток STEM-хабів, залучення допомоги міжнародних та українських донорів, створення абсолютно рівних умов здобуття STEM-освіти для людей, які мають особливі потреби [8].

Втім, розвиток такого освітнього підходу на своєму шляху має багато бар'єрів, серед яких основними є:

- зниження рівня викладання предметів природничо-математичної галузі та недосконалість змісту освіти;
- низька якість навчально-методичного забезпечення природничо-математичних дисциплін;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- відсутність належних умов, зокрема обладнання, для STEM-навчання у багатьох освітніх закладах;
- обмежений доступ до сучасного обладнання здобувачів освіти з сільської місцевості чи людей з особливими потребами. [9].

Висновок. Інтенсифікація економічних процесів є головною запорукою відновлення економіки та забезпечення економічної стійкості України в післявоєнний період. В цих умовах стрімкий розвиток STEM-освіти здатний підвищити якість освітніх послуг та буде сприяти підготовці для ринку праці фахівців нової генерації. Освітній напрямок STEM вже зміг зацікавити сучасну молодь та залучити її до наукової та дослідницької роботи, тому потребує подальшого розвитку та створення відповідних умов для його всебічного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стецула Н. О., Абрамова О. В., Герасимчук Г. А., Крижановська Т. І., Крись О. П. Перспективи розвитку STEM-освіти: інтеграція в освіті. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 3(17). С. 428–436.
2. Майбутнє – за STEM. А яке майбутнє STEM в Україні ? URL : <https://focus.ua/uk/ukraine/504139-maybutnye-za-stem-a-yake-maybutnye-stem-v-ukrajini> (дата звернення: 17.04.2023).
3. Використання елементів STEM-освіти на уроках математики. Збірник матеріалів роботи творчої групи викладачів математики. Рівне : НМЦ ПТО, 2019. С. 5–6.
4. STEAM-освіта – світовий тренд, що прийшов до України. URL : <https://mind.ua/openmind/20185700-steam-osvita-svitovij-trend-shcho-prijshov-do-ukrajini> (дата звернення: 17.04.2023).
5. Колток Л., Іваник Н. Упровадження STEM-освіти в освітній процес Нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* : науковий збірник. 2020. Том 3, № 27. С. 133–136.
6. Про доцільність розвитку STEM-освіти та STEM-навчання. URL : <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/1267/> (дата звернення: 19.04.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

7. STEM-фестиваль URL : <https://robotica.in.ua/> (дата звернення: 19.04.2023).

8. Перспективи розвитку STEM-освіти в Україні. URL : <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/perspektivi-rozvitku-stem-osviti-v-ukraini> (дата звернення: 24.04.2023).

9. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) : розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 960-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.04.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Лобанов Ярослав Вікторович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Яковенко Р. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Економіко-технологічний інститут
імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-8103-8590

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ АТ «ГІДРОСИЛА»

Стратегічне управління є надзвичайно важливим для фірм, які стикаються з труднощами у здійсненні нових стратегій свого розвитку. В умовах жорсткої конкурентної боротьби фірми, що швидко змінюються, мають не лише концентрувати увагу на внутрішньому стані справ, а й виробляти довгострокову стратегію поведінки, яка дозволяла б встигати за змінами, що відбуваються у зовнішньому оточенні.

Кожна фірма є унікальною у своєму роді, тому й процес вироблення стратегії для кожної окремої фірми має бути унікальним, тому що він залежить від позиції фірми на ринку, динаміки її розвитку, її потенціалу, поведінки конкурентів, характеристик створюваних нею товарів чи послуг, стану економіки, культурного середовища та ще багатьох факторів. Але, водночас, існують певні основні моменти, які дозволяють говорити про узагальнені принципи вироблення стратегії поведінки та здійснення стратегічного управління. Одним з таких моментів є той факт, що вихідною точкою стратегічного управління будь-якою організацією є її місія. На жаль, більшість існуючих фірм не лише не мають своєї місії, а й навіть не знають, про що йдеться.

Управління розвитком включає систему цілеспрямованих заходів, що забезпечують комплексний розвиток науки і виробництва, широке й швидке поширення та освоєння значних нововведень у народному господарстві, прискорення соціально-економічного розвитку.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Завдання управління розвитком полягають у економії та перетворенні праці, збереженні матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, ефективному використанні основних фондів та капіталовкладень, формуванні та задоволенні суспільних та особистих потреб (попиту). Особливого значення набуває соціальна функція управління розвитком, що виникає з перетворенням умов життя, праці та побуту [1, с. 294].

У трудомістких галузях (видобувна промисловість, сільське господарство, торгівля, сфера послуг та ін.) та регіонах, де не вистачає робочої сили, на перший план висувається працезберігаюча функція управління, у матеріаломістких галузях та районах із напруженою екологічною обстановкою – ресурсозберігаюча.

Фондозберігаюча функція стає визначальною для районів, де необхідні додаткові робочі місця для працевлаштування. Всі функції управління розвитком пов'язані один з одним: економія матеріалів зберігає працю в сировинних галузях, а найкраще використання основних фондів зберігає працю в машинобудуванні, будівництві та транспорті. Охорона природи та поліпшення природокористування також входять до найважливіших функцій управління розвитком [2, с. 43].

Концепція розвитку – це документ, який представляє загальний напрям дій організації задля досягнення бажаного стану у майбутньому. Вона є наслідком процесу стратегічного планування. Концепція розвитку організації ґрунтується на трьох ключових елементах: бізнес-середовищі, стратегічних цілях та потребах ринку. Визначення цих елементів є складовою вимог системи якості [3, с. 163].

Бізнес-середовище встановлює зовнішні та внутрішні умови роботи. За рахунок введення вимог щодо розуміння середовища організації (розділ 4.1 ISO 9001:2015) передбачається, що система якості гнучкіше реагуватиме на зовнішні та внутрішні умови як на поточний момент, так і на майбутнє.

Для цього проведемо аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища АТ «Гідросила» за допомогою STEP-аналізу, який спрямований на виявлення сильних та слабких сторін підприємства, його можливостей та загроз для його розвитку, встановлення ланцюжків взаємозв'язків між ними з метою розробки стратегії розвитку підприємства.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Аналіз факторів макросередовища здійснює непрямий вплив на підприємство, однак у низці випадків наслідки такого впливу є набагато істотнішими, ніж вплив середовища прямої дії. Результати аналізу представлені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Аналіз впливу СТЕП – факторів
на діяльність АТ «Гідросила»

СТЕП – фактори	Процеси зовнішнього середовища	Вплив на організацію
1	2	3
Соціальні фактори	Рівень народжуваності	Зміни попиту
	Чисельність населення	Зміни попиту
	Демографічна структура	Додатковий прибуток за рахунок незаміжньої молоді
Технологічні фактори	Рівень витрат на технологію	Збільшення витрат
	Поява нових технологій	(+)
		У найближчому майбутньому - зниження витрат виробництва
		Розширення асортиментних ліній
		Удосконалення продукції
		Оновлення програмного забезпечення
		(-)
		Моральне застарівання технологій, що діють
Підвищення вимоги до кваліфікації кадрів		
Економічні чинники	Рівень доходів підприємств та населення	Зростання платоспроможного попиту
		Імовірність купівлі дорожчої продукції для споживачів
		Розвиток торгівлі
		Розвиток конкурентного середовища
Політичні чинники	Бойові дії	Погіршення економічних зв'язків
		Політична нестабільність
	Державне регулювання цін	Втручання держави у ціноутворення

Джерело : розроблено автором самостійно.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Ефективність діяльності підприємства дуже тісно пов'язана з його управлінням: процесами планування, прийняття рішень, аналізу результатів діяльності, контролю поточних процесів та їх координації, мотивації персоналу. Враховуючи досвід зарубіжних компаній, можна стверджувати, що удосконалення процесів планування на підприємстві призводить до підвищення ефективності діяльності як окремих відділів (департаментів), так і організації в цілому. Саме тому рекомендованим заходом для АТ «Гідросила» є запровадження методу OKR – нового методу планування та оцінювання ефективності управління фінансово-господарської діяльності та управління діяльністю підприємства.

Objectives and Key Results (OKR) – цілі та ключові результати – це інструмент цілепокладання, методологія управління, яка дає можливість компанії зосереджувати зусилля на однакових для всієї організації важливих проблемах.

Метод OKR – це амбітна техніка планування і постановки цілей. Спочатку метод використовувався для постановки квартальних цілей, однак сьогодні більшість компаній використовують його і для річного планування. Сутність полягає у тому, що для кожної заданої мети повинен існувати ряд вимірюваних результатів (метрик), які б показували, наскільки досягнута мета.

Це допомагає, по-перше, домогтися вимірюваності прогресу в конкретних показниках, а по-друге, не розмивати фокус у повсякденній роботі. OKR використовують лідери галузей, транснаціональні корпорації і світові бренди: крім Intel і Google, це LinkedIn, Zynga, Twitter, Oracle, Netflix, BMW, Disney, Salesforce, Samsung. Отже, OKR передбачає формування цілей на певний період та встановлення вимірюваних ключових результатів. Цілі – це якісне визначення того, що має бути досягнуто. Важливо, щоб вони були короткими, але розлогими та амбіційними. Ключові результати – це набір кількісних показників, які вимірюють досягнення цілей.

Ключова особливість методу OKR полягає в тому, що ці цілі повинні бути принципово недосяжні. Якщо цілі досягнуті на 100 %, вони вважаються недостатньо амбітно поставленими і в плануванні на

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

наступний період потрібно це врахувати. Оптимальним буде виконання 60–75 % результатів з кожної мети. OKR з самого початку провокує на більш сміливий підхід до планування. Інша особливість методики, що відрізняє її від KPI та інших методів вимірювання продуктивності, це те, що інструментарій OKR ніяк не впливає на оцінку співробітника і розмір бонусів та інших заохочень. Вважається, що OKR можна використовувати лише в тому випадку, якщо компанія свідомо культивує довіру до співробітників.

Одна з основних відмінностей методу OKR від KPI – це спосіб постановки цілей для компанії. Цілі за методом KPI, як правило, легко досягти, вони є результатами раніше налагодженого процесу або проекту компанії. Постановка цілей за методом OKR відрізняється більшою агресивністю і амбітністю. Сенс цієї стратегії полягає у стимулюванні команди докладати більше зусиль, працювати наповну. Тобто, ефективність управління на підприємстві вимірюється не лише кількісними показниками, але й якісними, які можуть включати компетенції співробітників, тобто ті особисті якості, які необхідні працівнику для досягнення встановлених цілей. При цьому процедура ефективного управління персоналом на підприємстві включає оцінювання, цілепокладання при обов'язковому застосуванні системи зворотного зв'язку співробітників компанії на усіх етапах реалізації інструментарію OKR.

В основі OKR лежать цінності. При запровадженні OKR варто провести діагностику корпоративної культури. І якщо організація ще не готова до відкритості, якісного зворотного зв'язку, варто почати саме зі зміцнення корпоративної культури. І тільки згодом запроваджувати OKR.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бреус С. В., Шатненко Л. О. Стратегічне планування інноваційного розвитку промислового підприємства. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 18. С. 292–301.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

2. Бакай В. Й. Стратегія стійкого розвитку підприємства з урахуванням рівня його економічної безпеки. *Сталий розвиток економіки*. 2016. № 4 (33). С. 41–46.

3. Гончаренко А. С., Зачосова Н. В., Коваль О. В. Стратегічні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки страхових компаній у контексті розвитку конкурентоспроможного ринку страхових послуг. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки*. 2020. № 2. С. 160–168.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Луцько Марія Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджуючи особливості цифрової трансформації бізнес-процесів суб'єктів підприємництва слід зазначити, що застарілі моделі вже давно є проблемою щодо ведення такої діяльності. Протягом останніх років ситуація змінилась, коли пандемія COVID-19 негативно вплинула на діяльність багатьох сегментів бізнесу.

В контексті даного дослідження слід зазначити три ключові особливості цифрової трансформації бізнес-процесів [1]:

1. Суб'єкти бізнесу досить часто погоджуються з високою стратегічною значимістю цифрової трансформації для успіху їх компанії, проте вони намагаються розкрити весь її потенціал.

2. Колишні інвестиції в різноманітні цифрові платформи самообслуговування і роботизовані автоматизаційні процеси виявились успішним, відповідно до чого бюджети світових компаній зміцнювались, при цьому враховувались побажання цільової аудиторії. Наступним почали застосовувати штучний інтелект апробуючи його в мобільні додатки світових компаній.

3. Міжнародні компанії визнали, що вони потребують змін в кадрових і організаційних структурах, для того щоб сприяти цифровій роботі. Почали впроваджуватись ІТ-консультанти, online-помічники, а також голосові боти в соціальних мережах.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

В будь-якому випадку головними особливостями цифрової трансформації бізнес-процесів в умовах військового стану є [3]:

- постійне оновлення власної діяльності;
- цифрова трансформація завжди пов'язана з інноваційністю і технологіями;
- здебільшого цифрова трансформація спрямована на підвищення продуктивності праці колективу компанії і посилення конкурентоспроможності;
- основа цифрових впроваджень – очікування цільової аудиторії.

З метою підтримки цифрової трансформації бізнес-процесів світових компаній визначальними є наступні положення [4]:

- розуміння, аналітичність, моніторинг досвіду клієнтів;
- робота працівників в команді, побудова ефективного тимблдингу, залучення працівників до цифрової трансформації з формуванням сучасної корпоративної культури;
- побудова операційної моделі в роботі міжнародної компанії, де реалізуються новітні системи, змінюється архітектура, проводиться модернізація бізнес-додатків і процесів, що пов'язані з ним;
- формування нових бізнес-процесів, або цифровізація старих, що призводить до розвитку міжнародної компанії.

Особливість цифрової трансформації бізнес-процесів компаній також полягає у формуванні персоналізованої індивідуальної пропозиції та «доставці» її клієнту зручним для нього способом. Сама «доставка» передбачає за собою низку інструментів: через месенджери, через чат-боти, через емейл-маркетинг, через директ-маркетинг, за допомогою телефонії, через офлайн-косалт.

В умовах сьогодення така клієнтоцентричність досягаема за рахунок чотирьох технологій: хмарних обчислень; штучного інтелекту; платформи для роботи з даними і різноманітними технологіями; адаптації соціальних мереж.

В своїй сукупності ці особливості дозволяють проаналізувати наявний досвід цільового споживача і дослідити його взаємодію з компанією. Особливістю переходу до цифрової трансформації також є дослідження «портрету споживача», в цьому контексті актуальним є

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

моніторинг технологій і засобів комунікацій, якими користується цільова аудиторія. І в ході отриманих даних налагоджувати комунікацію з цільовою аудиторією, через зручні йому канали комунікації.

Важливою особливістю в цифровій трансформації бізнес-процесів підприємств в умовах військового стану є трансформація персоналу, суб'єкт міжнародного бізнесу повинен відкрито функціонувати і надавати будь-яку інформацію для власних співробітників. Ця особливість пов'язана з тим, щоб показати з якою метою проводиться трансформація, де саме розташована компанія, хто є галузевими конкурентами і що думає про компанію цільова аудиторія, тобто відповідно до цього прослідковується тезис: «довіра – ключ до залучення клієнта, оптимізації кадрової служби і трансформації бізнесу».

За умов досягнення згоди в кадровій службі підприємства, співробітники розуміють які цілі переслідуються, яка стоїть мета, відповідно з цим будується новий алгоритм роботи і підвищується вмотивованість. Також до особливостей цифрової трансформації слід віднести наявні інструменти, що відобразимо на рис.1.

Digital Data включає в себе проведення збору, обробки і аналізу цифрових даних в роботі суб'єкта підприємства, що дозволяє приймати ефективні управлінські рішення і поліпшувати прогнозовані значення. Дана категорія має у своєму складі три інструменти які стосуються роботи з базами даних компаній і управління ними.

Networking стосується інструментів, що дозволяють суб'єкту бізнесу синхронізувати бізнес-процеси, ефективно ними управляти і здійснювати безпосередній вплив. В результаті це дозволяє компанії зменшувати час на надання послуг цільовій аудиторії, а також збільшувати економічну вигоду від власної діяльності.

Automation може поєднувати в собі набір певних технологій штучного інтелекту, що надають змогу самоорганізовано і атономно функціонувати, це дозволяє зменшити кількість виникаючих помилок і швидше здійснювати роботу.

Digital Customer Access акцентований на інтернет технології, які забезпечують доступ і збільшують взаємодію з клієнтами формуючи достатньо високий рівень прозорості з подальшим відкриттям можливостей, щодо надання нових трансформованих і цифровізованих послуг

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

суб'єкта бізнесу. Також використовується для просування продуктів і послуг компанії в соціальних мережах, оскільки більшість потенційних клієнтів проводять низку часу в них.

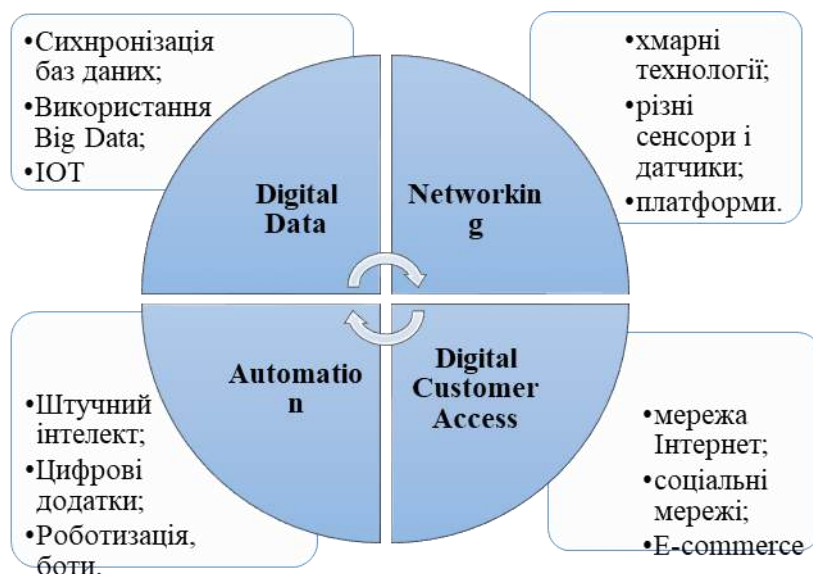

Рисунок 1 – Інструменти цифрової трансформації бізнес-процесів підприємств в умовах військового стану

Джерело: складено автором на основі [2].

Відповідно до сформованого рис.1 можемо спостерігати основний інструментарій, що використовується під час цифровізації бізнес-процесів в роботі компаній, зокрема вони стосуються:цифрових даних; автоматизації; цифрового доступу клієнтів. Охарактеризуємо їх більш детально.

Підсумовуючи, зазначимо, що в умовах сьогодення більшість суб'єктів бізнесу використовують інструменти по оптимізації власних бізнес-процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лісова Р. М. Вплив діджиталізації на бізнес-моделі: етапи та інструменти цифрової трансформації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24 (2). С. 114–118. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_24%282%29__24 (дата звернення: 28.04.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

2. Пікус Р., Заколюдажний В. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 3. С. 72–80.

3. Цифрова трансформація бізнесу: навіщо вона потрібна і ще 14 запитань. *Цифровий журнал «BusinessViews»* / вебсайт. URL : <https://businessviews.com.ua/ru/digital-transformation/id/cifrova-transformacija-biznesu-navischo-vona-potribna-i-sche-14-pitan-2046/> (дата звернення: 28.04.2023).

4. Цифрова трансформація бізнесу. *Цифровий журнал «TechExpert»*. Ч. 1 / вебсайт. URL : <https://techexpert.ua/digital-transformation-of-business/> (дата звернення: 28.04.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Луцько Марія Ігорівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Калач Г. М.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-6031-0591

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ НА ТОВАРНИХ БІРЖАХ УКРАЇНИ

Україна має значний потенціал для розвитку торгівлі на товарних біржах. Товарні біржі є важливим інструментом для забезпечення стабільності та ефективності ринків. Аналіз сучасного стану торгівлі на товарних біржах України показує, що у цьому секторі є певні проблеми, зокрема: недостатня транспарентність, недостатнє використання сучасних технологій та низька конкуренція на ринку. Однак, незважаючи на це, торгівля на товарних біржах України продовжує займати важливе місце в економіці країни.

Відсутність узагальненої статистичної інформації щодо стану товарних бірж в Україні, обмежена інформація щодо особливостей та показників діяльності окремих бірж, значний перелік видів діяльності, що зазначаються як основний, торгівля не лише стандартизованими, але й нестандартизованими товарами, відсутність торгівлі ф'ючерсами та опціонами дозволяють зробити висновок про вкрай низький рівень розвитку товарної біржової торгівлі в країні.

Один зі шляхів розвитку торгівлі на товарних біржах України - це використання сучасних технологій. Системи електронної торгівлі можуть допомогти забезпечити більшу транспарентність, прозорість та ефективність у роботі бірж. Для цього необхідно здійснювати інвестиції у розробку та впровадження сучасних технологій [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ще одним важливим чинником є забезпечення конкуренції на ринку. Необхідно сприяти вступу нових учасників на ринок, зменшувати бар'єри для вступу та забезпечувати рівні умови для всіх учасників [4]. Відкрита конкуренція на ринку допоможе забезпечити високу якість послуг та продуктів, що пропонуються на товарних біржах.

Для підвищення ефективності роботи товарних бірж необхідно також розвивати ринок та сприяти створенню нових продуктів. Розвиток нових продуктів та інструментів торгівлі може збільшити обсяги торгівлі та залучити нових учасників на ринок.

Одним зі шляхів просування та розвитку товарних бірж України є залучення іноземних інвестицій. Іноземні інвестиції можуть забезпечити необхідний капітал для розвитку та впровадження сучасних технологій та нових продуктів. Крім того, іноземні інвестиції можуть привернути нових учасників на ринок, збільшити обсяги торгівлі та підвищити конкуренцію.

Україна має значний потенціал для розвитку торгівлі на товарних біржах. Для цього необхідно здійснювати інвестиції в розвиток та впровадження сучасних технологій, сприяти вступу нових учасників на ринок та розвивати нові продукти та інструменти торгівлі [4]. Крім того, залучення іноземних інвестицій може стати додатковим фактором для розвитку товарних бірж України.

Отже, перспективи розвитку торгівлі на товарних біржах України є перспективними, але для досягнення успіху необхідно здійснювати інвестиції та забезпечувати відкриту конкуренцію на ринку.

Важливим аспектом розвитку товарних бірж є створення сприятливого правового середовища для їх функціонування. Необхідно забезпечувати правову стабільність, щоб залучити інвестиції та привернути нових учасників на ринок. Для цього можуть бути введені спеціальні законодавчі акти, що регулюють діяльність товарних бірж, зокрема, їхній статут, правила торгівлі, процедури розгляду скарг та інше [1].

Також важливо забезпечувати дотримання прозорості та відкритості процесу торгів на товарних біржах. Це може бути досягнуто шляхом розширення доступу до інформації про торги та їх результати, а також шляхом запровадження ефективних механізмів контролю

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

та моніторингу. Наприклад, можна введення системи обов'язкової публікації інформації про стан торгів на сайті товарної біржі або створення спеціальної бази даних з результатами торгів.

У загальному, можна зазначити, що розвиток товарних бірж в Україні має значний потенціал та може сприяти збільшенню обсягів торгівлі та підвищенню ефективності роботи ринку. Проте, для досягнення успіху необхідно забезпечити створення сприятливих умов для розвитку товарних бірж, включаючи підтримку держави та регуляторних органів, а також залучення нових учасників та інвестицій. Також важливо забезпечити прозорість та відкритість процесу торгів та дотримання найвищих стандартів безпеки та надійності.

Окрім того, необхідно враховувати міжнародний досвід та стандарти у сфері розвитку товарних бірж, адже це може сприяти залученню іноземних інвесторів та партнерів, а також покращенню конкурентоспроможності українських товарів на міжнародному ринку.

Отже, розвиток товарних бірж в Україні є важливим напрямком економічного розвитку країни. Розвиток товарних бірж в Україні може мати кілька перспективних напрямків:

1. Розширення асортименту торговельних інструментів: Одна з перспектив - розширення асортименту товарів, які можуть бути відображені на товарних біржах в Україні. Наразі на українських товарних біржах активно торгують сільськогосподарською продукцією, такою як зерно, насіння, масло, м'ясо, але можливості можуть бути розширені на інші товари, такі як енергоносії, металопрокат, хімічні речовини тощо.

2. Розвиток технічної інфраструктури: Розширення технічної інфраструктури для забезпечення більш швидкої та ефективної торгівлі на товарних біржах також може бути однією з перспектив розвитку. Це може включати вдосконалення торгових платформ, впровадження нових технологій, таких як блокчейн, для підвищення безпеки та надійності торгівлі, а також розвиток системи розрахунків та доставки товарів.

3. Залучення нових учасників: Розвиток товарних бірж може бути сприятливим для зацікавленості нових учасників, таких як малий та середній бізнес, фермери, експортери, імпортери, та інші гравці ринку.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

4. Розвиток міжнародної співпраці: Залучення іноземних учасників та розширення міжнародних торговельних зв'язків можуть сприяти розвитку українських товарних бірж. Встановлення партнерства з іншими країнами, розвиток міжнародних торговельних угод та відкриття нових ринків можуть створити нові можливості для розширення діяльності товарних бірж в Україні.

5. Розвиток міжнародної співпраці: Залучення іноземних учасників та розширення міжнародних торговельних зв'язків можуть сприяти розвитку українських товарних бірж. Встановлення партнерства з іншими країнами, розвиток міжнародних торговельних угод та відкриття нових ринків можуть створити нові можливості для розширення діяльності товарних бірж в Україні.

Розвиток торгівлі на товарних біржах може сприяти розвитку виробництва та збільшенню експортного потенціалу України. Для досягнення успіху необхідно забезпечити створення сприятливих умов для розвитку товарних бірж, включаючи правове та регуляторне середовище, прозорість та відкритість процесу торгів, використання нових технологій та урахування міжнародного досвіду та стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завадських Г. М., Тебенко В. М. Сучасний стан та перспективи розвитку біржового товарного ринку України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 1(36). С. 146–154. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/196144770.pdf>

2. Згурська О. М., Сьомкіна Т. В., Гужавіна І. В. Фундаментальні тренди розвитку світової біржової торгівлі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 5–9.

3. Ковальчук С. В., Дrajниця С. А., Карпенко В. Л. Світові тренди та тенденції розвитку біржової торгівлі на сучасному етапі. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 10–14. URL : <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/52/47>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

4. Резнік Н. П. Особливості функціонування вітчизняного біржового товарного ринку у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Міжрегіональної Академії Управління персоналом*. 2016. Вип. 50. С. 115–118. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2016_50_23

5. Солодкий М. О., Яворська В. О. Біржовий ринок в умовах глобалізації: стан та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 188–193.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Лялюцька Вікторія Олегівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Марченко О. І.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1301-6680

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ **ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ РИЗИКАМИ**

Глобалізація економічних ринкових процесів покращує умови існування та ведення підприємницької діяльності, але значно ускладнює управління її ризиками. Відмітимо, що управління підприємницькими ризиками завжди відносилось до складних процесів. Але саме наповненість підприємницькою діяльністю, як ризиковою формою діяльності ускладнює управлінські методи. На ускладненні процесів управління ризиками в підприємстві наголошує значна частина вчених, звертаючи увагу, що [1, с. 12]:

– ризик слід вивчати не тільки як фінансові втрати або отримання доходу в меншому розмірі, але за сприятливих економічних умов виникає можливість отримати більш високий рівень доходу, ніж який планувався;

– поряд з об'єктивним підходом до розгляду підприємницького ризику вивчається суб'єктивний підхід, оскільки аналіз ризику і прийняття правильного рішення цілком залежить від суб'єкта господарювання;

– ризик сприймається як сукупність чинників ризикових подій, що сприяють зменшенню або збільшенню результативності роботи підприємства (фінансової, виробничої, комерційної, економічної, соціальної, інвестиційної);

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

– управління ризиком являє собою спосіб підготовки та реалізації суб'єктом підприємницької діяльності певних міроприємств, що мають за головну ціль зниження можливості прийняття невірних управлінських рішень або зниження негативних наслідків щодо небажаного розвитку підприємства.

На підставі аналізу визначень науковців приходимо до розуміння, що управління ризиками в підприємстві є складним економічним процесом, а його результативність вимагає напрацювання науково - методичних підходів та рекомендацій, які дозволять систематизувати даний процес та підвищити його ефективність. Управління підприємницькими ризиками базується на дотриманні головних принципів, які забезпечують його перспективність, відповідність вимогам майбутнього.

Управління підприємницькими ризиками виконує низку функцій, а саме [2, с. 188]:

- планування;
- прогнозування;
- аналізування;
- координація;
- контроль.

Найважливішими елементами функції управління ризиками в підприємницькій діяльності є прогнозування. Саме своєчасне і правильне прогнозування настання ризикових подій, а також вірна оцінка, яка базується на прогнозних моделях є основою для ефективного управління. Загалом, планування й прогнозування в системі управління підприємницькими ризиками дозволяють:

- підвищити вартість підприємства;
- підвищити результативність управлінських рішень;
- попередити банкрутство підприємницьких підприємств;
- покращити фінансове становище.

Процес управління ризиками в підприємницькій діяльності передбачає вибір головних ризиків, тобто таких, що найбільше впливають на ефективність на певній стадії проведення аналізу. Одним із способів здійснення такого відбору є побудова карт ризику – графічно

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

зображених в описі значної кількості ризиків, розміщених в площині значущість ризику → ймовірність ризику. Відтак, практична побудова такого роду карт ризику дозволяє зобразити аналітичні оцінку та забезпечує можливості для відбору оптимального варіанта.

Практичне застосування запропонованого портфелю вимагає включення в його склад пропозицій щодо оцінювання та прогнозування ризиків. Дослідження напрацювань вчених-практиків та практичних рекомендацій щодо управління ризиками у підприємницькій діяльності найбільше охоплені в переліку міжнародних документів, зокрема [3]:

- Австралійсько-новозеландському стандарті з ризик-менеджменту AS/NZS 43360:2004;
- Програми управління ризиками;
- Комплексні основи ризик-менеджменту (розроблених американським Комітетом організацій-засновників Національної комісії із вивчення шахрайства в області фінансової звітності);
- Декларація з управління ризиками;
- Стандарти з ризик-менеджменту Федерації європейських асоціацій з ризик-менеджменту.

Узагальнивши мету підприємства, аналізують суму отриманих збитків в минулому періоді. Потім проводять факторний аналіз з виявлення ризиків та їх оцінка із подальшим складанням економічної карти ризиків. Оцінювання ризику є кількісним описом виявлених ризиків, де передбачено ймовірність та розмір можливих ситуацій, набір сценаріїв розвитку ризикових подій. Відтак, для кожного з видів ризиків представляють функції розподілу ймовірності настання небезпечних подій.

Найбільш привабливою для підприємства є механізм розвитку управління підприємницькими ризиками за формою розвитку – позитивний, який за наявності керованих ризиків у процесі функціонування дозволяє отримувати прибутки з урахуванням постійної реалізації заходів щодо ефективної програми управління ризиками [4].

Отже, управління підприємницькими ризиками дасть змогу збільшити інноваційність підприємств, бо саме інноваційні ризики є

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

найвищими. Зважаючи на вплив інноваційного фактора на економічне зростання в умовах нестабільного середовища необхідність удосконалення процесів управління ризиками у підприємницькій діяльності перетворюється на головне завдання. Застосування розроблених міжнародними компаніями документів щодо методик ризик-менеджменту позитивно вплине на удосконалення управління підприємницькими ризиками в українських реаліях економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Krutova A. S. Constituent elements of instruments of the strategic accounting. *Незалежний аудитор*. 2016. № 15 (I). С. 10–13.
2. Чуприна І. В. Поняття та класифікація ризиків в підприємницькій діяльності. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 4. С. 187–193.
3. Віннікова І. І., Марчук С. В. Кібер-ризик як один із видів сучасних ризиків у діяльності малого та середнього бізнесу та управління ними. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 5 (16). С. 110–114. URL : http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/16_2018/21.pdf
4. Євтушенко Н. О., Захаржевська А. А. Особливості формування механізму розвитку управління ризиками на підприємстві. *Економічний простір*. 2022. Вип. 182. С. 61–66. Грудень. URL : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-8>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Максименко Ірина Яківна,

канд. екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-2362-6183;

Мельник Олександра Миколаївна,

здобувачка першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти,

НУ «Запорізька політехніка»,

м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID 0009-0008-4845-2504

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Податки складають значну частину формування доходної частини державного бюджету. Із загальної суми податкових платежів, що надходять у бюджет України, частка податку на додану вартість становить більше половини. Вчасне та правильне документальне оформлення операцій з оподаткування податком на додану вартість є важливою умовою для правильності ведення обліку та подачі звітності. Тому актуальною проблемою на сьогодні стає аудит правильності, своєчасності та законності нарахування та сплати податку на додану вартість у бюджет.

Аудит ПДВ в умовах війни є складним завданням, оскільки у таких умовах змінюються умови діяльності підприємств, їх товарно-матеріальна база, структура доходів та витрат, а також фінансові ризики. У даній роботі буде розглянуто основні аспекти аудиту податку на додану вартість під час дії воєнного стану.

Аудит податку на додану вартість - це процес перевірки правильності розрахунку та сплати податків згідно з вимогами нормативно-правових актів. Аудиту підлягають фінансові документи, які стосуються операцій з податку на додану вартість.

Аудит податку на додану вартість під час дії воєнного стану може бути проведений згідно з такими підставами:

- під час перевірки фінансової звітності підприємства;

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

- за результатами перевірки підприємства з іншої причини;
- за запитом податкової інспекції.

Проведення аудиту ПДВ передбачає перевірку наступних позицій:

1. Перевірка реєстрації платників ПДВ та їх обліку.
2. Перевірка правильності відображення ПДВ у бухгалтерському обліку.
3. Перевірка правильності розрахунку ПДВ.
4. Перевірка правильності подання декларацій та сплатення ПДВ.
5. Перевірка правильності застосування податкових знижок та пільг.
6. Перевірка правильності реєстрації та відображення операцій з імпорту та експорту.
7. Перевірка правильності відображення ПДВ у фінансовій звітності.

В умовах воєнного стану проведення аудиту ПДВ дещо ускладнюється. Аудитор має враховувати наступні особливості:

1. В умовах війни зберігання фінансової та бухгалтерської документації може бути ускладненим, тому аудитор повинен перевіряти наявність і достовірність документів.
2. Умови діяльності підприємств можуть змінюватися настільки швидко, що фінансова звітність може не відображати поточну ситуацію, тому аудитор повинен враховувати можливі ризики та зміни у фінансовій звітності.
3. Умови війни можуть призвести до зміни структури доходів та витрат підприємства, тому аудитор повинен використовувати порівняльний аналіз із попередніми періодами, щоб виявити зміни у фінансовій звітності.
4. Фінансові ризики підприємств в умовах війни можуть збільшуватися, тому аудитор повинен оцінювати ризики та забезпечувати правильне відображення фінансових ризиків у фінансовій звітності.
5. Аудитор повинен враховувати законодавчі зміни та зміни в податковому законодавстві, що можуть відбуватися в умовах війни.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Усі ці особливості повинні бути враховані аудитором під час проведення аудиту ПДВ в умовах війни.

Виходячи із основних позицій аудиту ПДВ, запропоновано виділити такі етапи проведення аудиту податку на додану вартість (табл. 1):

Таблиця 1 – Етапи проведення аудиту податку на додану вартість

Етапи аудиту	Склад перевірки
1. Планування аудиту	Визначення мети, обсягу та часових рамок аудиту.
2. Розгляд документації	Огляд документів, що стосуються операцій, які підлягають аудиту, включаючи рахунки-фактури, податкові декларації та інші документи.
3. Аналіз даних	Аналіз даних з різних джерел для визначення потенційних проблем та помилок, які можуть бути виявлені під час аудиту.
4. Визначення ризиків	Ідентифікація ризиків, пов'язаних з оподаткуванням, включаючи можливі порушення законодавства з податку на додану вартість.
5. Проведення аудиту	Проведення аудиту, включаючи інтерв'ю з представниками компанії, перевірку документів та операцій та оцінку відповідності компанії законодавству з податку на додану вартість.
6. Виявлення помилок та недоліків	Виявлення будь-яких помилок та недоліків, пов'язаних з оподаткуванням, та розробка рекомендацій щодо їх виправлення.
7. Складання звіту	Складання звіту про результати аудиту та рекомендації щодо виправлення помилок та недоліків, які були виявлені.

Визначення та конкретний зміст етапів аудиту податку на додану вартість дозволить більш якісно здійснювати планування аудиту цього податку.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Результатом аудиту податку на додану вартість є виявлення помилок. Серед найбільш поширених помилок є:

- некоректне формування податкової бази підприємством - податковим агентом;
- відсутність документального підтвердження застосування відрахування за податком, сплаченого за роботи, послуги;
- списання сум податку за операціями при придбанні товарів та послуг, які не є об'єктами оподаткування;
- несвоєчасне відрахування сум ПДВ;
- відсутність відображення в обліковій політиці порядку ведення роздільного обліку доходів і витрат за операціями, що оподатковуються та не оподатковуються ПДВ;
- відсутність практики проведення інвентаризації розрахунків з бюджетом з податку на додану вартість.

Після проведення аудиту податку на додану вартість та визначення помилок підприємства можуть бути запропоновані рекомендації щодо вдосконалення системи обліку та звітності з ПДВ, а також визначені можливі ризики та недоліки у поточній практиці розрахунку та сплати податку.

Отже, аудит податку на додану вартість є важливим елементом в системі збору податків в умовах воєнного стану. Під час аудиту необхідно дотримуватись всіх вимог нормативно-правових актів та проводити перевірку з максимальною уважністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Максименко І. Я. Внутрішній аудит: підвищення ефективності роботи та забезпечення прибутковості підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 1. С. 294–296.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Максименко Ірина Яківна,
канд. екон. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-2362-6183;

Тиха Анастасія Дмитрівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти,
НУ «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна
ORCID ID 0009-0006-5039-2892

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЄСВ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Програма нарахування та сплати єдиного соціального внеску відіграє суттєву роль у податкових надходженнях до бюджету, які сприяють забезпеченню соціальної сфери країни, що є особливо важливим для економіки воюючої країни. Так, у розрізі своєчасного поповнення бюджету за рахунок стягнення ЄСВ, зокрема у 2022 році, держава мала змогу фінансувати виплату пенсій – 85,6 %, допомогу для тимчасово не працюючих людей – 4,8 % та людей, які знаходяться на лікарняному – 9,6 %. Саме тому значну увагу аудиторі під час перевірки податків приділяють правильності, повноті нарахування та сплати єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне страхування. Однак, варто пам'ятати, що на період дії воєнного стану, а також протягом шести місяців після його припинення або скасування перевірки з контролю якості аудиторських послуг проводяться лише за згодою суб'єктів аудиторської діяльності.

Загалом питання сплати та звітності з ЄСВ регулюється Законом Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 01.04.2023, де єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) - це страховий платіж, який сплачують роботодавці за своїх працівників, працюючих за цивільно-правовими договорами, а також самостійно сплачують фізичні особи - підприємці та особи, які провадять незалежну професійну діяльність [1].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 1 – Програма аудиторської перевірки ЄСВ

Напрямок перевірки	Аудиторські процедури	Джерело інформації	Термін перевірки	Аудитор
Попередній етап				
Знайомство з господарською діяльністю підприємства; визначення аудиторського ризику	Обмін з листом-зобов'язанням; підписання договору; надсилання попередніх аудиторських запитів	Статут, наказ про облікову політику, відповіді на запит аудитора від третіх осіб		
Основний етап				
Перевірка відомості обліку відпрацьованого часу та аналіз застосування ставки ЄСВ згідно наявних даних	Аналіз правильності ведення первинних документів робочого часу та додержання норм праці	Табелі обліку робочого часу, штатний розпис		
Перевірка здійснених утримань із заробітної плати	Дослідження діючої системи обліку ЄСВ на підприємстві, зокрема аналіз статей облікової політики в частині оплати праці	Накази про прийняття та звільнення працівника, табелі обліку робочого часу, штатний розпис		
Перевірка нарахувань за лікарняними листами, зокрема в частині ЄСВ	Встановлення відповідності нарахованих сум на лікарняні відповідно до норм чинного законодавства	Листи непрацездатності, розрахунково-платіжна відомість, бухгалтерська довідка		
Перевірка даних реєстрів з обліку ЄСВ	Аналіз частини ЄСВ при розрахунку основної та додаткової зарплати, відпускних та інших виплат	Відомості, журнали, звіти про відрахування на ЄСВ		
Перевірка податкових декларацій з ЄСВ	Перевірити правильність нарахування ставок на ЄСВ, своєчасність його сплати та відображення у звітності	Звіти з відмітками щодо їх здачі		
Визначення суттєвості помилок та порушень для визначення достовірності даних	Визначення впливу виявлених помилок на викривлення поданих звітів	Розрахунково-платіжна відомість, бухгалтерська довідка, виписка з банку, робочі документи аудитора		
Заключний етап				
Складання аудиторського звіту та висновку	Підбивання підсумків проведеного аудиту			

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Беручи до уваги важливість даних пунктів для соціальної сфери, зрозуміло чому єдиний внесок підлягає прискіпливій увазі аудиторів. Саме тому під час загальної перевірки аудиторською компанією податкової звітності, аналіз нарахування та утримання ЄСВ доцільно проводити окремим етапом, приділяючи особливу увагу достовірності облікових даних, правильності складання податкових декларацій, ведення синтетичного та аналітичного обліку, встановленню причин прострочених платежів за страхування та порядку документального оформлення та ведення рахунку 65, згідно податковому законодавству.

Предметом аудиту на даному етапі перевірки варто вважати господарські процеси, що ініціюють виникнення поточних зобов'язань з ЄСВ, а об'єктом – діючу систему порядку та контролю розрахунків підприємства за єдиним внеском.

Головною метою проведення аудиторської перевірки з ЄСВ є отримання аудиторських доказів для узагальнення висновків щодо коректності бухгалтерських розрахунків та подання звітності. Документом, на який у своїй роботі спираються аудитори, при визначенні доказів є МСА 520 “Аналітичні процедури”. Для цього створюється програма перевірки, яка систематизує напрями перевірки, а також є детальною інструкцією для асистентів аудитора та рядових учасників перевірки, в той же час вона є засобом контролю за якістю їх роботи [3].

Таким чином складання плану полегшує аудитору організацію та контроль перевірки, дає змогу успішно коригувати свої планові завдання у випадку виникнення непередбачуваних подій

Зважаючи на роль ЄСВ в податковій системі України, а також на значну частку в надходженнях до бюджету, особливо в умовах воєнного положення, його аудит варто виділяти окремим етапом під час аудиторської перевірки. Для досягнення головної мети аудиту – отримання достатніх та надійних доказів, складається Програма аудиторської перевірки, в якій детально розписуються напрями та процедури аудиту, а також відповідальна особа та граничні терміни для виконання певного етапу. Варто зауважити, що такі дії також спрощують та підвищують якість аудиту.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування / Верховна Рада України. 2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>
2. Аудит оподаткування підприємств : навч. посіб. / О. А. Петрик, Г. М. Давидов, О. Ю. Редько та ін. ; за заг. ред. О. А. Петрик ; передм. Т. І. Ефименко. К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. 352 с.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Мартенюк Євгеній Васильович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Слюсарева Л. В.

д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-6845-9307

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема безпеки завжди була актуальною для всіх держав. Для України вона нині є проблемою номер один, оскільки на її теренах розгорнулася нав'язана Росією повномасштабна війна. Вона охопила велику територію на півночі, сході та півдні країни і приносить величезні людські жертви та економічні втрати нашій державі. Більшість керівництва і населення як України, так і інших країн не передбачали такого розвитку подій, тому нині, паралельно з шоком, болем і гнівом, іде процес осмислення причин і механізмів виникнення цієї війни [1].

Потреба в безпеці є однією з базових потреб людини. Засновник гуманістичної психології А. Маслоу зазначав, що потреба в безпеці за своєю фундаментальністю поступається лише потребі в задоволенні фізіологічних потреб - в їжі, в житлі, в одязі, що захищає від впливу навколишнього середовища [4]. Іншими словами, як тільки людина є в змозі забезпечувати себе їжею і дахом над головою, домінуючою потребою стає безпека. Економічні категорії – конкурентоспроможність та економічна безпека – як характеристики економічної системи перебувають у тісній взаємодії, котра в умовах глобалізації набуває додаткових акцентів. Конкурентоспроможність може розглядатися як безпосередній індикатор рівня економічної безпеки, оскільки остання є одним із базисних напрямів державної політики здійснення національної безпеки, характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

У відповідності до першого підходу економічна безпека розглядається з позицій наявності загроз діяльності підприємства, які завжди існують і справляють на нього негативний вплив. До таких визначень можна віднести, зокрема, наступне: «Економічна безпека підприємства - це умови діяльності, за яких суб'єкт господарювання, максимально ефективно використовуючи наявні ресурси, запобігає або усуває вплив існуючих загроз або інших непередбачуваних обставин або захищає себе від них і в цілому забезпечує досягнення основних бізнес-цілей в умовах конкуренції та економічного ризику» [2].

На основі проведеного аналізу ми можемо стверджувати, що економічна безпека фінансових компаній - це стан юридичної особи як економічної системи, в якій вона здатна адекватно реагувати і ефективно запобігати всім існуючим загрозам, як внутрішнім, так і зовнішнім [2, с. 245]. Очевидно, що система забезпечення економічної безпеки фінансових компаній повинна включати дві основні складові: - підсистему контролю та ліквідації загроз безпеки діяльності підприємства; - підсистему організаційно-економічного забезпечення формування та реалізації стратегії сталого розвитку підприємства. Таким чином, на стан економічної безпеки справляють вплив безліч різних факторів, які або сприяють, або перешкоджають забезпеченню безпеки. При неправильному або несвоєчасному регулюванні впливу фактору відбувається його перехід з відносно керованого стану до нової, дестабілізованої і часто непередбачуваної ситуації. Більше того, будь-який своєчасно не урегульований фактор, який впливає на економічну безпеку, може перетворитися на загрозу. Своєчасне втручання в розвиток економічної безпеки призводить до запобігання кризовим ситуаціям, що є найбільш сприятливим розвитком подій.

У Звіті 2022 року акценти щодо ризиків змінилися у зв'язку з пандемією COVID-19. Тому було визначено, що найбільш небезпечними для світу на найближчі два роки є ризики руйнування соціальної згуртованості, криза засобів для існування та погіршення психічного здоров'я. В той же час відзначалося, що геополітичні протистояння також входять в топ-10 ризиків по їх вагомості на найближчі 10 років [3]. Системне дослідження ВЕФ глобальних ризиків є дуже важливим,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

в ньому постійно підтверджувалася загроза геополітичних конфліктів з використанням зброї масового ураження та їх значний руйнуючий потенціал, хоч вірогідність її виникнення дещо недооцінювалася. Тому розв'язана Росією повномасштабна війна проти України була певною несподіванкою як для нашої країни, так і для всього світу. Нині війна несе колосальні руйнування матеріального багатства, людського потенціалу та фінансові втрати не лише для України, вона важким тягарем лягла на багато країн світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. П. Війна в Україні як цивілізаційний геополітичний конфлікт та механізм його розвитку. *Менеджмент і безпека в умовах війни: теоретичні та прикладні аспекти* : матеріали-науково-практичної інтернет-конференції, м. Львів, 13 травня 2022 року / упоряд. В. С. Бліхар. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 349 с.
2. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. К. : Лібра, 2016. 280 с.
3. The Global Risks Report 2022 17th Edition. URL : https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf (дата звернення: 08.06.2022).
4. Maslow A. A Theory of Human Motivation. URL : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.2317.HYPERLINK> "<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.2317%26rep=rep1%26type>" & HYPERLINK "<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.2317%26rep=rep1%26type>" rep=rep1 HYPERLINK "<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.2317%26rep=rep1%26type>" & HYPERLINK "<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.2317%26rep=rep1%26type>" type =pdf (дата звернення: 07.06.2022).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Медина Артур Володимирович,
*здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Соколова О. М.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6031-0591

ВПЛИВ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВ «THRASH! ТРАШ!» В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року президент росії оголосив про «спеціальну військову операцію» в Україні, що фактично означало початок неспровокованої, навмисної війни російської федерації проти України. Російські війська негайно розпочали масштабний військовий наступ на Україну з повідомленнями про ракетні удари та вибухи у великих містах України. Президент України Володимир Зеленський підписав указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», який затвердила Верховна Рада. Наразі українська армія продовжує опір російським військам. Водночас Західний світ разом із традиційно нейтральними країнами (Японія, Швейцарія, тощо) запроваджує санкції проти росії через її вторгнення в Україну, що націлені на російську економіку, фінансові установи та окремих осіб. Крім того, велика кількість міжнародних компаній призупиняє свою діяльність в росії.

Остаточне вирішення та наслідки цих подій важко передбачити, але вони можуть мати подальший серйозний вплив на українську економіку та бізнес ТОВ «Trash! Траш!». Керівництво мережі «Trash! Траш!» продовжує докладати зусиль для виявлення та пом'якшення негативного впливу війни на компанію, однак, існують фактори поза сферою його відому чи контролю, зокрема про тривалість та серйозність військових дій, а також подальші дії уряду та дипломатії.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Через вплив військового вторгнення діяльність та результати ТОВ «Thrash! Траш!» зазнали негативних наслідків. Станом на 31 грудня 2021 року роздрібна мережа включала 88 супермаркетів, на початок 2022 року вже діяли 90 супермаркетів «Thrash! Траш!» [1; 2]. Внаслідок початку військових дій на території України мережа закрила, або тимчасово призупинила діяльність 20 супермаркетів «Thrash! Траш!» (у Київській та Вінницькій областях, Харкові, Херсоні та Бердянську), 14 з яких вже знову працюють. Ті магазини, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях, наразі не відновили свою діяльність. В той же час було відкрито 8 нових супермаркетів «Thrash! Траш!», 5 з яких відкрито у воєнний час (у Західному регіоні, Київській області та м. Рівне) [2; 4].

ТОВ «Thrash! Траш!» - орендар. Внаслідок війни росії проти України після 24 лютого 2022 року в підприємства виникла необхідність в перегляданні договірних умов по вхідній оренді приміщень, більшість магазинів після початку воєнних дій та порушення логістичних шляхів залишились без належного товарного залишку та не мали можливості в повному обсязі здійснювати продажі товарів населенню. Департаментом розвитку були проведенні численні зустрічі з орендодавцями та досягнуті домовленості щодо зменшення плати за оренду приміщень, надання пільгового періоду та\або зменшення складових чи відсотків окремих складових орендної плати - плати за технічне обслуговування або фіксованих платежів.

ТОВ «Thrash! Траш!» - орендодавець. Внаслідок війни рф проти України після 24 лютого 2022 року підприємством були частково втрачені доходи від вхідної оренди внаслідок тимчасового списання площ (на зруйнованих, законсервованих і заблокованих об'єктах), вільних площ (площі в роботі, але покинуті орендарями внаслідок зниження попиту та обмеження часу роботи приміщень в яких надавались площі в суборенду в зв'язку з тривалими комендантськими годинами. Департаментом оренди були проведенні численні зустрічі та обговорення з орендарями. Були досягнуті домовленості щодо надання пільгового періоду, зменшення орендної ставки (в деяких випадках орендарям були погоджені дисконти на різні частини орендної ставки,

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

в залежності від ситуації на об'єктах, а є і випадки, коли орендарі сплачували тільки експлуатаційні платежі, а оренда плата не нараховувалась. Станом на дату випуску звітності більшість тимчасово втрачених орендарів на підконтрольних Україні територіях повернулись до звичайного режиму роботи та оплати оренди. Також відзначається збільшення орендарів та плати за оренду на площах, розташованих в Західних областях України [3].

В зв'язку зі складним становищем в операцій діяльності керівництво ТОВ «Thrash! Траш!» прийняло рішення зменшити витрати на оплату праці персоналу. По адміністративному персоналу було прийнято рішення про скорочення штатного розкладу по підрозділам зі зміною розміру оплати праці. Щодо операційного персоналу магазинів - відбулося скорочення штатного розпису в зв'язку з припиненням роботи значної кількості магазинів. Наразі частково повернули відсоток заробітної плати, частково повертається персонал.

Починаючи з 24 лютого 2022 року до середини квітня 2022 року у зв'язку із зосередженістю логістичних об'єктів багатьох постачальників навколо Києва спостерігалися перебої із поставками товарів. Із середини квітня ситуація нормалізувалася. Логістичні проблеми пов'язані із закриттям доступу до портів, безпекою перевезень із районів бойових дії, розривом ланцюгів поставок, звичайно, відобразилися на діяльності підприємства. Спостерігалися перебої із поставками окремих товарів. Проте, протягом березня 2022 року ці проблеми вдалося вирішити. Товариство знайшло альтернативних постачальників, адаптувало логістику і роботу розподільчих центрів.

Основними клієнтами «Thrash! Траш!» є широке коло споживачів. У зв'язку із міграцією населення компанія перерозподіляє товарні потоки, коригує графік роботи магазинів, коригує ланцюги доставки товарів для адаптації до поточного попиту. Негативним операційним фактором була заборона на торгівлю алкогольними напоями, яку ввело більшість військових адміністрацій. Проте, із середини квітня 2022 року ситуація виправилася. Також негативно впливає на роботу з постачальниками ряд введених обмежень: критичний\некритичний імпорт, обмеження умов співпраці по соціально значимих категоріях

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

(відтермінування, націнка). Повільно відновлюється поставки товару від мультинаціональних компаній, більшість виробників звузили асортиментну пропозицію, акумулюючи виробничі потужності на основних позиціях, по багатьох категоріях зменшилась кількість діючих на території України виробництв, що спричинило дефіцит на ринку. Зменшення кількості постачальників призвело до перегляду комерційних умов співпраці – зменшення відтермінувань оплати товару та маркетингових бюджетів [2].

Після всіх прийнятих мір по оптимізації робочого процесу ТОВ «Thrash! Траш!» знову має достатні товарні запаси в днях не менші, ніж до початку війни, що дозволяє системно працювати та торгувати. Імпорتنний потік працює системно. Вдається знайти і привезти товари категорій, по яких існував або існує дефіцит в Україні. Ринок роздрібної торгівлі відновлюється.

З прийняттям закону України від 01.04.2022 № 2173-IX Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану, який набрав чинності з дня його офіційного опублікування 16 квітня 2022 року ряд Товариство використало право надане державою та прийняло рішення по переходу на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку по ставці 2 %. При переході на період перебування на даній системі оподаткування підприємства не являються платниками податку на додану вартість та податку на прибуток. Систему оподаткування ТОВ «Thrash! Траш!» було змінено з 2 травня 2022 року. Із зміною системи оподаткування керівництво ТОВ «Thrash! Траш!» очікує позитивний вплив на фінансову стійкість та покращення показників її діяльності [3].

Враховуючи всі негативні наслідки повномасштабного вторгнення, можна відмітити стабільну та злагоджену роботу ТОВ «Thrash! Траш!». Компанія й надалі розвивається, розширює свої торгові площі та асортимент товарів, впроваджує інновації, надає робочі місця та піднімає економіку країни сплачуючи податки.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіти про управління ТОВ «ТРАШ». URL : <https://thrash.ua/reporting>
2. Thrash! Траш! / Офіційний вебсайт URL : <https://thrash.ua/>
3. Фінансова звітність ТОВ «ТРАШ». URL : <https://content.thrash.ua/uploads/2022/10/06/633e7189ccf45.pdf>
4. 100 днів повномасштабної війни: fozzy group відновили роботу понад 100 магазинів. URL : <https://www.fozzy.ua/ua/news/2022/100-dn-v-povnomasshtabno-v-yni-fozzy-group-v-dnovili-robotu-ponad-100-magazin-v/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Мелешко Олеся Валеріївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Бодров В. Г.,
д-р екон. наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
України,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна
ORCID ID 0000-0002-1229-3432

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОЄКТІВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Корпоративна соціальна відповідальність (далі - КСВ) - це підхід до управління бізнесом, що передбачає дотримання компаніями етичних, соціальних та екологічних норм і зобов'язань. Виконання КСВ дозволяє підприємствам бути чутливими до потреб громади, знижувати вплив своїх дій на довкілля, забезпечувати рівні умови праці та інші позитивні соціальні наслідки.

Проте реалізація проєктів КСВ може бути коштовною для компаній, особливо для малих і середніх підприємств. У таких випадках, податкове стимулювання може допомогти компаніям забезпечити фінансування проєктів КСВ та підтримати їх розвиток.

Україна не має спеціальних податкових пільг для компаній, які реалізують проєкти КСВ. Проте, в інших країнах, таких як США, Велика Британія, Франція та Німеччина, компанії мають право на певні податкові вигоди за реалізацію проєктів КСВ. Як правило, виокремлюють американську, британську, європейську (континентальну), японську та російську (пострадянську) моделі корпоративної соціальної відповідальності [2]. Їхню характеристику та основні риси подано у таблиці 1.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 1– Характеристика світових моделей КСВ

Назва моделі	Характеристика
Американська модель	Характерні добровільні ініціативи в галузі КСВ, фінансування різних проектів і програм, благодійність, меценатство, спонсорство. Держава заохочує компанії, що активно реалізують програми КСВ – вони звільняються від низки податків, що закріплено на законодавчому рівні.
Європейська модель	Характерною рисою європейської моделі є її державне регулювання, внаслідок чого її визнають як приховану форму КСВ.
Британська модель	Є за своєю суттю симбіозом європейської та американської моделей. Як і в європейській моделі, держава активно підтримує бізнес, з американською моделлю схожість полягає у великій активності корпорацій у реалізації власних соціальних проектів.
Японська модель КСВ	Проявляється в системі «довічного найму» та відповідних умовах управління персоналом.
Пострадянська модель	Сформувалась на основі спадщини соціалістичних підприємств. В умовах адміністративно-командної економічної системи радянського типу соціальна відповідальність підприємств не розглядалася як особливий вид діяльності, КСВ була державно закріпленою формою активності виробничого сектору.

Джерело: [2].

В США компанії можуть отримати податкову знижку за пожертви на благодійність, а також за реалізацію проектів, спрямованих на збереження довкілля. Велика Британія ввела систему «Gift Aid», яка дозволяє благодійним організаціям отримувати додаткові кошти від держави на кожну пожертву, зроблену громадянами.

Одним із заходів корпоративної відповідальності є соціальне інвестування, яке полягає у вкладенні матеріальних, нематеріальних і фінансових активів в об'єкти соціальної сфери. Це допомагає компенсувати збитки в майбутньому та досягти позитивного соціального впливу, який підвищить якість життя в суспільстві. Окреме дослідження корпоративної благодійності показує, що благодійність не обов'язково пов'язана з задоволенням нагальних потреб окремих осіб,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

а корпоративна благодійність зосереджена на інституціях, які допомагають вирішувати соціальні проблеми в суспільстві та задовольняти базові потреби окремих людей [3].

Однією з важливих функцій сучасної держави є сприяння розвитку соціальної відповідальності підприємств шляхом поєднання ініціатив державної політики з застосуванням стимулюючих механізмів. У деяких випадках може знадобитись додаткове регулювання для досягнення цієї мети. Українські компанії також реалізують проекти КСВ, проте не мають можливості отримати певні податкові вигоди за це. При цьому, реалізація проектів КСВ може забезпечувати певні соціальні, екологічні та інші переваги для держави, тому варто розглянути можливість введення податкових стимулів для компаній, які займаються реалізацією проектів КСВ.

Для посилення зацікавленості бізнесу у впровадженні Корпоративної Соціальної Відповідальності (КСВ), державі слід розглянути такі заходи [1]:

1. Надання пільгового оподаткування: встановлення спеціальних податкових ставок або зниження податкового тягаря для компаній, що реалізують стратегію КСВ, може стимулювати бізнес до активнішої участі у цих ініціативах.

2. Зменшення адміністративного тиску: спрощення процедур і скорочення бюрократичних перешкод для підприємств, що займаються КСВ, допоможе знизити витрати на документацію та процедури та збільшити їхню зацікавленість у впровадженні КСВ.

3. Розробка Національної стратегії розвитку соціальної відповідальності: прийняття такої стратегії допоможе створити чіткі цілі та утвердити принципи, які сприятимуть ширшому впровадженню та реалізації КСВ в Україні.

4. Інформаційно-ознайомча кампанія: проведення інформаційних заходів та кампаній для споживачів і підприємців щодо соціальної відповідальності сприятиме підвищенню їхньої уваги до цих питань та стимулюватиме активну участь у КСВ-проектах.

5. Створення сприятливого середовища: забезпечення сприятливих умов для діяльності підприємств, активізація інвестиційних та

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

інноваційних процесів, а також створення відповідного законодавчого та інституційного забезпечення з питань КСВ сприятимуть бізнесу в упровадженні КСВ.

Один з можливих підходів до податкового стимулювання впровадження та розвитку проектів КСВ в Україні - це надання режиму пільгового оподаткування прибутку, який отримує компанія від реалізації проектів КСВ. Така пільга може бути залежною від певних критеріїв, наприклад, розміру інвестицій у проекти КСВ, кількості створених робочих місць або екологічних показників проекту.

Інший можливий підхід - це надання податкових знижок на витрати, пов'язані з реалізацією проектів КСВ. Наприклад, компанії можуть отримувати податкові знижки на витрати, пов'язані зі створенням соціальних, культурних та спортивних об'єктів, підтримкою благодійних організацій, розвитком екологічної інфраструктури та ін.

Отже, соціальна відповідальність бізнесу має велике значення для всіх економічних і соціальних учасників, а також для державних органів, які повинні брати це до уваги при прийнятті своїх рішень. Якщо держава сприятиме Корпоративній Соціальній Відповідальності (КСВ) і стимулюватиме її розвиток шляхом створення сприятливого соціально безпечного середовища для підприємництва, це може значно прискорити розширення соціальних ініціатив. Важливо зазначити, що саме громадянське суспільство, такі його суб'єкти, як бізнес-асоціації, ЗМІ, громадські благодійні організації, наукові установи і т.д., відіграють ключову роль у створенні такого середовища, а не сама держава. Серед заохочень можуть бути державні премії, нагороди, правові та економічні пільги, визнання, винагороди, гранти та можливості отримання вищих посад [4].

Податкове стимулювання впровадження та розвитку проектів КСВ в Україні може стати ефективним інструментом для залучення інвестицій у ці сфери. Такі стимули можуть бути спрямовані на підтримку соціально-відповідальної поведінки бізнесу та забезпечення сталого розвитку держави.

Підхід, який відповідає умовам та потребам України, може бути вибраний на основі аналізу зарубіжного досвіду та консультацій з

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

експертами. Налагодження співпраці між державою, бізнесом та громадськими організаціями може допомогти створити ефективну систему стимулювання реалізації проектів КСВ. Загалом, податкове стимулювання є одним з можливих ефективних інструментів, який допомагатиме розвитку суспільно-відповідального бізнесу та забезпеченню сталого розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобко Л. О., Мазяр А. В. Проблеми корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 5.
2. Деліні М. М. Державне регулювання соціально-економічної відповідальності підприємництва: європейський досвід. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27, № 4. С. 37–43.
3. Король С. Я. Особливості оподаткування соціальних інвестицій. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/16381/2128.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Кульгук Т. І. Сучасний стан та перспектива розвитку проектів корпоративної соціальної відповідальності в Україні. *Магістеріум. Економічні студії*. 2014. Випуск 56. С. 66–69.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Міняйленко Інна Валентинівна,

канд. екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-0388-6199;

Щур-Дунець Олекса Ігорович,

здобувач першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти,

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія

Кондратюка»,

м. Полтава, Україна

ORCID ID 0000-0001-9509-8212

ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Останнє десятиліття українська та світова економіка у цілому потерпають від постійних викликів сучасності. Для України найбільш відчутними стали: збройний конфлікт на сході держави (2014 р.), стрімко прогресуюча пандемія COVID-19 (2019 р.) та її подальша чергова хвиля, пов'язана з вірусом SARS-CoV-2 Omicron (2021 р.). А від 24 лютого й до сьогодні Україна перебуває в стані повномасштабної війни. Відтак економічні показники продовжують зазнавати зниження. Щоправда поточна підтримка з боку країн-партнерів зміцнює переконання у тому, що після закінчення війни Україна отримає необхідну допомогу, яка буде націлена на відновлення економіки.

Однак у першу чергу коротко зазначимо теперішній стан України, та як бойові дії вплинули на економічний сектор держави. У цілому збройний конфлікт між росією та Україною призвів до прямих збитків інфраструктури останньої у розмірі 114,5 млрд доларів станом на 5 вересня 2022 року.

Серед негативних макроекономічних факторів виокремлюють:

- відтік іноземного і внутрішнього капіталу з країни;
- тривалий період була призупинена міжнародна логістика, що відобразилося у застої внутрішньої торгівлі в державі;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- посилення міграційного руху людських ресурсів;
- інфляція, падіння купівельної спроможності національної валюти тощо.

Одним з найважливіших макроекономічних показників є ВВП, він виступає певною мірою індикатором життєздатності та конкурентоспроможності економіки будь-якої країни. Міністерство економіки України скоригувало свою оцінку падіння ВВП в 2022 році до 29.2 % і це стало можливим завдяки злагодженій роботі уряду, парламенту, допомозі міжнародних партнерів, високій адаптивності бізнесу та населення [2].

Проте все ще спостерігаються негативні тенденції, які не дають економіці почати відновлюватись. Спеціалісти Мінекономіки відзначають пригнічене споживання домогосподарств, яке зосереджувалось в основному на купівлі товарів та послуг першої необхідності.

Поточна стабілізація та подальше відновлення економічного положення України неможливе без підтримки країн-партнерів. Сьогодні існують різні погляди на те, яким же чином варто здійснювати відновлення української економіки. Одним із найпоширеніших є припущення про застосування так званого «плану Маршалла».

Нагадаємо, що «план Маршалла», є найбільш успішною економіко-політичною програмою відновлення країн Західної Європи після Другої світової війни. Вона передбачала надання США кредитів на відбудову та доставку товарів, сировини та продовольства до Європи.

«План Маршалла» був задіяний у період з квітня 1948 р. по жовтень 1951 р., а загальний кошторис програми становив 13 млрд. доларів США.

У контексті історичних порівнянь доцільно враховувати складність сьогоденних умови та нові виклики, напрями протидії яким поки не мають прецедентів.

I. План Маршалла був розроблений і почав запроваджуватись через кілька років після закінчення війни.

Україна ж не може чекати поки закінчиться війна, а отже й план відбудови має враховувати потреби як мирного будівництва, так і завдань поточної військової протидії агресору.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

II. Мирна відбудова Західної Європи у повоєнні роки гарантувалася також військовим потенціалом США.

Для України ризики агресивних нападів росії залишаються високими навіть для віддалених (від росії) регіонів, відтак стратегія відбудови має ґрунтуватись не на мирній, а на безпековій основі. Для цього необхідно:

1) створити мережу військових баз за участі іноземних партнерів і навчальних центрів з іноземними інструкторами. Тобто, має відбутися «поєднання» обласних центрів та важливих інфраструктурних об'єктів (атомних станцій, аеропортів, залізничних вузлових станцій) з відповідними (хоча й віддаленими) безпековими і військовими базами і центрами;

2) сформувати сучасну комунікаційну мережу (з урахуванням можливостей захищеного і супутникового інтернету, у т.ч. Старлінк).

III. «План Маршалла» був спрямований на розвиток ринкових інститутів, що включало у себе у тому числі й:

- сприяння продуктивності праці та створення конкурентоспроможних виробництв

- зменшення економічної замкненості, посилення зовнішньоекономічних зв'язків,

Варто розуміти, що всі країни вийшли з тієї війни (практично у рівній мірі) послабленими, а у ряді випадків навіть бідними, і відновлювальні процеси повинні були починатись практично з нуля. Україна ж має започатковувати процеси відбудови в оточенні розвинутих і успішних висхідних країн Європи.

Не менш показовим для України є процес відновлення Балканських країн після воєнного конфлікту в 90-х роках. З кінця 1990-х років основну роль у процесах підтримки миру та післявоєнної відбудови Балканських країн відігравав ЄС, який започаткував Процес Стабілізації та Асоціації з метою досягнення стійкого миру в регіоні та підготовки цих країн до членства в ЄС [1].

У перші роки післявоєнного відновлення обсяги міжнародної допомоги розвитку для БіГ перевищували 20 % ВВП. Обсяги такої допомоги в розрахунку на душу населення БіГ коливалися від \$140 до

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

\$279. Фінансовий пакет від міжнародних донорів для БіГ включав офіційні гранти, пільгові позики, а також схеми із включенням приватного сектору. Пріоритетними сферами фінансування були: публічна інфраструктура, реструктуризація фінансового сектору, місцевий розвиток і розбудова інститутів, включаючи державне управління.

Значні проблеми реалізації програми реконструкції виникали через недосконалу координацію міжнародної допомоги та управлінням проектами.

До 1999 року внесок ЄС у відбудову БіГ та інших Балканських країн був інституціоналізований за допомогою програм PHARE і OBNOVA.

4-5 липня в Лугано пройшла чергова Міжнародна конференція з питань відновлення України (URC 2022), яка стала унікальною можливістю для України поділитися своїм планом відновлення і налагодити взаємодію з міжнародними партнерами для найоптимальнішого вирішення завдань і викликів, що стоять перед Україною.

На вище згаданій конференції українським прем'єр-міністром був презентований вітчизняний «План відновлення України». Власне, він являє собою програму тривалістю 10 років, і сукупною чисельністю 850 проєктів [3].

Міжнародна підтримка країн, які постраждали від військових конфліктів у наш час є поширеною практикою. Котра має на меті відновлення миру та протидія країнам-агресорам, посилення партнерських взаємовідносин між державами та розвиток і покращення усіх державних інституцій.

Прикладом зазначеної практики слугує допомога від США, яку досі отримує Ізраїль, котрий перебуває в стані перманентної війни. Зокрема, в 2020 році воєнний бюджет цієї країни майже на 20 % залежав від допомоги американського уряду.

Винятку не становить і Україна, якій для відбудови будинків, доріг, інфраструктури та бізнесу знадобиться чимало часу. Однак спільними зусиллями за підтримки країн-партнерів Україна зможе відновити життя та відкрити нові шляхи розвитку та удосконалення.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медведєв Я. Повоєнне відновлення: чим Україні може бути корисний досвід Європи та Азії. URL : <https://thepage.ua/ua/experts/plan-marshalla-dlya-ukrayini>
2. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1 (686). С. 75–89. URL : <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6678>
3. План відновлення України. URL : <https://recovery.gov.ua/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Морозюк Костянтин Сергійович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Корж М. А.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-1475-6429

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ **ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ** **ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Протягом усіх етапів розвитку країн світу зовнішньоекономічна діяльність здійснювала та здійснює значний вплив на їх економічний розвиток на різних рівнях: національного господарства в цілому, окремих регіонів, об'єднань та підприємств. Донині жодній країні не вдалося створити розвинуту економіку, ізолюючись від світової економічної системи. Зараз практично немає жодної галузі в промислово розвинених країнах, яка не була б втягнута у сферу зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність з кожним днем стає все важливішим фактором розвитку національного господарства та економічної стабілізації й нашої країни.

Події, які відбуваються на території України, мають безпрецедентний характер. Держава та світ не мають достатнього досвіду регулювання ЗЕД в таких критичних умовах.

Проблемам ЗЕД в умовах нестабільності та воєнного стану приділено значну увагу у дослідженнях таких науковців: С. Бродберрі, О. В. Воронова, М. Гаррісон, С. О. Іщук, Ю. В. Полякової, С. В. Скрипник, І. З. Сторонянська, А. І. Швець та ін.

Війна суттєво вплинула на традиційні логістичні маршрути експорту-імпорту товарів з України. За даними Державної митної служби України, спостерігається зміна основних міжнародних маршрутів

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

переміщення товарів та транспортних засобів: основними маршрутами є Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова, таким чином основний напрямок змінився кардинально: з країн СНД (-57,46 %) на країни ЄС (+20,51 %), змінилися і основні види транспорту – з морських пунктів пропуску (-71,43 %) на пункти пропуску для автомобільного та залізничного сполучення. Тут варто також відзначити проблему, яка на сьогодні характерна для експорту сільськогосподарської (а особливо зерна) та металургійної продукції. Так, експорт сільськогосподарської та металургійної продукції є обмежений недостатньою пропускну здатністю інфраструктури, яку би міг у максимальних обсяг забезпечити морський транспорт. Через блокування морських портів, розрив логістичних та виробничих ланцюгів, а також внаслідок суттєвого збільшення логістичних витрат, ринок експорту України не може нормально розвиватися (як відомо у мирний час експорт товарів з України майже на 90 % здійснювався через морські порти) [1].

Облік та оподаткування експортно-імпортних операцій є важливими аспектами міжнародної торгівлі. Ці процеси відрізняються в залежності від країни, де проводяться операції, та міжнародних стандартів. Основні принципи обліку та оподаткування експортно-імпортних операцій включають:

1. Реєстрація в експортно-імпортній системі країни: Кожна країна має свою систему реєстрації експортерів та імпортерів. Для проведення експортноімпортних операцій потрібно мати відповідні документи та ліцензії. Документація: Для кожної експортно-імпортної операції необхідно мати документи, які підтверджують її здійснення. Це можуть бути контракти, накладні, інвойси, сертифікати.

2. Податки та мита: При експорті та імпорті товарів можуть бути застосовані різні податки та мита. Податки можуть стосуватися прибутку, доданої вартості, акцизів та інших. Мита зазвичай стягуються при перетині кордону та можуть бути обчислені в залежності від вартості товарів та їх характеристик.

3. Фінансовий облік: Експортно-імпортні операції мають велике значення для фінансової діяльності компаній. Потрібно правильно вести фінансовий облік, який включає у себе валютний обмін, оплату

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

товарів та послуг, відшкодування витрат, зниження податкових ризиків та інше.

Для забезпечення ЗЕД оперативно було введено таке поняття, як «критичний імпорт». А саме посилаючись на Постанову Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 було зазначено, що банкам забороняється здійснення транскордонних переказів валютних цінностей, за винятком окремих операцій. Згідно цієї Постанови було визначено обмеження щодо розрахунків у сфері ЗЕД [2]. Критичним імпортом, відповідно до законодавства, визначають перелік товарів та послуг, за якими держава дозволяє проводити транскордонні валютні платежі. Урядом було встановлено критерії щодо кожних підрозділів критичного імпорту під час воєнного стану – це сектор безпеки та оборони, енергетики, забезпечення життєдіяльності населення та забезпечення функціонування виробничих підприємств. Постановою КМУ від 07.07.2022 № 761 було скасовано таке поняття як «критичний імпорт» та з'явилась можливість переказу валютних коштів для імпорту товарної продукції [3].

В той же час, навесні 2022 року відповідно до Податкового кодексу України 10 розділу XX «Перехідні положення» було скасовано ПДВ, ввізне мито та було знято оподаткування на товари для тих суб'єктів, хто сплачує єдиний податок. Однак ці правила не стосувались платників єдиного податку, що зазначені пп.1 п. 293.3 Податкового кодексу - 667 су України [4]. Однак з 1 липня набув чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» від 30.05.2022 № 7418. Відповідного до положень цього Закону відновлюється оподаткування: для товарів, що ввозяться платниками єдиного податку 1-3 груп; для транспортних засобів, що ввозяться громадянами та для підприємств, що не сплачують ввізне мито [5]

2 травня 2023 року офіційно опубліковано Закон України «Про внесення змін до підрозділу 2 розділу XX "Перехідні положення" ПКУ щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

операцій з постачання / ввезення товарів для потреб безпеки і оборони у період воєнного стану» від 10.04.2023 № 3019-ІХ. Документ чинний із 3 травня 2023 року.

Ним передусім оновлено п. 32 підрозділу 2 розділу ХХ "Перехідні положення" ПКУ, який передбачає тимчасово, на період АТО та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, та/або запровадження воєнного стану відповідно до законодавства, звільнення від ПДВ операції з ввезення на митну територію України та постачання на митній території України товарів для оборонних потреб.

Сюди потрапили тепер, зокрема, й безпілотні літальні апарати; оптичні прилади для слідкування.

Також тимчасово, на період, що закінчується останнім календарним днем місяця, в якому буде припинено або скасовано воєнний стан в Україні, звільняються від ПДВ операції з постачання послуг, пов'язаних з програмним забезпеченням військового призначення, міжнародна передача якого підлягає державному контролю.

Окрім того, тимчасово, протягом дії воєнного стану в Україні, звільняються від ПДВ операції з ввезення на митну територію України товарів, що належать державі в особі Міноборони, ЗСУ, а також інших утворених відповідно до законів України військових формувань, розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави, поміщені у митний режим переробки за межами митної території України, та/або продукти їх переробки, які повертаються на митну територію України у митному режимі імпорту після ремонту та/або обслуговування.

Світове господарство є ключовим фактором економічного розвитку кожної окремої країни та світу в цілому. Держава, яка прагне забезпечити свою економічну безпеку та політичну незалежність, повинна регулювати зовнішньоекономічні відносини, забезпечуючи захист інтересів своїх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, створюючи рівні можливості для розвитку підприємницької діяльності та

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

напряму використання прибутків і здійснення інвестицій. Забезпечити успішність зовнішньої торгівлі може правильно вибудована митна політика, яка є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності держави.

Регулюючий вплив ПДВ та акцизного податку на соціально-економічний розвиток країни є важливим фактором, який потребує уваги від урядових органів при прийнятті рішень про введення або зниження ставок цих податків. Проте слід пам'ятати, що, з одного боку, збільшення нетарифного регулювання може призвести до зростання ВВП, але з іншого боку, це може викликати інфляцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Обух В. Відновити експорт в умовах війни: складно, але життєве необхідно. *Укрінформ*. 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3449529-vidnoviti-eksport-v-umovah-vijni-skladno-ale-zittevoneobhidno.html> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління НБУ від 24.02.2022 № 18. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
3. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 153 та визнання таким, що втратив чинність, пункт 1 постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2022 р. № 289 : постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 № 761. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2022-%D0%BF#Text>
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010, із внесенням змін від 28.10.2022 до розділу XX «Перехідні положення». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20221028#Text>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування : Закон України від 30.05.2022 № 7418. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-IX#Text>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Мосійчук Ірина Олександрівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Мартиненко В. В.,

д-р екон. наук, професор,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0001-9078-8345

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК СЕКТОРУ ДЛЯ МОЛОДІ В ПІСЛЯВОЄННОМУ СУСПІЛЬСТВІ УКРАЇНИ

Сільське господарство в Україні відіграє важливу роль в економіці та соціальному розвитку країни, особливо в післявоєнний період. Молодь, яка становить значну частину населення України, має великий потенціал у розвитку сільського господарства, яке може стати перспективним сектором для молоді в післявоєнному суспільстві.

Розвиток сільського господарства в Україні стикається з рядом викликів, таких як втрата аграрного потенціалу внаслідок війни, економічні труднощі, зміни в демографічному складі села та відсутність належної підтримки молодих фермерів. Водночас, молодь в Україні виявляє зростаючий інтерес до сільського господарства як можливості для самореалізації, розвитку підприємництва та внесення позитивного вкладу в розвиток рідного краю.

Метою доповіді є висвітлення проблем розвитку сільського господарства як сектору для молоді в післявоєнному суспільстві України. Розглянутья виклики та перешкоди, з якими стикається молодь у сільському господарстві, а також висунуться висновки та висвітляться передбачувані дослідження на цю тему.

Перспективи розвитку сільського господарства як галузі для молоді у повоєнному українському суспільстві викликають занепокоєння,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

про що свідчать статистичні дані. Понад 5 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь були замінені або знищені, що призвело до втрати понад 5 мільйонів курей і 250 000 свиней, а також понад 100 000 корів, а також інших матеріально-технічних засобів і понад 2 000 одиниць сільськогосподарської техніки та транспортних засобів.

Вплив цих статистичних даних на майбутнє сільського господарства як життєздатної галузі для молоді в післявоєнній Україні є значним. Втрата великих сільськогосподарських угідь і худоби створює проблеми для відродження та модернізації сільськогосподарського сектора, який міг би забезпечити можливості працевлаштування для молоді. Руйнування інфраструктури та техніки ще більше ускладнює перспективи розвитку сільського господарства, оскільки потребує значних інвестицій для відновлення та заміни.

Виклики, з якими стикається молодь у післявоєнній Україні, підкреслюють необхідність цільової підтримки та інвестицій в аграрний сектор для створення можливостей для молоді. Це може включати фінансові стимули, доступ до доступних кредитів, професійне навчання та програми наставництва для сприяння підприємництву та інноваціям у сільському господарстві. Крім того, слід докласти зусиль для відновлення та модернізації сільськогосподарської інфраструктури та забезпечити підтримку сталих та екологічно чистих методів сільського господарства.

Незважаючи на статистичні дані, які відображають значні виклики, з якими зіткнувся аграрний сектор у післявоєнній Україні, існує потреба в проактивних заходах для сприяння розвитку сільського господарства як життєздатного сектора для молоді. Інвестиції у відродження сільськогосподарських угідь, відбудову інфраструктури та надання цільової підтримки та заохочення для молодих фермерів можуть створити можливості для наступного покоління зробити внесок у зростання та процвітання аграрного сектору України після війни.

Серед можливих напрямів досліджень у галузі розвитку сільського господарства для молоді у повоєнній Україні можна було б включати:

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Оцінка перешкод і проблем, з якими стикаються молоді фермери в доступі до землі, худоби та сучасних сільськогосподарських технологій, а також визначення стратегій подолання цих перешкод. Це може включати проведення опитувань, інтерв'ю та тематичних досліджень для збору даних щодо конкретних проблем, з якими стикаються молоді фермери, та визначення потенційних рішень, таких як державна політика, фінансові стимули та програми наставництва.

Вивчення ролі освіти та професійної підготовки у підготовці молоді до кар'єри в сільському господарстві. Це може включати оцінку існуючих програм сільськогосподарської освіти та навчальних ініціатив, орієнтованих на молодь, оцінку їхньої ефективності в забезпеченні молодих фермерів необхідними знаннями та навичками для сучасної сільськогосподарської практики та визначення областей для вдосконалення.

Дослідження потенціалу стійких сільськогосподарських практик, таких як органічне землеробство, агролісомеліорація та точне землеробство, як життєздатних варіантів для молодих фермерів в Україні. Це може включати проведення польових експериментів, аналіз даних щодо економічної та екологічної ефективності стійких методів сільського господарства, а також оцінку рівня впровадження та проблем, з якими стикаються молоді фермери під час впровадження цих методів.

Дослідження соціальної та культурної динаміки молодих фермерів у повоєнній Україні та їхньої ролі у розвитку села. Це може включати вивчення мотивації, прагнень і викликів молодих фермерів, їх взаємодію з місцевими громадами та їхній внесок у сільське життя та добробут громади. Це дослідження також може вивчити гендерну динаміку в сільському господарстві, включаючи роль молодих жінок у сільському господарстві та їхні унікальні проблеми та можливості.

Одним із найперспективніших напрямів досліджень у сфері розвитку сільського господарства для молоді у післявоєнній Україні може стати дослідження інноваційних сільськогосподарських технологій, таких як точне землеробство, яке передбачає використання даних, датчиків та автоматизації для оптимізації сільськогосподарського

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

виробництва. Точне землеробство має потенціал для підвищення ефективності використання ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище та підвищення продуктивності сільського господарства, що може бути особливо актуальним для молодих фермерів, які можуть мати обмежений доступ до землі та ресурсів. Дослідження в цій галузі можуть включати оцінку впровадження та впливу технологій точного землеробства серед молодих фермерів в Україні, визначення перешкод для впровадження та вивчення стратегій сприяння їхньому застосуванню.

Крім того, було б також корисно дослідити роль цифрових технологій у сільському господарстві, таких як сільськогосподарські дрони, дистанційне зондування та програмне забезпечення для управління фермами, а також їхній потенціал для розширення можливостей молодих фермерів у покращенні їхньої продуктивності та практики сталого розвитку. Дослідження можна було б зосередити на оцінці впровадження та впливу цих технологій серед молодих фермерів, виявленні перешкод і факторів, що сприяють їхньому застосуванню, а також дослідженні шляхів сприяння їхньому ефективному використанню в контексті післявоєнної України.

Дослідження потенціалу сільського господарства з доданою вартістю, такої як переробка та маркетинг сільськогосподарської продукції, як засобу створення додаткової вартості та підвищення прибутковості для молодих фермерів є важливим напрямком досліджень. Вивчення існуючих практик в Україні, визначення викликів та можливостей для молодих фермерів у веденні сільського господарства з доданою вартістю, а також стратегій підтримки їх участі в цьому секторі можуть бути включені до дослідження.

Дослідження може також охоплювати соціально-економічний вплив сільського господарства на молодь, зокрема дохід, можливості працевлаштування та якість життя. Вивчення соціально-економічних результатів молодих фермерів та сільськогосподарських працівників, їх доступу до соціальних послуг та підтримки, а також внеску в місцевий економічний розвиток і стійкість громади можуть бути включені до дослідження. Використання міждисциплінарних підходів та

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

підходів участі, таких як співпраця між дослідниками, молодими фермерами, політиками та іншими зацікавленими сторонами, може бути одним з потенційних підходів до проведення досліджень у цій галузі, з метою забезпечення актуальних, практичних та реально впливових результатів, сприяючи розвитку сільського господарства як життєздатного сектора для молоді у післявоєнному українському суспільстві.

Підсумовуючи, галузь розвитку сільського господарства для молоді в післявоєнній Україні пропонує широкі можливості для дослідження та розвідки. Досліджуючи різні напрямки досліджень, такі як бар'єри та проблеми, з якими стикаються молоді фермери, стійкі методи ведення сільського господарства, інноваційні технології, сільське господарство з доданою вартістю та соціально-економічні наслідки, ми можемо краще зрозуміти потенціал сільського господарства як сектору для розвитку молоді в післявоєнний контекст України. Ці знання можуть стати основою для політики, програм та заходів, спрямованих на сприяння залученню молоді до сільського господарства та внесок у загальний розвиток сільських громад в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. KSE Агроцентр. (2022). The total losses from the war in Ukraine's agriculture reached \$ 4.3 billion USA. URL : <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-silskomugospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr>
2. План відновлення України: освіта та наука, як фундамент розвитку людського потенціалу. *Урядовий портал / КМУ*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/plan-vidnovlennia-ukrainyosvita-ta-nauka-iaak-fundamentrozvytku-liudskoho-potentsialu>
3. Лупенко Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2 (4), ч. 2. С. 30–34.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Назарчук Анастасія Петрівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Мельничук Г. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-0640-0334

АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ТА ПОКРАЩЕННЯ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

У сучасному світі, де швидкість та точність є важливими факторами успіху, автоматизація фінансових процесів стає необхідністю для бізнесу будь-якого розміру. За допомогою передових фінансових технологій та інструментів компанії можуть ефективно управляти своїми фінансовими операціями, знижувати ризики та забезпечувати стійкість свого бізнесу. Автоматизація фінансових процесів передбачає використання різноманітних інструментів та систем, що дозволяють автоматизувати та оптимізувати такі процеси, як облік, фінансовий аналіз, планування бюджету, операції з оплатою та інші. Це дозволяє підприємствам зосередитися на стратегічних аспектах своєї діяльності, замість витрачання часу та ресурсів на рутинні фінансові задачі. Автоматизація фінансових процесів привносить численні переваги для бізнесу. Зокрема, вона забезпечує високу швидкість виконання операцій, дозволяючи оперативно реагувати на зміни на ринку та внутрішні обставини. Крім того, автоматизація сприяє підвищенню точності та надійності фінансової інформації, знижує ризик помилок та маніпуляцій. Водночас, автоматизація фінансових процесів вимагає належного планування, впровадження та управління, потребує високої технологічної компетентності, а також забезпечення конфіденційності та безпеки фінансових даних [1].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

З ростом важливості автоматизації фінансових процесів, на сьогоднішній день доступний широкий спектр інструментів, які можуть бути використані для ефективної автоматизації різних аспектів бізнесу. Ось деякі з найпоширеніших видів інструментів для автоматизації бізнесу:

1. ERP-системи (системи управління ресурсами підприємства) – надають широкий спектр функціоналу для управління різними аспектами бізнесу. Основні функціональні переваги використання таких систем такі [2]:

– фінансовий облік: ERP-системи дозволяють вести облік фінансових операцій, включаючи облік доходів і витрат, управління бюджетом, фіксацію активів і зобов'язань. Вони надають можливість створювати фінансові звіти, баланси та звіти про прибуток і збиток;

– управління складом і логістикою: ERP-системи допомагають керувати запасами товарів, відстежувати рух товарів від постачальників до клієнтів, планувати поставки та оптимізувати логістичні процеси. Вони також забезпечують можливість контролювати складські залишки та виконувати інвентаризацію;

– управління продажами та CRM: ERP-системи надають можливість керувати процесами продажів, від керування контактами з клієнтами до обробки замовлень та виставлення рахунків. Вони дозволяють стежити за взаємодією з клієнтами, керувати контрактами, управляти пропозиціями та відстежувати продажі;

– управління виробництвом: ERP-системи допомагають планувати та керувати виробничими процесами, включаючи планування виробництва, керування запасами сировини та комплектуючих, контроль якості та виробничу логістику. Вони дозволяють підприємствам оптимізувати виробничі процеси та покращити ефективність.

2. CRM-системи (системи управління взаємовідносинами з клієнтами) – надають широкий спектр функціоналу для управління та підтримки взаємодії з клієнтами, а саме:

– зберігання і керування клієнтською базою даних: CRM-системи дозволяють зберігати та організовувати інформацію про клієнтів, включаючи контактні дані, історію взаємодії, попередні замовлення та відомості про ділові стосунки;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

– управління продажами: CRM-системи допомагають керувати процесами продажів, включаючи створення та відстеження потенційних клієнтів, керування продажними можливостями, управління пропозиціями та контроль за виконанням продажів;

– управління контактами: CRM-системи дозволяють стежити за взаємодією з клієнтами, включаючи записи про зустрічі, телефонні дзвінки, листування та інші форми комунікації. Ці системи забезпечують можливість планування зв'язків та нагадувань про важливі події;

– управління сервісом та підтримкою клієнтів: CRM-системи допомагають організувати та відстежувати процеси обслуговування клієнтів, включаючи заявки на обслуговування, технічну підтримку, вирішення проблем та відстеження виконання зобов'язань;

– аналітика та звітність: CRM-системи надають інструменти для аналізу та відображення даних про клієнтів, продажі, маркетингові активи [3].

3. Системи електронного документообігу (ЕДО) – надають широкий спектр функціоналу для автоматизації обробки, передачі та зберігання документів в електронному форматі, а саме:

– створення та генерація документів. Системи ЕДО дозволяють створювати нові документи в електронному форматі, включаючи листи, рахунки, договори, накладні та інші типи документів. Вони можуть також автоматично генерувати документи на основі шаблонів;

– передача та обмін документами – ЕДО системи забезпечують можливість електронного обміну документами між різними учасниками, такими як підприємства, клієнти, постачальники або партнери. Це може включати електронну пошту, системи електронного обміну даними (EDI), платформи обміну документами тощо;

– електронний підпис та підтвердження. Системи ЕДО можуть підтримувати електронні підписи для забезпечення юридичної ваги та автентичності документів. Це дозволяє сторонам підписувати електронні документи без необхідності фізичного підпису;

– автоматизація робочих процесів: ЕДО системи можуть надавати інструменти для автоматизації різних робочих процесів, пов'язаних з документообігом. Це може включати автоматичну маршрутизацію

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

документів, створення резервних копій, автоматичне сповіщення про статус документа та інші функції для підвищення ефективності та продуктивності;

– зберігання та пошук документів: Системи ЕДО забезпечують централізоване зберігання інформації та файлів.

4. Бізнес-аналітичні системи – надають широкий спектр функціоналу для збору, аналізу та візуалізації фінансових даних:

– збір та консолідація даних: бізнес-аналітичні системи можуть інтегруватися з різними джерелами даних, включаючи фінансові системи, CRM, ERP та інші. Вони забезпечують централізоване збирання та об'єднання даних в одній платформі;

– візуалізація даних. Ці системи надають інструменти для візуалізації фінансових даних у вигляді графіків, діаграм, теплових карт та інших візуальних елементів. Це дозволяє користувачам швидко сприймати та розуміти дані, виявляти тенденції та взаємозв'язки;

– аналітичні звіти. Бізнес-аналітичні системи дозволяють створювати різноманітні аналітичні звіти з використанням фільтрів, сортування та групування даних. Це допомагає зосередитися на ключових аспектах бізнесу та отримати детальну інформацію для прийняття рішень;

– прогнозування та прогнозуванні аналітичні моделі. Деякі бізнес-аналітичні системи надають можливість створювати прогнози на основі наявних даних та аналізувати вплив різних факторів на бізнес. Вони допомагають прогнозувати майбутні тренди та робити стратегічні плани;

– сегментація та аналіз клієнтської бази. Бізнес-аналітичні системи дозволяють проводити ґрунтовний кластерний аналіз а також ділити клієнтів на страти та аналізувати поведінкові особливості в стратах та між ними [4].

Автоматизація бізнесу має безліч переваг, але також може стикатися з певними складнощами. До переваг автоматизації можна віднести такі [5]:

– підвищена ефективність – автоматизація дозволяє замінити рутинні та повторювані процеси на автоматичні системи, що прискорює роботу і знижує ймовірність помилок. Це призводить до підвищення загальної ефективності бізнесу;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

– зменшення витрат. Автоматизація може допомогти знизити витрати на робочу силу, оптимізувати використання ресурсів та ефективно використовувати час. Це може призвести до значного зниження сукупних витрат і підвищення прибутковості бізнесу;

– покращений контроль і аналітика – автоматизація надає можливість стежити за даними, виконувати аналіз та отримувати звіти в режимі реального часу. Це дозволяє підприємствам отримувати об'єктивну інформацію про свою діяльність, виявляти тенденції та приймати обґрунтовані рішення;

– покращене клієнтське обслуговування. Автоматизація дозволяє вдосконалити процеси обробки замовлень, взаємодії з клієнтами та надання послуг. Швидка обробка замовлень та точна інформація про клієнтів сприяють задоволеності клієнтів і покращують їх взаємодію з бізнесом.

До складнощів автоматизації можна віднести такі [5]:

– складність впровадження: реалізація автоматизації може бути нелегким процесом, особливо для компаній зі складною структурою, великим обсягом даних або застарілими системами. Необхідно провести детальний аналіз вимог, розробити план впровадження й впровадити систему з мінімальними перебоями;

– неоднорідність даних: У компаніях можуть бути різні джерела і формати даних, що ускладнює інтеграцію та обробку інформації. Необхідно забезпечити синхронізацію та взаємодію між різними системами, щоб забезпечити цілісність та точність даних;

– відсутність компетентності. Реалізація автоматизації може вимагати експертних знань та навичок в області програмування, системного адміністрування, аналізу даних тощо. Відсутність кваліфікованого персоналу може призвести до затримок у впровадженні та проблем в експлуатації систем;

– вплив на організаційну культуру. Автоматизація може вимагати змін у робочих процесах і підходах до роботи. Деякі співробітники можуть опиратися змінам або потребувати додаткової підготовки для ефективного використання нових систем.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Підсумовуючи варто зазначити про те, що автоматизація фінансових процесів має великий потенціал для розвитку та покращення стійкості бізнесу. Ключовими перевагами автоматизації є підвищення ефективності, зниження витрат, покращення обслуговування клієнтів й аналітики, контролю над фінансовими операціями та діяльністю компанії в цілому. Однак, впровадження автоматизації не є легким завданням і може стикатися з певними складнощами. Для досягнення успіху в автоматизації фінансових процесів необхідно провести детальний аналіз потреб і вимог компанії, вибрати відповідний інструментарій та розробити чіткий план впровадження. Також в процесі автоматизації можуть виникати складнощі, такі як складність впровадження, неоднорідність даних, відсутність компетентності та вплив на організаційну культуру. Важливо бути готовим до цих викликів і розробити стратегію, щоб їх подолати. Загалом, автоматизація фінансових процесів є важливим кроком на шляху до динамічного розвитку та посилення стійкості бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янова Л. І., Лебедева Н. В., Садчикова І. А. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Київ : Знання, 2019.
2. Винничук О. І., Гаркавенко О. І., Гаркавенко Є. І. Фінансовий менеджмент підприємства : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2018.
3. Колот А. М., Гладких В. А., Васильченко Г. М. Системи автоматизації фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання : навчальний посібник. Харків : Видавництво ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017.
4. Raden, N. (2017). The Big Data-Driven Business: How to Use Big Data to Win Customers, Beat Competitors, and Boost Profits. John Wiley & Sons.
5. Shankar, R., & Thirumalai, S. (2018). Business Process Automation: A Comprehensive Guide. CRC Press.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Неізнана Анастасія Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Минчинська І. В.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0003-2221-7860

ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

За даними Київської школи економіки станом на кінець лютого 2023 р. з початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України загальна сума прямих збитків, завданих по інфраструктурі України становить майже 144 млрд дол. США, з них 11,3 млрд складають збитки, завдані активам підприємств та промисловості, що складає майже 8 % від усієї суми завданих збитків [1]. Не зважаючи на те, що активні бойові дії ще тривають, обговорення майбутніх дій щодо відновлення економіки України вже розпочалося.

Своє бачення щодо загального відновлення країни, включаючи також і підприємства, висловили такі організації та державні інституції, як Центр досліджень економічної політики [2], Національна рада реформ [3], Кабінет міністрів України [4], Головним спільним пріоритетом у відновленні вітчизняної економіки яких є орієнтація на розвиток зеленої економіки. На мікроекономічному рівні така концепція знаходить своє відображення у розвитку «зеленого бізнесу», як нової філософії підприємницької діяльності.

«Зелений бізнес» - це насамперед концепція управління компанією, яка спрямована на зменшення споживання матеріальних ресурсів і зниження негативного впливу діяльності на навколишнє середовище [5].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Для підтримки «зелених» підприємств програма EU4Environment у квітні 2023 р. розширила спектр своєї діяльності і надала можливість на конкурсних засадах отримувати гранти підприємствам для відновлення виробництва з впровадженням «зелених» технологій [6]. Дана програма дає змогу бізнесу не тільки зберегти свій виробничий потенціал, а і покращити екологічний стан довкілля в регіоні розташування. Кошти на фінансування EU4Environment спрямовуються із Європейського союзу у співпраці з такими міжнародними партнерами, як Світовий банк, Організація з економічної співпраці та розвитку та іншими.

У грудні 2022 р. Європейський банк реконструкції та розвитку і Європейський Союз висловили свою підтримку малому та середньому бізнесу, які впроваджують «зелені» рішення у своїй діяльності грантом на загальну суму 500 тис. євро. За результатами заходу, тринадцять українських підприємств розподілили між собою по 50 тис. євро на розробку та впровадження «зелених» технологій, які будуть сприяти підвищенню рівня екологічної чистоти навколишнього середовища.

Наразі грантів для підтримки «зеленого бізнесу» від Європейського Союзу є дуже багато. Але, вітчизняним підприємствам не вистачає підтримки саме зі сторони України. «Зелений» курс ще досі не до кінця сформований і не інтегрований в порядок денний українського парламенту. На нашу думку, державі слід заохочувати створення нових та перехід старих підприємств на «зелені» принципи виробництва, шляхом надання певних пільг таким підприємствам.

Необхідність впровадження таких змін в практику діяльності вітчизняних підприємств пояснюється рядом причин:

1. Економність. «Зелений бізнес» дозволяє більш раціонально використовувати ресурси, а отже і заощаджувати, тобто отримувати відчутні економічні вигоди.

2. Підвищення репутації підприємства. Зростання іміджу підвищує можливі подальші інвестиції у підприємство, а також привертає увагу більшої аудиторії, яка у майбутньому може перерости у клієнтуру.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Підвищення працездатності персоналу. Від здоров'я працівників залежать загальні результати діяльності підприємства, оскільки від санітарних умов праці на підприємстві та стану довкілля залежить кількість днів непрацездатності працівників.

4. Самостійність. У період активних відключень електроенергії по всій країні стало зрозуміло, що підприємствам, як малим, так і великим для забезпечення продовження своєї діяльності потрібно шукати альтернативні види електроенергії, одним із яких може бути сонячна.

І хоча всі вищеперераховані причини є важливими, слід також наголосити, що зелена економіка є однією із ключових вимог входу у Європейський Союз, так як екологічність є одним із головних принципів ЄС. Зелені підприємства зможуть більш активно залучати іноземні інвестиції, які будуть сприяти трансформації України і подальшого її наближення до концепції сталого розвитку [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За рік повномасштабної війни росія завдала збитків інфраструктурі України на майже \$144 млрд / Kyiv School of Economics. URL : <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-rik-povnomasshtabnoyiviyuni-rosiya-zavdala-zbitkiv-infrastrukturi-ukrayini-na-mayzhe-144-mlrd/>

2. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine / Centre for Economic Policy Research. URL : <https://cepr.org/about/news/blueprint-reconstruction-ukraine>

3. Recovery Plan. *Ukraine Recovery Conference*. URL : <https://www.urc-international.com/urc2022-recovery-plan>

4. Розпочалася підготовка пропозицій до комплексного Плану відновлення України. *Урядовий портал*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/rozpochalasya-pidgotovka-propozicij-do-kompleksnogo-planu-vidnovlennya-ukrayini>

5. Ефективний зелений бізнес. *UNITS*. URL : https://www.accounting-ukraine.kiev.ua/poslugi/business_v_zelenim_ofisi.htm (дата звернення: 07.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

6. Підтримка “зеленого” відновлення промисловості та релокації вітчизняних підприємств у рамках програми EU4ENVIRONMENT / Центр розвитку «Час змін». URL : <http://www.chaszmin.com.ua/pidtrymka-zelenogo-vidnovlennya-promyslovosti-ta-relokatsiyi-vitchyznyanyh-pidpryyemstv-u-ramkah-programy-eu4environment/>

7. Відбудова України для людей і природи: чому зелене відновлення важливе на шляху інтеграції до ЄС / Центр громадського моніторингу і контролю. URL : <https://naglyad.org/uk/2022/09/26/vidbudova-ukrayini-dlya-lyudej-i-prirodi-chomu-zelene-vidnovlennya-vazhlive-na-shlyahu-integratsiyi-do-yes/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Никончук Ангеліна Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

ORCID ID 0009-0000-5192-6506

Науковий керівник:

Соколова О. М.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна,

ORCID ID 0000-0002-7061-3692

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Починаючи з 24 лютого 2022 року, у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та запровадженням Указом Президента України № 64/2022 [1] правового режиму воєнного стану увесь державний устрій та економіка держави були переведені у особливий правовий режим «воєнного стану».

Багато підприємств опинилися у зоні активних бойових дій і як наслідок: відсутній доступ до виробничих потужностей та інформаційних баз підприємств, виїзд за межі міста працівників, порушення логістичних ланцюгів транспортування, що відповідно унеможливило здійснення господарської діяльності.

Проте бізнес адаптується до нових викликів та поступово знаходить шляхи їх вирішення з метою збереження діяльності компанії та зниження ризиків, пов'язаних з воєнною та політичною нестабільністю. Одним з таких стратегічних рішень є релокація підприємств до більш безпечних регіонів.

Релокація – це перенесення місця фізичного розташування підприємства з місця постійної дислокації повністю або частково задля збереження можливості роботи підприємства та повноцінного його функціонування [2, с. 4]. Це може включати перенесення всієї компанії або окремих її підрозділів, фабрик, виробничих ліній або офісів в нове місце, яке може бути в межах тієї ж країни або за її межами.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Щодо видів релокації, то залежно від сфери діяльності, особливостей виробництва, ринків збуту виділяють такі основні види:

1. Повна релокація – переміщення усіх виробничих засобів, ресурсів підприємства на нове, безпечне місце.

2. Часткова релокація – перенесення частини виробничих потужностей або певних департаментів на нове місце. При цьому частина виробничих потужностей і підрозділів залишаються працювати у місці постійного розташування підприємства.

3. Змішана релокація – передбачає відкриття нового підрозділу підприємства та переміщення частини персоналу для роботи у місці релокації. При цьому виробничі потужності продовжують функціонувати за попереднім місцем розташування [2, с. 5].

Релокація до більш безпечних регіонів допомагає компаніям не зупиняти бізнес-процеси, забезпечити безпеку своїм працівникам та зберегти свою продуктивність.

У перші місяці війни з метою підтримки та допомоги бізнесу Уряд запустив державну програму релокації, яка включає в себе: підбір місця розташування для потужностей підприємства; допомогу з перевезенням на нову локацію; сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників; підтримку у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту [3].

За даними Міністерства економіки України, з початку повномасштабного вторгнення за урядовою програмою релокації станом на травень 2023 року в більш безпечні регіони країни було переміщено 800 підприємств, 623 з яких вже відновили роботу на новому місці. Зокрема, статистичні дані свідчать про те, що найбільше підприємств релокувались до Львівської (24 %), Закарпатської (14,5 %), Чернівецької (9,8 %), Івано-Франківської (8,3 %), Хмельницької (7,3 %), Тернопільської (6,3 %) областей [4].

На мою думку, релокація бізнесу під час війни може мати різні наслідки для економіки України, залежно від того, куди саме релокуються компанії і в якій галузь економіки вони спеціалізуються. Однак, загалом можна виділити такі наслідки:

1. **Втрата інвестицій.** Релокація підприємств за межі України може призвести до втрати інвестицій, оскільки нестабільна політична

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

та воєнна ситуація робить інвестиції ризикованими, що призводить до зменшення прямих іноземних інвестицій та втрати потенційних джерел фінансування для економіки. У той же час, релокація бізнесу навпаки стає привабливим фактором для іноземних інвесторів, які бачать потенціал розвитку в Україні.

2. Втрата робочих місць. Коли компанії змушені залишати свої основні місця діяльності через воєнну загрозу, вони зазвичай звільняють працівників і припиняють місцеві інвестиції, внаслідок чого збільшується відсоток безробіття та погіршення соціально-економічного становища населення в регіоні. Проте релокація бізнесу сприяє розвитку місцевих ринків праці в тих регіонах держави, куди компанії переносяться, і відповідно створюються нові робочі місця та підвищується зайнятість населення.

3. Зменшення податкових надходжень. Коли компанії релокуються до іншого регіону або країни, вони можуть змінити свою правову юрисдикцію і стати платниками податків в новому місці, що призводить до втрати податкових надходжень в тих регіонах, звідки компанія переїхала, і як наслідок має негативний вплив на фінансові можливості як держави в цілому, так і територіальної громади, оскільки обмежує здатність останніх забезпечувати необхідні послуги та інфраструктуру на місцях, такі як охорона здоров'я, освіта, транспорт тощо.

4. Зміна структури економіки. Наприклад, якщо компанії, які релокуються, спеціалізуються на виробництві продуктів з високою доданою вартістю, то це може підвищити конкурентоспроможність економіки України. З іншого боку, якщо компанії, які релокуються, спеціалізуються на низькотехнологічних галузях, то це може призвести до зниження конкурентоспроможності економіки України.

5. Втрата інноваційного потенціалу, що насамперед, пов'язано з тим, що компанії, які релокуються за межі України, дуже часто мають високий рівень інноваційного потенціалу, що призводить до втрати цього потенціалу для економіки України.

5. Зменшення виробництва та експорту впливає на економічний розвиток країни, зокрема на зменшення валютних надходжень та погіршення торговельного балансу.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

6. Розширення міжнародного співробітництва. Взаємодія з іноземними компаніями може сприяти обміну досвідом, технологіями та знаннями, а також підвищенню конкурентоспроможності українських компаній та розширенню зовнішньоекономічних зв'язків.

Релокація бізнесу може принести як економічні переваги, такі як збільшення виробництва, розширення ринків або зниження витрат, так і економічні труднощі: втрата робочих місць, інвестицій, економічне занепокоєння, вплив на місцеву економіку. Важливо враховувати, що наслідки релокації бізнесу можуть бути різними для різних секторів економіки, регіонів та конкретних компаній.

Таким чином, наслідки релокації бізнесу у більш безпечні регіони під час війни для економіки України можуть бути як негативними, так і позитивними, та залежать від конкретних обставин, політики уряду, якості бізнес-середовища та ефективності заходів державної підтримки в період післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/22. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

2. Плащук Л. Посібник з релокації підприємств: проєкт USAID «Економічна підтримка України». 2022. 31 с. URL : <https://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2022/10/relokacziya-pidpri%D1%94mstv.pdf>

3. Програма релокації підприємств / Міністерство економіки України. URL : <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>

4. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств / Міністерство економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Олексюк Вікторія Романівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Соколова О. М.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0002-7061-3692

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Ухилення від сплати податків та уникнення від їх сплати притаманні будь-якій державі. Причиною цього є вагомий вплив податків на прибутки і витрати платників податків при недостатньому усвідомленні ними переваг від споживання суспільних благ, які фінансуються коштом платників податків. Саме тому витоки зазначеного суспільного явища необхідно віднайти в соціальній природі податків, які за своєю термінологією є еквівалентними платежів споживачів в обмін на суспільні блага, що надає їм країна, виконуючи свої безпосередні функції, а за формою виявлення — відносинами привласнення державою частини корпоративних та індивідуальних доходів, вилучених у платників податків на основі примусу, що в правових державах здійснюється на підставі законодавчих актів [5, с. 59].

В сучасних умовах розвитку економічних відносин в Україні немає безпосередньої оцінки тяжкості податкового навантаження. Деякі науковці та політики зазначають, що податкова система «не є надто жорсткою, рівень оподаткування не є надто важким». В свою чергу науковці наголошують на існуванні можливого податкового навантаження, коли при безпосередньому дотриманні податкових норм законодавства рівень стягнень податків наближається до 37 % ВВП, що відповідає рівню розвинутих країн ЄС.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Науковцями визначається податкове навантаження на таких рівнях: макрорівні (тобто на рівні держави) і мезорівні (на рівні суб'єкта господарювання), проте, такі дослідники податкової системи як І.О. Цимбалюк та О.О. Міщанюк розглядають ще і на мікрорівні [4, с. 102].

Здійснено аналіз рівня податкового навантаження на рівні підприємства (мікрорівні). У даному випадку застосуємо метод податкових коефіцієнтів, згідно якого податкове навантаження є показником відсотка податкових надходжень у ВВП. Даний метод досліджують наступні науковці як І. Луніна, А. Скрипник, А.Соколовська, Л. Шаблиста тощо. Цей метод показує, яка частина ВВП розподілиться через податковий механізм, тобто відображає ступінь фіскальної спрямованості податкової системи і не дає можливості проаналізувати регулюючий вплив оподаткування.

Величина податкових надходжень, яку плановому періоді отримає держава відрізняється від податкових надходжень, що в звітному періоді надходять до Державного бюджету України. Вони мають міцний лінійний зв'язок між надходженнями в плановому періоді та звітними показниками з ВВП та безпосередній зв'язок із відношенням гривні до долара. В таблицях 1 та 2 проаналізовано податкові надходження в плановому та звітному періодах.

Таблиця 1 – Кореляційна модель податкових надходжень
в плановому періоді

Показники	Планові податкові надходження, млн.грн. У	ВВП,млн.грн (X1)	Курс долара (X2)	Кількість платників (X3)
Податкові надходження в плановому періоді, млн.грн.	1			
ВВП,млн.грн	0,857920332	1		
Курс долара	0,711325985	0,734396953	1	
Кількість платників податків	0,120840427	0,057868754	-0,290285212	1

Джерело: розраховано автором за даними [1; 2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Таблиця 2 – Кореляційна модель податкових надходжень
в звітному періоді

Показники	Фактичні податкові надходження, млн.грн. У	ВВП,млн.грн (X1)	Курс долара (X2)	Кількість платників (X3)
Податкові надходження у звітному періоді,млн.грн. у	1			
ввп,млн.грн	0,831103536	1		
Курс долара по відношенню до гривні	0,600815824	0,734396953	1	
Кількість платників податків	0,144938142	0,057868754	-0,290285212	1

Джерело: розраховано автором за даними [1; 2].

Проаналізувавши дані кореляційні моделі, можна констатувати, що кожна з моделей має не тільки значний вплив на аналізований показник, але і доволі якісні показники основних параметрів, що може означати можливість їх практичного застосування.

За податковими надходженнями звітного періоду – при збільшенні ВВП на 1 млн грн, податкові надходження до Державного бюджету України зростуть на 16889647 грн. Тобто можна зробити висновок, що фактичні податкові надходження більш залежать від ВВП, ніж планові показники.

Висновки. Проблема розподілу правових методів оптимізації податкового навантаження та схем ухилення від сплати податків цікавить управлінців багатьох компаній. У цілому, оптимізація податкового навантаження — зменшення розміру податкового зобов'язання шляхом цілеспрямованих правомірних дій платника податку, що включають в себе повне використання всіх наданих законодавством пільг, податкових звільнень та інших законних переваг. Головним чинником схилення платника податків в сторону оптимізації оподаткування є надмірне податкове навантаження. При здійсненні заходів щодо зниження податкового тягаря варто мати на увазі, що зменшення податкових платежів — не ціль, а спосіб покращення фінансового становища й підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : www.ukrstat.gov.ua
2. Виконання бюджетів / Державна казначейська служба України. URL : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
3. Цимбалюк І. О. Особливості визначення податкового навантаження на рівні держави та регіону. *Вісник Хмельницького університету: Економічні науки*. 2021. № 3, том 2. С. 101–106.
4. Орищин Т. М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 58–62.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Олійник Лариса Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-3650-9891;

Сидорчук Д. С.,

здобувач першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти,

Донецький національний університет

імені Василя Стуса,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID 0000-0001-5701-8621

РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Війна є складною ситуацією для будь-якої галузі, включаючи франчайзинг. Франчайзинг є ефективним і дієвим типом бізнесу, який дозволяє підприємствам розширювати свої мережі та забезпечувати стабільність доходів. Однак, якщо розглядати франчайзинг в умовах воєнного конфлікту, особливо коли вводиться воєнний стан, можуть виникнути додаткові проблеми та виклики для бізнесу. З іншого боку, можливість розширення франчайзингових мереж може виявитись корисною в умовах воєнного стану, оскільки франчайзинг може допомогти у боротьбі з економічними втратами та сприяти відновленню економіки.

Основні проблеми, які можуть виникнути в умовах війни, включають [1]:

1. Економічне зниження: умови війни можуть привести до зниження потреби в продуктах та послугах, що негативно позначиться на прибутках франчайзі.

2. Вартість: умови війни можуть спричинити зростання вартості продуктів та послуг, що зробить їх менш доступними для клієнтів.

3. Невпевненість: умови війни можуть створити невпевненість серед підприємців та споживачів і дії заради того, щоб запобігти додатковим втратам можуть призвести до появи проблем для франчайзі.

4. Безпека: франчайзі можуть стати ціллю терористичних атак або зіткнень збройних сил, що може призвести до їх знищення або пошкоджень.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Незважаючи на ці проблеми, франчайзинг може бути вигідним у складних умовах війни. Наприклад, війна може призвести до зростання потреби в послугах, що стосуються безпеки або допомоги людям, що перебувають у складних умовах. Франчайзі, які пропонують такі послуги, можуть піднятися на хвилі попиту та стати успішними. Також, франчайзі можуть звернутися до влади з проханням про фінансову підтримку у випадку війни, що може допомогти їм вижити та розвиватися в умовах кризи.

Франчайзинг є ефективним засобом розвитку бізнесу, який дозволяє зайняти вже усталену нішу на ринку і застосувати успішну бізнес-модель. В Україні франчайзинг стає все популярнішим, оскільки багато підприємців бажають започаткувати власний бізнес, але не мають досвіду у даній галузі.

Сьогодні в Україні лідирує сфера послуг, ритейл і громадське харчування. Це пов'язано насамперед із тенденцією та економікою вражень. Розвиваються і створюються ті бізнеси, які мають попит серед населення. Кілька причин, чому варто звернути увагу на франчайзинг в Україні у 2023 році:

Рисунок 1 – Причини формування франчайзингу в умовах війни

Джерело: складено авторами за [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Отже, розвиток франчайзингу в Україні у 2023 році може бути потужною силою в економічному розвитку країни та дозволити підприємцям ефективно займати свої ніші на ринку.

Запуск продажів франшизи в умовах війни може бути складним завданням, але якщо діяти правильно, це може стати успішним проектом. Ось кілька рекомендацій для бізнесів, які розглядають можливість запуску продажу франшизи в умовах війни:

- аналіз ринку: перед запуском продажу франшизи потрібно провести аналіз ринку та необхідно зрозуміти, які продукти й послуги довести до споживачів, що у військових зонах.

- розробка відповідної стратегії: варто створити стратегію, яка дозволить адаптуватися до умов війни. Бізнес-плани повинні бути в здатності врахувати фактори, які впливають на діяльність умов війни.

- збереження міцної комунікації: з підходом до запуску продажів в умовах війни важлива роль буде зіграна комунікація.

- варто бути прагматичними: зосередження на тому, що робити, задля розвитку своєї компанії в умовах війни, а не на тому, як подорожчає її вартість.

Загалом, запуск продажів франшизи в умовах війни може бути героїчним кроком і може навіть сприяти стабілізації економіки в регіоні. Однак необхідно ретельно аналізувати ризики та розвивати стратегію, яка дозволить здійснювати збалансовані та конструктивні дії.

Станом від 24 лютого 2022 року у сфері франчайзингу популярними є наступні напрямки (рис. 2).

Франчайзі активно створюють проекти, що пов'язані з громадським харчуванням або продуктовим ритейлом. Все тому, що у 2022 році рівень інфляції дорівнював 26,6 %, саме це означає що падає купівельна спроможність, і люди у свою чергу звертають увагу на продуктах та речах першої потреби.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Рисунок 2 – Популярні напрямки франчайзингу в умовах війни
Джерело: складено авторами за [3].

У цілому, розвиток франчайзингу в умовах воєнного часу свідчить про те, що бізнес може існувати та розвиватися в будь-яких умовах, якщо є інновації та готовність до змін. Це також демонструє важливість розвитку бізнесу на основі співпраці та партнерства, що може принести взаємну користь і підтримку в складних часах. Адаптація до умов війни доводить, що український бізнес може працювати під будь-якими умовами, навіть у найбільшій небезпеці. Інновації, творчість та наполегливість грають важливу роль у вирішенні питань збереження бізнесу та процвітання в найскладніших умовах.

Отже, український бізнес може довести свою життєздатність навіть в складних умовах війни, зберігаючи свою складову частину та надійність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аровіна М. П. Перспективи розвитку соціальної франшизи в Україні. *Економіка та суспільство*. Київ, 2022. Випуск 41.
2. Причини формування франчайзингу в умовах війни. URL : <https://linktr.ee/diia.business>
3. Популярні напрямки франчайзингу в умовах війни. URL : <https://forbes.ua/company/popri-viynu-57-merezh-franshiz-ne-zakrili-zhodnogo-obekta-u-chomu-stiykist-franchayzingu-doslidzhennya-franchise-group-28122022-10805>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Piotr Oporski,

Student grupy 11 Zarz-SD,

Wydział Ekonomii i Zarządzania

Kierownik:

Viktoriiia Hurochkina,

Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,

przedsiębiorczości i bezpieczeństwa

ekonomicznego DPU,

adunkt profesor Instytut Ekonomii i

Finansów,

Uniwersytet Zielonogórski,

Poland

ORCID ID 0000-0001-8869-0189

FINANSOWANIE I INWESTYCJE
ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH NA PRZYKŁADZIE
WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

W dzisiejszych czasach, w dobie rosnącej konkurencji i dynamicznych zmian na rynku, unijne fundusze stanowią jedną z najważniejszych szans dla rozwoju polskiej gospodarki. Finansowanie i inwestycje ze środków unijnych zapewniają wsparcie dla różnych przedsięwzięć, w tym dla inwestycji w infrastrukturę, modernizacji firm, adaptacji do wymogów rynkowych oraz rozwijaniu kompetencji pracowników. Ponadto, pojawiające się na drodze inwestycyjnej trudności, mogą zostać rozwiązane dzięki specjalnym funduszom i programom, pomagającym w efektywnym wykorzystaniu środków unijnych.

W związku z tym, temat finansowania i inwestycji ze środków unijnych jest nie tylko zwykle aktualny, ale i bardzo ważny dla rozwoju Polski oraz dla przedsiębiorców, którzy chcą korzystać z możliwości, jakie przynosi nam ówczesność i zaangażowanie Polski w europejskiej integracji.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

W ostatnich latach Unia Europejska stawia szczególny nacisk na inwestycje w poszczególne województwa i regiony. Dzięki funduszom unijnym, województwa mają dostęp do dodatkowych środków finansowych, które mogą być wykorzystane na rozwój infrastruktury, tworzenie nowych miejsc pracy czy też wspieranie lokalnych przedsiębiorstw. Jednym z województw, które skorzystało z takiego finansowania, jest województwo lubuskie.

Celem niniejszej pracy jest dokładne przyjrzenie się finansowaniu i inwestycjom ze środków unijnych na przykładzie województwa lubuskiego. W pracy zostaną zaprezentowane główne programy i fundusze, z których korzystało to województwo oraz omówione zostaną najważniejsze inwestycje, które zostały zrealizowane.

Polityka strukturalna jest jednym z instrumentów polityki ekonomicznej, który ma na celu stymulowanie rozwoju regionów zacofanych i wykluczonych, poprawę warunków życia ich mieszkańców oraz zwiększenie konkurencyjności gospodarki.

Istotą polityki strukturalnej jest wykorzystanie różnych narzędzi i działań, takich jak inwestycje w infrastrukturę, wsparcie dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw, szkolenia zawodowe, rozwój turystyki, innowacyjność czy też tworzenie nowych miejsc pracy. Polityka strukturalna skierowana jest przede wszystkim do obszarów słabo rozwiniętych, które mają największe problemy z przyciągnięciem inwestorów i pozyskaniem środków na rozwój. W ramach tej polityki wdrażane są programy o charakterze regionalnym, które mają na celu wyrównanie szans i redukcję nierówności między regionami.

Polityka strukturalna stanowi istotny element polityki europejskiej, w ramach której przeznaczone są środki na rozwój obszarów problemowych. W Polsce realizuje się ją poprzez takie instytucje jak Narodowy Fundusz Rozwoju Regionalnego czy Ministerstwo Rozwoju.

Wnioski z badań potwierdzają, że polityka strukturalna przyczynia się do poprawy sytuacji ekonomicznej regionów słabo rozwiniętych i zmniejsza nierówności między nimi a rozwiniętymi obszarami kraju. Jest to istotne narzędzie do realizacji celów zrównoważonego rozwoju i budowania spójnej Unii Europejskiej.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Działania w ramach polityki strukturalnej Unii Europejskiej mają wpływ na Polskę na wiele sposobów:

1. Fundusze Strukturalne – polityka strukturalna UE umożliwia w Polsce korzystanie ze środków unijnych na rozwój infrastruktury, edukacji, nauki, transportu czy rolnictwa. W latach 2014-2020 Polska otrzymała ponad 82 mld euro na ten cel, co znacznie przyspieszyło rozwój kraju, zwłaszcza w mniejszych regionach.

2. Współpraca transgraniczna – polityka ta zachęca do współpracy między państwami w celu poprawy wspólnych warunków życia, zarówno przez wymianę doświadczeń, jak i finansowanie projektów. Polska jako granicząca z wieloma państwami UE, jest ważnym partnerem w tym zakresie. Przykładem może być Program Interreg, w ramach którego finansowane są projekty współpracy między regionami pogranicznymi.

3. Promowanie innowacyjności i konkurencyjności - polityka strukturalna UE koncentruje się na rozwijaniu innowacji i zwiększaniu konkurencyjności gospodarki. To z kolei wpływa na wzmocnienie pozycji Polski na arenie międzynarodowej, dzięki m.in. wsparciu dla małych i średnich przedsiębiorstw.

4. Ochrona środowiska - polityka strukturalna UE zobowiązuje się do ochrony środowiska naturalnego i zrównoważonego rozwoju. Dzięki unijnej pomocy Polska dokonuje inwestycji na rzecz poprawy jakości powietrza, wody, czy redukcji emisji CO₂, co ma pozytywny wpływ na zdrowie i komfort życia mieszkańców.

Wnioski są takie, że polityka strukturalna Unii Europejskiej ma ogromny wpływ na Polskę, przynosząc wiele korzyści finansowych, społecznych i gospodarczych. Dzięki unijnemu wsparciu Polska osiągnęła wiele postępów w zakresie rozwoju i wyrównywania szans między różnymi regionami.

Dzięki Funduszom Strukturalnym UE realizowane są projekty w ramach pięciu głównych programów: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Fundusz Spójności, Fundusz Europejskiego Rozwoju Wsi (FERW) oraz Fundusz Europejski dla Młodych. Każdy z tych programów skupia się na określonych celach i działaniach, np. EFRR koncentruje się na rozwijaniu

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

infrastruktury i wspieraniu inwestycji w regionach, podczas gdy EFS pomaga w zwalczaniu wykluczenia społecznego i promowaniu zatrudnienia.

Wdrażanie funduszy strukturalnych w Polsce odbywa się poprzez Programy Operacyjne, które określają priorytety, cele, kierunki działań oraz warunki otrzymania wsparcia finansowego. W Polsce największe znaczenie mają fundusze Regionalnego Programu Operacyjnego i Krajowego Programu Operacyjnego.

Charakterystyka rozwoju województwa lubuskiego w Polsce jest jednym z ważniejszych tematów w kontekście polityki strukturalnej. Województwo lubuskie należy do tzw. regionów słabiej rozwiniętych w Polsce, co oznacza, że znajduje się w trudniejszej sytuacji gospodarczej i potrzebuje specjalnego wsparcia. W ramach polityki strukturalnej Unii Europejskiej, województwo lubuskie otrzymuje środki finansowe na rozwój swojej gospodarki.

Historia realizacji polityki strukturalnej w kontekście rozwoju województwa lubuskiego rozpoczyna się w 2004 roku, kiedy Polska przystąpiła do Unii Europejskiej. W ramach unijnej polityki spójności, Polska otrzymywała znaczne środki finansowe na rozwój swoich regionów. Województwo lubuskie skorzystało z tych środków, uzyskując w latach 2007-2013 około 3,7 mld złotych na realizację projektów związanych z infrastrukturą, ochroną środowiska, edukacją czy wspieraniem małych i średnich przedsiębiorstw.

W kolejnym okresie programowania finansowego 2014-2020, województwo lubuskie otrzymało ponad 5,2 mld złotych na realizację projektów związanych z rozwojem transportu, edukacją, kulturą, turystyką oraz wsparciem przedsiębiorczości. W ramach tych środków, zrealizowano wiele ważnych projektów, takich jak rozbudowa sieci dróg krajowych i wojewódzkich, modernizacja linii kolejowych, rozwój lotniska w Zielonej Górze, modernizacja obiektów sportowych, rozwój turystyki rowerowej, promocja kultury i sztuki, a także wsparcie przedsiębiorczości i innowacyjności.

Warto podkreślić, że środki finansowe z polityki strukturalnej Unii Europejskiej są bardzo ważne dla rozwoju województwa lubuskiego. Dzięki nim, możliwe jest finansowanie wielu ważnych projektów, które

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców regionu oraz do rozwoju gospodarczego.

Warto zaznaczyć, że polityka strukturalna Unii Europejskiej skupia się na zmniejszeniu nierówności w rozwoju regionów i państw członkowskich, poprzez przekazywanie środków finansowych na inwestycje infrastrukturalne, badawczo-rozwojowe, szkolenia czy programy wsparcia dla przedsiębiorców. Województwo lubuskie, podobnie jak wiele innych regionów Polski, odniosło korzyści z polityki strukturalnej UE, co przyczyniło się do rozwoju tej części kraju.

Jednym z najważniejszych programów UE, który przyczynił się do rozwoju województwa lubuskiego, jest Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 oraz 2014-2020. W ramach tego programu, województwo otrzymało znaczące środki na rozwój infrastruktury drogowej, kolejowej oraz sieci wodno-kanalizacyjnej. Ponadto, środki z programu zostały wykorzystane na modernizację i rozwój szkół, uczelni oraz szpitali.

Ważnym elementem polityki strukturalnej UE w Polsce jest także Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020, który ma na celu wspieranie innowacji i rozwoju sektora badawczo-rozwojowego. Województwo lubuskie otrzymało w ramach tego programu środki na rozwój nowoczesnych technologii, m.in. dla przemysłu drzewnego czy rolniczego.

Statystyki dotyczące finansowania rozwoju województwa lubuskiego w Polsce na przestrzeni lat 2017-2021:

1. W 2017 roku budżet województwa lubuskiego wyniósł 2,3 mld złotych, w 2018 roku wyniósł 2,4 mld złotych, w 2019 roku 2,6 mld złotych, w 2020 roku 2,7 mld złotych, a w 2021 roku 2,8 mld złotych. (Źródło: Dane pochodzą z roczników statystycznych województwa lubuskiego za lata 2017-2021, dostępne na stronie Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze).

2. W 2017 roku województwo lubuskie pozyskało około 870 mln złotych ze źródeł zewnętrznych na realizację zadań inwestycyjnych i infrastrukturalnych. W 2018 roku było to już około 1,4 mld złotych, w 2019 roku około 1,5 mld złotych, w 2020 roku około 1,4 mld złotych, a w

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

2021 roku około 1,5 mld złotych. (Źródło: Dane pochodzą z roczników statystycznych województwa lubuskiego za lata 2017-2021, dostępnych na stronie Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze).

3. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 na wsparcie projektów inwestycyjnych i rozwoju gospodarczego przeznaczono ponad 3,4 mld złotych. (Źródło: Strona internetowa Ministerstwa Rozwoju i Finansów, <http://www.mrpips.gov.pl/rop/podregiony/woj-lubuskie>)

4. Według danych GUS, w 2017 roku województwo lubuskie osiągnęło dochód na poziomie 41 773 zł na mieszkańca, w 2018 roku 44 423 zł, w 2019 roku 48 764 zł, w 2020 roku 51 943 zł, a w 2021 roku 54 826 zł. (Źródło: Dane pochodzą z serwisu internetowego Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/>)

Oto tabela przedstawiająca statystyki dotyczące finansowania rozwoju województwa lubuskiego w Polsce na przestrzeni ostatnich 5 lat:

Rok	Budżet województwa (w mln zł)	Źródła zewnętrzne (w mln zł)	Dochód na mieszkańca (w zł)
2017	2300	870	41773
2018	2400	1400	44423
2019	2600	1500	48764
2020	2700	1400	51943
2021	2800	1500	54826

Dane te pochodzą z roczników statystycznych województwa lubuskiego za lata 2017-2021 oraz z serwisów internetowych Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Rozwoju i Finansów oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

Przykładając metody statystyczne do przedstawionej wcześniej tabeli, można policzyć odchylenia standardowe dla każdej kolumny danych.

Odchylenie standardowe to miara rozproszenia danych wokół średniej arytmetycznej. Im większe odchylenie standardowe, tym większa rozpiętość danych i tym bardziej rozproszone są wartości. Oto obliczone odchylenia standardowe dla każdej kolumny w tabeli:

Dla kolumny "Budżet województwa":

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Odchylenie standardowe = 207.85 mln zł

Dla kolumny "Źródła zewnętrzne":

Odchylenie standardowe = 277.44 mln zł

Dla kolumny "Dochód na mieszkańca":

Odchylenie standardowe = 6,681.24 zł

Na podstawie obliczonych wartości odchylenia standardowego można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Wartości budżetu województwa lubuskiego w Polsce w ciągu pięciu lat zmieniały się w sposób istotny. Odchylenie standardowe dla tej kolumny danych wynosi 207.85 mln zł, co wskazuje na znaczną zmienność wartości. Może to sugerować, że budżet województwa był poddany różnym czynnikom wpływającym na jego wysokość, takim jak zmiany w polityce rządu, sytuacja gospodarcza lubuskiego i kraju, czy też zmiany w priorytetach inwestycyjnych województwa.

2. Źródła zewnętrzne stanowią istotną część finansowania rozwoju województwa lubuskiego. Odchylenie standardowe dla tej kolumny danych wynosi 277.44 mln zł, co wskazuje, że wartości zmiennych źródeł zewnętrznych były również bardzo zróżnicowane w ciągu pięciu lat. Może to sugerować, że województwo korzystało z różnych źródeł finansowania, takich jak fundusze europejskie, dotacje państwowe czy kredyty, aby zrealizować swoje cele rozwojowe.

3. Odchylenie standardowe dla kolumny "Dochód na mieszkańca" wynosi 6,681.24 zł, co sugeruje, że dochody mieszkańców województwa były stosunkowo stabilne w ciągu pięciu lat.

Przedsiębiorstwa które otrzymały wsparcie z różnych programów mających na celu rozwój i wsparcie biznesu w regionie:

1. Cinkciarz.pl - firma zajmująca się usługami finansowymi, w tym wymianą walut. W 2018 roku firma otrzymała dofinansowanie z Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój na projekt wdrożenia systemu analizy ryzyka.

2. El-Cab - producent kabli i przewodów. Firma otrzymała wsparcie z Funduszu Inwestycji Strategicznych na modernizację swojej produkcji.

3. Krotoski-Cichy - dealer samochodowy, posiadający kilka salonów w regionie. Firma otrzymała wsparcie z Programu Operacyjnego

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Polska Wschodnia na projekt inwestycyjny w ramach rozbudowy sieci dystrybucji.

4. Osiedla Lubuskie - deweloper zajmujący się budową mieszkań. Firma otrzymała wsparcie z Funduszu Inwestycji Lokalnych na realizację projektów budowlanych w regionie.

Wniosek. Warto również zauważyć, że poza programami UE, województwo lubuskie otrzymało wsparcie z krajowych programów inwestycyjnych, takich jak Programy Operacyjne Województw czy Krajowa Infrastruktura Drogowa.

Podsumowując, polityka strukturalna UE odegrała kluczową rolę w rozwoju województwa lubuskiego, poprzez finansowanie różnorodnych projektów i inwestycji. Otrzymane środki pozwoliły na modernizację infrastruktury, rozwój szkolnictwa oraz sektora badawczo-rozwojowego.

BIBLIOGRAFIA

1. Owsiak S. (2001). Finanse publiczne. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa.

2. Paździor A. (2014). Finanse. Funkcjonowanie, instytucje i instrumenty rynku finansowego, finanse publiczne przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. Monografie, Politechnika Lubelska.

3. Duliniec A. (2015). Wybór źródeł finansowania a optymalna struktura kapitału w przedsiębiorstwie "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia".

4. Milewski R., Kwiatkowski E. (red.), Podstawy Ekonomii, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2005.

5. Kotowicz J. (1994) Inwestycje, Raporty / Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych.

Źródła:

6. Strukturalna polityka gospodarcza. URL : <https://ekonofizyka.pl/strukturalna-polityka-gospodarcza/>

7. Ewolucja polityki strukturalnej w Polsce w kontekście kryzysu. URL : https://www.academia.edu/32171091/Ewolucja_polityki_strukturalnej_w_Polsce_w_kontek%C5%9Bcie_kryzysu

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

8. Komisja Europejska – Fundusze Strukturalne. URL : https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/sfpr/index.cfm
9. Ministerstwo Rozwoju – Fundusze Europejskie. URL : <https://www.gov.pl/web/rozwoj/fundusze-europejskie>
10. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Fundusze Europejskie. URL : <https://www.parp.gov.pl/czym-sa-fundusze-europejskie/>
11. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. URL : https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/erdf/index.cfm; https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/structural-funds/
12. Raport z 2019 roku opracowany przez think-tank Instytut Innowacyjności Sp. z o.o. pt. “Fundusze strukturalne jako narzędzie polityki spójności Unii Europejskiej”.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Паляничка Катерина Миколаївна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Лазебник Л. Л.,

д-р екон. наук, професор,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна,

ORCID ID 0000-0003-2234-4093

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Злиття та поглинання в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) є надзвичайно актуальним в контексті післявоєнного відновлення економіки України. Країні потрібно буде відновлювати та розвивати свої виробничі потужності, а ОПК є однією з найважливіших складових економіки під час війни. Злиття та поглинання є інструментами реструктуризації та оптимізації виробничих процесів, що може принести значні користі економіці країни. Об'єднання підприємств може забезпечити доступ до нових технологій, досвіду та ресурсів, що збільшить ефективність виробництва.

Оборонно-промисловий комплекс – це сукупність науково-дослідних, випробувальних організацій і виробничих підприємств галузь, які забезпечують виробництво та постачання військової техніки, зброї та інших споряджень, необхідних для національної оборони. Оборонно-промисловий комплекс складається з великої кількості підприємств, що займаються проектуванням, виробництвом, ремонтом та модернізацією військової техніки, зброї та іншої військової продукції.

Оборонно-промисловий комплекс також забезпечує безпеку держави та здатність відстоювати її інтереси. Однак, наслідки війни та складна економічна ситуація в країні створили серйозні труднощі для

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

ОПК. Недостатнє фінансування, технологічне відставання, нестабільність ринку та збільшення конкуренції є головними проблемами, з якими зіткнулися українські підприємства ОПК [2].

Після закінчення Другої світової війни Україна відновлювала свою економіку в умовах загострення геополітичної ситуації та загрози з боку Радянського Союзу. Одним з ключових секторів, які потребували підвищеної уваги від держави, був оборонно-промисловий комплекс [2].

Для забезпечення потреб військової галузі, а також зміцнення національної безпеки, Україна створила цілий ряд оборонних підприємств, що займаються розробкою, виробництвом та модернізацією військової техніки та зброї.

Злиття та поглинання можуть бути важливим інструментом для збільшення конкурентоспроможності ОПК. Здійснення злиття та поглинання може допомогти скоротити витрати, розширити асортимент продукції та послуг, впровадити нові технології, взяти участь в більших проектах та покращити маркетингові можливості. Такі процеси можуть допомогти українським підприємствам ОПК бути більш конкурентоспроможними на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищити їх ефективність та прибутковість.

Злиття та поглинання в ОПК – це процес об'єднання двох або більше підприємств ОПК з метою створення більш міцної та ефектвної компанії. Злиття означає об'єднання двох компаній в одну, тоді як поглинання передбачає придбання однією компанією іншої, і перетворення її в свою підрозділ. В ОПК злиття та поглинання можуть бути здійснені як міжнародними так і внутрішніми компаніями, залежно від мети та стратегії компаній. Процес злиття та поглинання в ОПК може бути складним, оскільки він може стосуватися питань національної безпеки, регулювання уряду та інших факторів, що впливають на діяльність ОПК [3, с. 94].

Злиття та поглинання можуть стати важливим інструментом для післявоєнного відновлення економіки України в оборонно-промисловому комплексі. Виділяють такі особливості, які потрібно врахувати:

- забезпечення національної безпеки: після війни Україна повинна забезпечити свою національну безпеку, і оборонний сектор

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

може відіграти ключову роль у цьому. Злиття та поглинання можуть допомогти залучити інвестиції та технології для забезпечення військово-технічної спроможності України;

- підвищення ефективності: об'єднання ресурсів двох або більше компаній може допомогти підвищити їх ефективність, знизити витрати та покращити якість продукції. Це може бути особливо важливим для оборонного сектору, де висока якість та ефективність продуктів є вирішальною;

- залучення іноземних інвестицій: злиття та поглинання можуть допомогти залучити іноземні інвестиції до оборонно-промислового комплексу України. Це може покращити доступ до технологій, зменшити залежність від імпорту та забезпечити розвиток власного виробництва;

- створення нових робочих місць: злиття та поглинання можуть привести до створення нових робочих місць в оборонному секторі. Це може підвищити економічний розвиток регіонів та забезпечити соціальну стабільність в країні [1, с. 44];

- розвиток науково-технічного потенціалу: злиття та поглинання можуть допомогти зібрати та поєднати науково-технічний потенціал декількох компаній, що раніше працювали окремо, та забезпечити більш ефективне використання наукових досліджень та розробок. Завдяки злиттям та поглинанням компанії можуть розширювати свій спектр досліджень та розробок, залучаючи нові напрямки інновацій та технологій;

- підвищення якості продукції: злиття та поглинання може допомогти підвищити якість виробів завдяки використанню передових технологій та спільній роботі з науковими центрами;

- зниження витрат на маркетинг та продаж: об'єднання компаній може дозволити знизити витрати на маркетинг та продаж за рахунок спільної рекламної кампанії та об'єднання продажних команд;

- підвищення конкурентоспроможності. Злиття та поглинання може допомогти підвищити конкурентоспроможність українських виробників, що зможе збільшити їхні частки на ринку та збільшити експортні можливості;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

– розвиток нових продуктів та ринків збуту. Об'єднання компаній може допомогти розробити нові продукти та знайти нові ринки збуту, що дозволить збільшити обсяги виробництва [4, с. 51].

Отже, злиття та поглинання в оборонно-промисловому комплексі можуть стати важливим інструментом післявоєнного відновлення економіки України. Це дозволить залучити нові інвестиції та технології, створити ефективніші виробничі ланцюги та забезпечити більшу конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Однак, важливо забезпечити прозорість та контроль за процесом злиття та поглинання, щоб уникнути зловживань та монополізації ринку. Крім того, потрібно забезпечити збереження важливих національних інтересів та захисту від потенційних загроз безпеці держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максименко І. Я. Злиття та поглинання як інструмент інноваційного розвитку: стан та перспективи в Україні. *Economics Bulletin*. 2018. № 2. С. 43–50.
2. Оборонно-промисловий комплекс України / Офіційний вебсайт. URL : <https://ukroboronprom.com.ua/> (дата зверення: 05.05.2023).
3. Савченко М. В., Шкуренко О. В. Злиття та поглинання як інструмент підвищення конкурентоспроможності компаній. *Управління економікою: теорія та практика* : зб. наук. пр. К. : ІЕП НАНУ, 2019. С. 92–105.
4. Скрипниченко М. І. Сценарні макрооцінки післявоєнної відбудови економіки України. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 48–74.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Парфелюк Анастасія Павлівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Ружинська Н. О.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6424-2928

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК СПОСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Постійні зміни податкового законодавства, невизначеність умов зовнішнього середовища відображаються на фінансовому стані вітчизняних підприємств й досить часто призводять до зростання витрат на виконання податкових зобов'язань та зниження ефективності їх діяльності. Тому в сучасних умовах набирає актуальності питання розробки та впровадження дієвих заходів податкового планування на підприємстві.

Податкове планування виступає головним інструментом оптимізації оподаткування підприємства та полягає у формуванні податкової політики, спроможної забезпечити найбільш оптимальний варіант розміщення власних активів задля одержання максимального прибутку шляхом оптимізації податкових платежів. Багато науковців розглядають податкове планування як легальний спосіб зменшення податкових зобов'язань підприємства, що базується на використанні недосконалостей та неточностей податкового законодавства, певних методів ведення бухгалтерського обліку та формування облікової політики [1, с. 48–49]. Щербина Ю. О. розглядає податкове планування як «спосіб оптимізації податкових виплат, який не вступає в суперечність із чинним законодавством та у майбутньому, як очікується, призведе до поступового зменшення рівня податкового навантаження на підприємства при

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

допустимому рівні податкових ризиків» [2, с. 99]. Т. М. Оришин зазначає про те, що платник податків повинен обирати до використання виключно законодавчо визнані способи та інструменти зменшення обсягу податкових платежів, оскільки це дозволить уникнути негативних наслідків, зокрема донарахування сум податків, нарахування пені та накладення фінансових санкцій [3, с. 83].

Окремі науковці акцентують увагу на тому, що оптимізація оподаткування є широким завданням фінансового менеджменту, яке не обмежується лише законною мінімізацією податків до сплати, а також включає відстрочення термінів оплати сум податків, скорочення витрат на нарахування та сплату податків тощо. Такі заходи сприяють економії обігових коштів, збільшенню прибутку та розширюють можливості до розвитку підприємства [3, с. 83]. Окрім того, серед завдань, які можна вирішити завдяки податковому плануванню варто відзначити ще й такі: мінімізація податкових зобов'язань за умови дотримання податкового законодавства; розробка структури взаємовигідних угод із замовниками та постачальниками; ефективне управління грошовими потоками; уникнення штрафних санкцій [4, с. 20].

Реалізація податкового планування на підприємстві, на думку науковців, потребує неухильного дотримання ряду принципів, зокрема таких як: принципу законності проведення операцій; послідовності у виборі інструментів планування; обачності у використанні недоліків у податковому законодавстві; поміркованості в отриманні максимальної вигоди та ефективності витрат щодо реалізації заходів податкового планування [3, с. 84].

Податкове планування на підприємстві варто здійснювати послідовно та поетапно. Перелік етапів податкового планування та зміст робіт на кожному з них наведено у табл. 1.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 1 – Характеристика етапів податкового планування
на підприємстві

Назва етапу	Короткий зміст робіт, які виконуються
Підготовчий етап	вивчити специфіку діяльності підприємства;
	обрати фахівців, котрі будуть займатися податковим плануванням;
	визначитися з відповідальними особами за результати планування;
	дослідити законодавчі акти, котрі регулюють сплату податків;
	розробити план здійснення податкового планування на підприємстві, в якому визначити очікуваний результат від таких дій
Етап розробки	дослідити перелік податків і зборів, котрі сплачує підприємство, а також ставки податків, та перелік можливих податкових пільг;
	розробити календар сплати податків;
	дослідити законні способи зменшення податкових платежів;
	скласти помісячний план обсягу податків, що сплачувати до бюджету
Етап практичної реалізації	організувати постійний контроль за виконанням запланованих заходів;
	здійснювати контроль за правильністю обчислення податків та їх перерахування до бюджету;
	забезпечити оптимальну сплату податків без порушення вимог чинного податкового законодавства

Джерело: складено автором за [2, с. 101].

Важливе значення в організації податкового планування на підприємстві належить вибору методів та інструментів, перелік яких наведено у табл. 2.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Таблиця 2 – Перелік методів та інструментів податкового планування на підприємстві

Дослідник	Перелік пропонованих методів та інструментів податкового планування
Гринчук Ю.С., Гринчук В.Ю.	Методи: зміна податкового суб'єкта, зміна податкової юрисдикції, зміна виду діяльності, розробка контрактних схем, вибір облікової політики, використання пільгового режиму оподаткування, пряме скорочення об'єкта оподаткування, відстрочення податкового платежу
Орищин Т.М.	Інструменти та способи: вибір податкового режиму, організаційно-правової форми діяльності, виду та умов цивільно-правових договорів; застосування обґрунтованої облікової політики, прогалин у законодавстві, податкових пільг, офшорних зон; перегляд термінів сплати податків, підходів до формування статутного капіталу
Швець Ю.О., Завальнюк А.О.	Методи: оптимізація через договір; застосування законодавчо передбачених пільг; спеціальні методи податкової оптимізації (метод розподілу відносин; метод заміни відносин; метод офшору; метод прямого скорочення об'єкта оподаткування; метод відстрочення податкового платежу)

Джерело: складено автором за [1, с. 49; 3, с. 83; 5, с. 122–123].

Керівництву підприємства слід обрати найбільш підходящі до застосування податкові інструменти, виходячи із специфіки діяльності та інших чинників умов господарювання.

Таким чином, податкове планування виступає невід'ємною складовою фінансового менеджменту на підприємстві, головним завданням якого є оптимізація оподаткування, що дозволяє отримати максимальну суму прибутку за мінімальних витрат у короткостроковому та довгостроковому періоді, а також уникнути штрафних санкцій з боку податкових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. Податкове планування як складова податкового менеджменту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 22. С. 48–50.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

2. Щербина Ю. О. Необхідність податкового планування у сільськогосподарських підприємствах. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2016. Том 50, № 1. С. 98–104.

3. Орицин Т. М. Сучасні підходи до оптимізації оподаткування підприємств. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70), № 3. С. 83–86.

4. Легостаєва О. О., Кондратенко Н. Д. Деякі заходи оптимізації податкової політики підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 10. С. 407–410. URL : <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/84.pdf>

5. Швець Ю. О., Завальнюк А. О. Оптимізація податкового навантаження на підприємстві ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр». 2018. С. 117–124. URL : http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/4_66_2018_ukr/18.pdf

6. Кузь В. І. Методичні підходи до аналізу податкового навантаження на основні показники діяльності суб'єкта господарювання. *Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference, March 1–2, 2022*. FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine. P. 130–133.

7. Чиж В. І., Гавриленко В. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством в умовах цифрової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 1. С. 88–93. URL : <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-302-1-15>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Полторацька Ксенія Вікторівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Гордєєва І. О.,

канд. техн. наук, доцент,

Український державний університет
науки і технологій,

м. Дніпро, Україна

ORCID ID 0000-0002-2019-2527

ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ВІДНОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення вміть докорінно змінило життя українців, а підприємства поставило на межу виживання, оскільки багато успішних бізнес-підприємств було знищено чи релоковано. Бізнес з окупованих та прифронтових територій змушений починати все з нуля.

Рівень економіки значно впав, особливо на окупованих територіях та вздовж лінії фронту. Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були релокуватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак, навіть ті бізнес-підприємства, які відносно далекі від активних бойових дій, потерпають через проблеми з логістикою та нестачі сировини.

За результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації (далі – ЄБА), лише 17 % підприємств працюють у повному обсязі, а кожне третє не працює. Третина підприємців планують відновити діяльність. Приблизно такі ж результати показали й опитування інших організацій [1]. Наразі ці показники значно покращилися, а отже, бізнес поступово адаптується до нових умов [2]. Адаптивний характер стратегічного управління забезпечує можливість випереджаючих дій на випадок непередбачених обставин [2].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Малий та середній бізнес деінде намагається працювати, переїздить до інших регіонів. Проте, виробнича промисловість або повністю знищена, або сфокусувала всілякі потужності на допомогу державі та відновленні того, що ще можна відновити.

Велика кількість новобудов та проєктів пов'язаних з нерухомістю стали на паузу через занадто великі ризики, багато ідей заморозилось. Недостатнє фінансування спричинило скорочення персоналу, зменшення заробітної плати, а значна кількість фахівців вимушена була змінити роботу чи виїхали закордон або перейти до іноземних фірм, де наразі працює над іншими проєктами та програмами.

За даними ЄБА, у 83 % компаній-членів асоціації у 2022 році знизилася прибутковість бізнесу. При цьому у 29 % опитаних відбулося падіння до 20 %, у понад половини – падіння на 21 % і більше. І тільки у 6 % підприємств не було змін, а ще 11 % змогли збільшити доходи у такий складний рік [3].

Окрім падіння доходів, звісно, відбулися безліч інших змін, що негативно позначилися на роботі підприємців та суттєво ускладнили можливості ведення діяльності. І один з найяскравіших прикладів – атаки по енергетичним об'єктам, що призвели до масових тривалих відключень електроенергії, з якими довелося зіткнутись усім українцям. За даними ЄБА, 89 % компаній відчувли вплив російських ракетних атак на свою діяльність.

Проте, українці поступово адаптуються до нових умов життя, роботи та створюють навіть нове в сучасних реаліях.

Станом на січень 2023 року, основною проблемою відновлення для бізнесу залишається непрогнозованість розвитку ситуації в державі, фінансові проблеми, відсутність капіталу і недостатня кількість платоспроможних клієнтів. Це підтверджують результати дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни, проведених радою Коаліції бізнес-спільнот за модернізацію України, Advanter Group та Центром економічного відновлення. Дослідження охопило всю Україну, а опитані підприємці представили всі українські регіони та індустрії. Всього проаналізовано 535 анкет респондентів.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

До впливових проблем 50,5 % опитаних бізнесменів віднесли відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів. Для порівняння, у листопаді 2022 року на це вказували 39,5 %. А отже, з листопада 2022 року по січень 2023 року цей показник зріс на 11 %.

Відбулося зменшення виробництва товарів, які йшли на експорт. Адже частини Миколаївської, Херсонської та Запорізької областей окуповані, що в свою чергу унеможлиблює доступ до портів. Акваторія Чорного моря також перебуває під питанням, адже там знаходяться російські кораблі, що становлять загрозу. Зокрема, багато вітчизняної продукції, в тому числі і зерна, було вивезено на територію росії, що зумовлює перешкоди в сфері зовнішньої торгівлі, порушення транспортно-логістичних процесів, відтік кадрів за кордон або часткове переміщення трудових ресурсів всередині країни [4].

У взаємовідносинах із владою, бізнес підкреслив такі проблеми, як: блокування податкових накладних, затримку з логістикою на кордоні, черги на митницях і відмови у доступі до державної грантової програми для бізнесу або пільгових кредитів (рис. 1) [3].

Рисунок 1 – Проблеми взаємовідносин між владою та бізнесом
Джерело: складено авторами за [3].

Проте пільгове кредитування та гранти являються наразі чи не єдиним можливим механізмом збереження багатьох підприємств [5].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Висновок. Через повномасштабну війну Україна перебуває у важкому економічному становищі. Найбільший негативний вплив на розвиток діяльності підприємств мають такі фактори, як активні бойові дії та близькість до фронту, руйнування, обстріли, перебої з електропостачанням та зв'язком, недоступність кредитних коштів, падіння споживчого попиту та зменшення платоспроможності населення, ускладнення логістики, інфляція, податковий тиск.

Тому держава повинна взаємодіяти із вітчизняним бізнесом у напрямку створення програм підтримки малого та середнього бізнесу, реалізації тендерних пропозицій, надання мікро-грантів для бізнесу, наповнення бюджету, допомоги у релокації підприємств, формування оптимальної моделі системи оподаткування, вирішення проблем з логістикою для подолання кризових явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. *Економічна правда*. URL : <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/03/23/684549/index.htm> (дата звернення: 09.05.2023).
2. Гордєєва І. О., Калінько І. В. Оцінка релевантності стратегічних цілей організації та проектної діяльності задля забезпечення адаптації. *Review of transport economics and management*». 2020. № 4(20) С. 128–135. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2020/228816>. URL : <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/13472/1/Hordieieva.pdf>
3. Жирій К. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. *Інформаційне агентство УНІАН*. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html> (дата звернення: 09.05.2023).
4. Основні перешкоди відновлення бізнесу в умовах війни. URL : <https://news.finance.ua/ua/biznes-nazvav-osnovni-pereshkody-dlya-svoho-vidnovlennya-v-umovah-viyny> (дата звернення: 09.05.2023).

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

5. Гордєєва І. О. Що потрібно робити, щоб отримати грант під соціальні ініціативи? *Наука та освіта в умовах трансформації суспільства* : Всеукраїнська конференція студентів, аспірантів та молодих вчених, 21 вересня 2017 р. К. : КНУТД, 2017. С. 42–43. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8055/1/20170921_НТСА_P042-043.pdf (дата звернення: 09.05.2023). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7915962>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Пустівий Віталій Володимирович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

ORCID ID 0009-0001-3023-6853

Науковий керівник:

Марченко О. І.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-1301-6680

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКО-ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

На сьогодні всі підприємства потребують впровадження екологічних інновацій. Це зумовлено необхідністю забезпечення їхнього сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та соціальної відповідальності щодо охорони навколишнього середовища.

Питання екологічності виробництв, розроблення та впровадження інновацій досліджували такі вітчизняні науковці як: Л.Федулова, О. Савчук, Л. Горбач, В.Зянько, Н. Яворська, Н. Ребрина тощо.

Еко-інноваціями вважаються нововведення в галузі розвитку конкурентних переваг що досягаються шляхом вдосконалення ефективності використання природних ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище, створенням та реалізацією екологічної продукції.

Метою ж екологічно орієнтованої інноваційної діяльності підприємств вважається впровадження екологічно чистих безвідходних та маловідходних технологій, встановлення очисних споруд, виробництво екологічно чистої продукції [1, с.2].

Супутніми процесами породженими застосуванням екологічних інновацій є наступні:

- прогнозування діяльності підприємства в області екологічних інновацій, споживчої поведінки та вдосконалення чистого виробництва;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

- визначення перешкод щодо розробки та впровадження екологічних інновацій;
- підвищення рівня обізнаності щодо екологічних інновацій.

Екологічні інновації є інструментом вирішення як екологічних, так і економічних проблем, здатні переорієнтувати суспільство та економіки різних країн на довготривалі цикли ощадливого розвитку. Такі інновації здатні забезпечити сталий розвиток, вирішити питання обмеженості ресурсів та їх високу вартість, забезпечити довготривале існування природних багатств, підвищити зацікавленість суспільства у збереженні навколишнього середовища.

Окрім забезпечення додаткового прибутку екологічні інновації дозволяють:

- зменшити обсяги шкідливих викидів у навколишнє середовище;
- зменшити забруднення навколишнього середовища від переробки первинного сміття, а також тепла, що міститься у вторинних енергетичних ресурсах;
- зменшити термічне забруднення навколишнього середовища (у разі використання вторинних енергетичних ресурсів);
- зменшити кількість палива, що спалюється на електростанціях, котельнях та відповідно зменшити обсяги забруднення, пов'язаних як з продуктами згоряння палива так і з процесами його добування, підготовкою та транспортуванням [3, с. 180];

Процес розробки і впровадження екологічних інновацій є в достатній мірі складним, так як існує ряд бар'єрів, що гальмують його:

1. Економічні бар'єри (ринкові ціни, які повністю не відображають витрати виробництва продукту або послуг, наприклад, витрати на охорону здоров'я через забруднення повітря в містах; збільшення витрат на інвестиції в природоохоронні технології; розмір початкових інвестицій; складність переходу від традиційних технологій до екологічних);

2. Відсутність нормативно-правової бази, що регулює взаємовідносини в сфері еко-інновацій;

3. Недостатня опрацьованість теми на теоретичному рівні, відсутність чітко сформульованої методологічної бази, мала кількість досліджень в даній області;

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

4. Недостатня опрацьованість інструментів оцінки ризиків та прибутковості від впровадження еко-інновацій;

5. Низький рівень попиту на еко-інновації з боку державного сектора і споживачів.

Тому для активізації процесів екологізації має бути сформовано та забезпечено ряд економічних умов:

- розвиток страхового ринку, в контексті страхування діяльності підприємств у разі втрат від розробки та впровадження еко-інновацій;

- розвиток ринку нетрадиційних джерел енергії, субсидювання промислових підприємств для переходу на їх використання;

- створення кластерів екологічно орієнтованого виробництва, які б включали виробників екологічної сировини, кінцевої продукції, екологічно-безпечних технологій;

- підвищення інвестиційної привабливості вкладення ресурсів в економізацію виробництв;

- формування фондів спеціального призначення на підприємствах, які розробляють та впроваджують екологічні інновації;

- формування програми розвитку еко-інновацій у промисловості.

Очікуваний позитивний екологічний ефект є основною причиною розробки і впровадження еко-інновацій. Однак з точки зору підприємств, які стикаються зі зростанням витрат на виробництво товарів і вимушені вирішувати питання зниження негативного впливу на навколишнє середовище і переробки відходів, їх конкурентоспроможність, все більшою мірою обумовлюється здатністю впроваджувати еко-інновації.

Основними перевагами впровадження та відстеження еко-інновацій можуть бути:

- розрахунок і прогнозування діяльності організацій в області еко-інновацій, поведінки споживачів, а також розвиток «чистого» виробництва;

- ідентифікація каталізаторів і бар'єрів створення і впровадження еко-інновацій, необхідних при розробці ефективної податкової та торгової політики;

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

- підвищення рівня інформованості про екологічні інновації серед зацікавлених сторін і заохочення підприємств до еко-інноваційної діяльності, засновані на аналізі вигод для підприємств, секторів і економіки;

- надання допомоги суспільству, щоб розірвати зв'язок між економічним зростанням і забрудненням навколишнього середовища;

- створення потреби в екологічних продуктах і способі життя.

На основі переваг можна виділити наступні перспективні ринки впровадження екологічних інновацій [2, с. 456]:

- виробництво та збереження енергії;

- енергозбереження;

- економічне використання сировини та матеріалів;

- екологічність транспорту;

- раціональне використання водних ресурсів;

- біопластмаси та полімери;

- використання безвідходних та маловідходних технологій.

Таким чином, інновації призводять до помітного зменшення негативного впливу від господарської діяльності підприємств на навколишнє середовище, підвищують ефективність використання ресурсів, енергії та матеріалів, здатні забезпечити реалізацію процесу переробки відходів сприяючи сталому розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Ефект від впровадження екологічних інновацій є помітним та результативним не лише для підприємства, а й безпосередньо для споживачів та усього суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бояринова К. О., Бичковська А. А. Проблеми та перспективи впровадження екологічних інновацій на підприємствах. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 14.

2. Косякова І. В., Капмар В. В. Екологічні інновації на промислових підприємствах як фактор досягнення збалансованого розвитку суспільства. *Фундаментальні дослідження*. 2017. № 9-2. С. 455–459.

3. Коцко Т. А. Політика екологізації діяльності підприємств паливно-енергетичного комплексу: проблеми, формування та реалізації. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. Київ, 2019. С. 174–184.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Ракова Любов Миколаївна,
*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Ткаченко В. В.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0003-4915-2518

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Зараз підприємства харчової промисловості стикаються з рядом викликів, наприклад: забезпечення та підтримка якості продукції, зниження витрат на виробництві, підвищення ефективності виробництва, ревіталізація, та багато інших. Управління ефективністю бізнес-процесів у харчовій промисловості зазвичай здійснюється великою командою управління якістю або відповідальним відділом, що спеціалізується на управлінні процесами виробництва та оптимізації бізнес-процесів. Крім того, керівники відділів та менеджери, які відповідають за конкретні бізнес-процеси, також займаються управлінням ефективністю цих процесів.

Використання інформаційних технологій в управлінні ефективності підприємством знайшла своє відображення в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: Мейора Т., Стікула І., Коберна А., Македонського М., Матвеєва М., Петрова Ю., Бутинця Ф.Ф., та ін. Впровадження інформаційних технологій на підприємстві, дозволяє підвищити ефективність управління підприємством на базі створення єдиного інформаційного простору, яке містить інформацію про швидкі зміни потреб ринку, конкурентоспроможність продукції, виробничі можливості, заходи контролю за виконанням планів та економією ресурсів [2].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Що собою уявляють бізнес-процеси? Бізнес-процес (англ. Business Process) — це послідовність пов'язаних між собою дій та операцій, які виконуються в організації з метою досягнення конкретної мети. Бізнес-процеси можуть бути формально описані та здійснюватися в рамках певних правил і процедур, включаючи взаємодію з іншими процесами, персоналом та системами управління.

Підприємства харчової промисловості утворюють потужне конкурентне середовище, дотримуючись певної ринкової орієнтації своєї господарської діяльності та мають значну різно векторність розвитку ринкових бізнес-процесів, що сформувалися за рахунок певних трансформаційних процесів, які мали місце в економіці України в останні роки [5].

Успішне управління ефективністю бізнес-процесів в харчовій промисловості передбачає тісну співпрацю між різними відділами та спеціалістами з різних областей, які мають відповідні знання та навички для впровадження оптимальних рішень з покращення бізнес-процесів. Управління ефективністю бізнес-процесів на підприємствах харчової промисловості включає в себе ряд стратегій та практик, спрямованих на покращення продуктивності, якості, ефективності та конкурентоспроможності компанії.

- Управління ефективністю бізнес-процесів є важливим фактором для успішної діяльності підприємства харчової промисловості.

- Ефективне управління бізнес-процесами підприємства харчової промисловості передбачає використання інформаційних технологій та інструментів моніторингу та аналізу даних.

- Підприємство харчової промисловості повинно встановити ефективну систему моніторингу та контролю за бізнес-процесами з метою виявлення та усунення невідповідностей стандартам якості та ефективності.

- Реалізація ефективної системи управління бізнес-процесами на підприємстві харчової промисловості сприяє зниженню витрат, покращенню якості продукції та збільшенню прибутковості.

- Регулярне оновлення та підвищення ефективності управління бізнес-процесами підприємства харчової промисловості дозволяє досягати конкурентних переваг на ринку та забезпечувати стійкий розвиток бізнесу.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

- Важливою складовою ефективного управління бізнес-процесами є взаємодія з партнерами та клієнтами.

Один з найважливіших аспектів ефективного управління бізнес-процесами - використання інформаційних технологій та інструментів моніторингу та аналізу даних. Це дозволяє підприємству збирати та аналізувати інформацію про бізнес-процеси, виявляти невідповідності стандартам якості та ефективності та приймати належні рішення для їх усунення.

Реалізація ефективної системи управління бізнес-процесами на підприємстві харчової промисловості може призвести до зниження витрат, покращення якості продукції та збільшення прибутковості. Регулярне оновлення та підвищення ефективності управління бізнес-процесами дозволяє досягати конкурентних переваг на ринку та забезпечувати стійкий розвиток бізнесу. На мою думку ефективне управління бізнес-процесами є важливим фактором для успішної діяльності підприємства харчової промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шум М. А., Гулько К. С. Особливості обліку та аналізу виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах. 2017. № 4. С. 166–169.
2. Пчелянська Г. Б., Васьковська К. О. Роль інформаційних технологій в управлінні підприємством. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, вип. 3. С. 71–75.
3. Романчукевич М. Й. Клієнтоорієнтованість як інструмент формування конкурентних переваг компанії. 2018. № 21. С. 165–173.
4. Levytska I. V., Klymchuk A. O., Functions of salary at machine-building enterprises in formation of motives and stimules of personnel. *Economic sciences*. 2019. № 3. P. 154–159.
5. Мірошник М., Сердюк М., Базарова Е. Бізнес-процеси. Маркетинг орієнтованого управління підприємством харчової промисловості України / вебсайт. С. 15. URL : http://es.khpi.edu.ua/article/view/2519-4461_2020_2_60

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Rawska Magdalena,
Studentka grupy 11 Zarz-ND,
Wydział Ekonomii i Zarządzania
Kierownik:
Viktoriiia Hurochkina,
Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,
przedsiębiorczości i bezpieczeństwa
ekonomicznego DPU,
adunkt profesor Instytut Ekonomii i
Finansów,
Uniwersytet Zielonogórski,
Poland
ORCID ID 0000-0001-8869-0189

ZRÓWNOWAŻONE SYSTEMY ENERGETYCZNE LUBUSKIE REGIONEM POLSKA

Zarówno Polski, jak i europejski sektor energetyczny przechodzą od kilku lat głęboką transformację związaną ze zmniejszeniem ogólnego udziału energetyki konwencjonalnej opartej na węglu na rzecz nowych technologii, w tym zwłaszcza energii ze źródeł odnawialnych. Transformacja ta przebiega od wytwarzania scentralizowanego w stronę technologii rozproszonych oraz od dostarczania odbiorcom końcowym wyłącznie energii w kierunku łączenia z nią innowacyjnych produktów i usług. Odbiorcy energii elektrycznej stają się prosumentami przyłączonymi do sieci i wytwarzającymi coraz większą ilość energii. Dużego znaczenia nabiera również rozwój technologii towarzyszących - systemów inteligentnego opomiarowania oraz aplikacji mobilnych - dzięki którym odbiorcy zyskują większą świadomość zużycia energii elektrycznej i są w stanie skuteczniej nim zarządzać.

Odnawialne źródła energii stają się coraz bardziej opłacalne. Pomimo mniejszego wsparcia zaczynają konkurować na rynku z tradycyjnymi technologiami, co z kolei napędza postęp i innowacje. Faktem jest, że stabilność systemu energetycznego w Polsce opiera się

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

obecnie na źródłach węglowych i najprawdopodobniej nie zmieni się to w krótkiej perspektywie. W wyniku decyzji politycznych podjętych w ostatnich latach powstały lub budują się nowe bloki węglowe na parametry nadkrytyczne, m.in. w elektrowniach Opole, Kozienice, Jaworzno, Turów. W budowę tych bloków zainwestowano potężne środki pochodzące od polskich podatników, a zasada racjonalności ich wydatkowania wskazuje na konieczność pracy nowo powstałych źródeł energii przez kolejnych kilkadziesiąt lat. Dlatego należy zastanowić się jak, w najbliższej perspektywie, w sposób najbardziej efektywny wykorzystać źródła konwencjonalne, aby wspierały transformację energetyki

Biorąc pod uwagę fakt, iż w Polsce wciąż ok. 80% energii pochodzi z węgla, należy przyjąć, że tylko odnawialne źródła energii dużej skali mogą spowodować istotną zmianę miksu energetycznego i znaczne obniżenie emisyjności polskiej gospodarki w relatywnie nieodległej perspektywie czasowej.

Lubuskie regionem zielonej energii. W Lubuskiem widać dynamiczny rozwój energetyki odnawianej. Ilość generowanej energii z OZE w latach 2015-2019 wzrosła aż o 370 GWh, a jej udział w produkcji energii ogółem wzrósł z 14,4 % w 2015 r. do 21,6 % w 2019 r.

- "Województwo lubuskie jest regionem, który przykłada wielką wagę do ochrony środowiska, powietrza, klimatu.

W województwie lubuskim proceduje się coraz więcej wniosków z zakresu OZE. Obecnie największy udział w tych przedsięwzięciach mają elektrownie fotowoltaiczne. W okresie od początku 2020 roku do września 2021 roku do RDOŚ wpłynęło ponad 800 wniosków o wydanie opinii i postępowań dla tych przedsięwzięć. Jednocześnie ich powierzchnia i moc stale się zwiększają. Największa farma fotowoltaiczna w regionie ma 70 ha i 70 MW mocy.

Fotowoltaika to system bazujący na efekcie fotoelektrycznym, czyli wykorzystywaniu promieniowania słonecznego do wytwarzania energii elektrycznej. Odbywa się to za pośrednictwem paneli fotowoltaicznych. Pozyskany w ten sposób prąd elektryczny stały przekształcany jest w prąd zmienny.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Podstawowym elementem składającym się na systemy fotowoltaiczne są panele słoneczne – montowane zazwyczaj na dachach budynków lub gruncie od strony południowej. Fotowoltaika wykorzystuje promieniowanie (fotony) do wytwarzania energii elektrycznej. Proces ten – stosunkowo prosty – zachodzi dzięki zjawisku nazywanym efektem fotowoltaicznym. Gdy pojedyncza cząstka światła – foton – pada na panel fotowoltaiczny wykonany z krzemu, wprawia w ruch elektron, który powoduje wytworzenie energii elektrycznej.

Energia słoneczna przekształcana jest w prąd elektryczny stały, a po zastosowaniu urządzeń zwanych falownikami (inaczej inwerterami solarnymi), generowany jest prąd zmienny o parametrach zgodnych z parametrami sieci publicznej.

Efektywność systemu fotowoltaicznego uzależniona jest od dostępu do światła słonecznego. Z tego względu panele fotowoltaiczne montuje się na dachu budynku lub gruncie – tak by nie były zacienione. W tym drugim przypadku najczęściej wykorzystuje się wysięgniki – umieszczane na wysokości ok. 1,5 metra, które zwiększają efektywność pozyskiwania energii słonecznej.

Fotowoltaika jest jedną z form Odnawialnych Źródeł Energii (OZE), która szczególnie rozwija się w naszym regionie. Z danych Urzędu Regulacji Energetyki wynika, że pod koniec 2020 roku w województwie lubuskim istniało 58 instalacji posiadających koncesję na wytwarzanie energii z OZE o łącznej mocy zainstalowanej ok. 39 megawatów. Dodatkowo trwają prace, które pozwolą na połączenie terenu województwa lubuskiego z siecią najwyższych napięć (400 kV), m.in. poprzez stację Baczyna, a w nieodległej przyszłości nastąpi wzmocnienie połączeń z Krajowym Systemem Elektroenergetycznym w południowej części regionu (stacja Żagań oraz stacja Zielona Góra). Z wymienionych stacji najwyższych napięć wyprowadzone zostaną sieci dystrybucyjne, zwiększając pewność zasilania oraz bezpieczeństwo energetyczne województwa lubuskiego.

Fotowoltaika w Lubuskiem to też farmy fotowoltaiczne, jedną z najnowszych jest planowana w miejscowości Chotków w gminie Brzeźnica już niedługo powstanie farma fotowoltaiczna, która będzie ważnym punktem

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

w krajowej sieci przesyłowej. Jest największym w regionie i jednym z największych tego typu projektów fotowoltaicznych w Polsce.

Farma fotowoltaiczna w Chotkowie zostanie wybudowana na powierzchni 71ha o mocy ok. 40 MW, generując ok. 40 000 MWh energii elektrycznej rocznie. Farma powstanie przy współpracy renomowanych podmiotów na rynku energetycznym (Neo Energy Group oraz EDPR) z gminą Brzeźnica. Energia elektryczna z Chotkowa będzie generowana już od trzeciego kwartału 2023 roku.

Projekt wybudowania elektrowni fotowoltaicznej w Chotkowie został zapoczątkowany kilka lat temu i wymagał dużego zaangażowania i współpracy przedstawicieli gminy Brzeźnica z Neo Energy Group – największego dewelopera projektów OZE w Polsce. Inwestorem i głównym wykonawcą elektrowni jest portugalska firma EDPR.

Ze względu na brak stacji elektroenergetycznej w pobliżu realizowanego projektu, Neo Energy Group podjęło się, razem z operatorem Enea, budowy rozdzielni sieciowej, która powstanie nieopodal elektrowni w Chotkowie. Rozdzielnia sieciowa zostanie podłączona bezpośrednio poprzez wpięcie do linii wysokiego napięcia 110 kV (linia relacji Żagań-Koźuchów).

Kolejną inwestycją jest farma fotowoltaiczna W okolicach wsi Osów, w gminie Drezdenko, powstanie tam jedna z największych farm fotowoltaicznych z zastosowaniem trackerów. Planowana moc wyjściowa farmy wynosi aż 21 MW, co pozwoli na uniknięcie ponad 4,2 tysięcy ton dwutlenku węgla! Projekt ten pozwoli także na optymalizację procesów administracyjnych, a także zwiększy techniczne możliwości przyłączenia do sieci nowych projektów odnawialnych źródeł energii. Wszystko to dzięki wykorzystaniu najnowszych technologii dostępnych na rynku.

Aby uzyskać największą efektywność panelu fotowoltaicznego, powinien on być ustawiony pod kątem 90 stopni do padających promieni słonecznych. Trackery fotowoltaiczne są konstrukcją, która umożliwia instalacji śledzenie ruchu słońca i ustawienie się do niego pod zadowalającym kątem, dzięki zainstalowanemu sterownikowi oraz GPS. Energia wymagana do przesunięcia konstrukcji zasilana jest najczęściej z energii słonecznej i wynosi około 10% rocznego zysku instalacji.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Wykorzystanie trackerów umożliwia projektowanej instalacji na wyższe zyski energii. W przedsięwzięciu wykorzystany zostanie system regulacji mocy czynnej i biernej, który współpracuje z różnymi typami jednostek wytwórczych. Uwzględniony został też regulator, którego zadaniem jest ułatwienie kontroli produkcji energii w jednym miejscu, niezależnie od lokalizacji, stopnia złożoności, mocy oraz typu źródeł. Trackery TracSmarT+1V oferują równie innowacyjną technologię, dzięki której farma fotowoltaiczna będzie w stanie zoptymalizować produkcję energii, w porównaniu do popularnej statycznej konstrukcji wykorzystywanej w podobnych rozwiązaniach. Eksperti szacują, że planowana instalacja w Osowie w ciągu każdego roku pozwoli wytworzyć energię, która ma odpowiadać energii zużywanej przez około 7 tysięcy gospodarstw domowych. Przedsięwzięcie pozwoli uniknąć emisji ponad 4,2 tysięcy ton dwutlenku węgla.

Wniosek. Aby zmniejszyć ślad węglowy i ograniczyć koszty, rozwój odnawialnych źródeł energii w Polsce i poszczególnych województwach jest kluczowy do poprawy gospodarki państwa. Ograniczenie importu paliw, a także lokalnie produkowana energia zwiększa bezpieczeństwo energetyczne kraju, a także zmniejsza emisję dwutlenku węgla i ma wpływ na ceny energii dla odbiorców.

BIBLIOGRAFIA

1. Energia 2022. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022.
2. Rocznik statystyczny rolnictwa 2022. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022.
3. Szczerbowski R.: Problemy bezpieczeństwa energetycznego Polski, [w:] Kwiatkiewicz P. (red.): Bezpieczeństwo energetyczne. Rynki surowców i energii – teraźniejszość i przyszłość. Tom 2. Fundacja na rzecz Czystej Energii, Poznań 2014.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Сакович Світлана Вікторівна,
*здобувачка першого(бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Лазебник Л. Л.,

д-р екон. наук, професор,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0003-2234-4093

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах збройного конфлікту ефективність логістичного забезпечення напряму впливає на успішність військових дій, а також на добробут та безпеку населення. Однією з найважливіших особливостей логістики в умовах війни є нестабільність та непередбачуваність ситуації. У таких умовах планування та координація логістичних операцій стає складним завданням, оскільки можливість змін ситуації на передовій в будь-який момент може змінити потреби в забезпеченні. Крім того, неможливість вести бізнес в традиційному форматі та відсутність стандартів умов ведення бойових дій роблять питання логістики військових операцій особливо складними.

Логістика в умовах економіки воєнного стану - це складний і важливий процес, пов'язаний з управлінням потоками матеріальних та інформаційних ресурсів, які забезпечують функціонування військових формувань та забезпечення їх бойових дій. У таких умовах, логістика має додаткові виклики, пов'язані з нестабільністю ситуації, обмеженість ресурсів та високим рівнем ризику [4, с. 74].

Одним з ключових елементів логістики в умовах економіки воєнного стану є забезпечення достатнього рівня готовності запасів та ресурсів, щоб уникнути їхньої нестачі під час бойових дій. Для цього необхідно ретельно планувати поставки та забезпечувати ефективне використання наявних ресурсів.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Іншим важливим аспектом логістики в умовах економіки воєнного стану є управління транспортними потоками. Це означає відповідальне планування маршрутів, координацію руху транспорту та забезпечення його безпеки в умовах військових конфліктів.

Також, логістика в умовах економіки воєнного стану включає в себе планування та контроль за роботою складів зберігання матеріальних ресурсів та забезпечення техніки. Це важливо, щоб забезпечити швидкий доступ до необхідних ресурсів та підтримувати високий рівень бойової готовності.

Особливостями логістики в умовах економіки воєнного стану є наступні:

- специфічний характер товарів: у воєнний час головними товарами є зброя, боєприпаси, медичне обладнання, продукти харчування, водопостачання тощо. Вони мають свої особливості у транспортуванні та зберіганні;
- обмеженість ресурсів: під час війни наявність ресурсів, зокрема людських та матеріальних, є обмеженою. Це може заважати надійному забезпеченню логістичних процесів, тому управління ресурсами є важливою складовою логістики в умовах економіки воєнного стану;
- підвищені вимоги до швидкості: у воєнний час кожна хвилина може мати значення для успішного проведення операцій, тому логістика повинна бути максимально швидкою та ефективною;
- розвинена система безпеки: збереження та захист транспортування товарів є важливим аспектом логістики в умовах воєнного стану. Це може включати захист від терористичних атак, ворожих дій тощо;
- гнучкість та адаптивність: умови воєнного стану можуть швидко змінюватись, тому логістика повинна бути гнучкою та адаптивною до нових обставин;
- командна робота: ефективна логістика в умовах воєнного стану вимагає гарної командної роботи між різними підрозділами та організаціями для забезпечення координації та взаємодії [3].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Умови економіки воєнного стану завжди є надзвичайними та складними для логістики, оскільки вони вимагають додаткових зусиль та ресурсів для забезпечення потреб військових та населення. Основні проблеми логістики в умовах економіки воєнного стану можуть бути наступними:

1) недостатня інфраструктура: воєнний стан може призвести до пошкодження та знищення інфраструктури, що ускладнює транспортування та розподіл ресурсів, затримує доставку вантажів;

2) нестача ресурсів: в умовах воєнного стану вимагається велика кількість ресурсів для забезпечення потреб військових та населення. Це може призвести до нестачі ресурсів та збільшення їх вартості, що ускладнює забезпечення всіх потреб;

3) безпека: умови воєнного стану можуть створювати ризики для безпеки логістичних операцій. Загострення бойових дій, терористичні акти та інші форми насильства можуть знизити ефективність логістичних операцій та призвести до небезпеки для життя людей, які займаються цими операціями [1].

Умови воєнного стану створюють певні виклики для логістики. Але водночас, вони можуть стати стимулом для покращення системи логістики, щоб забезпечити ефективну та швидку підготовку та розгортання різноманітних військових операцій. В науковій літературі фахівці називають наступні напрями, які можуть покращити логістику в умовах економіки воєнного стану:

– підвищення готовності транспортної інфраструктури: це можна зробити шляхом підтримки розвитку транспортної мережі та морських портів, які забезпечують ефективно та швидко перевезення військової техніки та іншого обладнання;

– розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури: це допоможе забезпечити ефективну комунікацію між різними військовими підрозділами та зв'язок з центральними командними пунктами;

– підготовка кваліфікованого персоналу: логістика є складним процесом, який вимагає високої кваліфікації та досвіду. Тому підготовка та підвищення кваліфікації логістичного персоналу є ключовим фактором для покращення логістики в умовах воєнного стану;

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

– використання технологій "розумного" логістичного управління: використання сучасних технологій, таких як Інтернет речей та аналітика даних, може забезпечити ефективнішу логістику, шляхом зменшення часу, необхідного для реагування на зміни в умовах воєнного стану [2].

Отже, логістика в умовах економіки воєнного стану має ключове значення для успішної реалізації завдань оборони та забезпечення життєдіяльності населення. У таких умовах виникає низка складних завдань, пов'язаних з постачанням різних видів зброї та техніки, продуктів харчування та медикаментів, транспортуванням населення в безпечні місця, забезпеченням безперебійного функціонування інфраструктури тощо. Однак, забезпечення ефективної логістичної діяльності можливе за умови належного планування та організації процесів. Зокрема, необхідно ретельно проробити питання зберігання та транспортування товарів, а також побудувати ефективну систему комунікацій між різними підрозділами та управліннями. Таким чином, враховуючи важливість логістики в умовах воєнного стану, необхідно віддати належну увагу питанням організації та розвитку логістичних систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько Я. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога / Офіційний сайт транспорту та логістики. URL : <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148> (дата звернення: 01.05.2023).
2. Гринів Н. Т., Равліковська А. А. Перебудова логістики в умовах воєнного стану в Україні. *Академічні візії*. 2022. Випуск 13. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/84/74> (дата звернення: 04.05.2023).
3. Завербний А., Дзуліт З., Вуек Х. Особливості формування логістичних ланцюгів в умовах війни та у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-54> (дата звернення: 03.05.2023).
4. Озарко К. С., Челомбитько В. В. Особливості логістичних процесів у воєнний період: проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2(68). С. 74–78.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Самодєєв Віталій Віталійович,
*здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Гурочкіна В. В.

*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0001-8869-0189

ВЕКТОРИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах повномасштабної війни і з Росією економіка нашої країни зазнала суттєвих змін, адже бойові дії в різних регіонах країни суттєво здійснюють вплив на роботу економічних галузей, стають на заваді ведення підприємницької діяльності чи навіть її повного знищення та руйнують об'єкти інфраструктури. Зважаючи на значні збитки, що завдані Росією у різних сферах, а також беручи до уваги те, що обсяг збитків продовжує зростати, актуальним питанням на сучасному етапі є дослідження напрямів після воєнного відновлення української економіки.

Даному питанню присвячені статті багатьох українських та зарубіжних науковців. Зокрема, план економічного післявоєнного відновлення України досліджували у своїх працях Т. Беккер, Б. Айхенгрін, Ю. Городніченко, О. Булик, В. Бойко, С. Джонсон, Т. Милованов, Н. Скопенко, В. Хомів.

Стратегія відбудови української економіки є питанням майбутнього нашої держави – сильної європейської країни із потужною промисловістю, зокрема, і ВПК, переробною промисловістю, що генерує значну частину доданої вартості, та розвиненим малим та середнім підприємствами.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Українська економіка протягом останніх років, попри наявні вади сировинної споживчої моделі розвитку, довела, що може тримати удар та адаптуватися до суттєвих форс-мажорних обставин, зокрема воєнних. Хоча варто зазначити, що базовий сценарій макроекономічного прогнозу НБУ не враховує можливість швидкої реалізації плану відновлення України із припливом інвестиційних потоків, що може суттєво пришвидшити економічне відновлення. Паралельно проводячи аналіз підрахунків Міністерства економіки України у 2022 році, то він виявився найважчим для української економічної системи. Прогнозовано, найбільший шок від повномасштабної війни припав на березень 2022 року. Мінекономіки з використанням непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання оцінило падіння ВВП у березні 2022 року на рівні 47-50 % [1], що спричинило падіння за I квартал на 15,1 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Макроекономічні показники (фактичні та прогнозовані)
упродовж 2021–2023 років

Показник	Роки			
	2021	2022	2023 (прогноз)	2024 (прогноз)
Реальний ВВП, зміна у %	3,4	-33,4	5,5	4,9
ІСЦ, зміна у %	10,0	31,0	20,7	9,4
Базовий ІСЦ, зміна у %	7,9	24,5	12,4	2,6
Сальдо поточного рахунку, млрд дол	-3,2	6,4	-3,9	-8,8
Міжнародні резерви, млрд дол	30,9	20,8	21,2	28,7

Джерело: складено за даними [1].

Стосовно плану відновлення, то він складається із 2-х етапів, 2023–2025 і 2026–2032, і охоплює 850 широкомасштабних проектів, які потребують фінансування на загальну суму приблизно 750 мільярдів доларів (табл. 2).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 2 – Список національних програм у плані

№	Національні програми	Витрати на реаліза-
1.	Зміцнення інституційної спроможності	0,1
2.	Діджиталізація державних програм	0,1
3.	Зміцнення безпеки та оборони	50
4.	Подальша інтеграція до ЄС	1
5.	Відновлення природнього середовища	20
6.	Енергетична незалежність та курс на «зелену»	130
7.	Поліпшення клімату бізнес-середовища	5
8.	Забезпечення конкурентного доступу до капіталу	75
9.	Макрофінансова стабільність	60-80
10.	Розвиток секторів економіки з доданою вартістю	50
11.	Розширення та інтеграція логістики з ЄС	120-160
12.	Відновлення та модернізація житла та інфраструктури	150-250
13.	Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури	25
14.	Розвиток системи освіти	5
15.	Модернізація системи охорони здоров'я	5
16.	Розвиток систем культури та спорту	20
17.	Забезпечення ефективної соціальної політики	7

Джерело: складено за даними [2].

З таблиці 2 бачимо, що на розвиток економіки планується витратити 50 млрд дол. США.

Основними цілями відновлення економіки України у післявоєнний період є [3]:

1. Швидкість: за один рік із моменту завершення війни – відновити безпечне середовище для комфортного життя людей та ведення підприємницької діяльності в Україні.

2. Розвиток: забезпечити зростання ВВП України із 200 млрд. дол. США у 2021 році до 500 млрд дол. США у 2032 році та подальшу економічну здатність генерувати високі темпи економічного зростання.

3. Цілеспрямований, чіткий і міцний зв'язок із Євросоюзом: досягнути повної відповідності економічному критерію членства у

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Євросоюзу і стати його повноправним членом. Максимально поглибити економічні відносини з державами «Великої сімки» поза межами Євросоюзу.

Основними середньостроковими завданнями та заходами етапу «Відновлення, перезапуск економіки та інститутів» на період 2023–2025 рр. є [4]:

1) зменшити регуляторне та адміністративне навантаження на підприємство та розробити нові інструменти підтримки для малого та середнього підприємництва;

2) відбудувати зруйновані та пошкоджені потужності, побудувати нові виробництва, зокрема, для переробки місцевої сировини, збільшуючи ланцюги створення доданої вартості в Україні;

3) сприяти повній продуктивній зайнятості та реалізації здібностей особистості в трудовій діяльності;

4) розширити доступ до ринків збуту продукції з високою доданою вартістю, зокрема, забезпечити повний доступ до ринків G7 та ЄС;

5) провести перед вступні переговори, поглибити економічну інтеграцію з ЄС та підписати договір про членство у грудні 2024 року;

6) здійснити перегляд рівня концентрації ринків у ключових галузях економіки з урахуванням фактичної структури контролю.

Ці заходи можливо реалізувати за умови якісної трансформації систем управління (менеджменту) більшості вітчизняних підприємств.

Ключові напрямки, на яких має зосередитися Україна, задля відновлення економіки після закінчення військових дій [5]:

- відновлення експорту основних товарів (зернових, руди та металу) на тлі високих світових цін. Створення інфраструктурних можливостей для експорту в умовах блокади українських морських портів;

- захист внутрішнього виробника і протидія імпорту. Пріоритетом має стати створення нових сучасних виробництв з максимальним використанням сучасних технологій. Державна підтримка вітчизняних виробників продуктів харчування, які можуть продовжувати роботу;

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

- розвиток АПК. Збройна агресія Росії проти України може призвести до глобального дефіциту продовольства та зростання цін на продукти (вже спостерігається зростання вартості харчів більше ніж на 30 % у порівнянні з 2021 роком). Задля відновлення роботи в АПК необхідно провести розмінування земель сільськогосподарського призначення; забезпечити доступні кредити на стимулювання технічного переоснащення виробництва та розвитку переробки агропродукції; запровадити програми для заохочення малих агровиробників; забезпечити суттєве збільшення квот безмитного експорту агропромислової продукції до країн Євросоюзу у результаті перегляду Угоди про асоціацію у частині про торгівлю товарами, що розпочався у 2021 році;

- трансформація ІТ. Україна може стати світовим ІТ-лідером, якщо державою буде забезпечено чотири ключових складових, завдяки яким відбувається швидкий ріст сектору: державні інвестиції в ІТ-освіту, збереження комфортного податкового законодавства, підтримка розвитку продуктових компаній та стартапів, створення комфортного та безпечного зовнішнього середовища і дотримання захисту прав людини.

Отже, майбутнє відновлення української економіки, після повномасштабного вторгнення Росії, вимагатиме прийняття дуже швидких та правильних рішень. Завдяки раціональному плануванню наша країна може змінити фокус, перетворивши недоліки на можливості. Український уряд повинен наголошувати на зростанні продуктивності праці – і застосовувати наслідки війни як шанс модернізувати економіку. Інакше кажучи, мета полягає в тому, аби за короткий проміжок часу досягти усіх структурних змін, через які інші держави Європи проходили роками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. Оцінка макроекономічних показників. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2023 р.)

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

2. Україна представила план відновлення країни – подробиці. Слово і діло. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/04/novyna/suspilstvo/ukrayina-predstavyla-plan-vidnovlennya-krayiny-podrobuczi> (дата звернення: 30.04.2023).

3. Проєкт плану відновлення України. Робоча група з відновлення та розвитку економіки. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/recoveryrada/ua/economic-recoveryand-development.pdf> (дата звернення: 13.03.2023).

4. Хомів В. Б. Управління підприємством в умовах післявоєнної відбудови національної економіки. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні* : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів, м. Львів, 2 березня 2023 р. : тези доповідей. Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2023. С. 131–135.

5. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. Український інститут майбутнього. URL : <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-statysylnoyu-derzhavoyu> (дата звернення: 13.03.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Семеренко Оксана Петрівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Яковенко Р. В.,

канд. екон. наук, доцент,

Економіко-технологічний інститут

імені Роберта Ельворті,

м. Кропивницький, Україна

ORCID ID 0000-0002-8103-8590

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В АТ «ЕЛЬВОРТІ»

Для успішного функціонування будь-якого виробництва і будь-якої компанії, незалежно від послуг і товарів, які вона надає, необхідними є ефективно працюючі кваліфіковані кадри, грамотні та здатні керувати виробничим процесом управлінці. Однак, навіть якщо вдалося сформувати колектив зі справжніх професіоналів, не слід забувати про те, що персонал потрібно постійно мотивувати. Мотивація співробітників посідає одне з центральних місць в управлінні персоналом, оскільки вона виступає безпосередньою причиною їхньої поведінки. Орієнтація працівників на досягнення цілей організації, по суті, є головним завданням керівництва персоналом.

На сьогоднішній день у світі створюються ефективні системи керування персоналом у компаніях. Вважається, що завданням цих систем є пошук результативних шляхів управління працею, гарантування активізації людського чинника. А саме цим чинником є мотивація, яка впливає на ефективність людської праці. Отже, від ефективності управління працівниками та їх мотивацією залежить економічний та соціальний ефекти компанії і, звісно, кінцевий результат.

АТ Ельворті (до 22 квітня 2016 року ПАТ «Червона зірка») — провідне підприємство у галузі сільськогосподарського машинобудування в місті Кропивницький, одне із найстаріших на Кіровоградщині; входить до групи компаній «Ельворті Груп».

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Апарат управління підприємства включає такі служби:

- *технічна служба* – підпорядковується директору технічному, до неї входять відділи: головного механіка, головного енергетика, головного зварника, експлуатації нерухомого майна та благоустрою, інструментально-нормативний відділ і служба генерального конструктора;
- *служба якості* – підпорядковується директору з якості, до неї входять відділ контролю та центральна заводська лабораторія;
- *виробнича служба* – підпорядковується директору з виробництва, включає в себе відділи закупівель, планування виробництва, внутрішньої логістики;
- *економічна служба* – підпорядковується директору фінансовому, до складу служби входять: головна бухгалтерія, відділи організації і оплати праці, планово-економічний та інформаційних технологій;
- *служба управління персоналом* – підпорядковується директору з персоналу та включає в себе відділ управління персоналом та медпункт.

Аналіз внутрішнього середовища підприємства за допомогою SWOT-аналізу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – SWOT-аналіз «АТ Ельворті»

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Досвід роботи підприємства 2. Платоспроможність підприємства 3. Наявність бази перепідготовки та перекваліфікації працівників 4. Наявність інженерних і фінансово-економічних служб, відділу розвитку постачальників	1. Плинність кадрів на низьких посадах 2. Мотивація та стимулювання працюючих 3. Рівень корпоративної культури 4. Проблеми кадрового забезпечення
Можливості	Загрози
1. Залучення активних, висококваліфікованих спеціалістів 2. Моральне заохочення кадрів 3. Соціальні умови на підприємстві 4. Формування та зміцнення корпоративної культури компанії	1. Бойові дії на території України 2. Відтік людей за кордон 3. Посилення тенденції плинності кадрів 4. Низький рівень платоспроможності населення

Джерело: розроблено автором самостійно.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Проаналізувавши SWOT-аналіз можна зробити висновки, що через складну ситуацію в країні зросла плінність кадрів, багато населення виїздить за кордон, тому можливі проблеми в кадровому забезпеченні підприємства. Підприємство є достатньо платоспроможним і тому відтік кадрів спостерігається лише на низьких посадах.

Основні складові кадрової політики:

1. Підвищення результативності роботи на всіх рівнях.
2. Оптимізація та стабілізація кадрового складу підприємства й забезпечення ефективного використання його можливостей та потенціалу.
3. Створення та розвиток системи навчання й розвитку персоналу.
4. Формування та підтримання високого рівня лояльності співробітників.
5. Формування та зміцнення корпоративної культури компанії.
6. Забезпечення рівних можливостей ефективної праці, її безпеки і нормальних умов.

За 2021 рік загальна кількість штатних працівників (середньооблікова чисельність) склала 863 особу і збільшилась порівняно з 2020 роком на 112 осіб або на 14,8 %, в тому числі кількість основних робітників склала 419 осіб, збільшилась на 70 осіб або на 20,3 %. У загальній кількості працівників жінки складають 32 % (280 осіб – 2021 рік, 249 осіб – 2020 рік), з них на керівних посадах 24 жінки, їх частка серед всіх керівників становить 23 %.

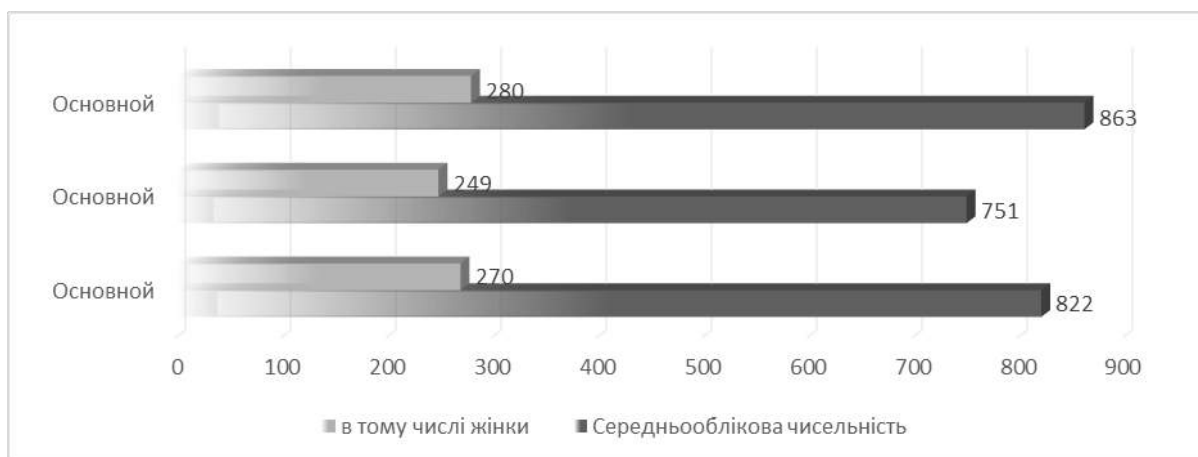

Рисунок 1 – Середньооблікова чисельність працівників, зокрема жінок на підприємстві з 2019 по 2021 роки

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Динаміка середньооблікової чисельності за останні роки демонструє коливання – зменшення кількості персоналу в 2020 році та суттєве збільшення її в 2021 році, що є позитивним фактором. Для забезпечення зростання обсягів виробництва і реалізації продукції необхідним є залучення більшої кількості робітників, тому керівництво підприємства протягом 2020-2021 років впроваджувало низку заходів, спрямованих на збільшення кількості персоналу, в тому числі, заходи щодо підвищення рівня оплати праці, при цьому середня заробітна плата за останні два роки збільшилась на 37,9 % і склала за 2021 рік 13 296 грн.

Співвідношення штатних та позаштатних працівників складає 863/7 (в тому числі, працівники за договорами цивільно-правового характеру – 5 осіб, зовнішні сумісники – 2 особи).

Плинність кадрів за 2021 рік є доволі високою і становить 24,9 %, негативним фактором є збільшення цього показника порівняно з 2020 роком, коли він складав 18,4 %.

Мотиваційна стратегія – це підсистема стратегії підприємства, яка представляє довгострокову програму дій з реалізації концепції використання і розвитку потенціалу персоналу підприємства з метою забезпечення його стратегічних конкурентних переваг.

При розробці мотиваційної стратегії доцільно дотримуватися певних принципів, а саме:

- персонал підприємства повинен відчувати визнання свого внеску в діяльність підприємства;
- за результати праці персонал повинен отримувати справедливу винагороду;
- персонал повинен усвідомлювати особливості діючої системи мотивації персоналу;
- методи мотивації повинні бути зрозумілими та задовольняти основні стимули персоналу до праці.

Для реалізації цього заходу запропонуємо впровадження практики «IdeaBox». Ідея подається в електронному вигляді згідно чітко затвердженої форми відповідальній особі, після чого пропозиція розглядається та оцінюється протягом тижня.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Запропонований підхід передбачає певний очікуваний ефект – результат, який повинен здійснитися за рахунок впровадження запропонованого заходу. Очікуваний соціально-економічний ефект для АТ «Ельворті» від реалізації «Банку ідей» зображений на рис. 2.

1. Підвищення лояльності працівників
2. Підвищення вагомості індивідуального внеску працівників у розвиток підприємства
3. Економічний ефект від винахідництва і пропозицій
4. Орієнтованість персоналу на результат
5. Приріст продуктивності праці
6. Формування позитивного іміджу керівника

Рисунок 2 – Ефект від реалізації «Банку ідей»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колот А. М. Мотивація персоналу : підруч. Вид. 2-ге, без змін. Київ : КНЕУ, 2011. 340 с.
2. Бревнов А. А. Организация частного предприятия в Украине. Харьков : Одиссей, 2004. 672 с.
3. Яковенко Р. В. Розвиток системи мотивації праці та поширення її творчого характеру як чинник відтворення людського потенціалу. *Наук. праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту: Економічні науки*. Кіровоград : КНТУ, 2009. Вип. 16, ч. 1. С. 132–138.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Łukasz Silwończyk,
Student grupy 11 Zarz-SD,
Wydział Ekonomii i Zarządzania
Kierownik:
Viktorii Hurochkina,
Dok.e.n., profesor Katedry Ekonomii,
przedsiębiorczości i bezpieczeństwa
ekonomicznego DPU,
adunkt profesor Instytut Ekonomii i
Finansów,
Uniwersytet Zielonogórski,
Poland
ORCID ID 0000-0001-8869-0189

DEKARBONIZACJA I ZEROWA EMISJA NETTO W SYSTEMIE ROZWOJU REGIONU

Dekarbonizacja jest procesem zmniejszania emisji gazów cieplarnianych (dwutlenku węgla) bądź całkowitym przejściem na niskoemisyjną gospodarkę. Wiąże się to też ze zmianami w myśleniu ludzi, jeśli chodzi o aspekty związane z ociepleniem klimatu. Wynika to z tego, że stopniowe odejście od emisji CO₂ pozwoli na spowolnienie procesu globalnego ocieplenia [E. Jankowska, 2016, s. 265].

Unia Europejska chciała, aby powstał traktat ustalający dla wszystkich państw na świecie cele i narzędzia do ich spełnienia. Ustalenia Unii, które miały być osiągnięte do 2050 roku, były następujące:

- ograniczenie o 50 % emisji dwutlenku węgla,
- dla krajów rozwiniętych 80 % do 95 %.

Właśnie te rozwinięte kraje, czyli m. in. Stany Zjednoczone i Chiny nie chciały się na to zgodzić. Pomimo braku porozumienia Komisja Europejska stworzyła tzw. “Energy Road Map 2050”, która miała zawierać powyższe cele [J. Bednorz, 2013, s. 115–116]. Dokument ten zaproponował pięć scenariuszy dekarbonizacji:

1. Scenariusz wysokiej efektywności energetycznej, który zakładał o 41 % mniejsze zapotrzebowanie na energię (liczone w stosunku do lat 2005-2006) (High energy efficiency),

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

2. Scenariusz dywersyfikacji technologii miał umożliwić korzystanie z różnych technologii produkcji (Diversified supply Technologies),

3. Trzeci z nich to “wysoki udział energii odnawialnej”. Odnawialne źródła energii miały być wspierane po to, aby ich udział wzrósł do 75 %, jeśli chodzi o energię elektryczną, to miało być aż 97 % (High renewable energy sources),

4. “Opóźniony rozwój technologii wychwytywania i składowania dwutlenku węgla” to scenariusz polegający między innymi na zwiększeniu udziału energii jądrowej wśród wszystkich używanych źródeł energii. (Delayed carbon capture and storage),

5. Kolejny scenariusz polega na niskim udziale energii jądrowej, aby technologie wychwytywania i składowania CO₂ bardziej mogły się rozwinąć. (Low nuclear) [European Commission 2012, s. 5].

Zdaniem Unii Europejskiej w 2050 roku będzie potrzeba więcej energii elektrycznej. To wymaga dekarbonizacji na poziomie 57-65 % (2030 r.) i 96-99 % (2050 r.) Problem polega na tym, że wzrosną ceny energii. Dotknie to gospodarstw domowych, ponieważ ich wydatki na energię wzrosną z 12,1% budżetu do 16, a potem 15 %, odpowiednio w roku 2030 i 2050. [J. Bednorz, 2013, s. 116-117].

Dbanie o środowisko w Polsce. Nowe przepisy, jakie weszły w życie 1 września 2023 roku bardziej rygorystycznie traktują przestępstwa związane ze szkodzeniem środowisku naturalnemu przez przedsiębiorców. Zaostrzają one przepisy w pięciu aspektach:

1. Brak ostrożności - pozbawienie wolności do trzech lat, 10 milionów złotych kary. Takie kary mogą być zasądzone, jeśli narazi się kogoś na uszkodzenie zdrowia i życia. O tym, jak bardzo trzeba uważać na przepisy prawa, świadczy fakt, że nie musi wystąpić utrata zdrowia albo życia. Samo narażenie jest powodem do ukarania kogoś.

2. Taka sama sytuacja w przypadku nadzorców instalacji - kara pozbawienia wolności do 10 lat może być zasądzona, jeśli ktoś zanieczyścił (lub “tylko” wydał takie polecenie) wodę, powietrze lub inne, co może prowadzić do utraty zdrowia lub życia. Może też tak być w przypadku, gdy obniżona została jakość powyższych. Sprawcą może nie być kierownik instalacji, ale osoba pracująca przy niej.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Na spółkach też ciąży większa odpowiedzialność - dotychczas przepisy mówiły, że dopiero po skazaniu faktycznego sprawcy pociągało się spółkę do odpowiedzialności. Od nowelizacji przepisów nie ma już takiej kolejności działania. Kara jaką trzeba będzie zapłacić wynosi od przyjęcia nowych przepisów 5 milionów złotych.

4. Wykluczenie w zamówieniach publicznych - w przypadku, gdy toczy się postępowanie wobec osoby oskarżonej o przestępstwo przeciwko środowisku naturalnemu lub w przypadku, gdy osoba ta została skazana, nie ma ona prawa do ubiegania się o realizację zamówień publicznych.

5. Rosnące kary za złe gospodarowanie odpadami - nielegalny transport odpadów klasyfikowanych jako niebezpieczne może skutkować karą do 12 lat pozbawienia wolności. Niższa o dwa lata kara może zostać zasądzona wtedy, kiedy ktoś, w niezgodny z przepisami sposób, zbiera, składowe, usuwa, przetwarza bądź unieszkodliwia odpady. Kara 10 lat pozbawienia wolności ma uzasadnienie w tym, że takie postępowanie z odpadami może spowodować utratę ludzkiego zdrowia, życia lub może wpłynąć negatywnie na stan (jakość) środowiska naturalnego. [www.osborneclarke.com dostęp: 18.03.2023].

Zerowa emisja netto, inaczej neutralność emisyjna (węglowa, klimatyczna), polega na tym, aby ilość emitowanego do atmosfery dwutlenku węgla i jego ilość pochłaniana były sobie równe [https://europapnews.pap.pl/ dostęp: 18.03.2023]. Do tego potrzebne są pochłaniacze dwutlenku węgla. Występują one naturalnie w przyrodzie, gdyż są to lasy i oceany, a nawet sama gleba. Potrafią one likwidować do 11 gigaton (1 gigatona = 10 bilionów kilogramów) dwutlenku węgla w ciągu jednego roku, ale w 2020 roku “wyprodukowano” 36 gigaton. Niestety globalne ocieplenie ma negatywny wpływ na lasy, gdyż wzrost temperatury powoduje pożary, które skutkują uwalnianiem się pochłoniętego dwutlenku węgla [https://www.europarl.europa.eu/ dostęp: 18.03.2023].

Emisja CO₂ podzielona jest na trzy zakresy:

1. bezpośrednio emisje przez zakład,
2. emisje z wytwarzania energii,
3. gazy cieplarniane emitowane przez dostawców, zakupy, gospodarkę odpadami, zużycie wody, korzystanie z produktów i usług [https://www.bureauveritas.pl/ dostęp: 18.03.2023].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Sztuczny pochłaniacz CO₂ udało się stworzyć na Uniwersytecie Rice. Odkryto, że popularny plastik można wykorzystać do zatrzymywania cząsteczek tego szkodliwego gazu. Dokładniej chodzi o polipropylen i polietylen. Podczas pirolizy tych materiałów (proces beztlenowego ogrzewania) można, z dodatkiem octanu potasu (konserwant jedzenia E261), przekształcić plastiki w coś w rodzaju gąbki. Za 21 dolarów, zdaniem autorów wynalazku, przechwycić można aż tonę dwutlenku węgla. Taka suma pieniędzy to przynajmniej cztery razy taniej, niż w obecnie wykorzystywanych procesach [<https://www.national-geographic.pl/> dostęp: 18.03.2023].

Wniosek. Aby przyspieszyć dekarbonizację Polski do 2050 r. należy wykonać kilka kluczowych kroków:

Zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej - Polska musi zwiększyć produkcję energii ze źródeł energii, takich jak energia wiatrowa, solarna, geotermalna, wodna itp. W tym celu konieczne jest rozwijanie inwestycji w działalność energetyczną i wsparcie dla projektu inwestycyjnego w tej domy.

Modernizacja sektora energetycznego – Polska musi zmodernizować swoją infrastrukturę energetyczną, aby przejść na czystsze technologie. W tym celu konieczne jest inwestowanie w energetykę jądrową, ale także w elektrownie gazowe z systemem CCS (ang. capture, transport and storage), które są w stanie skutecznie ograniczyć emisję dwutlenku węgla.

Poprawa efektywności energetycznej - Polska musi poprawić efektywność energetyczną, zwłaszcza w sektorze przemysłowym i budowlanym. Oznacza to zmniejszenie zużycia energii poprzez zastosowanie bardziej zaawansowanych technologii energooszczędnych i izolację budynków.

Wspieranie transportu niskoemisyjnego - Polska musi promować transport niskoemisyjny, takie jak rowery, transport publiczny, a także elektromobilność, poprzez przewadzenie zachowania podatkowego i inwestycji dla prywatnych i publicznych operatorów.

Edukacja i zmiana postawy społecznej - Wreszcie, aby przyspieszyć dekarbonizację Polski, konieczne jest przyspiecja sociećija socialej i zmiana postawy. Można to osiągnąć poprzez edukację społeczeństwa,

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

kampanie informacyjne i inicjatywy na rzecz zmiany stylu życia, np. poprzez promowanie alternatywnych środków transportu, propagowanie zasad segregacji odpadów, ograniczanie zużycia wody i energii w gospodarstwach domowych.

Te kroki to tylko kilka z wielu, które Polska może podjąć, aby przyspieszyć proces dekarbonizacji i osiągnąć cel redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2050 roku. Wymaga zaangażowania wszystkich sektorów społeczeństwa, w tym rządu, biznesu i społeczeństwa obywatelskiego.

BIBLIOGRAFIA

1. Bednorz J. (2013), Wpływ „Energy Road Map 2050” na rozwój społeczno-gospodarczy Polski, *"Polityka Energetyczna"*, T. 16, z. 3.

2. Jankowska E. (2016), *Dekarbonizacja europejskich gospodarek w ujęciu przestrzennym* w: *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego nr 45/2*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

Źródła internetowe

3. URL : <https://europapnews.pap.pl/>

4. URL : <https://www.bureauveritas.pl/>

5. URL : <https://www.europarl.europa.eu/>

6. URL : <https://www.osborneclarke.com/>

7. URL : <https://www.national-geographic.pl/>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Сорочан Кирило Анатолійович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Калач Г. М.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6031-0591

СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Стрімкі темпи науково-технічного розвитку у всіх видах економічної діяльності зумовлюють появу нових форм та методів ведення підприємницької діяльності та задоволення потреб споживачів. Із початку XXI століття людство як ніколи відчуває на собі вплив глобальної інформаційної революції, яка поступово змінює світові уклади. Бурхливий розвиток інформаційних технологій в кінці XX – на початку XXI ст. зумовив початок культурної та економічної глобалізації. Поява глобальної мережі Інтернет стала початком періоду, коли комп'ютерні технології здійснили революцію практично у всіх сферах людського життя. В деяких розвинутих країнах світу Інтернет стає досить високоприбутковою формою товарно-грошових відносин, яка активно впроваджується у всі сектори економіки. А суб'єкти господарювання, які першими почали використовувати глобальну мережу для ведення електронної комерції, отримали ряд конкурентних переваг, а також швидкий доступ до інформації та ресурсів.

Вважається, що винахідником електронної комерції став англійський вчений Майкл Олдріч, що 1979 року винайшов концепцію інтернет-магазину. Перший дистанційний шопінг як явище з'явився у США, а через два роки й у Європі, але справжній бум розпочався з розвитком мережі «Інтернет» у 1990-ті роки. Саме тоді в США масово

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

з'явилися послуги продажу за допомогою мережі. Першими були авіакомпанії, які відкрили онлайн-продаж квитків у 1992 році. Тоді ж популярності почали набувати й інтернет-магазини, зокрема сайти з продажу книжок. Це пов'язано з тим, що книжки та друковану продукцію раніше продавали за допомогою каталогів, відповідно оцифрувати ці каталоги було дуже просто, а для клієнтів з'явилась можливість не виходячи з дому прочитати короткий опис книжки та отримати її звичайною поштовою доставкою. Найвідоміший та один з перших інтернет-магазинів – Amazon, був створений 1994 року і починав саме як сайт з продажу книг, згодом розширивши свій асортимент на дитячі іграшки, а пізніше й на інші товари. Станом на 2021 рік, згідно з дослідженнями, населення Землі складає 7.83 млрд людей, у цей час інтернетом користується 59.5 % населення, що дає торгівлі онлайн фактично необмежений потенціал для розвитку. Протягом останніх років популярність електронної комерції стрімко зростає, а світова пандемія та воєнне положення в країні змусила перейти офлайн бізнес на роботу в інтернеті. Згідно зі статистикою, у 2019 році частка інтернет торгівлі у світовому товарообороті роздрібних продажів складала 14 %, у 2020 році вона оцінювалася більше ніж в 17 %, а вже у 2021 частка інтернет-комерції склала приблизно 19.5 % [1, с. 23].

Однак, незважаючи на стрімкий розвиток мережі Інтернет та зв'язків у ній, сьогодні не існує єдиного визначення, яке б чітко визначало суть поняття «електронна комерція», багато авторів трактують термін по-різному, наприклад Тардаскіна Т. М вважає, що електронна комерція – це вид електронної комерційної діяльності з використанням інформаційних комунікаційних технологій [2].

Електронна комерція – це будь-яка транзакція, яка здійснюється через комп'ютерну мережу, внаслідок якої право власності або право використання товару або послуги було передано від однієї особи до іншої [3]; Електронна комерція – це використання електронних комунікацій та технологій обробки цифрової інформації для встановлення та змін відносин створення вартості між організаціями та між організаціями та індивідами [4]; Електронна комерція – ділова активність з купівлі-продажу товарів і послуг, що передбачає взаємодію сторін на

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

основі інформаційних мереж (без безпосереднього фізичного контакту). Електронна комерція – це діяльність організації або індивіда, переважно орієнтована на отримання прибутку в результаті угод і транзакцій в Інтернеті. Електронна комерція – це специфічна частина електронного бізнесу, яка включає в себе суспільні відносини стосовно купівлі-продажу товарів, послуг та інформації через Інтернет з використанням всіх інструментів, які доступні в мережі.

Щодо поняття «електронної торгівлі», то тут також існує чимало авторських та офіційних визначень. За визначенням Світової Організації Торгівлі, електронна торгівля – це організація процесу товарно-грошового обміну у формі купівлі-продажу на базі електронних технологій. Комісія ООН з міжнародного торгового права (UNCITRAL) визначає електронну торгівлю як організацію і технологію купівлі продажу товарів, послуг електронним способом з використанням телекомунікаційних мереж та електронних фінансово-економічних інструментів [5].

Незважаючи на те, що більшість авторів не акцентують увагу на відмінностях між поняттями «електронна комерція» та «електронна торгівля», ці поняття не є ідентичними. Електронна торгівля є вужчим поняттям і входить в електронну комерцію як одна із складових. На відміну від електронної комерції, електронна торгівля охоплює не весь процес товарно-грошових відносин, а тільки ту його частину, яка пов'язана з купівлею-продажем.

Закон про електронну комерцію в Україні доповнювався протягом 2017 – 2021 років та нині викладений у редакції від 01.08.2021. Закон України “Про електронну комерцію” встановлює правила обов’язкові для підприємців, юридичних осіб та їх клієнтів, які вступають у правовідносини у цифровому просторі. Закон визначає основні принципи регулювання електронної комерції, серед яких знаковими є: свобода провадження підприємницької діяльності з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем; свобода вчинення електронних правочинів; забезпечення належної якості товарів, робіт та послуг, що реалізуються у сфері електронної комерції; однаковість юридичної сили електронних правочинів та правочинів, укладених у

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

письмовій формі; доступність комерційних електронних повідомлень та можливість обмеження їх надходження. У тексті закону вказане вкрай важливе правило – (Договір не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі). Разом з тим прогресивний і сучасний вектор закону не створює хаосу – там де мають застосовуватись обмеження, вони застосовуються. Так, якщо для провадження діяльності з розповсюдження товарів, виконання робіт чи надання послуг законом передбачено обов'язковість отримання ліцензії (дозвільного документа), бізнес може здійснювати реалізацію відповідних товарів, робіт, послуг виключно з моменту отримання ліцензії або дозволу на провадження відповідного виду діяльності.

E-commerce у Європі стрімко розвивається та збільшує свою популярність. Згідно з даними TradingPlatforms, у 2020 році в Європі налічувалося 480.9 млн користувачів онлайн магазинів, що складало приблизно 64 % населення. Оскільки Європа складається з кількох регіонів, кожен з яких відіграє свою роль в загальній європейській економіці, важко розглядати розвиток індустрії онлайн-торгівлі як одне ціле. Згідно зі звітом про Електронну комерцію від Амстердамського університету прикладних наук, станом на 2020 рік 64 % від загального Європейського обороту припадало на Західну Європу. У Південній, Північній, Центральній та Східній Європі частка загальноєвропейської інтернет-торгівлі складає 16, 6, 8 та 6 відсотків відповідно. У 2021 році обсяги онлайн торгівлі склали 823.62 млрд дол., а у 2023 очікуються на рівні 1.014,53 млрд дол. [5].

Стрімкий розвиток онлайн торгівлі в Україні розпочався з 2016 року після приєднання до Зони вільної торгівлі з ЄС, що надало доступ до внутрішніх ринків Європейського Союзу, та розширило можливості для європейських інвестицій. Згідно з дослідженнями Ecommercedb від 2020 року, Україна посідає 66 місце у світовому рейтингу за величиною ринку з прибутком 838 мільйонів доларів. Станом на початок 2021 року в Україні приблизно 30 млн громадян мають доступ до інтернету, що складає 68 % від населення. За статистикою, дев'ять із десяти користувачів інтернету здійснювали покупки онлайн. Як свідчать результати чергового дослідження Kantar CMeter,

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

серед найпопулярніших сайтів в Україні за жовтень 2022 року, окрім найбільшого онлайн-ритейлера Rozetka, до рейтингу також увійшли Olx.ua (6 місце), Prom.ua (7 місце), Epicentrk.ua (12 місце), Hotline.ua (18 місце), Bigl.ua (22 місце) та Allo.ua (23 місце). Загалом, стрімкий розвиток e-commerce відкриває необмежені можливості для бізнесу, розширює географію продажів, а впровадження сучасних технологій дозволяє краще розуміти потреби клієнтів, збільшити взаємодію з ними завдяки різноманітним маркетинговим інструментам. Очікується, що вже станом на 2024 рік продажі через інтернет у світі складатимуть 21.8 % від загальної кількості покупок населення планети та ця цифра стрімко ростиме щороку [6].

Для ефективного використання електронної комерції, є вдосконалення логістичної інфраструктури; розвиток електронного маркетингу; активне використання мобільних технологій; зростання онлайн-продажів як у світі, так і в Україні; активне використання мобільних та інших електронних пристроїв (гаджетів) для онлайн-покупок; ще більш глибоке проникнення мережі Інтернет в нашу країну. Всі ці тенденції сприяють активному розвитку електронної комерції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тардаскіна Т. М. Електронна комерція / Т. М. Тардаскіна, Є. М. Стрельчук, Ю. В. Терешко. Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. 244 с.
2. Царьов Р. Ю. Електронна комерція : навчальний посібник з підготовки бакалаврів. Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2010. 112 с.
3. Маєвська А. А. Електронна комерція і право. Харків, 2010. 256 с.
4. Юдін О. М., Макарова М. В., Лавренюк Р. М. Системи електронної комерції: створення, просування і розвиток. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 201 с.
5. Статистика розвитку електронної комерції у найбільших регіонах світу у 2022 році. URL : <https://magazine.ukr-china.com/statystyka-rozvytku-e-commerce-u-najbilshyh-regionah-svitu/>
6. Цікаві факти про Інтернет-торгівлю в світі в 2018 році. URL : <http://lemarbet.com/ua/razvitie-internet-magazina/interesnye-fakty-ob-internet-torgovle/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Степаненко Анна Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Ткаченко В. В.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0003-4915-2518

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ

Важливим світовим трендом 2015-2023 рр. являється цифровізація, яка стосується усіх сфер економічного життя. Більшість компаній, які раніше опиралися цифровій трансформації бізнесу, прийняли її як реальність сучасності. Багато з них успішно пристосувалися до ситуації та поступово охоплюють дедалі більшу частку ринку, зміцнюючі конкурентні позиції.

Вітчизняні науковці, такі як Федулова Л. звертає увагу на те, що з'являється цілковито новий тип промислового виробництва, що зосереджується на повній автоматизації виробничих процесів, великих масивах даних, технологіях доповненої реальності та Інтернеті речей [1, с. 7]. Саме тому в теперішніх реаліях цифрова трансформація розглядається науковцями та економістами як важливий індикатор соціально-економічного розвитку країни, регіону, галузі економіки і підприємства. Питання цифрової трансформації стали темою обговорення світовими лідерами на саміті G20 у м. Осака (Японія) 2022 року, на якому визначено основні пріоритети, серед яких зокрема підтримка цифровізації підприємницької діяльності [1, с. 11].

За прогнозами відомих економістів, уже до 2030 року обов'язковими елементами кожної успішної компанії стануть проєктний підхід до ведення бізнесу та використання data-driven рішень, сучасних способів комунікації та безперервного трекінгу ефективності персоналу, машинного навчання та штучного інтелекту. Уміння швидко адаптуватися в умовах постійної цифрової трансформації – це головна

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

конкурентна перевага, яку необхідно взяти до уваги. Тому й не дивно, що в найближчій перспективі більшість компаній пройдуть через цифрову трансформацію бізнесу, яка обумовлена зростанням популярності інноваційних технологій і розумінням їх переваг [2].

Оптимізація процесу цифрової трансформації бізнесу включає декілька структурованих взаємопов'язаних елементів. Згідно з поглядами дослідників Центру цифрової трансформації бізнесу, такими ключовими областями цифрових перетворень можуть бути: операційний бізнес-процес, робота з клієнтами та бізнес-моделі підприємства. Кожен із зазначених елементів, в свою чергу, поділяється на складові частини (рис. 1) [3].

Рисунок 1 – Модель структуризації елементів цифрової трансформації бізнесу

Джерело: складено автором за даними [3].

Цифрова трансформація являє собою впровадження інноваційних технологій у традиційний алгоритм діяльності підприємства. Одне лише використання штучного інтелекту, блокчейну, big data, роботів або дронів не зробить ваше підприємство цифровим. Технології – це частина алгоритму, який складається в інноваційне рішення. А її головний, сполучний елемент – людські ресурси. Digital і big data – лише драйвери перетворення, а не місія. Мета ж будь-яких трансформаційних змін – це зростання ефективності роботи компанії: обходити конкурентів, витратити менше, заробляти більше і перевершувати результати діяльності попередніх років. Щоб досягти такого ефекту необхідно робити ставку на розвиток потенціалу персоналу. Саме вони взаємодіють і з новими програмами, і з новим обладнанням, і з клієнтами. Окрім цього, цифрова трансформація сприяє розвитку інноваційного розвитку, перетворює елементи створення вартості, відкриваючи при цьому нові можливості для збільшення доданої вартості [4].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Основна мета будь-якої трансформації бізнесу – зростання ефективності роботи підприємства. Але кожен визначає її по-різному, тому команді з топ-менеджменту необхідно дійти єдиної думки щодо подальшого розвитку цифровізації бізнесу. Інколи доводиться формулювати з нуля або корегувати головну мету, стратегію, бачення, і цінності компанії, а також вибудовувати нову культуру взаємодії працівників один з одним і з клієнтами з урахуванням як ринкового, так і внутрішнього середовища.

Таким чином, цифрова трансформація бізнесу є дуже вагомим і актуальним кроком, який виступає драйвером до кардинальних змін в інноваційній діяльності та розвитку компанії. Перед прийняттям управлінського рішення про цифрову трансформацію бізнесу потрібно детально проаналізувати діючі бізнес-процеси компанії, зрозуміти проблеми та можливості їх подолання, й лише потім обрати дієві способи та заходи цифрової трансформації бізнесу, або ж розробки інноваційних на базі цифрових технологій та платформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федулова Л. Тенденції розвитку та впровадження цифрових технологій для реалізації цілей сталого розвитку. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. № 7 (26). С. 6–14. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/166840>
2. Платформа Creatio для управління бізнес-процесами і CRM. URL : <https://www.terrasoft.ua/page/digital-transformation>
3. Звіт Глобального центру з цифрової трансформації бізнесу: Digital Vortex. *How Digital Disruption Is Redefining Industries*. URL : <https://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/industry-solutions/digital-vortex-report.pdf>
4. Зуб П. В., Калач Г. М. Цифровізація бізнес-процесів промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 26. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/385/372>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Тарасюк Тетяна Олегівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Піжук О. І.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-5802-1053

СТАРТАП-ПРОЄКТУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ MILITARY-TECH

У період війни постає чимало потреб у відновленні руйнувань, спричинених державою-агресором. Зараз Україні доводиться боротися не лише за сьогоднішній день, а й за захист населення та звільнення захоплених міст. Постають проблеми, що потребують негайного вирішення на всіх фронтах для забезпечення успішного майбутнього держави у післявоєнний період, а особливо розвиток військового напрямку.

Актуальність дослідження стартап-проекування у сфері military-tech є беззаперечною хоча б тому, що така діяльність принесе користь у розвитку бізнесу не лише засновникам та учасникам даного процесу, а й гарантує розвиток оборонно-промислового комплексу країни, тим самим розширити військові спроможності країни.

За даними Мінцифри, сьогодні майже 30 % усіх заявок на нову грантову програму Українського венчурного фонду становлять проекти військової техніки. Це стартапи, які створюють дрони, програмне забезпечення та продукти в сфері кібербезпеки. Завдяки військовій техніці ми можемо зміцнювати нашу оборону на полі бою, освоювати технологічний рубіж, захищатися та контратакувати. Варто ставити в пріоритет все те, що допомагає мінімізувати наші військові втрати та виграти війну.

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

Головною складністю для створення і реалізації подібних проєктів є недостатня обізнаність учасників процесу у їх створенні. Проте все ж, побічними проблемами і надалі залишаються існуючий стан активних бойових дій в державі та брак фінансування. На мою думку, якщо українські військово-технічні стартапи будуть створені з урахуванням стандартів НАТО, вони будуть комерційно успішними навіть після закінчення війни, а для цього їм потрібен доступ до допомоги, фінансування та експертизи.

Нині розпорядники коштів постійно працюють над пошуком недержавних джерел фінансування УДФ. Зокрема існує перспектива, що найближчим часом ЄС планує прийняти рішення про виділення 20 мільйонів євро на розвиток стартапів [3]. Це беззаперечно частково вирішить проблему недостатнього фінансування military-tech проєктів.

Варто також звертати увагу на те, як подібні проєкти реалізуються і в іноземних країнах-партнерів. На основі них можна чітко вибудовувати стратегію планування та створення стартап-проєктів, а також оцінити всі можливі ризики щодо їх реалізації в сучасних умовах.

На сьогоднішній день уже відомо, що Україна використовує досвід іноземних країн щодо внутрішнього залучення компаній цих самих держав у військову справу, зокрема відомо про діяльність технологічного бізнесу у допомозі програмному забезпеченню безпілотників в армії. Наприклад, українська компанія Culver Aviation розробляє власні безпілотники і нещодавно передала частину свого парку Збройним силам України. Компанія Delfast відправила військовим власні електричні велосипеди, оснащені ракетами NLAW. Україна явно має шанс стати лідером у військових технологіях з її божевільним поривом і неймовірними людськими ресурсами [1]. Важливо залучати в розвиток military-tech сфери не лише іноземні зв'язки, а й ті компанії, що уже працювали або активно розпочали свою діяльність у військовому напрямку в середині держави.

Допомога держави має бути пріоритетом для створення та розвитку військових стартап-проєктів. Завдяки військовим технологіям Україна може зміцнювати захисників на полі бою, займати технологічний рубіж, оборонятися та контратакувати. За словами Михайла

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Федорова, Мінцифри розробило конкретні плани, як прискорити розвиток військової техніки в Україні. Віце-прем'єр-міністр зазначив, що професійні експерти Українського венчурного фонду вже почали розгляд заявок на отримання грантів. Це керівники компаній, топ-менеджери, експерти кіберіндустрії, експерти з досвідом роботи в державних структурах і бізнесі, що здатні розробляти успішні та результативні military-tech проекти [2].

Варто зазначити, що не зважаючи на досі активну фазу бойових дій в Україні, її уряд уже бере активну участь у формуванні та залученні фондів для фінансування стартап-програм даного напрямку. Зокрема, за словами міністра цифрової трансформації з питань розвитку ІТ Олександра Борнякова, Україні був переданий Фонд стартапів, що має назву USF. Він уточнив, що бюджет фонду на початок повномасштабної війни становив 300 млн грн. Частина цієї суми була спрямована на купівлю військових облігацій, які мають бути погашені в жовтні, таким чином фонд отримає 125 млн грн. Решта коштів спрямовується на фінансування стартапів подвійного призначення та виконання підписаних договорів за попередніми програмами, а також на операційну діяльність фонду [3].

Безумовно, підтримка іноземних країн, союзників та країн-партнерів є головною і вирішальною силою для перемоги України. І саме тому державі так важливо тримати активні дипломатичні зв'язки. Проте вже зараз варто замислитись та спрогнозувати, на що точно потрібно буде звернути увагу і що розвивати в Україні з боку військової справи, аби сформувати з неї потужну країну, що займатиме лідерські позиції у світі згідно даної сфери діяльності.

Саме тому стартап-проекування післявоєнного відновлення України у сфері military-tech займатимуть одну із ключових позицій розвитку та становлення держави як країни з високим рівнем розвитку. Проте варто все ж врахувати, що у стані війни вільно реалізувати стартап без складності не вийде. Саме тому, на мою думку, держава, а також країни-партнери мають не просто бути залученими у реалізації даних проектів, а й безпосередньо регулювати їх на основі потреб армії країни.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. На Україну очікує післявоєнний стартап-бум. П'ять напрямків, що будуть затребувані. URL : <https://ain.ua/2022/08/26/na-ukrayinu-ochikuye-pislyavouennyj-startap-bum-ryat-napryamkiv-shho-budut-zatrebuvani/> (дата звернення: 30.04.2023).
2. Федоров: Майже 30 % заявок на нову програму від фонду стартапів-це military-tech проекти / Укрінформ. URL : <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-technology/3547742-fedorov-majze-30-zaavok-na-novu-programu-vid-fondu-startapiv-ce-militarytech-proekti.html> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Military-tech стартапи будуть виділені в окремий напрям Українського фонду стартапів - заступник глави Мінцифри / Інтерфакс-Україна. URL : <https://interfax.com.ua/news/telecom/893764.html> (дата звернення: 07.05.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Тихонська Валентина Ігорівна,
*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Лазебник Л. Л.,

д-р екон. наук, професор,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ORCID ID 0000-0003-2234-4093

ОЦІНКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГІРНИЧНО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Наразі важко порахувати, яких втрат зазнала українська економіка та які ще збитки належить включити Україні у загальний рахунок. Війна триває, ворог продовжує знищувати підприємства, інфраструктуру та блокувати транспортні шляхи. Серйозних збитків в особливості несе і сектор зовнішньої торгівлі, зокрема експорт продукції гірнично-металургійного комплексу країни. Окупація територій, знищення виробничих потужностей в ході обстрілів, нестача сировини, обмеження логістичних можливостей – все це і не тільки вже спочатку війни дало свій негативний ефект на показниках торгівлі та загальному стані економіки.

Загалом, гірнично-металургійний комплекс розглядають як базову галузь народного господарства, що забезпечує потреби всіх галузей економіки України в металопродукції як основного конструкційного матеріалу. Основною сировинною ланкою комплексу становлять підприємства гірничовидобувної галузі, що забезпечують видобуток, збагачення та агломерування залізних, марганцевих і хромітових руд. На цій базі забезпечується робота підприємств переробних галузей, які зайняті виробництвом чавуну, сталі та прокату, феросплавів, повторним використанням металевої сировини, коксуванням вугілля, виробництвом вогнетривів та допоміжних матеріалів для них (флюсових

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

вапняків тощо). Провідна роль у цьому комплексі належить металургійній переробці за схемою: чавун — сталь — прокат.[1]

Восени 2022 року в Україні пришвидшилося падіння виробництва як сталі, так і залізної руди – це пов’язане з погіршенням попиту на європейському ринку та проблемами з електропостачанням через систематичні російські ракетні атаки. За даними Укрметалургпром у 2022 році скоротилося виробництво металургійної продукції:

- чавуну – на 68,4 %;
- сталі – на 68,6 %;
- прокату – на 70,1 % [2].

В свою чергу це відобразилося на динаміці обсягів експорту за минулий рік. Експорт залізорудної продукції за 2022 р. скоротився на 63,3 % у порівнянні з 2021 роком (на 9,66 млрд дол. США) (рис. 1.)

Загалом за 12 місяців 2022 р. металургійними підприємствами країн світу вироблено 1389,55 млн т чавуну, з яких 1279,03 млн т доменним способом і 110,52 млн т методом прямого відновлення. Це на 3,00 % нижче за показник аналогічного періоду 2021 р. (1432,49 млн т).

Україна, із загального об’єму виробленого чавуну, складає 6,39 млн тонн, або 30,20 % відносно аналогічного періоду 2021 р. та обіймає 15-ту позицію серед топ-40 країн-виробників чавуну.

Рисунок 1 – Порівняльна динаміка обсягів експорту залізнорудних товарів за 2021–2022 роки (млн дол. США)

Джерело: складено автором за даними [3].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Що стосується виробництва сталі, то світова виплавка сталі за 2022 р. становить 1831,47 млн т, що на 4,33 % нижче показника 2021 р. (1914,44 млн т). Україна в світовому рейтингу виробників сталі є 24-ою, випустивши 6,26 млн тонн продукції в 2022 році або 29,31 % відносно 2021 р. (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняння обсягів продукції ГМК за 2021–2022 роки,
млн тонн

	2021 рік	2022 рік	Зміна (%)
ЗРС	40,63	23,2	-42,9%
Прокат	6,11	2,39	-68,1%
Напівфабрикати	6,19	1,82	-70,6%
Чавун	2,91	1,23	-57,8%

Джерело: складено автором за даними [4].

З початком війни Україна втратила два потужні металургійні заводи у Маріуполі, які виробляли 40 % сталі в країні. Інші заводи скоротили завантаженість виробничих потужностей на 50 % і більше. Наразі виробництво залізорудного концентрату майже повністю зупинене.

Зниження експорту металургійної продукції з України негативно вплинуло на глобальні ланцюжки постачань. До війни більше третини (34) слябів ЄС імпортував з України. З початком повномасштабного вторгнення ці постачання припинилися, і європейським заводам довелося шукати інших постачальників. Через дорогу логістику припинився експорт руди до Китаю – на КНР до війни припадало 40-45 % українського залізорудного експорту.

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації транспортні шляхи експорту залізної руди та металопродукції зазнали значних змін. Раніше через морські порти експортувалося 60 % залізної руди і 80 % продукції з заліза і сталі. Однак згодом українські порти були заблоковані російським військовим флотом, що призвело до необхідності використання залізниці, як основним способом транспортування продукції. Зараз 55 % металургійної продукції експортується до Європейського Союзу саме залізницею [5].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Відповідно, зросло навантаження на пункти прикордонного контролю, пропускна здатність яких не розрахована на такі обсяги експорту. Через різну ширину залізничної колії в Україні та ЄС збільшились черги залізничних вагонів на кордонах.

Блокування морських портів призводить до значних втрат експорту в металургійній промисловості України. Щомісячна сума таких збитків сягає \$420 млн. Кожного місяця у середньому Україна не могла виробити та експортувати 1,3 млн т залізної руди, 151 тис. т чавуну, 192 тис. т напівфабрикатів і 218 тис. т готової сталевих продукції [6].

Усі можливості для країни збільшити виробництво та експорт продукції ГМК пов'язані з відкриттям українських портів. Навіть під час війни фактично 60 % металургійної продукції з країни відправляється кінцевим споживачам морем – через українські порти на Дунаї та морські порти у ЄС.

Також одною з основних проблем у виробництві та як наслідок у експорті залізничної продукції є дефіцит електроенергії на підприємствах в наслідок ракетних обстрілів критичної інфраструктури країни.

Вочевидь, за підсумками 2022 року український ГМК показав суттєве падіння виробництва та експорту. Результати роботи у 2023 напряду залежатимуть від вирішення проблем логістичних питань, зокрема, розблокування морських портів для експорту металургійної продукції. Продовження бойових дій негативно впливатиме на галузь.

Певні успіхи досягнуті в питанні зняття торгових бар'єрів на продукцію українських металургів за кордоном. Зокрема, ЄС, США та Канада скасували торговельні обмеження для української сталі на рік. Важливо, щоб Україна отримала повний доступ до ринків країн G7 та Євросоюзу. Необхідні перемовини за підтримки держави, щоб уряди цих країн скасували квоти та імпорнтні мита, зокрема захисні та антидемпінгові.

В умовах війни підприємства ГМК потребують особливих умов та фінансової підтримки, що дозволять українським виробникам пройти шлях "зеленої" трансформації без втрати обсягів виробництва та зайнятості.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зінь Е. А. Регіональна економіка : підручник. К. : Професіонал, 2007. 528 с.
2. ОП «Укрметалургпром». URL : <https://www.ukrmetprom.org/>
3. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Державна митна служба України. URL : <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
5. АТ «Укрзалізниця». URL : <https://www.uz.gov.ua/cargotransportation>
6. GMK Center – центр експертизи промисловості та ГМК. URL : <https://www.gmk.center/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ткаченко Віталій Олексійович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Галинська А. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Сумський національний аграрний
університет,
м. Суми, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Технологія прийняття управлінських рішень - це послідовність дій, що призводять до вибору та здійснення оптимального завдання, а також аналізу та визначення ефективності на підставі даних зворотного зв'язку.

Відмінною рисою функціонування сучасної організації є різке посилення впливу зовнішнього середовища, що постійно змінюється. Це істотно визначає необхідність покращення параметрів якості управлінського рішення.

Проблема ще більше ускладнюється через неухильне зростання ризиків та складність прогнозів. Для оптимізації процесів розробки, прийняття та практичної реалізації рішень необхідні системний підхід, чіткі цільові установки, внесення адекватних змін до управлінських процесів, пов'язаних із застосуванням найефективніших інструментів, засобів та методів їх реалізації.

Ефективне прийняття рішень необхідне виконання практично всіх управлінських функцій.

Керівник колективу, що бере участь у розробці та прийнятті рішень, здійснює вибір того чи іншого варіанта суб'єктивно, на основі суто особистих переваг (досвіду, оціночних бачень), беручи на себе тим самим усю відповідальність за можливі негативні наслідки прийняття цього рішення.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Здається, що найкращий спосіб ухвалити рішення - все ретельно обміркувати. Однак, це не завжди так [2, с. 423].

Інтуїтивний підхід - коли рішення ухвалюють несвідомо, з урахуванням інтуїції. Керівник може також спиратися на діловий та життєвий досвід, але вони можуть підвести.

Підхід, заснований на судженні, коли менеджер копіює попередній успішний досвід. У такому підході є логіка, але керівник не враховує зміни на ринку чи галузі, тому може помилитися.

Раціональний підхід - оптимальний. Він ґрунтується на порівнянні: керівник виявляє проблему, розробляє кілька варіантів, оцінює кожен і вибирає найкращий. Мінус такого підходу в тому, що оцінювати всі альтернативи довго та дорого.

Невисока якість управлінських рішень буває зумовлена негативним впливом організаційних причин. Серед них можна відзначити наступні [1, с. 147]:

1)ненадійність інформації, погана організація комунікацій, перешкоди, що у ході передачі;

2)низька виконавська дисципліна. Як показали дослідження, до третини всіх управлінських рішень не досягають своєї мети у зв'язку з невисокою виконавською дисципліною (неякісне виконання роботи, зрив термінів, а іноді й повна відсутність результатів);

3)нереальна кількість прийнятих рішень. При поганій організаційній системі число рішень може бути невиправдано більшим, що неминуче викликає у виконавців відчуття їхньої необґрунтованості і, отже, зниження мотивації під час виконання;

4)низька «стандартизація» процесів підготовки та прийняття рішень. Незважаючи на те, що, як правило, більше половини рішень у діяльності керівників - це типові (повторювані) і часто програмовані рішення, технології, регламенти їх підготовки та прийняття часто не розроблені;

5)недостатня ступінь узгодженості інтересів різних ієрархічних рівнів, якими проходить управлінське рішення;

б)недостатня компетентність виконавців. Цей фактор виявляє себе найбільшою мірою в молодих організаціях, що бурхливо зростають, що

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

пов'язано з постійним розширенням функцій виконавців, «розмитістю» сфери їх обов'язків, а іноді - випадковістю відбору та призначення співробітників на певні посади.

Найбільш поширеною проблемою у прийнятті ефективних управлінських рішень є: погано структурована організаційно-інформаційна система, тому що управлінські рішення формується на основі отриманої інформації та способу її передачі за функціональних одиниць організації. Якість, достовірність, своєчасність безперечно впливатиме на ефективність управлінського рішення.

Уявити, який ефект принесе рішення, можна на етапі прийняття. Але краще оцінювати ефект фактично після змін. Крім економічного, можна оцінювати соціальні та екологічні ефекти. Наприклад, відстежити, скільки нових робочих місць вдалося створити чи наскільки скоротився обсяг шкідливих викидів. Все залежить від проблеми чи завдання, яке вирішував керівник.

Удосконалення процесу прийняття управлінських рішень і підвищення якості прийнятих рішень досягається з допомогою використання наукового підходу, моделей і методів прийняття рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жовковська Т. Т. Методологія прийняття управлінських рішень за рефлексивного підходу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 19, ч. 1. С. 146–151.
2. Зеленко О. Технологія прийняття рішень в системі економічних відносин. Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції, 22–23 квітня 2016 р. Сєверодонецьк, 2016. С. 422–426.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Турпак Вікторія Сергіївна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Піжук О. І.,
*д-р екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-5802-1053

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Цифровізація бізнес-процесів є надзвичайно актуальною проблемою для багатьох підприємств. Цифрові технології дозволяють підприємствам оптимізувати свою роботу, зменшити витрати та підвищити продуктивність. За даними McKinsey & Company, цифрові технології можуть призвести до збільшення глобального ВВП на \$13-15 трлн до 2030 року [8]. Також, цифровізація є важливою для забезпечення конкурентоспроможності підприємств на міжнародному ринку.

Однією з ключових проблем на підприємствах є недостатня автоматизація процесів. Це призводить до збільшення часу, необхідного для виконання завдань та підвищення кількості помилок в роботі персоналу. Недостатня автоматизація також призводить до неефективного використання ресурсів підприємства та неповної використання його потенціалу.

Мета даної статті - розглянути можливості та виклики цифровізації бізнес-процесів на підприємстві та запропонувати рекомендації для їх успішного впровадження.

Сучасний ринок вимагає від підприємств швидкої та ефективної реакції на зміни в галузі. Цифровізація дозволяє підприємствам підвищити ефективність своїх операцій, зменшити витрати та покращити якість продукту або послуги.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Цифровізація бізнес-процесів - це процес впровадження цифрових технологій та рішень в операційну діяльність підприємства.

Процес цифровізації можна розглядати від двох точок зору: технічної та організаційної. Технічна сторона охоплює вибір та впровадження відповідних програмних рішень, а також установку необхідного обладнання. Організаційна сторона включає у себе встановлення правил та процедур роботи з новими технологіями, підготовку персоналу до роботи з новими інструментами, а також зміни в структурі підприємства [3].

З появою цифрових технологій та інтернету, бізнес-процеси стали більш швидкими та ефективними. Але часто організації не використовують усі можливості, які надаються цифровими технологіями [6].

Перш за все, важливо розуміти, що цифрові технології можуть змінити процеси усіх відділів організації, починаючи від розробки продукту та закінчуючи продажем та підтримкою клієнтів. Ось декілька прикладів того, як цифрові технології можуть впливати на бізнес-процеси:

- Автоматизація: однією з основних переваг цифрових технологій є можливість автоматизувати бізнес-процеси. Наприклад, автоматизовані системи обліку та звітності можуть допомогти зменшити ручну роботу та забезпечити більш точну та швидку обробку інформації [4].
- Аналітика: цифрові технології також надають можливість збирати та аналізувати великі обсяги даних. Це дозволяє організації робити більш обґрунтовані рішення та прогнозувати результати більш точно.
- Віддалена робота: зростаюча кількість цифрових інструментів дозволяє працювати з будь-якої точки світу, що дозволяє знизити витрати на офісні приміщення та збільшити гнучкість організації.
- Електронний документообіг: з використанням електронних документів та електронних підписів можна забезпечити безпеку та швидкість обміну даними, що є важливим для роботи з партнерами та клієнтами.
- Хмарні сервіси: використання хмарних сервісів дозволяє зберігати дані та ресурси в Інтернеті, що зменшує витрати на обладнання та забезпечує швидкий доступ до інформації [1].

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Ці технології можуть бути застосовані в різних відділах організації. Із застосуванням цифрових технологій можна покращити роботу з клієнтами, забезпечити ефективну роботу та підвищити якість продукту.

Однак, важливо розуміти, що впровадження цифрових технологій не є миттєвим процесом і має не тільки переваги, а й ризики.

Одним з найбільших ризиків є безпека даних. Збільшення кількості оброблюваної інформації збільшує можливість її втрати, крадіжки або зламу, що може виявитися катастрофічним для підприємства.

Також, вартість впровадження цифрових технологій може бути досить високою, тому потрібно враховувати цей фактор при плануванні бюджету на цифровізацію. Крім того, необхідно забезпечувати належний рівень підготовки працівників та менеджерів для роботи з новими технологіями, що також може бути витратним та часозатратним процесом [7].

Окрім цього, існує ризик залежності від технологій та зменшення людського фактору. Це може призвести до втрати навичок та компетенцій працівників та менеджерів, які можуть стати непотрібними при автоматизації процесів, що може вплинути на продуктивність та якість роботи підприємства [5].

Також важливо пам'ятати про соціальний аспект цифровізації. Завдяки цифровізації бізнес-процесів, підприємства можуть зменшити кількість працівників, що може викликати проблеми з зайнятістю та соціальну нестабільність в галузі. Тому важливо враховувати цей аспект при плануванні цифровізації та відповідально підходити до впровадження нових технологій.

Прикладом цифровізації на підприємстві може слугувати «Яготинський маслозавод».

Яготинський маслозавод - це одне з найбільших підприємств України з виробництва масла та молочних продуктів. У 2017 році завод розпочав цифровізацію своїх бізнес-процесів з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності [2]. Ось кілька прикладів успішної цифровізації на Яготинському маслозаводі:

1. Система моніторингу виробничого процесу. Завдяки встановленню датчиків та інших інструментів для збору даних, завод може

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

отримувати реальний час інформацію про стан обладнання та виробничого процесу. Це дозволяє оперативно виявляти можливі несправності та уникнути зупинок виробництва.

2. Система електронної звітності. Яготинський маслозавод впровадив систему електронної звітності, що дозволяє автоматизувати процес збору та аналізу даних про виробництво, продажі та фінанси. Це зменшило кількість людських помилок та сприяло швидшому прийняттю рішень.

3. Система автоматичного складу. Для поліпшення управління запасами та зменшення витрат на складську логістику, Яготинський маслозавод встановив систему автоматичного складу. Це дозволяє автоматично контролювати рівень запасів та замовляти необхідні матеріали та продукти вчасно.

4. Система моніторингу якості продукції. Завод встановив систему моніторингу якості своєї продукції з використанням сучасних технологій. Це дозволяє оперативно виявляти відхилення від норм та швидко реагувати на них, що допомагає зберегти репутацію компанії та збільшувати задоволеність клієнтів.

5. Система автоматизованого контролю якості молока. Яготинський маслозавод встановив систему автоматизованого контролю якості молока, що дозволяє в реальному часі відслідковувати якість сировини, яка використовується для виробництва молочних продуктів. Це допомагає зменшити відходи та збільшити якість продукції.

6. Система електронного документообігу. Для оптимізації роботи з документами та зменшення часу, необхідного на їх обробку, Яготинський маслозавод впровадив систему електронного документообігу. Це дозволяє зберегти всі документи в електронному вигляді та оперативно отримувати до них доступ.

Одним з результатів впровадження цифровізації на Яготинському маслозаводі стало збільшення продуктивності праці. За допомогою автоматизації деяких бізнес-процесів, співробітники маслозаводу можуть зосередитися на вирішенні складних завдань та стратегічних питань, що дозволяє підвищувати ефективність роботи та якість продукції.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Ці приклади успішної цифровізації бізнес-процесів на Яготинському маслозаводі свідчать про те, що впровадження цифрових технологій може позитивно вплинути на ефективність та конкурентоспроможність підприємства. Однак, при цьому важливо не забувати про ризики та виклики, які можуть виникнути при цифровізації, та вчитися їх вирішувати. Також рекомендуємо підприємству забезпечувати навчання та підтримку співробітників у процесі впровадження цифрових технологій. Навчання повинно бути системним та регулярним, а підтримка повинна бути доступною в разі виникнення проблем.

Отже, цифровізація бізнес-процесів є невід'ємною частиною розвитку сучасного підприємництва та необхідною умовою для забезпечення його успішності та конкурентоспроможності. Проте, успіх в цифровій трансформації залежить від належного підходу до впровадження технологій та врахування різноманітних аспектів цифрової трансформації. Тільки таким чином підприємства зможуть досягти високих результатів та забезпечити свою конкурентоспроможність у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмін О. Цифровізація виробництва: переваги, технології, перспективи. *Технології та дизайн*. 2020. № 3 (36).
2. Молочний альянс «Яготинський маслозавод». URL : <https://milkalliance.com.ua/company/inform/yagotinskij-maslozavod/>
3. Мороз В. Цифрові технології для підвищення ефективності підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 1.
4. Піжук О. І. Цифровізація як зміна парадигми розвитку економічних систем. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. № 2 (52).
5. Піжук О. І., Муравйов В. Є. Цифрова грамотність суспільства як фундаментальна основа використання цифрових технологій. *Економічні перспективи підприємництва* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. 2020.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

6. Цифрові технології в управлінні підприємством: теорія та практика. *Економіка та промисловість*. 2019. № 4.

7. Чернова Л. В., Вакуленко О. В. Цифрові технології в бізнесі: переваги та ризики. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11.

8. McKinsey & Company. URL :
<https://www.mckinsey.com/ua/overview>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Фурманюк Іван Геннадійович,
*здобувач третього (PhD) рівня
вищої освіти,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОСТОРОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Просторово-економічне планування є процесом розробки стратегій та планів розвитку територій, з урахуванням економічних, соціальних та екологічних чинників. Цей підхід використовується для оптимізації використання ресурсів території, підвищення ефективності її функціонування та розвитку. Просторово-економічне планування включає аналіз ринків, технологій та інфраструктури, здійснення стратегічного планування розвитку, визначення перспективних напрямків розвитку та вирішення проблемних питань, що виникають на території.

Одним з основних інструментів просторово-економічного планування є геоінформаційні системи, які дозволяють візуалізувати та аналізувати дані про територію [1, с. 46]. До інших інструментів просторово-економічного планування можна віднести SWOT-аналіз, аналіз конкурентноспроможності, прогнозування та моделювання розвитку, а також соціально-економічні дослідження [2].

Просторово-економічне планування може бути застосоване на різних рівнях, від мікрорівня, як окрема компанія, до макрорівня, як ціла країна чи регіон. Його застосування дозволяє визначити оптимальні шляхи розвитку, враховуючи економічні, соціальні та екологічні фактори.

Просторово-економічне планування допомагає підвищити ефективність використання ресурсів території, оптимізувати розташування промислових та житлових зон, планувати інфраструктуру та транспортні мережі. Крім того, воно допомагає створювати розвиткові стратегії, які враховують соціальну відповідальність та економічну стійкість, що сприяє сталому розвитку території.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Просторово-економічне планування має ряд переваг, серед яких:

1. Ефективніше використання ресурсів: просторове планування дозволяє зменшити витрати на транспорт та інфраструктуру, оскільки ресурси використовуються ефективніше, а потреба у нових дорогах та мережах зменшується.

2. Створення комфортніших умов життя: просторове планування сприяє створенню комфортних умов для проживання та праці, зменшує ризик екологічних катастроф та забезпечує збалансований розвиток різних сфер життя.

3. Підвищення конкурентоспроможності: просторово-економічне планування дозволяє залучати більше інвестицій та підприємств на територію, забезпечує розвиток економіки та збільшення кількості робочих місць.

4. Сталість розвитку: просторове планування допомагає створювати сталі розвиткові стратегії, що враховують не тільки економічні, але й соціальні та екологічні фактори.

5. Управління ризиками: просторово-економічне планування дозволяє передбачити можливі ризики та відповідні заходи щодо їх запобігання.

6. Покращення міжрегіональної співпраці: просторове планування сприяє покращенню міжрегіональної співпраці та збільшенню взаємодії між окремими територіями. Так, просторове планування допомагає покращувати міжрегіональну співпрацю та збільшувати взаємодію між окремими територіями з наступних причин: а) розробка спільних стратегій: просторове планування дає можливість залучати до розробки розвиткових стратегій представників різних територій, що сприяє розумінню спільних цілей та інтересів; б) обмін досвідом: просторове планування забезпечує можливість обміну досвідом та найкращими практиками між різними територіями, що дозволяє запозичувати успішні ідеї та методи розвитку; в) спільні проекти: просторове планування сприяє розробці спільних проектів між різними територіями, що сприяє залученню інвестицій та забезпеченню зростання економіки; г) розвиток інфраструктури: просторове планування

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

допомагає розробляти та впроваджувати спільні проекти з розвитку інфраструктури, що сприяє покращенню комунікацій та транспортно-го сполучення між територіями; д) зменшення конфліктів: просторове планування забезпечує можливість попередження конфліктів між територіями, оскільки воно дозволяє враховувати інтереси та потреби різних сторін та знаходити компромісні рішення.

Незважаючи на численні переваги, просторово-економічне планування має деякі недоліки, серед яких можна виділити наступні:

1. Складність: просторово-економічне планування є досить складним процесом, який вимагає відповідних знань та компетенцій. Тому, для його успішної реалізації необхідно мати достатню кількість кваліфікованих фахівців, а також багато часу та ресурсів.

2. Необхідність детальної інформації: для розробки ефективних стратегій просторового розвитку необхідно мати достатню кількість детальної інформації про територію, її ресурси та потенціал. Однак, часто такої інформації може бути недостатньо, що ускладнює процес планування.

3. Політичні фактори: просторово-економічне планування може бути підвернуте впливу політичних факторів, що може призвести до зміни пріоритетів та стратегій розвитку.

4. Непередбачуваність: планування на основі прогнозів майбутнього може бути непередбачуваним через низку факторів, які можуть змінюватися з часом, таких як економічні тенденції, кліматичні зміни, технологічний прогрес тощо.

5. Вартість: просторово-економічне планування може бути досить витратним процесом, оскільки вимагає значних фінансових та інших ресурсів. Хоча просторово-економічне планування може бути витратним, витрати на нього можуть бути виправданими, оскільки такі плани можуть допомогти збільшити ефективність використання ресурсів та створити більш стійкі розвиткові стратегії. Крім того, існують безкоштовні або дешеві інструменти просторового планування, такі як безкоштовні ГІС-системи, які можуть допомогти відносно дешево провести аналіз територій та розробити плани.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Таким чином, просторово-економічне планування – це процес, який полягає в аналізі територій та розробці стратегій розвитку для досягнення економічної та соціальної стійкості. Воно може використовуватися на різних рівнях, від планування розвитку окремих компаній до стратегічного планування розвитку цілих регіонів або країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Донченко М. В., Коваленко І. І. Геоінформаційні системи : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 132 с.
2. Матеріали Ukraine crisis media center. 10.06.2021. URL : https://uacrisis.org/uk/yak-stvoryty-u-gromadi-umovy-dlya-stalogo-ekonomichnogo-rozvytku-mozhlyvosti-ta-praktyky?fbclid=IwAR1a6WjT3aP3L1u7LDphS0Y-lcBtXPlAGtcJeU7pxS_Mm1pXqQsp8oEzkHs

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Хомуйло Аліна Олександрівна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Лазебник Л. Л.,

д-р екон. наук, професор,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0003-2234-4093

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЗАСОБУ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах сучасних реалій соціальні мережі набувають все більшої різноманітності та популярності як засіб ведення бізнесу. За допомогою соціальних мереж встановлюється зв'язок між клієнтами незалежно від їх місця знаходження, відбувається обмін інформацією, аудіо та відеоматеріалами.

З 2021 до кінця 2022 року кількість активних користувачів соцмереж в Україні зросла з 60 % населення до 76,6 %. Цілком очевидно, що сильним поштовхом для цього стала повномасштабна війна, через яку велика кількість наших земляків почала використовувати соцмережі як джерело найсвіжішої інформації [1].

До повномасштабного російського вторгнення ТОП соціальних мереж серед українських користувачів виглядав як зображено на рис. 1.

При цьому до 24 лютого 2022 року більшість українців використовували названі платформи переважно для дозвілля. Але з початку війни соцмережі стали активніше використовуватися саме як джерела інформації. Що цікаво, місця в рейтингу після майже року активної фази військового протистояння залишилися незмінними.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

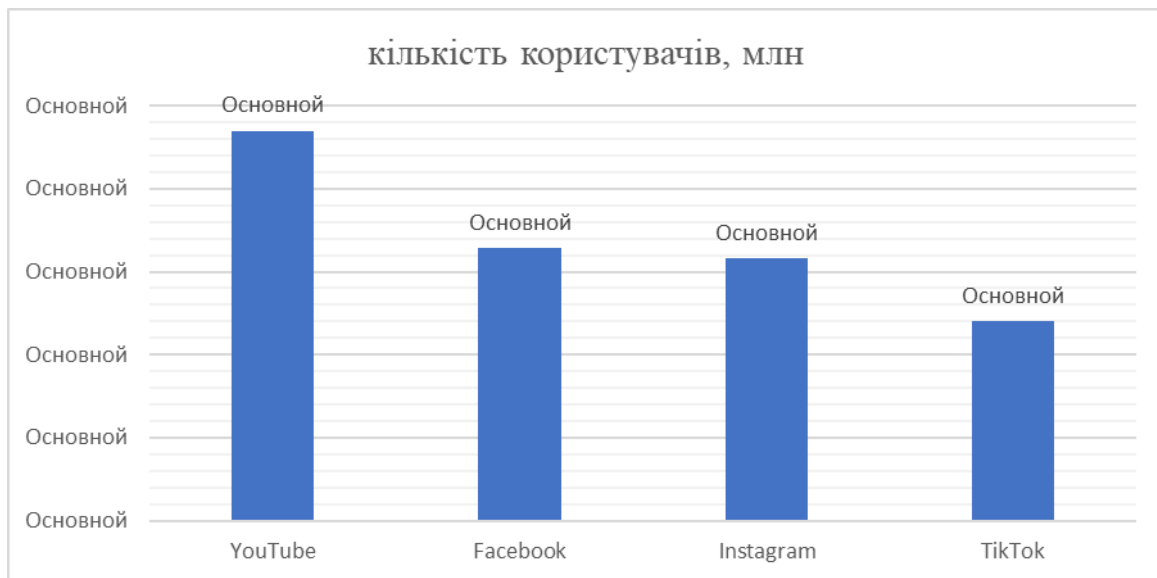

Рисунок 1 – Українські користувачі соціальними мережами в 2021 р.
Джерело: побудовано автором за даними [1].

За рік повномасштабного вторгнення росії українці стали більше довіряти новинам з національних телеканалів та місцевих медіа. Проте в той же час вони стали вчетверо частіше черпати новини з каналів у телеграмі та вайбері. Популярність журналістських медіа та месенджерів серед українців на сьогодні практично однакова.

Ще однією важливою тенденцією, що впливає на маркетингову діяльність, є зростання кількості користувачів смартфонів та постійного зростання часу, що люди проводять у них. Як наслідок, значна кількість маркетингових інструментів має адаптуватися до цього, щоб бути ефективними. Компанія може володіти ідеальним web-сайтом – якісно написаним, інформативним та з красивими фото, проте такий web-сайт може погано завантажуватися на смартфонах через слабку потужність смартфона чи через слабкий інтернет зв'язок. Як наслідок, багато користувачів чекають лише кілька секунд, щоб вебсайт завантажився і при найменших проблемах покидають його [3].

Соціальні мережі відіграють важливу роль у сучасній кризовій комунікації. Їх актуальність слід враховувати при антикризовому управлінні. Це дає змогу пом'якшити перебіг кризи. Таким чином, соціальні мережі під час кризи пропонують п'ять основних переваг [2]:

1. швидке поширення інформації;

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

2. самостійне розміщення повідомлень;
3. діалог і взаємодію;
4. підтримку стосунків з громадою шляхом вирішення проблем та питань;
5. реагування на кризи в певному каналі.

Сучасні умови функціонування вимагають від підприємств присутності в Інтернеті. Ефективна стратегія цифрового маркетингу дає змогу впливати на трафік та конверсії, які отримує компанія. Маркетинг у соціальних мережах може бути цінним інструментом, який допоможе створити інтернет-бренд для підприємства, підвищити довіру до нього та формувати попит на пропоновані товари та послуги.

Отже, сьогодні соціальні мережі користуються великою популярністю серед користувачів не тільки як джерело інформації, а й спосіб збереження та підтримки бізнесу у час війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лавриниць О. Популярні соціальні мережі до початку повномасштабної війни. URL : <https://wezom.academy/ua/kak-izmenilsja-rejting-sotsialnyh-setej-v-ukraine-vo-vremja-vojny/>
2. Чуприна Л. Роль соціальних мереж у кризовій комунікації в умовах війни. URL : <https://eba.com.ua/rol-sotsialnyh-merezh-u-kryzovij-komunikatsiyi-v-umovah-vijny/>
3. Turner A. How many smartphones are in the world? March 2021 mobile user statistics: discover the number of phones in the world & smartphone penetration by country or region. URL : <https://www.bankmycell.com/blog/how-many-phones-are-in-the-world>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Чернятинський Тарас,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Науковий керівник:

Гайда Ю. І.,
д-р с.-г. наук, професор,
Західноукраїнський національний
університет,
м. Тернопіль, Україна

ORCID ID 0000-0001-6019-9654

ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX **ЯК ВИМІРНИК ЕКОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ КРАЇНИ**

Вимірники екологічного добробуту повинні врахувати різні аспекти стану довкілля країни та відображати рівень збалансованості між її економічним розвитком та охороною навколишнього середовища. Впродовж останніх років найбільш широко використовуваним показником оцінки екологічного добробуту є Environmental Performance Index, (EPI) – індекс екологічного стану, який розроблений Центром екологічного законодавства та політики Єльського університету (США) та Центром міжнародних наукових інформаційних мереж Колумбійського університету (США).

Індекс екологічного стану за 2022 рік характеризує на основі великого масиву даних ситуацію зі станом сталого розвитку в більшості країн світу. Методологія індексу використовує 40 показників, які об'єднані в 11 категорій (рис. 1).

EPI ранжує 180 країн згідно значень показників, що описують стан зміни клімату, динаміку навколишнього середовища та життєздатність екосистем. Ці індикатори дають змогу оцінити в національному масштабі наскільки країни близькі до встановлених цілей екологічної політики. EPI пропонує таблицю рангів, яка висвітлює лідерів і тих, хто відстає в екологічних показниках, і надає практичні рекомендації для країн, які прагнуть рухатися до сталого майбутнього.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Індикатори ЕРІ дають змогу виявити проблеми, встановити цілі, відстежувати тенденції, розуміти результати та визначати найкращі методи екологічної політики. Хороший аналіз даних і фактів також може допомогти урядовцям уточнити свої політичні плани, сприяти спілкуванню з ключовими зацікавленими сторонами та максимізувати віддачу від інвестицій у збереження навколишнього середовища.

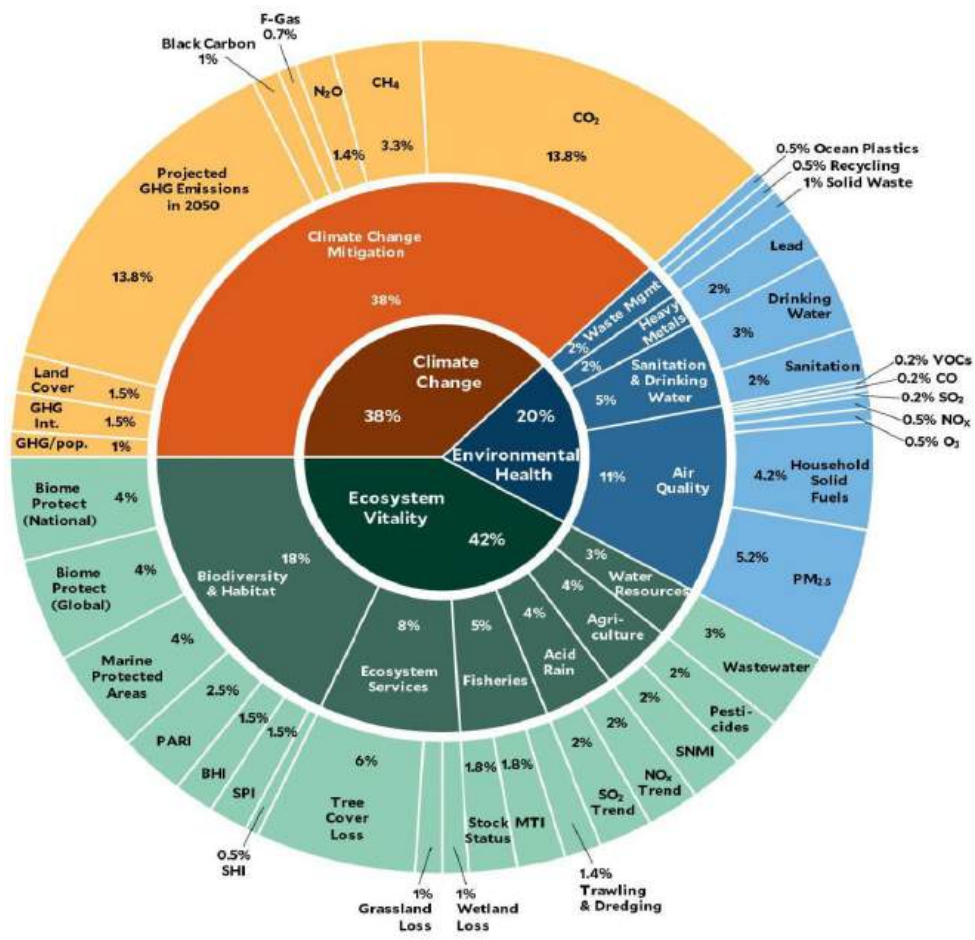

Рисунок 1 – Структура Environmental Performance Index (EPI)

Джерело: складено на основі [2].

Постійний прогрес у моніторингу навколишнього середовища та звітності даних дозволив при розрахунках ЕРІ 2022 запровадити кілька інноваційних показників. Методологічно ЕРІ 2022 підтримав дискусії щодо кліматичної політики за допомогою нового індикатора, який прогнозує прогрес країн у напрямку нульових викидів у 2050 році. Показник нульових чистих викидів у 2050 році – це інструмент, за допомогою

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

якого політики, засоби масової інформації, бізнес-лідери, неурядові організації та громадськість може використовувати, щоб оцінити адекватність національної політики, виділити найбільших учасників зміни клімату та активізувати підтримку для покращення траєкторій викидів тих, хто не відповідає плану.

Серед інших новацій – чотири нові індикатори якості повітря, які відстежують вплив діоксиду сірки, оксидів азоту, чадного газу та летких органічних речовин. Визнаючи вирішальну роль сільського господарства у розвитку здорового суспільства, EPI 2022 також включає пілотний показник щодо сталого використання пестицидів.

Економічні та суспільні збої, спричинені пандемією COVID-19, продовжують ускладнювати виконання вимог сталого розвитку. Хоча значне покращення якості повітря та скорочення викидів парникових газів відбулися внаслідок карантинних обмежень та фундаментальних негативних зрушень в економічній діяльності, ці досягнення оплачені ціною здоров'я людей та зниження економічного добробуту. Тепер у політиків є шанс, з одного боку відновити свою економіку та суспільство на більш стійкій основі, а з одного боку, зберегти здобутки, спричинені пандемією, у здоров'ї навколишнього середовища та життєздатності екосистем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологічний добробут Землі залежить від кожного. URL : https://amrita.club/publ/ecolife/ekologichnij_dobrobut_zemli_zalezhit_vid_kozhnogo/4-1-0-135 (дата звернення: 19.04.2023).
2. Enviromental Perfomens Index. URL : <https://epi.yale.edu/> (дата звернення: 18.04.2023).
3. Working economics blog. URL : <https://www.epi.org/blog/new-wages-and-salaries-data-from-the-employment-cost-index-show-yet-again-its-not-quite-time-to-declare-mission-accomplished/> (дата звернення: 20.04.2023).

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Чукій Олександр Іванович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

ORCID ID 0009-0007-5686-3226

Науковий керівник:

Яковенко Р. В.,

канд. екон. наук, доцент,

Економіко-технологічний інститут

імені Роберта Ельворті,

м. Кропивницький, Україна

ORCID ID 0000-0002-8103-8590

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АТ «ЕЛЬВОРТІ»

АТ «Ельворті» є одним з найбільших виробників сільськогосподарської техніки в Україні. Продукція підприємства включає широкую лінійку сільськогосподарської та ґрунтообробної техніки призначеної для посіву різноманітних рослин і обробки ґрунтів; також розробляються і впроваджуються у виробництво нові види техніки, такі як: екскаватори, посівні комплекси, оприскувачі. Для оцінювання конкурентоспроможності бізнесу проведемо аналіз по п'яти основним конкурентним силам за Портером (табл. 1).

Конкуренти можуть спрямувати свої зусилля в наступних напрямках:

- більш низька ціна (демпінг);
- гуртування в спілки для участі у державних програмах на придбання сільськогосподарської техніки;
- заохочення споживачів до придбання сільськогосподарської техніки різними методами, такими як: оплата частинами, реалізація комплектів, акції та інше;
- додавання до серійної лінійки машин додаткових опцій (транспортний пристрій, сигналізація та інше), що надають споживачеві можливість економити кошти при використанні техніки.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Таблиця 1 – Конкурентні сили за Портером

Загроза появи нових гравців	Враховуючи зростання ринку посівної та ґрунтообробної техніки, і вільний доступ виходу на ринок, поява нових гравців має високу імовірність
Загроза появи продуктів-замінників	Посіяти рослини можна механічним способом (сівалки) або ручним способом (людина). Враховуючи суттєву продуктивність механічного способу, ручний спосіб – це минуле. При боротьбі з бур'янами, шкідниками використовуються культиватори та дискові знаряддя, їх замітники гербіциди та пестициди, тому виникає загроза заміни
Рівень впливу споживача	У зв'язку з нестабільною економічною ситуацією та коливанням цін на зерно, споживачі дуже часто купують вживану техніку або дешевшу вітчизняну. Вибір споживача також суттєво залежить від вартості, рівня послуг, що надає компанія-виробник: гарантія, сервіс, супровід
Рівень впливу постачальників	Рівень впливу постачальників дуже значний: - вітчизняні постачальники пропонують конкурентні ціни, відстрочку платежу, швидку доставку, наявність товару на складах, не завжди стабільну якість; - постачальники з інших країн пропонують більш високі ціни, попередню оплату, мита, тривалий термін доставки, стабільну якість
Рівень конкуренції в галузі	Висока конкуренція відбувається між продавцями. При виборі техніки у продавця, споживач звертає увагу на такі фактори: технічні характеристики обладнання, ціна, якість, доставка до споживача, сервісне обслуговування, наявність запасних частин

Аналіз конкурентного профілю АТ «Ельворті» наведений у таблиці 2.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Таблиця 2 – Конкурентні сили за Портером для АТ «Ельворті»

№ з/п	Критерії	Аналіз
1.	Відносна частка ринку	У залежності від призначення сільськогосподарської техніки частка, яку займає підприємство на ринку, складає 6 % на нові розробки та 50 % на серійні машини
2.	Рівень технологічності	На підприємстві за останні роки було придбано сучасне технологічне обладнання – це верстати ЧПК та лазерні установки. Це гнучке та продуктивне обладнання, що дозволяє швидко виготовляти різноманітні деталі. Також впроваджена нова лінія порошкового фарбування, що дозволяє покращити якість фарбування. Застосовуються дробоструменеві комплекси для очищення металу. На підприємстві впровадили різноманітні організаційні системи: система управління якістю ISO 9001: 2008, система організації виробництва «Ощадливе виробництво»
3.	Організація процесу обслуговування	У структурі підприємства знаходиться торговий дім, який відповідає за продажі продукції, вивчення ринків, проведення маркетингових досліджень, проведення виставок, днів поля, сервісне обслуговування, гарантійне обслуговування, зворотній зв'язок з споживачем. Продукція реалізується через розгалужену систему дилерів, так і просто з підприємства
4.	Професіоналізм персоналу	При найманні персоналу до нього пред'являють кваліфікаційні вимоги розроблені згідно з потребами підприємства. Також на підприємстві постійно проводять навчання для підвищення кваліфікації і специфіки професійних знань, необхідних для виробництва
5.	Фінансові можливості	Враховуючи те, що АТ «Ельворті» має 70 % власного капіталу у своїй діяльності і поєднує холдинг з декількох підприємств, має сприятливу кредитну історію можна зробити висновок, що в наявності є доволі стабільні фінансові можливості
6.	Репутація, імідж	Репутація підприємства на ринку залежить від технічних показників техніки, якості, підтримки споживача. Враховуючи стабільний попит на ринках сільськогосподарської техніки можна зробити висновки, що репутація та імідж компанії є суттєвими

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Використаємо матрицю ADL, для визначення зрілості ринку і визначення напрямку розвитку АТ «Ельворті» (табл. 3).

Таблиця 3 – Напрямок розвитку компанії АТ «Ельворті»

№ з/п	Назва	Стадія			
		зародження	зростання	зрілість	старіння
1.	Напрямок руху ринку сільськогосподарської техніки	стрімко « - »	помірне « 1 »	стагнує « - »	падає « - »
2.	Потенціал ринку	дуже високий « - »	помірно-високий « 1 »	незначний « - »	потенціалу немає « - »
3.	Цільової аудиторія	формується « - »	збільшується « 1 »	аудиторія користується « - »	спад інтересу « - »
4.	Конкуренція	низька « - »	зростаюча « 1 »	стабільна « - »	знижується « - »
5.	Інвестування в ринок	росте стрімко « - »	росте помірно « 1 »	постійне « - »	знижується « - »
6.	Цінова політика ринку	завищена « - »	цінові війни « 1 »	рівень цін « - »	знижується « - »
	РАЗОМ	« - »	« 6 »	« - »	« - »

Проводячи аналіз за допомогою ADL матриці, ми спостерігаємо стан ринку сільськогосподарської і ґрунтообробної техніки, який є доволі привабливим, що стимулює подальший розвиток компанії. Шлях розвитку підприємства АТ «Ельворті» у своїй області наводимо в таблиці 4.

Компанія вирішує багатьох стратегічних питань, які виникають на шляху її розвитку. АТ «Ельворті» у майбутніх стратегічних планах бачить себе як компанія, яка є міжнародним виробником сільськогосподарської і ґрунтообробної техніки, використовує інноваційні та сучасні

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

досягнення в технологіях виробництва техніки, якісні матеріали і комплектуючі, розробляє техніку відповідно до сучасних потреб аграріїв.

Менеджмент компанії АТ «Ельворті» працює над розробкою нової продуктивної техніки, постійно намагається знижувати витрати на виробництво і просування продукції, виходить на нові ринки збуту та розширює коло споживачів на ринках, де вже представлена продукція.

У процесі виробництва продукції підприємство використовує принципи автоматизації, стандартизації, уніфікації, ритмічності, послідовності, технологічності, контролю якості, що призводить до зменшення простоїв у виробництві та підвищення якості продукції.

Таблиця 4 – Шлях розвитку компанії АТ «Ельворті»

№	Назва	позиція домінуюча	позиція сильна	позиція сприятлива	позиція нестійка	позиція слабка
1.	Динаміка продажу	« - »	« - »	« 1 »	« - »	« - »
2.	Конкурентна перевага	« - »	« - »	« 1 »	« - »	« - »
3.	Лояльність клієнтів	« - »	« - »	« 1 »	« - »	« - »
4.	Рівень знань продукту	« - »	« 1 »	« - »	« - »	« - »
5.	Свобода в ціноутворенні	« - »	« 1 »	« - »	« - »	« - »
6.	Рівень загрози конкурентів	« - »	« - »	« 1 »	« - »	« - »
	РАЗОМ	« - »	« 2 »	« 4 »	« - »	« - »

Для визначення необхідних заходів для розвитку підприємства АТ «Ельворті» треба проаналізувати його ефективність та інші позитивні чинники, які впливають на його роботу. Сприятливі чинники, які впливають на роботу компанії складаються з високої кваліфікації робітників, їх креативності, творчості, з використанням сучасного високотехнологічного обладнання, що дозволяє втілювати сучасні рішення в життя.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

У компанії запроваджена система стимулювання працівників у залежності від виконання різноманітних робіт таких як: робота у проєктних командах, впровадження нового і удосконалення існуючого обладнання, зменшення витрат, обсяг продажів, рівень задоволення споживачів.

При плануванні на 2022 рік очікувалось зростання виробництва та реалізації продукції для отримання значних прибутків, що дозволило б збільшити потужності, провести технічне переоснащення АТ «Ельворті». На початку 2022 року підприємство почало впроваджувати плани в життя, але 24 лютого 2022 року російська федерація почала повномасштабне вторгнення в Україну. Владою України впроваджується військовий стан та загальна мобілізація. Враховуючи обставини, які склалися в країні, діяльність підприємства значно ускладнилась та обмежилась. У майбутньому діяльність компанії суцільно залежить від розвитку подій у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедринець М. Ефективність діяльності суб'єктів підприємництва в сучасних умовах господарювання. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 183–190.
2. Должанський І., Загорна Т. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. ДСТУ 2960-94. Організація промислового виробництва. Основні поняття. Терміни та визначення. [Чинний від 1994-12-28]. Львів : Вид. офіц. Львівська політехніка, 1994. 51 с.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Шимшит Ілля Євгенович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Калач Г. М.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6031-0591

СУЧАСНІ ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Управління діловою активністю є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства. Ділова активність відіграє важливу роль у досягненні підвищення продуктивності та отримання прибутку в майбутньому і є одним з важливих факторів, що визначають не тільки фінансову стабільність підприємств, але і їх здатність до інноваційного розвитку в поточний період і в майбутньому. Без управління підприємницькою діяльністю, у тому числі і діловою активністю, неможливо досягти ефективного і динамічного розвитку.

Ділова активність – це комплексна характеристика діяльності підприємства, яка містить в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану по всім видам показників діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку

Один з головних трендів управління діловою активністю - це цифрові технології, що забезпечують ефективну автоматизацію бізнес-процесів, підвищують точність прийняття рішень та рівень підтримки прийнятих рішень. До таких технологій можна віднести штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн та інші. Вони дозволяють підприємствам ефективно використовувати великі обсяги даних та покращувати свою продуктивність.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ще одним трендом управління діловою активністю є зростання значення корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Підприємства, які активно займаються такими питаннями, стають більш привабливими для споживачів, інвесторів та працівників.

Також, на сьогоднішній день велика увага приділяється управлінню соціальним капіталом. Підприємства активно використовують нові підходи до формування команд та взаємодії з працівниками, що забезпечує підвищення їх продуктивності та задоволеності роботою. До таких підходів можна віднести гнучкі робочі графіки, стимулюючі програми, проекти розвитку та навчання працівників та ін.

Важливим трендом управління діловою активністю є увага до якості продукту та обслуговування. Підприємства повинні забезпечувати високу якість своїх продуктів та послуг, щоб задовольняти потреби своїх клієнтів та забезпечувати їх лояльність. Тому на сьогоднішній день підприємства активно використовують інструменти якісного менеджменту, такі як системи управління якістю та сертифікації, щоб забезпечити високу якість продукту та послуг.

Сучасним аспектом управління діловою активністю є увага до екологічних питань та охорони довкілля. Підприємства активно використовують екологічно чисті технології та матеріали, що дозволяє їм зменшити вплив на довкілля та забезпечити сталий розвиток.

Підприємства повинні забезпечувати постійний контроль та аналіз ділової активності, щоб вчасно виявляти недоліки та проводити корекційні заходи. Для цього використання спеціальних програмних засобів та автоматизації процесів може бути дуже корисним. Крім того, управління діловою активністю повинно бути орієнтоване на клієнта та їх потреби. Розробка і впровадження ефективних маркетингових стратегій та розвиток бренду може забезпечити підприємству значне підвищення обсягів продажів та збільшення прибутку.

Важливою складовою успішного управління діловою активністю є забезпечення безпеки праці та відповідності до вимог законодавства. Крім того, підприємства повинні дбати про довкілля та вплив своєї діяльності на нього. Використання засобів та методів, які дозволяють зменшити вплив на довкілля, може бути важливим фактором успіху на сучасному ринку.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Умови післявоєнного відновлення економіки можуть вимагати специфічних трендів, щоб підтримати економічне відновлення та збільшити його стійкість, такими специфічними трендами можуть бути:

Інвестиції в інфраструктуру, створення нових робочих місць та збільшення споживчого попиту шляхом інвестування в будівництво та розвиток інфраструктури, такої як дороги, мости, енергетичні системи та інші.

Підтримка нових підприємств, які можуть створювати робочі місця та забезпечувати економічний розвиток у постраждалих регіонах.

Використання цифрових технологій та інтернету для покращення ефективності та збільшення продуктивності, а також для підтримки малих та середніх підприємств.

Інвестування в енергоефективність та відновлювану енергію, підтримка використання більш сталих технологій, таких як електромобілі та сонячні панелі, зменшення викидів в атмосферу та боротьба зі зміною клімату.

Розвиток міжнародної торгівлі та залучення іноземних інвестицій для підтримки відновлення економіки та створення нових робочих місць.

Ці тренди можуть допомогти підтримати післявоєнне відновлення економіки, підвищити її стійкість та забезпечити економічний розвиток.

Додатково, можуть бути інші специфічні заходи, залежно від конкретних умов та потреб, що потребуються для відновлення після війни. Наприклад, в залежності від характеру війни та її наслідків, можуть бути потреби в підтримці соціально-економічного відновлення на постраждалих територіях, підтримці соціальної сфери, такої як охорона здоров'я, освіта та інші.

Також можуть бути потреби в підтримці міжнародної співпраці та дипломатії для забезпечення стабільності та миру в регіоні. Окрім цього, важливою складовою підтримки відновлення може бути підвищення кваліфікації та навчання робочої сили для забезпечення розвитку нових технологій та підвищення продуктивності.

В цілому, успіх післявоєнного відновлення економіки залежить від комбінації різних стратегій та заходів, які можуть підтримати економічний розвиток та забезпечити стійкість.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С. В., Калашнікова Ю. М., Смолянський А. А. Управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2021/90.pdf
2. Кащена Н. Б., Горошанська Т. В., Польова Т. В. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу : монографія. Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2016. 196 с.
3. Польова Т. В. Ділова активність як комплексна економічна категорія та теоретичні аспекти її аналізу. *Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 26.05.2016. Херсон, 2016. С. 403–406.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Шпакович Святослав Вадимович,
*здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

ORCID ID 0000-0003-0369-4100

Науковий керівник:

Ружинська Н. О.,

канд. екон. наук, доцент,

*Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна*

ORCID ID 0000-0002-6424-2928

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

З того моменту як по всій території України було введено воєнний стан велика кількість суб'єктів підприємницької діяльності була змушена тимчасово призупинити свою діяльність. Особливо це стосується тих, в кого така робота відбувалася в місцях активних бойових дій, де працювати виявилось зовсім неможливо. Як результат, велика кількість бізнесу згорнула свою діяльність, а іншій частині було складно адаптуватися до реалій.

Для стабілізації ситуації, державі необхідно було в найкоротші строки вносити зміни в оподаткування, тим самим створивши сприятливе середовище для ведення бізнесу та його підтримки.

В числі перших законодавчих актів, підписаних Президентом України, які створили сприятливе податкове середовище для підприємців, був Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» № 2118-IX від 03.03.2022, наступними підписаними законодавчими актами стали: Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15.03.2022, Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» № 2173-IX від 01.04.2022 та ряд інших законодавчих актів, що регулюють сферу оподаткування [1; 2; 3; 4].

Зміни в законодавстві стосуються як фізичних осіб-підприємців (далі –ФОП), так і юридичних осіб.

Серед нововведень які стосуються фізичних осіб-підприємців:

- ФОП платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок;
- «можливість перебувати на єдиному податку III групи зі ставкою податку в розмірі 2 % від доходу (попередньо ставка оподаткування становила 5 %). Для переходу на 2 % режим оподаткування слід дотримуватись наступних умов: види діяльності передбачають заборону заняття азартними іграми, обміном валют, торгівлею підакцизними товарами, ввезенням авто;, корисними копалинами, а також дохід за попередній рік не може перевищувати 10 млрд грн. Перехід на сплату 2 %-го податку також є неможливим для фінансових установ, страхових компаній та нерезидентів» [3; 5].

Щодо оподаткування юридичних осіб, то можна відзначити наступні зміни:

- «З березня 2022 року до 31 грудня, наступного за роком, у якому буде припинено або скасовано воєнний стан, платники податків не нараховують та не сплачують плату за землю за земельні ділянки: що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, земельні ділянки, що розташовані на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди» [3].

- Зміни щодо оподаткування пального. «Тимчасово, на період до припинення або скасування дії воєнного стану на території України, встановлено 0 % ставку акцизного податку на окремі види пального:

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

бензини моторні, скраплений газ, бутан, ізобутан та ін.» [3]. Завдяки таким змінам, ціна відпускнуго палива дещо менша.

Така зміна в оподаткуванні пального має позитивний вплив не тільки на підприємницький сектор, а й для простих споживачів. Адже повернення довоєнного рівня оподаткування призведе до здорожчання життя в цілому, так-як це призведе до збільшення витрат на логістику продуктів харчування та інших товарів, необхідних для повсякденного життя.

Слід також зазначити, що було встановлено на період дії воєнного стану мораторій на проведення податкових перевірок. Хоча є певні виключення. Податкові органи можуть виконувати фактичні перевірки (збільшився перелік підстав для проведення) та камеральні – в разі повернення сум бюджетного відшкодування.

Отже, ті події, які зараз відбуваються внесли зміни не тільки в повсякденне життя громадян, але і в підприємницький сектор. Для підтримки бюджету України одним з головних завдань держави є забезпечення стабільної роботи «бізнесу». З введенням військового стану, держава внесла зміни в законодавчі акти, в тому числі в сфері оподаткування. Ці зміни передбачають зниження податкового навантаження на підприємців, що в свою чергу створює можливості для їх існування, діяльності та підтримки економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-IX#Text>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей
для розвитку бізнесу: погляд молоді

Яблонський Іван Анатолійович,
*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти*

Науковий керівник:

Яковенко Р. В.,

канд. екон. наук, доцент,

Економіко-технологічний інститут

імені Роберта Ельворті,

м. Кропивницький, Україна

ORCID ID 0000-0002-8103-8590

УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ РОБОТИЗАЦІЇ НА ОСНОВІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Згідно загальної думки експертів з роботизації з різних країн протягом десяти найближчих років у країнах, що лідирують у напрямку промислової роботизації, результативність праці підвищиться на 40 %, а загальна додана вартість збільшиться вдвічі. На сьогодні, COVID-19 став драйвером еволюції та розвитку роботизованої техніки. Підприємства, які використовують роботів, несуть найменші витрати – роботи не йдуть на лікарняний, керувати ними можна віддалено.

Автоматизація виробництва за допомогою роботів має змогу зменшити видатки підприємства на 15 %, і насамперед додати до 40 % ощадливості. Роботи суттєво підвищують результативність і конкурентоспроможність виробництв. Завдяки еволюції і постійному зростанню новітніх технологій, роботи стали більш доступними в різних сферах нашого життя.

На сьогоднішній день існує сім різновидів промислових роботів, отже насправді будь-яке завдання повинно мати технічне вирішення за допомогою робота.

Новітні роботи здатні переносити колосальні навантаження, значно зросла стрімкість і точність їх переміщення в просторі. Роботи отримали спроможність плідно працювати разом з людиною на виробничій ділянці – безпека при роботизації значно зросла. Новітні

**Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»**

технології дають право роботам виконувати непрості задачі, стрімко налаштовуватися на випуск іншого продукту.

Прогрес еволюції технологій, розвиток мереж та процедур розробки прикладних програм спонукали впровадження та сервіс роботів стати стрімким та недорогим, порівняно з минулим, все це значно полегшує їх застосування на виробництві.

В Україні своєрідним драйвером є невисокий ступінь осучаснення підприємств. У деяких сферах відсоток зносу устаткування переважає 50 %, тому його переконливо намагаються змінити на найновіше.

Зниження вартості розробки та виробництва роботів більше, ніж на 50 % з 1990 року робить їх доступнішими за ціною для підприємств.

Збільшення витрат на працівників та високі витрати на людський фактор. Вартість праці людей зростає не лише в розвинених країнах (наприклад, у США з 1990 року вона зросла на 24 %), а й у регіонах, що розвиваються, таких як Індія та Китай. Дешевої робочої сили не вистачає, також не вистачає і кваліфікованих робітників – мобільність співробітників зросла – люди не працюють по 20 років на одному підприємстві, як це було раніше, а нових працівників доводиться навчати. Крім того, людський фактор не просто прораховувати – травми, хвороби, помилки людей у роботі спричиняють зайві витрати для підприємств. Роботи не помиляються, не хворіють, не прогулюють зміну, вони можуть працювати в неопалюваних цехах, їхня продуктивність вища, тому заміна людей роботами стає дедалі більш привабливою можливістю для промисловців.

Доступність спеціалістів. Хоча, наразі, не можна сказати, що ринок насичений фахівцями у сфері інтеграції та обслуговування роботів, дефіцит таких інженерів з кожним роком знижується.

Зростання конкуренції. На глобальному ринку без автоматизації виробництв конкуренцію витримати складно: роботи дозволяють збільшити продуктивність праці та знизити собівартість продукту, підвищити гнучкість, швидкість та адекватність підлаштування під ринок (коливання попиту), знизити негативний вплив «людського фактору», зменшити залишки на складах та мінімізувати ризики їх затоварення, отримати вільні оборотні кошти.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

Інвестиційна привабливість. 88 % експертів упевнені в тому, що інвестиції у сферу промислової робототехніки зростатимуть. Промислові компанії налаштовані автоматизувати заводи – вкладення коштів окупиться завдяки зниженню собівартості та підвищенню гнучкості виробництв, розширенню спектру можливостей промислових роботів.

Створення нових робочих місць та зростання кваліфікації співробітників. У країнах із високою щільністю роботизації (Японія, США, Німеччина) впровадження роботів призвело до створення нових робочих місць та зростання кваліфікації співробітників. За словами Самі Атія, президента підрозділу робототехніки та автоматизації АВВ, «у країнах із найбільшою щільністю роботів на 10 000 робітників, Японії чи Німеччини, найнижчий рівень безробіття у промисловому секторі». У США в 2012-2017 роках було впроваджено 100 000 промислових роботів і в результаті з'явилося 270 000 додаткових робочих місць, тобто більше двох нових вакансій на кожного робота. У 2016 році у США та Канаді спостерігався дефіцит робітників у секторі промисловості – 2 мільйони вакансій не були заповнені. Причиною стало «старіння» професії, робітничі спеціальності непривабливі для молоді, середній вік робітника – 45 років. Але в США завдяки роботизації за останні 20 років обсяги виробництва обробної промисловості з поправкою на інфляцію зросли майже на 40 %, а річна додана вартість на американських заводах досягла \$2,4 трлн. Сучасні робітники краще навчені, більше заробляють та виробляють цінніші продукти. «Менша кількість робітників виробляє значно більше якісних продуктів. Тобто роботи не крадуть робочі місця, вони покращують їх», – зазначає Метью Рендалл, CEO OTTO Motors.

Схожа по суті, але масштабніша проблема існує й в Україні. Ми близькі до дефіциту працездатного населення, тому без автоматизації виробництв нам не обійтись.

Роботизація дає нову якість життя людям. Завдяки автоматизації та роботизації виробництв люди можуть працювати з дому, покращувати своє життя та розвивати локальні виробництва. Наприклад: у Китаї, де спостерігається вибухове зростання роботизації, зросла підприємницька активність – люди реалізують свої бізнес-ідеї, причому

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

одразу впроваджують на малих підприємствах працю машин – роботи третього покоління – доступне рішення для малого бізнесу, що масштабується.

Державна підтримка – це ще один потужний драйвер розвитку промислової робототехніки. Уряди країн, що лідирують у сфері автоматизації виробництв, інвестують у розвиток робототехніки великі суми, які кожен рік тільки зростають. В Україні, на жаль, цей драйвер не задіяно.

Водночас є багато чинників, які перешкоджають роботизації на підприємствах, цілі компанії та окремі люди не хочуть користуватись новими можливостями через перелік ґрунтовних підстав.

Низька технологічність існуючого продукту – продукт розроблявся під виробництво без використання роботизації. Відповідно треба виконати повний перегляд всіх властивостей продукції, яка виробляється.

Потреба внесення змін у процес випуску продукту. Якщо впровадити робота на одній ділянці, це одразу викличе потребу внесення змін у весь процес виробництва. Робот суттєво змінить ритмічність та швидкість виконання операції, і якщо не внести зміни – люди не встигатимуть за роботом.

Роботизація завжди вимагає суттєвих інвестицій. Покращення виробництва – процес фінансово витратний. Крім того, підприємства не завжди мають змогу взяти кредит на новітнє обладнання.

Останні дослідження показали, що персонал переважно проти діє впровадженню роботів через відчуття незручності та неприємності. Співробітники не сприймають наявність роботів, вони звикли завжди довіряти таким же співробітникам. Таким чином працюють і керівники – їм краще дізнатись інформацію від працівників та прийняти своє підсвідоме вирішення проблеми.

Згідно очікувань експертів у лідируючих країнах з роботизації виробництв до 2030 року роботи заберуть 30-40 % робочих місць. У таких країнах існують рухи, які борються проти роботизації виробництв.

Секція 7

Україна – формування післявоєнних можливостей для розвитку бізнесу: погляд молоді

У низці регіонів, в тому числі й в Україні, виконання операцій людською працею оцінюється та оплачується низькими заробітками. Тому, в даному випадку, набагато вигідніше використовувати недорогу робочу силу.

В Україні небезпечно мало фахових інженерів, які можуть щось самі проектувати у напрямку роботизації та здійснення його впровадження.

Зрозуміло, що в майбутньому багато операцій буде роботизовано, але для цього мають відбутись певні зсуви в розумінні співробітників, щоб вони побачили в цьому якісь вагомні чинники для себе і допомогли підштовхнути роботизацію підприємств.

Отже, враховуючи світові тенденції розвитку роботизації на світовому ринку процес управління впровадженням роботизації на підприємстві АТ «Ельворті» виглядає так:

- роботизацію зварювального виробництва необхідно виконувати постійно з урахуванням інноваційних засад реструктуризації відділу головного зварювальника, що дасть змогу швидше реагувати на проблеми, які виникають при впровадженні нових інноваційних проектів;
- варто здійснювати роботизацію інших видів виробництва, використавши досвід реструктуризації відділу головного зварювальника;
- слід проводити постійне навчання персоналу, що дасть змогу значно розширити професійні навички та знайти нові сторони розвитку людського потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Христенко О. В., Боев М. І. Управління впровадженням інноваційних технологій на будівельних підприємствах. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 118–124. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2017_6_20 (дата звернення: 10.12.2020).

2. Ратушняк О. Г. Оцінка ефективності інноваційного проекту для промислового підприємства. Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, м. Вінниця, 22–24 березня 2017 р. URL : <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17095/2233.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Ратушняк О. Г., Лялюк О. Г. Управління інноваційними проєктами на промислових підприємствах в сучасних умовах господарювання. *Розвиток підприємництва в Україні: теорія, методологія та практика* : колективна монографія / під ред. О. О. Непочатенко. Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2017. С. 218–224.

Наукове електронне мережеве видання

Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля

Збірник тез

VI Міжнародна науково-практична конференція
(22 травня 2023 р.)

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Відповідальні за випуск

Лавренюк А. В.
Слюсарева Л. В.,
Кіндзерський Ю. В.,
Соколова О. М.,
Минчинська І. В.

Форматування та
комп'ютерна верстка

Завальницька Д. П.

Здано до друку 19.06.2023

Друк. арк. 41.46

Замовлення № 1055

*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
«Державний податковий університет»
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022*